

P-ISSN : 2287-0962
E-ISSN : 2539-6765

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2560)

Vol. 5 No. 1 (January -April 2017)

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เป็นวารสารวิชาการราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม, ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies is an academic journal published twice a year (1st issue January-April, 2nd issue May-August, 3rd September-December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students. The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Interdisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<http://www.journal-peace.mcu.ac.th>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● **บรรณาธิการบริหาร**

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● **หัวหน้ากองบรรณาธิการ**

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya, 13170,
Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<http://www.journal-peace.mcu.ac.th>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's
Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● **Executive Editor**

Assoc. Prof. Dr. Phramaha Hansa Dhammahaso,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● **Chief Editor**

Dr. Phrapalad Somchai Payogo,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● กองบรรณาธิการ

Ven.Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
University of Oxford, UK

Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
Dongguk University, Korea

Prof. Dr. Le Mahn That,
Vietnam Buddhist University, Vietnam

Dr. Rabindra Panth,
Nalanda Deemed University, India

H.E. Janos Jelen,
Dharma Gate Buddhist College, Hungary

ศ.ดร. จ้านงค์ อติวัฒนสิทธิ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร. ปราโมทย์ ยอดแก้ว,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร. ไกรฤกษ์ ศีลาคม,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

พระมหาดวงเด่น วิฑูยาโณ, ดร.,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร. ถวิลวดี บุรีกุล,
สถาบันพระปกเกล้า

ดร. เดโชพล เหมนาลัย,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ดร. พูนสุข มาศรีงสรรค์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร. หิมาพรณ รักแตงาม,
มหาวิทยาลัยมหิดล

ดร. ชันทอง วัฒนประดิษฐ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● Editorial Board

Ven.Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
University of Oxford, UK

Ven.Prof.Dr. Jinwol Lee,
Dongguk University, Korea

Prof. Dr. Le Mahn That,
Vietnam Buddhist University, Vietnam

Dr. Rabindra Panth,
Nalanda Deemed University, India

H.E. Janos Jelen,
Dharma Gate Buddhist College, Hungary

Prof.Dr. Chamnong Adivadhanasit,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr. Pramote Yotkaew,
Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr. Dr. Krairoek Silakom,
Udon Thani Rajabhat University

Dr. Phramaha Duangden Thitayano,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Thawilwadee Bureekul,
King Prajadhipok's Institute

Dr. Dechopol Hemnalai,
Thammasat University

Dr. Poonsuk Masrungson,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Himapan Ruktaengam,
Mahidol University

Dr. Khantong Wattanapradith
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Reviewers)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระราชปรียัติกวี, ศ.ดร.

พระราชปรียัติมณี, ผศ.ดร.

พระมหาสมบุญ ภูซึกโร, ดร.

พระครูพิพิธสุตาทร (บุญช่วย สิริธโร), ดร.

พระมหาพรชัย สิริโร, ดร.

พระมหาสมพงษ์ คุณาโร, ดร.

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร.

พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร, ดร.

ศ.ดร. สมภาร พรหมทา

รศ.ดร. วิวัฒน์ หามนตรี

รศ.ดร. สมธิพล เนตรนิมิตร

รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปู

รศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม

รศ.ดร. วรกฤต เกื้อนช้าง

ผศ.ดร. บรรจบ บรรณรุจิ

ผศ.ดร. สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

ผศ.ดร. โภนิฐ์ ศรีทอง

ผศ.ดร. ประพันธ์ ศุภษร

ผศ.ดร. ภัทธีร์ ศรีดี

ผศ.ดร. บุษกร วัฒนบุตร

ดร. นพ.บรรพต ตันธีรวงศ์

ดร. ลำพอง กลมกุล

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

คณบดีคณะพุทธศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วิทยาเขตเชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ

คณะสังคมศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย

คณะสังคมศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย

คณะครุศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

วิทยาเขตนครสวรรค์

สาขาวิชาสันติศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย

คณะพุทธศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

สาขาวิชาสันติศึกษา

ศูนย์อาเซียนศึกษา

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

Prof. Dr. D. Philips Stanley

Prof. Dr. Tamas Agocs

Prof. Dr. Takahide Takahashi

พระเมธาวิเชียร, ผศ.ดร.

ศ.ดร. เตือน คำดี

ศ.ดร. วัชร งามจิตรเจริญ

ศ.ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

ศ.นพ. วันชัย วัฒนศัพท์

รศ.ดร. วรียา ชินวรรณ

รศ.ดร. โคทม อารียา

รศ.ดร. สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต

รศ.ดร. สุกัญญา อิ่มเอมธรรม

รศ.ดร. สัญญา เคนาภูมิ

รศ.ดร. สุวิญ รักสัตย์

รศ.ดร. ประเวศ อินทองปาน

รศ. สุรีย์ คงสมจิตต์

ผศ.ดร. จิตติ มงคลชัยอรัญญา

ผศ.ดร. โสวัตร ญกลาง

ผศ.ดร. ชาญณรงค์ บุญหนุน

ผศ.ดร. ศิวะ ศรีโกกลางกุล

ผศ.ดร. รัตน์ ปัญญาภา

ผศ.ดร. มนตรี สิริโรจนานันท์

ผศ.ดร. ชีรโชติ เกิดแก้ว

ผศ.ดร. สุรีย์พงศ์ โพธิ์ทองสุนันท์

ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน

ผศ.ดร. อุทัย สติมัน

ดร. จันทรรัตน์ วงศ์อารีย์สวัสดิ์

Naropa University, USA

Dharma Gate Buddhist College

Rissho University, Tokyo, Japan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยมหิดล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

- ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระมหาดนัย อุปวตฺตโน : Phramaha Danai Upawattano

พระมหาวุฒิเมธส์ วุฑฺฒิเมโธ : Phramaha Wutthimet Vuddhimedho

พระมหาประเสริฐ อคฺคเตโช : Phramaha Prasert Akkatecho

สิรินาฏ พิมเสนาะ : Sirinad Pimsanoa

- ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

คชาภรณ์ คำสอนทา : Kachaporn Kumsonta

- ออกแบบปก (Cover designed)

จุฬารัตน์ วิชานาติ : Jularatana Vichanati

- จัดรูปเล่ม (Content designed)

บุศกรณ สรรพกิจจานนท์ : Busakorn Subpakijjanone

- กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน - ธันวาคม

- พิมพ์ที่

บริษัท แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตปอเรชั่น จำกัด

99/164 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

โทรศัพท์ 0-2575-1791, 088-5788400 <http://www.protexts.com>

บรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 1 ประจำปีพุทธศักราช 2560 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 5 ได้รับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) และจัดกลุ่มคุณภาพวารสาร ประจำปี พ.ศ. 2559 (ระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์) วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับการจัดเข้าในกลุ่มวารสารกลุ่มที่ 1 : วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2562) และอยู่ในฐานข้อมูล TCI และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) ต่อไป และวารสารได้ผ่านการประเมินการตรวจรูปแบบตามเงื่อนไขของ TCI (1 - 28 กุมภาพันธ์ 2560) เพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปเงื่อนไข และกตีกาสากลต่อไป

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารปีที่ 5 ฉบับที่ 1 ประกอบด้วย บทความวิจัยจำนวน 22 เรื่อง บทความวิชาการจำนวน 7 เรื่อง และบทความวิจารณ์หนังสือ จำนวน 1 เรื่อง รวมเป็น 30 บทความ บรรณาธิการขอแนะนำบทความในฉบับนี้ที่น่าสนใจ ดังนี้

รูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี โดยพระเมธาวิญญู (ปลื้มโก) และคณะ บทความนี้เสนอผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี พบว่า การส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 เป็นรูปแบบที่ดีมาก เหมาะสมสำหรับอันจะทำให้เกิดความรักความเข้าใจอันดีสมครสมานสามัคคีปรองดองของประชาชนส่งผลให้สังคมเกิดสันติสุขมีความสงบร่มเย็นทำให้ประเทศชาติเกิดความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงอย่างมีเสถียรภาพ

ผู้หญิงที่ขายขอบของกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ : มุมมองของผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบ โดยดวงหทัย บุรณเจริญกิจ และคณะ บทความนี้เสนอข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการใช้กระบวนการสานเสวนากับกลุ่มปิด ผู้เข้าร่วมวิจัยเป็นกลุ่มผู้หญิงจากจังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ ผู้หญิงที่เป็นญาติของผู้ต้องขังคดีความมั่นคงและเหยื่อของความรุนแรง การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจผลกระทบที่ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งมีต่อผู้หญิง พร้อมไปกับการค้นหาโอกาสที่ผู้หญิงจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในสถานการณ์ความขัดแย้งที่ใช้อาวุธและความรุนแรง

มุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว โดย พิชุสุตา เดชบุญ และคณะ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว ของสตรีที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีสถานภาพสมรสและอาศัยอยู่ในจังหวัดแพร่ ผลจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ เพื่อใช้ในการสร้างนโยบายเสริมสร้างความเสมอภาคหรือนำไปสู่การจัดกิจกรรมเสริมสร้างมุมมองความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในครอบครัวต่อไป

วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-มอญในจังหวัดราชบุรี โดย พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตโต และคณะ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี และศึกษาวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี โดยการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

วัฒนธรรมการเมืองใหม่กระแสสังคมไทยสมานฉันท์ : ความคิดทางการเมืองกระบวนการสร้างความสมานฉันท์เพื่อท้องถิ่นเข้มแข็ง โดย พรธชา พฤตยาภิบาล บทความนี้ ให้ความใส่ใจกับคำถาม “สังคมไทยจะสมานฉันท์ทางการเมืองได้ด้วยวิธีการใด” “นักการเมืองจะมีมุมมองใหม่แทนการมองแบบแย่งชิงได้อย่างไร” “พระพุทธศาสนามีหลักธรรมใดมาสร้างรูปแบบการเมืองใหม่เน้นความสมานฉันท์” ที่จะต้องตอบในสถานการณ์ปัจจุบันความขัดแย้ง ความเข้มแข็งของชุมชนจากฐานความขัดแย้งในโอกาสต่อไป

ปิดท้ายเล่มด้วยบทความวิจารณ์หนังสือ เรื่อง **สมองแห่งพุทธะ : Buddha's Brain** โดย **พระครูโสภาธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมโม)** นิสิตปริญญาเอก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บทความนี้นำเสนอว่า สมองแห่งพุทธะ (Buddha's Brain) คือหนังสือธรรมะแนววิทยาศาสตร์ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมองและจิตใจ โด่งดังมากในหลายประเทศทั่วโลก ผู้เขียนคือ “ดร.ริค แชนสัน” นักจิตวิทยาด้านประสาทวิทยา และ “นพ.ริชาร์ด เมนดิอัส” นายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางประสาทวิทยา ทั้งสองท่านปฏิบัติธรรมอย่างลึกซึ้งเป็นเวลาหลายสิบปี และยังเป็นครูสอนปฏิบัติธรรมมาหลายสิบปีเช่นกันอีกด้วย หนังสือเล่มนี้แปลโดย ดร.ณัชร สยามวาลา จาก Buddha's Brain: The Practical Neuroscience of Happiness, Love & Wisdom สามารถเป็นแนวทางต่อผู้ที่สนใจศึกษาได้แนวทางในการปฏิบัติงานต่อไป

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิชาการ บทความพิเศษ และบทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระมหาพรหม ธรรมหาโส, รศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(7)

บทความวิจัย : Research Articles

รูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี : The Form in Promoting Reconciliation and Peacefulness with Five Precepts of People in Saraburi Province	1
---	---

พระเมธาวินัยรส (ปสิวิโก), พระมหาวีระศักดิ์ สุรเมธี และสาลินี รักกตัญญู:
*Phramedhavinaiyaros (Pasiviko), Phramaha Veerasak Suramate
and Salinee Raggatanyoo*

ผู้หญิงที่ชายขอบของกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ : มุมมองของผู้หญิงผู้ได้รับผลกระทบ : Women at a Periphery of the Deep South Peace Process: A perspective of Female Victims of Violent Conflict	14
--	----

ดวงหทัย บุณเจริญกิจ, ปาริชาติ สุวรรณบุบผา และ มณิภา ยิ้มย่อง:
*Duanghathai Buranajaroenkij, Parichart Suwanbubbha and
Montipa Yimyo*

การศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษา : A Study of Psychosocial Factors Related to Thai-Valued Behavior of Undergraduate Students	28
--	----

ฉัฐวิณ์ สิทธิศิริอรุณ: *Shuttawwee Sitsira-at*

มุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว :

Wife's Perspective of Equality in Family

41

พิชสุดา เดชบุญ, กฤติเดช มิ่งไม้, อภิเชษฐ์ จำเนียรสุขชม โชคชัย หมั่นแสงทรัพย์ และ
สุธรรม นันทมงคลชัย

Pitchasuda Detboon Krittidech Mingmai, Apichet Jumneansuk

Chokchai Munsawaengsub and Suthum Nunthamongkolchai

การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

เมียนมาร์: The Practical form and Examination of Theravada Meditation

in Myanmar

56

บุญญา วิวิธจร: Boonchaya Wiwitkhajorn

วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-มอญ

ในจังหวัดราชบุรี: Buddhism Culture for Peaceful Coexistence of Thai-Mon

Ethnic Group in Ratchaburi Province

66

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, พระมหาอุทัย ปญญาภาโส,

พระสมุทราวชิโรภณ (ธมฺมโสภณ), พระมหาศักกา สุมโน, พระครูโสภณธรรมวิภูสิต (ชิตเทโว),

พระมหาเกรียงศักดิ์ ฐิริขุฑโก และณัฐธนาถ ศรีเลิศ:

Phrakhrusangharak Songphan Jayadatto, Phramaha Uthai Panyapabhaso

Phrasamutrawachirasophon (Dhammasobhano), Phramaha Sagda Sumano,

Phrakhru Sophonthammavibhusit (Chitatavo) PhramahaKriengsak Bhuriwatdhako

and Natthanart Srilert

การเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา:

Enhancement of Elder People's Spiritual Well - Being According to

Buddhism Doctrines

78

พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร, ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์, ทิพย์ ชันแก้ว, โฆสิต คุ่มท้าว และ สงวน หล้าโพนทัน:

Phrapalad Weerachon Khemaweero, Thananchai Pattanasing, Thip Khankaew,

Khosit Khumtua and Sanguan Lapontan

เรื่อง	หน้า
ผลของโปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังด้วยพุทธบูรณาการ: Effectiveness of Depression Reduction Program for the Chronic Disease Patients through Buddhists integrated สุนันทา เอ้าเจริญ, ชิตชนก เทพพิทักษ์, ศศิสังวาลย์ ศรีสังข์, พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน) และ พระมหาวีรวิชญ์ วรินโท Sunanta Outchareon, Chitchanok Teppitak, Sasisangwan Srisang, Phrapalad Somchai Payogo (Damnoen) and Phramaha Veerattit Varindho	89
การพัฒนาแบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ ที่มีบทบาท ในการปรึกษา: The Development of a Counseling Model in an Integrative Buddhist Psychology of the Counseling Monks วิชชุดา ฐิติโชติรัตนนา, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และ เอมอร ฤกษ์ณะรังสรรค์ Wichuda Thitichotrattana, Siriwat Srikrueadong and Em-on Krisanarungsun	103
การพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนา: The Development of Life Skills in Making Friendship in Buddhism พระอธิการสุชาติ จันทสโร และ วิโรจน์ อินทนนท์: Phra Adikan Suchat Chanthasaro and Viroj Intanon	116
รูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธศาสนิกชนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา: The Knowledge Management Model of Buddhaddāsa Bhikkhu for Propagation of Buddhism พระกอบชัย เขมานันโท: Phra Kobchai khemānanto	128
แบบจำลองการพัฒนาตนของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยโดยใช้หลักธรรม แนวคิด และทฤษฎี: C-True Yourself Model of Thai Role Models on Dharmic Principle, Approach and Theory ชไมพร เจริญครบุรี, พระสุธีรัตนบัณฑิต, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง: Chamaiporn Jarernkornburi, Phrasuthirattanapandit, Siriwat Srikrueadong	140
การวิเคราะห์การตีความหลักพุทธธรรมของเชอเกียมตรุงปะ: An analytical study of Buddhaddhamma interpretation of Chogyam Trungpa พนารัตน์ จันทร์สิทธิเวช: Panarat Chansitthiwet	154

เรื่อง	หน้า
แนวทางการพัฒนาศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต: Guidance for Developing Center for Peace and Student Governance of Dhurakij Pundit University อติชาติ ตันเจริญ, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ พระปลัดสมชาย ปโยโค Atichart Tancharoen, Phramaha Hansa Dhammhaso and Phrapalad Somchai Payogo	167
การวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร: Analysis of the Structural of Factors Affected to Transformational Leadership Navanakorn Industrial Estate รภัศรา รวงอ่อนนาม, อีร์ธนิษฐ์ ศิริโวหาร, ภาณุญาพัชญ์ นาคภิบาล และกันต์ฤทัย คลังพหล: Rapassa Rong-onnam, Theathanick Siriwoham, Pinyapat Nakpibal and Kanreutai Klangphahol	180
การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ตามแนวคิดแบบลีน: A Development of School Resources Management Model for the Private Vocational College Using Lean Thinking Concept จารุภัทร์ ไชยดิษฐ์, พวงรัตน์ เกษรแพทย์, จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ และบุญจันทร์ สีสันต์: Jarupath Chaiyadith, Puangrat Kesornpat, Jaruwan Ployduangrat, Boonchan Sesan	198
รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรม ของตำรวจภูธรภาค 4: A Model of Improving Job Performance Efficiency in Crime Prevention of Community Police Officers (Koban) of Provincial Police Region 4 ชนณรงค์ วันชา: Chonnarong Wuncha	211
ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร: The Multilevel Factors Affecting the Educational Effectiveness of Education Institutes under Vocational Education Commission in the Bangkok Metropolitan Area อารีย์ อัครวนภาพ, พวงรัตน์ เกษรแพทย์, ราชนัย บุญธิมา, อัจฉรา วัฒนาณรงค์ Aree Ussavanuphap, Puongrat Kesonpad, Rachan Boontima, Achara Wattananarong	225

เรื่อง	หน้า
ผลของโปรแกรมสัปดาห์ที่ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: The Effects of Sunghahawattthu 4 to Develop Public Mind for Second Year Undergrad Students Faculty of Education Kasetsart University	238
วนาลี วงษ์สมบัติ และ มนัสนันท์ หัตถศักดิ์: <i>Wanalee Wongsombut and Manassanan Hatthasak</i>	
ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟื้นพลังของวัยรุ่นใน กรุงเทพมหานคร: Buddhisht Psychological Factors Related to Resilience of Adolescents in Bangkok	253
นาฏนภาพค์ โพธิ์ไพจิตร: <i>Nadnapang Phophichit</i>	
Learning English of Thai Tertiary Students: From Learners' Recounts and Experiences	264
<i>Sureepong Phothongsunan</i>	
Bhutan's Unique Transition to Democracy and its Challenges	281
<i>Kinzang Gyeltshen and Siwach Sripokangkul</i>	
บทความวิชาการ : Articles	
วัฒนธรรมการเมืองใหม่กระแสนิยมไทยสมานฉันท์ : ความคิดทางการเมือง กระบวนการ สร้างความสมานฉันท์เพื่อท้องถิ่นเข้มแข็ง: A New Political Culture in Thailand Harmonious Society : Political Thought and Building the Solidarity Process for the Strengthen Local	297
พรรษา พุฒยงกูร: <i>Pansa Bridhyankura</i>	
ดัชนีสันติภาพโลกและสถานการณ์สันติภาพในสังคมไทย: Global Peace Index and Peace Situation in Thailand	306
ชลัท ประเทืองรัตนนา: <i>Chalat Pratheuangrattana</i>	

เรื่อง	หน้า
สัมภเวสี : บริบทและนัยของภาษาบาลีในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนไป: Sambhavesi: Its Context and Meaning of Pali Term in Changing Society	319
<i>พระมหาโกมล กมโล, พระราชเวที (สุรพล) และพระมหาภูมิชา ย อคฺคปญฺโญ</i> <i>Phramaha Komon Kamalo, Phrarajvetee (Suraphol) and</i> <i>Phramaha Phumchai Aggapaภักโก</i>	
พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาการศึกษาเรื่องความจริง ความรู้ ความดี: The Buddhist Ethics with Development of Education based on the truth, Knowledge and Good	332
<i>พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญไธ, พระมหาภักขวิชช์ เขมทสฺสี และ พระวรเวช วรธมฺโม:</i> <i>Phrakhruiwinaithorn Amnat Palapanyo, Phramaha Phatchawat Khematassi</i> <i>and Phra Voravech Varadhammo</i>	
120 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย (พ.ศ. 2440-2560): พัฒนาการและเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ ของประเทศไทย: 120 Years of Thai Local Administration (2440 – 2560 B.E.) : Evolution and Historical Conditions of Thai State	343
<i>ไททัศน์ มาลา: Titus Mala</i>	
ความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล: Happily Learning among Nursing Students	357
<i>ธนพล บรรดาศักดิ์, กนกอร ชาวเวียง และนฤมล จันทระเกษม:</i> <i>Thanpol Bundasak, Kanok-on Chaowiang and Narumol Jangasem</i>	
Buddhist-based Solutions over the Thai Family Problems	370
<i>Yota Chaiworamankul</i>	
บทความวิจารณ์หนังสือ : Book Review	
สมองแห่งพุทธะ : Buddha's Brain	385
<i>พระครูโฆภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมฺโม)</i> <i>Phrakruopasdhammapitak (Siam Tejadhammo)</i>	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

รูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี*

The Form in Promoting Reconciliation and Peacefulness with Five Precepts of People in Saraburi Province

พระเมธาวิณัยรส (ปสิวิโก)¹, พระมหาวีระศักดิ์ สุรเมธี และสาลินี รักกตัญญู
Phramedhavinaiyaros (Pasiviko), Phramaha Veerasak Suramate
and Salinee Raggatanyoo

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University

248 M.1 Salaya, Nakhon Pathom 73170, Thailand

¹Corresponding Author. psbud@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์การส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพทางครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ต่างกัน และ 3) เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ประชากรคือประชาชนในจังหวัดสระบุรีเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยมีค่าความเชื่อมั่นที่ 0.976 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*Received January 20, 2016; Accepted April 9, 2017.

ผลการวิจัย พบว่า 1) ประชาชนในจังหวัดสระบุรีมีการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุข โดยรวมทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้ สถานภาพทางครอบครัว และปัจจัยสนับสนุนที่ต่างกัน มีการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 โดยรวมทั้ง 8 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ในส่วนของระดับการศึกษาที่ต่างกันมีการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 โดยรวมทั้ง 8 ด้าน ไม่แตกต่างกัน 3) จากผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี พบว่าการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 เป็นรูปแบบที่ดีมาก เหมาะสมสำหรับอันจะทำให้เกิดความรักความเข้าใจอันดีสมครสมานสามัคคีปรองดองของประชาชนส่งผลให้สังคมเกิดสันติสุขมีความสุขสงบร่มเย็นทำให้ประเทศชาติเกิดความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงอย่างมีเสถียรภาพ

คำสำคัญ: รูปแบบการส่งเสริมความปรองดอง; สันติสุข; ศีล 5

Abstract

This research was composed of three objectives as follows: 1) to study situation on reconciliation and peacefulness promotive situation with Panja Sila of people in Saraburi province, 2) to analytical study on form for reconciliation and peacefulness promotion with Panja Sila of people in Saraburi province in terms of sex, age, occupation, degree of education monthly incomes and family statuses of respondents as differently and 3) to collect the suggestions on the form of reconciliation and peacefulness promotion with Panja Sila of people in Saraburi province. The population were composed of people in Saraburi province were about 100,000 persons, the samples were about 383 persons, the instrument for collection was questionnaire which designed by the researcher with the reliability at 0.97. The statistics were applied as follows; mean, standard deviation, t-test and one-way ANOVA at the 0.05 of statistically significance.

The new findings were found as follows: 1) The reconciliation and peacefulness promotion with Panja Sila by overview was at most level for all aspects. 2) The respondents who were different in terms of sex, age, occupation monthly income, family status and promotive factor found that there were different in reconciliation and peacefulness promotion with Panja Sila for all aspects at the 0.05 of statistically significance, but in terms of degrees of education found that there were not different for all aspects. 3) The collection of suggestion on the form of reconciliation and peacefulness promotion with Panja Sila of people in Saraburi province found that the good form for people because of avoid form killing of life, avoid form wealth stealing and to be respectful for other rights throughout to be control the consciousness and mindfulness as always. This was the form which would bring the reconciliation of group as a result, it would be compassion, kindness and helpfulness each other, to be understanding, good relationship, public responsibility, to adapt themselves along with other, to participate with community's activities, no division of partiness and to be respectful in reason of large people which would bring the sympathy of as a result, there would bring peacefulness in society and to make country progressiveness and stability.

Keywords: Model of Reconciliation and Peacefulness promotion; Peacefulness; Panja Sila

บทนำ

การส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขในสังคมโดยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานับได้ว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสม มีคุณค่าและคุณประโยชน์อย่างยิ่งทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น สังคมและประเทศชาติ ประเทศไทยที่ได้ชื่อว่า สยามเมืองแห่งรอยยิ้ม เป็นประเทศที่มีประชาชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากสถานการณ์บ้านเมืองในช่วงหลายปีที่ผ่านมามีปัญหาความขัดแย้งและสถานการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องซึ่งมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ทั้งนี้มีข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ประเมินผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า การบริการสาธารณะของรัฐเกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและการสูญเสียรายได้ประมาณ 330 ล้านบาท นั่นถือได้ว่าเป็นภาพสะท้อนความขัดแย้งของคนในสังคมไทยที่เลวร้ายและสร้างความสูญเสียทั้งแก่ประชาชน ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจกับไทยมากที่สุดในรอบ 20 ปี ในช่วงดังกล่าวได้มีการนำเสนอแผนปรองดองเพื่อปฏิรูปประเทศไทย สร้างความเป็นธรรมความเสมอภาคในสังคมกระทำการสร้างรัฐสวัสดิการ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างยั่งยืน ทว่าแผนปรองดองดังกล่าวที่ออกมาไม่ได้รับการยอมรับและไม่ได้มีการนำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมแต่อย่างใด สถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงดังกล่าวดำเนินมาอย่างยาวนาน มีการชุมนุมทางการเมืองจัดตั้งเวทีการแสดงออกทางการเมืองของผู้ที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกันแต่ละฝ่าย มีการนำเสนอข่าวโจมตีกันให้เห็นอยู่โดยตลอด บางครั้งเกิดการกระทำผิดกฎหมายของกลุ่มต่างๆ มีการกระทบกระทั่งกันอย่างรุนแรงถึงขั้นสูญเสียทรัพย์สินมูลค่ามหาศาล ตลอดจนสูญเสียชีวิตของผู้คนเป็นจำนวนมาก ความขัดแย้งส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนทุกพื้นที่ ทำให้ประชาชนแตกความสามัคคีจนไม่อาจปรองดองกันได้ เป็นช่วงเวลาที่ไม่มีความสันติสุขในสังคมไทย เหตุการณ์ความขัดแย้งต่างๆ ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน เกิดการเสียหายต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมอย่างที่เราทราบดีซึ่งส่งผลกระทบในด้านลบต่อระบอบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และระดับความเชื่อมั่นของต่างประเทศ อันเป็นส่วนหนึ่งของ “วิกฤตสังคมโลก” ในปัจจุบัน (Masrungsom, 2016)

นักวิชาการและนักคิดส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องกันว่า สาเหตุส่วนหนึ่งน่าจะมาจากยังมีประชาชนอีกจำนวนมาก ที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ขาดแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อทำให้เกิดความสุขสงบ ความสามัคคี ความปรองดองและสันติสุขในสังคม อันจะทำให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นและข้อเท็จจริงที่ปรากฏ มีความจริงอย่างหนึ่งที่ควรตระหนัก และหยิบยก ขึ้นมาพิจารณา คือ คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อในเรื่องของผลบุญผลบาป หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่สอนให้มนุษย์ประพฤติตนเป็นคนดี มีความคิดดี ทำดี พูดดี มีความสำรวม อ่อนน้อม ถ้อยทีถ้อยอาศัย รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักให้อภัย ส่งเสริม เอื้อเฟื้อ ไม่เห็นแก่ตัว เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยแต่ละคนต้องรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนที่มีต่อตนเอง ผู้อื่น และชุมชน หลักธรรมพื้นฐานที่รู้จักกันเป็นอย่างดี คือ ศีล 5 อันเป็นรูปแบบการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดความสุข ความสงบแก่ตนเองและผู้อื่น และเพื่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองและสันติสุขแก่สังคมและประเทศชาติ ดังนั้น หากมี

การนำหลักธรรมเรื่องศีล 5 ของพระพุทธศาสนามาเป็นรูปแบบในการส่งเสริมให้เกิดความปรองดองและสันติสุขแก่คนในสังคมก็น่าที่จะเกิดผลตามที่ต้องการให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมได้ง่ายในเวลาอันรวดเร็วเพราะประชาชนส่วนใหญ่มีพื้นฐานด้านความเชื่อหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว “การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ มีความสำคัญยิ่งสำหรับชาวพุทธ เป็นการถึงสรณะด้วยความเลื่อมใส ซึ่งสภาพจิตจะถูกชักพอกให้บริสุทธิ์สะอาดแล้วด้วยญาณคือความรู้ เป็นความเลื่อมใสที่ประกอบด้วยความนับถือและความเคารพอย่างมากมายโอฬารยิ่งในองค์พระผู้มีพระภาคเจ้า ในพระสัทธรรม ในพระอริยสงฆ์ ซึ่งจะดำเนินไปโดยอาการที่เข้าถึงต่าง ๆ โดยภาวะจิตและพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้นั้นจะมีพระรัตนตรัยเป็นเป้าหมายตลอดเวลา...” (National Office of Buddhism, 2014)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ความสามัคคีเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาความแตกแยก ความขัดแย้งและความรุนแรง ดังนั้น ความสามัคคีจึงเป็นรากฐานในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความแตกแยก ความขัดแย้ง และความรุนแรงในสังคมได้อย่างดีเยี่ยม (Boranmoon, 2013) ทั้งนี้เพราะความขัดแย้งจากการใช้อำนาจ เพื่อดำเนินการตามความเชื่อ หรือให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตนเองในลักษณะที่ทำให้อีกฝ่ายรู้สึกว่าเป็นธรรม (King Prajadhipok's Institute, 2012) แต่หากสามารถสร้างความไว้วางใจ หรือการเข้าใจต่อกันเพื่อขัดเกลาตนเองในด้านความประพฤติ หรือ การมีศีลตามแนวทางพระพุทธศาสนาจะผลดีต่อสังคม เพราะความสำนึกในการรักษาศีล หรือปฏิบัติตามศีล ได้แก่การฝึกหัดขัดเกลาตนเอง เพื่อความก้าวหน้าในคุณธรรมที่ยิ่งๆ ขึ้นไป และการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นหรือของสังคม เพื่อประโยชน์อันจะทำให้เกิดความดำรงอยู่ด้วยดีของชุมชนของประชาชนในสังคม (Phra Brahmagunabhorn P. A. Payutto, 2009) นอกจากนี้การมีศีลจะส่งผลดีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ดังโอวาทของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรบุญโณ) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ได้ประทานไว้ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2556 ความว่า “อันว่าศีล 5 เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล 5 ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล 5” ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (National Office of Buddhism, 2014) ทั้งนี้เนื่องจากศีลจะเป็นสิ่งที่คอยกำกับความประพฤติดีทางกายและวาจา, การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม มีระเบียบวินัย, มีมารยาทที่ปราศจากโทษ ตลอดถึงมีความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ (Phra Brahmagunabhorn P. A. Payutto, 2009) สามารถกระตุ้นให้รู้จักบาปบุญคุณโทษในการรักษาลหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการดำเนินชีวิต ควรส่งเสริมคนทำดีและยกย่องชมเชยให้ชุมชนทราบ ไม่ปกป้องคนชั่วและเพิ่มบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ทำตามกฎและกติกาให้เห็นเป็นรูปธรรมเพื่อการเน้นให้มีสติทบทวนการกระทำของตนอย่างสม่ำเสมอ (Promdee, 2011) การปฏิบัติตามหลักศีล 5 เป็นการรักษากฎเกณฑ์ ในการอยู่ร่วมกันในสังคมเอาไว้ สามารถสร้างจิตสำนึก ทำให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อยและสันติสุข จึงควรรักษาและพัฒนา โดยการส่งเสริมการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักศีล 5 เพื่อร่วมสร้างสังคมที่สงบสุข (Atthakorn, 2014) ตลอดถึงกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยปัจจุบันได้อย่างดี (Kongjan, 2016)

โดยอาศัยความปรารถนาดีต่อกัน ทั้งทางกาย วาจา ใจ ความประพฤติที่เรียบร้อย มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน และ เกื้อกูลในสิ่งที่ขาดแคลน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข (Siriart and Phrapalad Somchai Payogo) นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสำคัญที่เพิ่มการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ และสร้างจิตอาสาในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากขึ้น เน้นการประสานงานระหว่างบ้าน วัด และชุมชน (Phramaha Kritisada Sobhanasilo, 2016)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี เพื่อให้ได้รูปแบบ แนวทางหรือวิธีการในการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขของประชาชนโดยเฉพาะในจังหวัดสระบุรี อันจะนำมาใช้ในการแก้ไขและจัดปัญหาความขัดแย้งในสังคมที่ปรากฏให้เห็นในทุกวันนี้ จึงเห็นเป็นการสมควรที่จะทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชน ในจังหวัดสระบุรี เป็นการนำหลักศีล 5 มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและเพื่อส่งเสริมให้เกิดความปรองดองและสันติสุขดังกล่าว ทั้งนี้การทำการวิจัยเรื่องนี้ยังไม่มีผู้ใดทำวิจัยอย่างจริงจังมาก่อน ผู้วิจัยจึงตกลงปลงใจทำวิจัยเรื่องนี้ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขมาให้เป็นแนวทางโดยมีปัจจัยตัวแปรตาม คือ หลักธรรม (องค์ประกอบของศีลแต่ละข้อ) ของศีล 5 มาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อให้เกิดประโยชน์และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและกำหนดนโยบายต่อไป คำตอบที่ได้จากการวิจัยเรื่องนี้ คือ จะได้รูปแบบวิธีการหรือแนวทางในการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขของประชาชนในจังหวัดอื่นๆ ตลอดจนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบและใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขของประชาชนด้วยศีล 5 เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานทำให้สังคมมีความสงบสุขและประชาชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนในจังหวัดสระบุรีมีรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 อย่างไร
2. ประชาชนในจังหวัดสระบุรีที่มีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสนับสนุนแตกต่างกันมีรูปแบบการส่งเสริมการปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพทางครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกัน

3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ (Survey Research) ทำการวิจัยโดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่แจกให้กับกลุ่มตัวอย่างและเก็บกลับคืน จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการลงรหัส และนำไปวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อให้เกิดการศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยทุกประการ

เพื่อให้ได้รูปแบบในการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในเขตจังหวัดสระบุรีจำนวนประชาชนทั้งจังหวัดสระบุรี 637,673 คน ข้อมูลจากศูนย์ข้อมูลประเทศไทย (Thailand Information Center) แล้วเลือกทำการสำรวจข้อมูลเฉพาะในพื้นที่ 3 เพราะเป็นพื้นที่ที่ได้มีการรักษา ศีล 5 อย่างต่อเนื่องและมีการนำเสนอเป็นรูปธรรมในสื่อต่าง ๆ ได้แก่ อ. หนองแค (48,273 คน) อ. หนองแซง (8,690 คน) และ อ. แก่งคอย (86,920 คน) ประชาชนทั้ง 3 อำเภอ รวมทั้งหมด 143,883 คน (ข้อมูลจากการรายงานโครงการศีล 5) แต่พิจารณาตัดประชากรที่ไม่เกี่ยวข้อง คือ ส่วนที่เป็นเด็กแรกเกิด - 15 ปี, คนสูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้, มีโรคเรื้อรัง, คนพิการ ในแต่ละพื้นที่ออกไปจึงเหลือประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 100,000 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนในเขตอำเภอในจังหวัดสระบุรี เนื่องจากประชากร มีจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องใช้เทคนิคการสุ่มจากความน่าจะเป็น (Probability Random Sampling) ผู้วิจัยได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 383 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie R.V. และ Morgan D.W. (เพิ่มอ้างอิง)

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม 1 ชุด โดยแบ่งเป็น 4 ตอน คือ **ตอนที่ 1** ถามข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเป็นคำถามแบบปลายปิด (Closed Questions) แบบสำรวจรายการ (Check List) จำนวน 6 ข้อ **ตอนที่ 2** ถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรม 8 ด้าน คือ 1) ด้านการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี 2) ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ 3) ด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวม 4) ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน 5) ด้านการเป็นผู้สร้างความเข้าใจอันดีในหมู่คณะ 6) ด้านการไม่แบ่งแยกเป็นพรรคเป็นฝ่าย 7) ด้านการเคารพในเหตุผลของคนส่วนใหญ่ และ 8) ด้านการรักเมตตา มีจิตใจปรารถนาดี มีความเต็มใจช่วยเหลือเกื้อกูลแก่หมู่คณะ และชุมชน เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 48 ข้อ โดยกำหนดการวัดค่าตัวแปรซึ่งเป็นการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามโดยใช้หลักทางคณิตศาสตร์ 0.80 ขึ้นไปปัดเป็นเลขจำนวนเต็ม **ตอนที่ 3** ถามข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมความ

ปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด (Closed Questions) เป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) ลักษณะของแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 33 ข้อ โดยกำหนดการวัดค่าตัวแปร ซึ่งเป็นการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม โดยใช้หลักทางคณิตศาสตร์ 0.51 ขึ้นไปปิดเป็นเลขจำนวนเต็ม และตอนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Opened Questions) คือ ผู้ตอบแบบสอบถามจะได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะความคิดเห็นได้ จำนวน 6 ข้อ

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างโดยอาศัยกรอบแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการ ตามลำดับขั้นตอนของการวิจัย คือ สร้างเครื่องมือ(แบบสอบถาม) นำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและวิเคราะห์หาค่าดัชนีความเหมาะสม (หาค่า IOC) นำเครื่องมือที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Tryout) กับประชาชนในจังหวัดสระบุรีผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ผลการทดสอบเครื่องมือได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.976 และสุดท้ายจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลในการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

- 1) นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์และให้คะแนนตามเกณฑ์
- 2) นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

ดังนี้

- (1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการหาค่าสถิติพื้นฐาน คือ การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
- (2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean หรือ $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation หรือ S.D.)
- (3) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบพฤติกรรมการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean หรือ $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation หรือ S.D.)

- (4) ทำการทดสอบสมมติฐานการวิจัยระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามเพศใช้การทดสอบค่าที (t-test) ส่วนข้อมูลในเรื่องอายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และสถานภาพ โดยใช้สถิติในการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) หรือ F-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่มากกว่า 3 กลุ่ม ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการ Least Significant Difference (LSD)
- (5) วิเคราะห์ข้อเสนอแนะที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Opened Questions) เกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และ 6) นำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ประชาชนในจังหวัดสระบุรี” นี้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) การศึกษาสภาพการณ์การส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี พบว่า ประชาชนในจังหวัดสระบุรีมีการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2) การวิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพทางครอบครัว ต่างกัน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้ สถานภาพทางครอบครัว และปัจจัยสนับสนุนที่ต่างกัน มีการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ ในส่วนของระดับการศึกษาที่ต่างกันมีการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3) การรวบรวมรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 ของประชาชนในจังหวัดสระบุรี พบว่า การส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับประชาชนเพราะการไม่เบียดเบียนชีวิต ทรัพย์สิน และการรู้จักการเคารพสิทธิของผู้อื่น รวมถึงการรู้จักควบคุมตนเองให้มีสติสัมปชัญญะไว้เสมอเป็นรูปแบบพฤติกรรมที่จะนำมาซึ่งความปรองดองสามัคคีของหมู่คณะ ทำให้เป็นผู้มีความรักความเมตตา มีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีความเข้าใจอันดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม มีการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น มีการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ไม่แบ่งแยกเป็นพรรคหรือฝักเป็นฝ่าย และมีความเคารพในเหตุผลของคนส่วนใหญ่ เหล่านี้จะทำให้เกิดความรัก ความเข้าใจ ความสมัคสมานสามัคคี และความปรองดองของประชาชนซึ่งส่งผลให้สังคมเกิดสันติสุขมีความสงบร่มเย็น ทำให้ประเทศชาติเกิดความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงอย่างมีเสถียรภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยทำให้ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

ประชาชนในจังหวัดสระบุรีมีรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนให้ความสำคัญในการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขด้วยศีล 5 เพราะ ศีล 5 เป็นหลักธรรมเบื้องต้น เป็นหลักคำสอนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการขัดเกลาจิตใจของบุคคล ทำให้มีความเมตตา กรุณา มีความเสียสละ รู้จักแบ่งปัน มีความยินดีพอใจในสิ่งของของตน มีความปรารถนาดี รู้จักพูดในสิ่งที่ดี มีประโยชน์ และมีการควบคุมตนเองให้มีสติอยู่เสมอเพื่อเป็นการละเว้นจากการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น เพื่อเป็นการละเว้นเบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่น เพื่อเป็นการละเว้นจากการล่วงละเมิดและประพฤติดีทางกายในของรักของผู้อื่น เพื่อเป็นการละเว้นจากการประพฤติดีทางวาจา และเพื่อเป็นการละเว้นจากการทำให้ตนขาดสติสัมปชัญญะ การรักษาศีล 5 เทียบกับการงดเว้นการเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับคำกล่าวของ เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุณฺโญ) ที่ประทานไว้ว่า “อันว่าศีล 5 เป็นการสำคัญมนุษย์เมื่อทุกคนมีศีล 5 ด้วยกัน สังคมนั้น ๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข” (National Office of Buddhism, 2014)

ประชาชนในจังหวัดสระบุรีมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า เพราะเป็นรูปแบบการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขอย่างที่ประชาชนต้องการ เมื่อมีการส่งเสริมอย่างจริงจังแล้วย่อมทำให้เกิดความปรองดอง ความสามัคคี ความสงบ และสันติสุขได้ในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพิต โบราณมูล (Boranmoon, 2013) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4” ผลการวิจัยพบว่า ความสามัคคีเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาความแตกแยก ความขัดแย้งและความรุนแรง ดังนั้น ความสามัคคีจึงเป็นรากฐานในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความแตกแยก ความขัดแย้ง และความรุนแรงในสังคมได้อย่างดีเยี่ยม ทั้งนี้เพราะความขัดแย้งจากการใช้อำนาจ เพื่อดำเนินการตามความเชื่อ หรือให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตนเองในลักษณะที่ทำให้อีกฝ่ายรู้สึกว่าเป็นธรรม (King Prajadhipok's Institute, 2012) แต่หากสามารถสร้างความไว้วางใจ หรือการเข้าใจต่อกันเพื่อขัดเกลาตนเองในด้านความประพฤติ หรือ การมีศีลตามแนวทางพระพุทธศาสนาจะผลดีต่อสังคม เพราะความสำนึกในการรักษาศีล หรือปฏิบัติตามศีล ได้แก่การฝึกหัดขัดเกลาตนเอง เพื่อความก้าวหน้าในคุณธรรมที่ยิ่งๆ ขึ้นไป และการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นหรือของสังคม เพื่อประโยชน์อันจะทำให้เกิดความดำรงอยู่ด้วยดีของชุมชนของประชาชนในสังคม (Phra Brahmagunabhorn P. A. Payutto, 2009) ทั้งนี้เนื่องจากศีลจะเป็นสิ่งที่คอยกำกับความประพฤติดีทางกายและวาจาให้เรียบร้อย ตั้งอยู่ในความดีงาม มีระเบียบวินัย มีมารยาทที่ปราศจากโทษ ตลอดถึงมีความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ (Phra Brahmagunabhorn P. A. Payutto, 2009) สามารถกระตุ้นให้รู้จักบาปบุญคุณโทษในการรักษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการดำเนินชีวิต ให้มีสติทบทวนการกระทำของตนอย่างสม่ำเสมอ (Promdee, 2011)

การปฏิบัติตามหลักศีล 5 เป็นการรักษากฎเกณฑ์ ในการอยู่ร่วมกันในสังคมเอาไว้ สามารถสร้างจิตสำนึก ทำให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อยและสันติสุข จึงควรรักษาและพัฒนา โดยการส่งเสริมการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักศีล 5 เพื่อร่วมสร้างสังคมที่สงบสุข (Atthakorn, 2014) สามารถเป็นส่วนหนึ่งที่เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการรักษาศีลในชุมชนอย่างต่อเนื่องตามนโยบายของคณะสงฆ์ (Phramaha Kritsada Sobhanasilo, 2016)

จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้สามารถสรุปได้ว่า การส่งเสริมความปรองดองและสันติสุข เป็นการทำให้ชุมชนสังคมมีความสงบสุขซึ่งประชาชนทุกคนไม่ว่าจะเป็นใครล้วนแต่มีความเข้าใจ และแนวคิดเพื่อให้เกิดความปรองดองสามัคคีในสังคมไม่แตกต่าง เพราะว่าความสามัคคีเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาความแตกแยก ความขัดแย้งและความรุนแรง เพื่อทำให้ตนเองมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและเพื่อเป็นการส่งเสริมความปรองดองและสันติสุขของประชาชนในสังคมให้เกิดมีขึ้นได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาครัฐควรจัดโครงการกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อแสดงความรักสามัคคีกลมเกลียวในกิจกรรม ดังต่อไปนี้ กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่จิตใจเพื่อลดสภาวะความขัดแย้ง ลดการเบียดเบียนกัน ยอมรับฟังเหตุผลและความคิดเห็นของคนผู้อื่น กิจกรรมการรณรงค์ส่งเสริมความปรองดองความสามัคคีระหว่างครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น จนถึงระดับจังหวัด และภูมิภาค โดยการสร้างพันธมิตรที่มีแนวคิดและรูปแบบการปฏิบัติที่ใกล้เคียงกัน กิจกรรมที่เป็นรูปธรรมโดยวางนโยบายแนวปฏิบัติ ควบคุมดูแล และติดตามประเมินผลของกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ควรจัดทำกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือตามประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ปรองดองเกิดขึ้น ภาครัฐ ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย และจัดหางบประมาณเพื่อการจัดโครงการหรือกิจกรรมโดยการแต่งตั้งตัวแทนผู้มีแนวคิดและรูปแบบพฤติกรรมที่เหมาะสมในการเป็นแบบอย่างที่ดี ภาคประชาชน ทำหน้าที่เป็นผู้รับนโยบายให้ความร่วมมือในทุกด้าน เมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นให้คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก เคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของส่วนรวม เพื่อให้เกิดสันติสุขแก่ประเทศชาติ และภาคองค์กรเอกชน ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน รับผิดชอบดูแลการสร้างภาคีเครือข่าย ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลกิจกรรมต่างๆ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมความปรองดอง ความสามัคคี ด้วยศีล 5 ในเขตจังหวัดอื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบผล
2. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมความปรองดอง ความสามัคคี ด้วยหลักธรรมอื่น เช่น สังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 เป็นต้น

กิติกรรมประกาศ

การทำวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยขออนุโมทนาของ คุณ อาจารย์ธเนศ ตัวนพะเอง ที่ได้กรุณารับเป็นผู้ทรงคุณวุฒิอ่านงานวิจัยเรื่องนี้ให้เป็นอย่างดี ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน และขออนุโมทนาขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวรที่ได้ดำเนินการสนับสนุนงบประมาณการวิจัยนี้เป็นอย่างยิ่งจนทำให้ผู้วิจัยมีกำลังสามารถทำการวิจัยได้จนเสร็จสมบูรณ์

References

- Atthakorn, W. (2014). *Roi Et hospital offices' factors culminating in observing five precepts*. Thematic paper Graduate School Mahamakut Buddhist University.
- Boranmoon, P. (2013). *A Model of Northeastern Thais' unity Reinforcement through Sanghavatthu (Fourfold Principle of Kindly Treatmen) 4*. The Research report of the Research Institute in the rich. Study and develop National Research University Office of the Higher Education Commission. The Institute of Wisdom: Mahamakut Buddhist University.
- Chanya Siriart and Phrapalad Somchai Payogo. (2016). The Conflicts Management between the State and the Community by Buddhist Peaceful Means : A Case Study of Suvarnabhumi Airport. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (2), 144-158.
- King Prajadhipok's Institute (2012). *National reconciliation*. Research Reports for Executives. Bangkok: King Prajadhipok's Institute. [in Thai].
- Kongjan, W. (2016). The Model of Strengthening the Stability of the Family by Buddhist Integration. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (Special 1), 257-269.

- Masrungson, P. (2016). Family Violence Management in Integrative Buddhist Perspective. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (1), 221-242.
- National Office of Buddhism. (2014). *The Operation Manual Reconciliation Projects Using the Principles of the Buddhist Precepts 5 "Village "*. Bangkok: National Office of Buddhism Press. [in Thai].
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2007). *Dictionary of Buddhism (Word)*. (11th ed). Bangkok: MCU Press.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2009). *Buddhadhamma*. (15th ed). Bangkok: Sahadhammika.
- Phramaha Kritsada Sobhanasilo. (2016). Reconciliation Building By Five Precepts Observing Village Project In Ayutthaya Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(3), 45-62.
- Promdee, S. (2011). *An Application of the Five Precepts and Five Virtues to Living a Life : A Case Study of Nong Hin Sub-District, Nong Hin District, Loei Province*. Thematic paper Graduate School Mahamakut Buddhist University.

ผู้หญิงที่ชายขอบของกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ : มุมมองของผู้หญิงผู้ได้รับผลกระทบ

Women at a Periphery of the Deep South Peace Process: A perspective of Female Victims of Violent Conflict

ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ^{1*}, ปาริชาติ สุวรรณบุบผา¹ และ มณีภา ยิ้มย่อง²
Duanghathai Buranajaroenkij^{1*}, Parichart Suwanbubbha¹ and Montipa Yimyong²

¹สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

¹Institute of Human Rights and Peace Studies, Mahidol University, Panyaphiphat Building
999 Phuttamonthon 4 Rd., Salaya, Nakhon Pathom 73170, Thailand.

²นักวิจัยอิสระ

²Independent Researcher

*Corresponding Author. Email: duanghathai.bur@mahidol.edu

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้ได้ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการใช้กระบวนการสานเสวนากับกลุ่มปิด ผู้เข้าร่วมวิจัยเป็นกลุ่มผู้หญิงจากจังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ ผู้หญิงที่เป็นญาติของผู้ต้องขังคดีความมั่นคงและเหยื่อของความรุนแรง การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจผลกระทบที่ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งมีต่อผู้หญิง พร้อมไปกับการค้นหาโอกาสที่ผู้หญิงจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในสถานการณ์ความขัดแย้งที่ใช้อาวุธและความรุนแรง ผู้หญิงมักถูกโยงกับภาพลักษณ์ของความเป็นเหยื่อ กระนั้นก็ตาม สถานการณ์ความขัดแย้งก็เป็นตัว

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้หญิงและการสร้างสันติภาพ : กรณีผู้หญิงผู้ปฏิบัติงานด้านความมั่นคงและผู้หญิงผู้ได้รับผลกระทบในจังหวัดชายแดนใต้” ภายใต้ “แผนงานวิจัยเพื่อทำความเข้าใจ เข้าถึงความต้องการของคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อนำไปสู่การคืนดี” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหิดล ผ่านสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา

*Received December 31, 2016; Accepted February 13, 2017.

เร่งปฏิกริยาให้ผู้หญิงออกมาสู่พื้นที่สาธารณะเพิ่มมากขึ้นพร้อมทั้งบทบาทที่เปลี่ยนไป ซึ่งพบได้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้หญิงเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสันติภาพเพิ่มมากขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษานี้ พบว่าผู้หญิงได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งแตกต่างจากผู้ชาย และยังมีพื้นที่ทางที่จะออกเสียงมากนัก แต่ต้องการที่จะเข้าร่วมและมีศักยภาพในการเกื้อหนุนกระบวนการสันติภาพเพื่อความมั่นคงในชีวิตของผู้หญิงและบุตรหลานของพวกเขา งานศึกษานี้มีข้อเสนอซึ่งได้มาจากข้อค้นพบที่สำคัญข้อหนึ่งคือ เป็นเรื่องจำเป็นที่กระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องมีโครงสร้างพื้นฐานการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อความจำเป็นทางเพศภาวะที่จะสนองความต้องการของผู้หญิงกลุ่มที่ไร้อำนาจในพื้นที่ความขัดแย้ง ซึ่งอยู่ชายขอบของกระบวนการสันติภาพ

คำสำคัญ: ผู้หญิง; เพศสภาพ; ความมั่นคง; สันติภาพ; จังหวัดชายแดนใต้; ประเทศไทย

Abstract

This research draws from available literatures and employs qualitative methods using in-depth interviews and closed-group dialogue process. The participants of the study are Muslim women who have lost their immediate male family members due to violence and national security charge. This study aims at examining impact of conflict situation and conflict management on women, including exploring potential and opportunity for women's participation in peace building in the Deep South. Armed conflict and violence affected women's and men's lives in different ways. Oftentimes, women are depicted as merely victims. Under certain circumstances conflict can also be a catalyst bringing women into the public sphere through which women play altogether new roles. This dynamic can be seen in the Deep South of Thailand where more women have been engaging in peace-building project in recent years. The evidence reveals that this group of female has been marginalized and their voices are still unheard. They want to be part of a peace process to protect themselves and their children in daily life. The recommendation of the study therefore, to have gendered infrastructure to fulfill gendered demands and agenda of the powerless group of women, usually be marginalized from the peace process, to be addressed and realized in the peace-building process.

Keywords: Women, Gender, Security, Peace, the Deep South, Thailand

บทนำ

สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงที่ใช้อาวุธระหว่างรัฐไทยกับขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องเอกราชในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้น นับแต่มกราคม พ.ศ. 2547 ถึงเมษายน พ.ศ. 2558 ศิริสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี (Jitpiromsri, 2014) เผยว่า เกิดเหตุความรุนแรงขึ้น 14,869 ครั้ง ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บ 11,548 คน และเสียชีวิต 6,379 คน ความรุนแรงยังส่งผลให้ผู้หญิงมากถึง 2,295 คนเป็นหม้าย มีเด็กต้องเป็นกำพร้า 4,455 คน (Panpetch and Ramansiriwong, 2011) อายุเฉลี่ยของผู้ชายที่เสียชีวิตในสถานการณ์ความรุนแรงชายแดนใต้เฉลี่ยอยู่ที่ 45.9 ปี และเป็นผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัวมากถึง 84.5% (CEDAW Watch Thailand, 2008) การปฏิบัติการทางอาวุธมิได้ส่งผลให้กับผู้ที่เป็นเหยื่อของความรุนแรงทางตรงเท่านั้น หากยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวของเหยื่อทางอ้อมอีกด้วย จากการรายงานของนักวิชาการในพื้นที่พบว่า มีผู้คนจำนวน 30,435 คน ต้องสูญเสียสมาชิกในครอบครัว และมีคนจำนวน 85,025 คนมีสมาชิกในครอบครัวได้รับบาดเจ็บจากสถานการณ์ความรุนแรง (Jitpiromsri, 2014) สถานการณ์ความรุนแรงจึงส่งผลให้ผู้หญิงต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นแม่บ้านมาเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว แบกรับภาระในการดูแลครอบครัวโดยไม่ทันได้เตรียมตัวและใจไว้ล่วงหน้า

เมื่อผู้หญิงเผชิญกับปัญหาและได้รับผลกระทบจากความรุนแรง มักจะได้รับผลกระทบและมีปัญหาในทางเศรษฐกิจด้วย ในขณะที่ผู้หญิงและครอบครัวผู้ต้องชังคดีความมั่นคงก็ได้รับผลกระทบในทางจิตวิทยา สังคมค่อนข้างมาก ส่งผลต่อสภาพจิตใจและการดูแลเด็กและเยาวชนที่อยู่ในปกครอง สภาพเช่นนี้เสี่ยงต่อการส่งต่อเชื้อของความคิดที่จะล้างแค้นกันอย่างไม่จบสิ้น ในปัจจุบัน มีแนวโน้มว่าผู้หญิงเข้าร่วมขบวนการต่อต้านรัฐมากขึ้น (Din-a, 2015) ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการสร้างสันติภาพเกิดขึ้นได้จริง การตอบสนองในเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเพื่อบรรเทาความทุกข์ร้อนต้องทำงานร่วมกับการสร้างโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกระบวนการสันติภาพ ซึ่งบุญเอื้อ บุญฤทธิ์ (Boonrith, 2013) เห็นว่า หน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่ต้องมีความเข้าใจความต้องการประชาชนที่รู้สึกว่าการเลือกปฏิบัติมานานและใส่ใจรอบคอบต่อปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อป้องกันไม่ให้ฝ่ายขบวนการนำการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไปใช้เป็นเงื่อนไข

งานวิจัยนี้มุ่งทำความเข้าใจมุมมองต่อความมั่นคงของผู้หญิงผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งค้นหาปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคในการร่วมสร้างสันติภาพของผู้หญิงในสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรง โดยอาศัยกรอบวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งและความเป็นธรรมทางเพศเป็นแนวทาง พร้อมไปกับการค้นหาศักยภาพและโอกาสที่ทำให้ผู้หญิงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะผู้หญิงผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นญาติของผู้ต้องคดีความมั่นคง ยังขาดโอกาสที่จะเข้าสู่กระบวนการพูดคุยสันติภาพอย่างเป็นทางการ จึงขาดหลักประกันว่าข้อตกลงที่จะมีผลกระทบต่อชีวิตของผู้หญิงจะได้รับความใส่ใจอย่างรอบด้าน ดังที่ปาริชาติ สุวรรณบุบผาและคณะ (Suwanbubbha, P. et al., 2016) กล่าวว่า “การสร้างบรรยากาศของการสานเสวนาให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกไว้วางใจ จะทำให้เวทีนั้นกลายเป็นพื้นที่แห่งโอกาสของการพูดคุยที่เรียกว่า “พื้นที่

ปลอดภัย” สามารถทำให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น” อันเป็นกระบวนการสำคัญที่จะสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการออกแบบทางเลือกใหม่ที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะพื้นที่ (Wises and Chantima, 2016) เพราะว่าการที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัวหรือระดับสังคม แม้ความคิดเห็นจะขัดแย้งกันบ้าง หากมีมาตรการในการหาทางออกร่วมกันเพื่อการเข้าใจความแตกต่างทั้งทางความคิดและกระบวนการที่คนซึ่งเป็นตัวหลักดันให้ผู้คนเกิดความขัดแย้งหรือความรุนแรงได้ (Mansumittrchai, 2015; Sompong, 2016) ย่อมป้องกัน “ความรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม” อันอาจนำไปสู่ความรู้สึก “เป็นอื่น” กับภาครัฐ ซึ่งความยุติธรรมนั้นเป็นตัวแปรสำคัญที่จะเชื่อมกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมให้เข้าหากัน (Phramaha Hansa Dhammahaso, 2013) นอกจากนี้ กระบวนการสันติภาพจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อเสียงของทุกฝ่ายโดยเฉพาะผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงได้ถูกรวมอยู่ในแผนภาพของสันติภาพ (Tangpitakkul, 2015) งานวิจัยนี้ต้องการสะท้อนความรู้สึกและความต้องการ ทำให้ประสบการณ์ของผู้หญิงกลุ่มนี้เป็นที่ประจักษ์ เป็นส่วนหนึ่งของการพยายามที่จะสร้างพื้นที่เพื่อให้เกิดความยุติธรรม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยคุณภาพที่ใช้ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews: IDIs) และการใช้กระบวนการสานเสวนากับกลุ่มผู้หญิงที่เป็นญาติของผู้ต้องขังคดีความมั่นคงและเหยื่อความรุนแรง โดยจัดสานเสวนาจำนวนสองครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 14-16 มีนาคม 2557 จำนวนผู้เข้าร่วมวิจัย 36 คน ครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม-2 สิงหาคม 2558 จำนวนผู้เข้าร่วมวิจัย 15 คน นอกจากนี้มีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interviews: KIIs) จำนวน 5 คน ผู้เข้าร่วมวิจัยที่เข้าร่วมกระบวนการสานเสวนาเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความขัดแย้ง มีภูมิลำเนาอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประสานผ่านกลุ่มองค์กรที่ทำงานช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบและได้พบเพื่อชี้แจงโครงการวิจัยฯ ก่อนที่จะเริ่มงานศึกษา โดยผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสตัดสินใจว่าจะเข้าร่วมกับโครงการหรือไม่ ในการศึกษาวิจัยฯ นี้ นำกระบวนการสานเสวนา ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยสร้างพลังกลุ่มและความไว้วางใจระหว่างกลุ่มผู้หญิงที่เป็นญาติของผู้ต้องขังคดีความมั่นคงและเหยื่อความรุนแรงกับคณะผู้วิจัย เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้ร่วมวิจัยได้ฟังซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความเข้าใจที่เป็นจุดยืนของผู้สูญเสียหรือผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง ซึ่งบ่อยครั้งถูกซ้ำเติมด้วยการถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ก่อการร้ายหรือร่วมสมคบคิด อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยซึ่งมีประสบการณ์ตรงในพื้นที่ความขัดแย้งรุนแรงได้เสนอความเห็นต่อการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยคำนึงถึงความต้องการของตนเองและความต้องการที่หลากหลายอย่างรอบด้านอีกด้วย อนึ่ง คณะผู้วิจัยฯ ตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินการวิจัยอย่างมีจริยธรรม คณะผู้วิจัยได้รับอนุญาตจากผู้ร่วมวิจัยให้นำข้อมูลมาใช้ในการวิจัยได้ โดยบางกลุ่มจะไม่ระบุชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์เพื่อรักษาความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษา

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ การทบทวนวรรณกรรมและกระบวนการสานเสวนา ทำให้เห็นมุมมองของผู้หญิงต่อประเด็นความมั่นคง ที่ทำให้ผู้หญิงเห็นความจำเป็นในการเข้าสู่กระบวนการสันติภาพ งานวิจัยนี้คัดเลือกประเด็นที่มีนัยสำคัญที่จะนำเสนอในบทความนี้สามประเด็น ประกอบด้วย ประเด็นที่หนึ่ง ความมั่นคงของผู้หญิงต่างจากความมั่นคงของรัฐ ประเด็นที่สอง ผู้หญิงผันตัวเองจากเหยื่อสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และประเด็นสุดท้าย ความท้าทายในการมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพของผู้หญิง ซึ่งจะอภิปรายรายละเอียดในส่วนต่อจากนี้

1. ความมั่นคงของผู้หญิงต่างจากความมั่นคงของรัฐ

ผู้หญิงที่เข้าร่วมการวิจัยที่สามมีทัศนคติความมั่นคง เล่าว่า เมื่อสามีซึ่งเป็นผู้จนใจรอบครวถูกจับทำให้สูญเสียหลักพึ่งและรายได้ ผู้หญิงซึ่งมักมีบุตรในความดูแลต้องเปลี่ยนบทบาทจากแม่บ้านมาเป็นหัวหน้าครอบครัวและผู้หาเลี้ยงครอบครัวอย่างกะทันหัน แม้ในกรณี ที่ได้รับการปล่อยตัวเพราะหลักฐานไม่เพียงพอ ผู้หญิงที่เข้าร่วมวิจัยบอกว่า เมื่อมีเหตุความรุนแรงขึ้นในพื้นที่ก็ยังมีโอกาสถูกตรวจค้น ทำให้เพื่อนบ้านและแม้แต่ญาติพี่น้องไม่กล้าแสดงตนถึงความสัมพันธ์ที่มี เพราะเพื่อนบ้านและญาติเกรงว่าอาจจะถูกพาดพิงว่ามีส่วนพัวพันกับขบวนการเคลื่อนไหว ส่งผลให้ถูกโดดเดี่ยวจากสังคมเดิมที่ตนอยู่ หลายกรณีจึงเลือกที่จะออกไปทำงานนอกพื้นที่ ต่างประเทศบ้าง ต่างจังหวัดบ้าง ทำให้ครอบครัวต้องพลัดพราก

บางคนที่มีสามีหรือบุตรถูกตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับคดีความมั่นคง ผู้หญิงรู้สึกว่าจะต้องอยู่อย่างไรที่พึ่งผู้เข้าร่วมคนหนึ่งเล่าประสบการณ์ส่วนตัวว่า “ในหมู่บ้านเราเดี๋ยวนี้ นายก อบต. นายอำเภอ ไม่มีใครมาช่วยเหลือพวกเราเลย ถ้าเกิดเหตุการณ์อะไรก็ไม่มีใครมาถามไถ่อะไรเลย ผู้นำชุมชนไม่สนใจและช่วยเหลือชาวบ้านที่ถูกหมายเรียกตัวเลย ทางรัฐก็อยู่แต่รัฐ ชาวบ้านก็อยู่แต่ชาวบ้าน” อีกคนหนึ่งเสริมว่า “เมื่อรัฐไม่ยื่นมือเข้ามาช่วย ชาวบ้านก็ยิ่งกลัว ผลก็คือ ชาวบ้านไม่ช่วยเหลือชาวบ้านกันเอง เป็นเพราะว่า เขากลัวว่าถ้าหากช่วยเหลือใคร ทหารก็จะเข้ามา และคนที่ช่วยก็อาจทำให้เกิดความกลัว” บทสนทนาในวงสนทนาเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านที่มีสมาชิกในครอบครัวพัวพันกับคดีความมั่นคง ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องคดี ต่างต้องเผชิญชะตากรรมคล้ายกัน คือการ “ถูกกันออกจากสังคม” ของตนเอง จากญาติพี่น้อง จากเพื่อนบ้าน และจากผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ปกครองท้องถิ่น ทำให้ถูกโดดเดี่ยวจากชุมชนทั้งที่ตัวผู้หญิงเองและลูกๆ ของเธอไม่ได้ถูกต้องสงสัยหรือพัวพันกับคดีของสามีด้วยก็ตาม

นอกจากนี้ยังมีประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้ร่วมวิจัยสะท้อนถึง ตัวอย่างเช่น การตั้งด่านตรวจบนถนนที่ส่งผลข้างเคียงอันไม่ได้เกิดจากเจตนาต่อชาวบ้านได้ “ด่านที่ติดจ๊อบอยู่ตามถนน ซึ่งเคยผ่านเป็นประจำ มีอยู่ครั้งหนึ่งเพื่อนบ้านผ่านแล้วโดนเหล็กของที่คันถนนยื่นออกมาโดนถึงขนาดต้องเย็บแปดเข็ม คนท้องก็เคยแท้ง เพราะขับรถแล้วเหยียบไม้ที่กั้นอยู่ระหว่างด่าน แถมยางรถก็เคยแตกแล้ว” ผู้หญิงที่ร่วมสนทนาสะท้อนว่าเวลาผู้ชายไปธุระไกลบ้าน ต้องกลับค่ำๆ ทำให้มีความหวงเฝ้าเป็นพิเศษ เพราะพบว่าการตั้ง

ด้านบางจุดอยู่ในมุมอับไม่อาจเห็นได้จากที่ไกลหรืออยู่ในที่ที่อาจเกิดอุบัติเหตุได้ เช่น ทางโค้งหรือหัวสะพาน บางครั้งทำให้ผู้ถูกตรวจตกใจกลัวเพราะไม่ทราบว่าเป็นเจ้าหน้าที่ เกรงว่าจะถูกทำร้าย จึงเกิดความเข้าใจผิดกันได้ ผู้ที่คอยอยู่ทางบ้านก็จะรู้สึกกระวนกระวายห่วงใยความปลอดภัยของตัว

ความมั่นคงของรัฐและของผู้หญิงนั้นต่างกัน การปฏิบัติการบางประการเพื่อความมั่นคงของรัฐ เมื่อมองจากมุมของผู้หญิงกลายเป็นความไม่มั่นคงในชีวิตและเศรษฐกิจ การมุ่งเน้นความมั่นคงแห่งชาติ ทางการเมืองจากสถานการณ์ความรุนแรงทำให้ความมั่นคงในมิติอื่นๆ ถูกกลืนหายไป เช่น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคม-จิตวิทยา การไม่มีส่วนร่วมของผู้หญิงที่ต้องรับผลกระทบโดยตรงจากการใช้กำลังของกลุ่มติดอาวุธที่ต่อต้านรัฐ และจากนโยบายและปฏิบัติการด้านความมั่นคงของรัฐ ทำให้การแก้ปัญหาไม่ถูกจุด ไม่ได้ใจชาวบ้านที่เป็นมวลชนที่ดูแลเยาวชนโดยตรง ทำให้การแก้ปัญหาขาดความสอดคล้องกับเป้าหมายการสร้างสันติสุขที่ยั่งยืน ซึ่งหากรัฐสามารถเข้าถึงปัญหาและนำปัญหาจากมุมมองต่อความมั่นคงของผู้หญิงมารวมอยู่ด้วย จะช่วยให้การแก้ปัญหาดำเนินไปตามแนวทางของการรวมเอาทุกกลุ่มเข้าสู่การแก้ปัญหาตามแนวทางของคำสั่งที่ 230/2557 เรื่องการจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Office of information operation and public relation, 2014)

การมองความมั่นคงในมิติที่แตกต่างระหว่างผู้หญิงที่เป็นมุมมองจากด้านล่าง (a view from below) ที่แตกต่างจากมุมมองความมั่นคงจากรัฐอันเป็นมุมมองจากด้านบน (a view from above) ย่อมนำมาซึ่งการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ต่างกันด้วย เพื่อให้เกิดความสมดุลของความมั่นคงในมิติต่างๆ ซึ่งงานวิจัยนี้มิได้มีเจตนาที่จะหักล้างหรือลดความสำคัญของความมั่นคงแห่งชาติ หากต้องการให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในการกำหนดและนิยามความมั่นคงจะนำไปสู่การสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน ซึ่งผู้หญิงมีความพร้อมที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสันติภาพ เพราะผลกระทบที่ได้รับทำให้ผู้หญิงจำนวนหนึ่งไม่อาจอยู่นิ่งเฉยและพยายามที่จะสร้างพื้นที่ให้กับตนเอง ด้วยการเปลี่ยนตัวเองจากการเป็นเหยื่อของสถานการณ์มาสู่การเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งจะได้อภิปรายถึงในส่วนต่อจากนี้

2. จากเหยื่อสู่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ในช่วงแรกการต้องสูญเสียสมาชิกในครอบครัวจากสถานการณ์ความรุนแรงทำให้ผู้หญิงกลุ่มนี้ รู้สึกเจ็บปวดและสิ้นหวังกับชีวิต บ้างก็รู้สึกเคียดแค้น นารี เจริญผลพิริยะ และ จันจิรา สมบัติพูนศิริ (Charoenpolpiriya and Sombatpoonsiri, 2009) เน้นว่า การเฝ้าระวังครอบครัวผู้หญิงที่เสียหัวหน้าครอบครัวมีความสำคัญ เพราะ “หากได้รับการเยียวยาที่ดี ทั้งด้านสิทธิ การชดเชย การศึกษาของลูก การส่งเสริมอาชีพ จะสามารถเลี้ยงลูกได้ดีขึ้น แต่ถ้าตกในสถานการณ์ลำบาก การอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นจะถูกถ่ายทอดออกมาเป็นความเจ็บปวดต่อเนื่องกันไป ส่งผลต่อสภาพจิตใจของลูกด้วยเช่นกัน” (Quotes in Supathit Sonthinuch, 2007) แต่เมื่อสามารถตั้งหลักได้ก็ทำให้มีความมั่นใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป ดังที่ผู้หญิงที่เป็นผู้เข้าร่วมวิจัยที่ได้รับผลกระทบจากจังหวัดนราธิวาสสะท้อนว่า

“ในช่วงแรกที่มีผู้หญิง ลำบากมาก ไม่รู้ว่าจะทำอะไร จะใช้ชีวิตต่อไปอย่างไร จะเลี้ยงลูก 4 คนด้วยตัวคนเดียวได้อย่างไร ตัวเราก็ไม่มีความรู้ ไม่เคยทำงานนอกบ้านมาก่อน แต่ดูตอนนี้สิ พอมีอาชีพเป็นหลักขั้นมาได้ เราสามารถยืนได้ด้วยตัวเอง เลี้ยงลูกได้ดี ทุกคนได้เรียนหนังสือดี” (สัมภาษณ์, ผู้หญิงที่เป็นผู้ร่วมวิจัยจากอำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2557)

การได้พบกับกลุ่มผู้หญิงที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ทำให้พบว่าทุกคนมีลูกหรือหลานที่จะต้องดูแล ซึ่งส่วนใหญ่จะมีประมาณ 2-4 คน บางส่วนสามารถตั้งหลักได้ทางเศรษฐกิจ จากความช่วยเหลือของญาติพี่น้อง ทำให้มีอาชีพ เช่น บางคนรับจ้างญาติที่อาศัยอยู่ใกล้ๆ เพื่อที่จะดูแลลูกๆ และไม่ต้องออกเดินทางไปทำงานข้างนอก บางคนได้โอกาสเริ่มลงทุนทำธุรกิจเล็กๆ และเริ่มมั่นคงขึ้นในเวลาต่อมา บางคนไปทำงานรับจ้างที่ประเทศมาเลเซียเพื่อที่จะได้มีรายได้เพียงพอเลี้ยงลูกๆ จะเห็นได้ว่าการได้มีโอกาสตั้งหลักได้ทางเศรษฐกิจมีความสำคัญต่อผู้หญิง เป็นการกำจัดความวิตกกังวลเกี่ยวกับความมั่นคงในชีวิตของตนและลูกๆ อันเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่ผู้หญิงให้ความสนใจ (Gender practical needs) ผู้หญิงต้องการที่จะประคับประคองให้ครอบครัวสามารถผ่านวิกฤตทางเศรษฐกิจเป็นความสำคัญลำดับต้นๆ ที่มีความสำคัญ เพื่อจะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติ ซึ่งเป็นปัจจัยดึงผู้หญิงออกจากบ้านสู่พื้นที่สาธารณะ (Public sphere) ซึ่งปกติวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้หญิงมีบทบาทหลักในครอบครัว มีหน้าที่หลักในการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี ในวิถีปฏิบัติท้องถิ่นผู้หญิงมุสลิมที่แต่งงานแล้วมักจะไม่ได้ทำงานหารายได้นอกบ้าน

ก่อนที่สถานการณ์ความรุนแรงในรอบนี้จะเกิดขึ้น ผู้หญิงมุสลิมกลุ่มหลักที่ใช้พื้นที่สาธารณะคือผู้หญิงที่เป็นชนชั้นกลางและกลุ่มที่มีการศึกษา ทั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการปรับตัวของนโยบายผสมกลมกลืนของประเทศไทย (Pollachom, 2011) สถานการณ์ความรุนแรงล่าสุดได้นำพาผู้หญิงกลุ่มอื่นๆ ที่หลากหลายให้ต้องออกมาสู่พื้นที่สาธารณะเพิ่มมากขึ้น ผู้หญิงจำนวนหนึ่งสามารถสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมสันติภาพผ่านขบวนการภาคประชาสังคม (Pluemjai and Sungkharat, 2015) ซึ่งการแทรกแซงจากภายนอกมีส่วนสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงนี้

ผู้ร่วมวิจัยหลายคนกล่าวตรงกันว่า การได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้พวกเขาส่งเสริมดำเนินชีวิตต่อไปได้ หลังจากสูญเสียสมาชิกผู้ชายในครอบครัว การแทรกแซงและความช่วยเหลือจากฝ่ายที่สามผ่านการเยียวยาจิตใจ การสร้างเครือข่าย และการเอื้ออำนวยโอกาส ทำให้ผู้หญิงสามารถลุกขึ้นยืนได้ด้วยตนเอง และเปลี่ยนจากเหยื่อเป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงบางคนมีโอกาสดูเรียนทักษะการพูดในที่สาธารณะรู้สึกว่าการเริ่มต้นมีความมั่นใจ เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้นในการติดต่อกับราชการ ไม่ว่าจะต้องขึ้นศาลเกี่ยวกับคดีความ การติดตามผู้ต้องขัง การตามเรื่องเยียวยา ทำให้ต้องใช้ภาษาไทยมากขึ้น บางคนจากที่พูดภาษาไทยไม่ได้ก็เริ่มที่จะสามารถพูดภาษาไทยได้คล่องขึ้น เข้าใจวิถีปฏิบัติและขั้นตอนของทางราชการเพิ่มมากขึ้น ผู้หญิงมุสลิมที่เป็นชาวบ้าน สามารถที่จะเข้าหาความช่วยเหลือตามสิทธิที่ตนพึงได้ดีขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น พวกเขายังสามารถขยายความช่วยเหลือและสร้างเครือข่ายการเยียวยาไปยัง

ญาติพี่น้อง และผู้คนในชุมชนและสังคมของตนอีกด้วย อย่างเช่นกลุ่ม “สตรีสานสัมพันธ์สู่สันติสุข” หรือ ซอซิก ที่เกิดจากโครงการเยียวยาครอบครัวผู้สูญเสียชีวิตและบาดเจ็บ จากกรณีความรุนแรงใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สนับสนุนโดยศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล

“ในแง่หนึ่ง เหตุการณ์ความรุนแรงก็ให้ประโยชน์ มันทำให้ผู้หญิงมุสลิมมีความรู้เพิ่มมากขึ้น บางทีรู้ขั้นตอนการดำเนินงาน การส่งต่อของทางราชการเป็นอย่างดี อาจพูดได้ว่า บางคนมีความรู้ดีกว่าข้าราชการเองด้วยซ้ำไป” (สัมภาษณ์ หัวหน้าฝ่ายพัฒนาระบบการเยียวยา ของ ศอ.บต. วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557)

สำหรับผู้ที่ทำงานด้านการเยียวยาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มากกว่าทศวรรษ เช่น นางสาวนารี เจริญผลพิริยะ นางโซรยา จามจุรี ผู้ก่อตั้งกลุ่มเพื่อนครอบครัวผู้สูญเสีย และหัวหน้าโครงการผู้หญิงภาคประชาสังคม จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เห็นว่า งานเยียวยาไม่เพียงแต่จะช่วยบรรเทาความเครียดแค้น รักษาแผลทางจิตใจให้กับผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบเท่านั้น หากยังเป็นหนทางที่จะระงับความรุนแรงไม่ให้ขยายตัวออกไปด้วย ดังที่นางสาวปาตีเมาะ เปาะอีเตตาโอะ นายกสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ หรือ We Peace กล่าวไว้ว่า “การทำงานเยียวยา เหมือนการสร้างให้คนที่ได้รับผลกระทบมีพลังที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้น อันนั้นคือเป็นกำลังที่จะสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในพื้นที่ด้วย” (อัสรา, 2555) กลุ่มผู้หญิงที่เคยเป็นเหยื่อหลายคนลุกขึ้นมาทำงานสร้างสันติภาพด้วยการเป็นผู้อำนวยความสะดวกประสานระหว่างกลุ่มที่ไม่เข้าใจกัน เช่น กลุ่มทหารและประชาชน เป็นต้น เครือข่ายผู้หญิงในพื้นที่พยายามผลักดันให้มีตัวแทนและเสียงของผู้หญิงในการเจรจาสันติภาพระหว่างรัฐบาลไทยและมารา ปาตานี จะเห็นได้ว่า การที่มีคนเห็นศักยภาพของผู้หญิงและหยิบยื่นโอกาสให้มีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพ ผู้หญิงที่ต้องประสบความทุกข์ยากลำบากทั้งทางกายและจิตใจเหล่านี้ สามารถหล่อหลอมพลังขึ้นมาทำงานสันติภาพได้ แทนที่จะเป็นพลังด้านดั่งที่ผู้หญิงบางกลุ่มที่ถูกกลืนหายไปเป็นแนวร่วมขบวนการต่อสู้

3. ความท้าทายในการมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพของผู้หญิง

ในช่วงสิบปีที่ผ่านมาของสถานการณ์รุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ ผู้ที่อยู่ในแวดวงประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างนายมุฮัมมัดอาบูบ ปาตานี สังเกตว่าผู้หญิงเข้ามาทำงานในภาคประชาสังคมมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่ก็พบว่าในพื้นที่ทางสังคมนั้น ผู้หญิงยังอยู่กับเฉพาะบางงานเท่านั้น นักกิจกรรมทางสังคมสตรีคนหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า ผู้หญิงมุสลิมไม่ได้รับการสนับสนุนให้เข้าไปทำงานในตำแหน่งที่อำนาจในการตัดสินใจ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้ชายครอบครองอยู่

“ผู้หญิงมีส่วนร่วมในภาคประชาสังคมมากขึ้น อย่างไรก็ตามบทบาทของผู้หญิงยังจำกัดอยู่เฉพาะบางประเด็นและบางพื้นที่ ผู้หญิงทำงานในพื้นที่การเยียวยา และการช่วยเหลือทางมนุษยธรรมเป็นหลัก เราคงต้องทำงานเรื่องสิทธิสตรีกันมากขึ้นแต่ยังคงเสี่ยงเกินไปตอนนี้ กลุ่มผู้หญิงในพื้นที่เคยเสนอชื่อผู้หญิงสองคนจากภาคประชาสังคมให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสภาที่ปรึกษา ศอ.บต. [ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัด

ชายแดนภาคใต้] ซึ่งที่ปรึกษาทั้งหมดเป็นผู้ชาย แต่กลับไม่ได้รับการสนับสนุน” (นักกิจกรรมผู้หญิงจากจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2557)

กลุ่มผู้หญิงในพื้นที่ที่มีความพร้อมที่จะเป็นส่วนหนึ่งในงานสร้างสันติภาพที่มากไปกว่างานช่วยเหลือทางมนุษยธรรม (humanitarian aid) ด้วยมีความหวังว่าจะสามารถร่วมสร้างการเปลี่ยนสังคมไปสู่สันติภาพ เครือข่ายภาคประชาสังคมผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้และจากส่วนกลาง ได้พยายามเสนอให้มีผู้หญิงเข้าไปอยู่ในกลไกการแก้ปัญหาและการสร้างสันติภาพทั้งระดับพื้นที่และระดับชาติในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นและเหมาะสม โดยเฉพาะระดับการตัดสินใจ และเป็นส่วนหนึ่งของการพูดคุยสันติภาพระหว่างรัฐไทยกับตัวแทน BRN ในปี 2556-57 ที่ผ่านมา (Thai PBS, 2012) เพราะในการเจรจาอย่างเป็นทางการ บทบาทในการเป็นผู้ร่วมสร้างสันติภาพของผู้หญิงมักถูกละเลย “พลังของผู้หญิงในวันนี้ จะต้องช่วยเหลือตัวเองให้ได้เพื่อยุติความรุนแรงในบ้านเกิดของตนเอง ต้องพยายามเชื่อมประสานทุกภาคส่วนเพื่อคืนความสันติสุขมาสู่วิถีชีวิตพี่น้องในสามจังหวัดชายแดนใต้ ดังนั้น แนวทางหนึ่งที่ละเลยไม่ได้สำหรับเราคือการพัฒนาศักยภาพให้กับผู้หญิง เพราะผู้ชายคิดและทำแต่ในเรื่องรบ ใช้ความรุนแรง ใช้ทหาร แต่ผู้หญิงใช้ความรัก ความเป็นแม่ เราต้องฝึกอบรมวิธีการจัดการความขัดแย้งและสันติวิธี ใช้พลังชุมชน การทำสื่อ เพื่อนำไปสู่ความสนใจต่อปัญหาในพื้นที่สามจังหวัด ณ วันนี้ ไม่ว่าคุณจะคิดอย่างไร สำหรับคนสามจังหวัด ล้วนแต่เป็นเหยื่อไม่โดยตรงก็โดยอ้อม ดังนั้น เครือข่ายผู้หญิงจะต้องขับเคลื่อนพลังเพื่อแสดงจุดยืน คือ ยุติความรุนแรง ยุติความไม่เป็นธรรมบนแผ่นดินที่นี่ให้ได้” (Thai NGOs, 2012)

สอดคล้องกับตัวแทนภาครัฐ อย่างอดีตเลขาธิการ ศอ.บต. พันตำรวจตรี ทวี สอดส่อง เห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจให้มากขึ้น หมายรวมถึงการเมืองระดับท้องถิ่นระดับชาติ พ.ต.ท. ทวี เห็นว่าควรจะสนับสนุนให้มีผู้หญิงอยู่ในองค์กรและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับศาสนาด้วย ทั้งนี้เพราะมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง นอกเหนือไปจากประเด็นเรื่องสถานการณ์ความขัดแย้งความรุนแรงในพื้นที่ เช่น เรื่องความรุนแรงในครอบครัว ข้อพิพาทในครัวเรือน และเรื่องเกี่ยวกับมรดกตามหลักอิสลาม เพื่อสร้างความสบายใจในการพูดคุยหารือและให้ความเข้าใจและความเป็นธรรมแก่ผู้หญิง หากทำสิ่งเหล่านี้จะทำให้บรรยากาศโดยรวม ซึ่งอดีตเลขาธิการ ศอ.บต. เชื่อว่า ผู้คนมีความเชื่อมั่นในระบบยุติธรรม และความยุติธรรมในสังคมมากยิ่งขึ้น (สนทนากับ พ.ต.ท. ทวี สอดส่อง เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557 ขณะนั้นยังดำรงตำแหน่งเลขาธิการ ศอ.บต.)

ผู้หญิงที่เข้าร่วมวิจัยของการศึกษานี้ แม้จะอยู่ชายขอบของกระบวนการสันติภาพ แต่ก็มีศักยภาพมีความมุ่งมั่นที่จะเป็นผู้ร่วมสร้างสันติภาพ ผู้หญิงกลุ่มนี้ขาดโอกาสและโครงสร้างที่เอื้อให้เสียงของเธอเป็นที่รับรู้ในที่สาธารณะ และขาดโอกาสทางโครงสร้างที่จะนำศักยภาพและมุมมองที่เป็นประโยชน์ในการสร้างสันติภาพมาใช้อย่างเต็มที่ รวมทั้งมีความพร้อมที่จะเปิดรับการพัฒนาศักยภาพและทักษะที่จำเป็นเพื่อที่จะทำหน้าที่ในการสร้างสันติภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากการพัฒนาสตรีเป็นไปอย่างถูกทางจะนับเป็นโอกาสที่สำคัญในการส่งเสริมศักยภาพผู้หญิง และช่วยเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างเพศให้มีความ

เสมอภาคเท่าเทียมยิ่งขึ้นกว่าก่อนที่จะเกิดความขัดแย้งและความรุนแรง ดังปรากฏให้เห็นในหลายประเทศ (Dijkema, 2001; Koch, 2008)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยนี้ทำให้เห็นว่า ผู้หญิงผู้ได้รับผลกระทบที่เข้าร่วมการวิจัยนี้ให้ความสำคัญความมั่นใจในการใช้ชีวิตประจำวัน จึงมองความมั่นคงจากมุมมองที่มาจากความห่วงใยที่มีต่อความปลอดภัยของตนและครอบครัวในสถานการณ์ความขัดแย้ง ซึ่งดูเหมือนเป็นเรื่องส่วนตัวมากกว่าที่จะเป็นประเด็นทางการเมือง ในแง่นี้ทำให้กระบวนการสันติภาพในหลายประเทศละเลยความมั่นคงจากมุมมองของผู้หญิงที่ให้ความสำคัญกับความมั่นคงในมิติที่แตกต่างจากผู้ชาย หากมีการเปิดพื้นที่รับฟังความห่วงกังวลของผู้หญิงกลุ่มต่างๆ ขึ้นอย่างกว้างขวาง ก็หวังได้ว่าการแก้ปัญหาจะเป็นไปในทิศทางที่ไม่ซ้ำเติมสถานการณ์ โดยเฉพาะผู้หญิงกลุ่มรากหญ้านั้นยังขาดประสบการณ์ในงานด้านความมั่นคงและกระบวนการสันติภาพ การสร้างโอกาสให้ผู้หญิงสามารถสื่อสารประเด็นความมั่นคงของตนเองได้ อย่างเช่นการใช้กระบวนการสานเสวนาที่งานวิจัยนี้นำมาใช้ ทำให้ผู้หญิงได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนปัญหาที่ต่างคนต้องเผชิญ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการพยายามทำงานเพื่อสร้างสันติภาพในพื้นที่ด้วยวิธีการต่างๆ และแลกเปลี่ยนมุมมองต่อสังคมแห่งสันติที่ต่างก็คาดหวังให้เกิดขึ้นในบ้านเกิด ทำให้ผู้หญิงตระหนักว่าตนเองจำเป็นต้องพัฒนาบทบาทในการสร้างสันติภาพ โดยหวังให้มีตัวแทนหรือประเด็นของผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมในการเจรจาสันติภาพ การติดตามและดำเนินการตามข้อตกลงสันติภาพ การวางแผนฟื้นฟูสังคมหลังความขัดแย้ง ปฏิบัติการรักษาสันติภาพ รวมทั้งงานด้านความมั่นคงและความยุติธรรม และการบริหารงานบริการสาธารณะ

แต่ความท้าทายหลักที่ยังประสบอยู่ก็คือ การเอาชนะอุปสรรคการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการเพื่อแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Simone Filippini (2015) ที่พบว่าในหลายประเทศที่มีความขัดแย้งที่ใช้อาวุธยังไม่มี การสนับสนุนผู้หญิงอย่างเพียงพอที่เปลี่ยนผู้หญิงจาก “เหยื่อ” (Victims) ไปสู่การเป็น “ผู้ตัดสินใจ” (Decision-makers) ในกระบวนการสันติภาพ Simone ตั้งข้อสังเกตว่า หลังจากที่ยุทธการสหประชาชาติผ่านมติความมั่นคงที่ 1325 ออกมา 15 ปี แล้ว ในบรรดา 193 ประเทศสมาชิกที่ลงสัตยาบัน มีเพียง 46 ประเทศนั้นที่แจ้งว่าจะมีการพัฒนาแผนระดับชาติตามแนวทางของมติ 1325 ซึ่งประเทศไทยเองยังไม่ชัดเจนถึงการนำกรอบ UNSCR 1325 มาใช้อย่างเป็นทางการ เนื่องจากรัฐบาลไทยปฏิเสธว่า ความขัดแย้งและความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังไม่นับว่าเป็นความขัดแย้งที่ใช้อาวุธ (armed conflict) ตามเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ [แต่ความขัดแย้งในประเทศนับเป็นความขัดแย้งด้วยอาวุธที่ไม่ใช่ความขัดแย้งระหว่างประเทศ (non-international armed conflict) อ้างใน ชายด์ โชวเจอร์ อินเตอร์เนชันแนล และ มูลนิธิสันติวัฒนธรรม (2557)]

นอกจากนี้ยังพบว่า ไม่มีประเทศใดได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอที่จะพัฒนาแผนนี้ขึ้นมาให้เป็นจริงได้ การไม่ปฏิบัติตามมติที่ 1325 นั้นเป็นต้นทุนที่สูงเพราะผู้หญิงมักเป็นตัวแทนในการสร้างการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคมที่แข็งแกร่ง การกีดกันผู้หญิงจากการใช้งบประมาณเพื่อสร้างสันติภาพและสร้างรัฐชาติในประเทศของตนนั้นถือเป็นภัยคุกคามความมั่นคงโลกด้วยเช่นกัน เพราะไม่มีการใช้งบประมาณเพื่อสร้างกลไกในการสร้างความเสมอภาคให้กับผู้หญิงได้ ผู้หญิงจึงยังอยู่ชายขอบของงานสร้างสันติภาพและความมั่นคง ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ ทั้งเชิงโครงสร้างและงบประมาณ ในขณะที่ประเทศต่างๆ หุ้มงบประมาณมหาศาลให้กับความมั่นคงด้านการทหาร ในทัศนะของ Simone การหุ้มงบประมาณไปที่การทหารไม่ได้ช่วยให้ลดการก่อตัวของฝ่ายสุดโต่งที่ใช้ความรุนแรงต่อต้านรัฐลงไปได้ ซึ่ง Simone มองว่าปัญหาความมั่นคงในชีวิตประจำวันก็ควรที่จะต้องได้รับการดูแลอย่างจริงจัง ซึ่งงานด้านนี้เป็นจุดสนใจและความต้องการของผู้หญิง เช่น ระบบโรงเรียนและการศึกษา ความยุติธรรม บริการสุขภาพ การฝึกทักษะต่างๆ การมีรายได้ขั้นพื้นฐาน เพราะปัญหาพื้นฐานที่นำมาซึ่งการต่อต้านไม่ได้รับการแก้ไข ฝ่ายสุดโต่งรุ่นใหม่ๆ ก็พร้อมที่จะเกิดขึ้นได้เสมอ

สรุป

กระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ขาดผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ ทั้งที่ผู้หญิงต้องแบกรับภาระอันเป็นผลพวงของปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นตลอดมาทั้งในครอบครัวและพื้นที่สาธารณะ ผู้หญิงมีบทบาทในการเยียวยาบาดแผลทางกายและทางจิตใจของผู้ได้รับผลกระทบนับตั้งแต่เหตุการณ์ความรุนแรงระลอกนี้เริ่มเมื่อปี 2547 รวมทั้งการเยียวยาความสัมพันธ์ของผู้คนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เพราะผู้หญิงมีความใกล้ชิดกับครอบครัวและชุมชน ผู้หญิงใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน พลังของผู้หญิงจึงเป็นความหวังหนึ่งที่จะสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจและฟื้นคืนความสัมพันธ์ในชุมชนและสังคมให้กลับมาเกื้อกูลต่อกัน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งสันติและสร้างสันติภาพ ผู้หญิงถือเป็นทรัพยากรและกลไกสำคัญในกระบวนการสันติภาพที่ถูกละเลยโดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงชายขอบ หากกระบวนการสันติภาพสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่หลากหลาย และนำศักยภาพที่มีอยู่มาใช้อย่างเต็มที่ก็ย่อมนำพาการแก้ปัญหาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์และยั่งยืน

References

- Boonrith, B. (2013). Southern Insurgency in the Three Border Provinces, Local People Identity and Government Official Behavior. *Kasem Bundit Journal*. 14(2), 46-58.
- CEDAW Watch Thailand. (2008). *Extinguishes the Deep South Fire by femininity*. Retrieved on 7 November 2016, from <https://cedawwatch.wordpress.com/2008/02/01/>
- Charoenpolpiriya, N. and Sombatpoonsiri, J. (2009). *Peace Witness: Whispers from the Silence*. Nakornpathom: Research Center for Peacebuilding, Mahidol University.
- Dijkema, Claske. (2001). *Why study gender and conflict together?*. Retrieved on 12 February 2015 from http://www.irenees.net/bdf_fiche-analyse-801_en.html.
- Din-a, A. (2015). *When the women in the Deep South are forced to engage into the public striving for peace*. Retrieved on 8 November 2016. from <http://oknation.nationtv.tv/blog/shukur/2015/05/04/entry-1>
- Filippini, Simone. (2015). *Time to Fund Women's Role in the Cause of Peace*. Retrieved on 1 April 2015 from <http://www.theguardian.com/global-development/2015/mar/09/international-womens-day-fund-womens-role-peace>.
- Jitpiromsri, S. (2014). *Unlistenable truth: Violent conflict in the southern border/Patani and a decade of confusing reality and uncertain alternatives*. Retrieved on 7 November 2016, from <http://www.deepsouthwatch.org/en/node/5974>
- Koch, Julie. (2008). *Does Gender Matter in Fragile States?*. DIIS Policy Brief, Danish Institute for International Studies: København, Denmark.
- Mansumittrchai, P. (2015). Mercy Message : A Path to Peach. *Journal of MCU Peace Studies*, 3 (2), 162-175.
- Office of information operation and public relation. (2014). *Launching a project on "Harmonious talk" inviting every group to the talk*. Retrieved on 17 June 2015. from https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=824702987588110&id=724257810965962&substory_index=0.
- Panpetch, S. and Ramansiriwong, A. (2011). *The Deep South violence cause 2,295 widows and 4,455 orphans*. Retrieved on 7 November 2016, from <http://www.isranews.org/south-news/stat-history/item/3204>.

- Phramaha Hansa Dhammahaso. (2013). Justice in view of the historical Buddhist. *Journal of MCU Peace Studies*, 1(2),1-10.
- Pluemjai, S. and Sungkharat, U. (2015). Peace Development in Southern Border Provinces: The Women's Story. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(1), 225-243.
- Pollachom, T. (2011). In-Between Space: Experience and Identity of Pattani Muslim Women in Modern Education System. *Rubaiyat*, 2 (3), 146-189.
- Sompong, S. (2016). A Critical Analysis of Communication Pattern for Peace in the Online Media by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Komchadluek.Net. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 137-154.
- Sonthinuch, S. (2007). "Mental healing" Victims of the South Fire to "Metal security. Retrieved on 26 December 2016 from [http://oknation.nationtv.tv/blog/editnews / 2007/09/24/entry-2](http://oknation.nationtv.tv/blog/editnews/2007/09/24/entry-2).
- Suwanbubbha, P. et al. (2016). *Buddhism and Majority-Minority Coexistence in Thailand*. The Religion Politics Conflict Desk of the Swiss FDFA Center for Security Studies, ETH Zurich Institute of Human Rights and Peace Studies, Mahidol University. Bangkok: Printery.
- Tangpitakkul, T. (2015). Peace Building Process in Southern Border, Thailand: Case Study for Soelor Village, Rieng Sub-District, Ruso District, Narathiwat. *National Defence Studies Institute Journal*, 6(3), 39-50.
- Thai NGOs. (2012). *Rights and Roles in Peace Process*. Retrieved on 3 April 2016 from <http://thaingo.org/thaingo/node/1969>.
- Thai PBS. (2012). "Women's Network in the South" proposes the Thai state to get Women Involve in Problem Solving at all Levels. Retrieved on 3 April 2016 from <http://m.news.thaipbs.or.th/content/>
- Wises, S. and Chantima, C. (2016). The Procedure to Formulate the Charter on Natural Resource Management by Public Deliberation: Case study on Phayao Lake. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (2), 38-56.

การศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษา*

A Study of Psychosocial Factors Related to Thai-Valued Behavior of Undergraduate Students

ฉัฐวิณ ลิทธิศิริอรธ

Shuttawwee Sitsira-at

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Humanity, Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: shuttawwee@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์กับพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษา และเพื่อทำนายพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษาโดยใช้ตัวแปรจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยจำนวน 10 มหาวิทยาลัย จำนวนทั้งสิ้น 1,297 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิโดยการกำหนดสัดส่วนงานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเป็นสถิติในการทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัยพบว่า จิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และ จิตลักษณะตามสถานการณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเองเอกลักษณ์แห่งตน ภูมิคุ้มกันตน การประเมินแก่นแห่งตน การปลุกฝังจากครอบครัว ตัวแบบทางสังคม การเปิดรับข่าวสาร ปทัสฐานทางสังคม ทศนคติต่อสินค้าไทย ความพร้อมนิยมไทย และการรับรู้ความสะดวกในการซื้อสินค้าไทย สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรม นิยมไทยได้ร้อยละ 53.6 ผลการวิจัยในกลุ่มรวมพบว่า ความพร้อมนิยมไทย เป็นตัวแปรทำนายอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ปทัสฐานทางสังคม การเปิดรับข่าวสาร การปลุกฝังจากครอบครัว ตัวแบบทางสังคม ตามลำดับ

คำสำคัญ: ปัจจัยทางจิตสังคม; พฤติกรรมนิยมไทย; นักศึกษา

Abstract

This research examines correlation between students' psychological traits, social situations, psychological states and Thai-valued behavior in undergraduate students, as well as their predictive percentage, of Thai-valued behavior. The sampling consists of 1,297 undergraduate students from 10 universities. The Stratified quota random sampling was used. Pearson's product moment correlation coefficient and multiple regressions were used to hypothesis testing.

Results of the research found that the positively correlation between students' psychological traits, social situations, psychological states and Thai-valued behavior is statistically significant at .01. Future orientation and self-control, ego identity, psychological immunity, core-self-evaluation, Cultivated by families, role model, opening for information, social norm, attitude toward Thai product, behavioral intention to Thai-value, and perceived ease of shopping Thai product were the co-variance explanation of the Thai-valued behavior at 53.6 percent. Result of total sample indicated that behavioral intention to Thai-value was the first important predictor of Thai-valued behavior, followed by social norm, opening for information, and model of society.

Key words: Psychosocial Factors; Thai-Valued Behavior; Undergraduate Students

บทนำ

ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีเป็นเอกลักษณ์ของชาติที่แสดงถึงความเจริญงอกงามทางด้านจิตใจ ประเทศไทยมีเอกลักษณ์ของชาติที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษซึ่งนับเป็นความภาคภูมิใจของผู้ที่มีความรักและหวงแหนในความเป็นชาติไทย แต่หากมีการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาแทนวัฒนธรรมของไทยโดยไม่มีการพิจารณา เอกลักษณ์ของชาติและความเป็นไทยก็จะถูกทำลาย ความนิยมไทยซึ่งเป็นความภาคภูมิใจในความเป็นไทย จึงเป็นสิ่งที่คนไทยทุกคนต้องช่วยกันการสืบทอดและรักษาศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่งดงามของไทยเพื่อป้องกันการถูกกลืนชาติโดยไม่รู้ตัว ความนิยมไทยที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นคนไทยยังคงเป็นปัญหาในสังคมที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนในปัจจุบัน ผู้นำรัฐบาลจึงได้มีการกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ออกแถลงการณ์ผ่านรายการโทรทัศน์ “คืนความสุขให้คนในชาติ” เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2557 โดยกล่าวถึง “ค่านิยมไทย 12 ประการ” ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นค่านิยมหลักในสังคมไทย เพื่อสร้างประเทศไทยให้เข้มแข็ง และสร้างมาตรฐานที่ดีในสังคมไทย โดยมุ่งหวังสร้างประเทศไทยในอนาคตให้เข้มแข็ง การที่ประเทศไทยจะเข้มแข็งได้ ต้องมีคนในชาติที่เข้มแข็งก่อน ซึ่งแน่นอนว่าตามประกาศดังกล่าวมีค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนิยมไทย คือ ข้อ 1 การมีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงถึงความศรัทธา หวงแหน ปกป้องย่องความเป็นชาติไทย ยึดมั่นในศาสนา และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ข้อ 5 รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันดีงาม หมายถึง เรียนรู้ ปฏิบัติตน และเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ การสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีไทยอันดีงามด้วยความภาคภูมิใจ ด้วยการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยและปฏิบัติตามได้ ข้อ 8 มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักเคารพผู้ใหญ่ หมายถึง การปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ และกฎหมาย มีความเคารพอ่อนน้อมและให้เกียรติผู้ใหญ่ โดยแสดงกิริยาที่เหมาะสมมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ข้อ 10 รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ถ้าเหลือก็แจกจ่ายนนั้นคือการมีภูมิคุ้มกันที่ดี (Thairath Online, 2015)

ที่ผ่านมามีคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (Cultural Thai Nation Committee, 1998) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่ไหลเข้าสู่วิถีชีวิตและสังคมไทย ซึ่งมีทั้งสิ่งที่มีคุณค่าและด้อยคุณค่าปะปนกันอยู่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับวัฒนธรรมไทยมีทั้งทางบวกและทางลบ ขึ้นอยู่กับว่าคนไทยและสังคมไทย จะมีความสามารถในการเลือกสรรกลั่นกรองมากน้อยเพียงใดเป็นสำคัญ หากรู้จักเลือกสรรกลั่นกรองเอาสิ่งที่ดีงามมาประยุกต์ใช้กับสังคมไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ก็ย่อมนำประเทศไปสู่การพัฒนา แต่ถ้าไม่รู้เท่าทัน เลือกเอาสิ่งที่ไม่เหมาะสมก็อาจก่อให้เกิดวิกฤตขึ้นในสังคมไทยได้ด้วยเช่นเดียวกัน เครื่องบ่งชี้ที่แสดงว่าคนไทยกำลังได้รับอิทธิพลจากสินค้าภายนอกประเทศ เช่น การใช้สินค้านำเข้าจากต่างประเทศ การนิยมเดินทางไปซื้อสินค้าต่างประเทศ หรือการนิยมใช้สินค้าเลียนแบบตราต่างประเทศ งานวิจัยที่ศึกษาอิทธิพลของสังคมตะวันตก (Areeyawinyu & Niyomtum, 1987; Jatupornpipat, 1985) และสังคม

ตะวันออก (Thanompanyarak, 2008) พบว่า ปัจจุบันคนไทยมีพฤติกรรมที่แตกต่างจากค่านิยมของสังคมไทยในอดีต ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากสังคมตะวันตก เช่น พฤติกรรมการแสดงความรักด้วยการโอบกอด หรือ จูบกันในที่สาธารณะ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงาน การแสดงออกเช่นนี้ถือเป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีไทย คนไทยบางกลุ่มก็ได้รับอิทธิพลจากสังคมตะวันตกด้วยการเลียนแบบทางวัฒนธรรม โดยแสดงออกเป็นพฤติกรรมนิยมรับประทานอาหาร ท่องเที่ยว ใช้ภาษา และแต่งกาย ตามแบบนักเรียน ดารา จากการชมละคร หรือภาพยนตร์จากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการเลียนแบบวัฒนธรรมเกาหลีทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางลบกับความนิยมสินค้าไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยเป็นกลุ่มสำคัญกลุ่มหนึ่ง ที่มีโอกาสรับวัฒนธรรมต่างประเทศค่อนข้างมาก แล้วก็จะแสดงออกด้วยการมีพฤติกรรมซื้อสินค้าจากต่างประเทศที่มีราคาแพง แต่นิสิตนักศึกษาของไทยส่วนใหญ่ยังไม่สามารถหารายได้ด้วยตนเอง จึงสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ปกครอง กฤติกา ลีลาพาตะ (Leelapata, 2001) ได้ให้นักศึกษาจำนวน 100 คน ตอบแบบสอบถามปลายเปิดแบบรายงานตนเอง (Self-report) ร่วมกับการสัมภาษณ์ และการสังเกตพฤติกรรม พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ อยากให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและสนับสนุนในเรื่องการใช้สินค้าไทยให้มากขึ้น เพราะจะได้เป็นการช่วยประเทศชาติ แต่นักศึกษาบางส่วนก็ได้ให้ข้อมูลว่าตนเองไม่นิยมใช้สินค้าไทย แต่จะนิยมซื้อสิ่งของที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ เพราะทำให้รู้สึกว่าเป็นคนทันสมัย

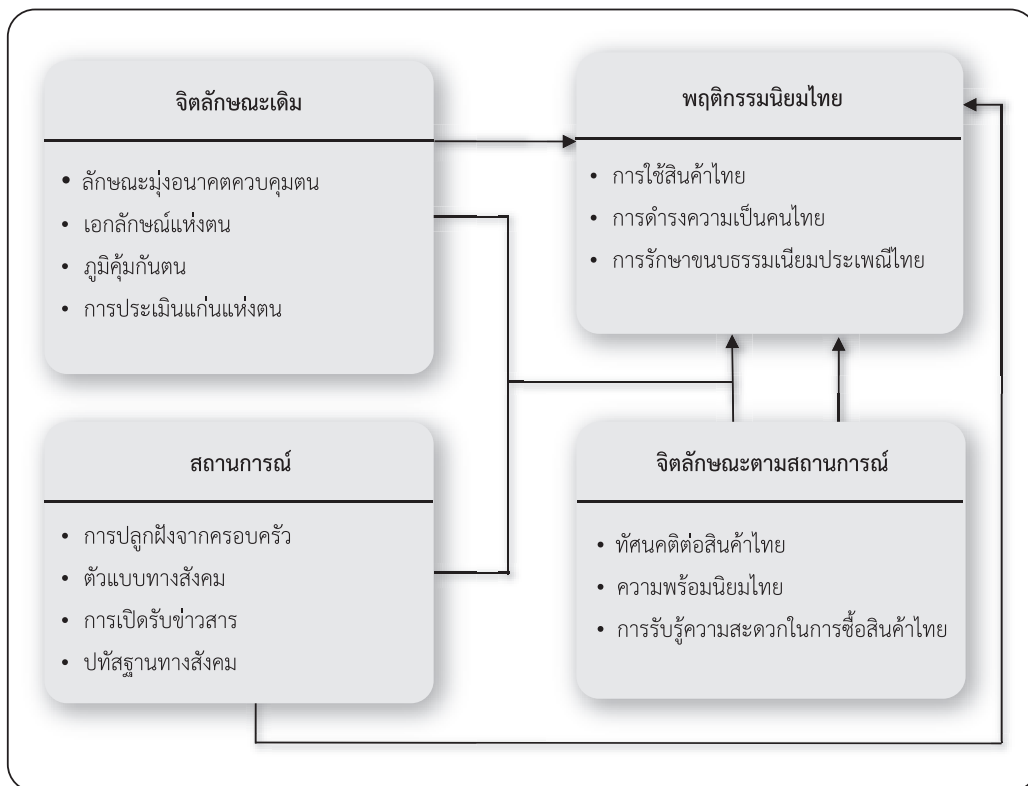
การวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสาเหตุภายในและสาเหตุภายนอกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนิยมไทย ซึ่งประกอบด้วย การใช้สินค้าไทย การดำรงความเป็นคนไทย และการรักษามรดกวัฒนธรรมประเพณีไทย ซึ่งผลการวิจัยนี้สามารถนำเสนอแนวทางการพัฒนาจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ และสถานการณ์ของนักศึกษาเพื่อให้มีพฤติกรรมนิยมไทย เพราะเป็นนิสิตนักศึกษา เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติที่จะต้องเป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์ กับพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษา
2. เพื่อทำนายพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษาโดยใช้ตัวแปรจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แนวทางการวิจัยจากการศึกษา ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม (Bhanthumnavin, 2016) ที่อธิบายถึงสาเหตุของพฤติกรรมที่ติงามของมนุษย์ คือ พฤติกรรมของคนดี และคนเก่ง พฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุทางจิตใจที่ติดตัวบุคคล รวมทั้งอธิบายว่าสาเหตุทางจิตใจที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์นั้นมีอะไรบ้าง%๐เมื่อนำทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมมาใช้ทำความเข้าใจพฤติกรรมนิยมไทย จึงสามารถอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมนิยมไทย ว่ามีทั้งสาเหตุจากพื้นฐานทางจิตใจที่เป็นจิตลักษณะเดิม สาเหตุภายนอกจากการเรียนรู้ทางสังคม และจิตลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ดังกรอบแนวคิดการวิจัยต่อไปนี้

สมมติฐานของการวิจัย

1. จิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษา
2. จิตลักษณะเดิม ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เอกลักษณะแห่งตน ภูมิคุ้มกันตน และการประเมินแก่นแห่งตน สามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษาได้
3. สถานการณ์ ได้แก่ การปลุกฝังจากครอบครัว ตัวแบบทางสังคม การเปิดรับข่าวสาร และทัศนคติทางสังคม สามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษาได้
4. จิตลักษณะตามสถานการณ์ ได้แก่ ทัศนคติต่อสินค้าไทย ความพร้อมนิยมไทย และการรับรู้ความสะดวกในการซื้อสินค้าไทย สามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษาได้
5. จิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์ สามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษาได้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดของรัฐ กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยจาก 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 10 มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ความเพียงพอในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Wiratchai, 1999) สำหรับการออกแบบการสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิโดยการกำหนดสัดส่วน ดังนี้ ชั้นที่ 1 ภูมิภาค (จำนวน 5 ภูมิภาค) ชั้นที่ 2 มหาวิทยาลัย (ภูมิภาคละ 2 มหาวิทยาลัย รวม 10 แห่ง) ชั้นที่ 3 สาขาวิชา (ได้แก่ สาขามนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ และสาขาวิทยาศาสตร์) ชั้นที่ 4 ชั้นปี (สาขาวิชาละ 2 ชั้นปี คือ ปี 3 และ ปี 4) รวม 5 กลุ่ม กลุ่มละประมาณ 200-300 คน รวมทั้งสิ้นอย่างน้อยประมาณ 1,200 คน ในการวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลได้ทั้งสิ้น 1,657 คน เป็นกลุ่มทดลองหาคุณภาพแบบวัด (tryout) จำนวน 203 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยที่ได้มีการคิดแบบวัดที่ตอบคำถามเกี่ยวกับตัวแปรอิสระและตัวแปรตามได้สมบูรณ์ ทำให้เหลือเพียง 1,297 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ แบบวัดพฤติกรรมนิยมไทย แบบวัดกลุ่มจิตลักษณะเดิม แบบวัดกลุ่มสถานการณ์ แบบวัดกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ และแบบวัดกลุ่มชีวสังคมภูมิหลัง มีทั้งแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ได้แก่ พฤติกรรมนิยมไทย ทัศนคติต่อสินค้าไทย ความพร้อมนิยมไทย การรับรู้ความสะดวกในการซื้อสินค้าไทย การปลุกฝังจากครอบครัว ตัวแบบทางสังคม การเปิดรับข่าวสาร และ ทัศนคติ-

ทางสังคม ส่วนแบบวัดที่นำมาปรับปรุง ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เอกลักษณะแห่งตน ภูมิคุ้มกันตน ประเมินแก่นแห่งตน แต่ละข้อมีมาตร 6 หน่วย ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ผู้วิจัยนำแบบวัดทุกฉบับไปทดสอบกับนักศึกษาจำนวน 203 คน แบบวัดทุกฉบับได้ทำการวิเคราะห์คุณภาพรายข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item discrimination) อยู่ระหว่าง 3.764 ถึง 10.894 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนข้อนั้นกับคะแนนรวมที่ไม่มีข้อนั้น (Item-total correlation) อยู่ระหว่าง 0.264 ถึง 0.729 มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดแต่ละฉบับอยู่ระหว่าง 0.725 ถึง 0.905 เมื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis) ปรากฏว่าโมเดลการวัดของทุกตัวแปรมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. วางแผนดำเนินการเก็บข้อมูล และติดต่อผู้ประสานงานการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
2. เตรียมเอกสารชี้แจง เอกสารแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย และแบบวัด
3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยอธิบายให้นักศึกษาเข้าใจวัตถุประสงค์ ประโยชน์ และวิธีตอบให้ก่อนลงมือทำแบบวัด แล้วคัดเลือกแบบวัดฉบับที่มีคำตอบสมบูรณ์ นำมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ

สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์กับพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษา โดยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 และทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อทำนายพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษาโดยใช้ตัวแปรจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์ ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ถึง 5

ผลการวิจัย

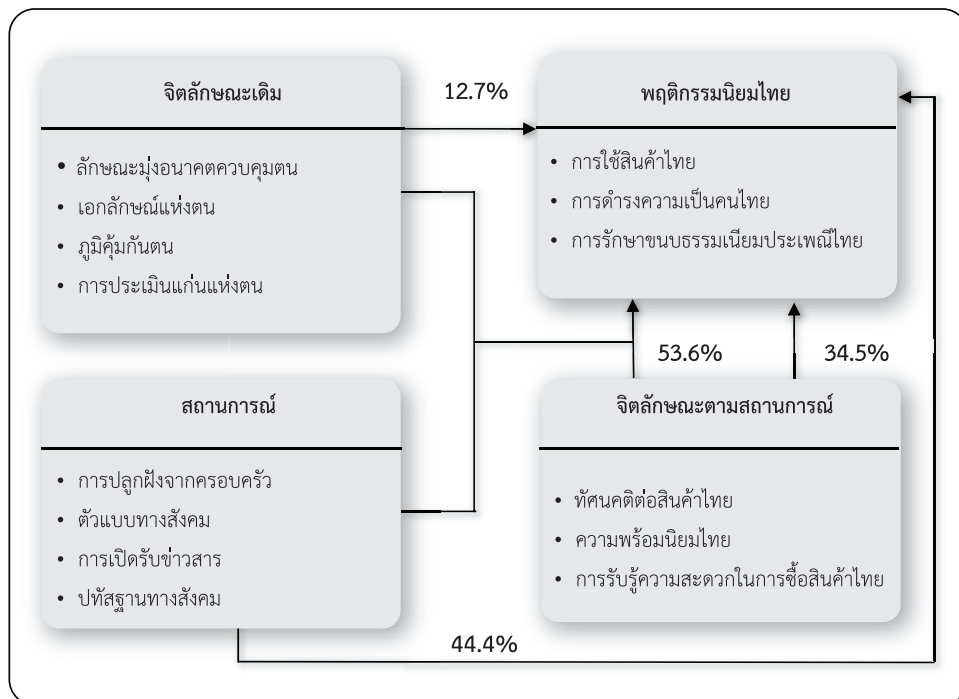
ผู้วิจัยทดสอบสมมติฐานเพื่อตอบคำถามวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์กับพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า จิตลักษณะเดิม ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน (FS) เอกลักษณะแห่งตน (EG) ภูมิคุ้มกันตน (SP) และการประเมินแก่นแห่งตน (CSE) สถานการณ์ ได้แก่ การปลูกฝังจากครอบครัว (FA) ตัวแบบทางสังคม (MO) การเปิดรับข่าวสาร (IN) และปทัสฐานทางสังคม (SN) จิตลักษณะตามสถานการณ์ ได้แก่ ทศนคติต่อสินค้าไทย (ATT) ความพร้อมนิยมไทย (BI) และการรับรู้ความสะดวกในการซื้อสินค้าไทย (PE) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมนิยมไทย (TBeh) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ดังตารางต่อไปนี้

ตัวแปร	FS	EG	SP	CSE	FA	MO	IN	SN	ATT	BI	PE
TBeh	.180**	.326**	.190**	.300**	.496**	.501**	.549**	.088**	.468**	.576**	.373**
FS		.648**	.691**	.371**	.465**	.352**	.380**	.647**	.485**	.492**	.620**
EG			.688**	.638**	.479**	.417**	.408**	.489**	.433**	.476**	.543**
SP				.575**	.419**	.392**	.336**	.578**	.454**	.458**	.592**
CSE					.347**	.302**	.325**	.274**	.278**	.328**	.372**
FA						.559**	.523**	.500**	.544**	.622**	.597**
MO							.538**	.382**	.478**	.580**	.518**
IN								.326**	.517**	.599**	.632**
SN									.541**	.548**	.632**
ATT										.900**	.632**
BI											.651**

**p > .01

2. เพื่อทำนายพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษาโดยใช้ตัวแปรจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์ ผู้วิจัยทำนายพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ทั้งชนิดโดยรวม (Enter) และเป็นขั้น (Stepwise) พบผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 2 ถึงข้อที่ 5 ดังภาพและตารางต่อไปนี้

จากภาพผลการวิจัยพบว่าจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์ สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้ ร้อยละ 53.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อแยกวิเคราะห์แต่ละกลุ่มตัวแปรพบว่า กลุ่มตัวแปรจิตลักษณะเดิม ประกอบด้วย ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เอกลักษณะแห่งตน ภูมิคุ้มกันตน และการประเมินแก่นแห่งตน สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้ร้อยละ 12.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กลุ่มตัวแปรสถานการณ์ ประกอบด้วย การปลูกฝังจากครอบครัว ตัวแบบทางสังคม การเปิดรับข่าวสาร และปทัสฐานทางสังคม สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้ร้อยละ 44.4 และกลุ่มตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์ ประกอบด้วย ทัศนคติต่อสินค้าไทย ความพร้อมนิยมไทย และการรับรู้ความสะดวกในการซื้อสินค้าไทย สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้ร้อยละ 34.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อวิเคราะห์ลำดับการทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษารั้งละกลุ่มตัวแปร และวิเคราะห์รวมทุกตัวแปร ผลการวิจัยพบว่า จิตลักษณะเดิม ได้แก่ เอกลักษณะแห่งตน การประเมินแก่นแห่งตน และภูมิคุ้มกันตน สามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตามลำดับสถานการณ์ ได้แก่ การเปิดรับข่าวสาร การปลูกฝังจากครอบครัว ปทัสฐานทางสังคม และตัวแบบทางสังคม สามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตามลำดับ จิตลักษณะตามสถานการณ์ ได้แก่ ความพร้อมนิยมไทยสามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นลำดับแรก และการรับรู้ความสะดวกในการซื้อสินค้าไทย สามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นลำดับรองลงมา และเมื่อวิเคราะห์รวมทุกตัวแปร พบว่า ความพร้อมนิยมไทยสามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นลำดับแรก ปทัสฐานทางสังคม การเปิดรับข่าวสาร ปลูกฝังจากครอบครัว ตัวแบบทางสังคม การประเมินแก่นแห่งตน ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เอกลักษณะแห่งตน และภูมิคุ้มกันตน สามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นลำดับรองๆ ลงมา ดังตารางต่อไปนี้

กลุ่มปัจจัยเชิงสาเหตุ	ตัวแปร	R ² %	ตัวทำนาย	β
จิตลักษณะเดิม	1-4	12.7	2, 4, 3	.287, .182, -.112
สถานการณ์	5-8	44.4	7, 5, 8, 6	.341, .318, -.276, .245
จิตลักษณะตามสถานการณ์	9-11	34.5	10, 9	.813, -.264
รวมทุกตัวแปร	1-11	53.4	10, 8, 7, 5, 6, 4, 1, 2, 3	.429, -.357, .208, .206, .145, .080, -.071, .091, -.063

หมายเหตุ : ปัจจัยเชิงสาเหตุ 11 ตัวแปร แทนด้วยตัวเลขดังนี้ 1 = ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน, 2 = เอกลักษณะแห่งตน, 3 = ภูมิคุ้มกันตน, 4 = การประเมินแก่นแห่งตน, 5 = การปลูกฝังจากครอบครัว, 6 = ตัวแบบทางสังคม, 7 = การเปิดรับข่าวสาร, 8 = ปทัสฐานทางสังคม, 9 = ทัศนคติต่อสินค้าไทย, 10 = ความพร้อมนิยมไทย, 11 = ความสนใจ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์กับพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษา จากวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวพบผลการวิจัยดังนี้

จากผลการวิจัยที่พบว่า จิตลักษณะเดิม ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เอกลักษณะแห่งตน ภูมิคุ้มกันตน และการประเมินแก่ตนเอง สถานการณ์ ได้แก่ การปลูกฝังจากครอบครัว ตัวแบบทางสังคม การเปิดรับข่าวสาร และปทัสฐานทางสังคม จิตลักษณะตามสถานการณ์ ได้แก่ ทศนคติต่อสินค้าไทย ความพร้อมนิยมไทย และการรับรู้ความสะดวกในการซื้อสินค้าไทย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมนิยมไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าทุกตัวแปรในงานวิจัยนี้ ทั้งสาเหตุจากพื้นฐานทางจิตใจที่เป็นจิตลักษณะเดิม สาเหตุภายนอกจากการเรียนรู้ทางสังคม และจิตลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมพฤติกรรมนิยมไทย ผลการวิจัยนี้เป็นไปตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (Bhanthumnavin, 2016) ที่อธิบายถึงสาเหตุของพฤติกรรมติงามของมนุษย์ คือ พฤติกรรมของคนดี และคนเก่ง ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุทางจิตใจที่ติดตัวบุคคล สถานการณ์ต่างๆ ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย รวมทั้งสาเหตุทางจิตใจที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ 60% ดังนั้นพฤติกรรมนิยมไทยซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดีจึงพบผลการวิจัยที่สอดคล้องกับทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ 2 เพื่อทำนายพฤติกรรมนิยมไทยในนักศึกษาโดยใช้ตัวแปรจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์ จากวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวพบผลการวิจัยดังนี้

ผลการวิเคราะห์ลำดับการทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาครั้งละกลุ่มตัวแปร และวิเคราะห์รวมทุกตัวแปร วิจัยพบการวิจัยที่สำคัญดังนี้ ความพร้อมนิยมไทยสามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นลำดับแรกเมื่อวิเคราะห์พร้อมกันทุกตัวแปรและเมื่อวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์ ดังนั้นความพร้อมนิยมไทยเป็นปัจจัยสาเหตุที่สำคัญของการมีพฤติกรรมนิยมไทย แสดงว่านักศึกษามีแนวโน้มหรือมีความพร้อม (Behavioral intention) ที่จะซื้อสินค้าและบริการของไทย ตลอดจนพร้อมสนับสนุนบุคคลใกล้ชิดให้มีความรู้สึกต่อสินค้าและบริการของไทยเช่นเดียวกันตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาพร้อมที่จะแสดงความชื่นชม สนับสนุน เห็นคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณี ชาติซึ่งในศิลปวัฒนธรรมไทย ภาควิชาในการเป็นคนไทย และพร้อมจะนิยมชมชอบในสินค้าและบริการของไทย ซึ่งความนิยมไทยนั้นมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อประเทศชาติและคนในชาติ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ลักษณะชาตินิยม (Nationalism) คือ การประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงถึงการรักนับถือคนไทยและชาติไทย ปกป้องยกย่องความเป็นชาติไทย รู้ความสำคัญและให้ความ

เคารพชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตลอดจนไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามคนไทยและชาติไทย ไม่เห็นชาติอื่นดีกว่าชาติไทย เป็นตัวแปรลำดับแรกของกลุ่มตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์ที่ทำนายพฤติกรรมการใช้สินค้าไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sitsira-at, 2010, 2012)

การเปิดรับข่าวสาร สามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นลำดับแรกในกลุ่มตัวแปรสถานการณ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทุกวันนี้ทุกๆ คนให้ความสนใจ ให้ความสำคัญ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย ดังนั้นหากมีการรณรงค์หรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการส่งเสริมเกี่ยวกับความนิยมไทยไม่ว่าจะเป็นสินค้าและบริการ สถานที่ท่องเที่ยว ขนบธรรมเนียมประเพณี ผ่านช่องทางต่างๆ ก็ยิ่งทำให้เป็นที่สนใจของสังคม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุภาพร ปาละลักษณ์ (Palaluk, 1998) ที่พบว่า การเปิดรับข่าวสารทางโทรทัศน์ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคสินค้าไทย

เอกลักษณ์แห่งตน สามารถทำนายพฤติกรรมนิยมไทยของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นลำดับแรกในกลุ่มตัวแปรจิตลักษณะเดิม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเอกลักษณ์แห่งตน เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่มีการตระหนักรู้ในบทบาทของตนเอง รู้จักและเข้าใจตนเองว่าตนเป็นคนอย่างไร ยอมรับความแตกต่างของตนและผู้อื่น มีความเชื่อ มีค่านิยมและที่เป็นของตนเอง มีการแสดงบทบาทอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของสังคม สามารถปรับตัวได้เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง (Rice, 1996)

สรุป

พฤติกรรมนิยมไทย (Thai-Valued Behavior) เป็นพฤติกรรมดีงามของคนไทย แสดงออกโดย 1) การใช้สินค้าไทย คือ การซื้อ การใช้สินค้าและบริการของไทยในชีวิตประจำวัน การให้ความสำคัญ การสั่งสอน ชักชวน และสนับสนุนให้คนใกล้ชิดใช้สินค้าไทยและบริการของไทยในชีวิตประจำวัน 2) การดำรงความเป็นคนไทย เป็นการประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงถึงการรักนับถือคนไทยและชาติไทย ปกป้องยกย่องความเป็นชาติไทย รู้ความสำคัญและให้ความเคารพชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตลอดจนไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามคนไทยและชาติไทย ไม่เห็นชาติอื่นดีกว่าชาติไทย และ 3) การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เป็นการอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย รู้จักและชื่นชมในศิลปกรรมแบบไทย เห็นความสำคัญและร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ วันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ เข้าร่วมกิจกรรมหรือร่วมประเพณีที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและวิถีชีวิตแบบไทย เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง การทำบุญและการบริจาคในวันสำคัญๆ พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนมีสาเหตุจากพื้นฐานทางจิตใจ สาเหตุภายนอกจากการเรียนรู้ทางสังคม และจิตลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ จากผลการวิจัยพบว่าความพร้อมนิยมไทยเป็นสาเหตุสำคัญที่จะทำให้ให้นักศึกษามีพฤติกรรมนิยมไทยและพร้อมที่จะสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยให้คงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่า ความพร้อมนิยมไทย ปทัสถานทางสังคม การเปิดรับข่าวสาร การปลูกฝังจากครอบครัว ตัวแบบทางสังคม เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งหากครอบครัว สถาบันการศึกษา ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ได้ช่วยกันรณรงค์ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ ก็จะช่วยให้นักศึกษาซึ่งเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ รวมทั้ง บุคคลในสังคมมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไทย มีการประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงถึงการปกป้องยกย่องความเป็นชาติไทย มีพฤติกรรมการใช้สินค้าและบริการของไทยในชีวิตประจำวัน ทั้งยังเป็นส่งเสริมเอกลักษณ์ความเป็นไทยให้คงอยู่สืบไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

อาจทำการวิจัยเชิงทดลองโดยนำผลการวิจัยที่พบว่าสาเหตุที่เป็นปัจจัยภายนอกซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม คือ สถานการณ์ และจิตลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ล้วนเป็นตัวแปรทำนายลำดับแรกๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมพฤติกรรมนิยมไทย ดังนั้นอาจสร้างชุดฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความพร้อมนิยมไทย และ/หรือรณรงค์ให้สังคมมีการตระหนักและเห็นคุณค่าของเอกลักษณ์ไทย และ/หรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสินค้า บริการ แหล่งท่องเที่ยว ความงามของวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีต่างๆ ของไทย โดยศึกษาผลของการทดลองเหล่านี้ว่าจะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีพฤติกรรมนิยมไทยเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร ซึ่งอาจนำไปขยายผลในการศึกษาวิจัยกับบุคคลในกลุ่มอื่นๆ ต่อไป

References

- Areeyawinyu, P. & Niyomtum, S. (1987). *Factors Related to Thai Patriotism of Mathayom Students*. Bangkok: Cultural Thai Nation Committee, Ministry of Education.
- Bhanthumnavin, D. (2016). *Behavioral Science Research to Development of Individuals and Society*. Bangkok : Book Publishing in “Four Decades in the Shade of a Ethical Theory.” November 25, 2016, at Rama Garden Hotel.
- Cultural Thai Nation Committee. (1998). *Original Plan: Descend Thai Culture to Development*. (1999-1998). Bangkok: Department of Cultural Thai Nation.
- Jatupornpipat, S. (1985). *Conformation Western culture of teenagers in Bangkok*. Bangkok: Faculty of Education, Ramkhamhang University.
- Leelapata, K. (2001). *A Study of Thai Patriotism and Its Nurture Among Srinakharinwirot University Students*. Master’s Project M.Ed. (Guidance and Counseling Psychology). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University.
- Palaluk, S. (1998). *Behavioral Exposure and Knowledge, Attitude and Behavior of the Consuming Thai Product Behavior of Thai Working Women in Bangkok*. Master of Art. Graduate School, Chulalongkorn University.
- Rice, P. F. (1996). *The Adolescent: Development, Relationship and Culture*. (8th ed.). New Jersey: Prentice – Hall.
- Sitsira-at, S. (2010). *A Study of Psychosocial Factors Related to Consuming Thai Product Behavior in Thai Undergraduate Students*. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Sitsira-at, S. (2012). A Study of Psychosocial Factors Related to Consuming Thai Product Behavior in Thai Undergraduate Students. *Journal of Psychology Association of Thailand*, 18(1), 97-109.
- Thanompanyarak, K. (2008). *A study of Thai Patriotism, Korea Culture Imitation and Social Environtment in Thai Adolescence*. Master’s Project, M.Ed. (Development Psychology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
- Thairath Online. (2015). 12 Thai Values. Search on 23 January 2016 from <http://www.thairath.co.th/content/475945>
- Wiratchai, N. (1999). *Model lisrel: Statistical Analysis for Research*. (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.

มุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว Wife's Perspective of Equality in Family*

พิชสุตา เดชบุญ¹, กฤติเดช มิ่งไม้¹ อภิเชษฐ์ จำเนียรสุข¹

โชคชัย หมั่นแสวงทรัพย์² และ สุธรรม นันทมงคลชัย²

Phitchasuda Detboon¹ Krittidech Mingmai¹, Apichet Jumneansuk¹

Chokchai Munsawaengsub² and Suthum Nunthamongkolchai²

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

¹Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage"

Phaholyothin RD., Klong Nueng, Klong luang Pathum Thani 13180. Thailand.

² คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

²Faculty of Public Health, Mahidol University,

420/1 Ratchawithi RD., Ratchathewi District, Bangkok 10400. Thailand.

¹Corresponding Author. Email: phitchasuda@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว ของสตรีที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีสถานภาพสมรสและอาศัยอยู่ในจังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา มีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 267 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามแบบปลายเปิดและปลายปิด เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึง 20 มกราคม พ.ศ.2559 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่มีมุมมองเห็นว่าในครอบครัวมีความเสมอภาคกันระหว่างสามีและตนเอง คิดเป็นร้อยละ 88.0 และรองลงมามีมุมมองเห็นว่าบางครั้งในครอบครัวไม่มีความเสมอภาคกันระหว่างสามีและตนเอง ร้อยละ 11.6 โดยจากการศึกษาสิทธิภายในครอบครัว พบว่า การตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัวนั้นกลุ่มตัวอย่างและสามีสามารถตัดสินใจร่วมกันได้ในบางเรื่อง คิดเป็น

ร้อยละ 68.9 สามารถตัดสินใจร่วมกันได้เสมอในทุกๆ เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 23.3 โดยเวลาที่ตัดสินใจเรื่องที่สำคัญร่วมกันแล้วกลุ่มตัวอย่างและสามีมีความคิดเห็นไม่ตรงกันมีการทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 65.5 และจากการศึกษาความคิดเห็นเรื่องสิทธิและอำนาจในครอบครัว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า สามีไม่ได้มีสิทธิและอำนาจเหนือกว่าตนเอง คิดเป็นร้อยละ 74.9

ผลจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ เพื่อใช้ในการสร้างนโยบายเสริมสร้างความเสมอภาคหรือนำไปสู่การจัดกิจกรรมเสริมสร้างมุมมองความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในครอบครัวต่อไป

คำสำคัญ: ความเสมอภาค; ครอบครัว; มุมมอง; ภรรยา

Abstract

This Article aimed to describe the wife's perspective of equality in family situation among two-hundred and sixty-seven married women who had age equal or over than 18 years old and lived in Phrae Province. Descriptive research was used for research design. Samples were selected by multiple stage technique and data were collected by self-administered questionnaire during the period of 1st to 20th January, 2016. Descriptive statistics were used to analyze data which consisted of number, percentage, mean and standard variable.

The result showed that most of subjects approximately 88.0% had equality between husbands and wives followed by none of equality at all with 11.6 %. By multiple techniques we use for privacy domestic and results indicated that 23.3% could decide everything together, however, 68.9% of subjects could only decide certain matters together. Although the hard time for decision together, the result showed 65.5% for disagreement and often had argument as well. From the questionnaire about the rights and authority in the family was found that the husband does not have the right and power over their own with 74.9%. From this research, the data can be used for a basis of comparison with other groups and for created policies to promote equality or events supporting equality perspective to occur in families.

Keywords: Equality; Family; Perspective; Wife

บทนำ

เมื่อย้อนกลับไปในอดีตหลายร้อยปีก่อนของสังคมไทย เมื่อกล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของเพศชาย เพศหญิงแล้ว มักจะไม่ได้ถูกกำหนดขึ้นด้วยความสามารถหรือความเชี่ยวชาญของบุคคลดังเช่นปัจจุบัน แต่ บทบาทและหน้าที่จะถูกกำหนดจากความแตกต่างทางสรีระ โดยเพศชายเป็นเพศที่มีสรีระและโครงสร้างของร่างกายแข็งแรง จึงจะต้องรับผิดชอบหน้าที่เกี่ยวกับอกรบหรือการปฏิบัติภาระหน้าที่ต่างๆ นอกบ้าน ส่วน เพศหญิงเป็นเพศที่มีสรีระบอบบางกว่าเพศชาย จึงมีหน้าที่ในการปรนนิบัติดูแลสามีและรับผิดชอบงานบ้าน และบทบาทและหน้าที่จะถูกกำหนดด้วยค่านิยมและวัฒนธรรม โดยในอดีตสังคมไทยมักให้คุณค่ากับเพศชาย มากกว่าเพศหญิง ตั้งแต่การได้รับโอกาสทางการศึกษามากกว่า (Luckanawanich, 2011) การได้รับการยอมรับในฐานะของผู้นำในครอบครัวรวมถึงในสังคมมากกว่าเพศหญิง ส่วนเพศหญิงนั้นด้วยค่านิยมและ วัฒนธรรมต่างๆ ทำให้เพศหญิงมีข้อจำกัดด้านการแสดงออกหรือการถูกจำกัดสิทธิทางสังคมบางประการ ซึ่งความเป็นชายและความเป็นหญิงที่สังคมกำหนดให้ทั้งในด้านบทบาท พฤติกรรม หน้าที่ ทัศนคติ ระบบ ความคิดและคุณลักษณะนั้น มีผลทำให้เกิดความแตกต่างกันของเพศชายและหญิงในโอกาส วิถีชีวิตและการ เป็นที่ยอมรับในสังคม (Maithongdee, 2014) ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ก่อให้เกิดการได้รับการปฏิบัติที่ไม่ เท่าเทียมกันและก็จะกล่าวได้ว่าเกิดความไม่เสมอภาคระหว่างเพศชายและเพศหญิงขึ้น เพื่อการอยู่ร่วมกัน ในสังคมได้อย่างมีความสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการ แต่เนื่องจากสภาวะสังคมปัจจุบันที่มีความแตกต่าง ทั้งทางความคิด และกระบวนทัศน์ของผู้คนในสังคมซึ่งเป็นตัวผลักดันให้ผู้คนเกิดความขัดแย้ง และความ รุนแรงอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มระดับตั้งแต่ความขัดแย้งภายในตนเอง ครอบครัว ชุมชน องค์กร และหน่วยงาน ต่างๆ (Mansumittrchai, 2015)

โครงสร้างทางสังคมที่เล็กที่สุด คือ ครอบครัว ถ้าหากกล่าวถึงบทบาทในครอบครัว การปฏิบัติตน ตามหน้าที่และความรับผิดชอบตามสถานภาพในครอบครัว การบ่มเพาะความรัก ความเมตตาปรารถนาดี อ่อนโยน และเอื้อประโยชน์ต่อกัน รวมถึงการสื่อสารกันด้วยใจที่เปิดกว้าง การศึกษาพื้นฐานทางธรรมชาติ ของกันและกันโดยเฉพาะในทางเพศเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจกันให้เกิดแก่สมาชิกครอบครัว ในแต่ละครอบครัว และแผ่ขยายออกสู่ชุมชนและสังคม ก็จะสามารถพัฒนาให้คนในครอบครัวของหมู่บ้าน โลกมีความเป็นอยู่ร่วมกันด้วยความสงบ สันติสุข ปราศจากการใช้กำลังรุนแรงให้เกิดความบอบช้ำทั้งทาง ร่างกาย และจิตใจของกันและกัน (Masrungson, 2015) ในอดีตเพศชายจะได้รับบทบาทเป็นผู้นำครอบครัว เพราะถือว่าเป็นเพศที่มีความกล้าหาญ แข็งแรง มีความรู้และสามารถปกครองครอบครัวให้มีความสุขและ ความสงบเกิดขึ้นได้ ส่วนเพศหญิงจะได้รับบทบาทแม่และภรรยา ปรนนิบัติรับใช้พ่อแม่ สามีและพร้อมทั้งรับ รับผิดชอบงานภายในบ้านทุกอย่าง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาได้ โดยจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ ของตนเองได้ ย่อมจะส่งผลกระทบต่อชีวิตคู่ ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ เกิดความรู้สึกลูกถูกเอาเปรียบ น้อยเนื้อ ต่ำใจในชีวิต เพราะภาระหน้าที่ในการดูแลครอบครัวย่อมตกเป็นของอีกฝ่าย ก่อให้เกิดความเหน็ดเหนื่อยใน

การแบกรับภาระ ส่งผลต่อความมั่นคงในความสัมพันธ์ (Sinsawasdi, 2014) อันเป็นชนวนของการหย่าร้าง ที่ถือเป็นความล่มสลายของสถาบันครอบครัว แต่ถ้าคู่สมรสที่ถือสันโดษในคู่ของตนเองจะมีแต่ความสุข เพราะต่างคนต่างพอใจในของๆ ตน สามีกก็พอใจในภรรยา ภรรยาก็พอใจในสามี จึงอยู่ด้วยกันอย่างมั่นคง และสันติสุข (Namanee, 2016)

แต่ในปัจจุบันด้วยลักษณะและสภาพของสังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเนื่องมาจากเศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าต่างๆ ได้เข้ามาสู่สังคมไทย รวมไปถึงการรับค่านิยมและวัฒนธรรมของตะวันตกเข้ามา ผสมผสานกับวิถีชีวิตของคนสังคม ซึ่งวัฒนธรรมตะวันตกให้ความสำคัญกับสิทธิของสตรีและความเสมอภาคทางเพศเป็นอย่างมาก ทำให้สังคมได้เริ่มตระหนักและเกิดกระแสเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศและความเสมอภาคในครอบครัวขึ้น โดยเริ่มมีการส่งเสริม สนับสนุนและปลูกฝังค่านิยมใหม่ให้กับสังคมทั้งในเชิงนโยบายระดับประเทศ ไปจนถึงระดับชุมชน แต่ถึงแม้ว่าจะมีการจัดทำกิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงมีการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศในสังคมไทยแล้ว แต่ในบางพื้นที่บางแห่งเพศหญิงก็ยังคงไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร โดยจากการสำรวจของศูนย์สาธารณสุขประโยชน์และประชาสังคม พบว่า สังคมไทยในปัจจุบันยังเชื่อว่าผู้หญิงไม่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาสูง เพราะผู้ชายยังเป็นหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 17.2 และร้อยละ 71.1 เห็นด้วยว่ายังมีผู้หญิงอีกหลายคนที่มีความสามารถเท่ากับผู้ชายแต่ไม่ได้รับโอกาสให้เป็นผู้นำ (Center for Philanthropy and Civil Society, 2012) ซึ่งจากมุมมองต่างๆ ที่สะท้อนมาจากบุคคลต่างๆ ก็ชี้ให้เห็นว่า สังคมไทยก็ยังคงมีการเลือกปฏิบัติหรือยังมีความไม่เท่าเทียมกัน เพราะสาเหตุมาจากความแตกต่างระหว่างเพศ (Office of Women's Affairs and Family Development, 2011) หรืออาจจะให้เกิดปัญหาการหย่าร้างระหว่างสามีและภรรยาได้ ซึ่งปัญหาความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นนี้ถ้าหากไม่ได้รับการแก้ไขก็จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ และส่งผลทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ดังนั้นจากปัญหาที่เกิดขึ้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษามุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว โดยขอบเขตในการศึกษานั้นเลือกศึกษาเฉพาะในกลุ่มของภรรยา เนื่องจากส่วนใหญ่ภรยานั้นตกเป็นผู้ถูกระทำ อีกทั้งยังอยู่ในฐานะผู้ตามในครอบครัวอีกด้วย และพื้นที่ที่เลือกศึกษาคือ พื้นที่จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นจังหวัดที่เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุดของภาคเหนือ โดยสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความไม่เสมอภาคในครอบครัว อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่มียังคงมีการยึดถือขนบธรรมเนียมและประเพณีของโบราณมาเป็นบรรทัดฐานในการใช้ชีวิตประจำวัน โดยในการศึกษานี้คณะผู้วิจัยได้ทบทวนทฤษฎีสตรีนิยมมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษา และมีความคาดหวังว่าผลจากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความเสมอภาคระหว่างสามีและภรรยาขึ้น เพื่อให้ครอบครัวนั้นมีการปฏิบัติต่อการอย่างเสมอภาคและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษามุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว ในจังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว ในจังหวัดแพร่ ซึ่งมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ สตรีที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีสถานภาพสมรสและอาศัยอยู่ในจังหวัดแพร่ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ สตรีที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในจังหวัดแพร่ และมีสถานภาพสมรสซึ่งอาจจะมีการจดทะเบียนสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมายหรือมีการจัดงานมงคลสมรสตามประเพณี แต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่ชัด โดยใช้สูตรในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากร (Daniel, 2010) ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 267 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม ประยุกต์และดัดแปลงสอบถามของผู้วิจัยท่านอื่นร่วมด้วย โดยประกอบไปด้วย 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามลักษณะส่วนบุคคลและข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายปิด จำนวน จำนวน 8 ข้อ ประกอบไปด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับอายุ ระดับการศึกษา รายได้ การประกอบอาชีพ ลักษณะการอยู่อาศัยและการตัดสินใจในครอบครัว

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความเสมอภาคกันในครอบครัว เป็นแบบสอบถามที่ได้ประยุกต์และดัดแปลงมาจาก แบบสำรวจเจตคติของประชาชนด้านความเสมอภาคหญิงชาย ของศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม (Center for Philanthropy and Civil Society, 2012) ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม ซึ่งลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายปิดและเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว โดยเป็นข้อคำถามที่มีความหมายเชิงลบและเชิงบวก จำนวน 9 ข้อ ประกอบไปด้วยคำถามเกี่ยวกับการแบ่งบทบาทหน้าที่ภายในครอบครัว การทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวและสิทธิภายในครอบครัว

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยได้ความตรงเชิงเนื้อหาเกิน 0.8 ในทุกแบบสอบถามที่ทดสอบ หลังจากนั้นนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกับ ภาระยาในจังหวัดแพร่ จำนวน 30 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้ Cronbach's Alpha Coefficient ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความเสมอภาคกันในครอบครัว เท่ากับ 0.769

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด-ต่ำสุด และนำเสนอข้อมูลในรูปของตาราง

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างโดยมีการอธิบายข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัย ประโยชน์และวิธีการทำลายข้อมูลหลังเสร็จสิ้นการวิจัย อีกทั้งผู้เข้าร่วมการวิจัยทุกคนได้ลงนามในเอกสารยินยอมการเข้าร่วมการวิจัยก่อนที่จะเริ่มเก็บข้อมูลการวิจัย และการวิจัยนี้ผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ตามเอกสารรับรองที่ MUPH 2015-010

ผลการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 29.24 ปี โดยมากกว่าครึ่งมีอายุระหว่าง 21-30 ปี (ร้อยละ 58.4) รองลงมา คือ 31-40 ปีร้อยละ 31.5 มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.7 รองลงมา คือ ปวส. ร้อยละ 22.9 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.4 รองลงมา คือ ข้าราชการ ร้อยละ 19.4 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 11297.04 บาทต่อเดือน โดยเกินกว่าครึ่งของภรรยา มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน และ 10,001 ถึง 49,999 บาทต่อเดือน ร้อยละ 33.3 จากการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสามีจากกลุ่มตัวอย่างและนำมาเปรียบเทียบกับระหว่างระดับการศึกษาและรายได้ พบว่า สามีและภรรยามีระดับการศึกษาเท่ากัน ร้อยละ 51.7 และรายได้ พบว่า สามีมีรายได้มากกว่าภรรยา คิดเป็นร้อยละ 58.1 รองลงมาคือ ภรรยาและสามีมีรายได้เท่ากัน ร้อยละ 22.5 ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n=267)

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ		
– อายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี	15	5.6
– 21 ถึง 30 ปี	156	58.4
– 31 ถึง 40 ปี	84	31.5
– 41 ปีขึ้นไป	12	4.5
รวม	267	100.0
การเปรียบเทียบอายุระหว่างสามีและภรรยา		
– สามีมีอายุมากกว่าภรรยา	161	60.3
– ภรรยาและสามีมีอายุเท่ากัน	57	21.3
– ภรรยาอายุมากกว่าสามี	49	18.4
รวม	267	100.0
ระดับการศึกษา		
– ประถมศึกษา	18	6.7
– มัธยมศึกษาตอนต้น	50	18.9
– มัธยมศึกษาตอนปลาย	37	13.9
– ปวส.	61	22.9
– ปริญญาตรี	98	36.7
– ปริญญาโท	3	1.1
รวม	267	100.0
การเปรียบเทียบระดับการศึกษาระหว่างสามีและภรรยา		
– ระดับการศึกษาของภรรยาและสามีเท่ากัน	138	51.7
– ระดับการศึกษาของภรรยาสูงกว่าสามี	78	29.2
– ระดับการศึกษาของสามีสูงกว่าภรรยา	51	19.1
รวม	267	100.0

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การประกอบอาชีพ		
– รับจ้างทั่วไป	76	28.4
– ข้าราชการ	52	19.4
– พนักงานบริษัท	32	11.9
– แม่บ้าน/ไม่ได้ประกอบอาชีพ	32	11.9
– ค้าขาย	28	10.4
– ธุรกิจส่วนตัว	26	9.7
– พนักงานรัฐวิสาหกิจ	14	5.2
– เกษตรกร	7	0.5
รวม	267	100.0
รายได้ต่อเดือน		
– ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน	174	65.2
– 10,001 ถึง 49,999 บาทต่อเดือน	89	33.3
– 50,000 บาทต่อเดือน ขึ้นไป	4	1.5
รวม	267	100.0
การเปรียบเทียบรายได้ระหว่างสามีและภรรยา		
– สามีมีรายได้มากกว่าภรรยา	155	58.1
– ภรรยาและสามีมีรายได้เท่ากัน	60	22.5
– ภรรยามีรายได้มากกว่าสามี	52	19.5
รวม	267	100.0

ในส่วนของข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะการอยู่อาศัยเป็นแบบการเข้าไปอยู่อาศัยที่บ้านของภรรยามากที่สุดร้อยละ 47.6 การตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัวนั้นกลุ่มตัวอย่างและสามีสามารถตัดสินใจร่วมกันได้ในบางเรื่องร้อยละ 68.9 โดยเวลาที่ตัดสินใจเรื่องที่สำคัญร่วมกันแล้วมีความคิดเห็นไม่ตรงกับสามีมีการทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นบางครั้ง ร้อยละ 65.5 และจากการสอบถามความคิดเห็นเรื่องสิทธิและอำนาจในครอบครัวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า สามีไม่ได้มีสิทธิและอำนาจเหนือกว่าตนเอง (ร้อยละ 74.9) ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว (n=267)

ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ลักษณะการอยู่อาศัย		
– เข้าไปอยู่อาศัยที่บ้านของภรรยา	127	47.6
– เข้าไปอยู่อาศัยที่บ้านของสามี	72	27.0
– แยกครอบครัวออกไปอยู่อาศัยต่างหาก	68	25.4
รวม	267	100.0
การตัดสินใจในครอบครัว		
– สามารถตัดสินใจร่วมกันได้ในบางเรื่อง	184	68.9
– สามารถตัดสินใจร่วมกันได้เสมอในทุกๆ เรื่อง	62	23.3
– ไม่สามารถตัดสินใจร่วมกันได้เลยในทุกๆ เรื่อง	21	7.8
รวม	267	100.0

2. มุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว ในจังหวัดแพร่

ผลการวิจัยพบว่า ส่วนมากมีมุมมองเห็นว่าในครอบครัวมีความเสมอภาคกันระหว่างสามีและภรรยา รองลงมา มุมมองเห็นว่าบางครั้งในครอบครัวไม่มีความเสมอภาคกันระหว่างสามีและภรรยา สำหรับมุมมองเห็นว่าในครอบครัวไม่มีความเสมอภาคกันเลยระหว่างสามีและภรรยา น้อยที่สุดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 มุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว ในจังหวัดแพร่

มุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
– มีมุมมองเห็นว่าในครอบครัวมีความเสมอภาคกันระหว่างสามีและภรรยา	235	88.0
– มีมุมมองเห็นว่าบางครั้งในครอบครัวไม่มีความเสมอภาคกันระหว่างสามีและภรรยา	31	11.6
– มีมุมมองเห็นว่าในครอบครัวไม่มีความเสมอภาคกันเลยระหว่างสามีและภรรยา	1	0.4
รวม	267	100.0

เมื่อพิจารณามุมมองของภรรยาเกี่ยวกับความเสมอภาคต่างๆ ในครอบครัว โดยพิจารณาจากระดับความคิดเห็น จากผลการศึกษาพบว่า ภรรยาเกินกว่าครึ่ง (ร้อยละ 64.4) มีมุมมองไม่เห็นด้วยว่าเพศหญิงไม่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาสูง เพราะเพศชายยังเป็นหัวหน้าครอบครัว แต่ยังคงมีภรรยาบางส่วนที่ให้ความคิดเห็นว่าไม่จำเป็นที่เพศหญิงจะต้องมีการศึกษาที่สูง เพราะสุดท้ายแล้วผู้นำในครอบครัวก็ยังคงเป็นสามีหรือเพศชาย ในด้านความรู้ ความสามารถ ภรรยาร้อยละ 53.7 ไม่เห็นด้วยอีกว่าเพศชายมีความรู้ ความสามารถมากกว่าเพศหญิง เพราะมีมุมมองเห็นว่า ในปัจจุบันไม่ว่าจะเพศชายหรือเพศหญิงก็มีความสามารถ ศักยภาพที่ทัดเทียมกัน และในส่วนของสิทธิการแสดงความคิดเห็นในครอบครัวนั้น ภรรยาให้ความคิดเห็นว่า สามีไม่ได้มีการแสดงท่าทีในการดุดึง พุดจาเหยียดหยามในการแสดงความคิดเห็น หรือแสดงท่าทีการต่อต้านความ แต่กลับได้รับการสนับสนุนในสิ่งที่ภรรยา กำลังคิดและแสดงออกมา

ในส่วนของภาระหน้าที่ความรับผิดชอบภายในครอบครัว จากผลการศึกษาพบว่า ภาระการดูแลงานในบ้าน งานครัวที่ควรจะเป็นของเพศหญิง และงานหนักๆ หรืองานนอกบ้านที่ควรจะเป็นหน้าที่ของเพศชาย ภรรยามีมุมมองเห็นว่าไม่เห็นด้วยภาระหน้าที่เหล่านี้จะต้องเป็นผู้ใดผู้หนึ่งที่ฝ่ายรับผิดชอบมากกว่า จะต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจากการสอบถามภรรยา พบว่า ภายในครอบครัวปัจจุบันนี้ ภาระงานทั้งในบ้านและนอกบ้าน ภรรยาและสามีก็ช่วยเหลือกันในการทำงาน ประกอบอาชีพนอกบ้าน ซึ่งอาจจะมีบางครอบครัวที่ภรรยามีรายได้มากกว่าสามี หรือสามีมีรายได้มากกว่าภรรยาขึ้นอยู่กับลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ส่วนเรื่องภาระงานบ้าน เช่น การซักผ้า การทำความสะอาดบ้าน การทำอาหาร หรือการเลี้ยงดูบุตร ภรรยาก็ได้รับความช่วยเหลือจากทั้งพ่อแม่ของตนเอง เพราะธรรมเนียมการปฏิบัติที่ยึดถือกันมาตั้งแต่โบราณของจังหวัด ถ้าหากแต่งงานแล้วสามีจะต้องย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในบ้านของภรรยา และได้รับความช่วยเหลือจากสามีซึ่งสามีก็ช่วยเหลือภรรยาโดยที่ไม่มีการโยนภาระงาน หรือแสดงท่าทีปฏิเสธว่าไม่ใช่งานของเพศชาย จึงถือเป็นการช่วยกันแบ่งเบาภาระภายในครอบครัว ส่วนการควบคุมค่าใช้จ่ายและเรื่องการเงินภายในบ้านนั้น ภรรยามีมุมมองไม่เห็นด้วยว่าจะต้องให้ภรรยาเป็นผู้ควบคุมค่าใช้จ่ายเพียงคนเดียว แต่ทั้งสามีและภรรยาจะต้องช่วยกันในการบริหารจัดการการเงินและรายได้ของครอบครัวร่วมกัน เพื่อไม่ให้อำนาจทางการเงินแบบเบ็ดเสร็จตกไปอยู่ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงผู้เดียว

ดังนั้นจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวของภรรยาในจังหวัดแพร่ จึงทำให้ภรรยาส่วนใหญ่รู้สึกที่ว่าตนเองและสามีมีความเสมอภาคกัน และความเสมอภาคนั้นก่อให้เกิดความรู้สึกสบายใจและสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. มุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคในครอบครัว

จากผลการวิจัย พบว่า ภรรยาส่วนใหญ่มีมุมมองเห็นว่าในครอบครัวมีความเสมอภาคกันระหว่างสามีและภรรยา ร้อยละ 88.0 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กอบกุล พิชัยณรงค์และทิพย์วัลย์ สุรินยา ที่พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสอยู่ในระดับปานกลาง และในครอบครัวมีความเท่าเทียมในบทบาททางเพศอยู่ในระดับสูง (Pichainarong and Surinya, 2014) อธิบายได้ว่า เนื่องจากในอดีตในครอบครัวถือว่าสามีเป็นช้างเท้าหน้า ส่วนภรรยาเป็นช้างเท้าหลัง นั่นคือ สามีมีหน้าที่เป็นผู้นำ ภรรยามีหน้าที่เป็นผู้ตาม ซึ่งมีหลายๆ สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตถูกจัดว่าเป็นความเหลื่อมล้ำและเกิดความไม่เท่าเทียมกันขึ้นในครอบครัวระหว่างสามีและภรรยา ซึ่งสอดคล้องกับสุวรรณณี ลัคนวณิช ที่กล่าวว่า จากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมไทยที่เอื้ออำนวยให้ผู้ชายมีอำนาจทางการเมืองและศาสนา จึงทำให้มีผลต่อสถานภาพบทบาทและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเรื่องเพศมากกว่าผู้หญิงด้วย (Luckanawanich, 2011) แต่ในปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของสตรีและความเสมอภาคระหว่างเพศเพิ่มมากขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่การปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมเรื่องความเสมอภาคทางเพศในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม ไปจนถึงการดำเนินการด้วยนโยบายกฎหมายต่างๆ รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจและการรับค่านิยมและวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา จึงส่งผลให้เกิดความเสมอภาคระหว่างเพศชายและหญิง โดยสิทธิต่างๆ ที่ภรรยาหรือเพศหญิงควรจะได้รับก็ไม่ได้ถูกกีดกันดังเช่นที่ผ่านมา อีกทั้งเกิดการยอมรับสตรีในบทบาทของผู้นำเพิ่มมากขึ้นในสังคม ส่วนในครอบครัวการเปลี่ยนแปลงที่เห็นเด่นชัดของเรื่องความเสมอภาคระหว่างสามีและภรรยาจะเป็นด้านการแบ่งบทบาทหน้าที่ภายในครอบครัว ซึ่งแต่เดิมจากที่สามีเคยรับหน้าที่ในการหารายได้เข้ามาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพียงผู้เดียว ภรรยาก็สามารถเข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระด้านนี้ได้ เพราะมีการศึกษาและมีความสามารถที่จะออกไปประกอบอาชีพได้เช่นกัน หรือภาระหน้าที่ในบ้านก็แบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัดหรือช่วยกันทำ ไม่ได้ให้ภรรยาเป็นผู้แบกความรับผิดชอบภาระงานบ้านที่ประกอบไปด้วยการทำความสะดวกเครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน เครื่องครัว การประกอบอาหาร รวมไปถึงการดูแลสามี ลูกและญาติๆ ของทั้งสองฝั่งไว้เพียงผู้เดียวเหมือนเช่นอดีตที่ผ่านมา ซึ่งจะเห็นได้ว่าความเหน็ดเหนื่อยในภาระทั้งงานนอกบ้านและงานในบ้านจึงถูกแบ่งเบาภาระออกไป ทำให้ภรรยาเกิดความรู้สึกและมุมมองเห็นว่าตนเองนั้นมีความเสมอภาคกับสามี โดยสอดคล้องกับสมัทนา สิ้นสวัสดิ์ ที่กล่าวว่า ความรับผิดชอบต่างๆ ในหน้าที่ทั้งของสามีและภรรยาต้องมีการช่วยเหลือระหว่างกัน ภาระต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว อาทิเช่น ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน การมีบุตร การดูแลครอบครัว การแบ่งเบาภาระและให้ความช่วยเหลือต่อกัน เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญต่อการใช้ชีวิตสมรส เพราะเป็นเรื่องที่สามีภรรยาควรร่วมกันดูแลไม่ให้เกิดเป็นปัญหาหรือภาระต่ออีกฝ่าย (Sinsawasdi, 2014)

2. การตัดสินใจและการจัดการความขัดแย้งในครอบครัว

จากการศึกษาพบว่า เวลาตัดสินใจเรื่องสำคัญภายในครอบครัวภรรยาและสามี จะมีความขัดแย้งในครอบครัวเป็นบางครั้งเมื่อความคิดเห็นไม่ตรงกัน ไม่เคยทะเลาะเบาะแว้งกันเลยถึงแม้ว่าจะมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน อภิปรายได้ว่า การตัดสินใจภายในครอบครัวในเรื่องต่างๆ นั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นสามีภรรยากันซึ่งมีคำเปรียบเปรยว่า สามีภรรยาก็เป็นคนๆ เดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามแต่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชนเวลาตัดสินใจเมื่อมีการแสดงความคิดเห็นหรือหาข้อสรุปร่วมกันและมีความคิดเห็นไม่ตรงกันก็ย่อมจะมีการโต้เถียงกันบ้างถึงแม้จะเป็นสามีภรรยากันก็ตาม แต่การโต้เถียงนั้นเป็นไปตามเหตุผลที่ต่างฝ่ายต่างยกมาเพื่อแสดงทัศนคติของตนเอง เมื่อตัดสินใจและได้ข้อสรุปที่ดีที่สุดในเรื่องนั้นๆ หรือหาทางออกร่วมกัน เข้าใจถึงสถานการณ์ที่ส่งผลต่อความสงบสุขในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ที่สรุปไว้ว่า สาเหตุความรุนแรงต่อสตรี ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงทางจิตใจ จะต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ในการเข้ามาส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหา และด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรี (Marpraneet, 2011)

สรุป

ความเสมอภาคในครอบครัว เกิดได้จากการรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง การไม่เอาเปรียบกันภายในครอบครัว การยอมรับในข้อแตกต่างของกันและกัน รวมไปถึงการให้เกียรติซึ่งกันและกันของสามีภรรยา ซึ่งถ้าหากในครอบครัวนั้นทั้งสามีและภรรยามีการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคแล้ว ย่อมจะนำมาสู่การเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันภายในจิตใจของสามีภรรยา ทำให้สามีภรรยาสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสร้างพื้นฐานของครอบครัวให้มั่นคงที่จะสามารถผลิตสมาชิกรุ่นต่อไปให้มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ แต่ถ้าหากครอบครัวใดมีพื้นฐานที่ไม่มั่นคง ไม่มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาค ย่อมจะนำมาสู่การเกิดปัญหาต่างๆ ภายในครอบครัว เช่น ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันของสามีภรรยา การไม่พูดคุยกัน การทะเลาะเบาะแว้งหรือความรุนแรงภายในครอบครัวได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องมุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว ในจังหวัดแพร่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพิทักษ์สิทธิสตรีและการส่งเสริมความเสมอภาคของจังหวัด ควรจะนำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ เพื่อใช้ในการ

สร้างนโยบายเสริมสร้างความเสมอภาคหรือนำไปสู่การจัดกิจกรรมเสริมสร้างมุมมองความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในครอบครัวต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยเรื่องมุมมองของภรรยาที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัว ในจังหวัดแพร่ ผู้วิจัยยังไม่ได้ศึกษาหรือวิจัยบางประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการขยายการศึกษาเรื่องมุมมองที่มีต่อความเสมอภาคกันในครอบครัวกับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ เช่น เพศชายหรือผู้ที่มิบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัว เพื่อที่จะได้ทราบถึงมุมมองความเสมอภาคกันในครอบครัวของกลุ่มอื่นๆ นอกจากสตรีหรือภรรยาด้วย
2. ควรมีการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มที่มีมุมมองว่าภรรยาและสามีไม่มีความเสมอภาคกันในครอบครัว ซึ่งเป็นการค้นหาปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้ภรรยามีมุมมองนั้นคือเหตุใด เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนเพื่อส่งเสริมทำให้เกิดความเสมอภาคในครอบครัวต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณภรรยาทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และขอขอบพระคุณสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองแพร่ สาธารณสุขอำเภอร้องกวาง และสาธารณสุขอำเภอด่านชัย ที่ให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล

References

- Center for Philanthropy and Civil Society, National Institute of Development Administration. (2012). *The Public Attitudes towards Gender Equality survey*. Bangkok: Bureau of Gender Equality, Office of Women's Affairs and Family Development.
- Chumpa T. (2009). Attitude on the Gender Equality towards the Security work of Electricity Generating Authority of Thailand- EGAT, Nonthaburi province. Master Project in Women's Studies, College of Interdisciplinary Studies Thammasat University.

- Daniel W W. (2010). *Biostatistics: Basic Concept and Methodology for the Health Sciences*. (9th ed). Asia: Wiley& Sons.
- Luckanawanich S. (2011). Promoting Gender Equality in Higher Education. *Executive Journal*. 31(2), 55-62.
- Maithongdee N. (2014). Discrimination against Women. *Journal of Economics and Management Strategy*. 1(2), 91-103.
- Mansumittrchai, P. (2015). Mercy Message : A Path To Peace. *Journal of MCU Peace Studies*, 3 (2), 162-175
- Marpraneet H. (2011). A Study of Attitudes on Violence against Women of Women In Urban Community. *Srinakharinwirot Research and Development (Journal of Humanities and Social Sciences)*, 3 (6), 162-177.
- Masrungson, P. (2016). Family Violence Management in Integrative Buddhist Perspective. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (1), 221-242.
- Namaneer, P. (2016). Sadarasantosa and Stability of Family Institution. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (1), 42-55
- Office of Women's Affairs and Family Development. (2011). *Gender Equality promotion in Office of Women's Affairs and Family Development*. Retrieved April 18, 2016, From http://www.dcy.go.th/woman_man/data/278.pdf
- Pichainarong K. and Surinya T. (2014). Sex role egalitarian, family communication and marital satisfaction of health volunteers at Lum Luk Ka district, Pathum Thani province. *Journal of humanities and social sciences Mahasarakham university*, 33 (3), 76-85.
- Rungreangkulkij S. et al. (2012). Sex or gender leading to a high risk of Depressive disorder in women. *Journal of the Psychiatric Association of Thailand*, 57(1), 61-74.
- Sinsawasdi S. (2014). Family: Spouse conflict Management for sustainable love. *Journal of Social Sciences and Humanities*. 40(2), 184-195.

การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลัก พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศเมียนมาร์*

The Practical form and Examination of Theravada Meditation in Myanmar

บุณชญา วิวิธจร

Boonchaya Wiwikhajorn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบัพัศศึกษาพุทธโฆส

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhagosa Campus,

Hom Kret, Sam Phran, Nakhon Pathom 73110, Thailand

E-mail: boon07boon07@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐาน 3 สำนักในประเทศเมียนมาร์ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสอดคล้องการปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พุทธศาสนากับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศเมียนมาร์ โดยศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท บทความและผลงานวิจัยฯลฯ รวมถึงคู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของทั้ง 3 สำนัก

ผลการวิจัย พบว่า 1) การปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท เป็นไปตามแนวทางในหลักสติปัฏฐาน 4 เริ่มจากสมถกรรมฐานตามแนวสมถยานิก และวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนววิปัสสนายานิก 2) การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) เป็นการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวทางวิปัสสนายานิก เป็นการกำหนดรู้ลักษณะของธาตุกรรมฐาน ซึ่งเป็นอารมณ์วิปัสสนาภาวนา การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานของท่านอาจารย์

*Received November, 26, 2016; Accepted February, 17 2017.

โกเอ็นก้า เป็นการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวทางสมถยานิก รับรู้ลักษณะของธาตุเป็นอารมณ์วิปัสสนาภาวนา ส่วนการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานของศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติพะอ๊อก ตอยะ เป็นการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวทางสมถยานิก เป็นอาณาปานสติมีคำบริกรรม และปฏิบัติอารมณ์สมถภาวนาอีกหลายหมวด มีการสอบอารมณ์ทุกวันกับพระวิปัสสนาจารย์ 3) ความสอดคล้องการปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศเมียนมาร์ พบว่า การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานของพระโสภณมหาเถระ (มหาสียาตอ) ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับพระไตรปิฎก เพราะถือได้ว่าเป็นการกำหนดรู้ในธาตุกรรมฐาน ส่วนการปฏิบัติและ การสอบอารมณ์กรรมฐานของท่านอาจารย์โกเอ็นก้า และการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานของศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติพะอ๊อก ตอยะ เป็นการเจริญกรรมฐานที่เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับพระไตรปิฎก เพราะมีการเจริญอานาปานสติเป็นเบื้องต้น

คำสำคัญ: การปฏิบัติและการสอบอารมณ์; กรรมฐาน; เมียนมาร์

Abstract

This article aimed to 1) study the practical and the examination guidelines in Theravada, 2) to study the practical and the examination of the three Meditation Organization in Myanmar and 3) to study and analyse the practical and the examination guidelines in the Buddhist scriptures and the Meditation Organization in Myanmar.

From the research it has found that :

1) The practical and the examination guidelines in Theravada Buddhist Scriptures is in according to the Four Foundations of Mindfulness' Principles. By beginning from Samatha meditation for samathayanika or Insight meditation for Vipassanayanika. 2) The practical and the Meditation examination of Phra Sapanamahathera (Mahasi Sayadaw) is the Insight menditation practice according to the vipassanayanika. The Meditation on the Elements (Dhatu – Kammatthana) which is the temperament of Vipassanabhavana. The practical and the examination of Dr. S.J. Goengka is the way of Samathayanika.Ththus is the Anapanassati practice which is Samathabhavana, which are the temperament of the insight meditation practice. The practical and the examination of the PaAuk Tawya is the Vipassanabhavana practice according to Samathayanika.That is the Anapanassatibhavana which is the temperament of Samathabhavana.The examination also emphasizes on having the examination with the meditation teacher every day. 3) The concordance is the practical and the examination way in the Buddhist Scriptures with the Meditation Centres in Myanmar found that the practical and the examination of Phra Sapanamahathera (Mahasi Sayadaw) is the way conformable to the Tiipitaka.but can be summarize that it is the knotting of the Elements (Dhatu Kammatthana). In order to generate the continuity of Mindfulness. The practical and the examination of Phra Sapanamahathera (Mahasi Sayadaw) is the way conformable to the Tipitaka. For the practical and the examination of Dr. S.J. Goengka is the meditation way in accordance with the Tipitaka as same as the practical and the examination of the PaAuk Tawya International Meditation Centre.

Key word: The Practical form and Examination; Meditation; Myanmar

บทนำ

เมียนมาร์เป็นประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนที่มีจุดเด่น ในเรื่องความเข้มแข็งทางพระพุทธศาสนาความน่าสนใจ คือรูปแบบในการปฏิบัติธรรม โดยเน้นที่การเจริญวิปัสสนากรรมฐานและการสอบอารมณ์ ซึ่งมีศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาที่มีชื่อเสียงหลายสำนัก โดยในแต่ละปีมีผู้คนล้นหลามมาจากทั่วโลก ทั้งเอเชียและยุโรป โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติธรรมชาวไทยเพื่อเข้ารับการอบรมการปฏิบัติกรรมฐานจากสถานปฏิบัติทั้ง 3 แห่งนี้ คือ สำนักกรรมฐานของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), สำนักกรรมฐานของท่านอาจารย์อาจารย์โกเอ็นก้า, ศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติพะอ็อก ตอยะ เมืองหมอละเหมียง

การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ซึ่งมีสำนักสาขาทั้งในประเทศเมียนมาร์และในต่างประเทศที่เปิดสอนโดยลูกศิษย์ของท่านกว่า 300 แห่งทั่วโลก อีกทั้งยังเป็นสำนักต้นแบบในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสายพองยุบในประเทศไทย เป็นการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวทางวิปัสสนายานิก โดยการกำหนดรู้ลักษณะของธาตุกรรมฐาน ซึ่งเป็นอารมณ์วิปัสสนาภาวนา เน้นการกำหนดรู้ทั้งในอริยาบถใหญ่ และอริยาบถย่อย ห้ามไม่ให้พูดคุยตลอดเวลา มีการสอบอารมณ์ทุกวัน สำหรับการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานของท่านอาจารย์โกเอ็นก้าจุดเด่นของสำนักคือท่านเป็นวิปัสสนาจารย์ที่ครองเพศฆราวาสแต่สามารถเผยแผ่การสอนวิชาการกรรมฐานไปได้ทั่วโลกกว่า 200 สาขา รวมทั้งประเทศไทย เป็นการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสมถยานิก ด้วยการกำหนดรู้ในจุดกระทบของลมหายใจบริเวณโพรงจมูกโดยสมมุติเป็นพื้นที่สามเหลี่ยม เพียงแค่รับรู้เท่านั้น ไม่ต้องมีคาบบริกรรมใดๆ จัดเป็นการเจริญอานาปานสติซึ่งเป็นอารมณ์สมถภาวนา จนถึงวันที่ 4 ของการปฏิบัติจะปรับเปลี่ยนโดยเพิ่มการรับรู้ลักษณะของธาตุซึ่งเป็นอารมณ์วิปัสสนาภาวนา โดยให้ใส่ความรู้สึกจากศีรษะลงไปที่ปลายสลับขึ้นลงใช้อริยาบถการนั่งเป็นหลัก มีข้อปฏิบัติคือห้ามไม่ให้พูดคุยตลอดเวลา ในการสอบอารมณ์ สามารถสอบถามปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติได้กับเจ้าสำนัก และไม่นับว่าจะต้องสอบอารมณ์ทุกวัน เป็นการปรับพฤติกรรมผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในด้านกาย ด้านวาจา ด้านความคิด และ ด้านอารมณ์ (Kaewwilai, 2016) ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้ปฏิบัติธรรมต้องปฏิบัติ

สำหรับการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานของศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติพะอ็อก ตอยะ เป็นการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวทางสมถยานิก โดยเริ่มต้นที่การเจริญอานาปานสติจนครบรอบจากนั้นจึงต่อด้วยการเจริญสมถจนครบทั้ง 40 กอง มิใช่เพียงแบบใดแบบหนึ่งซึ่งถือว่ามีความเข้มข้นเป็นที่สุด เริ่มต้นการเจริญอานาปานสติด้วยการกำหนดรู้ในจุดกระทบของลมบริเวณโพรงจมูกเหมือนกับท่านอาจารย์โกเอ็นก้า เพียงแต่ต่างกันที่ของสำนักโกเอ็นก้า แคร้วเฉพาะลมหายใจเข้าออก โดยไม่ต้องบริกรรม จัดเป็นการเจริญอานาปานสติซึ่งเป็นอารมณ์สมถภาวนา จนเกิดนิมิตแสง แล้วสามารถทิ้งลมหายใจได้เองเมื่อถึงเวลานั้นการนั่งเป็นเวลานานเพื่อให้เกิดสมาธิที่แก่กล้า ไม่เน้นการกำหนดอริยาบถย่อย แต่เน้นการมีสติอยู่ที่ลมหายใจตลอดเวลา มีการสอบอารมณ์ทุกวันกับพระวิปัสสนาจารย์โดยตรง ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะตามการจัดการศึกษาของรัฐบาลและคณะสงฆ์ของประเทศนั้น (Vichai, 2016)

ผู้วิจัยจึงที่จะศึกษาถึงวิธีการปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานที่ทั้ง 3 สำนักที่นำมาสอน ว่ามีความถูกต้องและสอดคล้องกับในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทหรือไม่อย่างไร และเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือการสอนและสอบอารมณ์กรรมฐานที่เป็นมาตรฐานเดียวกันอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติกรรมฐานโดยตรง และสาธุชนทั้งหลายสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐาน 3 สำนักในประเทศเมียนมาร์
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสอดคล้องการปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนากับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศเมียนมาร์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นงานที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแบบคุณภาพคือ การเก็บด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก รวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอรายงานการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม และวิปัสสนาจารย์ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling Group) ด้วยเงื่อนไขคือต้องเป็นสำนักวิปัสสนากรรมฐานที่ได้รับความนิยมทั้งจากนานาชาติและเน้นที่คนไทยเป็นหลัก คือ

1. ท่านอุวชิระปานิ วิปัสสนาจารย์ ประจำสำนักของพระโสภณมหาเถระ (มหาสิริยาตอ)
2. ท่านเรวตภิกขุ ประธานกรรมฐานาจารย์ะ อัมมมกเถระ แห่งพระอ็อก ตอยะ
3. ท่านอาจารย์ชาย อุคินซอร์ วิปัสสนาจารย์ประจำศูนย์วิปัสสนานานาชาติ (International Meditation Centre) หรือที่เรียกว่า IMC

2. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานจากพระไตรปิฎกและตำราอื่นๆที่เกี่ยวกับการสอบอารมณ์ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อต้องการคำตอบที่ตรงกับการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย กำหนดกลุ่ม คือสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแต่ละสำนักมีการสอนไม่ต่ำกว่า 30 ปี มีรูปแบบการสอนชัดเจน สำนักปฏิบัติธรรมมีมาตรฐานและมั่นคง มีผู้ประสบความสำเร็จจากการเข้ารับการอบรมกรรมฐานและเป็นที่ยอมรับจากคนทั่วไปที่สำคัญคือเน้นที่คนไทยนิยมเข้าปฏิบัติเป็นหลักเนื้อหาในการนำเสนอ

1) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือจากตำรา เอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อใช้สอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ

2) แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากพระวิปัสสนาจารย์และเจ้าสำนักที่มีความรู้ความสามารถทั้งด้านปริยัติและการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นวิปัสสนาจารย์ประจำในสำนักดังกล่าวด้วย

3) นำข้อ 1 และข้อ 2 มาสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัยเรื่องการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยวัดผลสัมฤทธิ์ในด้านต่างๆ แบ่งออกเป็น 3 ตอน มีจำนวน 15 ข้อ โดยแบ่งคำถามเกี่ยวกับข้อมูลดังนี้

ตอนที่ 1 การปฏิบัติกรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 การสอบอารมณ์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลำดับญาณกับการสอบอารมณ์ จำนวน 5 ข้อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

- แนวทางการสัมภาษณ์พระวิปัสสนาจารย์และเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม
- แบบบันทึกการสังเกตระหว่างการสัมภาษณ์
- แบบบันทึกเอกสารข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากผู้เชี่ยวชาญ โดยศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก และเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทำการทดลองใช้และปรับแก้ไข นำแบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่แก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบด้านเนื้อหา โดยใช้การสัมภาษณ์เป็นหลัก เพื่อหาข้อสรุปและการยืนยันความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการสอบอารมณ์ ดำเนินการปรึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ทั้งนี้เพื่อให้ตรงประเด็นและครอบคลุมเนื้อหาดังต่อไปนี้

1) แนวคิดในรูปแบบการสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 2) เทคนิคการสอบอารมณ์ของพระวิปัสสนาจารย์ 3) ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ รูปแบบการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในสาขาวิปัสสนาภาวนาและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์จำนวน 3 รูปคือ

- ก. พระภิกษุญาณพิศาลเมธี วิ. อาจารย์ประจำวิทยาเขตบพิตศึกษาพุทธโฆส สาขาวิปัสสนาภาวนา
- ข. พระสมุห์มานัส อคฺคปญฺโณ วิปัสสนาจารย์ประจำสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี นครราชสีมา
- ค. พระจักรพงษ์ ปิยธมฺโม วิปัสสนาจารย์ทำหน้าที่พี่เลี้ยง วัดจตุตถาวาสธรรมฐาน เมียนมาร์

2) การสร้างรูปแบบคำถาม โดยนำหลักการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานและเทคนิคที่เกี่ยวข้องกันนำเสนอให้พระวิปัสสนาจารย์ ผู้ซึ่งมีความรู้ในการสอบอารมณ์อธิบายหลักสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องในการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ ขั้นที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์หลักการปฏิบัติและเทคนิคในการสอบอารมณ์ของพระวิปัสสนาจารย์ ขั้นที่ 2 นำเนื้อหาที่ศึกษาจากพระไตรปิฎก เอกสาร หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการสอบอารมณ์ จากนั้นจึงกำหนดเนื้อหาและหลักการที่สำคัญมาเป็นบทสรุป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายด้วยวิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสารโดยมีอุปกรณ์ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ สมุดสำหรับบันทึก เทปบันทึกเสียง และการบันทึกภาพ ซึ่งมีการสังเกตและสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยใช้กรอบการสังเกต

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้รับการสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร มาทำการวิเคราะห์และเขียนสรุปโดยการพรรณนา

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

ตามแนวทางในหลักสติปัฏฐาน 4 โดยเริ่มต้นจากสมถกรรมฐาน สำหรับสมถยานิก หรือวิปัสสนากรรมฐาน สำหรับวิปัสสนายานิก ทั้งนี้ต้องอาศัยการบำเพ็ญอินทรีย์ 5 ประการมี ศรัทธา เป็นต้น กล่าวได้ว่าการแสดงธรรมของพุทธองค์ส่วนใหญ่ ถือได้ว่าเป็นการสอบอารมณ์โดยอ้อม (Thai Tipitakas, 1996/5/243/7) เพื่อให้บุคคลนั้นบรรลุธรรมขั้นสูงสุดที่จะพึงได้ โดยทรงวางแนวทางไปสู่สติปัฏฐาน 4 อันเป็นคำสอนที่ครอบคลุมหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวิปัสสนาภาวนาทั้งหมด เพราะหลักของสติปัฏฐานเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสยืนยันไว้ว่า เป็นทางสายเดียว ที่เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เป็นไปเพื่อก้าวพ้นเขตแดนแห่งความเศร้าโศก ทุกข์โทมนัส เพื่อบรรลุธรรมเพื่อความรู้อย่าง และเป็นไปเพื่อบริพพานที่นำพาสัตว์ให้พ้นทุกข์ไปได้ ((Thai Tipitakas, 1996/10/372/301) ส่วนหลักธรรมอื่นๆ ก็คล้ายตามหลักการปฏิบัติวิปัสสนาในสติปัฏฐาน 4

2. การปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในประเทศเมียนมาร์

1) การปฏิบัติและการสอบอารมณ์ในสำนักกรรมฐานของพระโสภณมหาเถระ (มหาสิสยาตอ)

แนวการเจริญวิปัสสนาภาวนาด้วยการกำหนดรู้แบบพองยุบ เป็นการกำหนดพิจารณาจิตที่เกิดขึ้น และต้องมีสติกำหนดรู้ให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของกระแสจิตดูการทำงานของจิตทางทวารทั้ง 6 และกลับมาอยู่ที่อาการของท้องพอง ท้องยุบตามเดิม การปฏิบัติวิปัสสนา โดยใช้คาบบริกรรมว่า “พองแด เปงแด” ซึ่งมีความหมายเดียวกับที่ภาษาไทยใช้ “พองหนอ ยุบหนอ” (Phra Dhamtheeraratthamamuni Chodok Yannasitthi, 2005) เป็นคำภาวนา โดยพระโสภณมหาเถระ (มหาสิสยาตอ) (Phra Mahasi Sayadaw, 2016) เมื่อพิจารณาการปฏิบัติในหมวดอื่นๆ คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน พบว่ามีการปรากฏสอดคล้องในมหาสติปัฏฐานสูตรทุกประการ กล่าวคือ อริยาบทหลัก ได้แก่ การยืน การเดินการนั่ง การนอน ในหมวดอริยาบทบรรพ มีปรากฏในหมวดสัมปชัญญะปัพพะ กล่าวในอริยาบทนั่งได้สอนให้พิจารณาในส่วนของร่างกายที่เคลื่อนไหวของท้องที่เคลื่อนไหวของวาโยโณภูมิจึงพुरु

2) การปฏิบัติและการสอบอารมณ์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสำนักกรรมฐานของ

อาจารย์โกเอ็นก้า สำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางของโกเอ็นก้า ได้เริ่มเข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2530 โดยใช้หลักสูตร 10 วัน โดยท่านอาจารย์โกเอ็นก้าเดินทางไปอบรมด้วยตนเอง ต่อมาในภายหลังจึงใช้เทปบันทึกเสียงแทนแต่เป็นการบรรยายด้วยภาษาอังกฤษทั้งหมด เมื่อพิจารณาจากวิธีการสอนของโกเอ็นก้าแล้ว จะเห็นว่า เป็นการประยุกต์คำพูดในการสอนได้อย่างเหมาะสมแก่ยุคปัจจุบัน เพราะเป็นคำที่ฟังแล้ว เข้าใจง่าย ผู้ปฏิบัติไม่สับสน เนื่องจากขั้นตอนต่างๆ อันเป็นพิธีกรรมถูกแยกออกจาก การปฏิบัติอย่างสิ้นเชิง คือ ขณะปฏิบัติวิปัสสนาในสำนัก หรือศูนย์ปฏิบัติแต่ละสาขานั้น ไม่ต้องประกอบพิธีกรรมใดๆ อันจะเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเสียเวลาแม้แต่ขั้นตอนเดียว (Goenka, 2009) เช่น ไม่ต้องสมาทานกรรมฐานจากพระวิปัสสนาจารย์ เพราะเป็นการปฏิบัติด้วยตนเอง มีกติการ่วมกัน เช่น ห้ามพูดคุยกันขณะปฏิบัติใน 9 วันแรกของหลักสูตร แนวทางการสอนวิปัสสนาภาวนาของโกเอ็นก้าพบว่า ไม่มีขั้นตอนที่ซับซ้อน และไม่มีพิธีกรรมเกี่ยวข้อง เพียงแต่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน พึงกำหนดรู้ในสติปัฏฐาน 4 อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น กำหนดรู้ในอานาปานสติ รู้ลมหายใจเข้าและออก แต่ไม่ต้องมีคาบบริกรรม คือเมื่อผู้ปฏิบัติจนชำนาญแล้ว ก็จะเกิดปฏิเวธธรรมขึ้นมา ระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา มีหลักสูตร 3 วันและ 10 เมื่อพิจารณาจากเป้าหมายในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาแล้วมีความสอดคล้องกันกับแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานในพระไตรปิฎก

3) การปฏิบัติและการสอบอารมณ์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในศูนย์ปฏิบัติธรรม

นานาชาติ พระอ็อก ตอยะ การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติพระอ็อก ตอยะ เป็นการปฏิบัติลักษณะของสมณะภาวนาที่เน้นไปในเรื่องการดูธาตุมนสิการเป็นหลัก โดยภาวลักษณะของธาตุ 4 แล้วกำหนดธาตุเหล่านั้นโดยเป็นสัณห์แต่ธาตุ คือ ให้ผู้ปฏิบัติกำหนดรู้ด้วยญาณ เริ่มจากลักษณะที่ง่ายต่อ

การรับรู้ไปตามลำดับ จนถึงลักษณะที่รับรู้ได้ไม่ยากนัก กำหนดรู้แต่ละลักษณะเพียงบริเวณหนึ่งที่ได้รับรู้ได้ชัดเจนในกายก่อน แล้วจึงขยายการรับรู้ลักษณะนั้นๆ ไปทีละส่วน จนรู้ลักษณะนั้นๆ คือ สามารถจะรับรู้โดยตรงด้วยประสาทสัมผัส วิธีการที่ได้ผลดีคือ พึงกำหนดรู้สภาวะทั้ง 4 ธาตุทั่วกายที่เดียวพร้อมกัน (Great Ven. Paauk Tawya Sayadaw, 2013) ไม่เพียงเคลื่อนความใส่ใจกำหนดจากบริเวณหนึ่งไปส่วนอื่นๆ ของกายอย่างที่เคยปฏิบัติ แต่พึงใส่ใจกำหนดรู้ทั้ง 4 ธาตุทั่วกายพร้อมกันทีเดียวเพื่อช่วยให้จิตสงบ วิธีที่ดีที่สุดคือ กำหนดรู้ทั้ง 4 ธาตุโดยรวมทั่วกาย เสมือนว่า กำลังมองจากด้านหลังไหล่ หรืออาจทำเสมือนว่ากำลังมองจากเหนือศีรษะลงมา

3. ความสอดคล้องการปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย

ความสอดคล้องการปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย พบว่า การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานของพระโสภณ มหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับพระไตรปิฎก เพราะแม้การกำหนดรู้การพองยุบเป็น จะไม่ปรากฏโดยตรงในพระไตรปิฎก แต่ก็ถือได้ว่าเป็นการกำหนดรู้ในธาตุกรรมฐาน นอกจากนี้ใน การปฏิบัติแนวทางของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ยังต้องอาศัยการกำหนดรู้ในอริยาบถใหญ่และอริยาบถย่อยอื่นๆ ประกอบด้วย ตามหลักสติปัฏฐาน 4 มีหมวดสัมปชัญญะบรรพ เป็นต้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการเจริญสติ การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับพระไตรปิฎก ส่วนการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานของท่านอาจารย์โกเอ็นก้า เป็นการเจริญกรรมฐานที่เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับพระไตรปิฎก เพราะมีการเจริญอานาปานสติ เป็นเบื้องต้นเช่นเดียวกับ การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานของศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติพะอ็อก ตอเยะ

สรุป

การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานในประเทศไทยทั้ง 3 สำนักนั้นมี 2 แบบ 1) สมถยานิก คือการเจริญสมถก่อนแล้วจึงยกจิตขึ้นวิปัสสนา 2) วิปัสสนายานิกคือการเจริญวิปัสสนาก่อนแล้วจึงเจริญสมถ ซึ่งถูกต้องสอดคล้องการปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้นจากการศึกษา

สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย” เนื่องจากเป็นเพียงการศึกษาข้อมูลเชิงเปรียบเทียบเพื่อศึกษาความสอดคล้องกับหลักฐานในพระไตรปิฎก ยังไม่ได้ศึกษาข้อมูลเชิงลึกในภาคปฏิบัติของผู้ปฏิบัติธรรม

ทั้งยังมีข้อจำกัดทางด้านภาษาในการสื่อสาร และความเข้าใจในหลักธรรมเชิงลึกของลัทธิผู้แปลภาษา จึงมีข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้นจากการศึกษาว่า ในปัจจุบันสำนักกรรมฐานทั้ง 3 สำนัก มีสาขายูนิในประเทศไทยแล้ว ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะให้ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม โดยสอบถามจากสาขาในประเทศไทย เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ชัดเจน และเป็นแบบแผนในการศึกษาต่อไป และจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษา “การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานในประเทศเมียนมาร์” ยังมีอีกหลายประเด็นที่น่าศึกษาค้นคว้า ที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกับการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐาน ฉะนั้นผู้วิจัยเห็นว่า หลายแนวคิด หลายประเด็นที่น่าสนใจ ควรนำไปศึกษาวิจัยในหัวข้อต่อไป

1. การจัดบริบทของวัดเพื่อการปฏิบัติธรรมของประเทศเมียนมาร์
2. การสร้างตัวชี้วัดการปฏิบัติธรรมของประเทศเมียนมาร์

References

- Great Ven. Paauk Tawya Sayadaw. (2013). *Anapanasati Bhavana and Catudhatuvavatthana*. Bangkok: Dhanapress Printing.
- Kaewwilai, K. (2016). The Behavior Modification of the Women Who Practice Vipassana Meditation in the Contemporary Thai Societies. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (1), 90-105.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Dhamtheeraratthamhamuni (Chodok Yannasitthi). (2005). *Insight Meditation part 2 The Great Mindfulness*. (5th ed.) Bangkok: Sahadhammika Printing.
- Phra Mahasi Sayadaw. (2016). *Advices in Fundamental Insight Meditation*. Bangkok: Canna Graphic Printing.
- S.N. Goenka. (2009). *Dhamma Explanation 10 day course*. (8th ed.) Bangkok: Prachachon Printing
- Vichai, V. (2016). Methods for Buddhist Academic Studies. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (1), 106-118.

วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง สันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-มอญในจังหวัดราชบุรี* Buddhism Culture for Peaceful Coexistence of Thai-Mon Ethnic Group in Ratchaburi Province

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ขยทตโต, พระมหาอุทัย ปณฺญาปภาโส,
พระสมุทรวชิรโสภณ (ธมฺมโสภณ), พระมหาศักฎา สุมน,
พระครูโสภณธรรมวิภูษิต (ชิตเทโว), พระมหาเกรียงศักดิ์ ภูริวฑฒโก
และณัฏฐนาถ ศรีเลิศ

Phrakhrusangharak Songphan Jayadatto*, Phramaha Uthai Panyapabhaso
Phrasamutrawachirasophon (Dhammasobhano), Phramaha Sagda Sumano,
hrakhru Sophonthammavibhusit (Chitativo) PhramahaKriengsak Bhuriwatdhako
and Natthanart Srilert

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Ratchaburi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya,
*Corresponding Author. Email: Songphan_new@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี และ
2) ศึกษาวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัด
ราชบุรี โดยการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูป/
คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้
เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1. วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัด
ราชบุรี ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่อำเภอบ้านโป่ง และอำเภอโพธาราม ทั้งนี้ มอญมีความเลื่อมใสศรัทธาใน

*Received November, 10, 2017; Accepted April, 10 2017.

พระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งและมีการนับถือผิวกว่กันไป โดยมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยได้นำ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ของตนมาถือปฏิบัติสืบทอดมาอย่างเคร่งครัด ซึ่งบางส่วนของ วัฒนธรรมได้เข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทย เช่น ทางด้านดนตรี ไทยรับเอาปี่พาทย์มอญมาใช้ในการงานศพ หรือ ทางด้านภาษา มีการนำเอาภาษามอญบางคำมาใช้ในภาษาไทยด้วย อาทิ คำว่า กรุง นาย คลอง เป็นต้น ส่วน ทางด้านวรรณคดี ไทยได้รับอิทธิพลจากมอญในด้านเนื้อเรื่อง คือ เรื่องราชาธิราช ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับ พงศาวดารมอญ และทางด้านประเพณีของไทย คือ ประเพณีสงกรานต์ ซึ่งทั้งมอญและไทยถือว่าเป็นวันขึ้นปี ใหม่ สำหรับการแต่งกายที่เป็นแบบดั้งเดิมของชาวมอญ คือ นุ่งผ้าลายตาหมากรุก โดยผู้ชายสูงอายุจะนุ่งผ้า นุ่งที่เรียกว่า สะล่ง ใส่เสื้อแล้วแต่สะดวกไม่จำกัดแบบ ส่วนผู้หญิงจะนุ่งผ้านุ่งที่เรียกว่า กานิน หรือนิน ซึ่ง คล้ายการนุ่งผ้าของหญิงไทย แต่ยาวคลุมส้นเท้าแล้วสวมเสื้อตามสะดวก ส่วนเวลาไปวัดหรือมีงานสำคัญ จะใช้ผ้าสไบเฉียงไหล่อีกทีหนึ่ง และนิยมไผ่ผยาวเกล้าเป็นมวยต่ำค่อนไปข้างหลัง สำหรับบ้านเรือน มอญมี ทิศทางการวางจั่วบ้านส่วนใหญ่วางในแนวตะวันออก-ตะวันตก คือ ให้น้ำจั่วรับตะวัน และมีเสาผีหรือ เสาเอกที่ตำแหน่งเสาต้นแรกด้านทิศตะวันออก โดยประตูซึ่งเป็นประตูเรือนด้านทิศตะวันตกเป็นประตูเรือน ชั้นบนที่ไม่มีชานรองรับซึ่งเตรียมไว้เอาศพคนตายลงจากเรือนตามความเชื่อโบราณ

2. วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัด ราชบุรี พบว่า วัฒนธรรมทางจิตใจ หรือวัฒนธรรมที่ไม่มีลักษณะเป็นรูปร่างจับต้องได้ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับ เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม ได้แก่ ศีลธรรม คติธรรม ตลอดจน และระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งแสดงออกในรูปของพิธีกรรมต่างๆ ล้วนเป็นเครื่องมือ สำคัญที่ช่วยสร้างความปรองดองแก่สังคม เพราะพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดย สันติ อาทิ สังคหวัตถุธรรม ธรรมสำหรับสงเคราะห์หรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของคนในสังคมให้อยู่รวม กันอย่างมีความสุข ประกอบด้วย ทาน (การให้ แบ่งปัน เสียสละ เผื่อแผ่) ปิยวาจา (การกล่าววาจาสุภาพ อ่อนหวาน) อติจริยา (การกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น) สมานัตตตา (การวางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย), พรหมวิหารธรรม ธรรมประจำใจของผู้ใหญ่ ประกอบด้วย เมตตา (ความปรารถนา ดีต่อผู้อื่น) กรุณา (ความสงสาร ปรารถนาช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์) มุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) อุเบกขา (ความวางตนเป็นกลาง) และสปปริสธรรม ธรรมของสัตตบุรุษหรือธรรมของคนดี ประกอบด้วย ฌัมมัญญตา (เป็นผู้รู้จักเหตุ) อตถัญญตา (เป็นผู้รู้จักผล) อตตัญญตา (เป็นผู้รู้จักตน) มัตตัญญตา (เป็นผู้รู้จักประมาณ) กาลัญญตา (เป็นผู้รู้จักกาลเวลา) ปริสสัญญตา (เป็นผู้รู้จักปรับตนและแก้ไขตนให้เหมาะสม) และบุคคลัญญตา (เป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน)

คำสำคัญ: วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา; การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ; กลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study culture of Thai-Mon ethnic group in Ratchaburi province and 2) to study Buddhism culture for peaceful coexistence of Thai-Mon ethnic group in Ratchaburi province. The research method was qualitative method, study with - 7 key informants. The tool for collecting data was as the structured interview, and analysis by content analysis technique.

The findings of this research are as follows:

1. The culture of Thai-Mon ethnic group in Ratchaburi province was to settle down at Ban Pong and Photharam district. Although, Thai-Mon ethnic group in Ratchaburi province believed in the Buddhism deeply and offer sacrifices to a spirit Thai-Mon Ethnic groups emigrated to stay in Thailand and got about customs, tradition and the culture to hold inherit ministerial strictly. The some part of Mon culture, it was influential to Thai-society such as music culture got Mon orchestra consisting of five groups of wood and percussion instruments to use in funeral rites or the dialect language, Thai society got some Mon language to use in Thai language too such as the words are that “krung”, “nie”, “klong” that means “the capital city”, “mister”, “channel” etc. In the aspect of literature, it was found that Thai society got influential from Mon culture in about the plot, that is Rachathiraj story which about Mon annals and the aspects of Thai-customs and traditions such as Song-Kran festival or Water festival, both of Thai and Mon people were regarded as New Year festival. As for the dressing original of Mon, it was chintz cheered wearing by the elder man wore a Panung, which call that “Sarong” and wear a shirt leisurely. The dressing of women wore a Panung, which call that “Ka-Nin” or “Nin”, it was resemble with wearing skirt of Thai woman but it was long covered the heel and wearing a shirt leisurely. In the time when they go to temple or religious ceremony, they used a breast cloth and popularity to put up long hair lower than behind. The aspects of house found that Mon people believed about the gable putting by laying the gable on east-west direction, in other that they put the gable take the sun and there were the ghost pillars or the main post pillar at the first pillar position on the east direction by the ghost doors was the door of house at the west direction which was the door upstairs that was not porch supports for prepare to take a corpse get off a house in accordance with belief of ancients.

2. Buddhism culture for peaceful coexistence of Thai-Mon ethnic group in Ratchaburi province found that the spiritual culture or nonphysical culture, which a history about the trust of human for intellect and beautiful mind such as morality, Buddhist doctrine and traditionalism. It was indicated on rites or ceremony which was instrumental for helping the creation the solidarity to society. Because the religion of Buddhism culture was Dharma principle that encourage for Peaceful Coexistence such as Sangahavattu, Dhamma for sympathetic joy or social solidarity for Peaceful Coexistence, feature that give alms (giving, sharing, sacrifice, generousness). Peyyavajja (kindly speech, convincing speech). Atthacariya (useful conduct, rendering services of doing well for others). Samanattata that behave oneself properly in all circumstances, equality consisting in impartiality. The principles virtuous existence, the Dhamma adhere of adults, feature that Matta or kindheartedness, were inspired by kindness for others). Karuna or Kindness (compassionate, wish for helping others from suffering. Mudita or sympathetic joy, Ubeḡkha that behave equality consisting in impartiality) and Sappurisadhamma; Sattaburut of Dhamma or Dhamma of good person, feature that Dhammannuta (knowing the cause), Atthannuta (knowing the self), Mattannuta (knowing to be proportion), Kalannuta (knowing how to choose and keep time), Parisannuta (knowing the assembly; knowing the society) and Puggalannuta (knowing the individual; knowing the different individuals).

Keyword: Religion of Buddhist Culture; Peaceful Coexistence; Thai-Mon Ethnic Group

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน (Adivadhanasit, C. et al., 2005) วัฒนธรรมมีทั้งที่เป็นวัตถุ ได้แก่ บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย และที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ แบบแผนของพฤติกรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ทัศนคติ รสนิยม ฯลฯ ในระยะเริ่มต้นนั้น ได้มีพัฒนาการด้านวัฒนธรรมตลอดเวลา ในเวลาอันยาวนานของการเป็นผู้เยาว์ของมนุษย์ มนุษย์ได้มีโอกาสเรียน และรับเอาวัฒนธรรมต่างๆ จากผู้ใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ พี่น้อง และญาติ นอกจากนี้ความไม่ชำนาญเฉพาะอย่างของมนุษย์เมื่อเปรียบเทียบกับสัตว์อื่นๆ เช่น มนุษย์วิ่งเร็วไม่เท่าม้า มนุษย์ว่ายน้ำได้ไม่ดีเหมือนปลา มนุษย์มีร่างกายที่แข็งแรงไม่เท่ากอริลลา หรือมนุษย์เป็นไม่ได้เหมือนนก ความไม่ชำนาญเฉพาะด้านนี้เอง เมื่อมนุษย์ต้องการอะไรก็จะต้องสร้างสรรค์ขึ้นมาเอง วัฒนธรรมก็เป็นลักษณะหนึ่งที่มีการพัฒนา คำว่า พัฒนา มาจากคำว่า “วัฒน” เป็นภาษาบาลีสันสกฤต หมายถึง ความเจริญงอกงาม ส่วนคำว่า “ธรรม” แปลว่า ความดี หากแปลว่า สภาพทรงไว้แห่งความดีงาม หรือลักษณะแสดงถึงความงอกงาม ที่มีรากฐานมาจากคำสอนตามศาสนาที่ตนเองนับถือ (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2008) วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งระบบความรู้ ความคิด ความเชื่อ จนมีการยอมรับปฏิบัติกันมา มีการอบรมถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Srisantisuk, 2003) การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติของสังคมมนุษย์ สังคมและวัฒนธรรมของทุกสังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถหยุดยั้งได้ ดังที่เฮราคลิตัส ปรัชญาเมธีชาวกรีกได้เคยกล่าวไว้เมื่อสองพันปีมาแล้วว่า เราไม่สามารถจุ่มเท้าลงในสายน้ำเดียวกันได้ถึงสองครั้ง ทุกครั้งเมื่อหวนกลับมาสายน้ำก็เปลี่ยนแปลงไปแล้ว สายน้ำไม่มีวันไหลกลับ เวลาไม่มีวันหวนคืน การเปลี่ยนแปลงเป็นสัจธรรมเที่ยงแท้ของชีวิตและธรรมชาติ สังคมวัฒนธรรมก็มีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (Santasombat, 1997)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจัดเป็นกระบวนการที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอด เวลาทุกยุคทุกสมัยและทุกสังคม หากจะแตกต่างกันไปบ้างในเรื่องวิธีการและลักษณะของการเปลี่ยนแปลง สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตนั้นเป็นไปอย่างช้าๆ เนื่องจากการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ยังมีน้อย และระบบการสื่อสารคมนาคมยังไม่ค่อยพัฒนาก้าวหน้าเท่ากับปัจจุบัน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจึงเป็นไปค่อนข้างยาก แต่เมื่อเทคโนโลยีและสารสนเทศของทุกสังคมมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นค่อนข้างรวดเร็วและเกิดขึ้นตลอดเวลา เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถควบคุมได้ และปัจจัยที่กำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ แรงกดดันที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความเจริญทางเทคโนโลยี และระบบเศรษฐกิจ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคม (Tinnakul, 2006)

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สันนิษฐานว่า ประมาณ พ.ศ. 1141 ชาตินมอญมีอำนาจเหนืออาณาจักรทวารวดี และได้พัฒนามาตามลำดับ หากแต่เรื่องราวเกี่ยวกับถิ่นที่อยู่ของคนไทย ถิ่นฐานเดิมของ

ไทยอยู่ที่ไหนนั้นยังเป็นเรื่องราวที่มีการเสนอไว้แตกต่างกันไปถิ่นเดิมของชนชาติมอญอยู่ในประเทศอินเดียตอนใต้ ต่อมาชาวมอญอพยพจากอินเดียได้มาสู่สุวรรณภูมิ คือ เมืองสะเทิม ซึ่งตั้งอยู่ปากอ่าวเมาะตะมะ ก่อนพุทธศักราช 2541 ซึ่งในปี พ.ศ. 1803 มอญได้รวบรวมตั้งอาณาจักรขึ้นอีกครั้งหนึ่ง มอญในยุคนั้นนับได้ว่ามีความเจริญรุ่งเรืองมาก ทั้งทางด้านวัฒนธรรมและการค้าขาย หากแต่ในเวลาต่อมามอญต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของพม่า ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพม่าในปี พ.ศ. 2300 ในสมัยพระเจ้าอลองพญา ตั้งแต่นั้นมา (Deephadung, S. et al. (1999) จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่า การอพยพของชาวมอญเข้าสู่ประเทศไทย ปรากฏเป็นหลักฐานครั้งแรกใน พ.ศ. 2127 ภายหลังที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง แต่ก่อนหน้านั้นแม้มีการอพยพเข้ามาบ้างเป็นครั้งคราวแต่ก็มีจำนวนไม่มากและเข้ามาอย่างไม่เป็นทางการ เหตุผลหลักของการอพยพของชาวมอญเกิดจากปัญหาด้านการเมืองและความกดขี่ที่ได้รับจากการปกครองของพม่า (Ocharoen, 1998) มอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากกษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทย เกือบทุกครั้งที่มีการอพยพเข้ามา พระเจ้าแผ่นดินไทยจะโปรดให้มีผู้ไปต้อนรับ พระราชทานที่ดินและตั้งบ้านเรือน พร้อมทั้งพระราชทานไม้สร้างบ้าน จากมุงหลังคา และเครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต บริเวณที่จัดให้เป็นที่อยู่ของมอญส่วนมากจะอยู่ริมน้ำ โดยเฉพาะบริเวณสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือกรุงเทพ ฯ ขึ้นไป และตามลำน้ำแม่กลอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตบริเวณสองฝั่งลำน้ำแม่กลอง ตั้งแต่เขตอำเภอบางโป่งถึงเขตอำเภอโพธารามในจังหวัดราชบุรีจะมีชาวมอญมาตั้งถิ่นฐานกันมาก จะอยู่หนาแน่นมากที่สุดในกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เนื่องจากสาเหตุที่ว่าสภาพภูมิประเทศบริเวณแถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะต่อการเกษตรกรรม และเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนที่ชาวมอญมักนิยมตั้งบ้านตามริมน้ำ อีกทั้งมีความสะดวกในการคมนาคมและใกล้เส้นทางอพยพทางด้านเจดีย์สามองค์มากที่สุด เพราะใกล้กับดินแดนมอญเดิมมาก นอกจากนี้ กษัตริย์ไทยทรงไม่ได้กีดกันการอพยพเข้ามาของชาวมอญแต่ประการใด (กาญจนา ชินนาค, 2543)

จังหวัดราชบุรีเป็นพื้นที่หนึ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างหนาแน่น โดยสามารถอยู่ร่วมกันกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นได้อย่างสันติสุข ปราศจากไม่มีความขัดแย้งและเหตุการณ์ความรุนแรงต่างๆ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญส่วนหนึ่ง คือ วัฒนธรรมทางศาสนา ที่หล่อหลอมประชาชนในพื้นที่ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดระยะเวลาอันยาวนาน โดยวัฒนธรรมทางศาสนา นี้ ได้แก่ วิถีชีวิตที่ได้รับอิทธิพลทางศาสนา ซึ่งถือเป็นทุนทางสังคม และศักยภาพที่สำคัญยิ่งของชุมชนท้องถิ่นและสังคมไทย ที่ได้แสดงออกในรูปแบบและวิธีการต่างๆ ทั้งในรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา ฯลฯ ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นศักยภาพและทุนทางสังคมที่สำคัญยิ่ง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี” เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้สำหรับส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ในสถานการณ์การเปิดประเทศอย่างเสรีเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิและปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี จำนวน 10 รูป/คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการ ดังนี้

ข้อมูลขั้นต้น คณะผู้วิจัยศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ข้อมูลขั้นรอง คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ บริการค้นหาข้อมูลภายใต้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อคณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความสมบูรณ์แล้ว จึงดำเนินการวิเคราะห์ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่างๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Inductive Analysis) หรือพรรณนาความ (Descriptive Interpretation) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี” สรุปได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่อำเภอบ้านโป่ง และอำเภอโพธาราม ทั้งนี้ มอญมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งและมีการนับถือผิควบคู่กันไป โดยมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยได้นำขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ของตนมาถือปฏิบัติสืบต่อมาอย่างเคร่งครัด ซึ่งบางส่วนของวัฒนธรรมได้เข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทย เช่น ทางด้านดนตรี ไทยรับเอาปี่พาทย์มอญมาใช้ในการงานศพ หรือทางด้านภาษา มีการนำเอาภาษามอญบางคำมาใช้ในภาษาไทยด้วย อาทิ คำว่า กรุง นาย คลอง เป็นต้น ส่วนทางด้านวรรณคดี ไทยได้รับอิทธิพลจากมอญในด้านเนื้อเรื่อง คือ เรื่องราชาธิราช ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับพงศาวดารมอญ และทางด้านประเพณีของไทย คือ ประเพณีสงกรานต์ ซึ่งทั้งมอญและไทยถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ สำหรับการแต่งกายที่เป็นแบบดั้งเดิมของชาวมอญ คือ นุ่งผ้าลายตาหมากรุก โดยผู้ชายสูงอายุจะนุ่งผ้านุ่งที่เรียกว่า สะล่ง ใส่เสื้อแล้วแต่สะดวกไม่จำกัดแบบ ส่วนผู้หญิงจะนุ่งผ้านุ่งที่เรียกว่า กานิน หรือนิน ซึ่งคล้ายการนุ่งผ้าถุงของไทย แต่ยาวคลุมส้นเท้าแล้วสวมเสื้อตามสะดวก ส่วนเวลาไปวัดหรือมีงานสำคัญจะใช้ผ้าสไบเฉียงไหล่อีกทีหนึ่ง และนิยมไว้ผมยาวเกล้าเป็นมวยต่ำค่อนไปข้างหลัง สำหรับบ้านเรือน มอญมีทิศทางการวางจั่วบ้านส่วนใหญ่วางในแนวตะวันออก-ตะวันตก คือ ให้น้ำจั่วรับตะวัน และมีเสาผีหรือเสาเอกที่ตำแหน่งเสาต้นแรกด้านทิศตะวันออก โดยประตูซึ่งเป็นประตูเรือนด้านทิศตะวันตกเป็นประตูเรือนชั้นบนที่ไม่มีชานรองรับซึ่งเตรียมไว้เผื่อศพคนตายลงจากเรือนตามความเชื่อโบราณ

2. วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี พบว่า วัฒนธรรมทางจิตใจ หรือวัฒนธรรมที่ไม่มีลักษณะเป็นรูปร่างจับต้องได้ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม ได้แก่ ศีลธรรม คติธรรม ตลอดจน และระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งแสดงออกในรูปของพิธีกรรมต่างๆ ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสร้างความปรองดองแก่สังคม เพราะพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติ อาทิ สังคหวัตถุธรรม ธรรมสำหรับสงเคราะห์หรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ประกอบด้วย ทาน (การให้ แบ่งปัน เสียสละ เผื่อแผ่) ปิยวาจา (การกล่าววาจาสุภาพ อ่อนหวาน) อตถจริยา (การกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น) สมานัตตตา (การวางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย), พรหมวิหารธรรม ธรรมประจำใจของผู้ใหญ่ ประกอบด้วย เมตตา (ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น) กรุณา (ความสงสาร ปรารถนาช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์) มุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) อุเบกขา (ความวางตนเป็นกลาง) และสปปริยธรรม ธรรมของสัตบุรุษหรือธรรมของคนดี ประกอบด้วย อัมมัญญา (เป็นผู้รู้จักเหตุ) อัตถัญญา (เป็นผู้รู้จักผล) อัตตัญญา (เป็นผู้รู้จักตน) มัตตัญญา (เป็นผู้รู้จักประมาณ) กาลัญญา (เป็นผู้รู้จักกาลเวลา) ปริสสัญญา (เป็นผู้รู้จักปรับตนและแก้ไขตนให้เหมาะสม) และ ปุคคลัญญา (เป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน)

สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยพบประเด็นน่าสนใจจึงนำมาอภิปรายผลไว้ ดังต่อไปนี้

1. ด้านวัฒนธรรมทางวัตถุ

จากผลการวิจัย พบว่า แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี ด้านวัฒนธรรมทางวัตถุ คือ ส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาเฉพาะทางเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ข่าวสารด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมการจัดให้มีหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความสำคัญต่อชุมชนในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ คนในชุมชนเชื่อถือ ยอมรับ และปฏิบัติตามคำแนะนำของพระสงฆ์เป็นอย่างดี ประกอบกับที่หน้าที่ในการรักษาวัฒนธรรมทางวัตถุที่อยู่ในวัดเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์อยู่แล้วจึงต้องรู้เทคนิคและหลักการในการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์เป็นอย่างดี และอาจใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมทาง

วัดที่มีอยู่สร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนโดยส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม วัดหลายแห่งเป็นที่รวมองค์ความรู้ทั้งทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาวมอญ เช่น วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม วัดม่วงอำเภอบ้านโป่ง เป็นต้น สามารถร่วมกันอธิบายอัตลักษณ์ของชนชาติมอญ ซึ่งมีอัตลักษณ์สำคัญคือ วิถีชีวิตที่อิงอยู่กับพุทธศาสนา การนับถือผีมอญ การแต่งกาย อาหาร สัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น หงส์สัตว์สัญลักษณ์ของมอญ เจดีย์มอญ เป็นต้น (Treesawat, 2012) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ แดนชัย ไพรสมณ์ และชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล (Praison & Dankittikul, 2014) ที่แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นใช้วิธีการตามลักษณะและคุณค่าความสำคัญขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและประโยชน์ต่อชุมชนเอง สอดคล้องกับการวิจัยของสุนีย์ อภิชาติกุลชัย (Apichartkulchai, 2015) การที่สมาชิกชุมชนและเครือข่ายมีแนวทางเสริมสร้างเครือข่ายของชุมชนเพื่อการรักษาสมดุไว้ 3 ด้าน คือด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการสร้างกิจกรรมสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม ตลอดจนไปจนถึงชุมชนต่างๆ ในการสร้างความเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นอกจากนี้การการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาจะเป็นส่วนสำคัญที่สามารถรักษาความเป็นชุมชน หรือมิติทางสังคมในชุมชนได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้การมีศรัทธาในพระสงฆ์ที่ตนถือนับถือ หรือนำแนวทางที่ท่านนำเสนอมาปฏิบัติด้วยปัญญา จะสามารถรักษาวัฒนธรรมอย่างรู้คุณค่าและรักษาได้อย่างเหมาะสม ดังที่ วิโรจน์ วิชัย (Vichai, 2016) นำเสนอไว้ว่า “ศรัทธาเป็นเครื่องชักจูงให้ผู้คนโนมนำให้บุคคลเริ่มต้นปฏิบัติธรรม ศรัทธาคอยจรรโลงการปฏิบัติธรรมให้ดำเนินต่อไปด้วยความเพียรพยายาม แต่บทบาทศรัทธาต้องเชื่อมโยงสู่ปัญญาเสมอ

2. ด้านวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

จากผลการวิจัย พบว่า แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญในจังหวัดราชบุรี ด้านวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ คือ เสริมสร้างค่านิยมการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาและจารีตประเพณีที่ดำรงอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับไทยมอญในจังหวัดและทั่วประเทศ และส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยความร่วมมือของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญ แสดงให้เห็นว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ไม่ใช่วัตถุ ต้องกระทำโดยการปลูกจิตสำนึกให้คนมอญในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมมอญต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนมอญในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ให้เกิดเป็นค่านิยมในสังคมนั้นๆ และในการทำงานควรทำงานเป็นเครือข่าย ซึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมเครือข่ายจะได้รับจากการเข้าร่วม โดยให้เป็นเครือข่ายในการเฝ้าระวังรักษาวรรณมไทยรามัญราชบุรี โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ ซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับที่ กาญจนรัตน์ ดีเลิศ (Deelart, 2011) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้นำชุมชนที่มีต่อการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีมอญใน

ตำบลนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ผู้นำชุมชนต้องกันให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีมอญให้กับคนในชุมชน และรณรงค์ให้เยาวชนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญและมีส่วนร่วมในการรักษา และมีความความภูมิใจ ดังที่พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุโข (Phrakhrubaidika Aphichat Dhammasuddho, 2016) ความเป็นผู้นำที่มีความพร้อมในการนำองค์กร นำงาน นำคน และนำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมโลก สังคมไทยในทศวรรษหน้า ได้อย่างสง่างาม เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบความเป็นผู้นำไปด้วยทักษะความสามารถในด้านต่างๆ เป็นผู้มีบุคลิกภาพดี มีคุณลักษณะทางสังคมดีและเป็นผู้มีความรับผิดชอบ บทบาทหน้าที่เข้าใจบริบทของงานขององค์กรและสังคมเป็นอย่างดี ก็จะนำมาซึ่งระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์องค์กรแห่งวัดกรรมเชิงธรรมะได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การมีพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้จะเป็นกำลังสำคัญในการทำนุบำรุง ดังที่วนิดา ตรีสวัสดิ์ (Treesawat, 2012) ได้นำเสนอว่า “วัดมอญจึงเป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ของชุมชนมอญ เป็นศูนย์กลางเผยแพร่อัตลักษณ์ชาวมอญ และเป็นสถานที่สำคัญในการดำรงคุณค่าอัตลักษณ์ชุมชนมอญให้อนุชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจ ได้เรียนรู้ และสืบทอดต่อไป”

ดังนั้นวัฒนธรรมทางศาสนา ที่หล่อหลอมประชาชนในพื้นที่ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดระยะเวลาอันยาวนาน โดยวัฒนธรรมทางศาสนานี้ ได้แก่ วิถีชีวิตที่ได้รับอิทธิพลทางศาสนา ซึ่งถือเป็นทุนทางสังคม และศักยภาพที่สำคัญยิ่งของชุมชนท้องถิ่นและสังคมไทย ที่ได้แสดงออกในรูปแบบและวิธีการต่างๆ ทั้งในรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา ฯลฯ ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นศักยภาพและทุนทางสังคมที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1) ควรส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาเฉพาะทางเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่พระสงฆ์
- 2) ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและการสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมไทยมอญเพื่อการค้า
- 3) ควรส่งเสริมให้มีการใช้สื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่มีอยู่ในการเผยแพร่ข่าวสาร และความรู้ด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง
- 4) ควรส่งเสริมการจัดให้มีหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ
- 5) ควรส่งเสริมการเสริมสร้างค่านิยมการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาและจารีตประเพณีที่ดีงามอย่างเป็นระบบ
- 6) ควรส่งเสริมการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับไทยมอญในจังหวัดและทั่วประเทศ

7) ควรส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรมทางพระพุทธ ศาสนาโดยความร่วมมือของ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาสำหรับชุมชนไทยมอญ
- 2) ควรศึกษาเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยมอญ
- 3) ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาประจำชุมชน

References

- Adivadhanasit, C. et al. (2005). *Sociological*. (12th ed.). Bangkok: Kasetsart University.
- Apichartkulchai, S. (2015). Networks Enhancement of The Community-Based Tourism for Peaceful Communities : A Case Study of Amphawa Floating Market, Samut Songkhram Province, *Journal of MCU Peace Studies*, 3(1), 115-129.
- Deelart, K. (2011). *The roles of community leaders toward the conservation of Mon culture and customs in Nakhonchum District, Amphoe Ban Pong, Ratchaburi Province*. Independent Study. Silpakorn University.
- Deephadung, S. et al. (1999). *Encyclopedia of the Mon Ethnic Group*. Bangkok: Mahidol University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2008). *Thai Culture*. Bangkok: Navasan Printing.
- Ocharoen, S. (1998). *The Mon in Thailand*. Bangkok: Thailand Research Fund.
- Prison, D.& Dankittikul, C. (2014). The Conservation of Cultural Landscape: A Case Study of Kohkret Community, Nonthaburi. *Veridian E-Journal*, 7(2), 1477-1487.
- Santasombat., Y. (1997). *Humans and Culture*. Bangkok: Thammasat University.
- Srisantisuk, S. (2003). *Sociological Community : Analysis and Operating Principles of the Community*. Khon Kaen: Khon Kaen University.
- Tinnakul, N. (2006). Social and cultural changes. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Treesawat. W. (2012). Mon Temples in Ratchaburi Province : Landscape Designs and Definitions of Community Identity. *Rompkruek Journal*, 30(2), 1-28.
- Vichai V. (2016). Methods for Buddhist Academic Studies. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 106-118.

การเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณ ของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา*

Enhancement of Elder People's Spiritual Well - Being According to Buddhism Doctrines

พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร, ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์, ทิพย์ ชันแก้ว, โฆสิต คุ่มท้าว และ สงวน หล้าโพทนัน

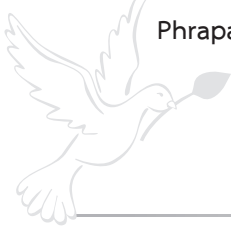
Phrapalad Weerachon Khemaweero, Thananchai Pattanasing, Thip Khankaew,

Khosit Khumtua and Sanguan Lapontan

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

Buriram Buddhist College, Thailand.

*Corresponding Author. E-mail: dr.weerachon@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ 2) เพื่อเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุเป็นความรู้สึกถึงความต่อเนื่องอย่างกลมกลืนระหว่างตนเองกับผู้อื่น ธรรมชาติ และสิ่งนอกเหนือตนเอง อันเป็นภาวะที่ลื่นไถลของความทุกข์หรือการบีบคั้นทางกาย จิต สังคม และปัญญา จนสามารถแสดงความรู้สึกพอใจ หรือชื่นชมในประสบการณ์ของตนและมีความสุขในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ได้ตามปกติ นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการในการดูแลตนเองอย่างถูกต้องตามหลักสากล

2) การเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การให้ทาน รักษาศีล การเจริญสติภาวนา การแผ่เมตตา การอธิษฐานจิต สวดมนต์ ทำให้เกิดความเมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจ ใจเป็นสุข สามารถพิจารณาไตร่ตรองถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถ่องแท้เป็นผลทำให้สามารถพัฒนาตนเอง ให้มีความเข้มแข็ง มีพลังใจในการมีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย มีความสุข สงบ มีสติ ดังนั้น การสนับสนุนการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุค้นหาความหมายของจิตวิญญาณทำให้มีความผาสุกทางจิตวิญญาณเพิ่มขึ้นในทุกด้าน

คำสำคัญ : การเสริมสร้าง; ความผาสุกทางจิตวิญญาณ; ผู้สูงอายุ; หลักพระพุทธศาสนา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study aging people's spiritual felicity and 2) to enhance aging people's spiritual felicity according to Buddhism doctrines. In addition, it is a qualitative research and uses narrative analysis to present its details.

The findings of this research revealed following:

1) The well-being of the elderly spiritual feeling to favour continuity between ourselves with other people. Nature, outside the self, which, as an end to the suffering of hypoglycaemia or affliction, intellectual, social and physical, mental, can finally show satisfaction or admire their experience and are happy to carry out their duties as normal. It is also a process to take care of myself properly, according to the international standards.

2) Enhancement of aging people's spiritual felicity according to Buddhism doctrines consists of generosity (Dāna), ethical preservation, meditative praying, merciful distribution in order initiate loving-kindness, mercifulness, sympathy. It enables practitioners to make clear reflection towards life problems for self-development with strength and internal power for enriching spiritual felicity. Hence, promotion of Buddhism doctrine practices enables aging people to find meaning of internal life so that spiritual felicity will be gradually enhanced.

Keywords : Enhancement; Spiritual Well-Being; Elder; Buddhism doctrines

บทนำ

การก้าวสู่สังคมสูงวัยเป็นปรากฏการณ์ที่ชัดเจนของสังคมไทย จากข้อมูลจำนวนประชากรโดยรวมของประเทศไทยตั้งแต่ปี 2503 จนถึงปัจจุบันพบว่าจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และจะเพิ่มมากในอนาคต โดยจำนวนประชากรโดยรวมเพิ่มจากประมาณ 26.2 ล้านคนในปี พ.ศ.2523 เป็น 66.5 ล้านคน และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 70 ล้านคนในปี พ.ศ. 2573 ขณะที่จำนวนประชากรสูงอายุหรือประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มจาก 1.5 ล้านคนในปี พ.ศ. 2503 เป็นประมาณ 7.4 ล้านคนในปัจจุบัน และคาดว่าจะเพิ่มถึง 17.7 ล้านคนในปี พ.ศ. 2573 ทั้งนี้ จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการพัฒนาด้านการแพทย์และสาธารณสุข ทำให้อัตราการตายลดลง ผู้สูงอายุมีชีวิตยืนยาวขึ้น แต่ผู้สูงอายุมักมีผลกระทบต่อสุขภาพเนื่องจากความเสื่อมถอยของร่างกายตามวัย รวมทั้งผลของโรคเรื้อรังที่พบบ่อย ได้แก่ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหัวใจและหลอดเลือด เป็นต้น กำลังเป็นภัยเงียบที่ส่งผลให้เกิดการเสียชีวิต และมีแนวโน้มถึงการเพิ่มขึ้นของโรคเรื้อรังทั่วโลก (WHO, 2014) โรคเรื้อรัง คือ โรคที่มีการดำเนินโรคนานและค่อยๆ เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น เป็นความบกพร่อง หรือเปราะบางจากปกติที่มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวร (Phrapalad Somchai Payogo and Uthai Sudsukh, 2015) หากไม่ได้รับการดูแลรักษาที่เพียงพอและผู้ป่วยไม่สามารถดูแลตนเองได้ อาการก็จะรุนแรง มีภาวะแทรกซ้อน นำไปสู่การเสียชีวิตก่อนวัยอันควร (Snoddon, J., 2010)

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาอุบัติเหตุ ซึ่งนำไปสู่ภาวะความถดถอยของร่างกาย เกิดภาวะพึ่งพาไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้หรือช่วยเหลือตัวเองได้น้อย หรืออาจมีอาการสมองเสื่อม ทำให้ต้องอาศัยบุคคลอื่นในการดูแล ช่วยเหลือตลอดเวลาเพื่อดำเนินชีวิตประจำวัน การจัดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุจะเป็นการแบ่งเบาภาระ และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในปัจจุบัน (Chaikittikorn et al., 2013) ประกอบการทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจทางจิตวิญญาณเพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยการส่งเสริมสุขภาพทางจิตจึงมีความสำคัญที่มีผลต่อการรักษาแบบองค์รวม คือการรักษาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ รวมทั้งจิตวิญญาณ (Vijarnpreecha et al., 2015) รู้จักที่จะปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกปลอดภัย และสามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวได้อย่างมีความสุข การแสดงบทบาทของครอบครัวจึงมีส่วนสำคัญที่สุดในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (Connie, 2008) กิจกรรมในการดำเนินการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ไม่ควรเป็นกิจกรรมที่ใช้ความจำหรือความรวดเร็วในการทำกิจกรรม ควรเป็นกิจกรรมที่สร้างความเข้าใจ เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดี ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความผ่อนคลายในการร่วมกิจกรรม และควรให้ครอบครัวเข้ามาร่วมพูดคุยในกระบวนการทุกขั้นตอน เพราะครอบครัวคือบุคคลที่ใกล้ชิดและมีความเข้าใจผู้สูงอายุมากที่สุด (Jarujutharat, 2016)

ความพึงพอใจทางจิตวิญญาณเป็นความรู้สึกเป็นสุขและพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นความรู้สึกของแต่ละบุคคลต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ตามการรับรู้และตัดสินใจได้ด้วยตนเอง สามารถ

ช่วยเหลือตนเองและชุมชนของตนได้ ความผาสุกทางจิตวิญญาณถือเป็นมิติที่สำคัญมากมิติหนึ่งในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมเป็นความรู้สึกส่วนลึกภายในจิตใจของบุคคลที่แสดงถึงภาวะสงบ เป็นสุข มีความเข้มแข็งในจิตใจยอมรับความจริง มีเป้าหมายในชีวิต มีความหวัง ยอมรับ และพึงพอใจในสิ่งที่เป็นอย่างนี้ รู้สึกมั่นใจในความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่ตนยึดเหนี่ยว ผู้สูงอายุที่มีความผาสุกทางจิตวิญญาณจะเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตและจิตสำนึกในการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้น ยอมรับในสิ่งที่เป็นอย่างนี้ มองเห็นชีวิตตนเองมีคุณค่า และสามารถยอมรับความจริงของสภาพร่างกายที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ ผู้ที่มีความผาสุกทางจิตวิญญาณจะเป็นผู้ที่เห็นความหมายและเป้าหมายในชีวิต มีความเมตตา กรุณา มีความสุขอันล้ำลึก รู้จักมอบความรักที่ไม่มีเงื่อนไขให้แก่ผู้อื่น และรับรู้ได้ว่าตนเองก็เป็นผู้ได้รับความรัก สามารถเข้าถึงพระรัตนตรัยหรือพระผู้เป็นเจ้าได้ ความผาสุกทางจิตวิญญาณจึงมีผลดีต่อสุขภาพทางกาย ทางจิต และทางสังคม (Limsup, 2014) หากผู้สูงอายุมีความตระหนักรู้ในตนเอง คือมีการทำความรู้จักและเข้าใจความรู้สึกของตนเองว่าตนเองขณะนี้มีความรู้สึกอย่างไร และต้องทำความเข้าใจว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้น มีการยอมรับได้ต่อการเจ็บป่วยและการเสื่อมลงของสภาพร่างกายก็จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ จะทำให้ผู้สูงอายุปรับตัวในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขการมองโลกในแง่ดี เป็นการมีทัศนคติเชิงบวกกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีกำลังใจที่ท้าทายอุปสรรคต่อไปจนสำเร็จลุล่วงไป ดังนั้นหากผู้สูงอายุปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเหตุการณ์สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตได้ดี ก็จะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เกิดความพึงพอใจในชีวิตยังมีความต้องการทางด้านจิตวิญญาณ โดยต้องการความรัก ความหวัง กำลังใจ โดยการหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่สนองความต้องการด้านจิตวิญญาณ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ป่วยเกิดความเข้มแข็งในจิตใจ มีพลังในการเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่มาคุกคามเพื่อการมีชีวิตอยู่และมีความสุขกับคุณค่าของชีวิตที่เป็นอยู่ (Fannie et al., 2013)

จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์และเป็นข้อสนเทศในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ
2. เพื่อเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) มุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาซึ่งผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสาร หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในบางส่วนที่เกี่ยวข้องเช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาและวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยพรรณนาวิธี (Descriptive Method) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่เป็นชาวพุทธจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 15 คนโดยใช้กลุ่มเป้าหมายที่ได้มาโดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling)

ผลการวิจัย

1. ความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ

ความผาสุกทางจิตวิญญาณในพระพุทธศาสนาไม่การกล่าวถึงโดยตรงแต่ได้กล่าวถึงความสุขและความสงบ สันติ ซึ่งคำว่า สุข ในภาษาบาลีคือ สุขิ (ความสุข สะดวก สบาย สำราญ สบายใจ สบายกาย เย็น (เย็นใจ ง่าย ความสุข ความสะดวก ความเย็นใจ) ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้า และพระสาวกได้แสดงไว้ ณ สถานที่ต่างๆ ต่างกรรมต่างวาระกัน เป็นความสุขที่มีลักษณะแห่งความเยิบ ความสะดวก ความเย็นใจ ความระงับดับไป ห่างจากกิเลสที่เป็นเหตุให้เกิดความเร่าร้อนว่าวุ่นขุ่นมัว ความสงบระงับ สงบกาย สงบใจ เป็นความสุขที่เกิดจากภาวะแห่งความสงบ อันเป็นผลจากสัมมาทิฐิ และองค์ธรรมปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ความสุขมีที่มาได้ 2 ทาง คือ 1) ความสุขภายใน เป็นความสุข เป็นความสงบ สันติ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการณ์หรือไม่มีปัจจัยภายนอกโดยตรง มักจะเป็นความสุขในระดับจิตและปัญญาและ 2) ความสุขภายนอก มักจะสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันและ

ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม การมีสติ เมื่อรู้ตัวเอง ก็สามารถกำกับให้ปฏิบัติได้ถูกต้องทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังขม และทางปัญญา หรือที่เรียกว่า ภาวนา หรือการทำให้เจริญ 4 ประการ อันก่อให้เกิดประโยชน์ สุขอย่างยั่งยืน แต่สันติภาวะที่สูงที่สุด คือ “พระนิพพาน”

ความผาสุกทางจิตวิญญาณ ความรู้สึกถึงความต่อเนื่องกลมกลืนระหว่างตนเองของผู้สูงอายุกับผู้อื่น ธรรมชาติ และสิ่งนอกเหนือตนเอง บุคคลเหล่านี้มักเป็นผู้ที่มีใบหน้าสดชื่น ยิ้มหัวเราะ เป็นภาวะที่บุคคลรู้สึกว่าชีวิตของตนเองมีความสุข สงบ เยือกเย็น สมหวัง มีกำลังใจที่เข้มแข็ง มีความพร้อมที่จะเผชิญหรือดำเนินชีวิตไปข้างหน้าได้อย่างมั่นใจสามารถแสดงความรู้สึกพอใจ หรือชื่นชมในประสบการณ์ของตนและสิ่งแวดล้อม สามารถจำแนกองค์ประกอบของความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา มีดังนี้

1) **ความสุข ความสงบที่เกิดจากความดี ความไม่เห็นแก่ตัว และมีพรหมวิหาร 4** (Thai Tipitakas/22/192/252) เป็นภาวะที่สิ้นไปของความทุกข์หรือการบีบคั้นทางกาย จิต สังขม และปัญญา เป็นความสุขที่ลึก และยิ่งกว่าสุขอื่นๆ ไม่มีความเห็นแก่ตัว ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีความปิติ เป็นต้น

2) **ความรู้สึกเบิกบานกับการทำหน้าที่และการใช้ชีวิต** รู้ตื่นและเบิกบานในทุกย่างก้าวและทุกขณะที่ทำหน้าที่ รู้เท่าทัน ไม่ประมาทหรือขาดสติ มีสติปัญญาในการเสพ ทั้งทางหู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ (Thai Tipitakas/11/304/255) ซึ่งการรับอารมณ์อย่างมีสติปัญญาจะทำให้ชีวิตงดงาม งดงาม เป็นการเสพเพื่อรักษาสุขภาวะทางกายและจิตวิญญาณให้มีความสุขสมดุล สงบเย็น ภาวะดังกล่าว คือ ความผาสุกทางจิตวิญญาณ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นตัวทำลายความรู้ตื่นและเบิกบาน ต้องฝึกฝนจิตใจให้รู้เท่าทันการเสพโดยไม่มีสติทำให้เกิดการใช้ชีวิตที่เบียดเบียน ทำให้กายเบียดเบียน ใจขาดสติปัญญา นำมาสู่การกระทำที่ก่อให้เกิดความเศร้าหมองทางจิตวิญญาณ

3) การมีสติ สมาธิ และปัญญา

(1) **สติ** หมายถึง ความระลึกได้ ความไม่เผลอ ไม่เลินเล่อ ความระมัดระวัง ความตื่นตัวต่อหน้าที่ มีความพร้อมอยู่เสมอในการรับรู้ต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องและตระหนักว่าควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้นๆ อย่างไร มีสติรู้เท่าทันความทุกข์ ถ้าเป็นความทุกข์ทางใจ ใช้สติพิจารณาไตร่ตรองถึงเหตุแห่งทุกข์ เข้าใจเหตุแห่งทุกข์ แล้วสลัดทิ้งหรือปล่อยวางเสีย ถ้าเป็นทุกข์ทางกาย อันเกิดจากความเจ็บป่วย ใช้สติความระลึกได้พิจารณาไตร่ตรองว่าความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมดา เป็นสิ่งที่จะขอไม่ให้เป็นอย่างนั้นไม่ได้ และมีสติอดทนต่อทุกขเวทนาทางกายที่เกิดขึ้นได้สติ ช่วยเตือนใจไม่ให้ประมาทและไม่กลัวความตายเกินเหตุ การฝึกใจให้เกิดสติปัญญา ฝึกเจริญมรณสติเพื่อต้อนรับความตายจะช่วยให้จิตใจสงบ

(2) **สมาธิ** หมายถึง ความตั้งมั่นของจิต หรือ ภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด คือการที่จิตกำหนดแน่วแน้อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไป การฝึกจิตให้มีสมาธิจะทำให้จิตมีความแข็งแรง มีพลัง สงบ ใส กระฉ่าง ปลอดโปร่ง หลุดออกจากสิ่งบดบังบีบคั้นกั้นขวาง อิสระ ตื่น เบิกบาน นุ่มนวล ควรแก่งานหรือเหมาะแก่การใช้งาน และพร้อมที่จะใช้ปัญญา เมื่อเกิดการเจ็บป่วยจิตที่มีสมาธิจะไม่ป่วยด้วย เมื่อมีความ

ทุกข์ทางใจ สมาธิจะช่วยให้จิตผ่อนคลาย เกิดความสงบ ยังหลุดจากความกลัดกลุ้มกังวล ทำให้สบายใจและมีความสุข เมื่อเจ็บป่วยทางกาย จิตที่เข้มแข็งจะช่วยบรรเทาความเจ็บป่วยทางกายให้ทุเลาลง

(3) **ปัญญา** หมายถึง การรู้ความจริง เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง (Phra Brmagunabhorn P. A. Payutto, 2001) การเข้าถึงความจริงจนลดละความเห็นแก่ตัว มีปัญญา และใช้ปัญญาเข้าถึงสิ่งสูงสุด ปัญญาเป็นคุณธรรมที่ประเสริฐสูงสุดที่ผดุงหรือยกจิตใจคนให้สูงด้วยสติและปัญญา สามารถมองเห็นความเป็นจริง รู้จักและเข้าใจถึงความจริงระดับสูงสุด เข้าใจชีวิตและโลกตามความเป็นจริง มองเห็นว่าชีวิตมนุษย์ การเกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นธรรมดาของทุกชีวิตไม่อาจหลีกเลี่ยง สิ่งใดก็ตามที่มีการเกิดสิ่งนั้นย่อมตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ทั้งสิ้น ได้แก่ ความไม่เที่ยงแท้ ความแปรเปลี่ยน และหาตัวยืนหรือตัวตนไม่ได้ การมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งทั้งในฝ่ายรูปธรรมและนามธรรม อันจะทำให้มนุษย์ถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติ การอยู่อย่างประสานกับธรรมชาติ เป็นการอยู่อย่างอิสระ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจกิเลส เป็นการอยู่อย่างไม่มีติดมัน

นอกจากนี้การสรรหากัลยาณมิตร ควรเลือกสรรมิตรผู้ร่วมรู้ระร่วมกิจการ หรือร่วมอยู่สภาพอย่างเดียวกัน ผู้ชอบพอรักใคร่คบหากัน มีความหวังดีปรารถนาดีต่อกัน เลือกกัลยาณมิตร ที่เป็นบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในแนวทางแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง (P. A. Payutto, 2009)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ความสุข ความสงบที่เกิดจากความดี ความไม่เห็นแก่ตัว และมีพรหมวิหาร 4 เป็นภาวะที่สิ้นไปของความทุกข์หรือการบีบคั้นทางกาย จิต สังคม และปัญญา เป็นความสุขที่ลึก และยิ่งกว่าสุขอื่นๆ ไม่มีความเห็นแก่ตัว ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีความปิติ ความรู้สึกเบิกบานกับการทำหน้าที่และการใช้ชีวิต รู้ตื่นและเบิกบานในทุกย่างก้าวและทุกขณะที่ทำหน้าที่ รู้เท่าทัน ไม่ประมาทหรือขาดสติ มีสติปัญญาในการเสพ ทั้งทางหู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจอย่างมีการมีสติ สมาธิ และปัญญา

2. การเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยศึกษาการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนี้

1) การให้ทาน

การให้ทานโดยให้ผู้สูงอายุทำทานเป็นประจำทุกวัน จนเกิดเป็นนิสัยรักในการให้ทาน ซึ่งสามารถทำได้ง่ายๆ หลาย ประการด้วยกัน เช่น การทำบุญ ตักบาตร โดยอาจคอยใส่กับพระภิกษุหรือสามเณร ที่เดินบิณฑบาตอยู่ในละแวกบ้าน หรือนำเอาข้าวปลาอาหารไปถวายพระที่วัด หรือจะถวายสังฆทาน คือการถวายแก่สงฆ์โดยไม่เจาะจงภิกษุรูปหนึ่งรูปใดซึ่งทำได้หลายวิธี ด้วยกัน เช่น การนำสิ่งของไปถวายที่วัด หรือนิมนต์คณะสงฆ์มารับที่บ้าน แต่ที่นิยมทำกันมาก คือ การทำบุญเลี้ยงพระเนื่องในโอกาสสำคัญต่างๆ เช่น

ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญวันคล้ายวันเกิด เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า “การให้” หรือ “ทาน” ตามนัยพระพุทธศาสนานั้น เป็นเครื่องชำระสิ่งไม่สะอาดออกไปจากจิตใจของตน จนมีคุณสมบัติที่ดีน่าเคารพยกย่อง ไม่ใช่เครื่องพอกพูนสิ่งปฏิกูลขึ้นในจิตใจของตนจนเป็นที่เกลียดชังของผู้คนทั่วไป ในระดับชุมชนหรือสังคมนั้น “การให้” ได้ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปันกันร่วมกัน แก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนได้ “การให้” ที่จะส่งผลเช่นนี้ได้ นั้น ต้องมีองค์ประกอบสำคัญครบถ้วน 3 ประการด้วยกัน คือ ผู้ให้ ผู้รับ และวัตถุสิ่งของที่ให้ถ้าองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้สมบูรณ์ ไม่ขาดตกบกพร่อง คือ ทั้งผู้ให้และผู้รับมีคุณธรรมและจริยธรรม วัตถุสิ่งของที่มอบให้ก็ได้มาโดยสุจริต และเหมาะสมหรือสมควรแก่ผู้รับ “การให้” ก็จะมีอันสืบส่งมาก คือผู้ให้ก็ได้ชำระสิ่งไม่สะอาด ออกไปจากจิตใจของตน เป็นคนน่าเคารพเลื่อมใส ในด้านชุมชนหรือสังคม ก็ยังผลให้เกิดความสามัคคีปรองดองกัน แต่นั่นก็ดูว่าจะไม่พอที่ “ผู้ให้” จะได้ขจัดสิ่งไม่สะอาดออกไปจากจิตใจของตน แม้ผู้ให้บางคน ชุมชนหรือสังคมจะชื่นชมว่าเป็นคนดี แต่ถ้ามี “เจตนา” ที่ประกอบไปด้วยอกุศล คนที่ให้ก็จะไม่สำเร็จประโยชน์ใดๆ คือไม่ได้อันสืบส่งเท่าที่ควร จะเป็นด้วยเหตุนี้ ทางพระพุทธศาสนาจึงให้ดูที่ “เจตนา” อีกทีว่า “ก่อนให้” มีจิตใจที่ประกอบไปด้วยความเมตตา กรุณาหรือไม่ ปรารถนาจะฝึกตนให้เป็นคนเสียสละมากน้อยแค่ไหน “ขณะให้” ทำด้วยความจริงใจหรือไม่ ทำด้วยความเมตตา กรุณา ปรารถนาให้คนอื่นแก้ปัญหาปากท้องของตน พ้นจากความทุกข์ความยากจนจริงหรือไม่ และ “หลังให้” มีความดีใจสุขใจมากน้อยแค่ไหน ถ้าการให้นั้นเป็นไปโดยนัยนี้ ไม่มีอะไรแอบแฝง ผู้ให้ก็จะเอิบอิ่มและสุขใจ ชุมชนหรือสังคมก็จะดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทุกข์ภัยใดกรำกรายเข้ามา ก็จะร่วมมือกันแก้ปัญหาให้ผ่านพ้นไปได้ โดยไม่ก่อให้เกิดระบบอุปถัมภ์ที่เกื้อหนุนกันในหมู่คณะของตน

2) รักษาศีล

โดยให้ผู้สูงอายุรักษาศีล 5 หลังจากตื่นนอนขึ้นมาในตอนเช้าแล้วทำการนั่งสงบจิตก่อนจะลุกขึ้นไปทำกิจกรรมต่างๆ แล้วทำการสมาทานศีล 5 เพื่อที่จะรักษาศีลให้ดีภายใน 1 วันนี้โดยไม่ให้ผิดซ้ำอีกเหมือนวันที่ผ่านมาแล้วค่อยออกไปใช้ชีวิตตามปกติ ผลจากการสัมภาษณ์พบว่าผู้สูงอายุมีความผาสุกทางจิตวิญญาณจากการรักษาศีลเพราะเชื่อว่าเมื่อรักษาศีลแล้วจะทำให้ได้อันสืบส่งคือ 1) ย่อมเป็นที่รักใคร่พอใจของมนุษย์และเทวดา 2) ดำเนินชีวิตไปได้เป็นปกติ สุข สงบ เย็นใจ ไม่เดือดเนื้อร้อนใจ 3) เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นได้ 4) เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพและมากด้วยคุณค่าในสังคม 5) เป็นผู้มีความมองอาภ กล้าหาญ ไม่เก้อเขินในสังคม 6) เป็นผู้หน้าที่ดีในสังคม 7) เป็นที่เคารพ ยกย่อง และนับถือในสังคม 8) เป็นผู้นอนหลับอย่างเป็นสุข ไม่ฝันร้าย 9) เป็นต้นเหตุเบื้องต้นแห่งการทำให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป 10) เป็นผู้มีสติสมบูรณ์จนถึงนาทีสุดท้ายของชีวิต ไม่หลงตาย 11) เป็นผู้ควรแก่การนับถือบูชาหลังจากสิ้นชีวิตไปแล้ว นอกจากนี้การผู้สูงอายุจังหวัดบุรีรัมย์ยังเชื่อว่าเมื่อรักษาศีลแล้วจะทำให้เกิดผลคือ 1) เป็นสังคมที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย 2) เป็นสังคมที่มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่แตกแยกกัน 3) เป็นสังคมที่มีความสงบสุข ไม่มีการเบียดเบียนในกรรมสิทธิ์ของกันและกัน 4) เป็นสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว

3) การเจริญสติภาวนา

การเจริญสติภาวนามีวิธีการปฏิบัติ คือ ให้ผู้สูงอายุกำหนดติดตามความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ที่เข้ามาในร่างกายและจิตใจของตนโดยไม่มีความยินดีหรือยินร้าย ไม่เข้าไปวิพากษ์วิจารณ์ถึงเรื่องที่ผุดขึ้นมาในใจ หรือในความรู้สึกของตนว่าดีหรือไม่ดีแต่อย่างใด เพียงแต่เฝ้าดู หากมีความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เป็นต้นว่ารู้สึกคัน หรือ ได้ยินเสียงหนึ่งเสียงใด ก็ไม่เข้าไปคิดพิจารณาต่อไปว่า ความรู้สึกที่ตนได้รับขณะนี้เป็นอย่างไรมาก่อนหรือไม่เข้าไปพิจารณาว่าเสียงนั้นเป็นอย่างไร เพียงแต่กำหนดรู้อย่างเดียวว่า ขณะนี้มีความรู้สึกอย่างนี้เกิดขึ้น และมีเสียงอย่างนี้ที่ได้มากระทบกับโสตรประสาทของตน ไม่มีการกำหนด คำภาวนา ไม่ต้องท่องคาถาแต่ประการใด ปลอ่ยใจให้สบายและให้จิตของตนสบายเป็นธรรมชาติ หากจิตคิดฟุ้งซ่าน คิดกังวลเรื่องต่างๆ ให้เฝ้าดูจิตให้คิดไปตามเรื่องนั้นๆ โดยประคองสติให้รู้ไว้ว่า ขณะนี้จิตของตนกำลังคิดเรื่องนั้นเรื่องนี้อยู่ หรือรู้สึกอยู่โดยไม่เข้าไปวิจารณ์หรือครุ่นคิดว่าเป็นความรู้สึกนึกคิดที่สำคัญหรือไม่สำคัญ ชอบหรือไม่ชอบ เพียงแต่เฝ้าดูอย่างมีสติ และไม่ต้องอาศัยความพยายามใดๆ ทั้งสิ้น พบว่าการปฏิบัติดังกล่าวเพียง 10 นาที จะเห็นผลว่าจิตใจของผู้สูงอายุจะสงบลง และมีความคิดที่ปลอดโปร่งขึ้น ผู้สูงอายุเกิดความเข้าใจในตนเองมากยิ่งขึ้น อารมณ์ที่ขุ่นมัว จะลดน้อยลง และมีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลมากยิ่งขึ้น

การบำเพ็ญจิตภาวนาโดยการกำหนดลมหายใจเข้าออกนั้นในพระพุทธศาสนามีวิธีปฏิบัติสมาธิภาวนาที่ใช้กันอย่างแพร่หลายมาก และ เป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงรับรองไว้ว่าทรงเจริญอานาปณาสตินี้จนทำให้ตรัสรู้พระสัมมา สัมโพธิญาณได้ในที่สุด การกำหนดลมหายใจเข้าออกทำร่วมกับการท่องคำภาวนาหรือบริกรรม “พุทโธ” ซึ่งเป็นการทำจิตภาวนาสองอย่าง คือ อานาปณาสติ และพุทธานุสสติในเวลาเดียวกันหรือไม่ทำร่วมกับการท่องคาภาวนาใดๆ เพียงแต่กำหนดความรู้สึกที่ปลายจมูกถึงลมหายใจผ่านเข้าออกโดยโดยหลับตา หรือไม่หลับตา ซึ่งหากเริ่มปฏิบัติใหม่ การหลับตาจะช่วยให้จิตรวมได้ง่าย นอกจากนี้ยังสามารถปฏิบัติได้ในทุกอิริยาบถ ทั้งนั่ง นอน ยืน โดยการจดจ่อที่ลมหายใจ เข้าออกให้นานที่สุด ไม่นึกถึงสิ่งอื่นจะหาให้จิตสงบ และเกิดสภาพของความรู้สึกกายเบาใจเบา หรือเกิดความรู้สึกปิติ หลังจากนั้นการอธิษฐานจิต เพราะว่าการอธิษฐานจิตนั้นเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง การอธิษฐานจิตไม่ใช่การสวด อ้อนวอนเพื่อขอต่อพระผู้เป็นเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ตนได้บรรลุผลในสิ่งที่ตนเองปรารถนา แต่เป็นการใช้ปัญญาในการพิจารณาความเป็นจริงของชีวิตตน และวางแผนที่จะให้สิ่งที่อันเป็นเป้าหมายของชีวิตของตนนั้นได้บรรลุผลตามที่ต้องการ ด้วยความจริงใจและบริสุทธิ์ใจ

สรุปได้ว่าการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาประกอบด้วยการให้ทานรักษาศีล การเจริญสติภาวนา การแผ่เมตตา การอธิษฐานจิตสวดมนต์ ซึ่งสอนให้ผู้สูงอายุทำความดีโดยการให้ทาน ละเว้นชั่วโดยการถือศีล และทำจิตใจให้บริสุทธิ์โดยการภาวนา เพราะการให้ทานเป็นการกำจัดความโลภ ทำให้เกิดความเมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจ ใจเป็นสุข ก่อให้เกิดความสุข ความสงบ ไม่เห็นแก่ตัว รักษาสุขภาพ วาจาให้เรียบร้อย ฝึกฝนตนให้เกิดสมาธิและปัญญา ผู้สูงอายุก็จะมีความรู้สึกเบิกบานกับการทำหน้าที่และการใช้ชีวิต ไม่เกิดกิเลส มีจิตใจสงบ ไม่ฟุ้งซ่านเกิดสมาธิ อันจะทำให้เกิดปัญญาสามารถพิจารณาไตร่ตรองถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถ่องแท้เป็นผลทำให้สามารถพัฒนาตนเอง ให้มี

ความเข้มแข็ง มีพลังใจในการมีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย มีความสุข สงบ มีสติ ดังนั้น การสนับสนุนการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุค้นหาความหมายของจิตวิญญาณจากทำให้มีความสุขทางจิตวิญญาณเพิ่มขึ้นในทุกด้าน

สรุป

ความสุขทางจิตวิญญาณความรู้สึกถึงความต่อเนื่องกลมกลืนระหว่างตนเองของผู้สูงอายุกับผู้อื่น ธรรมชาติ และสิ่งนอกเหนือตนเอง บุคคลเหล่านี้มักเป็นผู้ที่มีใบหน้าสดชื่น ยิ้มหัวเราะ เป็นภาวะที่บุคคลรู้สึกว่าชีวิตของตนเองมีความสุข สงบ เยือกเย็น สมหวัง มีกำลังใจที่เข้มแข็ง มีความพร้อมที่จะเผชิญหรือดำเนินชีวิตไปข้างหน้าได้อย่างมั่นใจสามารถแสดงความพึงพอใจ หรือชื่นชมในประสบการณ์ของตนและสิ่งแวดล้อมโดยองค์ประกอบของความสุขทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ความสุข ความสงบที่เกิดจากความดี ความไม่เห็นแก่ตัว และมีพรหมวิหาร 4 เป็นภาวะที่สิ้นไปของความทุกข์หรือการบีบคั้นทางกาย จิต สังคม และปัญญา เป็นความสุขที่ลึก และยิ่งกว่าสุขอื่นๆ ไม่มีความเห็นแก่ตัว ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีความปิติ ความรู้สึกเบิกบานกับการทำหน้าที่และการใช้ชีวิต รู้ต้นและเบิกบานในทุกย่างก้าวและทุกขณะที่ทำหน้าที่ รู้เท่าทัน ไม่ประมาทหรือขาดสติ มีสติปัญญาในการเสพ ทั้งทางหู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจอย่างมีการมีสติ สมาธิ และปัญญา มีสติรู้จักฝึกฝนพัฒนานั่นค้นพบศักดิ์ศรีและคุณค่าภายในตนเอง เติบโตองอาจขึ้นเป็นธรรมชาติไปโดย บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม มีเหตุผล เคารพซึ่งกันและกันมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

ความสุขทางจิตวิญญาณคือการยอมรับและการกลมกลืนกับสิ่งรอบกายโดยมีความรู้และเข้าใจสิ่งรอบกายหรือธรรมชาติตามความเป็นจริง การเสริมสร้างความสุขทางจิตวิญญาณในทางพระพุทธศาสนา คือ รู้จักปล่อยวางและอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติอย่างเข้าใจอย่างมีสติโดยการฝึกสมาธิตามหลักพระพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำ ภาครัฐและเอกชนควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

- 2.1 ศึกษาสภาวะทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุกับความทุกข์ในสังคมแบบยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา
- 2.2 ศึกษากระบวนการเสริมสร้างสภาวะทางจิตวิญญาณแบบบูรณาการ

References

- Chaikittikorn, S. et al. (2013). *Participatory action to develop facilities models and safety environment for elderly*. Research Report. Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.
- Fannie, G. et al. (2013). The relationships among coping strategies, religious coping, and spirituality in african american woman withbreast cancer receiving chemotherapy. *Oncology Nursing Forum*, 40, (2), 120.
- Jarujutharat, N. (2016). The Family Participation Development Process in Promoting Quality of Life for the Elderly in Phraputtabat district Municipality, Saraburi Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 159-174.
- Limsup, K. (2014). The Spiritual Well-Being of the Elder at the Senior Service Center Din Dang, Bangkok from Self-Awareness, Optimism and Life Satisfaction. *Journal of Graduate volunteer Center*, 11(1).
- Mahachulalongkornrajavidhayalaya (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Brahmamagunabhorn (P. A. Payutto). (2009). *Buddhadhamma*. (11th ed). Bangkok: Sahadhammika.
- Phra Brahmamagunabhorn (P.A. Payutto). (2001). *Dictionary of Buddhism*. (13th ed.). Bangkok : R.S. Printing Mass Product.
- Phrapalad Somchai Payogo and Uthai Sudsukh. (2015). Buddhist Integration of Caring For Chronic Diseases in Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(2), 45-64.
- Snoddon, J. (2010). *Case management of long-term conditions : principles and practice for nurses*. Massachusetts: Blackwell.
- Vijarnpreecha, N. et al. (2015). Integration of Buddha Dhamma Principles For Strengthening The Sense ofCoherence and Well-Being of Life In Breast Cancer Patients. *Nursing Journal*, 42(3), 95-105.
- WHO. (2014). *Global Status Report on Noncommunicable Diseases 2014*. Geneva: WHO.

ผลของโปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าใน ผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังด้วยพุทธบูรณาการ* Effectiveness of Depression Reduction Program for the Chronic Disease Patients through Buddhists integrated

สุนันตา เอ้าเจริญ¹, ชิตชนก เทพพิทักษ์², ศศิสังวาลย์ ศรีสังข์²,
พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน)³ และ พระมหาวีรวิชญ์ วรินทร์³
Sunanta Outchareon¹, Chitchanok Teppitak², Sasisangwan Srisang²,
Phrapalad Somchai Payogo (Damnoen)³ and Phramaha Veerattit Varindho³

¹โรงพยาบาลสามพราน จังหวัดนครปฐม

Samphran Hospital Nakornpathom

²โรงพยาบาลมะการักษ์ จังหวัดกาญจนบุรี

Makarak Hospital Kanchanaburi

³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author. superjoylr@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังด้วยพุทธบูรณาการ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังที่เข้ามารับการรักษาที่โรงพยาบาลมะการักษ์ อำเภอนาทม จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 100 ราย เก็บข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล และแบบประเมินสภาวะอารมณ์ เพื่อประเมินภาวะซึมเศร้า ก่อนและหลังจากผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังได้รับการส่งเสริมในการบำบัดด้วยพุทธบูรณาการ สำหรับการวิเคราะห์ผลการวิจัย ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัย พบว่า ระดับความเข้มเศร้าของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังหลังการทดลองของกลุ่มทดลองลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลการวิจัยแสดงว่า โปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังด้วยพุทธรูปธรรมการ สามารถลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังได้

คำสำคัญ: ภาวะซึมเศร้า; ผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรัง; พุทธรูปธรรมการ

Abstract

This quasi-experimental research was to determine the effects of Program to Reduction of Depression in Patients with Chronic Diseases by Buddhist integration. 100 Patients with Chronic Diseases at Makarak hospital, Kanchanaburi Province. Basic data were collected from questionnaires and the Thai depression inventory (TDI), before and after the training by Dharma Practice. Content analysis was used for qualitative data and descriptive statistics and t-test using SPSS were used for quantitative analysis.

The results of the study revealed that the level of depression after experiment, the experiment group had shown decreasing of level of depression at 0.01 significant level.

These results implied that program to reduction of depression in patients with chronic diseases by Buddhist integration could reduce depression in patients with chronic diseases.

Keywords: Depression; Chronic Diseases; Buddhists integrated

บทนำ

ภาวะซึมเศร้าเป็นหนึ่งในภาวะแทรกซ้อนของการเจ็บป่วยเรื้อรัง คาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 1 ใน 3 ของบุคคลซึ่งจะต้องมีภาวะซึมเศร้า การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเป็นสิ่งที่ต้องรับการรักษา และมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดความเครียดและอาการสิ้นหวังและซึมเศร้า ภาวะซึมเศร้าจัดเป็นโรคร่วมที่เกิดขึ้นร่วมกับการป่วยด้วยโรคเบาหวาน และโรคเรื้อรังอื่นที่สำคัญ คือ โรคความดันโลหิตสูง ซึ่งเป็นปัญหาโรคเรื้อรังอีกกลุ่ม ถ้าไม่ได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง จะไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตให้อยู่ในเกณฑ์ปกติและอาจเกิดภาวะแทรกซ้อนตามมา ภาวะซึมเศร้าเป็นภาวะที่อาจเกิดขึ้นได้กับบุคคลทั่วไปเมื่อต้องพบกับความสูญเสีย ความกดดันหรือรู้สึกว่าคุณเองไร้ค่า แต่หากภาวะดังกล่าวรุนแรงมากขึ้นและเป็นเวลานานอาจเป็นสัญญาณเตือนของโรคซึมเศร้า (Srimo-on et al., 2011) ผู้ป่วยจะมีความผิดปกติทางด้านอารมณ์เป็นอาการที่สำคัญ ร่วมกับมีพฤติกรรมและความคิดผิดปกติ อาการด้านอารมณ์ ได้แก่ มีอาการซึมเศร้า เบื่อหน่าย และหมดความสนใจในสิ่งต่างๆ เบื่อไม่เพลิดเพลิน อาการทางด้านพฤติกรรม ได้แก่ เบื่ออาหาร นอนไม่หลับ ไม่มีแรง ส่วนอาการด้านความคิด ได้แก่ มีความรู้สึกว่าคุณเองไร้ค่า ช่วยตัวเองไม่ได้ เป็นภาระต่อผู้อื่น มีความรู้สึกท้อแท้ มีความคิดอยากตายหรือมีพฤติกรรมทำร้ายตนเอง โรคซึมเศร้าพบได้ทุกช่วงอายุ โดยเฉพาะวัยรุ่นและผู้สูงอายุ ซึ่งโรคนี้มีผลต่อการดำรงชีวิตของผู้ป่วย ทำให้ความสามารถในการทำงาน การดูแลตนเอง การดำเนินกิจวัตรประจำวันลดลง มีผลกระทบต่อตนเองและคนรอบข้าง ตลอดจนมีผลกระทบต่อผู้ป่วยที่มีโรคทางกายอยู่เดิม เช่น โรคหัวใจ และโรคเบาหวาน เป็นต้น โรคซึมเศร้าหรือโรคอารมณ์เศร้า เป็นกลุ่มอาการที่เกิดขึ้นซึ่งส่งผลต่อการแสดงออก ทางจิตใจ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจากปกติ (Aekwarangkoon, 2000)

ภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมายที่เป็นสาเหตุให้ผู้ป่วยเกิดความเครียดได้ เนื่องจากการถูกคุกคามต่อบทบาทและหน้าที่ต่างๆของผู้ป่วย ได้แก่ คุกคามต่อความผาสุกของชีวิตและร่างกาย สุขสบายและความครบถ้วนของร่างกายทุกโรคเรื้อรัง ความพิการและการรักษา ความเป็นอิสระไม่พึ่งพาผู้อื่นและความเป็นส่วนบุคคล อัตมโนทัศน์และบทบาท เป้าหมายในชีวิตและแผนการในอนาคต สัมพันธภาพในครอบครัว และเพื่อนร่วมงาน ความสามารถในการคงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมที่เคยชิน ผลกระทบของความเจ็บป่วยและความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคล (Falvo, 2010) และมีแนวทางที่เหมาะสมกับผู้ป่วย และจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบสู่วงการแพทย์โรคไต และวงการสาธารณสุขอื่นๆ ตามมา (Vareesangthip, 2016)

โรงพยาบาลมะเร็งรักษ์ จังหวัดกาญจนบุรี จึงได้ดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังด้วยธรรมาปฏิบัติ โดยนำไปประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้ป่วยตามลักษณะท้องถิ่น ผสมผสานการรักษาแบบสมัยใหม่เข้ากับการรักษาแบบดั้งเดิม ดูแลให้ครบ 4 มิติ คือ สุขภาพกาย จิต ปัญญา และสังคม เพื่อนำผลจากการศึกษามาเป็นกระบวนการส่งเสริมสุขภาพ พัฒนาแนวทางในการในการดูแลเอาใจใส่ผู้ป่วย ดังคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่ให้พิจารณาความเจ็บป่วยเป็นของธรรมดาทุกคนสามารถ

เกิดการเจ็บป่วยได้และต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเร่งด่วน (MCU, 1996) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้รับความสนใจและถูกนำมาประยุกต์ใช้กับผู้ป่วยด้วยวิธีพุทธแบบบูรณาการ เพราะไม่มีศาสตร์การแพทย์แผนใดในโลก ที่จะดูแลผู้ป่วยได้ทุกโรค แต่ศาสตร์ทางการแพทย์นั้นยังมีจุดอ่อนที่ยังไม่สมบูรณ์ เพื่อเป็นการเชื่อมต่อระหว่างการรักษาดูแลผู้ป่วยสุขภาพทางกายและทางใจ ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เช่น “การบูรณาการร่วมกันระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่สามารถเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับการบำบัดแบบองค์รวมร่วมกับการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบันได้เป็นอย่างดี (Kulsirichai, 2013) “การได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดูแลตนเอง การได้พูดคุยกับบุคคลที่ป่วยในลักษณะเดียวกัน จะส่งผลต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ในการดูแลตนเอง รู้จักเฝ้าระวังโรคต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น และการได้รับบริการด้านสาธารณสุขด้านต่างๆ ส่งผลให้เกิดผลดีต่อสุขภาพ” (Phrapalad Somchai Payogo Damnoen, 2015) “เวลาสวดมนต์จะทำให้รู้สึกชุ่มชื้นเบิกบานใจส่งผลให้จิตใจสงบ ผ่อนคลายความวิตกกังวล และในขณะที่กำลังสวดมนต์ให้หัวใจของผู้สวดมนต์จะแน่วแน่อยู่กับคำสวดมนต์จึงทำให้เกิดสมาธิขึ้นขณะที่จิตมีสมาธิร่างกายจะหลั่งสารเอ็นดอร์ฟินออกมาในร่างกายมากขึ้นก่อให้เกิดความสุขซึมซาบทั่วไปในร่างกายหรือมีความสุข” (Pukahuta and Phutthikhamin, 2012) และสามารถทำให้ปรับเปลี่ยนความคิด ปรับอารมณ์ ปรับการกระทำ และปรับเป้าหมาย เติมศรัทธา เติมนิมิตร และเติมจิตให้กว้างขวาง เป็นแนวทางที่ช่วยทำให้ผู้ที่กำลังเผชิญกับปัญหาและภาวะวิกฤต สามารถมีจิตใจที่เข้มแข็งและสามารถกลับมาดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (Sucaromana, 2016) มีความสามารถในการฟื้นตัวกลับสู่สภาพปกติ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จ ความสุข และความเข้มแข็งภายใน (Sitsira-at, 2016)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทดลองนำชุดธรรมปฏิบัติที่เป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตก่อนและหลังจากการได้รับการแนะนำด้วยโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพด้วยธรรมปฏิบัติที่ได้พัฒนาขึ้นมา โดยคาดหวังว่าจะได้รูปแบบที่เหมาะสม สามารถกำหนดเป็นนโยบายนำสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม หรือเพื่อประยุกต์หรือบูรณาการแก้ปัญหาการดูแลรักษาผู้ป่วยเรื้อรังในปัจจุบันและในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของผลของโปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังด้วยพุทธบูรณาการ

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังหลังทดลองลดลงต่ำกว่าก่อนทดลอง

นิยามศัพท์วิจัย

พุทธบูรณาการ หมายถึง กระบวนการในการดูแลผู้ป่วยที่บูรณาการการดูแลรักษาระหว่าง พระพุทธศาสนากับวิทยาการทางการแพทย์ ประกอบด้วย 3 ส การสวดมนต์ การปฏิบัติสมาธิ การสนทนาธรรม 3 อ ประกอบด้วย การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การควบคุมอารมณ์ 1 น การปฏิบัติตนตามวงจรของชีวิตประจำวัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบวัดก่อนและหลังในผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าป่วยด้วยโรคเบาหวาน หรือโรคความดันโลหิตสูง หรือโรคหัวใจและหลอดเลือด และมารับบริการที่โรงพยาบาลมะเร็งกัณฑ์ โดยมีคุณสมบัติ คือ ไม่มีข้อจำกัดในการสื่อสาร และเมื่อแบบประเมินสถานะอารมณ์ (The Thai Depression Inventory) เพื่อประเมินภาวะซึมเศร้า (Depression score) มีค่าเฉลี่ยของคะแนนของภาวะความซึมเศร้ามามากกว่า 35 คะแนน ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยของคะแนนที่มีค่าสูงสุดตามพิสัยของค่าคะแนนในระดับมีภาวะความซึมเศร้ารุนแรง มีผู้ป่วยจำนวน 100 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ 2 กลุ่ม ดังนี้

1) **กลุ่มควบคุม** จำนวน 50 คน เป็นผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาตามปกติที่โรงพยาบาลมะเร็งกัณฑ์ แต่ไม่สะดวกที่จะเข้ารับการอบรมนอกสถานที่

2) **กลุ่มทดลอง** จำนวน 50 คน เป็นผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมะเร็งกัณฑ์ สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรมการลดภาวะความซึมเศร้าด้วยธรรมปฏิบัติที่ค่ายสุขภาพดี วิถีพุทธ สำนักศึกษาและปฏิบัติธรรมพระพุทธรังษี ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

การดำเนินการแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

1) **ระยะดำเนินการ** ผู้วิจัยพัฒนาโปรแกรมการภาวะความซึมเศร้าด้วยพุทธบูรณาการ ดังนี้ ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลจาก ตำรา หนังสือ ข้อเขียน งานวิจัย และบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการดูแลผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาและตามหลักการแพทย์สมัยใหม่ ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยสร้างโปรแกรมการลดภาวะความซึมเศร้าด้วยพุทธบูรณาการในลักษณะของฝึกรอบรม จากนั้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสมบูรณ์ ปรับปรุงเนื้อหาตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยนำโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพด้วยพุทธบูรณาการ ไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมารับบริการที่โรงพยาบาลมะเร็งกัณฑ์ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ และปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์

2) **ระยะเวลาดำเนินงาน** ประกอบด้วย

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด **กลุ่มควบคุม** จำนวน 50 คน เป็นผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาตามปกติที่โรงพยาบาลมะเร็งกัณฑ์ แต่ไม่สะดวกที่จะเข้ารับการอบรมนอกสถานที่ โดยให้

ความรู้ทางด้านสุขศึกษา การให้ความรู้เรื่องโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ แนะนำหลักธรรมปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดูแลตนเอง ได้แก่ การสวดมนต์ การปฏิบัติธรรมที่เหมาะสม การบริโภคอาหารด้วยความระมัดระวัง โดยให้แนะนำให้ไปปฏิบัติที่บ้าน **กลุ่มทดลอง** จำนวน 50 คน เป็นผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมะเร็ง สมครใจเข้าร่วมด้วยโปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังด้วยพุทธบูรณาการ ที่ค่ายสุขภาพดี วิถีพุทธ สำนักศึกษาและปฏิบัติธรรมพระพุทธชินมุนี ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี 2 ครั้งๆ ละ 2 คืน 3 วัน ประกอบด้วย 1) กิจกรรม 3 ส ได้แก่ การสวดมนต์ การทำสมาธิ และการสนทนาธรรม 2) กิจกรรม 3 อ ได้แก่ การรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการ การออกกำลังกาย และการควบคุมอารมณ์ 3) กิจกรรม 1 น ได้แก่ การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตามนาฬิกาชีวิต ซึ่งในการอบรมจะใช้ระยะเวลาในการอบรม 2 คืน 3 วัน โดยจะได้ความรู้จากผู้ทรงวุฒิในด้านการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ การสร้างสุขภาพดีวิถีพุทธแบบพึ่งพาตนเอง ได้รับการฝึกสมาธิบำบัด วันละ 30 นาที พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการธรรมปฏิบัติในภาคเช้าและเย็นด้วยกิจกรรมสวดมนต์ 30 นาที สมาธิ 30 นาที (นั่ง-เดิน อย่างละ 15 นาที) สนทนาธรรม 20 นาที และกิจกรรมเข้าฐานแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

3) **ระยะวัดผล** กลุ่มตัวอย่างจะได้รับการประเมินสภาวะอารมณ์ ก่อนและหลังการส่งเสริมสุขภาพด้วยธรรมปฏิบัติ โดยกลุ่มควบคุมจะได้รับการประเมินสภาวะอารมณ์ ก่อนให้ความรู้ด้านสุขศึกษา และธรรมปฏิบัติเบื้องต้น และแนะนำให้ปฏิบัติที่บ้านเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ และนัดหมายเพื่อประเมินคุณภาพชีวิต ส่วนกลุ่มทดลองจะได้รับการประเมินสภาวะอารมณ์ ก่อนการอบรม และจะได้ประเมินสภาวะอารมณ์อีกครั้งหลังจากผ่านการอบรมในครั้งที่ 2 ของการอบรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามการประเมินภาวะผู้ดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง 1 ชุด ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป และ แบบประเมินสภาวะอารมณ์ (TDI) เพื่อประเมินภาวะซึมเศร้า ซึ่งพัฒนาโดยนายแพทย์มานิช หล่อตระกูลและ นายแพทย์ปราโมทย์ สุคนิชย์ (Lotrakul and Sukanich, 1999) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแบบประเมินความรุนแรงของภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยชาวไทย การสร้างคำถามอิงจากการศึกษาอาการซึมเศร้าในผู้ป่วยไทยและจากแบบสอบถามที่ใช้บ่อยในทางตะวันตก มีข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ โดยแต่ละข้อมีคะแนนจาก 0-3 วัดระดับภาวะซึมเศร้าทางด้านร่างกาย อารมณ์ ความคิด การปรับตัว และความสามารถในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ แบบวัดภาวะซึมเศร้าออกเป็น 4 ระดับดังนี้

คะแนนรวม	น้อยกว่า 20	ไม่มีภาวะซึมเศร้า
คะแนนรวม	21-25	ภาวะซึมเศร้าเล็กน้อย
คะแนนรวม	26-34	ภาวะซึมเศร้าขั้นปานกลาง
คะแนนรวม	35 ขึ้นไป	ภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกที่จะใช้แบบประเมิน Thai Depression Inventory (TDI) กับผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เนื่องจากสามารถประเมินภาวะซึมเศร้าว่าอยู่ในระดับใดบ้าง ได้แก่ ภาวะซึมเศร้าเล็กน้อย ภาวะซึมเศร้า ปานกลาง ภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรงและภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรงมาก เป็นเกณฑ์ที่สามารถใช้วัดให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของภาวะซึมเศร้าได้อย่างชัดเจน และ เครื่องมือนี้สามารถประเมินซ้ำได้อีกใน 1 สัปดาห์ต่อมา หลังจากที่ได้รับการบำบัดด้วยธรรมปฏิบัติแล้ว เพราะว่ามีจำนวนข้อไม่มากนัก สะดวกต่อการนำไปประเมิน และไม่มี ความแตกต่างด้านวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีการนำไปใช้การประเมินอย่างแพร่หลาย เช่น พรพิมล เพ็ชรกุล และคณะ (Pechkul, et al, 2012) ได้นำไปใช้ในการเปรียบเทียบผลของละครจิตบำบัดและการบำบัดความคิดและพฤติกรรมของผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า เบญญาภา กุลศิริไชย (Kulsirichai, 2013) ได้นำไปเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินภาวะความซึมเศร้าของผู้ประสบภัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลและประวัติการเจ็บป่วยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ ร้อยละ เปรียบเทียบระดับความซึมเศร้าของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนใช้โปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังด้วยพุทธบูรณาการโดยใช้ Independent-sample t-test และเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการส่งเสริมสุขภาพด้วยธรรมปฏิบัติโดยใช้ Paired-Samples T test

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 58 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 46 การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 36 ประกอบอาชีพกสิกรรม ร้อยละ 54 ใช้สิทธิโครงการประกันสุขภาพของรัฐบาล (30 บาท) ร้อยละ 48 ข้อมูลด้านสุขภาพพบว่า อาการเจ็บป่วยด้วยโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจและหลอดเลือด ร้อยละ 36 และมีการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนิกชน ได้แก่ การสวดมนต์ การเข้าวัดทำบุญ การเข้าร่วมปฏิบัติธรรม และ การเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นบางครั้ง ร้อยละ 56

ระดับความซึมเศร้าก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนโดยรวมเท่ากับ 28.88 และกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนโดยรวมเท่ากับ 26.38 มีภาวะซึมเศร้าขั้นปานกลาง และเมื่อจำแนกในแต่ละด้านพบว่า กลุ่มทดลอง มีภาวะซึมเศร้าขั้นปานกลาง ร้อยละ 60 มีภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรง ร้อยละ 12

และไม่มีภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรงมาก ในขณะที่กลุ่มควบคุม มีภาวะซึมเศร้าขั้นปานกลาง ร้อยละ 48 มีภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรง ร้อยละ 14 และไม่มีภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรงมาก (ตาราง 1)

ระดับความซึมเศร้าหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนโดยรวมเท่ากับ 24.04 มีภาวะซึมเศร้าขั้นอ่อน และกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนโดยรวมเท่ากับ 26.54 มีภาวะซึมเศร้าขั้นปานกลาง เมื่อจำแนกในแต่ละด้านพบว่า กลุ่มทดลอง มีภาวะซึมเศร้าขั้นอ่อน ร้อยละ 30 มีภาวะซึมเศร้าขั้นปานกลาง ร้อยละ 42 ไม่มีภาวะซึมเศร้า ร้อยละ 28 และไม่มีภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรง และภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรงมาก สำหรับกลุ่มควบคุม ไม่มีภาวะซึมเศร้า ร้อยละ 10 มีภาวะซึมเศร้าขั้นอ่อน ร้อยละ 38 มีภาวะซึมเศร้าขั้นปานกลาง ร้อยละ 48 ภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรง ร้อยละ 4 และไม่มีภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรงมาก (ตาราง 2)

ตาราง 1 ระดับความซึมเศร้าของกลุ่มตัวอย่างก่อนการศึกษา

ระดับความซึมเศร้า	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม	p-value
คะแนน $\pm$ SD	28.88 $\pm$ 5.10	26.38 $\pm$ 5.37	0.09
ความรุนแรงของภาวะซึมเศร้า จำนวน (ร้อยละ)			
-ไม่มีภาวะซึมเศร้า	4 (8)	9 (18)	
-ภาวะซึมเศร้าเล็กน้อย	10 (20)	9 (18)	
-ภาวะซึมเศร้าขั้นปานกลาง	30 (60)	24 (48)	
-ภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรง	6 (12)	7 (14)	
-ภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรงมาก	0	0	

ตาราง 2 ระดับความซึมเศร้าของกลุ่มตัวอย่างหลังการศึกษา

ระดับความซึมเศร้า	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม	p-value
คะแนน $\pm$ SD	24.04 $\pm$ 4.38	26.54 $\pm$ 4.45	0.000*
ความรุนแรงของภาวะซึมเศร้า จำนวน (ร้อยละ)			
-ไม่มีภาวะซึมเศร้า	14 (28)	5 (10)	
-ภาวะซึมเศร้าขั้นอ่อน	15 (30)	19 (38)	
-ภาวะซึมเศร้าขั้นปานกลาง	21 (42)	24 (48)	
-ภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรง	0	2 (4)	
-ภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรงมาก	0	0	

*p<0.01

ผลการแสดงความคิดเห็นของผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่เป็นกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังด้วยพุทธบูรณาการ

จากการศึกษาผลการแสดงความคิดเห็นของผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่เป็นกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังด้วยพุทธบูรณาการ สามารถสรุปสาระสำคัญจำแนกตามการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของบุคคล คือ ภาวะที่สมบูรณ์ หรือ สุขภาพ 4 มิติที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของบุคคล ได้แก่ 1) สุขภาพทางด้านร่างกาย 2) สุขภาพทางด้านจิตใจและอารมณ์ 3) สุขภาพทางด้านสังคม และ 4) สุขภาพทางด้านจิตวิญญาณ มีผลทำให้รู้จักระมัดระวังในการรับประทานอาหาร รวมทั้งได้รับความรู้ในการดูแลสุขภาพของตนเอง นอกจากนี้บางคนสามารถลดการพึ่งพาแผนปัจจุบันในการรักษาโรค หรือในบางคนหมดปริมาณยาลงมาก และไม่ต้องฉีดยาควบคุมน้ำตาล จากสุขภาพไม่ดีอันเกิดจากอาการป่วยทำให้ร่างกายดีขึ้น อันเนื่องมาจากการฝึกวิปัสสนา ผลการสะท้อนคิดปรากฏดังนี้

“ดิฉันเป็นผู้เข้ารับการอบรมที่โครงการได้จัดขึ้น ได้รับประสบการณ์ที่ดีในการดูแลสุขภาพที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย เช่น การรู้จักควบคุมอาหาร การออกกำลังกาย เมื่อได้เข้าร่วมโครงการส่งผลให้ได้รับความรู้เรื่องการทานอาหารที่ทำให้เกิดโรคได้ถ้าเราไม่ระมัดระวัง ซึ่งในปัจจุบัน ทำให้สุขภาพดีขึ้นกว่าเดิมมาก” (Interview. January 18, 2015)

“ผมเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้เข้าร่วมโครงการ ได้รับความรู้ในการดูแลสุขภาพของตนเอง โดยลดการพึ่งพาแพทย์แผนปัจจุบันในการรักษาโรค ซึ่งในการดำเนินกิจกรรมนั้นทางโครงการได้แนะนำวิธีการดูแลสุขภาพ ของตนเอง โดยให้ความรู้ในการบริโภคอาหารอย่างถูกวิธี และการบริโภคอาหารเกินกว่าที่ร่างกายต้องการ การควบคุมอารมณ์ การออกกำลังกาย และการปฏิบัติตนในวงรอบของชีวิตประจำวัน” (Interview. January 16, 2015)

“ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโครงการผมได้มีโอกาสสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม ได้โอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ทางธรรม ซึ่งในอดีตผมไม่มีโอกาสปฏิบัติอย่างนี้เลย เมื่อได้ลงศึกษาปฏิบัติแล้วทำให้ผมมีสุขภาพทางจิตใจที่ดีขึ้น และทำให้ผมได้รับรู้สะท้อนปัญหาของผมที่เกิดขึ้นกับตัวเองมากขึ้น ทำให้จิตใจของผมนั้นดีมากขึ้น สงบและได้คิดทบทวนกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตที่ผ่านมา ทำให้เห็นข้อดี ข้อเสีย และข้อผิดพลาดในอดีต” (Interview. January 20, 2015)

“การเข้าร่วมโครงการ ทำให้ได้คำแนะนำวิธีการดูแลสุขภาพ ของตนเองแบบองค์รวมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ปัญหาและสังคม และทำให้ผมได้รับรู้สะท้อนปัญหาของผมที่เกิดขึ้นกับตัวเองมากขึ้น ทำให้จิตใจของผมนั้นดีมากขึ้น สงบและได้คิดทบทวนกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตที่ผ่านมา ทำให้เห็นข้อดี ข้อเสีย และข้อผิดพลาดในอดีต” (Interview. January 10, 2015)

ผลมาจากการเข้าร่วมโครงการและได้รับการแนะนำวิธีการดูแลสุขภาพของตนเองแบบองค์รวม ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา และสังคม นอกจากนี้การได้รับโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้สึกของตนเองกับผู้อื่น โดยที่ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเทคนิคการดูแลสุขภาพ ได้ซักถามสารทุกข์กันและกัน ได้รับความรู้ดีๆ ได้พบปะเพื่อนฝูง ซึ่งทำให้เกิดกำลังใจที่ดีมาก

อภิปรายผล

ผลการวิจัยภาวะความซึมเศร้าของผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังภายหลังได้รับการส่งเสริมสุขภาพด้วยพุทธบูรณาการ พบว่า ภาวะความซึมเศร้าของผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยภาพรวม มีระดับที่ดีขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการแนะนำความรู้ในการดูแลตนเองจากการส่งเสริมสุขภาพที่บูรณาการจากหลักพุทธธรรมกับกระบวนการทางการแพทย์ ได้แก่ การสวดมนต์ การเจริญสมาธิ การสันทนาธรรม การรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกาย การควบคุมอารมณ์ และการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน หรือ 3 ส 3 อ 1 น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นการบำบัดโดยใช้กระบวนการร่วมจากหลากหลายสาขาวิชาชีพ ได้แก่ พระสงฆ์ แพทย์ พยาบาล และ นักจิตวิทยา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดูแลตนเอง การได้ร่วมกิจกรรมบุคคลที่เป็นโรคที่คล้ายคลึงกับตนเอง กระบวนการในการอบรมผู้ป่วยจะได้รับการสันทนาธรรม การรู้จักควบคุมอาหาร อารมณ์ และมีโอกาสได้สวดมนต์เพื่อการผ่อนคลายอารมณ์ สอดคล้องกับของการนำเสนอของพระปลัดสมชาย บิโยโค (Phrapalad Somchai Payogo, 2015) ที่นำเสนอไว้ว่า “การได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดูแลตนเอง การได้พูดคุยกับบุคคลที่ป่วยในลักษณะเดียวกัน จะส่งผลต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ในการดูแลตนเอง รู้จักเฝ้าระวังโรคต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น และการได้รับบริการด้านสาธารณสุขด้านต่างๆ ส่งผลให้เกิดผลดีต่อสุขภาพ” สอดคล้องกับการวิจัยของพรทิพย์ ปุกหุด และทิติยา พุฒิกามิน (Pukahuta and Phutthikhamin, 2012) ซึ่งพบว่า เวลาสวดมนต์จะทำให้รู้สึกชุ่มชื้น เบิกบานใจส่งผลให้จิตใจสงบ ผ่อนคลายความวิตกกังวล และในขณะที่กำลังสวดมนต์ให้พระจิตใจของผู้สวดมนต์จะแน่วแน่อยู่กับคำสวดมนต์จึงทำให้เกิดสมาธิขึ้นขณะที่จิตมีสมาธิร่างกายจะหลั่งสารเอนดอร์ฟินออกมาในร่างกายมากขึ้นก่อให้เกิดความสุขซึมซาบทั่วไปในร่างกายหรือมีความสุข และสอดคล้องกับการวิจัยที่พบว่า “การบูรณาการร่วมกันระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ สามารถเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับการบำบัดแบบองค์รวมร่วมกับการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ซึ่ง ค่าเฉลี่ยคะแนนของความซึมเศร้าลดลง สุขภาพจิตโดยรวมเพิ่มขึ้น จิตใจเข้มแข็ง เป็นมิตร ร่าเริง และมีความสุขมากกว่าก่อนการทดลอง” (Kulsirichai, 2013) “พุทธบูรณาการการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่ได้รับการบูรณาการจากกระบวนการทางพระพุทธศาสนา เป็นรูปแบบทางเลือกที่สามารถลดความซึมเศร้าของผู้ป่วยโรคเรื้อรัง (Phrapalad Somchai Payogo and Uthai Sudsukh, 2015)

นอกจากนี้ยังพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความซึมเศร้าของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มควบคุมมีการเปลี่ยนแปลงในด้านบวก โดยค่าเฉลี่ยระดับความซึมเศร้าลดลงแม้จะไม่ได้เข้าโปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าด้วยพุทธบูรณาการ

ทั้งนี้อาจจะเกิดผลจากการที่ได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่ พยาบาลที่ให้ความรู้ด้านการควบคุมโรค การดูแลตนเองที่เหมาะสม การรับประทานอาหารที่เหมาะสม หรือ เกิดจากอาการของโรคดีขึ้นสอดคล้องกับการวิจัยของกาญจนา นิ่มตรง และคณะ (Nimtrong, et al., 2012) ที่พบว่า “การส่งเสริมให้ผู้ป่วยสามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสม เช่น การให้กำลังใจ การชมเชยเมื่อผู้ป่วยปฏิบัติตามกิจกรรมการดูแลตนเองได้อย่างถูกต้อง การสนับสนุนและให้ความรู้ ส่งผลให้มีการดูแลตนเองที่ดีขึ้น”

ดังนั้นโปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังด้วยพุทธรูปธรรมการที่นำมาทดลองใช้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะได้รูปแบบที่เหมาะสม สามารถกำหนดเป็นนโยบายนำสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อบูรณาการแก้ปัญหาการดูแลรักษาผู้ป่วยไม่ติดต่อเรื้อรังในปัจจุบันและในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา พบว่า ภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังผ่านโปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังด้วยพุทธรูปธรรมการหลังการทดลองลดลง ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) จากผลการวิจัย พบว่า ภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรัง มีระดับความซึมเศร้ามลดลง ดังนั้น ควรนำโปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังพุทธรูปธรรมการไปขยายผลหรือนำไปใช้ในการบูรณาการเพื่อจัดการกับโรคเรื้อรังอื่นๆ ส่งเสริมผู้ป่วยโรคเรื้อรังให้มีอัตมโนทัศน์ที่ดีในการดูแลตนเอง ลดการพึ่งพาบุคคลในครอบครัว หรือรอบข้างตนเอง สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยควรพิจารณารูปแบบการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังเชิงพุทธรูปธรรมการนี้ไปปรับใช้เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลผู้ป่วยเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลรักษาสุขภาพแบบองค์รวมมีความครอบคลุมในทุกมิติทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจปัญญา หรือจิตวิญญาณ และสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยต่อเรื่อง “การปฏิบัติตนตามโปรแกรมการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรังด้วยธรรมปฏิบัติ” เพราะว่าการวิจัยครั้งนี้ได้มีการติดตามผลการศึกษาเพียงระยะแรกหลังจากเสร็จสิ้นโครงการซึ่งในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการออกแบบการศึกษาระยะยาวที่มีการติดตามผลการนำกระบวนการของรูปแบบการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังเชิงพุทธรูปธรรมการไปปฏิบัติที่บ้านและได้ผลเป็นอย่างดี

2) ควรวิจัยต่อเรื่อง “ภาวะซึมเศร้าของผู้ดูแลผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรัง” เพื่อนำเสนอหลักการประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้ที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่ยังไม่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วย สามารถการสร้างเสริมสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อการดูแลผู้ป่วยโรคติดต่อไม่เรื้อรัง เพราะสิ่งแวดล้อมที่ดีมีผลต่อการดูแลรักษาผู้ป่วย

References

- Aekwarangkoon, S. (2000). *Know, Understand, Care for Depression*. Bangkok: S. Asia Press (1998).
- Falvo, Donna R. (2010). *Medical and Psychosocial Aspects of Chronic Illness and Disability*. (4th ed.). Massachusetts: Jones and Bartlett.
- Kulsirichai, B. (2013). Application of Bojjhangaparitta into Subconsciousmind to Alleviate Depression in Disaster Victim. *Journal of Graduate Studies Review*, 9(3), 58-69.
- Lotrakul, M. and Sukanich, P. (1999). Development of the Thai Depression Inventory. *Journal of the Medical Association of Thailand*, 82(12), 1200-1208.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Nimtrong, K. et al. (2012). A. Effectiveness of Educative Supportive Program on Self-Care Behaviors and Pain Level among Patients with Chronic Low Back Pain. *Journal of Nursing and Health Sciences*, 6(2), 99-109.
- Pechkul, P. et al. (2012). A Comparison of the Effects of Psychodrama and Cognitive Behavior Therapy on Depressive Patients. *Srinakharinwirot Research and Development Journal of Humanities and Social Sciences*, 4(7), 71-80.
- Phrapalad Somchai Payogo (Damnoen). (2015). The Quality of Life of Patients with Chronic Diseases and their Health Promotion through Dhamma Practice at Makarak Hospital in Kanchanaburi. *Bulletin of Suanprung*, 31(1), 27-37.
- Phrapalad Somchai Payogo and Uthai Sudsukh. (2015). Buddhist Integration of Caring for Chronic Diseases in Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*. 3(2), 45-64.
- Pukahuta, P. and Phutthikhamin, T. (2012). The Effects of Therapeutic Prayer on Anxiety and Spiritual Well-being in Breast Cancer Patients in Diagnostic Phase. *Journal of Nurses' Association of Thailand, North-Eastern Division*. 30(2), 122-130.
- Sitsira-at, S. (2016). A Study of Family Cohesion of Pre-cadet. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 1-17.
- Srimo-on, S. et al. (2011). Problem Solving Therapy for Reducing Depressive Symptoms in Adults: Evidence-Based Nursing. *Thai Journal of Nursing Council*, 26(3), 107-116.

Sucaromana, A. (2016). Resilience Quotient: RQ. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 229-220.

The Citizens M. 1, T. Thamaka. *Interview*. January 10, 2015.

The Citizens M. 10, T. Thamaka. *Interview*. January 16, 2015.

The Citizens M. 2, T. Phrathan. *Interview*. January 20, 2015.

The Citizens M. 5 T. Tharua. *Interview*. January 18, 2015.

Vareesangthip, J. (2016). A Study of the Effect of Ānāpānassati Kammaṭṭhāna on the Quality of Life in Continuous Ambulatory Peritoneal Dialysis Patients, *Journal of Graduate Studies Review*, 12(3), 128-143.

การพัฒนารูปแบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการ ของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา*

The Development of a Counseling Model in an Integrative Buddhist Psychology of the Counseling Monks

วิชชุดา ฐิติโชติรัตน^{1*}, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง¹ และ เอมอร กฤษณะรังสรรค์²

Wichuda Thitichotrattana, Siriwat Srikrueadong and Em-on Krisanarungsun

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand.

²มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

2Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

*Corresponding Author. Email : zoon_wkm@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินรูปแบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถาม สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์พระสงฆ์ผู้มีประสบการณ์ในการให้การปรึกษา จำนวน 10 รูป และได้พัฒนาแนวคำถามสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รับการปรึกษาจากพระสงฆ์

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา มีแนวทางปฏิบัติ 6 ด้านดังนี้คือ คือ (1) เป้าหมายการปรึกษา (2) หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษา (3) คุณลักษณะที่สำคัญของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา (4) กระบวนการให้การปรึกษา ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ การปฏิสันถารด้วยจิตเมตตา การสนทนาอย่างเป็นกัลยาณมิตร การพินิจรู้ทุกข์ การชี้ชวนให้เห็นและเข้าใจในเหตุแห่งทุกข์ การนำพาให้บังเกิดสุขภายใน และการให้แนวทางดำเนินชีวิตด้วยมรรควิธี (5) ทักษะการปรึกษา และ (6) ผลการปรึกษา ที่เน้นให้ ผู้มาปรึกษาคลายความทุกข์ใจ

และเข้าใจความจริงของชีวิตมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทำการประเมินรูปแบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษาที่ได้พัฒนาขึ้น ซึ่งผลการประเมินปรากฏว่ารูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ในขณะเดียวกันผลประเมินการนำรูปแบบไปทดลองใช้ พบว่า ผู้มาปรึกษามีการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจทั้งในระหว่างการปรึกษาภายหลังยุติการปรึกษา คือ มีจิตใจเข้มแข็งมากขึ้น ไม่โทษผู้อื่น อบอุ่นใจ สบายใจ รู้สึกปิติ เห็นทางออกของปัญหา มุ่งมั่นตั้งใจจะทำสิ่งดีๆ ต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบการปรึกษา; การบูรณาการปรึกษาแนวพุทธ; พระสงฆ์ผู้ให้การปรึกษา

Abstract

This article is intended to evaluate the counseling model in an Integrative Buddhist Psychology of counseling monks. As a results of the research, the counseling model, in an Integrative Buddhist Psychology of counseling monks, consists 6 components, namely, (1) the goal of counseling, (2) the Buddhadhamma relevant to counseling, (3) the crucial characteristics of counseling monks, (4) the counseling process, which has 6 steps, i.e., loving-kindness interacting, Kalyanamittata dialogue, observing Dukkha (sufferings), suggesting the realization or the understanding of the causes of sufferings, leading to peaceful mind, guiding way of life with Magga (the path leading to cessation of suffering), (5) the counseling skills and (6) the result of counseling. The result of an assessment of this counseling model in an integrative Buddhist psychology of the counseling monks indicated that it was in the most highly appropriate category. The assessment after using this counseling model also found that the counselees reflected positive changes within themselves, i.e., being spiritually strong, not blaming others, being warm, feeling comfortable and happier, seeing the ways out, and being determined to do good more and more.

Keywords: Counseling Model; an integrative Buddhist psychology; The Counseling Monks

บทนำ

ในปัจจุบันระบบเศรษฐกิจและสังคมโลกมีขยายตัวและการแปรเปลี่ยนตลอดเวลา ซึ่งเป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์ ทำให้เกิดวิกฤติการณ์ที่เป็นปัญหาในหลายๆด้านในทุกประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยของเราด้วย สังคมไทยตกอยู่ภายใต้อำนาจของวัตถุนิยมและบริโภคนิยมอย่างขาดสติ ผู้คนจำนวนมากมักวิ่งตามกระแสโลกจนก่อให้เกิดปัญหาในทุกๆ มิติของสังคม ล้วนก่อให้เกิดความทุกข์กาย ทุกข์ใจ ในระดับปัจเจกบุคคลแทบทั้งสิ้น หากผู้ที่ประสบปัญหาไม่สามารถจัดการชีวิตของตนหรือไม่ได้รับการช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม อาจเกิดความสับสนในชีวิต มีการตัดสินใจที่ผิดพลาดเป็นการเพิ่มปัญหาต่างๆ ให้ยุ่งยากมากยิ่งขึ้น และหากต้องเผชิญต้องเผชิญภาวะวิกฤตอย่างต่อเนื่องย่อมจะนำพาจิตไปสู่ภาวะที่ผิดปกติ หรือออกจากโลกแห่งความเป็นจริง (Sucaromana, 2016: 209)

การปรึกษาเชิงจิตวิทยา ที่เป็นศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากความต้องการในการที่จะช่วยเหลือเยียวยาผู้คนที่มีความทุกข์ทางด้านจิตใจอย่างเป็นกระบวนการ มุ่งให้ผู้ที่มีปัญหาได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับตน และมองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้ด้วยตัวเอง โดยมีนักจิตวิทยาการปรึกษา มีหน้าที่เป็นผู้เอื้อให้ผู้ที่มีปัญหาได้เข้าใจปัญหาอย่างชัดเจนและนักจิตวิทยาการปรึกษาจะไม่เข้าไป แนะนำ หรือบงการ ผู้มาปรึกษา แต่จะช่วยให้ผู้มาปรึกษาสามารถจัดการปัญหาได้ด้วยตัวเอง สามารถวางแผนทางการดำเนินชีวิตตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมั่นคง และสามารถจัดการปัญหาของตนเองได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับความเป็นจริง และยังช่วยให้ค้นพบศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดี และดำรงตนให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

ในเริ่มแรกของการปรึกษาและการบำบัดทางด้านจิตใจนั้น ขอบเขตของจิตวิทยาตะวันตก เน้นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของคนป่วยทางจิตใจ โดยเฉพาะคนบ้า คนเสียสติและคนที่มีวิปริตทางด้านจิตใจแบบต่างๆ แล้วค่อยๆ ขยายมาสนใจปัญหาคนทั่วไปภายหลัง แต่ก็เน้นการแก้ปัญหาเป็นจุดๆ โดยแต่ละทฤษฎีก็เน้นเฉพาะจุดและปฏิเสธด้านอื่นๆ (Prochaska & Norcross, 2007 : 541-542) แต่การแก้ปัญหาด้านจิตใจของจิตวิทยาตะวันตกในแต่ละแนวคิดต่างประสบปัญหาเดียวกัน คือแต่ละแนวคิดต่างมีมุมมองของชีวิตที่ไม่รอบด้านทุกมิติ ต่างใช้เพื่อการปรึกษาบำบัดที่อธิบายจากทัศนะของตนที่แยกย่อยปรากฏการณ์ทางด้านจิตใจที่กว้างขวางนั้น ให้เหลือเพียงมุมใดมุมหนึ่งที่เชื่อเท่านั้น (Wanapoot, 2008) เพราะในทางพระพุทธศาสนานั้นมองปัญหาทางด้านจิตใจของคน มิได้อยู่ในวงการเจ็บป่วยทางจิต คือไม่ได้เน้นในเรื่องคนไข้โรคจิต แต่หมายถึงการพยายามแก้ปัญหาของคนธรรมดาสามัญทั่วไปที่ใช้ชีวิตตามปกติในสังคมที่มีความทุกข์ และมองการแก้ไขปัญหานั้นองคร่วมไม่ได้แยกส่วน (P. A. Payutto, 2009) ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย โรค 2 อย่างนี้คือโรคทางกาย และโรคทางใจ สัตว์ผู้อ้างว่า ตนเองไม่มีโรคทางกายตลอดเวลา 1 ปีบ้าง 2 ปีบ้าง 3 ปีบ้าง 4 ปีบ้าง 5 ปีบ้าง 10 ปีบ้าง 20 ปีบ้าง 30 ปีบ้าง 40

ปีบ้าง 50 ปีบ้าง แม้ยิ่งกว่า 100 ปีบ้าง ยังพอมืออยู่ แต่สัตว์จะกล่าวอ้างว่า ตนไม่มีโรคทางใจตลอดระยะเวลาเพียงครู่เดียว หาได้ยาก ยกเว้นท่านหมตกลีแล้ว” (Tripitaka : Thai version, 21/157/217)

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับคนไทยมานาน ในอดีตวัดและพระสงฆ์เป็นทุกสิ่งทุกอย่างของสังคมไทย เป็นศูนย์รวมความเชื่อ ความศรัทธาและเป็นรากฐานของภูมิปัญญา แต่บทบาทของพระและวัดได้เปลี่ยนไปเมื่อประเทศพัฒนาและมีความทันสมัยตามแบบตะวันตกมากขึ้น ด้วยความเปลี่ยนแปลงนี้วัดจึงเหลือบทบาทเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรม และทำบุญในวันสำคัญ วัดและพระสงฆ์ดูเหมือนจะก้าวตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงไม่ทัน สถาบันสงฆ์อ่อนแอลง แต่ประชาชนทั่วไปก็ได้มีสุขเพิ่มขึ้นตามการเติบโตของสังคม (Department of Mental Health, 2005 : 8-9) แต่กระนั้นก็ตามจากการศึกษาถึงบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่าท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงพระสงฆ์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป และหนึ่งในบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ คือ บทบาทการเป็นผู้นำสู่ความพ้นทุกข์ (Phrakhruwinaitorn Chakkree Sricharumedhiyan et al., 2016)

ด้วยความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาของพระสงฆ์ เพื่อเป็นรูปแบบให้พระสงฆ์ที่มีบทบาทในการให้การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยานำไปใช้ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการบำเพ็ญประโยชน์ของพระสงฆ์ คือเป็นผู้ที่มีความสามารถช่วยเหลือคลี่คลายปัญหาแก่บุคคลที่จมอยู่ในกองทุกข์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาได้อย่างแท้จริง และเพิ่มพูนภาวะอันเป็นกุศลให้เกิดในจิตใจของผู้คน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งที่จะศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยายุทธของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการปรึกษาแนวพุทธของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษาในปัจจุบัน
2. เพื่อประเมินรูปแบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยายุทธของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีการปรึกษาแนวจิตวิทยาตะวันตกร่วมสมัย และการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และบูรณาการองค์ความรู้ที่ได้มา นำ

เสนอเรื่อง การพัฒนารูปแบบการปฐกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปฐกษา โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาการปฐกษาแนวพุทธจิตวิทยาและการปฐกษตามแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาตะวันตก โดยผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทย) ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรวมทั้งเอกสารตำรา บทความต่างๆและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในประเด็นเกี่ยวกับ ความหมายของการปฐกษา จุดมุ่งหมายของการปฐกษา จิตวิทยา หลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปฐกษา คุณลักษณะของผู้ให้การปฐกษา กระบวนการปฐกษา ทักษะที่ใช้ในการปฐกษา ผลของการปฐกษาและการประเมินผล

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางในการปฐกษาของพระสงฆ์ผู้ให้การปฐกษาในปัจจุบัน โดยการสัมภาษณ์ พระสงฆ์จำนวน 10 รูป ใช้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบ สโนว์บอลหรือแบบลูกโซ่ (Snow Ball or Chain Sampling) ในกรณีที่ข้อมูลยังไม่อิ่มตัว โดยมีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้มีความรู้ทางด้านพุทธจิตวิทยาเป็นผู้มีประสบการณ์ในการช่วยเหลือญาติโยมที่ปัญหาทางด้านจิตใจ เป็นผู้มีความสามารถในการปฐกษาแนวพุทธ และมีความพร้อมยินดีที่เข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามจุดประสงค์ของการวิจัย และจากการศึกษาหลักการและกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ภายใต้การแนะนำของอาจารย์ที่ปฐกษา จัดทำข้อมูลดิบที่ได้จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ทุกรูป และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนารูปแบบโดยการการจัดทำต้นร่างรูปแบบการการปฐกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปฐกษา โดยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ จากแนวคิดหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฐกษาแนวพุทธจิตวิทยา แนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาการปฐกษตามแนวทางตะวันตก และแนวทางการปฐกษาที่พระสงฆ์ใช้ในปัจจุบัน แล้วนำต้นร่างรูปแบบไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการปฐกษาแนวพุทธ ประกอบด้วยพระสงฆ์และฆราวาส จำนวน 7 รูป/คน ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ จากนั้นผู้วิจัยสร้างดำเนินการคู่มือแนวปฏิบัติการปฐกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปฐกษาที่ปรับปรุงตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และนำคู่มือปฏิบัติดังกล่าวไปให้ความรู้และฝึกอบรมกับพระสงฆ์ในโครงการเยี่ยมญาติด้วยธรรมะ ของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครจำนวน 6 รูป เป็นเวลา 2 วัน จากนั้นพระสงฆ์ผู้เข้ารับการอบรมได้นำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ในการให้การปฐกษากับญาติโยม เป็นเวลา 1 เดือน โดยกำหนดให้พระสงฆ์ให้การปฐกษญาติโยมให้ครบกระบวนการจำนวน รูปละ 2 ราย และการให้การปฐกษาอย่างน้อยรายละ 2 ครั้งๆ ละไม่น้อยกว่า 50 นาที หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ประเมินผลความพึงพอใจในการใช้คู่มือปฏิบัติกับพระสงฆ์โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ และประเมินผลของการให้การปฐกษาของพระสงฆ์จากญาติโยมที่มารับการปฐกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจและการปฏิบัติตนของผู้มาปฐกษาระหว่างปฐกษา และหลังยุติการปฐกษา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการพัฒนาแบบการให้การปรึกษาพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ (1) แบบการให้การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา และ (2) ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบและการนำไปใช้ ดังนี้

1. แบบการให้การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา

แบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา หมายถึง แบบการปรึกษาที่มีการดำเนินไปอย่างเป็นกระบวนการ โดยพระสงฆ์ให้การปรึกษา เป็นผู้มีการเจริญปัญญาและมีภาวะแห่งความเป็นกัลยาณมิตร นำหลักธรรม และแนวทางวิถิพุทธ มาช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของบุคคลที่มีทุกข์ภายในใจ ให้สามารถเข้าใจความจริงของธรรมชาติของชีวิตตามแนวพุทธธรรม โดยใช้การสนทนาสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับผู้มาปรึกษาด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อเอื้อให้ผู้มาปรึกษาสามารถเข้าใจทุกข์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และใช้ปัญญาไตร่ตรองให้คลี่คลายทุกข์ได้ด้วยตนเอง สามารถพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในไตรสิกขาในด้าน ความคิด พฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึก สามารถคุ้มครองชีวิตตนเองให้ไปสู่หนทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์

แบบการให้การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา ที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ ได้โครงสร้างของรูปแบบ มีทั้งหมด 6 องค์ประกอบหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านเป้าหมายการปรึกษา

ผู้วิจัยได้บูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ สติ โยนิโสมนสิการ (การคิดที่มีเหตุผล การคิดที่ถูกต้อง และไตรสิกขา เข้าเป็นเป้าหมายของการปรึกษาของรูปแบบการปรึกษาฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จากความสอดคล้องของเป้าหมายการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาและแนวทางการให้การปรึกษาของพระสงฆ์ปัจจุบัน

องค์ประกอบที่ 2 ด้านหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษา

ในการพัฒนารูปแบบครั้งนี้ ได้นำหลักธรรมที่เป็นฐานของการทำความเข้าใจความจริงของชีวิตตามแนวทางพุทธศาสนา ประกอบด้วย ชั้น 5 ไตรลักษณ์ หลักกรรม หลักอริยสัจ 4 หลักไตรสิกขา ตามแนวทางการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา และสอดคล้องกับการศึกษาของ โสริช โพธิแก้ว (Phokaew, 2010) ที่นำเสนอไว้ว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาและจิตรักษา ที่วางรากฐานอยู่บนหลักอริยสัจ 4 สามารถเอื้อให้บุคคลได้บรรลุศักยภาพที่มีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาด้านจิตใจด้วยตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงด้วยปัญญา โดยการวิจัยได้แสดงว่า กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาและจิตรักษา ส่งผลต่อตัวแปร ทั้งตัวแปรทางตะวันตกที่อิงหลักพุทธธรรม เช่น ศิล ปัญญา สันติภาวะ เมตตา สันโดษ เป็นต้น และตัวแปรทางตะวันตก อาทิเช่น ความเอื้อเฟื้อ ความรู้สึก

สอดคล้องกลมกลืนในชีวิต ความสามารถในการฟื้นฟูพลัง การเพิ่มความเข้มแข็งอดทน และการยกระดับสุขภาวะทางจิต เป็นต้น นอกจากนี้ยังผลจากงานวิจัยที่ว่า “การบำบัดแนวพุทธธรรมแบบกลุ่มช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการรักษาอาการซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคซึมเศร้าจากการได้รับการบำบัดตามปกติ” (Rungreangkulkij, S. et al., 2014)

องค์ประกอบที่ 3 ด้านคุณลักษณะของผู้ให้การศึกษา

ในการพัฒนารูปแบบครั้งนี้ ผู้วิจัยได้บูรณาการคุณลักษณะของผู้ให้การศึกษา จากที่พบว่า มีความสอดคล้องของคุณลักษณะผู้ให้การศึกษาระหว่างการศึกษานวพุทธจิตวิทยา แนวทางการให้คำปรึกษาของพระสงฆ์ อันประกอบด้วยพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 กัลยาณมิตร 7 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของประทีป พิษทองกลาง (Puchthonglang, 2010) ที่ได้นำเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้ให้การศึกษา และคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้ให้การศึกษาตามแนวจิตวิทยาตะวันตกตามแนวนุชนิยมของร็อดเจอร์ส (Roger, 1980) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการของผู้ให้การศึกษา คือ ความสอดคล้องในตนเอง การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข และการเข้าใจความรู้สึก

องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการศึกษา

กระบวนการศึกษาที่ผู้วิจัยค้นพบเป็นไปตามขั้นตอน ตามลำดับ และมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันในทุกขั้นตอน โดยผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการบูรณาการ ขั้นตอนการศึกษาตามแนวพุทธ กระบวนการศึกษาตามแนวจิตวิทยาตะวันตก และกระบวนการศึกษาของพระสงฆ์ในปัจจุบันที่ผู้วิจัยการศึกษา ซึ่งสรุปว่ามีขั้นตอนที่มีความเหมือนกันคือ ขั้นที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพในการศึกษา ขั้นที่ 2 การเข้าใจสาเหตุของปัญหาหรือความทุกข์ และขั้นที่ 3 การแก้ไขปัญหา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปได้เป็น 6 ขั้นตอน คือ ในขั้นสร้างสัมพันธภาพ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนคือ ปฏิสนธิด้วยจิตเมตตา และ สนทนาอย่างเป็นกัลยาณมิตร ขั้นที่ 2 ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนคือ ฟินิจรู้ทุกข์ และชี้ชวนให้เห็นและเข้าใจในเหตุแห่งทุกข์ ขั้นที่ 3 ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนคือ นำพาให้บังเกิดสุขภายใน และ ให้แนวทางดำเนินชีวิตด้วยมรรควิธี มีแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ประกอบด้วย การมีความเห็นที่ถูกต้อง ความคิดที่ถูกต้องตามธรรมนองคลองธรรม เป็นการเกิดปัญญาด้วยตนเอง ทำให้มีผลต่อการประพฤติทางกาย วาจา ใจ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมเป็นประโยชน์กับตนเองและผู้อื่น เป็นผู้มั่งคั่ง สมานและปัญญาในระดับโลกียธรรม ประกอบด้วย การมีความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) การมีความประพฤติทางกาย ทางวาจา ทางใจ ที่เป็นประโยชน์กับตนเองและผู้อื่น และการมีธรรมะเป็นเครื่องเตือนสติ ตั้งมั่นและเป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ประโยชน์ในขั้นตอนนี้ ผู้มาปรึกษาได้คลี่คลายทุกข์ของตน ดำรงตนในทิศทางที่เป็นประโยชน์ทั้งกับตนและผู้อื่น ดังผลการวิจัยที่พบว่า “การมีจุดหมายแนวคิด หลักการ แนวทาง ระบบ วิธีการ หลักพุทธธรรม และการวัดผล จะนำพาชีวิตให้ดำเนินไปในเส้นทางแห่งมัชฌิมาปฏิปทา โดยมีหลักการสำคัญ คือ การพัฒนาตนในไตรสิกขา การรู้เข้าใจหน้าที่ต่ออริยสัจ 4 การเข้าใจหลักพุทธธรรมเรื่องความสุข การกำหนดจุดหมายในการดำเนินชีวิต และ การรู้วิธีปฏิบัติต่อความสุข” (Ajariyanonta, 2016)

องค์ประกอบที่ 5 ทักษะการปรึกษา

ในการพัฒนาสาระสำคัญของทักษะการปรึกษาในรูปแบบที่พัฒนาครั้งนี้ เป็นการผสมผสานทักษะการปรึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาและแนวคิดจิตวิทยาตะวันตก ผลการศึกษาพบว่าพระสงฆ์ผู้ให้การปรึกษาต้องพัฒนาทักษะให้มีความสามารถในการให้การปรึกษาใน 2 ด้านประกอบด้วย

1) ด้านการพัฒนาทักษะภายในจิตใจ เป็นการเตรียมจิตใจให้มีความพร้อมสมควรแก่การทำหน้าที่ในการเป็นผู้ให้การปรึกษา เป็นจิตที่นุ่มนวล อ่อนโยน สงบนิ่ง และมั่นคง ซึ่งต้องฝึกฝนอบรมอย่างสม่ำเสมอ เพราะจิตที่อบรมดีแล้วจะเป็นจิตที่มีสมาธิ และจิตที่มีสมาธิทำให้เห็น รู้ชัดตามความเป็นจริง ดังนั้นผู้ให้การปรึกษาต้องฝึกตนในการเจริญจิต ซึ่งประกอบด้วย การเจริญสมาธิ และการเจริญปัญญาภาวนา และ

2) ด้านการพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวาจา เป็นสื่อสารทางวาจา ที่แสดงออกถึงความคิด อารมณ์และความรู้สึก การพูด ถ้อยคำต่างๆจึงมีความสำคัญต่อความเข้าใจเป็นอย่างยิ่ง ผู้ให้การปรึกษาพึงให้ความสำคัญในการสื่อสารบนพื้นฐานจิตใจที่เป็นกุศล อันเป็นคำพูดที่จริง ที่แท้ และเป็นประโยชน์ซึ่งเป็นองค์ธรรมพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (Sompong, 2016) และ การใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อการปรึกษา ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ให้การปรึกษาเช่นทักษะการรับฟัง (การใส่ใจ การสังเกต การยอมรับ) ทักษะการเห็นอกเห็นใจ (การทวนความ การสะท้อนความรู้สึก) ทักษะการถามเปิด (การถามเพื่อมุ่งให้ได้รายละเอียด การถามช่วยกระตุ้นให้คิด) ทักษะการสรุปประเด็น (การสรุปเนื้อหา การสรุปความรู้สึกและการสรุปกระบวนการให้การปรึกษา) ทักษะการให้กำลังใจซึ่งมีทั้งมีการใช้ภาษาท่าทาง และภาษาพูด ทักษะการให้ข้อเสนอแนะและทักษะการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ

องค์ประกอบที่ 6 ผลการปรึกษา

ผลของปรึกษาที่เกิดขึ้นระหว่างที่การปรึกษาดำเนินอยู่นั้น ผู้มาปรึกษามีการเปลี่ยนแปลงภายในตลอดเวลา ซึ่งได้แก่ มีสภาวะอารมณ์ที่สงบลง และมีกระบวนการคิดที่มีเหตุผลมากขึ้น และผลของการปรึกษาหลังการยุติการปรึกษาผู้มาปรึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่สภาวะทางจิตใจที่มั่นคงและมีความสุขมากขึ้นโดยการสังเกตของผู้ให้การปรึกษาว่าผู้มาปรึกษา มีศรัทธา มีความเชื่อ มั่นใจ ในสิ่งที่ตั้งถามและเป็นกุศล มีการปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น แสดงออกทางกาย วาจา ใจที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น อีกทั้งมีองค์ธรรมเป็นเครื่องเตือนสติ เป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

2. การนำไปทดลองใช้และการประเมินผลการใช้รูปแบบ

ภายหลังจากที่ได้รูปแบบการให้คำปรึกษา ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือแนวปฏิบัติการให้การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา โดยเค้าโครงของคู่มือดังกล่าวประกอบด้วยความเป็นมา ความหมายความสำคัญ องค์ประกอบต่างๆของรูปแบบฯ จากนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการอบรมพระสงฆ์ผู้ให้คำปรึกษาเพื่อให้เข้าใจในรูปแบบการให้การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ผู้มี

บทบาทให้การปรึกษา โดยใช้คู่มือฯ ที่จัดทำขึ้นนี้ประกอบการอบรม และได้ของความอนุเคราะห์จาก พระสงฆ์ในโครงการเยี่ยมญาติโดยด้วยธรรมะ ของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร จำนวน 6 รูป ให้ทดลองนำไปใช้ ซึ่งทุกรูปเป็นพระจิตอาสาที่มีความสนใจในด้านการให้การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา และมีประสบการณ์ ในการฝึกฝนการเป็นผู้ให้การปรึกษาตามโครงการฝึกอบรมของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร โดยพระสงฆ์ทุกรูปให้ความร่วมมือและยินดีเข้าร่วมการวิจัยตลอดกระบวนการจนครบกระบวนการ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ สุ่มสัมภาษณ์ความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้มาปรึกษาเมื่อสิ้นสุดการให้การปรึกษา โดยมีจำนวนผู้มา ปรึกษากับพระสงฆ์ตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 12 คน เพื่อเป็นการประเมินผลการใช้รูปแบบการปรึกษา ของพระสงฆ์ที่ให้การปรึกษา ผู้วิจัยสุ่มสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มารับการปรึกษาจำนวน 8 ท่าน โดยการศึกษา ตามหัวข้อวิจัยครั้งนี้ ได้ผ่านคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนแล้ว มีผลการประเมินประสิทธิภาพ ของรูปแบบฯ และการนำไปใช้ ดังนี้

1. การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบฯ ผู้วิจัยได้ประเมินความพึงพอใจของพระสงฆ์ผู้นำ รูปแบบฯ ไปใช้ พบว่าพระสงฆ์ที่นำรูปแบบฯ ไปใช้ มีความพึงพอใจในรูปแบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาตาม คู่มือแนวปฏิบัติการให้การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา ใน ระดับมากที่สุด และมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าเป็นรูปแบบฯ ที่มีความชัดเจน มีระบบ ทำให้เกิดประโยชน์กับ พระสงฆ์ผู้ให้การปรึกษาและผู้มาปรึกษา สำหรับในส่วนกระบวนการให้การปรึกษาซึ่งมี 6 ขั้นตอนนั้น พระสงฆ์ก็มีความพึงพอใจในระดับมากเช่นกัน และให้ข้อเสนอแนะถึงการอบรมการนำไปใช้ควรมีการเพิ่ม เวลาให้มากขึ้น

2. การประเมินประสิทธิภาพของการนำไปใช้รูปแบบฯ โดยการสัมภาษณ์ผู้มารับคำปรึกษาจากพระ สงฆ์ผู้ให้การปรึกษาตามรูปแบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ปรากฏผล ดังนี้

- 1) การเปลี่ยนแปลงภายในของผู้มาปรึกษาในระหว่างการให้การปรึกษา ผู้มาปรึกษามีทัศนคติที่ดี ต่อตัวพระสงฆ์ผู้ให้การปรึกษา และพอใจในการสื่อสารของพระสงฆ์ โดยผู้มาปรึกษา ให้ข้อมูล ว่า พระสงฆ์ผู้ให้การปรึกษามีคุณลักษณะ ความเมตตา กรุณา พุดจานุ่มนวล สุภาพ ใจเย็น มีความจริงใจ เห็นความสำคัญ อดทน ยอมรับเรา เข้าใจเรา และในด้านการ สื่อสารของ พระสงฆ์ผู้ให้การปรึกษา ผู้มาปรึกษาฯ ให้ข้อมูลว่า พระสงฆ์ใช้วิธีการรับฟัง การถาม การให้ ข้อเสนอแนะ ให้โอกาสได้แสดงความสามารถ ช่วยให้คิดใหม่ทำใหม่ อีกทั้งทำให้ผู้มาปรึกษา มองผู้คนรอบๆข้างในทางที่ดีขึ้น ซึ่งแสดงถึงการน้อมใจจนเกิดความรู้สึกศรัทธาในพระสงฆ์ และ องค์ธรรมที่พระสงฆ์ได้สื่อสาร เกิดความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหของตน
- 2) การเปลี่ยนแปลงของผู้มาปรึกษาหลังยุติการให้การปรึกษา ผู้มาปรึกษาสะท้อนว่า พระสงฆ์ผู้ ให้การปรึกษาได้นำหลักธรรมต่างๆเช่น หลักไตรลักษณ์ หลักกรรมมาช่วยเหลือใน กระบวนการให้การปรึกษา ส่งผลให้ ผู้มาปรึกษามีการเปลี่ยนแปลงที่เป็นการพัฒนาต่อเนื่อง ไปใน 2 ส่วน คือ (1) ในการปฏิบัติตน มีการปฏิบัติตนตามวิถีทางที่ถูกต้องเพิ่มขึ้น มีความเชื่อ

ในสิ่งที่ตึงามเป็นกุศล ปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ลดความ
โลภ ความโกรธ ความหลง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอาความรู้ทางธรรมมาแก้ไข้ปัญหาและ (2)
สภาพจิตใจ แข่มชื่น เบิกบานใจผ่นคลายใจ โล่งใจ โปร่งใจ สบายใจ ตั้งมั่นในความสงบมาก
ขึ้น ผู้มาปรึกษาคลายความทุกข์ใจ เข้าใจความจริงของชีวิตมากขึ้น อีกทั้งยังชี้ด้านสภาพจิตใจ
ของผู้มาปรึกษาหลังการให้การปรึกษา ว่า ผู้มาปรึกษามีจิตใจเข้มแข็งมากขึ้น ไม่โทษผู้อื่น
อบอู่ใจ สบายใจ รู้สึกปิติ เห็นทางออกของปัญหา มุ่งมั่นตั้งใจจะทำสิ่งดี ๆ ต่อไป

สรุป

รูปแบบการให้การปรึกษา ในการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางให้พระสงฆ์นำไปใช้ในการ
ช่วยเหลือแก้ไข้ทุกข์ทางด้านจิตใจของญาติโยมได้ และจากการศึกษาด้านผลของการปรึกษา พบว่า เมื่อยุติ
การปรึกษา ญาติโยมมีการเปลี่ยนแปลงกายที่เป็นไปในทางที่เป็นกุศลมากขึ้น มีความเชื่อมั่นในความดีงาม
มีการยึดมั่นในตนเองเบาบางลง มีการข่มใจตนเองได้ มีจิตที่นึกถึงผู้อื่น มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้คนรอบตัว
เข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักกรรม และหลักไตรลักษณ์ เป็นต้น และมีสภาวะจิตใจที่ผ่นคลาย โล่ง
โปร่ง สบายใจ อบอู่ใจ พร้อมจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างเป็นประโยชน์กับตนเองและผู้อื่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่ารูปแบบการให้การปรึกษา สามารถนำไปเป็นแนวทางให้พระสงฆ์นำ
ไปใช้ในการช่วยเหลือแก้ไข้ทุกข์ทางด้านจิตใจของญาติโยมได้ และจากการศึกษาด้านผลของการปรึกษา พบ
ว่า เมื่อยุติการปรึกษา ญาติโยมมีการเปลี่ยนแปลงกายที่เป็นไปในทางที่เป็นกุศลมากขึ้น ดังนั้นควรมีโครงการ
ฝึกอบรมพระสงฆ์ผู้มิบทาบทให้การปรึกษากับญาติโยมที่มีทุกข์ เพื่อช่วยให้พระสงฆ์สามารถเข้าถึงทุกข์ของ
ญาติโยมได้อย่างแท้จริง และเอื้อให้ญาติโยมสามารถแก้ไข้ปัญหาทุกข์ทางใจได้ตรงจุด เป็นการเผยแผ่พุทธ
ศาสนาเชิงรุกและลึก และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ ควรสนับสนุนให้พระสงฆ์นำ
รูปแบบการให้การปรึกษาไปประยุกต์ใช้ ในการช่วยเหลือญาติโยมที่เป็นทุกข์ใจ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับ
พระสงฆ์ผู้ให้นำรูปแบบไปใช้

1) มีการเตรียมพร้อม โดยทำความเข้าใจรูปแบบ ศึกษาแนวคิด หลักการพื้นฐานสาระสำคัญ
กระบวนการให้การปรึกษา การประเมินการให้การปรึกษา รวมทั้งการวางแผนในการบูรณาการทักษะการ
ให้การปรึกษา โดยสามารถปรับรายละเอียดต่างๆให้เหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของพระสงฆ์ให้
มากที่สุด

2) มีการฝึกฝนการให้การปรึกษาตามรูปแบบอย่างต่อเนื่อง และมีการประชุมกลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญหรือเพื่อนสหธรรมิกในรูปแบบ case conference เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และทักษะที่เอื้อต่อการให้การปรึกษา

3) พระสงฆ์ผู้ให้การปรึกษาอาจจะปรับให้มีพิธีกรรมเช่นการสวดมนต์ การนั่งสมาธิ การกำหนดลมหายใจ ฯ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะที่เกิดขึ้นก่อนการให้การปรึกษา ระหว่างการให้การปรึกษา หรือภายหลังสิ้นสุดการให้การปรึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ผู้ให้การปรึกษาในปัจจุบัน โดยการสัมภาษณ์พระสงฆ์จำนวน 10 รูป ใช้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบ สโนว์บอลหรือแบบลูกโซ่ (Snow Ball or Chain Sampling) ดังนั้นจึงควรต่อยอดในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) ควรมีการศึกษาวิจัยการให้การปรึกษาของพระสงฆ์ร่วมกับการฝึกจิตภาวนาในผู้มาปรึกษา
- 2) ควรมีการศึกษาถึงการพัฒนาสมรรถภาพในการให้การปรึกษาของพระสงฆ์ เพื่อจะได้นำมาพัฒนาคุณลักษณะของผู้ให้การปรึกษาแนวพุทธ

References

- Ajariyanonta, W. (2016). Handbook of how to have a happy life according to Buddhist Principles for the elders. *Journal of Graduate Studies Review*, 12(2), 18-31.
- Department of Mental Health. (2005). *Mental Health Awareness Guide*. (2nd ed.). Bangkok: Printing Agriculture Cooperatives of Thailand.
- P. A. Payutto. (2009). *Buddhadhamma*. (11th ed). Bangkok: Sahadhammika.
- Phokaew, S. (2010). *Application of Four Noble Truths of Buddhism with Counseling and Psychiatric Treatment*. Research Report. Faculty of Psychology Chulalongkorn University.
- Phrakhruwinaithorn Chakkree Sricharumedhiyan, et al. (2016). The Role of Thailand Monks in Globalization Society Ages. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 275-287.
- Prochaska, J.O., & Norcross, J.C. (2007). *Systems of Psychotherapy*. (2007). (6th ed.). CA: Thomson Brook/Cole.

- Puchthonglang, P. (2010). *Buddhist Counseling Model According to Kalayanamitra*. Ph.D. Dissertation. Mahachulalongkornrajavidya University.
- Rogers. C.R. (1980). *The Foundation of Person-centered Approach : A way of being*. Boston: Houghton Mifflin.
- Rungreangkulkij, S. et al. (2014). Efficacy of Buddhist Counseling on Decrease Depressive Symptoms of Patients with Depressive Disorder. *Journal of the Psychiatric Association of Thailand*. 59(4), 381-393
- Sompong, S. (2016). A Critical Analysis of Communication Pattern for Peace in the Online Media by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Komchadluek.Net. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1),137-154.
- Sucaromana, A. (2016). Resilience Quotient: RQ. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 209-220.
- Wanapoot, P. (2008). *Basic Concepts of Psychological Concepts in Buddhism*. Ph.D. Dissertations Graduate School. Mahachulalongkornrajavidya University.

การพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตร ตามหลักพระพุทธศาสนา*

The Development of Life Skills in Making Friendship in Buddhism

พระอธิการสุชาติ จันทสโร¹ และ วิโรจน์ อินทนนท์²
Phra Adikan Suchat Chanthasaro¹ and Viroj Intanon²

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus,
113 Su Thep Road Muang District, Chiang Mai, Thailand, 50200

²คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Humanities, Chiang Mai University,
239 Huay Kaew Road, Muang District, Chiang Mai, Thailand, 50200

¹Corresponding Author. Email: anakarik@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนา” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและมีการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะชีวิตในการสร้างมิตร หมายถึง ทักษะการควบคุมพัฒนาตน การสื่อสาร การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจ การจัดการความรู้สึก การปรับตัว และการเห็นอกเห็นใจต่อบุคคลอื่น ทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การฝึกตนเองให้มีพรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อันเป็นธรรมนำไปสู่การสร้างกัลยาณมิตร ส่วนรูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนาประกอบด้วยหลักการพัฒนาตน โดยควบคุมตน บนฐานอุเบกขา มีเหตุผล เพื่อการตั้งตนไว้ชอบ หลักการสรรหากัลยาณมิตรด้วยการสื่อสารแสดงความรู้สึบบนฐาน

*Received March 28, 2016; Accepted November 14, 2016.

เมตตา เพื่อรู้จักสุจริตชน หลักการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่เลือกสรร ด้วยการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
บนฐานกรุณา วิเคราะห์กลุ่มมิตร เพื่อรู้จักการผูกมิตร หลักการบริการต่อมิตร ด้วยการตัดสินใจบนฐาน
เมตตา โดยกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา เพื่อรู้จักเสียสละ หลักการรักษาน้ำใจมิตร ด้วยการจัดการ
ความรู้สึกเที่ยงตรง บนฐานอุเบกขา จัดการกับความกังวลและความเศร้า เพื่อรู้จักแสดงความรักปรารถนาดี
หลักการปรับตัวตามบริบทของชุมชน ด้วยการจัดการความเครียดบนฐานมูทิตา ความคิดที่อ่อนโยน เพิ่ม
ความคิดทางบวก เพื่อรู้จักปรับปรุงตนเอง และหลักการประเมินพฤติกรรมของมิตร ด้วยการเห็นอกเห็นใจ
บนฐานกรุณา การเข้าใจความต้องการของบุคคล อย่างมีสติ เพื่อความเป็นมิตรที่ดีต่อกัน

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะชีวิต; การสร้างมิตร

Abstract

The research entitled “The Development of Life Skills in Making Friendship in Buddhism” is to study the concept of the life skills in making friendship in line with Buddhism and to propose the model of the life skills development in making friendship in line with Buddhism. This is the documentary research and the depth interviews have been also done.

From the study, it can be found that the general concept of the life skills in making friendship means self-control in their own development in communication, the critical thinking, decision, dealing with feelings, adaptation and compassion to others. While the concept of the life skills in making friendship in line with Buddhism means self-training by the Brahmavihāra: Holy Abiding; Mettā (loving-kindness), Karuṇā (compassion), Muditā (sympathetic joy) and Upekkhā (equanimity). This Buddha-dhamma undoubtedly leads to the creation of good friendship. Last, the model of the life skills development in making friendship in line with Buddhism is the principles of self-development by the self-regulation based on Upekkhā (equanimity) for right livelihood, the recruiting friendship based on Mettā (loving-kindness) for recognizing good person, the building relationships with individuals selected based on Karuṇā (compassion) for realizing a friendship. Besides, the serving a friend and the determining alternative solutions based on Mettā (loving-kindness) is for making sacrifices, the maintaining a good friendliness and the dealing with fear and sadness based on Upekkhā (equanimity) is for showing goodwill, the adjusting themselves according the context of the community based on Muditā (sympathetic joy) is for self-improvement, and the estimating the behavior of friendliness and the understanding the needs of individuals consciously based on Karuṇā (compassion) is for being friendly to each other.

Keywords: The Development of Life Skills; Making friendship

บทนำ

การคบมิตรจึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะหากเราคบมิตรที่ดีก็จะเป็นผลดีต่อชีวิตเรา หากเราคบมิตรที่ไม่ดีก็จะพาเราตกต่ำไปสู่ความเสื่อมความทุกข์ มิตรที่ดีหรือที่เรียกว่ากัลยาณมิตรนั้นก็เหมือนกับการเริ่มต้นแห่งความดีงามความเจริญรุ่งเรือง ผู้ใดมีกัลยาณมิตรจึงเปรียบดังรุ่งอรุณที่ทอแสงเรืองรองให้ความอบอุ่นกายและใจแก่ผู้นั้น ดังพุทธพจน์ว่า “เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุรณิมิต ฉันทใด กัลยาณมิตรตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี) ก็เป็นตัวนำ เป็นบุรณิมิตเพื่อความคิดขึ้นแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ฉันทนั้น” (Thai Tipitakas 19/49/43) การจะคบมิตรที่ดีนั้นต้องทราบวาลักษณะของมิตรที่ดีนั้นเป็นอย่างไรบ้าง ที่ว่าดีนั้น ติดตามความรู้สึก ความพอใจ ความคิดเห็นของตนเอง หรือว่าอย่างไรจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการพัฒนาทักษะชีวิตที่ดีในการสร้างมิตร และการเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการให้บริการและการประสานงาน สามารถให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ (Wannacum, 2015 : 100) และเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ทางเศรษฐกิจ ทางสภาวะอารมณ์ของบุคคล และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ปัญหาสังคมโดยรวม (Namanee, 2016)

ทักษะชีวิต (Life Skills) เป็นความสามารถของบุคคลหรือทักษะที่มนุษย์ทุกคนต้องมี และใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อช่วยให้ตนเองมีความสุขสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ และประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย การมีความรู้ และเจตคติที่ดี มีความสามารถในการจัดการกับปัญหาใดปัญหาหนึ่งของตนเองได้เพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่รอดได้ในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และมีภาวะวิกฤติในยุคปัจจุบันอย่างมีความสุขและเตรียมพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต (Janjaroen and Nakaramontree, 2016) ตลอดจนสามารถจัดการกับปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินชีวิตตนเองได้อย่างปกติสุขในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสังคมที่ดีมีความสุข ความสามารถที่จะช่วยป้องกันและดูแลมนุษย์ในยามที่ต้องพบกับเหตุการณ์วิกฤตอย่างไม่สามารถคาดเดาหรือควบคุมได้ (Sucaromana, 2016)

การนำแนวทักษะชีวิตมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยที่มีสถานภาพ บทบาท และหน้าที่การงานแตกต่างกัน ตามที่บรรทัดฐานทางสังคมกำหนดไว้ หรือ ได้รับการแต่งตั้ง หรือตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม และการเมืองที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง จำเป็นต้องอยู่ภายใต้กรอบของพุทธธรรม คือ หลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักสัปปุริสธรรม หลักสังคหวัตถุและ หลักพรหมวิหาร เป็นต้น ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขัดเกลาพัฒนาชาวพุทธให้เกิดทักษะในด้านต่างๆ ทั้งทักษะการปฏิบัติตนให้เป็นคนมีบุคลิกภาพดี ทักษะในการสร้างมิตรในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นศาสนาแห่งการฝึกฝนตนเอง ดังมีพระพุทธพจน์บทหนึ่งว่า “ผู้ฝึกตนเป็นผู้ประเสริฐที่สุด” (Thai Tipitakas 25/321/133) แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนานั้นยกย่องการฝึกฝนตนเองหรือการพัฒนาตนเอง ผู้ที่ผ่านการฝึกฝนย่อมมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนา” ทั้งนี้ เพื่อศึกษาสาระตลเกี่ยวกับทักษะชีวิต และรูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตที่สัมพันธ์กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการสร้างมิตร โดยคาดหวังว่า การวิจัยครั้งนี้ จะมีผลสัมฤทธิ์ที่เป็นประโยชน์แก่ปัจเจกบุคคลผู้สนใจ ในการนำไปพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรให้สำเร็จสมบูรณ์ตามที่ต้องการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์และเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยทางเอกสารประกอบการสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

1. **ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ** ศึกษาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนา ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเถรวาท จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2. ข้อมูลขั้นทุติยภูมิ

- 1) ศึกษาทักษะชีวิตในการสร้างมิตร จากเอกสารวิชาการของยูเนสโก และกรมวิชาการ
- 2) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตในการสร้างมิตร จากงานเขียนของนักวิชาการทั้งหลาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3) ศึกษาสาระตลเกี่ยวกับหลักการพัฒนาตนและหลักการสร้างมิตรในพระพุทธศาสนา จากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์พิเศษที่เกี่ยวข้อง
- 4) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสร้างมิตร จากตำราวิชาการ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 5) ศึกษาคำให้สัมภาษณ์ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับมวลชนเกี่ยวกับการสร้างมิตร
- 6) รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ และขั้นทุติยภูมิด้วยวิธีการทางปรัชญา โดยอาศัยศาสตร์แห่งการตีความ

7) วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนา จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีทักษะชีวิต หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง และจากคำให้สัมภาษณ์ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับมวลชน

8) กำหนดรูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีทักษะชีวิต หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง และจากคำให้สัมภาษณ์ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับมวลชน ให้เป็นรูปแบบใหม่

- 9) เรียบเรียงเนื้อหาให้ตรงประเด็นของวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อที่ตั้งไว้
- 10) อภิปรายผลที่ได้จากการวิจัย
- 11) สรุปผลการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย
- 12) เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิเคราะห์หลักการพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามแนวคิดของนักสังคมวิทยาและพระพุทธศาสนา หลักการนำทฤษฎีทักษะชีวิตและหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาบูรณาการซึ่งมีผลการศึกษาและวิเคราะห์ ดังนี้

1. ทักษะชีวิตในการสร้างมิตร

ทักษะชีวิตในการสร้างมิตร ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ 7 หลักการ ซึ่งแต่ละหลักการมีข้อพึงปฏิบัติ ดังนี้

1) หลักการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเอง เป็นการปรับปรุงตนให้เจริญงอกงาม มีการเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดีขึ้น โดยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งในด้านสุขภาพร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ รวมทั้งด้านความสามารถและสติปัญญา เพื่อให้ตนบรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ ส่วนวิธีการพัฒนานั้น เริ่มจากการทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาต่อไป โดยกำหนดเป้าหมายที่อยู่ในกรอบความสามารถของตนที่จะให้บรรลุได้อันประกอบด้วยการพัฒนาทักษะพื้นฐานไม่ว่าจะเป็นทักษะด้านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การคิด และทักษะ ดังผลการวิจัยที่พบว่า “การปฏิบัติในทุกด้านที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลอย่างสม่ำเสมอ จะส่งผลให้เป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพและมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถใช้ชีวิตส่วนตัว อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (Promtong, 2016) สามารถดำรงชีวิตและยืนหยัดในโลกอนาคตได้อย่างมีความสุขทั้งด้านการดำเนินชีวิตและด้านหน้าที่การงาน สามารถปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็น พัฒนาจิตสำนึกต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกต่อการเป็นพลเมืองและจรรโลงให้สังคมในอนาคตน่าอยู่มากยิ่งขึ้น (Thanorm-chayathawat, B., et al., 2016)

2) หลักการสรรหากัลยาณมิตร

การสรรหากัลยาณมิตร ควรเลือกสรรมิตรผู้ร่วมฐานะ ร่วมกิจการ หรือร่วมอยู่สภาพอย่างเดียวกัน ผู้ชอบพอรักใคร่คบหากัน มีความหวังดีปรารถนาดีต่อกัน เลือกกัลยาณมิตร ที่เป็นบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในมรรคาแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง (P. A. Payutto, 2007) จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่ากัลยาณมิตร คือ ผู้ชอบพอรักใคร่คบหากัน ความมีใจหวังดีปรารถนาดีต่อกัน ทำให้เจริญแก่บุคคลผู้คบหา การเลือกสรรมิตร

ควรเลือกบุคคลที่ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไปนั่งใกล้ โดยควรเป็นคนเสมอตงในด้านศีล สมาธิ ปัญญา เนื่องจากการคบมิตรนั้นมีความสำคัญต่อตนเองมาก เพราะการคบหาจนสนิทกับคนเช่นไร ก็มักจะเป็นเช่นนั้น

3) หลักการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่เลือกสรร

การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่เลือกสรร เป็นการพัฒนาการสื่อสารกับคนอื่น ๆ เพื่อให้ตนเป็นที่รักใคร่ และได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากผู้อื่น โดยมุ่งให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือประสานงานกัน ให้ดำเนินงานต่างๆ อย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพและเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่เลือกสรร ข้อสำคัญก็คือ พุดจาติ ถูกพจนน ให้กำลังใจกับทุกคน แสดงความยินดีเมื่อมีใครได้มีสุข มีความมั่นใจในความดีของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่เลือกสรร เป็นการติดต่อเกี่ยวข้องกันเพื่อเป็นสะพานทอดไปสู่ความเป็นมิตร รวมทั้งการพัฒนาตนเองให้เป็นที่รักใคร่ชอบพอ และได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากผู้อื่น (Awakul, 1996) ซึ่งเป็นลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลอื่น

4) หลักการบริการต่อบุคคลผู้เป็นมิตร

การบริการที่ดี เป็นการปฏิบัติตนเพื่อผู้อื่น ในอันที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับความสุข ความสะดวกหรือความสบาย เกิดความประทับใจ การแสดงท่าทีสุภาพ อ่อนน้อม เป็นกันเอง และมีความสามารถในการสื่อสาร จะทำให้ผู้รับบริการเกิดความรู้สึกเป็นมิตร เพราะว่าการบริการต่อบุคคลผู้เป็นมิตร เป็นกระบวนการของการปฏิบัติตนเพื่อผู้อื่น ในอันที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับความสุข ความสะดวกหรือความสบาย เป็นการกระทำที่เกิดจากจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดี ช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เอื้ออาทร มีน้ำใจไมตรี ให้ความสะดวก รวดเร็ว ให้ความเป็นธรรมและเสมอภาค (Chokratanachai, 1993; Kitbunyong, 1993) เพราะว่าการปฏิบัติในบางครั้งความสำเร็จที่ได้รับต้องอาศัยมิตรที่ดีในการช่วยเหลือ จึงจำเป็นจะต้องมีแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม

5) หลักการรักษาน้ำใจบุคคลผู้เป็นมิตร

การรักษาน้ำใจบุคคลผู้เป็นมิตร เป็นการให้เกียรติ ให้การยอมรับ และให้การยกย่องเป็นสำคัญ โดยจะต้องเริ่มจากการเข้าใจตนเอง คือ การมีความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทั้งที่เป็นสติปัญญา ความรู้สึกนึกคิด สุขภาพ บุคลิกภาพที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยของตน เนื่องด้วยบุคคลทั่วไปเมื่อมาติดต่อกันจะมีความต้องการให้ตนรับด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใส บริการที่รวดเร็ว พุดจาสุภาพ พร้อมทั้งจะให้คำแนะนำด้วยความเต็มใจ และให้ความยุติธรรมแก่ผู้มาติดต่อกัน และบริการทุกคนอย่างเสมอภาค โดยไม่แบ่งชั้นวรรณะ และทำงานอย่างเหนือความคาดหมาย เช่น ให้คำอธิบาย ให้คำแนะนำ (Sukhothai Thammathirat Open University, 2012) จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทั้งที่เป็นสติปัญญา ความรู้สึกนึกคิด สุขภาพ บุคลิกภาพที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยของตน จะช่วยเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองใน 4 ทิศทาง คือ ลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ สร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น เพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่เคยมี

อยู่แล้วให้เพิ่มมากขึ้น การเข้าใจผู้อื่นว่า บุคคลมีความต้องการให้มีตอนรับด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาสุภาพ พร้อมทั้งจะให้คำแนะนำด้วยความเต็มใจ สิ่งเหล่านี้ เมื่อบูรณาการกันแล้ว ย่อมทำให้มีศิลปะในการรักษาน้ำใจบุคคลผู้เป็นมิตรได้เป็นอย่างดี

6) หลักการปรับตัวตามบริบทของชุมชน

การที่บุคคลสามารถสร้างหรือขัดเกลาพฤติกรรมของตนให้เข้ากับแบบแผนของสังคม หรือสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงให้สามารถบรรลุจุดหมายที่ต้องการ จะทำให้มีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขทั้งกายและจิตใจ เป็นการบรรเทาความรู้สึกคับข้องใจ ความขัดแย้งใจ ความกดดัน และความเครียด ช่วยให้มีความสุขกายและสุขภาพจิตดีขึ้น เพราะในชุมชนมีจะประชาชุมชนในด้านต่างๆ มีการรวมกลุ่มหลายรูปแบบ สามารถส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสื่อประชาสัมพันธ์ในการเรียนรู้ร่วมกัน (Sriupayo, 2016) เพราะว่าการอาศัยอยู่ในชุมชนจะต้องอาศัยความพึงพาจากท่านผู้รู้เพื่อแนะนำหลักการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมในสังคม

7) หลักการประเมินพฤติกรรมของมิตร

การแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อบรรลุจุดหมายปลายทางที่ตั้งไว้ และบรรทัดฐาน อันเป็นระเบียบแบบแผนที่บุคคลในสังคมยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันได้แก่ ธรรมเนียม กฎศีลธรรม และกฎหมาย คนดีที่ควรคบเป็นมิตร จะต้องมีความประพฤติไม่ขัดแย้งกับบรรทัดฐานทางสังคมของตนการประเมินพฤติกรรมของมิตร ควรเริ่มด้วยการศึกษาความต้องการของมิตร ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Bunsrong, 1990) มีการแสดงความเคารพและให้เกียรติต่อกันและกันเสมอ มีการแนะนำกันหรือชักชวนกันทำกิจกรรมสานความสัมพันธ์, ให้ความเคารพในการใช้ชีวิตของคนในครอบครัวเพื่อความไม่ประมาท และมีการแสดงความเคารพและให้การต้อนรับต่อแขกผู้มาเยือนอย่างสม่ำเสมอ (Phra Apichai Abhivadhdhano, 2016) เพราะว่ากัลยาณมิตรที่ดีจะเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติงานสำเร็จได้เป็นอย่างดี จึงมีความจำเป็นต้องประเมินพฤติกรรมของมิตรที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติของแต่ละบุคคล

2. รูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ทำการบูรณาการทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิตเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทาง ในการสร้างมิตร ดังนี้

1) การพัฒนาตนเอง ควรใช้ทักษะการควบคุมตน โดยบุคคลจะสามารถพัฒนาตนเองให้ผู้อื่นยอมรับในความเป็นคนดีต้องอาศัยทักษะการควบคุมตน ทำให้เป็นผู้ที่น่าคบหาสมาคมด้วย โดยมีอุเบกขา ในแง่ของความมีใจเป็นกลาง เทียบตรง ยึดหลักเหตุผลฐาน คือ เป็นจุดเริ่มต้น หรือเป็นแรงขับเคลื่อน จึงจะทำให้การพัฒนาตนนั้นประสบผลสำเร็จในเรื่องที่ต้องการ จัดได้ว่า เป็นการพัฒนาดนแบบที่เรียกว่า “ปัญญาชน” ย่อมทำให้บรรลุเป้าหมาย คือได้รู้จักตั้งตนไว้ชอบ ที่เน้นการมีจุดหมายในการดำเนินชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรมด้วยความตั้งมั่น โดยทำตนให้มีศีล มีกายวาจาเรียบร้อย ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เช่นนี้ ทำให้ง่ายต่อการไปสร้างความสัมพันธ์กับคนทั่วไปในสังคมนั้น

2) การสรรหาภักตยานมิตร ควรใช้ทักษะการสื่อสาร คือการใช้ถ้อยคำ ท่าทางสุภาพและมีลักษณะของการให้เกียรติผู้ฟังหรือผู้รับสารบนฐานของความมีเมตตา หวังดีต่อผู้รับสารนั้น การสื่อสารด้วยความหวังดีมีเมตตาเช่นนี้ ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กัน และก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการคบหา เช่นนี้ ทำให้บรรลุเป้าหมาย คือได้รู้จักสุจริตชนที่เน้นรู้จักบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอ และประพฤติดี ซึ่งจะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันมิตร อันจะนำมาซึ่งความเจริญด้วยกันทั้งสองฝ่าย

3) การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่เลือกสรร ควรใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ บนฐานของความกรุณา โดยการรู้จักประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้องรวมทั้งการรับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ ในกรอบของบรรทัดฐานทางสังคมนั้นๆ เป็นแนวปฏิบัติ เช่นนี้ ย่อมทำให้บรรลุเป้าหมาย คือ ได้รู้จักผู้มิตร ที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์กับมิตรที่ตนเลือกสรรและคบหาด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดมิตรภาพที่ยั่งยืนต่อไป

4) การบริการต่อบุคคลผู้เป็นมิตร ควรใช้ทักษะการตัดสินใจบนฐานของความเมตตา โดยการพิจารณาเลือกแนวทางในการปฏิบัติแบบใดแบบหนึ่งที่จะนำไปสู่การบริการต่อบุคคลผู้เป็นมิตรให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการด้วยความปรารถนาดี คำนึงถึงความสะดวกสบาย ให้เกิดความประทับใจ โดยการแสดงท่าทีสุภาพ อ่อนน้อม เป็นกันเอง เพื่อให้เกิดความรู้สึกระลึกถึงความดีหรือน้ำใจของกันและกัน ย่อมทำให้บรรลุเป้าหมาย คือ ได้รู้จักเสียสละ ที่เน้นการรู้จักการทำความดีแก่ผู้รับ โดยทำไปเพื่ออนุเคราะห์ด้วยความเต็มใจ เช่นนี้ ย่อมทำให้มิตรทั้งหลายมีความรู้สึกผูกพันกัน เป็นการรักษาความเป็นมิตรที่ดีต่อกันให้มั่นคงยิ่งขึ้น

5) การรักษาน้ำใจบุคคลผู้เป็นมิตร ควรใช้ทักษะการจัดการความรู้สึกบนฐานของอุเบกขา โดยการปรับความรู้สึกของตนให้เที่ยงตรง เป็นธรรม และเหมาะสมกับการคบมิตร โดยเริ่มจากการรู้เท่าทันอารมณ์ตัวเอง และจัดการกับอารมณ์ของตัวเองให้อยู่ในกรอบที่ไม่เสียกิริยาอาการแสดงออกต่อมิตรด้วยเที่ยงธรรมจริงใจในวิสัยที่จะพึงกระทำต่อมิตร ไม่เสแสร้งหลอกลวง จริงคือ จริง ได้ คือได้ จะไม่ทำให้มิตรเข้าใจผิดเกิดความไว้วางใจ เช่นนี้ ย่อมทำให้บรรลุเป้าหมาย คือได้รู้จักแสดงความมีน้ำใจต่อมิตร ซึ่งจะเป็นการรักษาใจบุคคลผู้เป็นมิตรได้เป็นอย่างดี

6) การปรับตัวตามบริบทของชุมชน ควรใช้ทักษะการจัดการความเครียดบนฐานของมูทิตา โดยฝึกทำความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคลในชุมชน รู้สาเหตุของความเครียดของตน รู้วิธีการเพิ่มความเครียดทางบวก และรู้จักเทคนิคการผ่อนคลายความเครียดด้วยความคิดที่อ่อนโยน ไม่มุ่งทะลุจุดยืน เพื่อเป็นฐานของการปรับตัว เช่นนี้ ย่อมทำให้บรรลุเป้าหมาย คือได้รู้จักปรับปรุงตนเองที่เน้นการรู้จักปรับปรุงบุคลิกภาพของตนอยู่เสมอและพูดอย่างสร้างสรรค์ สื่อความชัดเจน ซึ่งจะทำให้เป็นคนดีในสายตาของคนในชุมชนนั้นและอยู่ร่วมกันคนในชุมชนนั้นอันมิตรสหายอย่างราบรื่น

7) การประเมินพฤติกรรมของมิตร ควรใช้ทักษะการเห็นอกเห็นใจบนฐานของความกรุณา โดยการเรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกนึกคิด และเข้าใจความต้องการของมิตรในสถานการณ์ต่างๆ แล้วประเมินพฤติกรรมของเขานบนพื้นฐานแห่งแห่งการสงเคราะห์เท่าที่พฤติกรรมของมิตรนั้นไม่ขัดแย้งกับบรรทัดฐานทางสังคมด้วยความเห็นใจในสิ่งที่ยังบกพร่อง เช่นนี้ ย่อมทำให้บรรลุเป้าหมาย คือได้รู้จักพิจารณาอย่างมีสติรู้เท่าทัน ที่เน้นการรู้จักระมัดระวัง มีความรอบคอบและตระหนัก เข้าใจชัดตามความเป็นจริง ซึ่งจะทำให้เห็นเกณฑ์ประเมินมิตรแต่ละคนได้

ผลการสัมภาษณ์ประชาชน

ผลการสัมภาษณ์ประชาชนที่มีอาชีพที่เกี่ยวข้องในการสร้างมิตร ได้แก่ ผู้บริหารเรือนจำ เจ้าของร้านจำหน่ายสินค้า ผู้บริหารโรงเรียน และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ชุมชน เป็นกรณีศึกษา ประมวลความได้ว่า การสร้างมิตร ควรเริ่มจากการปรับปรุงจุดด้อยและพัฒนาจุดเด่นให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ไม่ทอดทิ้งกันในยามเดือดร้อน ให้เกียรติผู้อื่น ทำตนเป็นกันเอง ดูแลและเอาใจใส่กัน ให้กำลังใจในการสร้างตน หมั่นรักษาความดีเพื่อให้เพื่อนประทับใจ ทำตนให้เป็นคนมีเหตุผล ให้ผู้อื่นเห็นความสามารถของตน สรรหามิตรที่จริงใจ สร้างความสัมพันธ์ให้มิตรเกิดความสบายใจ ทำให้มิตรเห็นความปรารถนาดีของเรา แสดงความสุภาพต่อผู้น้อย และให้ความเคารพผู้ใหญ่ ให้ความสำคัญกับเวลานัดหมายกับผู้อื่น และอุทิศตนเพื่อชุมชน พยายามพูดคุยกับคนทุกระดับ ทุกอาชีพ โดยเน้นสรรหาคนที่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันได้ และให้เกียรติผู้อื่นอย่างเหมาะสมกับสถานภาพของผู้นั้น

อภิปรายผล

ประเด็นเกี่ยวกับการปรับปรุงจุดด้อยและพัฒนาจุดเด่นให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการพัฒนาตนเอง ที่อาศัยทักษะการควบคุมพฤติกรรมของตน ทำให้เป็นผู้ที่น่าคบหาสมาคมด้วย โดยมีอุเบกขา ในแง่ของความมีใจเป็นกลาง เทียงตรง ยึดหลักเหตุผลฐาน กล่าวคือ ไม่ใช่ความรู้สึกตัดสินใจ แต่ใช้ความถูกต้องชอบธรรมเป็นแนวทางพัฒนาตนเอง คนที่มีใจเป็นกลาง คือมีใจเป็นธรรม ย่อมมองเห็นจุดด้อยและจุดเด่นของตนได้ถูกต้อง และสามารถแก้ไขและพัฒนาตนได้อย่างถูกต้อง

ประเด็นเกี่ยวกับการไม่ทอดทิ้งกันในยามเดือดร้อน ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่ดีกับมิตรที่ตนเลือกสรรแล้ว โดยใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ บนฐานของความกรุณา กล่าวคือ รู้จักพิจารณาให้ความช่วยเหลือมิตรผู้ลำบาก ที่ช่วยตนเองไม่ได้ ให้สามารถกลับมาช่วยตนเองได้อย่างสมสถานภาพ ซึ่งวิธีนี้ จะเป็นวิธีที่รักษามิตรภาพได้ยาวนาน

ประเด็นเกี่ยวกับการให้เกียรติผู้อื่น ทำตนเป็นกันเอง ดูแลและเอาใจใส่กัน และให้กำลังใจในการสร้างตน ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการปรับตัวตามบริบทของชุมชน โดยใช้ทักษะการจัดการความเครียดบนฐานของมูทิตา กล่าวคือ การคบหากับคนจำนวนมาก ซึ่งมีพฤติกรรมที่ตนชอบบ้าง ไม่ชอบบ้าง ซึ่งอาจทำให้เกิด

ความเครียดเพราะไปสัมผัสกับพฤติกรรมที่ไม่ชอบ การปรับตัวโดยกำจัดความเครียดให้หมดไป แล้วให้การดูแลเอาใจใส่กันเป็นปกติ ย่อมรักษามิตรภาพกับหมู่ชนในชุมชนได้เป็นอย่างดีโดยฝึกทำความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคลในชุมชน

ประเด็นเกี่ยวกับการสรรหามิตรที่จริงจัง การสร้างความสัมพันธ์ให้มิตรเกิดความสบายใจ การทำให้มิตรเห็นความปรารถนาดีของเรา การแสดงความสุภาพต่อผู้น้อย การให้ความเคารพผู้ใหญ่ การให้ความสำคัญกับเวลานัดหมายกับผู้อื่น การอุทิศตนเพื่อชุมชน การพยายามพูดคุยกับคนทุกระดับ ทุกอาชีพ และการให้เกียรติผู้อื่นอย่างเหมาะสมกับสถานภาพของผู้นั้น ทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการสรรหากัลยาณมิตรโดยใช้ทักษะการสื่อสาร คือการใช้ถ้อยคำ ท่าทางสุภาพและมีลักษณะของการให้เกียรติผู้ฟังหรือผู้รับสารบนฐานของความมีเมตตา หวังดีต่อผู้รับสารนั้น ซึ่งการสื่อสารด้วยความมีเมตตา ปรารถนาดีเช่นนี้ จะทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กัน และก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการคบหา

ดังนั้น การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนาโดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิต จึงมีความสอดคล้องกับการสร้างมิตรในวิถีชีวิตของประชาชนโดยมีความคิดรวบยอด คือ อาศัยความปรารถนาดีต่อกันเป็นฐานสำคัญในการสร้างมิตรภาพต่อกัน

สรุป

ทักษะชีวิตในการสร้างมิตร เป็นการปรับปรุงตนเองให้เจริญงอกงามมีประสิทธิภาพ มีการเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้น มีหลักการสรรหากัลยาณมิตร การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่เลือกสรร เป็นกระบวนการของการปฏิบัติตนเพื่อผู้อื่น เป็นการให้เกียรติ ปรับตัวตามบริบทของชุมชน และจะต้องมีพฤติกรรมไม่ขัดแย้งกับบรรทัดฐานทางสังคมของตน รูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตในการสร้างมิตรตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาตนเอง ใช้ทฤษฎีทักษะการควบคุมตน แสดงความรู้สึบบนฐานของความหวังดีต่อผู้รับสาร มีการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่เลือกสรร ใช้ทฤษฎีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักการเห็นอกเห็นใจและกรุณา โดยวิธีการเข้าใจความต้องการ การของบุคคลอื่นบนฐานของการให้การสงเคราะห์ตามกำลัง เพื่อเป้าหมาย คือได้รู้จักพิจารณาอย่างมีสติรู้เท่าทัน

References

- Awakul, W. (1996). *Public Relations: Principles and Practices*. Bangkok: Thai Watana Panich.
- Kitbunyong, S. (1993). *Psychological Science*. Bangkok: Thai Watana Panich.
- Chokratanachai, S. (1993). *The Service Management to Excellence*. Bangkok: Office of the Civil Service Commission.
- Janjaroen, K. and Nakaramontree, S. (2016). The Relationship between Social Support and Life Skills among Nursing Students. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 3 (2), 85-99.
- Kitbunyong, S. (1993). *Create the Service, Create a Lasting Impression*. Bangkok: Se-Education.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Namane, P. (2016). Sadarasantosa and Stability of Family Institution. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 42-55.
- P. A. Payutto. (2009). *Buddhadhamma*. (11th ed). Bangkok: Sahadhammika.
- Phra Apichai Abhivaddhano. (2016). An Application of Garavasadhamma for Enhancing Peaceful Families. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 174-187.
- Promptong, J. (2016). Self-Development to be a Learning Person in the 21st Century. *FEU Academic Review*, 10(2), 63-72.
- Sriupayo, N. (2016). The Community Context Management Under the Changed Socio-Economic Lifestyle with the Community Based Participatory Tools. *FEU Academic Review*, 10(2), 238-250.
- Sucaromana, A. (2016). Resilience Quotient : RQ. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 209-220.
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2012). *Life Skills*. (20th ed.). Nonthaburi: STOU.
- Thanormchayathawat, B., et al. (2016). 21st Century Skills: A Challenge for Student Development. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*. 3(2), 208-222.
- Wannacum, N. (2015). Dittadhammikattasamvattanikadhamma-Based Performance of the Official in Khon Kaen Provincial Office. *Journal of MCU Peace Studies*. 3(1), 87-102.

รูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา*

The Knowledge Management Model of Buddhadāsa Bhikkhu for Propagation of Buddhism

พระกอบชัย เขมานนโท

Phra Kobchai khemānanto

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Email: ksaeueng@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

รูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเริ่มจากค้นคว้า และศึกษาแนวคิดทฤษฎีการจัดการความรู้ เพื่อศึกษากระบวนการการทำงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พุทธทาสภิกขุ จากการศึกษาในขั้นนี้ ได้สรุปกระบวนการจัดการความรู้ให้มี 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1. การสร้าง ความรู้ 2. การประมวลความรู้ 3. การเผยแพร่ความรู้ และ 4. การใช้ความรู้ ที่พบจากการศึกษาในการ ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุ โดยนำมาเป็นกรอบวิจัยในการศึกษารูปแบบการจัดการ ความรู้ของพุทธทาสภิกขุ เพื่อที่จะศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พระพุท ศาสนา.

คำสำคัญ: การจัดการความรู้; เผยแผ่พระพุทธศาสนา; พุทธทาสภิกขุ.

Abstract

The study of the pattern of the management of the knowledge by Ven. Buddhādāsa Bhikku for spreading Buddhism is very important by beginning from the search and study of the thesis of the management of knowledge. Ven. Buddhādāsa's management of the knowledge can be concluded as follows :- 1) To build up the knowledge 2) To collect the knowledge 3) To spread the knowledge 4) use the knowledge. The researcher has brought be mentioned theories for studying the format of the management of the knowledge taught by Ven. Buddhādāsa Bhikkhu for spreading Buddhism.

Keywords: Knowledge Management; Propagation of Buddhism; Buddhādāsa Bhikkhu

บทนำ

องค์ความรู้ในพระพุทธศาสนามีการสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน จนถึงปัจจุบันนับได้ร่วม 2,600 ปี พระพุทธศาสนาจึงเป็นองค์กรที่เก่าแก่ที่สุดในโลกองค์กรหนึ่ง ที่เป็นเช่นนั้น ก็เนื่องจากมีกระบวนการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถรักษาองค์ความรู้ทั้ง ปรัชญา ปฏิบัติ และปฏิเวธไว้ได้ โดยการจัดการความรู้ให้อยู่ในรูปแบบ นวัตกรรมศาสตร์ คำสั่งสอนของพระศาสดา มิ่งมรดก 9 ดังเห็นได้จากการรวบรวม รักษา เพื่อสืบทอดหลักปณิธิธรรม คือ พระไตรปิฎก อันเป็นเรื่องของการจัดการความรู้ด้วยเช่นกัน ซึ่งพุทธบริษัททั้ง 4 ได้ทำไปพร้อมกันกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามความหมายว่าหลักการเผยแผ่ คือ การทำให้ขยายออกไป (The Royal Institute, 2003) การขยายวงกว้างออกไป เพื่อให้หลักธรรมคำสอนที่เป็นองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนาแพร่หลายไปในทุกสารทิศอย่างกว้างไกล ยิ่งยืนและถาวร รูปแบบวิธีการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงวิชาการ เป็นการต่อยอดจากการศึกษาของคณะสงฆ์เดิม มาพัฒนาเป็นรูปแบบที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย และนำวิธีการมาบูรณาการ ได้แก่ วิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ เชิงปรัชญาและเชิงศาสนา (Vichai, 2016) สามารถปฏิบัติหน้าที่ หรือ แสดงบทบาท เข้าใจบริบทของงานขององค์กรและสังคมเป็นอย่างดี ตลอดจนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Phrakhrubaidika Aphichat Dhammasuddho, 2016)

สังคมยุคปัจจุบันตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้และความรู้กลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะยุคสังคมออนไลน์เป็นยุคที่มีปริมาณข้อมูลมากเกินไปที่คนใดคนหนึ่งจะรู้ได้หมด นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจุบันมีการแข่งขันด้วยการสร้างนวัตกรรม จึงปรากฏแนวคิดและกระบวนการใหม่ที่น่าสนใจ พัฒนาองค์ความรู้ ข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ต่อบุคคลและองค์กรนั้น ก็คือ การจัดการความรู้ (Knowledge Management) หมายถึง กระบวนการพัฒนาของบุคคลและองค์กรเพื่อสร้างคุณภาพและประสิทธิภาพ การรวมกลุ่มกัน กำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิด ร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากประสบการณ์ของสมาชิกผสมผสานกับความรู้จากแหล่งข้อมูลทั่วไป มีการกำหนดเป้าหมาย วิธีการปฏิบัติ การทดลอง การตรวจสอบ การสังเคราะห์ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการงานทั้งสองระดับ คือ ในระดับบุคคล การร่วมกระบวนการจัดการความรู้ช่วยเสริมสร้างความตระหนักคุณค่า และความสามารถที่เป็นความรู้ฝังลึกอยู่ในตัวตน เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จ ส่วนในระดับองค์กร กระบวนการจัดการความรู้เน้นการเรียนรู้เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกัน สมาชิกต่างเสริมพลังกันฉันทกัลยาณมิตร ทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งและผลงานก้าวหน้า สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) จึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการบริหารงานอย่างสำคัญ ซึ่งช่วยให้การทำงานควบคู่กันไปกับกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี (The Royal Institute, 2012)

การศึกษาบทบาทด้านการเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่สุดผู้หนึ่ง ที่ได้นำหลักธรรมในพุทธศาสนาออกมาสัมพันธ์เชื่อมโยงกับโลกสมัยใหม่ได้อย่างมีพลังและ

สามารถนำปัญญาชนที่ได้รับการศึกษาอย่างใหม่กลับไปหารากเหง้าทางภูมิปัญญาอันมีพระบรมศาสดาเป็นแรงบันดาลใจ (Phra Pisal Visāro, 2006) องค์การยูเนสโกประกาศยกย่องท่านอาจารย์พุทธทาสว่าเป็นบุคคลสำคัญของโลก ใน 100 ปี ชาตกาล ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งตลอดช่วงชีวิต 87 ปี ระหว่างปีพุทธศักราช 2449 - 2536 ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้ศึกษาปริยัติและปฏิบัติเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนา ท่านพุทธทาสเป็นพระนักเผยแผ่ที่มีผลงานมากที่สุดในบรรดาพระนักเผยแผ่ในเมืองไทย ท่านพุทธทาสผลิตหนังสือมากที่สุดในบรรดาพระนักเผยแผ่ในเมืองไทย หนังสือชุด ธรรมโฆษณ์ของท่านพุทธทาสเป็นหลักฐานในเรื่องนี้ โดยท่านพุทธทาสภิกขุได้ก่อตั้ง สวนโมกขพลาราม ร่วมกับคณะธรรมทาน จนปรากฏเป็นผลงานด้านการศึกษาเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากมาย ซึ่งทั้งหมดจัดว่าเป็นมรดกทางปัญญาที่ยิ่งใหญ่ ในปัจจุบันได้จัดเก็บอนุรักษ์ต้นฉบับผลงานต่างๆ ไว้ให้อย่างเป็นระบบ ดังเห็นได้จากองค์กรที่ร่วมกัน เก็บรักษาต้นฉบับผลงานไว้ในความรับผิดชอบของ มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ เพื่อประโยชน์ด้านการศึกษา สืบค้น การเผยแผ่ปณิธานและองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาที่มีอยู่มากมาย ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อการศึกษา พุทธศาสนาร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ตามทฤษฎีและวิทยาการสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ โดยเริ่มจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) บุคคลแบบเฉพาะเจาะจง การจัดเก็บและรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูล โดยค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 อรรถกถาฉบับแปลภาษาไทย หนังสือ ตำรา เอกสาร รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ บทความทางอินเทอร์เน็ต ตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและจากการสังเกตพูดคุย โดยมีการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลเชิงพื้นที่จากการสังเกตสัมภาษณ์เชิงลึก และแหล่งข้อมูลอื่นๆ รวมทั้งวิเคราะห์ และนำมาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนา และสรุปผลจากการศึกษา เพื่อนำเสนอผลวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

การจัดการความรู้ คือ กระบวนการในการสร้าง ประมวล เผยแพร่ และใช้สารสนเทศที่มีคุณค่าเพื่อใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผล อีกนัยหนึ่ง การจัดการความรู้ คือกระบวนการในการสร้างและเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เราทราบเข้าใจไปใช้ในการทำงาน เช่นจากความรู้เป็นการกระทำ จากนวัตกรรมไปสู่การเปลี่ยนแปลง เป็นกระบวนการภายในซึ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือเปลี่ยนแปลงองค์การ รวมทั้งประสิทธิผลในการพัฒนาด้วย เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ แนวคิดและประสบการณ์ และนำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงกับชุมชนเรียนรู้แห่งการปฏิบัติและเครือข่ายความรู้ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้อธิบายความหมายไว้เช่นกันว่า “พระพุทธเจ้าเป็นพระบรมศาสดาสามารถแปลประสบการณ์ส่วนพระองค์ให้เป็นความรู้สาธารณะ แต่ถ้าความรู้สาธารณะนี้ไม่มีคนท่อง ไม่มีคนจดจำ ไม่มีการจารึก คงสูญไปจากโลกนี้โดยพลัน การแปลความรู้ส่วนบุคคลเป็นสาธารณะในสมัยปัจจุบัน เขาเรียกว่า เคเอ็ม (KM : Knowledge management) คือการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ความรู้ของครูบาอาจารย์ที่เก่งแสนเก่ง ถ้าไม่เขียนตำราไม่แต่งตำรา ไม่มีลูกศิษย์ทำวิทยานิพนธ์บันทึกเอาไว้ไม่ถ้ายึดไว้ ไม่จารึกเป็นหนังสือไว้ พอสิ้นชีพท่านอาจารย์นั้นไป เรื่องนั้นก็สูญ” (Phra Brahmabundit Prayoon Dhammacitto, 2015) แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการความรู้ที่มีส่วนสนับสนุนงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งระดับบุคคลและองค์กรด้วย

แนวคิดการจัดการความรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้ศึกษาสามารถจัดได้หลายประเภท เช่นจัดตามพระไตรปิฎก จัดตามนวัคตฤสสาสน์ ในส่วนขององค์การแห่งการเรียนรู้ จัดตามพุทธบริษัท 4 ซึ่งยึดถือแนวดำเนินตามพระสัทธรรม คือปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อมุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศ, การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม, แบบแผนความคิด, การเรียนรู้เป็นทีม และการคิดเชิงระบบ ให้ดำเนินไปพร้อมๆ กัน เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนา การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา ถือเอาคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นองค์ความรู้ มีการศึกษา สืบทอดคำสอนเป็นส่วนปริยัติธรรม ในส่วนปฏิบัติธรรมก็ถือเอาการบำเพ็ญสมาธิหรือการฝึกวิปัสสนากรรมฐานเป็นข้อหลักสำคัญ เมื่อเป็นเช่นนั้นการจัดการความรู้จึงต้องให้สอดคล้องกับกระบวนการของพระสัทธรรม 3 เพื่อสามารถนำมาเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง

รูปแบบการจัดการความรู้ของท่านพุทธทาสภิกขุด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้เน้นถึงกระบวนการจัดการความรู้ 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1. การสร้างความรู้ 2. การประมวลความรู้ 3. การเผยแพร่ความรู้ และ 4. การใช้ความรู้ ซึ่งได้นำมาเป็นกรอบในการศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ครั้นนี้

รูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุ

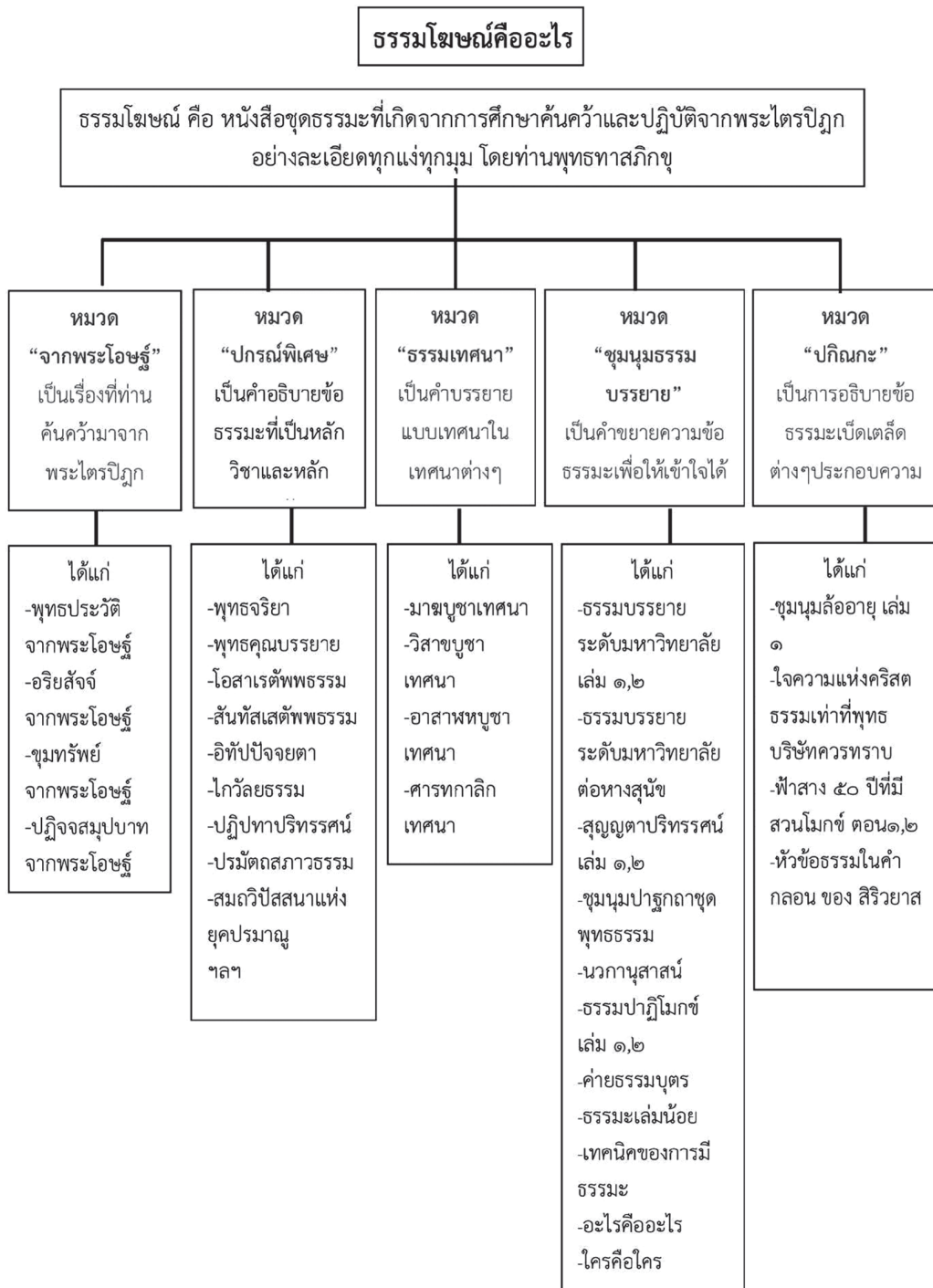
1. การสร้างความรู้ของพุทธทาสภิกขุ

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้นำความรู้ที่เป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ และนำความรู้จากแขนงอื่นๆ มาอธิบายประกอบ เพิ่มเติมให้หลักธรรมมีความหมายเข้าใจได้ชัดเจน เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้กว้างไปถึงกลุ่มผู้ศึกษาหลายกลุ่มด้วย เพื่อให้ผู้ศึกษาได้พิจารณาตามได้ทันที เพราะการสร้างความรู้ หรือการแสวงหาความรู้ การศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้ในบุคคล หรือจากแหล่งค้นคว้าตำราทางวิชาการ เป็นในส่วนของวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อนำมาประกอบการศึกษาธรรมะในทางพระพุทธศาสนา เป็นวิธีการสร้างหรือแสวงหาความรู้จากการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง จนเป็นปกติในวิถีชีวิตการทำงานของท่านพุทธทาสภิกขุ ดังจะเห็นว่าการสร้างความรู้มาจากการประสบการณ์ ทดลองปฏิบัติด้วยตนเองเป็นหลักเรียกว่า “ปัญญาปฏิบัติ”, “การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ” และ “ความรู้ปฏิบัติ” (Buddhadāsa Indapanno Archives foundation, 2009) ชัดเจนและลึกซึ้งขึ้นอย่างมากมาย การมองความรู้ปฏิบัติเชื่อมโยงกับการ “สืบสานปณิธานพุทธทาส” (Buddhadāsa Bhikkhu, 2009) การสร้างความรู้ทางพระพุทธศาสนาของท่านพุทธทาสภิกขุ ได้ใช้กระบวนการสร้างความรู้ที่มีความรู้เข้าใจชัดเจนกับตัวเองก่อน เป็นรูปแบบการสร้างความรู้ที่มีประสิทธิผล ให้เกิดการสร้างความรู้ต่อเนื่องไป (Metta Panich, 2016)

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้รูปแบบการสร้างความรู้ทางพระพุทธศาสนาพร้อมกับการค้นคว้าวิทยาการสมัยใหม่อื่นๆ ในสาขาต่างๆ เพื่อนำมาบูรณาการให้เกิดองค์ความรู้แบบใหม่หรือเพื่อนำมาประกอบการบรรยายธรรม ตามที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้กำหนดรูปแบบการสอนไว้ เพราะอุปนิสัยที่รักการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้เท่าทัน จึงอุตสาหะศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง แล้วนำมาเขียนเป็นหนังสือบ้าง บทความบ้างและสื่ออื่นๆ ซึ่งได้ออกมาเผยแผ่ให้ชาวไทยและชาวต่างชาติได้ศึกษาเรียนรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขทั้งแก่ตนเองและสังคม

2. การประมวลความรู้ของพุทธทาสภิกขุ

การประมวลความรู้ของท่านพุทธทาสภิกขุที่อยู่ภายในสวนโมกขพลาราม หรืออีกชื่อ วัดธารน้ำไหล อ.ไชยา จ.จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งถือว่าเป็นทั้งแหล่งความรู้และแหล่งเรียนรู้ทางการศึกษาทางพระพุทธศาสนา ที่สำคัญยิ่งในปัจจุบัน เพื่อการเรียนรู้หลักการปฏิบัติธรรม รวมถึงชีวิตและการทำงานของท่านพุทธทาสภิกขุ สถานที่ทั้งในส่วนศาสนสถานและศาสนวัตถุทั้งหมด จึงเป็นส่วนที่สะท้อนถึงความเรียบง่าย การพึ่งตนเอง และอยู่กับธรรมชาติที่สงบร่มรื่น มีเป้าหมายชัดเจนเพื่อการศึกษา การเผยแผ่ธรรม ด้วยวิธีการทำงานอย่างเป็นระบบระเบียบ มีความคิดริเริ่มและรสนิยมในทางศิลปะ ทั้งหมดนี้ท่านพุทธทาสภิกขุได้สร้างขึ้นให้เรียบง่ายตามแนวสมัยครั้งพุทธกาลบ้าง คิดค้นขึ้นประยุกต์ตามความเหมาะสมบ้าง และที่สำเร็จลุล่วงก็ปรากฏเป็นสถานที่ต่างๆ ที่ยังมีประโยชน์ในการสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้ศาสนธรรมในพระพุทธศาสนา ยั่งยืนอยู่จนถึงปัจจุบัน

การแบ่งหมวดหมู่ความรู้ธรรมโฆษณ์ของท่านพุทธทาสภิกขุ
(Work group for Buddhism Propagation. (1988))

เมื่อได้ทำการประมวลความรู้ทางพุทธศาสนา จากศาสนสถานภายในและภายนอกที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้ดำริสร้างขึ้น ตลอดช่วงเวลาของการก่อตั้งสวนโมกขพลาราม โดยการทำงานส่งเสริมร่วมกันกับคณะธรรมทานนั้น เช่น การกล่าวถึงศาสนสถานที่ยกขึ้นอย่างเรียบง่ายภายในสวนโมกขพลาราม ก็เพื่อใช้ประกอบศาสนพิธี กิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา หรือ ตักบาตรสาธิต, ฟังธรรมเทศนา, การปฏิบัติสมาธิภาวนา เป็นต้น เช่น ณ ที่ลานหินโค้ง, อุโบสถบนเขาพุทธทอง เป็นต้น และศาสนวัตถุภายใน เช่น ภาพพุทธประวัติจากหินสลัก สวนโมกขพลาราม ที่ได้ก่อสร้างขึ้น ก็เพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษา อบรม และปฏิบัติสมาธิภาวนา ที่สำคัญยิ่งอีกด้านหนึ่ง คือ การสร้างสถานที่เพื่อใช้ในการสื่อความรู้ทางพระพุทธศาสนา หรือศาสนาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งมีความสำคัญ ในฐานะเป็นปัจจัยสนับสนุนการทำงานเพื่อรองรับทั้งการศึกษา ค้นคว้า การอนุรักษ์การผลิตผลงานและการเผยแพร่ ชูต คำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุ เช่น ธรรมโมฆณ์ เป็นต้น

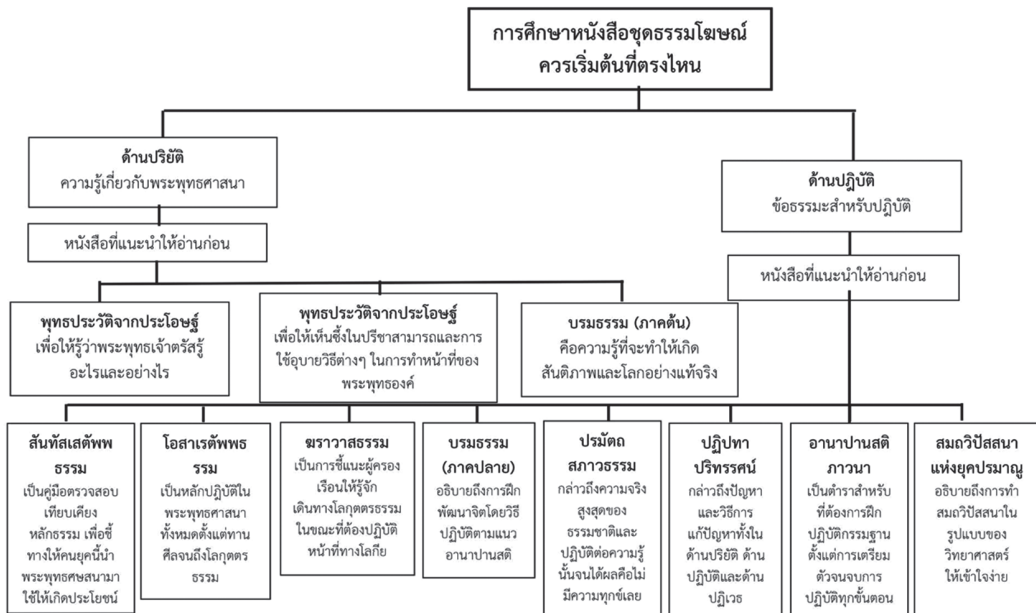
การศึกษาครั้งนี้ ก็ต้องการประมวลความรู้ที่สามารถค้นพบจากสถานที่ เป็นสื่อแทนความหมายแห่งธรรมในพุทธศาสนาอยู่ในตัวมันเองด้วย สถานที่ภายในสวนโมกขพลาราม ถูกออกแบบให้มีปริศนาธรรมแฝงอยู่ด้วยหรือสร้างเพื่อไว้ใช้ประโยชน์ในกิจการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเกิดจากแนวคิดการประยุกต์ธรรมนำยุคสมัยของท่านพุทธทาสภิกขุที่มีอิทธิพลต่อสังคมจนถึงปัจจุบัน

3. การเผยแผ่ความรู้ของพุทธทาสภิกขุ

การเผยแผ่พุทธศาสนาของท่านพุทธทาสภิกขุ มีส่วนอย่างยิ่งในการสร้างความสนใจให้บุคคลมาศึกษาพุทธธรรมในฐานะที่เป็นแนวทางแก้ปัญหาชีวิต และควรนำไปประยุกต์ในสังคมทุกระดับทุวงการ เน้นย้ำว่าโลกต้องไม่แยกจากธรรม โลกียธรรมต้องไปด้วยกันกับโลกุตระธรรม (Phra Dusadee Methangkuro, 2006) การจัดการความรู้ของท่านพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยรูปแบบการเผยแผ่ความรู้ที่หลากหลาย ก็เพื่อดำเนินการจัดความรู้ทางพุทธศาสนาได้เผยแผ่อย่างแพร่หลายอันเป็นประโยชน์แก่การศึกษาธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม

รูปแบบการเผยแผ่ความรู้ของท่านพุทธทาสภิกขุได้ ริเริ่มด้วยวิธีคิดสร้างองค์ความรู้วัตรกรรมที่เหมาะสมเพื่อเผยแผ่หลักธรรมที่ท่านศึกษาค้นคว้าด้วยเทคนิควิธีการและสื่อสิ่งพิมพ์มีหลายรูปแบบนำมาประกอบในการสอนธรรมให้มองเห็นด้วยตาเนื้อ เพื่อที่จะให้เกิดความคิดและความรู้สึกที่ดี อันเกิดจากการคตินิกทางจิตวิญญาณของภายใน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาให้เหมาะสมตามยุคสมัยที่ท่านพุทธทาสภิกขุเห็นว่าจำเป็น

ท่านพุทธทาสภิกขุ มีชื่อเสียงแผ่กว้างไกลไปทั่วโลก สืบเนื่องจากความศรัทธาของผู้ที่มาศึกษาและปฏิบัติธรรมและได้รับผลจากการปฏิบัตินั้น ไปบอกแนะนำแก่ผู้อื่น มีชาวต่างชาติมากมายเกิดศรัทธาและเดินทางมาศึกษาและปฏิบัติธรรมที่สวนโมกขพลาราม แต่ละเดือนมีเป็นจำนวนมาก ประโยชน์ที่ชาวต่างชาติได้รับรู้ความหมายแห่งพุทธธรรม และเผยแผ่ต่อไปสู่ผู้อื่น ซึ่งเป็นความต้องการของท่านพุทธทาสภิกขุจึงมีการอบรมชาวต่างชาติขึ้นเป็นประจำทุกเดือน ที่สวนโมกขพลารามที่มีความรู้ในเรื่องของอานาปานสติ จนแนะนำ

การศึกษาหนังสือธรรมโฆษณ์ ควรเริ่มต้นที่ตรงไหน
(Work group for Buddhism Propagation. (1988))

ผู้อื่นได้และที่สำคัญ คือ สามารถสื่อสารกับคนต่างชาติได้เข้าใจทำให้การอบรมภาวนามีความก้าวหน้ามาก หรือถ้าผู้ที่มาเข้ารับการอบรมที่เป็นชาวต่างประเทศคนใดเข้าใจในเรื่องของอานาปานสติอย่างลึกซึ้งจะทำให้เป็นตัวอย่างในการอธิบายให้ชาวต่างชาติที่มาเข้ารับการอบรมด้วยกันได้เข้าใจเนื้อหาสาระที่ได้ฟังแล้วสามารถขยายแนวทางของการปฏิบัติได้มากขึ้นไปอีก

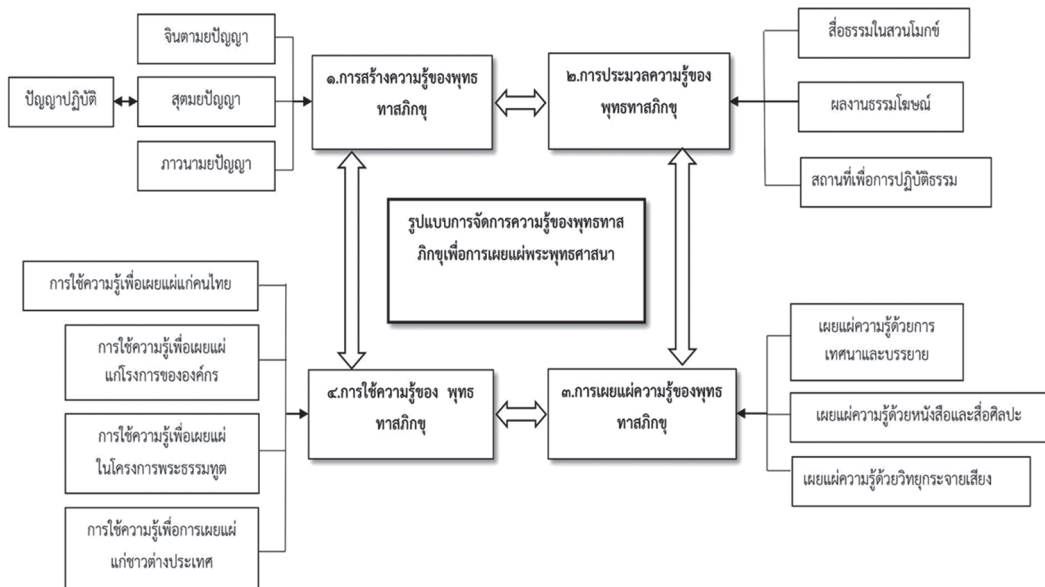
4. การใช้ความรู้ของท่านพุทธทาสภิกขุ

ท่านพุทธทาสภิกขุทำหน้าที่ในการเผยแผ่ความรู้ในพระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชนอย่างต่อเนื่อง เพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหน้าที่หลักที่สำคัญของพระภิกษุสามเณร เป็นศาสนทายาทของพระพุทธเจ้า อีกทั้งยังเป็นการสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้น และนี่เป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องให้กับบุคคลทั่วไปให้ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองที่ดีของชาติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่คนไทยนั้นจะอบรมทุกวันวันที่ 20 - 26 ของทุกเดือน

ถึงแม้ท่านพุทธทาสภิกขุ มีการใช้ความรู้ทางพุทธศาสนาที่เป็นการศึกษาเชิงปริยัติ ก็เพื่อเสริมในเรื่องการปฏิบัติทางจิต โดยเฉพาะ อานาปานสติ เพราะได้มีการบรรยายอย่างต่อเนื่องในการอบรมให้กับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม เป็นแนวทางในการบำเพ็ญความเพียรทางด้านจิตใจเพื่อความพ้นทุกข์ การบรรยายเรื่อง การปฏิบัติธรรม จึงมีความลึกซึ้งขึ้น

ตามลำดับ เพราะต้องการพัฒนาระดับความคิดและสติปัญญาของผู้ฟัง บางหัวข้อธรรมจะเน้นการบรรยายทั้งระดับปรมัตถธรรมและระดับศีลธรรม โดยมีได้ขาด คือ อริยสัจ 4 ประการ เป็นกรอบการอธิบายหลักธรรมเป็นองค์ความรู้สำคัญทางพุทธศาสนา (Phra bhavanabodhigoon Po chandasaro), 2016; Phra Suchat Pañhāpadipo, 2016)

ดังนั้น จึงสามารถจะรูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่ามี กระบวนการจัดการความรู้มี 4 ขั้นตอนเป็นหลักสำคัญสำหรับศึกษาครั้งนี้ ก็คือ การสร้างความรู้ การประมวลความรู้ การเผยแพร่ความรู้ และการใช้ความรู้ของท่านพุทธทาสภิกขุ ตามแผนภาพที่แสดงรูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

แผนภาพ แสดงรูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการศึกษาครั้งนี้ จะช่วยให้เข้าใจถึงองค์ความรู้ เรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมไทยและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่บุคคลร่วมสมัย ให้ตื่นตัวและสนใจศึกษาคำสอนพุทธศาสนาตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงปรมัตถธรรมได้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น การจัดการความรู้เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุผ่านผลงานและวรรณกรรมทางพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุที่มีอยู่มากมาย หลากหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั้งภายในและต่างประเทศ และถือได้ว่าผลงานวรรณกรรมของท่านพุทธทาสภิกขุเป็นตัวแทนของวรรณกรรมพุทธศาสนาร่วมสมัยที่มีการจัดการ

ความรู้ที่นำศึกษาอย่างยิ่ง ในการศึกษาการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุเพื่อที่จะศึกษารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุ ประโยชน์จากการศึกษาครั้งนี้ จะช่วยให้เข้าใจถึงองค์ความรู้ เรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุในการเผยแผ่พุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมไทยและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่บุคคลร่วมสมัย ให้ตื่นตัวและสนใจศึกษาคำสอนพุทธศาสนาตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงปรมัตถธรรมได้อย่างเป็นระบบ

จากการนำเสนอสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ของท่านพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มี 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1. การสร้างความรู้ 2. การประมวลความรู้ 3. การเผยแพร่ความรู้ และ 4. การใช้ความรู้ ที่พบจากการศึกษาในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุ โดยนำมาเป็นกรอบวิจัยในการศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุ เพื่อที่จะศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประโยชน์จากการศึกษาครั้งนี้ จะช่วยให้เข้าใจถึงองค์ความรู้เรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุในการเผยแผ่พุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมไทยและโลกมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นสำคัญอาจมุ่งศึกษาแต่ในรูปแบบกว้าง อาจไม่ครอบคลุมประเด็นอื่นที่น่าสนใจวิจัยเพิ่มเติม เพื่อทำความเข้าใจในงานด้านพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุให้กระจ่างด้วยมุมมองศาสตร์สมัยใหม่ จึงขอเสนอประเด็นอื่นที่น่าสนใจอีกอาจก่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาพระพุทธศาสนาด้วย คือ

1. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดด้านวิทยาการสมัยใหม่ เช่น ด้านการศึกษา ด้านการเมืองในวรรณกรรมทางพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุ
2. ศึกษาการตีความคำสอนทางพุทธศาสนาของท่านพุทธทาสภิกขุว่ามีผลกระทบต่อการศึกษาของคณะสงฆ์ปัจจุบันอย่างไรบ้าง
3. ศึกษาความสามารถในการค้นคว้าพระไตรปิฎกของท่านพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

References

- Buddhadāsa Bhikkhu.(2009). *Dhamma heritage*. Bangkok: Dhammasapa Press.
- Buddhadāsa Bhikkhu. (1994). *Youth and Moral*. Sura Thani : Dhammadana foundation.
- Buddhadāsa Bhikkhu. (1995). *To collect the free idea*. Bangkok: Mind health Press.
- Buddhadasa Indapanno Archives foundation. (2009). *Buddhadāsa is still alive Volume 2. Keep the Wish of Buddhadāsa*. Bangkok : 100 years of Buddhadāsa committee. BKK: Komal Kheemthong foundation Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka* : Bangkok: MCU Press.
- Panich, M. (2016). Chairman of Board of Dhammadana foundation, *interview*. February, 1.
- P.A.Payutto. (2000). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Bhavanabodhigoon (Po chandasaro), (2016). Tapotaram temple, Interview. February, 1.
- Phra Brahmabundit (Prayoon Dhammacitto).(2015). *Sermon 61 part*. Bangkok: Samlada limited.
- Phra Dusadee Methangkuro. (2006). “*Sangha*” in the *Buddhadāsa Bhikkhu’s opinion*. from [http://buddhadasa.org/article 3.html](http://buddhadasa.org/article%203.html)
- Phrakhrubaidika Aphichat Dhammasuddho. (2016). Innovation leadership roles for the Sangha administration ministry in the next decade. *Journal of MCU Peace studies*, 4 (2), 313-325.
- Phra Pisal Visāro. (2006). *Dhamma Heritage of Buddhadāsa Bhikkhu*. Retrieved January 11, 2006, from [http://www.visalo.org/ article /person09Buaddhadasa 2.htm](http://www.visalo.org/article/person09Buaddhadasa%20.htm)
- Phra Pracha Pasannadhammo. (1986). *The pictures of life of Buddhadāsa Bhikkhu in 80 years*. Bangkok: Komal Kheemthong foundation Press.
- Phra Pracha Pasannadhammo. (2003). *Autobiography of Buddhadāsa Bhikkhu*. Bangkok: Komal Kheemthong foundation Press.
- Phra Suchat Paññāpadipo, (2016). Than nam lai temple. *interview*. January, 31.
- The Royal Institute. (2003). *Royal Institute Dictionary B.E.2542*. Bangkok: Nanmee book publications press.
- The Royal Institute. (2012). ***Royal Institute Dictionary : Enducation science***. Bangkok: Arroon press.
- Vichai, V. (2016). Methods for Buddhist Academic Studies. *Journal of MCU Peace studies*, 4 (1), 106-118.
- Work group for Buddhism Propagation. (1988). *Dhamma example in week of Buddhadāsa – Buddhadhamma*. Bangkok: Ton-or Press.

แบบจำลองการพัฒนาตนของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย โดยใช้หลักธรรมแนวคิด และทฤษฎี*

C-True Yourself Model of Thai Role Models on Dharmic Principle, Approach and Theory

ชไมพร เจริญครบุรี*, พระสุธีรัตนบัณฑิต และสิริวัฒน์ ศรีเครือดง

Chamaiporn Jarernkornburi, Phrasuthirattanapandit and Siriwat Srikhruedong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*Corresponding Author. Email: chajaja2002@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย (2) วิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย และ (3) นำเสนอแบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบสังเกตการณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลแบบไม่เป็นทางการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก สอบถามและสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมจากบุคคลต้นแบบ 3 ท่าน ได้แก่ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ และคุณประยงค์ รัตนรงค์

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย ประกอบด้วย หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ไตรสิกขา พรหมวิหาร 4 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย ได้แก่ อริยสัจ 4 มรรค 8 หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย ได้แก่ อินทรีย์ 5

กัลยาณมิตร และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ และทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์ 2) การวิเคราะห์กระบวนการฯ พบว่า ถึงแม้บุคคลต้นแบบทั้ง 3 ท่านจะมีประสบการณ์เดิมที่แตกต่างกัน แต่ทุกท่านล้วนสามารถเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่ได้เช่นเดียวกัน เนื่องจาก ทั้ง 3 ท่าน มีส่วนที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันของหลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย และ 3) ผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปแบบจำลองการพัฒนาตนของบุคคลต้นแบบออกมาในรูปแบบของ “C-TRUE Yourself Model”

คำสำคัญ : กระบวนการ; การสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม; บุคคลต้นแบบในสังคมไทย

Abstract

This qualitative research had three objectives, including (1) to study Buddhadhamma and theories of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models, (2) to analyze the process of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models, and (3) to present the process model of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models. The research instruments were an interview form, a questionnaire form, and an observation form. The data collection methods included the semi-structured in-depth interview, the questionnaire and non-participatory observation from three key informants: Dr. Art-ong Jumsai Na Ayudhya, Dr. Pramual Pengjan, and Mr. Prayong Ronnarong.

The results of the study were presented in three parts. 1) Firstly, Buddhadhamma and theories of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models included the basic Buddhadhamma of living namely, the Threefold Training and Sublimes States of Mind. The Buddhadhamma of the process of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models included the Four Noble Truths and the Eightfold Noble Paths. The Buddhadhamma supporting the generation of the process of creating new sense on the previous experiences of Thai role models were the Five Powers (Controlling Faculty), Good friendship, and the Dependent Origination and the related theories were Abraham Maslow's Hierarchy of needs theory and Ken Wilber's Integral theory. 2) Secondary, even though three key informants had differently previous experiences they have the same points of agreement related to Buddhadhamma and theories. 3) Lastly, the C-TRUE Yourself Model was summarized by researcher as regard the key informants's interviews.

Keywords: The Process; Creating a New Sense on the Previous Experiences; Thai Role Models

บทนำ

กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม เป็นการเกิดกระบวนการหรือขั้นตอนของการตื่นรู้ จากการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจบนพื้นฐานของความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางความคิดในการลดละความยึดมั่นถือมั่นในตนเองลง และส่งผลสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมและคำพูดในการสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมเพิ่มมากขึ้น โดยรูปแบบหรือลักษณะของการเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงสามารถเกิดขึ้นได้อย่างฉับพลันหรืออย่างค่อยเป็นค่อยไปตามแต่เหตุปัจจัยซึ่งบุคคลผู้ได้นำพาตนเองเพื่อค้นพบจุดเริ่มต้นของกระบวนการตื่นรู้ภายในจิตใจ จนสามารถพัฒนาระดับจิตใจในการค้นพบหนทางออกจากวัฏสงสารซึ่งเป็นพันธนาการแห่งการยึดติด การยึดมั่นถือมั่นเพื่อเข้าสู่ความมีอิสรภาพทางจิตใจด้วยการมองโลกอย่างถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริงตามแนวทางแห่งสัมมาทิฐิ (P.A. Payutto, 2012) ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนย่อมมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการ จากสภาวะสังคมปัจจุบันที่มีความแตกต่างทั้งทางความคิด และกระบวนการทัศนคติของบุคคลในสังคมซึ่งเป็นตัวผลักดันให้ผู้คนเกิดความขัดแย้ง และความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง (Mansumittrchai, 2015)

จากหลักธรรมซึ่งพระองค์ได้ทรงค้นพบนี้เองที่เป็นการจุดประกายให้บุคคลต้นแบบในสังคมไทยหลายท่านได้เกิดการตระหนักและเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อโลก มีวิถีการดำเนินชีวิตในรูปแบบใหม่ จากที่เคยยึดติดความเป็นตัวตน การปฏิบัติตนโดยใช้ตนเองเป็นที่ตั้งดังเช่นปุณณทัฬหะ ได้เปลี่ยนทัศนคติ มุมมอง การปฏิบัติต่อสิ่งรอบข้างในแง่บวกใหม่ ด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อ อ่อนโยน คำนึงถึงบุคคลรอบข้าง สิ่งแวดล้อมมากขึ้น ด้วยการยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตนลดลง ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพทางอารมณ์และจิตใจของบุคคลในการเรียนรู้และปรับตัวเมื่อเกิดเหตุการณ์ยากลำบากหรืออุปสรรคในชีวิต บุคคลนั้นสามารถผ่านพ้นได้อย่างเข้มแข็ง แม้ว่าจะมีแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกมากระทบ (Sucaromana, 2016)

ตัวอย่างบุคคลในสังคมไทยที่เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อโลก ได้แก่ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้เปลี่ยนชีวิตจากวิศวกรผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาวอังคารของยานอวกาศไวกิ้ง 2 ลำขององค์การนาซา เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกมนุษย์และประเทศไทย (Tantisirawat, 2005) เป็นผู้บริหารสูงสุดโรงเรียนสัตยาไส อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี โรงเรียนต้นแบบคุณค่าความเป็นมนุษย์ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้สร้างแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างในการละทิ้งความสุขทางโลกเพื่อออกค้นหาความสุขที่แท้จริงภายในจิตใจ รวมถึง คุณประยงค์ รณรงค์ ผู้ได้รับรางวัลปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย รางวัลแมกไซไซ สาขาพัฒนาชุมชนท่านเป็นผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ก้าวหน้าและกว้างไกล เป็นบุคคลผู้สร้างสรรค์ผลงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จากการเริ่มต้นด้วยการตระหนักรู้จากภายในของบุคคลต้นแบบ ได้นำไปสู่กระบวนการสร้างให้เกิดความหมายหรือมุมมองต่อโลกใบเดิมในแง่มุมมองใหม่ที่แตกต่างและสร้างสรรค์ รวมถึง การช่วยเหลือสังคมอย่างเป็นรูปธรรม จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาถึงกระบวนการหรือขั้นตอนการเกิดการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยในเชิงลึก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระดับจิตใจของบุคคลในสังคมให้มีจิตใจที่ต้งามและเป็นผู้ที่ได้พบกับความสุขที่แท้จริงดังเช่นบุคคลต้นแบบในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย
3. เพื่อนำเสนอแบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

หลักการ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์หลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย ประกอบด้วย

1) แนวคิดการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning Theory) ของแจ๊ค เมซิโรว์ (Jack Mezirow) (Mezirow, J., 2003) เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการเปลี่ยนโลกทัศน์ กระบวนการสู่ความตระหนักรู้ว่า สมมติฐาน ความเชื่อของตน ที่เป็นอุปสรรคต่อการรับรู้ ทำความเข้าใจ และรู้สึกเกี่ยวกับโลกอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความเคยชิน ไปสู่มุมมองที่ยอมรับความแตกต่าง แยกแยะและบูรณาการมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งสามารถตัดสินใจเลือกแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง

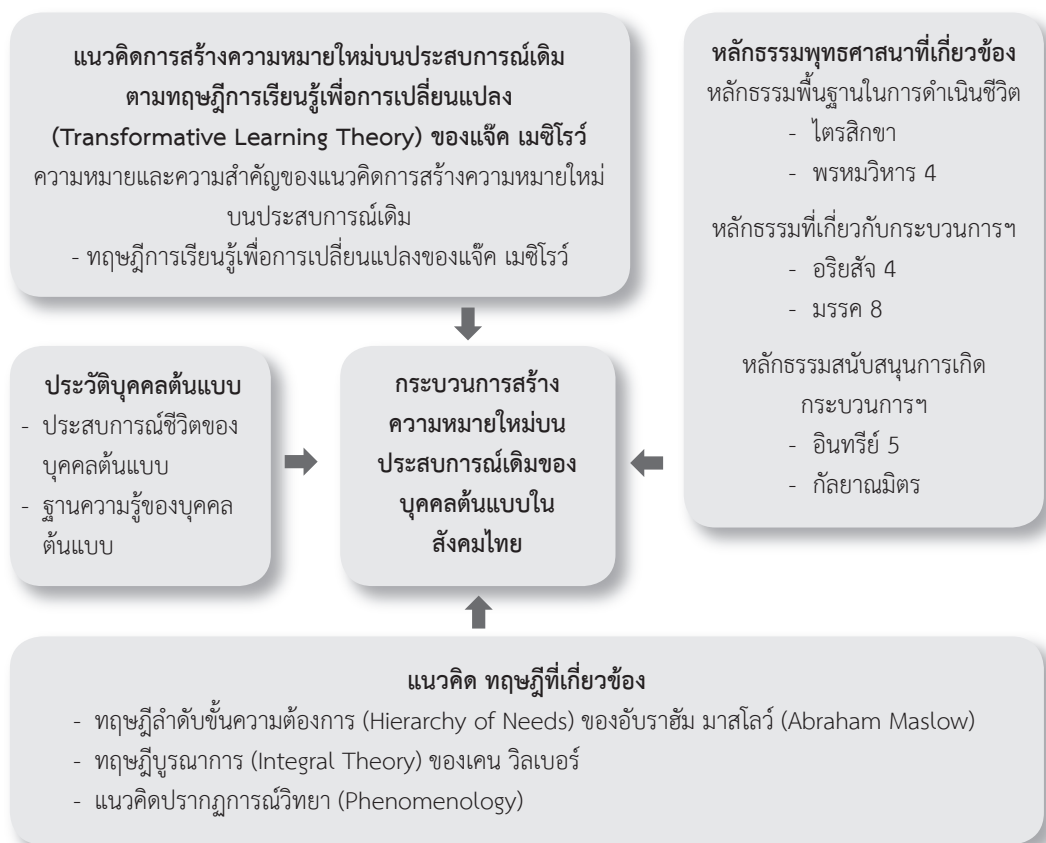
2) หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำมาซึ่งความเข้าใจโลกตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นหนทางเพียงสิ่งเดียวที่จะสามารถนำมนุษย์ให้ก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งอริยมรรคหรือทางแห่งความสิ้นกรรม ได้อย่างสมบูรณ์หากมีความพากเพียร มุ่งมั่น และแน่วแน่ ในการประพฤติปฏิบัติอย่างเป็นกิจวัตร พรหมวิหาร 4 ถือเป็นคุณธรรมอันประเสริฐในการเป็นเครื่องค้ำจุนให้หม่อม

สรรพสัตว์ สรรพสิ่งทั้งหลายได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เสียสละ เกื้อกูล ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ถือเป็นองค์ธรรมที่สำคัญในการนำมาซึ่งการปฏิบัติบำเพ็ญบารมีให้ถึงพร้อม อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่เปรียบเสมือนกำไลหนึ่งกำมือ ที่จะสามารถนำพาให้เหล่ามวลมนุษย์ หม่อมวลสัตว์น้อยใหญ่ ให้ก้าวข้ามพ้นสังสารวัฏ ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก หากเราได้ศึกษาทำความเข้าใจ พร้อมทั้งหมั่นฝึกฝนลงมือปฏิบัติอย่างไม่ย่อท้อ อินทรีย์ 5 เป็นธรรมอันเป็นสิ่งก่อเกิดแห่งกำลังอันจะนำมาซึ่งการเกิดปัญญา หากสามารถลงมือปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งผ่านพ้นความทุกข์ไปได้ และกัลยาณมิตร เป็นการคบหากับบุคคลผู้ซึ่งรู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น รู้จักกาลเทศะว่าเวลาใดควรหรือไม่ควรพูด เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งในการนำพาให้เราสามารถก้าวเข้าสู่หนทางอันไปสู่ความเจริญได้

3) แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) ของอับราฮัม มาสโลว์ (%oAbraham Maslow) (Applebaum, M.H., 2011) คือ เป็นผู้ที่มีความเข้าใจตนเอง เข้าใจโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการนำพาให้เขาผู้นั้น สามารถดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้ดีกว่าบุคคลอื่นได้ การบูรณาการ (Integral Theory) ของเคน วิลเบอร์ (Ken Wilber) (Ken Wilber, 2000) ถือเป็นหัวใจสำคัญของการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ ทั้งภายนอกและภายใน ให้ผสมกลมกลืน สอดคล้องเป็นเนื้อเดียวกัน และปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) (G.W.F. Hegel, 2001) หรือประสบการณ์นิยมแบบตีความ เป็นการเข้าใจหรือให้ความหมายในสิ่งที่รับรู้ตามมุมมองหรือการให้ค่าตามประสบการณ์เดิมของผู้รับรู้

4) ประวัติบุคคลต้นแบบ เป็นส่วนที่กล่าวถึงประวัติและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลต้นแบบ ประกอบด้วย ประสบการณ์ชีวิตของบุคคลต้นแบบ และฐานความรู้ของบุคคลต้นแบบ ได้แก่ ข้อมูลในส่วนของการศึกษา การทำงาน รวมถึงผลงานและรางวัลที่บุคคลต้นแบบได้รับ

ซึ่งสามารถเขียนความเชื่อมโยงของหลักธรรม และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 หลักธรรม และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยขั้นตอนดำเนินการวิจัย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดบุคคลต้นแบบกรณีศึกษา

กำหนดบุคคลต้นแบบ โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย

1) ดร.อาจอน ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้เปลี่ยนชีวิตจากวิศวกรผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาวอังคารของยานอวกาศไวกิ้ง 2 ลำขององค์การนาซา เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกมนุษย์และประเทศไทย เป็นผู้บริหารสูงสุดโรงเรียนสัตยาไส อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี โรงเรียนต้นแบบคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามวิถีทางของท่านสัตยาไส บาบ่า นักบุญและอธิการบติมหาวิทยาลัยอันมีชื่อเสียงในอินเดีย

2) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เจ้าของรางวัลชนะเลิศหนังสือประเภทสารคดีชีวิตจริง บุคคลผู้เป็นแบบอย่างการจุดประกายการค้นพบตนเอง การมองโลกในมุมมองใหม่ การนำพาตนเพื่อความเข้าใจและละวาง
 ชั้น 5 สู่การค้นพบสัจธรรมตามแนวทางคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นต้นแบบแนวคิด
 การดำเนินชีวิตต่อบุคคลอื่นในสังคมไทย

3) คุณประยงค์ รัตนรงค์ ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย
 รางวัลแมกไซไซ สาขาพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ก้าวหน้าและกว้างไกล ผู้สร้างสรรค์ผลงานตาม
 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9

ขั้นที่ 2 การสร้างและออกแบบบันทึกข้อมูล

สร้างแบบบันทึกข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารเชิงเนื้อหา แบบเก็บข้อมูลภาคสนาม ตรวจสอบ
 ความน่าเชื่อถือ

ขั้นที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารเชิงเนื้อหาและภาคสนามเกี่ยวกับ สิ่งที่บุคคลต้นแบบได้ลงมือปฏิบัติและ
 ได้เรียนรู้เชิงเนื้อหา เกี่ยวกับ 1) ประสบการณ์เดิม 2) กระบวนการเกิดการสร้างความหมายใหม่ และ
 3) การเกิดความหมายใหม่ จากการศึกษาเอกสาร และผลงานด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสัมภาษณ์
 สอบถาม และสังเกตการณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างและออกแบบขึ้น จากบุคคลต้นแบบและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยรูปแบบการวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology Study) ของ
 บุคคลต้นแบบที่ได้ทำการศึกษาทั้ง 3 ท่าน โดยมีเป้าประสงค์หลักในการศึกษาเพื่อมุ่งทำความเข้าใจความ
 หมายประสบการณ์ชีวิตที่บุคคลต้นแบบได้ประสบพบเจอ เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบแก่น (Essence)
 หรือความหมายที่บุคคลต้นแบบเข้าใจร่วมกันหรือเข้าใจตรงกัน เพื่อหาลักษณะร่วมของกระบวนการของ
 บุคคลต้นแบบเชื่อมโยงกลับไปสู่การหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นที่ 5 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบความถูกต้องและความเชื่อถือของข้อมูลหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาค
 สนาม

1. ตรวจสอบแบบสามเส้า
2. ตรวจสอบการดำเนินการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ
3. ทำวิจัยอย่างมีขั้นตอนและเป็นกระบวนการ
4. ความสามารถในการนำไปศึกษาหรืออธิบายกรณีอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

ขั้นที่ 6 สรุป รายงานผล

1. แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ
2. แบบจำลองการพัฒนาตน C – True Yourself Model

ผลการวิจัย

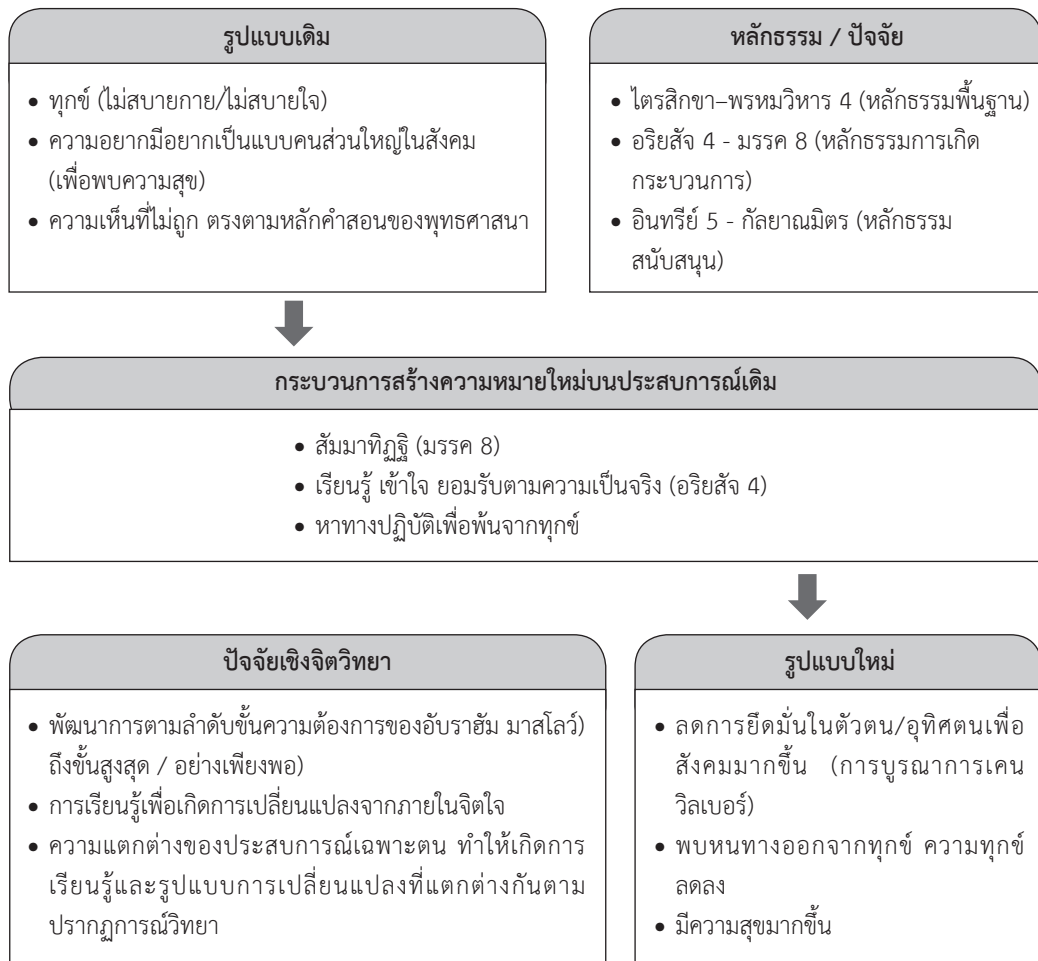
สรุปผลการวิจัยในประเด็นของแบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบพบว่า

1) การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม) บุคคลต้นแบบแม้จะมีโลกแห่งประสบการณ์ที่แตกต่างกันตามแนวคิดแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา แต่เพราะท่านมีพื้นฐานจิตใจที่ประกอบด้วยจิตอันเมตตา เป็นกุศลตามหลักคำสอนของพุทธองค์ จึงเป็นเหตุชักจูงให้ได้พบปะกับกัลยาณมิตรที่ดี และสามารถนำสิ่งที่ได้รับมาบูรณาการผสมผสานเข้ากับความเป็นตัวตนของบุคคลต้นแบบแต่ละท่าน จนสามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมผ่านทางคำพูดและการกระทำในรูปแบบของสาธารณะกุศลได้

2) การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบพบว่า แม้ว่าจะมีกระบวนการที่เกิดขึ้นในช่วงวัยที่แตกต่างกัน เกิดขึ้นอย่างฉับพลันในช่วงเวลาอันสั้น หรือเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของทั้ง 3 ท่านนั้น ได้มีส่วนที่เกี่ยวข้องคล้ายคลึงกันกล่าวคือ พื้นฐานของทฤษฎีนั้นมีที่มาจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ คือ เมื่อความรู้สึกเพียงพอกเกิดขึ้นภายในจิตใจ หรือการเกิดความรู้สึกที่ว่าตนไม่สามารถอยู่ในลำดับขั้นความต้องการในลำดับขั้นเดิมอีกต่อไปได้ ก็จะก่อให้เกิดกระบวนการขั้นสูงขึ้น คือ ความต้องการพัฒนาศักยภาพภายในตนให้สูงขึ้นกว่าเดิมคือ ความรู้สึกว่าการหลุดพ้นจากพันธนาการหรือการยึดติดอยู่เพียงแค่นิเวศแห่งกายของตน หรือการคิดถึงเฉพาะความสุขสบายเฉพาะตน แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกภายในจิตใจที่จะต้องช่วยเหลือเกื้อกูล และเอื้อประโยชน์ต่อสรรพสิ่งอย่างหลอมรวมบูรณาการเข้าด้วยกันโดยไม่แบ่งแยก ตามทฤษฎีการบูรณาการของเคน วิลเบอร์ ในมุมมองหรือตามแต่ปรากฏการณ์เฉพาะตนจะสามารถเข้าใจ เข้าถึง และแสดงออกมาได้ ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซีโรว์

กล่าวคือ จากเดิมที่เคยมีมุมมองต่อสิ่งต่างๆ ในรูปแบบของการยึดผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้งหรือคำนึงถึงตนเองมาก่อนสิ่งอื่น บุคคลอื่น ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นการคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้อื่น สังคม และส่วนรวมมากขึ้น รวมทั้ง มีมุมมองต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ผ่านเข้ามาในชีวิตด้วยความเข้าใจ และยอมรับด้วยสัมมาทิฐิ (มรรคมองค์ 8) กับความเป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติ ธรรมตามากขึ้น (ไตรลักษณ์) ด้วยความมีจิตใจที่อ่อนโยน เมตตา กรุณา เอื้ออาทร และปรารถนาดีอย่างจริงใจ (พรหมวิหาร) ที่ต้องการจะช่วยเหลือให้สรรพสัตว์พ้นไปจากทุกข์ได้อย่างที่ตนเคยผ่านพ้นมา

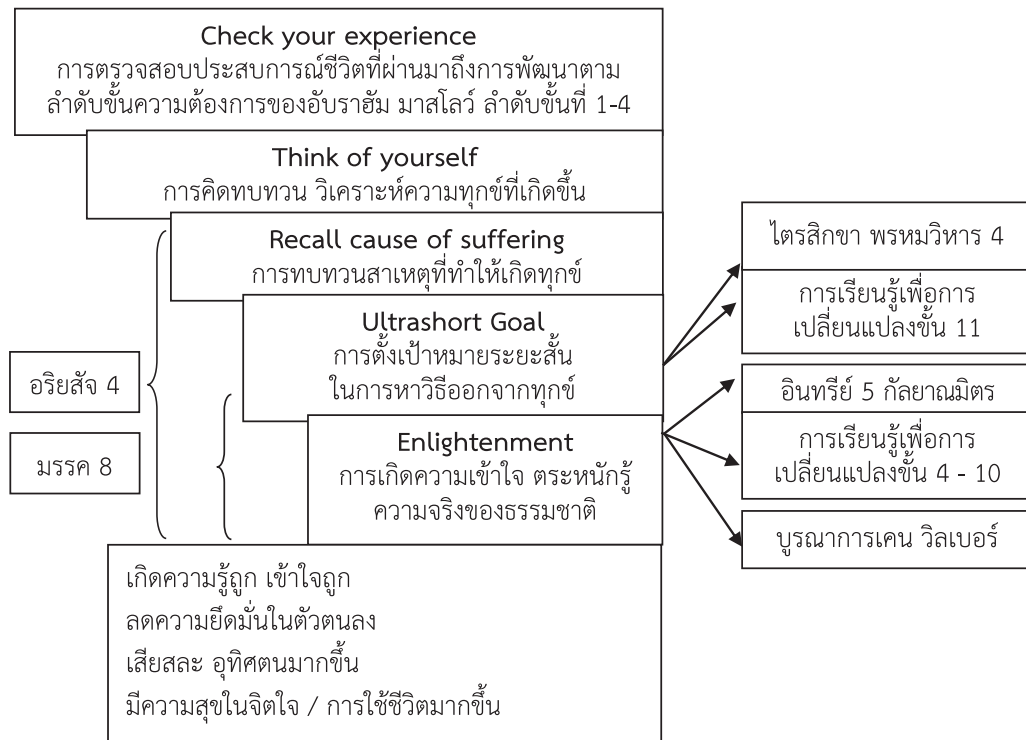
3) การวิเคราะห์รูปแบบใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบใหม่) พบว่า แม้ทุกท่านจะมีความแตกต่างกันในหลายประเด็นก็ตาม แต่ด้วยความที่มีพื้นฐานครอบครัวและพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม (ไตรสิกขา พรหมวิหาร) จึงส่งผลให้ท่านเกิดแรงผลักดันและแรงบันดาลใจในการที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนไปในทิศทางที่ดี ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตาหรือสิ่งที่ได้กำหนดความเป็นตัวตนของท่าน ด้วยเหตุที่ ทุกท่านต่างล้วนมีความเชื่อมั่น ความศรัทธาในสิ่งที่พระพุทธองค์ได้ทรงดำเนินเป็นแบบอย่างแนวทางที่ดี นั่นคือความเป็นหนึ่งเดียวกันบนหนทางแห่งการรู้แจ้ง การหลุดพ้นจากพันธนาการของวงแห่งกาย หรือการยึดมั่นถือมั่นในตัวตนของตน การเสียสละ เอื้อเฟื้อต่อสังคม การลดการคิดถึงความสุขสบายส่วนตนลง แล้วเปลี่ยนเป็นคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากขึ้นตามหนทางแห่งพุทธะ ตามที่แสดงในภาพที่ 2 แบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ ดังนี้

ภาพที่ 2 แบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ

การเริ่มต้นของการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่ของท่านนั้น เกิดขึ้นจากความทุกข์หรือความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการในสิ่งที่ปรารถนาอย่างครบถ้วน ความรู้สึกที่เกิดจากความคาดหวังของตนต่อสิ่งรอบข้างแล้วไม่ได้รับการตอบสนองตามที่ตนคาดหวัง หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากความหวาดกลัว หวาดระแวง ความลี้เลสงสัย รวมถึงความต้องการเติมเต็มความปรารถนาบางอย่างภายในใจให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น คือความต้องการหลุดพ้นไปจากสภาพที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบันของแต่ละท่าน กล่าวคือ แต่ละท่านต่างล้วนต้องการลดละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง ลดการคิดถึงประโยชน์ส่วนตน และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ซึ่งหากจะเทียบเคียงความทุกข์ในอริยสัจ กับทฤษฎีตะวันตกแล้วอาจจะพบจะใกล้เคียงกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ ซึ่งกล่าวถึง ความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากความต้องการในขั้นพื้นฐานของมนุษย์ดังเช่นปัจจัย 4 ซึ่งเมื่อความต้องการในขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอหรือเป็นที่พอใจของตนแล้ว ก็เกิดความต้องการได้รับการตอบสนองในลำดับขั้นที่สูงขึ้นต่อไป จนกระทั่งสูงขึ้นสู่ความต้องการได้รับการพัฒนาศักยภาพในตน หรือเป็นความต้องการพัฒนากายในจิตใจ

นอกจากปัจจัยภายใน คือ ตัวของบุคคลต้นแบบที่มีส่วนสำคัญในการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมแล้ว ยังมีปัจจัยภายนอกที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างให้เกิดกระบวนการดังกล่าว ซึ่งก็คือ การได้มีโอกาสได้พบปะ คบค้าสมาคม และพูดคุย (ปรโตโฆสะ) กับกัลยาณมิตร ซึ่งเมื่อท่านได้พบกับกัลยาณมิตรทั้งที่เป็นบุคคลภายในครอบครัว และบุคคลอื่น รวมถึงการได้สนทนาพูดคุยและได้รับคำแนะนำ ให้คำปรึกษาที่ดี อันเป็นเหตุปัจจัยสำคัญ (อิทัปปัจจยตา) รวมถึงการได้มีการสั่งสมเหตุปัจจัยหรืออิทัปปัจจยตาที่ดีของท่านมา ทำให้ท่านได้พบกับความเห็นที่ถูก ตรงหรือการมีสัมมาทิฐิอันเป็นจุดเริ่มต้นในการเดินทางเข้าสู่กระบวนการแห่งมรรคมีองค์ 8 อันถือเป็นทางสายกลาง ทางสายเอก ทางสายเดียวในการเข้าสู่หนทางแห่งอริยมรรค ซึ่งนำไปสู่การพ้นทุกข์ได้ และเมื่อเกิดความเห็น ถูก ตรงตามหนทางแห่งมรรคมีองค์ 8 แล้ว ก็จะสามารถส่งผลต่อความมีศรัทธาหรือความเชื่อที่ถูกต้องอันเป็นองค์ประกอบตั้งต้นที่สำคัญในหลักอินทรีย์ 5 และ พละ 5 อันจะนำมาสู่การนำพาให้เกิดกำลังทั้งทางกายและใจ ซึ่งสามารถแสดงความเชื่อมโยงแบบจำลองการพัฒนาตน C-TRUE Yourself Model กับหลักธรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ ตามภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ความเชื่อมโยงแบบจำลองการพัฒนาตน C-TRUE Yourself Model กับหลักธรรม แนวคิด และ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ถึงแม้ปัจจัยแวดล้อมภายนอกของบุคคลต้นแบบจะมีความแตกต่างกัน แต่ก็ได้หมายความว่า การเรียนรู้และการพัฒนาภายในจิตใจของแต่ละท่านจะต้องแตกต่างกันตามปัจจัยแวดล้อมภายนอก กล่าวคือ การเรียนรู้และการพัฒนาจิตใจของแต่ละท่านนั้นต่างล้วนขึ้นอยู่ที่จิตใจเป็นสำคัญ (Interview) เนื่องจาก จิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการเริ่มต้นที่จะส่งผลต่อระบบความคิด ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม อันจะส่งผลต่อการกระทำและคำพูดของบุคคลผู้นั้น นอกจากผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยแล้ว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แบบจำลองการพัฒนาตนด้วยรูปแบบ “C-TRUE Yourself Model” โดยได้นำทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ อับราฮัม มาสโลว์ ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซีโรว์ ทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์ และการเปลี่ยนแปลงตามแนวปรากฏการณ์วิทยา นอกจากนี้ การจะนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการนำพาตนให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงของบุคคลทั่วไปได้นั้น จะต้องอาศัยหลักธรรมที่สำคัญ

ด้วยการนำพาตนเองให้อยู่ในกลุ่มบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อการได้รับฟังและสนทนาที่เป็นประโยชน์ ด้วยการเป็นเหตุปัจจัย แห่งอิทัปปัจจยตา ของการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี ประกอบกับการมีความศรัทธา หรือความเชื่อมั่นด้วยการตั้งต้นแห่งศรัทธาด้วยสัมมาทิฐิ ตามหลักเริ่มต้นของมรรคมงคล 8 เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ตามหลักอริยสัจ 4 และเมื่อพบหนทางที่จะนำพาตนออกจากความทุกข์แล้ว ก็ต้องหมั่นฝึกฝนปฏิบัติตน ตามหลักแห่งอินทรี 5 – พละ 5 ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับ การรับรู้ เข้าใจ และเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของแต่ละบุคคล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การพัฒนาตนตามรูปแบบของ “C-TRUE Yourself Model” ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ (1) การตรวจสอบ ทบทวนประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาของตน (Check your experience) ว่าได้รับการตอบสนองตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ อับราฮัม มาสโลว์ ในลำดับขั้นที่ 1-4 ว่าเป็นอย่างไร (2) การคิดทบทวน วิเคราะห์ความทุกข์ที่เกิดขึ้นของตน (Think of yourself) ว่ามีความทุกข์ หรือความไม่สบายกาย ไม่สบายใจหรือไม่ อย่างไรบ้าง (3) การระลึก ทบทวนถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ (Recall cause of suffering) ว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งใด (4) การหาวิธีออกจากทุกข์ที่เหมาะสมด้วยการตั้งเป้าหมายในระยะสั้น (Ultrashort goal) โดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อประกอบการดำเนินการเพื่อไปถึงเป้าหมายของการออกจากทุกข์ และ (5) การเกิดความเข้าใจ การตระหนักรู้ความจริงของธรรมชาติ (Enlightenment) ถึงการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นเหตุให้ความรู้สึกลึกซึ้งมั่นคงในตนเองก็จะค่อยๆ เบาบางจางคลายลง และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากขึ้น ทำให้มีความสุขในจิตใจและในชีวิตเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป โดยการนำแบบจำลองการพัฒนาตน C-TRUE Yourself Model ดังกล่าว ไปทดลองใช้เพื่อพัฒนาตนเอง หรือนำไปประยุกต์ใช้เพื่อจัดแนวทางการพัฒนาฝึกอบรมทรัพยากรบุคคลให้เป็นผู้ที่มีความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ เพื่อการนำไปสู่ความสามารถในการลดละความยึดมั่นในตัวตนลง เสียสละ อุทิศตนเพื่อส่วนรวมมากขึ้น อันจะนำไปสู่ความสุขภายในจิตใจและการดำเนินชีวิตที่เพิ่มมากขึ้น

References

- Applebaum M.H. (2011). Amedeo Giorgi and Psychology as a Human Science Neuro *Quatology*, 9(3), 521.
- Art-ong Jumsai Na Ayudhya. (2014). *Interview*. Sathyasai School. February 13.
- Ken Wilber. (2000). *Integral Psychology : Consciousness, Spirit, Psychology, Therapy*. London: Shambhala.
- Prapapornpipat, K. (2000). Human Development : A Comparative Perspective between Abraham Maslow with The Dhammapitaka. *Journal of Buddhist Studies*. 7(3), 48.
- Mansumittrchai, P. Mercy Message : A Path to Peach. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(2), 162-175.
- Mezirow, J. (2003). Transformative learning as discourse. *Journal of Transformative Education*, 1(1), 31.
- Phra Chutchawan Chutintharo (2013). The New HR Management and Development of Human Resources in Buddhist. *Journal of Nakhon Ratchasima*. 7(2), 72.
- Phra Kuprasong Sanyato. (2013). *A Study of the Important Thinking According to the Attitude of Buddhism and Psychological Law of Attraction*. Master of Arts (Buddhist Studies). Graduate School Mahachulalongkorntajavidyalaya University.
- Pengian, P. (2014). *Interview*. A former professor of Humanities. Chiang Mai University. September 2.
- Ronnarong. P. (2014). *Interview*. August 17.
- Tantisiriwat, S. (2005). *Intelligence on the white road, Dr. Art-ong Jumsai Na Ayudhya*. Bangkok: Freemind.
- PhraBrahmagunabhorn. (P.A. Payutto). (2012). *If you know about Buddhism, you will be happy*. (40th ed.). Bangkok: Pimsuay.
- Sucaromana, A, (2016). Resilience Quotient : RQ. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 209-200.

การวิเคราะห์การตีความหลักพุทธธรรม ของเชอเกียม ตรุงปะ*

An analytical study of Buddhadhamma interpretation of Chogyam Trungpa

พนารัตน์ จันทรสิทธิเวช

Panarat Chansitthiwet

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand.

Email: baanphupana23@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการตีความในแนวคิดตะวันตกและพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาแนวคิดการนำเสนอหลักพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ 3) เพื่อวิเคราะห์หลักการตีความหลักพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ แนวคิดและทฤษฎีการตีความทางตะวันตกมีพัฒนาการมาจากปรัชญกรีกโบราณเรียกว่า Hermeneutics ศาสตร์นี้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับภาษา เพราะถือว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร จึงต้องตีความผ่านภาษาและสัญลักษณ์ต่างๆ ในแนวคิดและทฤษฎีการตีความทางตะวันตก มี 3 ทฤษฎีหลัก คือ 1) ทฤษฎีที่ให้ความสำคัญแก่เจตนารมณ์ของผู้เขียน 2) ทฤษฎีที่เน้นคัมภีร์ และ 3) ทฤษฎีที่เน้นความสำคัญที่ผู้อ่าน

หลักการตีความของเกรวาท ถือเอาหลักการตีความตามคัมภีร์เนติปริกรณ์ ส่วนหลักการตีความของมหายาน ถือเอาการตีความตามหลักในสันธินิโรจสูตร อุปายเภคัลย และเกณฑ์การตีความ 4 ขั้นตอนของ ปันเซนโฮตน์มเกรสส์ปะ ซึ่งการตีความของฝ่ายวัชรยาน เป็นระบบการถ่ายทอดจากคนสู่คนแบบส่วนตัวเท่านั้น โดยวัชรอาจารย์จะพูดเป็นปริศนาหรือรหัสยะเพื่อให้ศิษย์เป็นผู้ตีความด้วยตนเอง ส่วนการตีความของเชอเกียมตรุงปะ พบว่า มีลักษณะผสมผสานทั้งทฤษฎีการตีความแบบตะวันตก พระพุทธศาสนา

*Received July, 22 2016; Accepted December 21, 2016.

เถรวาท มหายาน และวัชรยาน โดยมีพื้นฐานและกรอบแนวคิดแบบพระพุทธศาสนาดั้งเดิมของวัชรยาน แต่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการนำเสนอใหม่ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันคือ การพัฒนาตัวเองทั้งในด้านจิตวิญญาณและการดำเนินชีวิตในสังคม โดยเน้นย้ำว่า ไม่ให้ละทิ้งโลกแห่งสมมุติ สัจจะ (กุณชอป) เพื่อปรารถนาสัจจะ (คอนดัม) เพราะสัจธรรมทั้งสองด้านคือหนึ่งเดียวกัน

การตีความหลักพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ มี 6 เป้าหมาย คือ 1) เพื่อแสดงหลักพุทธธรรม 2) เพื่อผสมผสานแนวคิด 3) เพื่อความเป็นศาสนาสากล 4) เพื่อหลุดพ้นจากจารีต 5) เพื่อใช้ปฏิบัติจริง และ 6) เพื่อการประยุกต์ใช้ภาษา

คำสำคัญ: การตีความ; พุทธธรรม; เชอเกียม ตรุงปะ

Abstract

This research has the objectives as: 1) to study the concept idea and principle of hermeneutics in Western and Buddhism, 2) to study the Buddhadhamma's presentation of Chögyam Trungpa and 3) to analysis the principle of Buddhadhamma Interpretation of Chögyam Trungpa. The concepts and theories of Western hermeneutics have its development from ancient Greek philosophy known as 'hermeneutics'. It is closely to language, because language is an instrument of communicates through language and symbols and there are three of concepts and theories of western hermeneutics, of these they are the Author-centric, the Text-centric and the Reader-centric.

The theory of interpretation or hermeneutics in Theravada Buddhism, however, is based on the Nettipakarana (the guide). On the other hand, the hermeneutics in Mahayana, they follow on the Sandhiniramocana Sutra, a skillful method or Upaya is very important in Mahayana. It has four criteria of interpretations as claimed by Pan-chen bSod nam grags pa of these they are as; 1) the intended meaning 2) the foundation of the intention 3) the motive 4) the contradiction if taken literally. The hermeneutics of Vajrayana is transmission systematically from person to person; by means of public teaching and private teaching. The method to realize the truth, however, is private teaching method and the master would perform with individual masters initiating and teaching individual disciples. Sometimes, the students would need his clarity shattered; the Vajra Master spoke in riddles or symbolically to allow the student to interpret. For the interpretation of Chogyam Trungpa, found that it is a mixed method and in accordance with three majors of Western traditions; emphasize on authors, texts and the readers, including Theravada, Mahayana, Vajrayana Buddhism. His interpret is based on and accordance with the concept framework of the old Vajra traditions, but he presents in a new form in order to follow the social content. His aim of interpretation of Buddhadhamma is to cultivating one's spiritual and lives in social content, and he emphasized that one must be abandoned the conventional world and to promote the world of ultimate truth; this two sides of the sameness.

The aims of Chogyam Trungpa's interpretation on Buddhadhamma are as follows; 1) to interpret for the real Buddha's teaching 2) to interpret for reaching compromised views 3) to interpret for universal religious 4) to interpret for overcome tradition's pattern 5) to interpret for applying to practice and 6) to interpret the language for applying usages.

Keywords: Hermeneutics; Buddhadhamma; Chogyam Trungpa

บทนำ

จากประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงและมีพัฒนาการมา โดยตลอดกว่า 2500 ปีมาแล้ว ในการเปลี่ยนแปลงแต่ครั้งย่อมส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับพระพุทธศาสนาเอง ทั้งที่เป็นด้านบวกและด้านลบ แต่หากมองตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาแล้วนั้น ก็จะเข้าใจได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงทั้งหมดทั้งสิ้นล้วนดำรงอยู่ภายใต้กฎของไตรลักษณ์ ซึ่งมีทั้งการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ดับ สลายหายไป ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ หลังจากพุทธปรินิพพานไปแล้วมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป ในหลายทิศหลายทาง จากเหตุนี้เองทำให้พระพุทธศาสนามีการแตกแยกเป็นนิกายต่างๆ (Bapat, 1997) มีการตีความคำสอนของพระพุทธองค์ในหลายรูปแบบทั้งในสายเถรวาทและมหายาน ในส่วนของมหายานเองก็มีการแตกนิกายย่อยๆ ออกไปอีก และเป็นที่น่าสนใจว่า พระพุทธศาสนามหายานสายวัชรยานมีการแผ่ขยาย หลักคำสอนและแนวปฏิบัติไปทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศในยุโรปและอเมริกา

อย่างไรก็ตาม ในบรรดาธรรมาจารย์สายมหายานทั้งหลาย ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่ามีบทบาทโดดเด่นในการนำเสนอหลักพุทธธรรมแก่ชาวตะวันตกและมีชื่อเสียงอยู่ในสังคมกว้าง เช่น องค์ทะไลลามะ ท่านดิช นัทธันท์ เป็นที่น่าสนใจที่ว่า ท่านเหล่านี้ยังคงดำรงอยู่ในสมณเพศ มีจริยวัตรที่งดงามสง่า เหมาะสมกับการเป็นผู้เผยแผ่พุทธศาสนาอย่างแท้จริง แต่ในขณะเดียวกัน ในสายวัชรยานเอง ก็ยังมีอดีตลามะท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้มีวิถีชีวิตที่แปลกแยกแตกต่างจากผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนากระแสหลัก จนได้รับฉายาว่า “Bad Boy” หรือ “คุรุบ้า” แห่งวงการพระพุทธศาสนา ท่านผู้นี้มีนามว่า “เซอเกียม ตรุงปะ”

เซอเกียม ตรุงปะ มีแรงบันดาลใจอันยิ่งใหญ่ที่จะนำธรรมะแห่งทิเบต เผยแผ่ออกสู่โลกภายนอก ทว่าบางสิ่งบางอย่างที่ไม่ธรรมดา อาจเรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนลามะท่านอื่นๆ ด้วยความที่เซอเกียม ตรุงปะมองว่า ภารกิจของท่านไม่ใช่การเคลื่อนย้ายถ่ายโอนพุทธศาสนาทิเบตแบบจารีตนิยมหรือนุรักษ์นิยม ที่ฉาบทาไปด้วยกับดักทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อแพร่พันธุ์บนผืนดินตะวันตก แต่มีความต้องการที่จะสื่อสารความเข้าใจอันลึกซึ้งในอริยมรรคอย่างแท้จริง ใช้เวลาทั้งหมดในการศึกษาภาษา ปรัชญา ศาสนา จิตวิทยา ศิลปะ ประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมตะวันตก และออกพบปะผู้คนเมื่อมีเวลาว่าง ยิ่งเมื่อได้ย้ายเข้าไปเผยแผ่ธรรมยังฝั่งอเมริกาเหนือ เขาผูกมิตรกับฮิปปี้ กวีบิท และศิลปินขี้ยาทั้งหลาย คำสอนทางพุทธศาสนาของเขาถูกลดทอนเหลือเพียงคำง่าย ๆ อย่าง “เปลือย” “เปิดใจ” และ “ศีโรราบ” (วิจักขณ์ พานิช, 2010)

“เมื่อใครเข้าถึงคำสอนอย่างแท้จริง เขาจะไม่หลอกตัวเองอีกต่อไป
ผมตระหนักแล้วว่าตอนนี้ไป ผมจะไม่ถือสันโดษเพื่อตัวเอง
ไม่รักษาภาพลักษณ์หรือความชอบธรรมเพื่อตัวเอง
จะไม่หลบซ่อนตัวเองอยู่ใต้จิวรและสร้างภาพที่ดูลึกซึ้งให้น่าประทับใจ
สำหรับผมนั่นคืออุปสรรค ด้วยสำนึกนี้ถ้าต่อไปผมจะต้องเกี่ยวข้อง

เชื่อมโยงตัวเองกับสังฆะในวงกว้างออกไป ผมจึงตัดสินใจ
ละทิ้งคำปฏิญาณที่ให้ไว้ต่อการบวช ผมรู้ว่าการทำเช่นนี้
คือการอุทิศตัวให้กับพุทธศาสนาอย่างแท้จริง”

(เชอเกียม ตรุงปะ, เขียน, สมพร ครุฑส์, แปล, 2547)

เรื่องราวของเชอเกียม ตรุงปะ โลดแล่นขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งนับเป็นช่วงเวลาในโลกตะวันตกกำลังตื่นรู้กับปรัชญาหรือจิตวิญญาณของโลกตะวันออก ซึ่งบางครั้งก็ส่อไปในทางหลงใหลโรแมนติก แต่ท่านเชอเกียม ตรุงปะนั้นแตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง ท่านเป็นธรรมาจารย์หนุ่มชาวทิเบตที่แผกจาริต แต่ก็หยั่งรากความรู้ในพุทธศาสนาสายวัชรยานของท่านเองเป็นอย่างดี ท่านเผชิญหน้ากับโลกตะวันตกอย่างบริสุทธิ์ การตีความธรรมะในพุทธศาสนาของท่านไม่ใช่แบบการประนีประนอม เราได้แง่มุมมากมายจากการเปลี่ยนผ่านในแต่ละช่วงชีวิตของท่านที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในปริณทลชีวิตและงาน ท่านนับเป็นนักเปลี่ยนแปลงคนสำคัญที่ไ้ริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ (ฟาบริซ มิตล์, 2552)

ด้วยเหตุนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาหลักการตีความพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ ว่ามีเทคนิคและวิธีการในการตีความคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างไร โดยวิเคราะห์จากหลักแนวคิดและหลักการตีความในแนวคิดตะวันตกและพระพุทธศาสนา ในการทำความเข้าใจแนวคิดหลักพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ โดยการวิเคราะห์หลักการตีความหลักพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ในการเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการสืบทอดพระพุทธศาสนาสืบไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources) คือ งานเขียนและการถอดความ รวมไปถึงการรวบรวมผลงานการสอนพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) คือ หนังสือ ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเชอเกียมตรุงปะ และส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตีความในส่วนที่จะเอื้อต่อการวิเคราะห์การตีความของเชอเกียมตรุงปะ ผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เริ่มด้วยการศึกษาแนวคิดหลักการตีความในพระพุทธศาสนาเถรวาท มหายานวัชรยาน และหลักการตีความตามแบบตะวันตก ขั้นตอนนี้จะทำให้เข้าใจหลักการตีความทั้งในพระพุทธศาสนาเถรวาท มหายาน และวัชรยานและการตีความแบบตะวันตกเป็นอย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 นำเสนอหลักพุทธธรรมตามแนวคิดของ เชอเกียม ตรุงปะ ในขั้นนี้จะทำให้เข้าใจท่านมีรูปแบบการนำเสนอพุทธธรรมอย่างไร

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์แนวคิด หลักการตีความหลักพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอการตีความหลักพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการตีความในแนวคิดตะวันตกและพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาแนวคิดการนำเสนอหลักพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ
3. เพื่อวิเคราะห์หลักการตีความหลักพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ

ผลการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีการตีความทางตะวันตกและพระพุทธศาสนา

ศาสตร์ว่าด้วยการตีความ มีชื่อภาษาอังกฤษว่า Hermeneutics พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาได้บัญญัติชื่อภาษาไทยว่า “อรรถปริวรรตศาสตร์” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532) เป็นศาสตร์สาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา ที่กล่าวถึงวิธีการทำความเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ต่างๆทั้งที่เป็นคำพูดการกระทำและคัมภีร์ ศาสตร์นี้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับภาษาเพราะถือว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารการตีความ จึงต้องตีความผ่านภาษาและสัญลักษณ์ต่างๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาที่มนุษย์ใช้สื่อทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนแนวคิดในการใช้ภาษาเพื่อสื่อความจริงและเพื่อการตีความนั้นมีแนวความคิดที่เห็นแย้งกันอยู่ 2 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มที่เชื่อว่า ภาษาสามารถสื่อความจริงได้ ซึ่งเป็นสายปรัชญาโดยตรง กลุ่มนี้มีความเห็นต่างกันเป็นอีก 2 กลุ่มคือกลุ่มที่เห็นว่าภาษาสามัญเท่านั้นที่สามารถสื่อความจริงได้กับกลุ่มที่เห็นว่าภาษาอุดมคติเท่านั้นที่สามารถสื่อความจริงได้ (Frederick Copreston, 1964) กลุ่มที่ไม่เชื่อว่าภาษาสื่อความจริงได้ ซึ่งเป็นกลุ่มสายเทววิทยาโดยตรงเห็นว่า ทั้งภาษาสามัญและภาษาอุดมคติทั้งสองไม่สามารถสื่อความจริงได้ เพราะความจริงไม่สามารถอธิบายได้ด้วยภาษาใดๆ (กิริติ บุญเจือ, 2546)

กลุ่มหลังไม่มีปัญหาด้านการตีความ เพราะเห็นว่าภาษาสื่อความจริงไม่ได้ จึงไม่จำเป็นต้องสร้างวิธีการตีความหรือสื่อความหมายความจริงแต่ประการใด การจะได้สัมผัสถึงความจริงต้องผ่านการมีประสบการณ์จากการปฏิบัติจนเกิดบันดาลใจโดยตรง ดังนั้น กลุ่มที่มีปัญหาการตีความและสร้างพัฒนาวิธีการตีความสืบมาคือกลุ่มแรกที่เชื่อว่าภาษาสามารถสื่อความจริงได้กลุ่มนี้แยกออกเป็นกลุ่มภาษาสามัญกับกลุ่มภาษาอุดมคติที่มีความเห็นแย้งกันระหว่างภาษาสามัญกับภาษาอุดมคติว่าอันไหนสามารถเข้าถึงความจริงได้กว่ากันจึงนำไปสู่การมีเทคนิควิธีการตีความแตกต่างกันออกไปโดยแต่ละกลุ่มต่างพยายามสร้างรูปแบบการตีความด้วยวิธีต่างๆตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไรก็ตามแม้นักคิดนักปรัชญากลุ่มต่างๆจะเสนอแนวคิดและทฤษฎีการตีความต่างกันแต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือความพยายามสร้างเครื่องมือเพื่อให้เข้าใจความจริงความถูกต้องและความดีงามหรือเพื่อให้เข้าถึงความจริงความถูกต้องและความดีงามได้มากที่สุด

แนวคิดและทฤษฎีการตีความทางตะวันตกโดยสรุปแล้วมี 3 ทฤษฎีหลักคือ

1. ทฤษฎีที่ให้ความสำคัญแก่เจตนารมณ์ของผู้เขียน เพราะถือว่าความหมายมีความสมบูรณ์อยู่ที่เจตนารมณ์ดังกล่าวการตีความจึงต้องค้นหาเจตนาดังกล่าวแล้ว จะพบกับความหมายที่ถูกต้องสมบูรณ์
2. ทฤษฎีที่เน้นคัมภีร์ โดยเชื่อว่า ความหมายสมบูรณ์มีอยู่ในคัมภีร์แล้ว ผู้ตีความมีหน้าที่ในการศึกษาตีความค้นหาความหมายนั้น
3. ทฤษฎีที่เน้นความสำคัญที่ผู้อ่าน โดยเชื่อว่า ผู้อ่านสามารถเป็นผู้ค้นหา และได้รับความหมายสมบูรณ์ได้มากกว่าเจตนาของผู้เขียน และตามที่คัมภีร์กล่าวไว้

แนวคิดและทฤษฎีทั้งสามนี้ต่างให้ความสำคัญแก่การตีความสุดโต่งไปคนละด้านและยึดทฤษฎีของตนถูกต้องสามารถเข้าถึงความจริงได้มากกว่า การยึดถือที่แตกต่างกันนี้ อาจทำให้ไม่ได้รับความจริงอย่างถูกต้องสมบูรณ์หรืออาจทำให้ไม่ได้รับความหมายที่สมบูรณ์ ดังนั้น ความหลากหลายที่ไม่มีการบูรณาการอาจทำให้เกิดปัญหาได้

ในวัฒนธรรมทางการศึกษาปรัชญาและศาสนาของโลกตะวันออก อรรถปริวรรตศาสตร์ได้ถือกำเนิดขึ้น มีการยึดถือปฏิบัติ และมีพัฒนาการมาโดยลำดับ พระพุทธศาสนาเองก็เช่นกัน เป็นศาสนาหนึ่งที่มีการตีความหมายและสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานานกว่าสองพันห้าร้อยปี ตั้งแต่การตีความพระธรรมวินัยในครั้งพุทธกาลและหลังพุทธปรินิพพาน ซึ่งเป็นมูลเหตุให้พระพุทธศาสนาแตกแยกออกเป็นสองนิกายหลัก คือ นิกายหินยานหรือเถรวาทที่ถือว่เป็นพระพุทธศาสนาดั้งเดิม และนิกายมหายานหรืออากิริยวาทที่แตกออกมาใหม่ ทั้งสองนิกายนี้ยังแตกหน่อเป็นนิกายย่อยๆ อีกมากมาย บางแห่งระบุว่า มีถึง 18 นิกายย่อย (Bapat, 1956) บางแห่งระบุว่า 26 นิกาย (แสง มนวิฑูร, 2506) นอกจากนี้เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปในดินแดนต่างๆ ก็ยังมีการแตกย่อยเป็นนิกายต่างๆ อีก เช่น นิกายมหายานในจีน นิกายธยานหรือฉาน นิกายมหายานในทิเบต ซึ่งก็ได้แยกเป็นนิกายหมวกเหลืองและหมวกแดง มหายานในญี่ปุ่น ซึ่งมีนิกายมากถึง 24 นิกาย เช่น เทียนไท้ นิจิเรนเซน เป็นต้น ส่วนนิกายหินยานหรือเถรวาทที่เข้าไปสู่ลังกา พม่า ลาว กัมพูชา และไทย เช่น นิกายหินยานในประเทศไทย แยกเป็นมหานิกายและธรรมยุตนิกาย (พิสิฐรุฑ์ โคตรสุโพธิ์, 2543)

อรรถปริวรรตศาสตร์ในพระพุทธศาสนานั้น มีการระบุถึงคัมภีร์เนติปริกรณ์และคัมภีร์เปฏโกปเทส (พระคันธสราภิวังศ์, แปล, 2550; คุณารักษ์ นพคุณ, แปล, 2544 และ จำรุฑู ธรรมดา, เรียบเรียง, 2546) ซึ่งเป็นผลงานของพระเถระรูปหนึ่งในสมัยพุทธกาล มีชื่อว่า “พระมหากัจจายนะ” ผู้ได้รับการยกย่องว่เป็นเอตทัคคะด้านความสามารถในการอธิบายขยายความธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงไว้โดยย่อให้พิสดารได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 33 ข้อที่ 121: 120) ทั้งสองคัมภีร์นี้ได้รวบรวมประมวลหลักการและวิธีการที่ท่านใช้ในการอธิบายความตีความธรรมเอาไว้ ซึ่งทั้งสองคัมภีร์มีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน มีการสันนิษฐานว่คัมภีร์เนติปริกรณ์เป็นคัมภีร์สายเถรวาท ส่วนคัมภีร์เปฏโกปเทสอาจมาจากสายอื่น เช่น นิกายมหายาน (จำรุฑู ธรรมดา, เรียบเรียง, 2546) แม้จะมีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน แต่ระเบียบวิธีในการแต่งแตกต่างกัน คัมภีร์เนติปริกรณ์จะมีเนื้อหาที่เป็นระบบชัดเจนมากกว่า ส่วนคัมภีร์เปฏโกปเทสไม่ได้จัดลำดับข้ออย่างเป็นระบบข้อนี้ทำให้ปราชญ์ชาวตะวันตกบางท่านเห็นว่า คัมภีร์เปฏโกปเทสเกิดก่อนคัมภีร์เนติปริกรณ์ อย่างไรก็ตาม

ในคัมภีร์ชั้นรองของพระพุทธศาสนาเถรวาทได้มีข้อบ่งชี้ว่า คัมภีร์เปฏโปกเทศนั้นแต่งตามแนวของคัมภีร์เนติติปริกณ์ และมีเนื้อหาดำเนินตามคัมภีร์เนติติปริกณ์ (วิมตติวินทนี วินยปิฎกฏีกา ภาษาบาลี เล่มที่ 1 ข้อที่ 11: 91)

คัมภีร์เนติติปริกณ์มีความแตกต่างจากคัมภีร์อรรถกถาอื่นๆ คือ คัมภีร์เนติติปริกณ์จะอธิบายธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยหลักหาระนัยและสาสนปฏิฐาน ซึ่งเป็นหลักการอธิบายที่มีลักษณะเฉพาะโดยมุ่งอธิบายความเนื้อหาธรรมเป็นหลัก แต่คัมภีร์อรรถกถาอื่นๆ นั้น จะมีลักษณะอธิบายความจากพระไตรปิฎกในแบบคำต่อคำ บทต่อบท ความต่อความ นอกจากนั้น คัมภีร์อรรถกถามีการนำนิทานยกขึ้นมาอธิบายประกอบเป็นตัวอย่าง แต่คัมภีร์เนติติปริกณ์ไม่มีการยกนิทานมาอธิบายประกอบ หากแต่จะยกพุทธพจน์มาเป็นตัวอย่างอธิบายประกอบ

ในขณะที่หลักการตีความของพระพุทธศาสนามหายาน นอกจากจะมีรากฐานสำคัญที่อุดมการณ์พระโพธิสัตว์ และหลักอุบายแล้วยังให้ความสำคัญกับข้อความ 2 ประเภท ตามหลักในสันนิธิโรจนสูตร ที่ว่า ด้วยข้อความที่กล่าวถึงหลักศูนยตา หรือกล่าวถึงปรมัตถสัจจ จัดเป็นข้อความที่ชัดเจนไม่ต้องตีความ (นิตาธะ) แต่ทว่า ข้อความที่กล่าวถึงสัตว์ บุคคล ตัว ตน เรา เขา ยังเป็นข้อความที่เป็นสมมติสัจจะ จำเป็นต้องมีการตีความ (เนยารธะ) นอกจากนี้ก็ยังมีอุปายเกาศิลย หรืออุบายต่างๆ ที่มีในมหายาน นอกจากนี้ ยังมีเกณฑ์การตีความ 4 ขั้นตอนดังนี้คือ

1) ความหมายตามเจตนารมณ์หรือความหมายเฉพาะ (The intended meaning) คือ ความหมายที่พระพุทธเจ้ามีพระประสงค์จะให้ผู้ฟังเข้าใจในการแสดงธรรมแต่ละครั้งความหมายในแง่ที่มีความแตกต่างหลากหลายไปตามอุปนิสัยและความต้องการที่แตกต่างหลากหลายของผู้ฟัง

2) พื้นฐานแห่งเจตนารมณ์ (The foundation of the intention) คือ ความจริงหรือสัจธรรมระดับลึกอันซ่อนอยู่เบื้องหลัง หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงสิ่งอันไม่เป็นจริงในระดับปรมัตถ์ พระองค์จะมีสัจธรรมหรือความจริงเป็นฐานรองรับอยู่สัจธรรมอันนี้เองที่พระองค์ต้องการให้ผู้ฟังเข้าใจในท้ายที่สุด

3) แรงจูงใจ (The motive) หมายถึง พระประสงค์ของพระพุทธเจ้าในการแสดงธรรมอันไม่เป็นจริงในระดับปรมัตถ์ต้องเข้าใจให้ได้ว่าทำไมพระองค์จึงแสดงอย่างนั้นทรงมีพระประสงค์อย่างไร เป็นต้น

4) เกิดความขัดแย้งถ้ายึดตามตัวอักษร (The contradiction if taken literally) หมายความว่า ถ้าวัดความหมายของข้อความนั้นตามตัวอักษรโดยไม่มีการตีความจะเกิดความขัดแย้งในการใช้เหตุผลทันที เช่น ข้อความแบบ “เนยารธะ” ที่สอนว่ามีสัตว์ บุคคล เป็นต้นถ้ายึดความข้อความนี้ว่าเป็นจริงตามตัวอักษร จะเกิดความขัดแย้งในแง่ของการใช้เหตุผลทันทีรูปแบบการตีความเหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้อย่างผสมผสานตามความเหมาะสม

การตีความตามสายธรรมของวัชรยานนั้น เน้นให้สำคัญกับการถ่ายทอดระหว่างครูกับศิษย์ซึ่งแบ่งเป็นคำสอนที่เป็นสาธารณะคือการใช้วาจาเพื่อสร้างความชัดเจน กับคำสอนที่เป็นส่วนตัวที่เป็นลักษณะ

เฉพาะภายในเป็น ความลับ ซ่อนเร้น หรือ รหัสยะ มิได้มุ่งให้เกิดความชัดเจนเหมือนคำสอนภายนอกในทางกลับกันอาจนำไปสู่ความความสับสนและมุ่งให้เกิดความคลุมเครืออาจทำให้มีความเปลี่ยนแปลงเชิงมโนทัศน์แต่ไม่จำเป็นต้องมีความเข้าใจ (Thurman, 1993) มีการถ่ายทอดความรู้แก่นั้นมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1) การถ่ายทอดโดยใช้คำพูด เป็นเรื่องของความคิดและทักษะและใช้คำพูดเพื่ออธิบายในระดับนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสอนเท่านั้น

2) การถ่ายทอด คือ การสร้างบริบทที่เป็นลักษณะเฉพาะ โดยอาจารย์จะสร้างสถานการณ์ขึ้นมาในระดับนี้ต้องการให้ศิษย์สัมผัสถึงหลักธรรมคำสอนโดยตรง

3) การถ่ายทอดโดย อาจารย์จะนำศิษย์เข้ามามีส่วนร่วมกับจิตของอาจารย์ เป็นการรับรู้และสัมผัสกับพื้นที่ว่าง

กล่าวได้ว่า อรรถปริวรรตศาสตร์ในพระพุทธศาสนานั้น มีมาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาลและหลังพุทธปรินิพพาน โดยมีการระบุถึงคัมภีร์เนติปริกรณ์และคัมภีร์เปฏโฏเทศ ซึ่งเป็นผลงานของพระมหากัจจายนะ ผู้เป็นเอตทัคคะด้านขยายความธรรมโดยย่อให้พิสดารได้ จนกระทั่งได้มีการขยายขอบเขตการตีความกันต่อมาจนแตกแยกออกเป็นนิกายต่างๆ ทั้งในอินเดียและนอกอินเดีย ซึ่งในแต่ละนิกายต่างๆ เหล่านั้นก็มีแนวคิดและหลักการปฏิบัติการตีความที่แตกต่างกันทั้งในกลุ่มเถรวาทและมหายาน โดยเฉพาะการตีความของวัชรยาน ในสมัยปัจจุบันก็ยังมีการตีความใหม่ๆ เกิดขึ้น ดังเช่น กรณีการตีความหลักพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ

การนำเสนอหลักพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ

เชอเกียม ตรุงปะ เกิดเมื่อ ค.ศ. 1940 ถิ่นกำเนิดเป็นอวตารชาติที่สิบเอ็ดของเชอเกียม ตรุงปะ ตูลกู ในวัยเด็ก ท่านจึงได้รับการอบรมบ่มเพาะอย่างเข้มงวด เพื่อให้สืบทอดเป็นเจ้าอาวาสอารามเซอร์มิงในทิเบตตะวันออก หลังจากผ่านการฝึกฝนอบรมอย่างหนัก ท่านก็ได้รับการอภิเษกให้สืบทอดเป็นธรรมทายาทของมิลารปะและปัทมสัมภาวะ ท่านได้ศึกษาวิปัสสนากรรมฐานและปรัชญาตามแนวทางสายกาคิวและญิงมาจนเจนจัด ท่านเชอเกียม ตรุงปะจำต้องอพยพลี้ภัยออกจากแผ่นดินถิ่นเกิดเมื่อครั้งที่จีนคอมมิวนิสต์ ได้เข้ายึดครองทิเบตเมื่อปี 1959 หลังจากได้พำนักอยู่ในอินเดียเป็นเวลา 3 ปี ท่านได้เดินทางไปประเทศอังกฤษเพื่อศึกษาศาสนาเปรียบเทียบและจิตวิทยา ณ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด สี่ปีหลังจากนั้นท่านได้ก่อตั้งศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาแบบทิเบตและภาวนาขึ้นในโลกตะวันตกเป็นแห่งแรก นั่นคือซัมเย หลิงในสกอตแลนด์ตะวันตก

ต่อมา เชอเกียม ตรุงปะ เดินทางไปปลีกวิเวกทำสมาธิที่ภูฏาน ซึ่งการปลีกวิเวกครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งใหญ่ในแนวทางการสอนของท่าน เพราะทันทีที่กลับมาท่านได้สละเพศบรรพชิตสมรสกับหญิงชาวอังกฤษ ในปี ค.ศ.1970 ท่านเชอเกียม ตรุงปะเริ่มเดินทางไปสอนธรรมะและเผยแผร์พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเวลาร่วม 17 ปี โดยที่ท่านได้ก่อตั้งสำนักปฏิบัติสมาธิภาวนาหลายแห่งในทวีปอเมริกาเหนือและทวีปยุโรป ต่อมาเมื่อปี ค.ศ. 1974 ท่านได้ก่อตั้งสถาบันนาโรปะ อันเป็น

สถานศึกษา ซึ่งนักศึกษาอาจค้นคว้าภูมิปัญญาแบบพุทธควบคู่ไปกับภูมิปัญญาของตะวันตก ในฐานะผู้อำนวยการและครูใหญ่ในสถานศึกษาแห่งนี้ ท่านยังเป็นทั้งกัลยาณมิตรและเป็นครูวิปัสสนา ซึ่งวิสัยทัศน์ทางการศึกษาของสถาบันก็คือ นาโรปะจะเป็นมหาวิทยาลัยที่หลอมรวมองค์ประกอบของการสอนด้านจิตหรือภาวนา และการศิลปะแขนงต่างๆ รวมทั้งการศึกษาแนวตะวันตก ผสมผสานไว้ด้วยกันซึ่งถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติแนวทางในการสั่งสอนธรรมะให้ร่วมสมัย และในปี ค.ศ. 1977 ท่านเชอเกียม ตรุงปะได้ก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติซัมบาลาขึ้นสำหรับฆราวาสผู้มีความสนใจในการปฏิบัติ และด้วยเหตุที่ท่านมีทั้งความเป็นนักวิชาการ เป็นศิลปิน และอาจารย์สอนสมาธิภาวนา จึงได้รับการยอมรับว่าเป็นอาจารย์สอนพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดคนหนึ่งในโลกตะวันตก

เชอเกียม ตรุงปะ รินโปเช เสียชีวิตลงเมื่อปี ค.ศ.1987 ด้วยอายุเพียง 47 ปี ทั้งผลงานและเอกลักษณ์ที่เฉพาะตัวของท่านไว้ในความทรงจำของผู้คนและบรรดาศาสนิกชนมหาวิทยาลัยนาโรปะ และท่านยังได้เขียนหนังสือขึ้นหลายเล่ม เป็นอัตชีวประวัติเล่มหนึ่งชื่อว่า Born in Tibet นอกจากนี้ ท่านยังมีงานทางด้านพุทธธรรมหลายเล่ม อาทิเช่น มุทรา: Cutting Through Spiritual Materialism (สิงหลอกเจ้า : ลอกคราบวัตถุนิยมทางศาสนา); Meditation in Action ; The Myth of Freedom ; Journey Without Goals ; The Tibetan Book of the Dead และ Shambhala: The Sacred Path of the Warrior.

ในทัศนะของเชอเกียม ตรุงปะนั้น กล่าวว่าหนทางแห่งจิตวิญญาณที่แท้จริงไม่ใช่วิธีการบรรลุภูมิธรรมใดๆ หากแต่เป็นกระบวนการของการปล่อยวางอย่างค่อยเป็นค่อยไป การฝึกสมาธิภาวนาทำให้เราค้นพบการมีอยู่ของตัวตน และการปฏิบัติที่เรียบง่ายนี้จึงเป็น “ฐาน” อันมั่นคงเพียงประการเดียวที่สามารถพึ่งพาได้ เพราะมันจะถากถางอดตัดอย่างไม่หยุดยั้ง ท่านมักจะย้ำเตือนในหลักการพื้นฐานอยู่เสมอว่า “ไม่มีเป้าหมายที่ต้องบรรลุ เราแค่เป็นอยู่ ดูก่อนหินหรือภูเขาที่ได้รับสัมผัสจากสายน้ำและสายลม การภาวนาตามแนวทางนี้ไม่ใช่การกล่อมประสาท แท้จริงแล้วมันจะชักนำอารมณ์และความกลัวของเราให้ขึ้นมาสู่พื้นผิว มันไม่ได้ทำให้เราเป็นนายเหนือสิ่งใด ทว่าเป็นการเปิดเผยอันเจ็บปวด (ฟาบริซ มิตล์, เขียน, พินทุสาร ติตุตานนท์, แปล, 2552: 119)

จากหลักพุทธธรรมที่สำคัญทั้งหมดของเชอเกียม ตรุงปะ มีพื้นฐานและหลักการทั้งหมดมาจากพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาท มหายาน และเน้นที่ฝ่ายวัชรยาน ในนิกายญิงมาและกาคิว เป็นสำคัญเช่น การผสมผสานคำสอนเรื่องมหายานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนิกายกาคิว เข้ากับการปฏิบัติซ็อกเชนอันเป็นสภาวะความว่างของนิกายญิงมา เป็นต้น ยิ่งกว่านั้นเชอเกียม ตรุงปะยังให้ความสำคัญกับการดำเนินข้อวัตรปฏิบัติของสงฆ์ที่ถือตามวินัย ควบคู่ไปกับสายปฏิบัติธรรมที่ลึกลับเพื่อการรู้แจ้งอย่างฉับพลันของเหล่าสัทธาโยคีอีกด้วย นอกจากนี้ท่านยังเข้าถึงหลักธรรมในศาสนาอื่นๆด้วย ไม่ว่าจะเป็นคริสต์ ยิว ฮินดู หรือเซนแบบญี่ปุ่น จึงทำให้หลักธรรมของท่านนั้นไม่มีความขัดแย้งกับศาสนาใดเลยรวมถึงท่านยังมีบทบาทปฏิสัมพันธ์กับบรรดาศิลปิน กวี จิตรกร และนักดนตรี กระบวนทัศน์ของท่านจึงมีมิติที่หลากหลายแง่มุม และหลักพุทธธรรมของท่านจึงมีลักษณะผสมผสาน แต่ก็ยึดมั่นอยู่ในรากฐานของพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น ท่านมักกล่าวเสมอว่า

“ผมจะทำทุกวิถีทางอย่างสุดความสามารถ เพื่อที่จะถ่ายทอดพุทธธรรมให้พวกท่านได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า ธรรมะทุกข้อที่ผมให้ไปนั้น คือสิ่งที่ท่านต้องนำไปปฏิบัติเป็นประสบการณ์ของตน นั่นคือ ความสามารถที่จะนำไปใช้กับสิ่งที่ท่านได้ประสบอย่างแท้จริง”

(ฟาบริซ มิตล์, เขียน, พินทุสาร ติวตานนท์, แปล, 2552: 160)

การที่จะเข้าใจขอบเขตของหลักพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอ นั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้พื้นฐานที่ถูกต้องตามทัศนะของท่าน 3 ประการคือ

1) พุทธศาสนาอยู่เหนือการโยงโย กับวัฒนธรรมไม่ว่าของชนชาติใด ทว่าเป็นหนทางอันนำไปสู่ความรู้แจ้งอย่างแท้จริง พุทธมรรคเป็นของสรรพชีวิตทั้งหลาย เพราะนำไปสู่การสัมผัสรับรู้โดยตรงต่อภาวะอันปราศจากบัญญัติของมนุษย์

2) การปฏิบัติตามพุทธมรรคต้องอาศัยหลักปฏิบัติของยานทั้งสาม โดยเริ่มจากการพิจารณาตรวจสอบความพึงชานของเราอย่างซื่อตรง เพราะหากหลงผิดบิดเบือนความหมายที่แท้จริงในพุทธธรรม จะทำให้เกิดตาทิวิความซับซ้อนและพอกพูนยิ่งขึ้น

3) ท่านต้องการให้ศิษย์เผยแพร่ธรรมะด้วยการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการเล่นเกมแสดงอำนาจ และพึงมีความจริงใจซื่อสัตย์ต่อกัน

สรุปได้ว่า งานของ เชอเกียม ตรุงปะ ทั้งหมดส่วนใหญ่จะเป็นบันทึกจากการแสดงธรรมในที่ต่างๆ ลักษณะการแสดงธรรมของท่านเป็นสิ่งเฉพาะตัว และเป็นการยากที่จะตัดสินได้ว่าปัจจัยใดมีส่วนสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาแนวทางการสอนที่ท่านคิดค้นขึ้นมา ประเด็นสำคัญคือความเรียบง่ายและใกล้ชิดที่ท่านมีต่อศิษย์เป็นสิ่งที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง ซึ่งอาจจะมีความหมายยิ่งกว่าตัวเนื้อหาของหลักธรรม ทุกผู้คนต่างสัมผัสได้ถึงความอบอุ่นเมตตาที่ท่านแผ่ออกมา และประจักษ์แก่ใจว่าการได้รับความรักอย่างแท้จริงนั้นเป็นเช่นไร

การตีความหลักพุทธธรรมของเชอเกียม ตรุงปะ

เชอเกียม ตรุงปะ เป็นนักปฏิรูปศาสนาคณหนึ่งทีเน้นการตีความคำสอนพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม แต่การจะสรุปว่า การตีความคำสอนของ เชอเกียม ตรุงปะ เป็นการประยุกต์พุทธศาสนาให้เข้ากับสังคมตะวันตกนั้น ยังเป็นข้อสรุปที่ดูผิวเผินเกินไป เพราะแท้จริงแล้ว ท่านกล่าวเสมอว่า

“เราไม่สามารถเปลี่ยนให้อเมริกานับถือศาสนาพุทธได้ด้วยการเปลี่ยนพุทธศาสนาเพื่อสนองตัณหาของคนอเมริกัน เราไม่สามารถทำทุกอย่างให้เป็นสมัยใหม่ได้ เรายังต้องดำรงลัทธิธรรมแบบโบราณไว้ นั่นคือสิ่งที่สำคัญยิ่ง”

แสดงให้เห็นว่า เซอเกียม ตรุงปะ ไม่ได้ประยุกต์พุทธศาสนาให้เข้ากับสังคมตะวันตก แต่สิ่งที่ทำก็คือ การคิดวิธีการสอนแบบใหม่ที่มุ่งตรงถึงหัวใจขององค์ธรรมที่แท้จริง ซึ่งจะก่อให้เกิดวิถีการดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่ยิ่งใหญ่ จนถึงกับเปลี่ยนโฉมโลกทั้งใบนี้ได้

ในงานของ เซอเกียม ตรุงปะ มีได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า พุทธศาสนาเป็นเพียงสัจธรรมที่ตั้งอยู่บนหิ้งบูชาให้กราบไหว้และเชื่อถือตาม ท่านแสดงให้เห็นโดยการสละเครื่องนุ่งห่มแบบนักบวช นั่นคือ การละทิ้งเครื่องกีดขวางที่กั้นระหว่างท่านกับชาวตะวันตก พร้อมๆ กับการละทิ้งเส้นหัดดึงดูดล่อใจของความเป็นตะวันออก ซึ่งท่านเห็นว่า เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงธรรมยิ่งกว่าจะช่วยให้เข้าใจธรรมที่แท้จริงได้ ทำให้ลดช่องว่างที่ห่างไกลกันให้ใกล้ชิดมากขึ้น เพราะต้องการให้ผู้คนสัมผัสกับความเปลี่ยนแปลงที่เป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนา นั่นคือ การที่เราต้องรู้แจ้งในสัจธรรมด้วยตัวของเราเอง หลักการก็คือ อริยมรรคไม่ได้มุ่งไปสู่การเป็นปราชญ์ผู้รอบรู้ แต่กลับต้องรู้ในสิ่งที่ตัวเองเป็น และในวาระที่เราเป็นทุกข์ หนึ่งเดียวที่เราอาจพึ่งพาได้คืออาศัยประสบการณ์ของเราเองเป็นประตูที่นำไปสู่ครุภายในตน

คำสอนและอุบายอันแยบยลของ เซอเกียม ตรุงปะ ไม่เพียงแต่ปราดเปรื่องเท่านั้น หากยังตอบสนองต่อวิกฤตศรัทธาที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในโลกตะวันตกได้อย่างชัดเจนอีกด้วย เซอเกียม ตรุงปะ เสนอแนวทางใหม่ให้ผู้คนได้กลับมาค้นพบความเชื่อมโยงที่แท้จริงระหว่างศาสนากับอภิปรัชญา กล่าวได้ว่า สิ่งที่เสนอนั้นไปไกลเกินขอบเขตของพุทธศาสนา เป็นการอธิบายอย่างเปิดเผยและตีแผ่ข้อธรรมทั้งปวง แสดงให้เห็นถึงความเป็นเนื้อเดียวระหว่างตัวท่านกับสัจธรรม โดยวางตนในจุดที่สามารถมองเห็นและสาธยายธรรมของตนได้อย่างแยบคาย และพยายามที่จะแยกแยะสัจตถะออกจากสิ่งอันไร้แก่นสาร เนื่องจากท่านเข้าถึงหลักธรรมของทุกศาสนา ดังนั้น จึงเป็นธรรมจารย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์

ในแง่ผลงานของ เซอเกียม ตรุงปะ นั้น ถือได้ว่า เป็นการปฏิรูปการตีความพุทธธรรม ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่านำเสนอสิ่งใหม่ และแตกต่างจากจารีตเดิม แต่เป็นการวางรากฐานที่อิงหลักพุทธธรรมตั้งแต่เริ่มแรก ตามความเข้าใจของบุคคลทั่วไปแล้ว การปฏิรูปอาจหมายถึงการไปทำลายจารีตลง ถึงแม้ว่าเซอเกียม ตรุงปะ จะวิพากษ์วิจารณ์สถาบันสงฆ์และความเก่าคร่ำครึในประเพณีนิยม ในขณะที่เดียวกันก็ไม่เคยปฏิเสธหลักการบนพื้นฐานของสถาบันสงฆ์เลย ในทางตรงกันข้ามกลับสามารถสร้างสถาบันขึ้นมาใหม่สำหรับคนรุ่นอนาคต ที่ยังคงรักษาคำสอนดั้งเดิมไว้ แม้ว่าถูกกำหนดิตยีนจากสถาบันสงฆ์ แต่ก็ยังคงยืนหยัดด้วยความเด็ดเดี่ยว

เซอเกียม ตรุงปะ เป็นนักปฏิรูปในแบบจารีตนิยมอย่างเต็มขั้น และเป็นธรรมจารย์ที่แท้จริง การตีความพุทธธรรมในแบบ เซอเกียม ตรุงปะ นั้น เป็นเรื่องของภาระกระตุ้นเนื้อหาให้มีชีวิตชีวาอย่างเต็มเปี่ยม เฉกเช่นนักดนตรีที่บรรเลงเพลงเพื่อแสดงนัยแห่งเพลงให้ปรากฏ อาจจะได้ไม่ได้เสนอในแบบฉบับดั้งเดิม แต่ยังซื่อสัตย์รักษาโน้ตเพลงเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น เพียงแต่ปล่อยให้ท่วงทำนองของมันไหลลื่นไปเองในแนวทางที่สดใหม่ เซอเกียม ตรุงปะ มีพรสวรรค์ดุจเดียวกับศิลปิน ท่านตีความพุทธธรรมให้กระจ่างแจ้งด้วยแสงสว่างที่แตกต่างไปจากเดิม บรรเลงไปตามโน้ตตัวเดิมโดยไม่จำเป็นต้องปรุงแต่งขึ้นมาใหม่

สรุป

ความไร้กรอบของพุทธศาสนาวัชรยานตามแนวทางของ เซอเกียม ตรุงปะ ได้หว่านเมล็ดพันธุ์แห่งโพธิ์ให้เจริญงอกงามในชนชาวอเมริกา สอดรับกับการเผชิญหน้าอย่างท้าทายครั้งใหญ่ของพุทธศาสนาที่มีต่อโลกสมัยใหม่ในตะวันออก รวมถึงพุทธศาสนาในประเทศไทย ทั้งนี้ทั้งนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับว่า เราพร้อมจะเรียนรู้จากเพื่อนพุทธศาสนิกชนในวัฒนธรรมอื่นมากน้อยเพียงไร เราจะ “รู้ตัว” และอ่อนน้อมยอมรับว่าพุทธศาสนาไทยกำลังเต็มไปด้วยความหลับล้มเหลวมากกว่าความตื่นรู้หรือไม่ หรือว่าเราจะยังคงโอบกอดความภาคภูมิใจว่า เราเป็นประเทศที่มีพุทธศาสนาประจำชาติ และคนไทยเองก็กำลังสนใจศึกษาปฏิบัติธรรมมากมายอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนเลยในประวัติศาสตร์

References

- กิริติ บุญเจือ. (2546). *ปรัชญาอรรถปริวรรตของมนุษยชาติ (ช่วงพหุนิยม)*. กรุงเทพมหานคร: ฐานบัณฑิต.
- คุณารักษ์ นพคุณ. (2544). *เนติปริทัศน์และเนติสารัตถ์ที่ปนี*. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- จำรูญ ธรรมดา. (2546). *เรียบเรียง. เนติปริทัศน์*. กรุงเทพมหานคร: ไทยรายวันการพิมพ์.
- พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์. (2543). *หลักพระพุทธศาสนา*. เชียงใหม่: ปิเอสการพิมพ์.
- พระคันธสารากวรงค์, แปล. (2550). *เนติปริทัศน์*. กรุงเทพมหานคร: ไทยรายวันการพิมพ์.
- พาบิรมิตัล (เขียน). *พินทุสาร ติดูตานนท์*. (แปล). (2552). *ชีวิตและญาณทัศนะของตรุงปะ ครูบ้ำผู้ปรีชาญาณ*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2532). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- วิจักขณ์ พานิช,บทสัมภาษณ์ เรจินัลด์เรย์, <http://www.tilopahouse.com/node/396> (แปลจาก Blazing with Wakefulness: An Interview with Reginald Ray ตีพิมพ์ในวารสาร Tricycle ฉบับ Winter 2010).
- แสง มนวิฑูร, แปล. (2506). *ศาสนวงศ์หรือประวัติศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองธรรม.
- Frederick Copreston, S.J.. (1964). *A History of Philosophy*. Vol. I, part I, 13th printing. New York: Image Book.
- P.V. Bapat, (1997). *2500 Years of Buddhism*. India: Publications Division.

แนวทางการพัฒนาศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมาภิบาลบัณฑิตย Guidance for Developing Center for Peace and Student Governance of Dhurakij Pundit University

อติชาต ตันเจริญ*, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ พระปลัดสมชาย ปโยโค

Atichart Tancharoen*, Phramaha Hansa Dhammahaso and

Phrapalad Somchai Payogo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkorntajavidyalaya University,

79 Moo 1, Lamsai, Wang-noi, Phra Nakorn Si Ayutthaya 13170, Thailand.

*Corresponding Author. Email: tankhung2001@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมาภิบาลบัณฑิตย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์จากภายนอก เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์การดำเนินงานของศูนย์สันติวิธีฯ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ สวอต (SWOT Analysis) และวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลฯ ด้วยตารางโทว์ (TOWS Matrix) จากคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานของศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมาภิบาลบัณฑิตย จุดแข็งที่สำคัญคือ มีผู้บริหารให้ความสำคัญในการดำเนินงานด้านสันติวิธี และได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ จุดอ่อนคือ ขาดการวางแผนในการพัฒนาองค์กร และขาดงบประมาณในการดำเนินงาน โอกาส คือ มหาวิทยาลัยฯ ให้โอกาสในการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษาศึกษาเพิ่มพูนความรู้ เพื่อเตรียมความพร้อม และอุปสรรคคือ อาจารย์สายวิชาการไม่ค่อยเห็นคุณค่าและ

ส่งเสริมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาสันติวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาศูนย์สันติวิธีฯ ด้วยวิธีตารางโทว์ พบว่า สรุปได้ว่า 1) ต้องมีความต่อเนื่องเชิงนโยบายของผู้บริหาร 2) การสร้างจิตสำนึกรักสันติวัฒนธรรมในองค์กร และการสานต่ออุดมการณ์ 3) การเสริมสร้างเครือข่ายในองค์กรและนอกองค์กรให้เข้มแข็ง และ 4) การวางหลักการสู่วิถีปฏิบัติที่ยั่งยืนด้วยการทำเป็นรายวิชาให้นิสิตได้เรียนในแต่ละภาคการศึกษา

คำสำคัญ: ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา; สันติวิธี; แนวทางการพัฒนา

Abstract

This article is intended to present the way of developing the Center for Peace and Student Governance of Dhurakij Pundit University, which its tool is qualitative research by studying the related research documents, and in-depth interview to related interviewees of the Center for Peace and Student Governance, including outside-experienced scholars to contribute to the analysis the implementation of the Center for Peace by SWOT (SWOT Analysis) and analyzed for the development of the Center for Peace and Student Governance by the TOWS Table (TOWS Matrix) from the advice of experts.

The research found that The Operation of Center for Peace and Student Governance of Dhurakij Pundit University : the strength keys are administrators focus on the im-plementation of the peace process and supported the academic from other organization. The weakness is lacking the planning of development for organization and lacking the fund for the operation. The opportunity is University given the faculty and staff developed the self-education, training, knowledge to prepare the readiness. And Obstacles are the academic professors not see the value and not promote or participate for cultural peace activities. Form Analysis of the developing the Center for Peace and Student Governance of Dhurakij Pundit University with the TOWS Table was concluded that 1) a policy continuity of administrators, 2) an instilment of conscious in loving organizational culture and continuing ideology, 3) a network strengthening for both inside and outside organization for strength, and 4) a set-up of principles for the way to sustainable practice with course opening of students for learning in each term.

Keywords: Center for Peace and Student Governance; Peace; The Way to Develop

บทนำ

มนุษย์มาอยู่ร่วมกันย่อมเป็นปกติธรรมดาที่จะต้องขัดแย้งกัน ความขัดแย้งจึงเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสังคม มนุษย์มีความขัดแย้งกันได้ ก็ได้หมายความว่ามนุษย์ขาดสันติภาพ トラบิตที่ยังไม่เลือกใช้วิธีการรุนแรงในการจัดการกับความขัดแย้ง กล่าวโดยรวมแล้ว สันติภาพเชิงอุดมการณ์หรืออุดมคติที่ปราศจากความขัดแย้ง กับสันติภาพที่ไม่ได้ปฏิเสธความขัดแย้ง และเป็นสันติภาพในระดับที่อยู่กับความขัดแย้ง โดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน ความขัดแย้งจะสะท้อนออกมาสองลักษณะ กล่าวคือ ความขัดแย้งในลักษณะเชิงบวก หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดในเชิงสร้างสรรค์ และพฤติกรรมความขัดแย้งในลักษณะเชิงลบ หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดผลเสีย บรรยากาศที่ไม่ดีต่อตัวเอง องค์กรและสังคม ความขัดแย้งแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น ความขัดแย้งด้านเป้าหมาย ความขัดแย้งด้านความคิด ความขัดแย้งด้านความรู้สึก ความขัดแย้งด้านพฤติกรรม (Phramaha Hansa Dhammhaso, 2011)

ในปัจจุบันสภาพความขัดแย้งได้ปรากฏตัวขึ้นอย่างชัดเจนในสถาบันการศึกษา จะเห็นว่าการทำร้ายกันของนักศึกษาทั้งในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบันอยู่เป็นประจำ จากการสำรวจสถานการณ์จากอดีตสู่ปัจจุบัน พบว่า สถานการณ์การทะเลาะวิวาทและความรุนแรงจากอดีตสู่ปัจจุบันของนักศึกษาส่วนใหญ่จะเกิดจากความรู้สึกปกป้องศักดิ์ศรี สถาบันการศึกษาของตน และแรงขับจากการเป็นวัยรุ่น (Tissamana, 2015) ความรุนแรงทางร่างกายเป็นปัญหาที่พบมากที่สุด เพราะไม่สามารถระงับอารมณ์รุนแรงของตัวเองได้จึงเกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้น (Lukkham and Treputtharat, 2011) จากสภาวะสังคมปัจจุบันที่มีความแตกต่างทั้งทางความคิด และกระบวนทัศน์ของผู้คนในสังคมซึ่งเป็นตัวผลักดันให้ผู้คนเกิดความขัดแย้ง และความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มระดับตั้งแต่ความขัดแย้งภายในตนเอง ครอบครัวยุทธ ชุมชน องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน (Mansumittrchai, 2015) ผลเสียที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่ออนาคตของเยาวชนของชาติ ทั้งยังเป็นการเพาะเชื้อของความรุนแรงไปสู่สังคมภายนอก ถ้าสถาบันการศึกษามีการจัดการความขัดแย้งได้ดีในสถาบันการศึกษา ก็จะเป็นทางออกและทางเลือกที่ดีของสังคม เพราะเป็นการสะท้อนการไม่เพิกเฉยต่อปัญหาเยาวชนของชาติ อีกทั้งยังเป็นหน้าที่ที่พ่อแม่ของนักศึกษาต่างก็คาดหวังให้สถาบันการศึกษาทำการอบรมพฤติกรรมและคุ้มครองป้องกันความปลอดภัยของนักศึกษา ตลอดจนการให้หลักนิติธรรมซึ่งเป็นเสาหลักสำคัญของการพิทักษ์ระบอบประชาธิปไตยและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคมที่มุ่งสู่การสร้างสังคมประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทยได้สำเร็จ (Srivithaya, 2015) รวมถึงการสื่อสารกันด้วยใจที่เปิดกว้าง การศึกษาพื้นฐานทางธรรมชาติของกันและกันโดยเฉพาะในทางเพศเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจกันให้เกิดแก่สมาชิกครอบครัวในแต่ละครอบครัว และแผ่ขยายออกสู่ชุมชนและสังคม ก็จะสามารถพัฒนาให้คนในครอบครัวของหมู่บ้านโลกมีความเป็นอยู่ร่วมกันด้วยความสงบ สันติสุข ปราศจากการใช้กำลังรุนแรงให้เกิดความบอบช้ำทั้งทางร่างกาย และจิตใจของกันและกัน (Masrungson, 2016)

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์จึงได้สนองนโยบายและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาและได้ดำเนินการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 โดยได้รับความกรุณาจาก ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ ผู้อำนวยการศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (ในขณะนั้น) เป็นวิทยากรในการบรรยายอบรม ให้แก่ คณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัย คณบดี รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา ตัวแทนอาจารย์ที่ปรึกษาทุกคณะ อาจารย์จากสำนักกิจการนักศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ในสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นโครงการที่สร้างความเข้าใจในเรื่องการจัดการความขัดแย้งในสถาบันการศึกษาว่าควรมีแนวทางอย่างไรและได้ประโยชน์ต่อนักศึกษาและสังคมประเทศได้อย่างไร จนกระทั่งเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 อธิการบดีมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ได้อนุมัติจัดตั้งศูนย์สันติวิธี โดยมอบหมายให้สำนักกิจการนักศึกษาเป็นผู้ดูแล ประสานไปยังสถาบันพระปกเกล้า โดยสถาบันพระปกเกล้าได้ให้การสนับสนุนในการจัดตั้งศูนย์สันติวิธีของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พร้อมทั้งจัดตั้งหลักสูตรการขจัดความขัดแย้งเป็นหลักสูตรหนึ่งของมหาวิทยาลัย และจัดตั้งสถาบันหรือองค์กรอิสระเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งและไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย การดำเนินการเบื้องต้นได้ส่งคณาจารย์เจ้าหน้าที่ในหลักสูตรเข้าฝึกอบรมสร้างความรู้เรื่อง “แนวคิดพื้นฐานการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี” และ “นักเจรจาไกล่เกลี่ยความขัดแย้งด้วยสันติวิธีรุ่นที่ 1” เพื่อเตรียมความพร้อม และได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในกระบวนการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม ระหว่างสถาบันพระปกเกล้ากับมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ในวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2553 แต่ปรากฏว่า การเผยแพร่ความรู้ด้านสันติวิธียังไม่ครอบคลุมทั้งระบบ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์” เพื่อให้มีข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับประสิทธิผลในด้านต่างๆ ของศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และสามารถนำผลการศึกษาที่ได้มาวางแผนส่งเสริมและพัฒนา เป็นการประเมินว่าการดำเนินงานของศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด อันจะเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงและพัฒนาศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสันติวิธี หลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาองค์กรของนักวิชาการ พร้อมทั้งนำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีกระบวนการในการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้ด้านสันติวิธีตามทัศนะทางตะวันตก ตะวันออก และตามหลักพระพุทธศาสนา
- 2) ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินงานของศูนย์ฯ ตามหลักสวอต (SWOT) และวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาศูนย์ฯ ตามหลักโทว์ (TOWS Matrix) จากผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสันติวิธีจำนวน 5 ท่าน
- 4) สรุปผลการวิจัย และนำเสนอผลการสรุปการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. แนวคิดของศูนย์สันติวิธีและธรรมภิบาลนักศึกษากับสถาบันต่าง ๆ

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านสันติวิธีจากหน่วยงาน 3 แห่ง คือ 1.สถาบันพระปกเกล้า 2. ศาลยุติธรรม และ 3. ศูนย์สันติวิธีและธรรมภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีการดำเนินงานด้านสันติวิธีอย่างต่อเนื่อง สามารถเปรียบเทียบรายละเอียดในการดำเนินงานได้ดังนี้

ด้านอุดมการณ์ : ทั้ง 3 สถาบันมีลักษณะของงานที่แตกต่างกัน แต่มีรากฐานอุดมการณ์ในการจัดตั้งที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ การตระหนักถึงความสำคัญของการนำสันติวิธีมาใช้ส่งเสริมหน่วยงานเพื่อสร้างสันติสุขให้กับสังคม

ด้านพันธกิจ: พันธกิจของศูนย์สันติวิธีฯ และสถาบันพระปกเกล้ามีพันธกิจในทิศทางเดียวกันคือการส่งเสริมแนวคิดการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และการทำให้เกิดความปรองดองและสมานฉันท์เพื่อให้เกิดความสงบสุขตามโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบของสถาบัน ในขณะที่ศาลยุติธรรมมีทั้งอำนาจและหน้าที่ในการรักษาความสงบสุข ความยุติธรรม ที่เน้นความสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรม

ด้านวิสัยทัศน์: วิสัยทัศน์ของศูนย์สันติวิธีฯ มีความสอดคล้องกับศาลยุติธรรม คือ การนำการไกล่เกลี่ยเป็นเครื่องมือในการระงับความขัดแย้งควบคู่ไปกับการรักษาความยุติธรรมหรือการรักษากฎระเบียบของสังคม และมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถาบันพระปกเกล้าในการเน้นการมีส่วนร่วมกับชุมชน สังคมที่อยู่รอบด้านในการจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลักสันติวิธี

ด้านยุทธศาสตร์: ยุทธศาสตร์ของศูนย์สันติวิธีฯ มีความสอดคล้องกับศาลยุติธรรมภายใต้กรอบความคิดการบริหารความขัดแย้งด้วยการระงับข้อพิพาทก่อนการลงโทษตามระเบียบหรือกฎหมาย และสอดคล้องกับสถาบันพระปกเกล้าในการให้ความรู้ในการจัดการความขัดแย้งโดยหลักสันติวิธี และทั้งสามสถาบันมียุทธศาสตร์สอดคล้องกันในการนำหลักการรับฟังปัญหา การจัดการความขัดแย้งโดยคู่กรณีที่สามารถตกลงกันและยอมรับความรู้สึกความเห็นและสามารถหาความต้องการร่วมกันที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์

จึงกล่าวได้ว่า ในการจัดตั้งศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษาได้รับอิทธิพลแนวคิดและการจัดการจากการได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากสถาบันพระปกเกล้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงหลักการเกี่ยวกับสันติวิธีได้หลอมรวมอยู่ในวิถีการดำเนินงานของศูนย์ฯ ทั้งนี้อาจมีลักษณะการดำเนินการและกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกันออกไป เนื่องจากบริบทของมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องเกี่ยวกับวินัยของนักศึกษาซึ่งเป็นระเบียบที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ ในขณะที่วิทยาลัยก็ต้องการสร้างองค์ความรู้กับนักศึกษา ตลอดจนบุคลากร ชุมชนโดยรอบ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและสร้างสันติวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยให้มีความเข้มแข็ง และสามารถเป็นคุณสมบัติประจำตัวของนักศึกษาและบัณฑิตที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตจะเป็นผู้สันติวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตและประกอบหน้าที่การทำงานที่สามารถจัดการความขัดแย้งได้โดยสันติวิธีเป็นที่ปรารถนาของสังคมสมดังเจตนารมณ์ในการก่อตั้งศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษาสำนักกิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตขึ้นเพื่อแก้ไขความขัดแย้งและระงับข้อพิพาทให้ยุติลงได้ด้วยเหตุด้วยผลในฐานะที่เป็นแหล่งศึกษาของปัญญาชนโดยจัดคณะทำงานในศูนย์เพื่อทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยซึ่งประกอบด้วย อาจารย์ นักศึกษา ที่ผ่านการอบรมการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในมหาวิทยาลัย อันส่งผลให้มีการระงับข้อพิพาทที่มีระบบและประสิทธิภาพมากขึ้นและทำให้เกิดภาพพจน์อันดีแก่มหาวิทยาลัย

2. จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารและคณาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์ฯ เสียงสะท้อนส่วนใหญ่แสดงทัศนะหลายอย่างตรงกันเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษาของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

สภาพแวดล้อม ภายใน	Strength (S) จุดแข็งจุดเด่น ข้อได้เปรียบ	Weakness (W) จุดอ่อน ข้อเสียเปรียบ
	1. ผู้บริหารให้ความสำคัญในการดำเนินงานด้านสันติวิธี 2. บุคลากรมีการทำงานเป็นทีม มีความสามัคคี และทำงานอย่างจิตอาสา 3. การเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่น่าแนวคิดเรื่องสันติธรรมมาใช้ในการดูแลด้านงานวินัยนักศึกษา 4. มีงบประมาณสนับสนุน 5. องค์กรมีขนาดเล็กทำให้มีความคล่องตัวในการทำงาน สามารถปรับเปลี่ยนได้เร็ว 6. มีการอบรมให้ความรู้แก่อาจารย์และนักศึกษาแต่ละคณะ 7. โครงสร้างในการบริหารชัดเจน 8. ได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจากศาลยุติธรรม และสถาบันพระปกเกล้า 9. ได้มีการใช้สันติวิธีในการจัดการความขัดแย้งในสถานการณ์จริง	1. ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ 2. ขาดการวางแผนในการพัฒนาองค์กร 3. ขาดการประชาสัมพันธ์ โครงการและเผยแพร่ความรู้อย่างทั่วถึง 4. งบประมาณไม่เพียงพอ 5. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบฐานข้อมูลยังไม่สมบูรณ์ 6. สถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน 7. อุปกรณ์สำนักงาน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ล้าสมัย 8. บุคลากรในการดำเนินงานมีจำนวนน้อย ผู้ใกล้ชิดไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน 9. อาจารย์และนักศึกษาที่ผ่านการอบรมไม่มีการขยายผลความรู้ต่อ 10. การดำเนินงานของศูนย์มีการกระจุกตัวในวงแคบ 11. ไม่มีการส่งความรู้แบบรุ่นต่อรุ่นในกลุ่มนักศึกษา
สภาพแวดล้อม ภายนอก	Opportunity (O) โอกาส สิ่งเกื้อกูล ที่จะดำเนินกิจกรรม	Threats(T) อุปสรรคที่จะทำให้ดำเนินกิจกรรมไม่สำเร็จ
	1. มหาวิทยาลัยให้โอกาสในการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษา ฝึกอบรม เพิ่มพูนความรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง 2. มีระบบสารสนเทศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน 3. มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้บุคลากร แสดงความสามารถได้อย่างเต็มที่ 4. มีเครือข่าย (Connection) ในการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรม หรือสถาบันพระปกเกล้า 5. ยุทธศาสตร์ของศูนย์สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย	1. โครงสร้างของมหาวิทยาลัยมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง ส่งผลให้นโยบายเปลี่ยนแปลง 2. งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากมหาวิทยาลัยไม่เพียงพอในการดำเนินงาน 3. มหาวิทยาลัยไม่มีการขยายผลต่อให้เป็นวิชาเรียน 4. การดำเนินงานไม่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และปณิธานของมหาวิทยาลัย 5. ขาดความร่วมมือจากส่วนอื่นๆ ในการดำเนินงาน 6. อาจารย์สายวิชาการไม่ค่อยเห็นคุณค่าและส่งเสริมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาสันติวัฒนธรรม 7. งานสันติวิธีไม่ใช่เรื่องของวิชาชีพ แต่เป็นเรื่องของจิตอาสา

จากตารางที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการดำเนินงานศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์แล้ว ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ด้วยวิธี TOWS Matrix เพื่อหาความสัมพันธ์ของจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ให้เกิดยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. กลยุทธ์เชิงรุก (SO) : ผู้บริหารให้ความสำคัญในการดำเนินงานด้านสันติวิธี จึงควรมีการกำหนดแผนการอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ คณาจารย์ และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยฯ ได้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี จนไปถึงการดำเนินการสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัยฯ และขยายออกไปสู่ภายนอก

2. กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) : การวางนโยบายด้านสันติวิธี และสันติวัฒนธรรมให้เป็นนโยบายของมหาวิทยาลัยฯ ไม่ใช่เพียงของผู้บริหารท่านใดท่านหนึ่ง ร่วมกับการพัฒนาทางวิชาการ เพื่อให้นักศึกษาและคณาจารย์เป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาด้านสมองและจิตใจ คือการเป็นทั้งคนเก่งและคนดี

3. กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) : กำหนดให้นักศึกษาและคณาจารย์ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี พร้อมทั้งต้องมีการทำงานร่วมกับเครือข่ายในการดำเนินงานด้านสันติวิธี เช่น ศาลปกครอง และสถาบันพระปกเกล้า เป็นต้น

4. กลยุทธ์เชิงรับ (WT) : กำหนดให้มีการเสริมความรู้ด้านสันติวิธี และสันติวัฒนธรรมในวิชาเรียน เพื่อเป็นการสร้างความรู้เรื่องสันติวัฒนธรรม และเป็นการประชาสัมพันธ์การทำงานของศูนย์สันติวิธีฯ

3. แนวทางการพัฒนาศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีประสบการณ์ในการจัดการความขัดแย้งจากสถาบันต่างๆ 5 ท่าน ในระหว่างวันที่ 12-16 มีนาคม 2559 ประกอบกับการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัย สามารถสรุปประเด็นแนวทางการพัฒนาศูนย์ฯ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ความต่อเนื่องเชิงนโยบายของผู้บริหาร

ทิศทางวิสัยทัศน์ของผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรต้องมีความชัดเจนและมีจุดยืนที่จะสืบสานแนวคิดเรื่องสันติวัฒนธรรมซึ่งเป็นจุดหมายของศูนย์ไว้อย่างต่อเนื่อง โดยวางแผนหลักการที่เป็นส่วนหนึ่งในการสนองตอบวิสัยทัศน์ ปณิธาน และพันธกิจ ของมหาวิทยาลัยที่นอกจากจะมุ่งเน้นพัฒนาด้านวิชาการให้กับผู้เรียนแล้ว ยังต้องสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดความปรองดองและความสมานฉันท์ ซึ่งหากนโยบายของผู้บริหารมีความชัดเจนและยังยืนยันเน้นการนำสันติวัฒนธรรมเป็นหลักการสำคัญที่ผู้บริหารทุกระดับต้องสานต่อปณิธานนี้ จะเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการนำไปสู่การกำหนดนโยบายต่างๆ ที่ส่งผลต่อการให้ความร่วมมือและการวางแผนทางร่วมกันระหว่างศูนย์ฯ กับสายการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสานต่อกับชุมชน ดังเสียงสะท้อนจากผู้เชี่ยวชาญที่มองเห็นการพัฒนาต้องเริ่มที่ผู้บริหารและความชัดเจนของภาคนโยบายองค์กร “การที่ศูนย์จะเกิดได้และมีความยั่งยืนผู้บริหารระดับสูง

ของมหาวิทยาลัยจะต้องเห็นด้วยจึงจะส่งผลให้การดำเนินงานของศูนย์ฯ สำเร็จได้” (Srivilas, 2016) “ถ้ามหาวิทยาลัยมีนโยบายอย่างจริงจังในการจัดตั้งศูนย์ฯ อย่างนี้ก็ต้องลงทุนทั้งบุคลากรและงบประมาณ เพื่อให้ศูนย์ฯ สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ถ้านโยบายนี้มันคงยั่งยืน ตัวศูนย์ฯ ก็จะมีมันคงยั่งยืนได้” (Ariya, 2016) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ อาจารย์ยอศุขย์ ชันทอง และอาจารย์ปรีชญา อยู่ประเสริฐ ก็ได้ให้ความเห็นไปในลักษณะเดียวกัน ในขณะที่พ.ดร.บรรพต ต้นธีรวงศ์ มีความคิดเห็นว่าเมื่อผู้บริหารกำหนดแนวทางว่าจะใช้เส้นทางนี้ในการบริหารจัดการความขัดแย้ง สิ่งที่ตามมาคือ การกำหนดนโยบายรองรับและพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม

2) การสร้างจิตสำนึกรักสันติวัฒนธรรมในองค์กรและการสานต่ออุดมการณ์

เมื่อผู้บริหารมีนโยบายที่ชัดเจนและมุ่งมั่นที่จะทำให้สันติวัฒนธรรมเกิดขึ้นเป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ก้าวต่อไปของการส่งเสริมพัฒนาศูนย์ฯ คือ การรณรงค์กระตุ้นจิตสำนึกของคนในองค์กรให้เห็นความสำคัญของการมีสันติวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัย ในทุกภาคส่วนของมหาวิทยาลัย ควรกำหนดเป็นวาระต่อเนื่องจนผู้บริหารทุกระดับเกิดความเข้าใจและยอมรับ แนวคิดสันติวัฒนธรรมสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนามหาวิทยาลัยที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้การสร้างสันติวัฒนธรรมให้เป็นอุดมการณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยได้นั้น จำเป็นต้องสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดจิตสำนึกรักสันติวัฒนธรรมจนสามารถเป็นกระแสสังคมหลักในมหาวิทยาลัย ทั้งหมดนี้จะเป็นแรงผลักดันและสนับสนุนการทำงานของศูนย์ฯ ที่ได้รับการยอมรับและมีความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ยังมีความเห็นว่า “การสร้างจิตสำนึกรักสันติวัฒนธรรมในองค์กรและการสานต่ออุดมการณ์ต้องเกิดจากการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้บริหารระดับต้น ระดับกลาง แล้วถึงจะมาผู้บริหารระดับสูง พร้อมทั้งพัฒนาองค์ความรู้ให้สามารถเข้าใจง่าย” (Thontiravong, 2016)

3) การเสริมสร้างเครือข่ายภายในองค์กรและนอกองค์กรให้เข้มแข็ง

การสร้างเครือข่ายเป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ ในการพัฒนาศูนย์ฯ เนื่องจากเครือข่ายที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้มีการพัฒนาองค์ความรู้มากขึ้น ร่วมกับการเผยแพร่องค์ความรู้ ดังความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้ “การเสริมสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งต้องมีการเพิ่มบทบาทของศูนย์ฯ ให้นักศึกษาและบุคคลทั่วไปสามารถเข้ามาใช้บริการได้” (Ariya, 2016) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็น ที่ว่า “ต้องแก้ปัญหาให้กับนักศึกษาได้ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องปัญหาเองไม่ได้ ไม่ใช่แค่ไกลเกลี่ยความขัดแย้งเท่านั้น” (Khuntong, 2016) และเป็นไปในทางเดียวกับความเห็นที่ว่า “ศูนย์ฯควรทำหน้าที่ในการที่จะเชื่อมโยงคณะต่างๆ หรือกลุ่มต่างๆ ที่มีปัญหา เช่น กลุ่มร้านค้า ในรูปแบบการแก้ปัญหา เช่น การจัดเวทีพูดคุย” (Srivilas, 2016)

4) การวางหลักการสู่วิถีปฏิบัติที่ยั่งยืน

หลักสำคัญยังเป็นเรื่องของจัดการอบรมอย่างต่อเนื่อง ให้ทุกฝ่ายมีโอกาสได้สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาฝึกฝนและเพิ่มประสบการณ์ ทั้งนี้การอบรมและสานต่ออุดมการณ์สันติวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนนั้นต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างนักศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับมุมมอง

ที่ว่า “ศูนย์ฯ ต้องมีการประเมินการนำไปใช้ของนักศึกษา เช่น การสื่อสารอย่างสันติ หรืออาจจะไปสำรวจความต้องการ หรือ Training need ของนักศึกษาด้วย” (Ariya, 2016) และ “ความมุ่งมั่นในการดำเนินงานด้านสันติวิธีของผู้บริหารมีความสำคัญมากกับการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างยั่งยืน” (Srivilas, 2016) อีกประการหนึ่งซึ่งจะเป็นแนวปฏิบัติสู่ความยั่งยืน คือ การใส่องค์ความรู้ให้กับนักศึกษาโดยเปิดเป็นวิชาเรียนพื้นฐานให้กับทุกคนหรือเบื้องต้นเปิดเป็นวิชาเลือกในคณะที่มีความเกี่ยวข้อง ดังเช่นความคิดเห็นที่ว่า “อาจทำการเปิดเป็นชมรม เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ” (Yuprasert, 2016)

จากข้อเสนอของนักวิชาการดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา ดังนี้

1. ผู้บริหารองค์กรต้องมีความชัดเจนและมีจุดยืนที่จะสืบสานแนวคิดเรื่องสันติวิธี มุ่งสนองตอบพันธกิจเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดความปรองดองและความสมานฉันท์ กำหนดนโยบายต้องต่อเนื่อง ให้ความร่วมมือและการวางแผนทางร่วมกันระหว่างศูนย์ฯ หน่วยงาน และชุมชน ต้องลงทุนทั้งบุคลากรและงบประมาณเพื่อให้ศูนย์ฯ มั่นคงยั่งยืนต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม
2. ต้องมีการส่งเสริม กระตุ้นจิตสำนึกของคนในองค์กรให้เห็นความสำคัญของการมีสันติวัฒนธรรม สร้างเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วม และพัฒนาองค์ความรู้ให้สามารถเข้าใจง่าย
3. ต้องสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ และเผยแพร่องค์ความรู้ เชื่อมโยงคณะ องค์กรต่างในการทำงานร่วมกัน
4. ต้องวางแผนระยะสั้นและระยะยาว และระบบการนำไปปฏิบัติเพื่อการอบรมความรู้และประสบการณ์ ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่ องค์ความรู้เปิดเป็นวิชาเรียนพื้นฐานให้กับทุกคน ให้ทุกคนมีทักษะและสามารถเข้าถึงวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ

สรุป

ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นหน่วยงานรับผิดชอบดูแล แก้ไข และป้องกันความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับนักศึกษา ด้วยการใช้กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อยุติข้อขัดแย้งโดยคู่กรณีต่างยอมผ่อนผันให้แกกันและกัน จากการวิเคราะห์ด้วยระบบ SWOT พบว่าจุดแข็งจุดเด่น คือ ได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจากศาลยุติธรรม และสถาบัน จุดอ่อน คือ ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงาน งบประมาณ บุคลากร โอกาส คือ ยุทธศาสตร์สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย อุปสรรค คือ นโยบายเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง ขาดความร่วมมือจากแผนกส่วนงานอื่นๆ จึงเห็นควรได้รับการส่งเสริมเพื่อการพัฒนาจากผู้บริหารองค์กรที่ต้องมีความชัดเจนและสืบสานแนวคิดเรื่องสันติวิธี มีพันธกิจมุ่งสร้างความปรองดองและความสมานฉันท์ ต้องสร้างความร่วมมือและการวางแผนทางร่วมกันระหว่าง

ศูนย์ฯ หน่วยงาน และชุมชน ต้องลงทุนทั้งบุคลากรและงบประมาณ จัดอบรมความรู้และประสบการณ์ ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ให้ทุกคนมีทักษะและสามารถ แก้ปัญหาความขัดแย้งได้อย่างสันติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

ผู้วิจัยได้เห็นคุณค่าของการมีศูนย์สันติวิธีในทุกสถาบันหรือองค์กร จึงขอเสนอให้หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันจัดตั้งศูนย์และร่วมกันสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อร่วมกันสร้างสังคมให้เกิดความเป็นสังคมอารยะที่แก้ปัญหาด้วยสันติวิธี แต่ทั้งนี้ การบริหารจัดการศูนย์สันติวิธีฯ ให้ประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยเหตุปัจจัยที่หลากหลาย ทั้งองค์ความรู้ งบประมาณ สถานที่ บุคลากร เป็นต้น ดังนั้น ศูนย์สันติวิธีทุกแห่งจะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญศูนย์ในแต่ละศูนย์ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันให้มาก เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นในสถาบันการศึกษาหรือในสังคม ศูนย์ฯ จะเป็นองค์กรกลางที่เชี่ยวชาญด้านสันติวิธีมาเป็นตัวแทนในการพูดคุย เพื่อลดการเผชิญหน้า และป้องกันความขัดแย้งมิให้ขยายตัว การมีศูนย์สันติวิธีจะเป็นเครื่องมืออย่างดียิ่งในการสร้างความสัมพันธ์ที่ราบรื่นให้กับมาคั่นตักกัน หรือกลับมาสู่มิติความสัมพันธ์ฉันมิตร และสามารถที่จะอยู่ร่วมกันกันอย่างสงบสุขในสังคม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ผู้วิจัยพบว่าการวิจัยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นแนวทางด้านแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตก ซึ่งยังหลากหลายหรือครอบคลุมองค์ความรู้ในด้านตะวันออก หรือบางครั้งแนวคิดบางอย่างก็ยังไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมวิถีความเชื่อของคนในพื้นที่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอประเด็นปัญหาเอาไว้ เพื่อให้ผู้ใดศึกษาได้ทำการค้นคว้าวิจัยในโอกาสต่อไป ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อการส่งเสริมสังคมสันติสุขตามไตรสิกขา
2. ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการไกล่เกลี่ยตามหลักการระงับอธิกรณ์
3. ศึกษาการแก้ไขความขัดแย้งในกลุ่มวัยรุ่นด้วยการพิจารณาตามหลักกัมมัตถัมมิตรเทียม

References

- Ariya, G. (2016). Advisor of Institute of Human Rights and Peace Studies, Mahidol University. *Interview*. March, 12.
- Khuntong, A. (2016). Assistant judge of the Supreme Court. *Interview*. March, 16.
- Lukkham, T. and Treputtharat, S. (2011). A Study of Guideline for Decreasing the Students' Violence in School by Mediator: A Case Study of Nongkungsriwittayakarn School, Under the Office of Secondary Educational Service Area 24. *Journal of Education Graduate Studies Research Khon Kaen University*, 5(1), 46-53
- Mansumittrchai, P. (2015). Mercy Message : A Path to Peach. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(2), 162-175.
- P.A. Payutto. (2003). *Dispersing in the Conflict*. Bangkok: Sahadhammika.
- Phramaha Hansa Dhammhaso. (2011). *Buddhist Peaceful Mean : Integrating the Principles of Tools and Manage Conflicts*. Bangkok: 21 Century.
- Masrungson, P. (2016). Family Violence Management in Integrative Buddhist Perspective. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 20-29.
- Srivilas, E. (2016). Director of the Office of peace and governance methods, King Prajadhipok's Institute. *Interview*. March, 12.
- Srivithaya, S. (2015). The Rule of Law and the Reconciliation by Buddhist Ways in Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(2), 210-242.
- Thontiravong, B. (2016). Lecturer of Peace Studies MCU. *Interview*. March, 15.
- Tissamana, A. (2015). Policy Guidelines for Conflict and Violence Resolution of Vocational Schools in Thailand. *Journal of Education Naresuan University*, 7(1), 150-161.
- Yuprasert, P. (2016). Director of the Office of dispute resolution & reconciliation Centre and Peace Studies. Court of Justice. *Interview*. March, 15.

การวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร* Analysis of the Structural of Factors Affected to Transformational Leadership Navanakorn Industrial Estate

รภัสศา รวงอ่อนนาม*, อีร์ธนิษฐ์ ศิริโวหาร, ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล และ กันต์ฤทัย คลังพหล

Rapassa ROUNG-ONNAM, Theathanick SIRIWOHARN, Pinyapat NAKPIBAL and

Kanreutai KLANGPAHOL

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand.

*Corresponding Author. Email: rapassa_r@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งได้กำหนดการวิจัยออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรในการวิจัยคือ ผู้จัดการแผนก ผู้จัดการฝ่าย ผู้จัดการหน่วยงาน และผู้ได้บังคับบัญชา เฉพาะคนไทยที่ปฏิบัติงานบริษัทในนิคมอุตสาหกรรม นวนคร จำนวนทั้งหมด 192 แห่ง โดยมีจำนวนประชากรทั้งหมด 152,042 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1,040 คน โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

*Received November 1, 2016; Accepted April 4, 2017.

ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำของบริษัทที่มีความฉลาดทางอารมณ์ ความเชื่อมั่น วิสัยทัศน์ และความคิดสร้างสรรค์มีผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 และโมเดลการวัดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกโมเดล ประกอบไปด้วย 4 ด้าน คือ 1) โมเดลการวัดปัจจัยด้านความคิดสร้างสรรค์ 2) โมเดลการวัดปัจจัยด้านวิสัยทัศน์ 3) โมเดลการวัดปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ และ 4) โมเดลการวัดปัจจัยด้านความเชื่อมั่น

คำสำคัญ: ความตรงเชิงโครงสร้าง; ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; นิคมอุตสาหกรรม

Abstract

Analysis of the structural of factors affected of transformational leadership, Navanakorn industrial estate was determined to analyze confirmatory factors of causal relationship model influenced to transformational leadership in Navanakorn industrial estate. It is a mixed methods research which collects both qualitative and quantitative data. The population consisted of 152,042 Thai employees including heads of division, heads of department, department managers and subordinates from 192 companies in Navanakorn industrial estate. The group sampling was selected by 1,040 out of 152,042 from simple random sampling. Data were collected via questionnaire and evaluation form for data analysis, which includes analysis of confirmatory factors.

The study revealed that emotional quotient (EQ), confidence, vision and creative thinking influenced transformational leadership of companies in Navanakorn industrial estate, having statistical significance at .05 and .01 level. Measurement models are also related to the empirical data. Have four factors 1) Creative Thinking model the data 2) Vision model the data 3) Emotional Quotient (EQ) model the data, and 4) Confidence models the data.

Keywords: Construct validity; transformational leadership; Industrial estate

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา ซึ่งก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย และเป็นปัญหาไม่มีวันสิ้นสุด เมื่อสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงไป องค์กรจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด องค์กรที่จะอยู่รอดได้นั้น ในยุคที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรง ในการบริหารงานจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่เหมาะสม ผู้นำที่มีทักษะและมีศิลปะในการบริหารงาน การกำหนดนโยบาย การวางแผน ชักจูงขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อยกระดับให้เป็นระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ (The Office of the National Economic and Social Development, 2014) โดยผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในสถานการณ์ปัจจุบันต้องมีความสามารถของผู้บริหารหรือผู้นำในด้านความฉลาดทางอารมณ์ ความเชื่อมั่น วิสัยทัศน์ รวมทั้งความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสามารถใช้ภาวะผู้นำ (Leadership) ซึ่งภาวะผู้นำเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำสิ่งเหล่านี้ ให้สำเร็จตามความมุ่งหมายและการช่วยผู้คนให้ก้าวไปสู่จุดสูงสุดตามศักยภาพที่แต่ละบุคคลมีอยู่ เพื่อให้เห็นความสำคัญ และความเร่งด่วนในการที่จะต้องปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงตนเองอยู่ตลอดเวลาโดยรวมแล้ว ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลต่อการพัฒนาองค์กร (Bass & Riggio, 2006) ในกระบวนการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ผู้บริหารจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ (Pannasil, 2015) ซึ่งจะต้องเป็นกระบวนการที่เกิดจากการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นระบบมากกว่าการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุและรายกรณี (Charoenratana, 2016)

จากข้อมูลและสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาห กรรม นวนคร เพื่อต้องการทราบถึงรูปแบบและการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาห กรรม นวนคร ว่าผู้บริหารในนิคมอุตสาห กรรม นวนคร มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงแบบใด อยู่ในระดับใด ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้านมากน้อยแค่ไหน ผู้บริหารมีความสามารถในการใช้ภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลจากการศึกษาจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้สามารถทำงานในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพอันนำไปสู่แนวทางการพัฒนาความได้เปรียบในการแข่งขันกับประชาคมอาเซียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาห กรรมนวนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมี ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้จัดการแผนก ผู้จัดการฝ่าย ผู้จัดการหน่วยงาน และผู้บังคับบัญชา เฉพาะคนไทยที่ปฏิบัติงานบริษัท ในนิคมอุตสาหกรรม นวนคร จำนวน 192 แห่ง โดยมีจำนวนประชากรทั้งหมด 152,042 คน (Nava Nakorn industrial estate in Pathum Thani, 2015) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Hair และคณะ คือกำหนดอัตราส่วนระหว่างจำนวนตัวอย่างและจำนวนพารามิเตอร์ 20 เท่า ต่อ 1 สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจำนวนพารามิเตอร์ในแบบจำลองจำนวน 22 พารามิเตอร์ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1,040 คน โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งได้กำหนดการวิจัยออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากร 152,042 คน กลุ่มตัวอย่าง 1,040 คน และรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์จำนวนทั้งสิ้น 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL) สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบกำหนดคำตอบให้ (Check-List) จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีทั้งหมด 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านความคิดสร้างสรรค์ ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์ ปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ และปัจจัยด้านความเชื่อมั่น จำนวน 88 ข้อ โดยคำถามเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามวัดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตามตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัว คือ การใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือการสร้างบารมี การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นการใช้ปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล จำนวน 20 ข้อ โดยคำถามเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ

โดยส่วนนี้ เป็นคำถามแบบประเมินค่าหรือมาตราส่วน (Rating Scale) 5 ระดับ และในการการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ สำหรับการวิจัยนี้ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทดสอบความตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่า IOC

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้ (try-out) จำนวน 30 ชุด เพื่อคำนวณค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และหาความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL) ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร ประกอบด้วยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาสรุปผลได้ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีผลกระทบต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร แสดงได้ดังตารางที่ 1

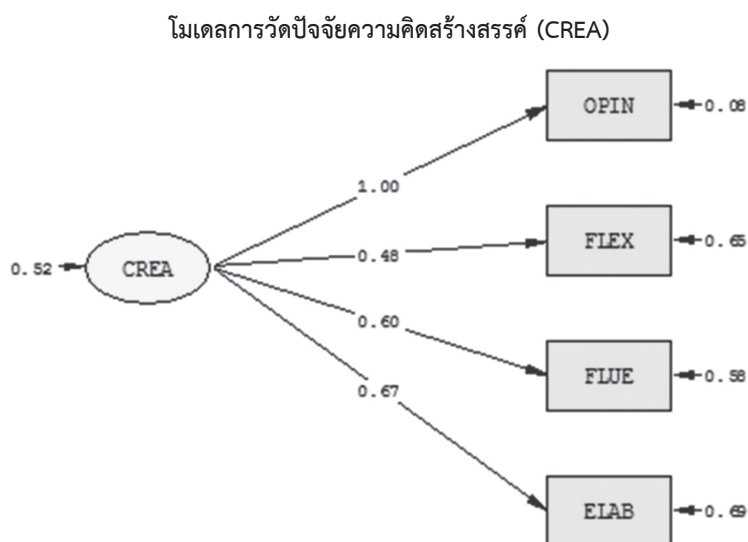
ตารางที่ 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยที่มีผลกระทบต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร

r	OPIN	FLEX	FLUE	ELAB	FOMU	ARTI	IMPE	ROLE	SELA	SELM	EMPT	INTR	SELC	COMP	HONE	BENE	RELI	OPEN	IDEI	INSM	INTS	INDC
OPIN	1																					
FLEX	.654**	1																				
FLUE	.482**	.401**	1																			
ELAB	.273**	.279**	.148**	1																		
FOMU	.908**	.720**	.435**	.329**	1																	
ARTI	.573**	.236**	.388**	.166**	.597**	1																
IMPE	.582**	.572**	.450**	.651**	.688**	.281**	1															
ROLE	.789**	.765**	.526**	.359**	.772**	.234**	.740**	1														
SELA	.586**	.226**	.096**	0.05	.625**	.902**	.165**	.165**	1													
SELM	.849**	.460**	.557**	.263**	.642**	.347**	.473**	.732**	.263**	1												
EMPT	.146**	.092**	.338**	.418**	.178**	.093**	.485**	.147**	0.02	.253**	1											
INTR	.898**	.593**	.619**	.382**	.767**	.392**	.765**	.839**	.294**	.881**	.425**	1										
SELC	.926**	.641**	.551**	.318**	.788**	.358**	.613**	.891**	.289**	.926**	.166**	.931**	1									
COMP	.296**	0.05	.255**	.412**	.289**	.407**	.434**	.121**	.287**	.330**	.550**	.391**	.243**	1								
HONE	.805**	.877**	.465**	.390**	.602**	.244**	.713**	.957**	.207**	.695**	.124**	.797**	.801**	.088**	1							
BENE	.286**	.157**	.126**	.536**	.309**	.351**	.379**	.209**	.255**	.243**	.431**	.334**	.272**	.702**	.173**	1						
RELI	.086**	-.140**	.118**	.214**	.108**	.222**	.328**	.068**	.113**	.223**	.573**	.328**	.137**	.539**	-.01	.498**	1					
OPEN	.071*	-.156**	.144**	.168**	.091**	.229**	.290**	0.03	.093**	.246**	.495**	.318**	.134**	.505**	-.05	.480**	.947**	1				
IDEI	.106**	-.167**	.183**	.376**	0	.264**	.193**	-.03	.104**	.363**	.452**	.264**	.136**	.525**	-.04	.492**	.619**	.673**	1			
INSM	.253**	0.06	.370**	.332**	.198**	.190**	.344**	.229**	0.04	.541**	.512**	.442**	.336**	.548**	.197**	.442**	.484**	.531**	.796**	1		
INTS	.963**	.758**	.475**	.311**	.980**	.535**	.675**	.882**	.547**	.770**	.146**	.852**	.902**	.239**	.896**	.274**	.074*	0.05	0.01	.216**	1	
INDC	.595**	.656**	.888**	.397**	.580**	.398**	.679**	.667**	.127**	.612**	.356**	.737**	.680**	.374**	.672**	.293**	.113**	.125**	.175**	.330**	.632**	1
MEAN	4.15	4.15	4.22	4.07	4.07	4.15	4.15	4.07	4.14	4.17	4.34	4.19	4.15	4.42	4.15	4.49	4.51	4.52	4.41	4.43	4.09	4.25
S.D.	0.554	0.625	0.62	0.681	0.507	0.477	0.523	0.622	0.621	0.521	0.539	0.521	0.613	0.523	0.57	0.464	0.523	0.543	0.518	0.469	0.519	0.505

**p < .01 หรือ *p < .05)

จากตารางที่ 1 พบว่าค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดในภาพรวมเกือบทุกคู่มีนัยสำคัญทางสถิติ และในภาพของตัวแปรองค์ประกอบค่าสหสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่าอยู่ระหว่าง 0.146 ถึง 0.947 ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้เกือบทุกคู่มีค่าความสัมพันธ์กันอย่างน้อยมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าความสัมพันธ์แนวลบและแนวบวกอยู่ระหว่าง -0.030 ถึง 0.900 โดยมีค่าเฉลี่ยของตัวแปรอยู่ระหว่าง 4.07 ถึง 4.51 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.464 ถึง 0.681

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงนิคมอุตสาหกรรม นวนคร

Chi-Square=4.13, df=2, P-value=0.12712, RMSEA=0.032

ภาพที่ 2.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยความคิดสร้างสรรค์ (CREA)

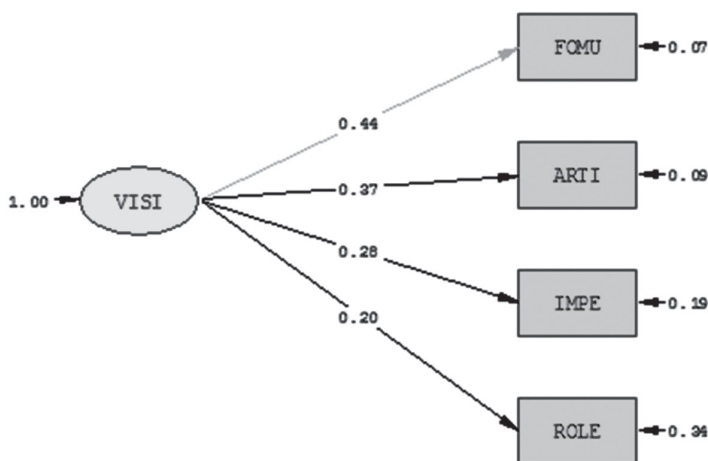
ตารางที่ 2.1 แสดงสมการโครงสร้างการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยความคิดสร้างสรรค์ (CREA) กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตัวแปรสังเกต ได้ภายใน	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ	ค่าความคลาดเคลื่อน (SE)	ค่าสถิติ (t)	สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R ²)
POIN	0.651	-	-	0.701
FLEX	0.379	0.047	8.019**	0.186
FLUE	0.477	0.057	8.319**	0.296
ELAB	0.409	0.042	9.749**	0.180
$\chi^2=4.13$ df=2, p=0.12712, CFI= 0.997, GFI=1.000, AGFI=0.999, SRMR=0.003, RMSEA=0.032				

**p < .01 หรือ *p < .05)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความคิดสร้างสรรค์ (CREA) พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 4.13$ df= 2, p=0.12712) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.997 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.000 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.999 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.003 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.032 ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ แสดงให้เห็นว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวบ่งชี้มีค่าเป็นบวกมีค่าตั้งแต่ 0.379 ถึง 0.651 โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือความคิดริเริ่มสิ่งใหม่ (POIN) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 70 รองลงมาคือความยืดหยุ่นในการคิด (FLUE) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 29 และความละเอียดลออในการคิด (ELAB) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 18 ตามลำดับ

โมเดลการวัดปัจจัยวิสัยทัศน์ (VISI)

Chi-Square=4.09, df=2, P-value=0.12932, RMSEA=0.032

ภาพที่ 2.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยวิสัยทัศน์ (VISI)

ตารางที่ 2.2 แสดงสมการโครงสร้างการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยวิสัยทัศน์ (VISI) กับข้อมูลเชิงประจักษ์

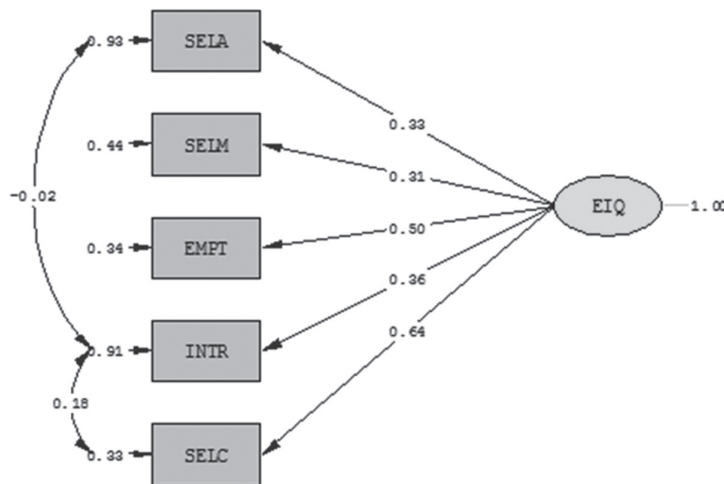
ตัวแปรสังเกตได้ ภายใน	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ	ค่าความคลาดเคลื่อน (SE)	ค่าสถิติ (t)	สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R ²)
FOMU	0.436	-	-	0.729
ARTI	0.368	0.020	18.250**	0.589
IMPE	0.277	0.018	15.050**	0.283
ROLE	0.204	0.021	9.548**	0.109
X ² = 4.09 df= 2, p=0.12932, CFI= 0.998, GFI=0.998, AGFI=0.990, SRMR=0.013, RMSEA=0.032				

**p < .01 หรือ *p < .05)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของวิสัยทัศน์ (VISI) พบว่า วิสัยทัศน์มีความสอดคล้อง

กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (X^2) ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($X^2=4.09$ $df= 2$, $p=0.12932$) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.998 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.998 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.990 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.013 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.032 ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ แสดงให้เห็นว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวบ่งชี้มีค่าเป็นบวกมีค่าตั้งแต่ 0.204 ถึง 0.436 โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือการสร้างวิสัยทัศน์ (FOMU) มีการแปรผัน ร่วมกับตัวแปรแฝงวิสัยทัศน์ร้อยละ 72 รองลงมาคือการเผยแพร่วิสัยทัศน์ (ARTI) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงวิสัยทัศน์ร้อยละ 58 และการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (IMPE) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงวิสัยทัศน์ ร้อยละ 28 ตามลำดับ

โมเดลการวัดปัจจัยความฉลาดทางอารมณ์ (EIQ)

Chi-Square=3.59, $df=3$, P-value=0.30917, RMSEA=0.014

ภาพที่ 2.3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยความฉลาดทางอารมณ์ (EIQ)

ตารางที่ 2.3 แสดงสมการโครงสร้างการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยความฉลาดทางอารมณ์ (EIQ)

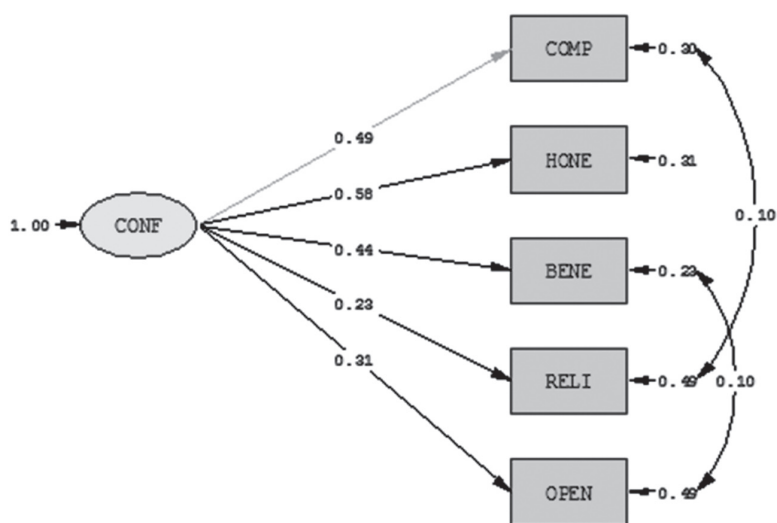
กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตัวแปรสังเกตได้ ภายใน	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ	ค่าความคลาดเคลื่อน (SE)	ค่าสถิติ (t)	สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R ²)
SELA	0.331	0.037	8.924**	0.106
SELM	0.310	0.027	11.671**	0.178
EMPT	0.497	0.030	16.638**	0.423
INTR	0.362	0.045	8.118**	0.126
SELC	0.642	0.035	18.154**	0.555
X ² = 3.59 df= 3, p=0.30917, CFI= 0.999, GFI=0.999, AGFI=0.993, SRMR=0.011, RMSEA=0.014				

**p < .01 หรือ *p < .05)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยความฉลาดทางอารมณ์ (EIQ) พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (X²) ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (X² = 3.59 df= 3, p=0.30917) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.999 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.999 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.993 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.011 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.014 ผล การวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ แสดงให้เห็นว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวบ่งชี้มีค่าเป็น บวกมีค่าตั้งแต่ 0.310 ถึง 0.642 โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือการควบคุมอารมณ์ของตนเอง (SELC) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความฉลาดทางอารมณ์ร้อยละ 55 รองลงมาคือการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น (EMPT) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความฉลาดทางอารมณ์ร้อยละ 42 และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (INTR) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความฉลาดทางอารมณ์ร้อยละ 12 ตามลำดับ

โมเดลการวัดปัจจัยความเชื่อมั่น (CONF)

Chi-Square=7.40, df=3, P-value=0.06009, RMSEA=0.038

ภาพที่ 2.4 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยความเชื่อมั่น (CONF)

ตารางที่ 2.4 แสดงสมการโครงสร้างการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยความเชื่อมั่น (CONF) กับข้อมูลเชิงประจักษ์

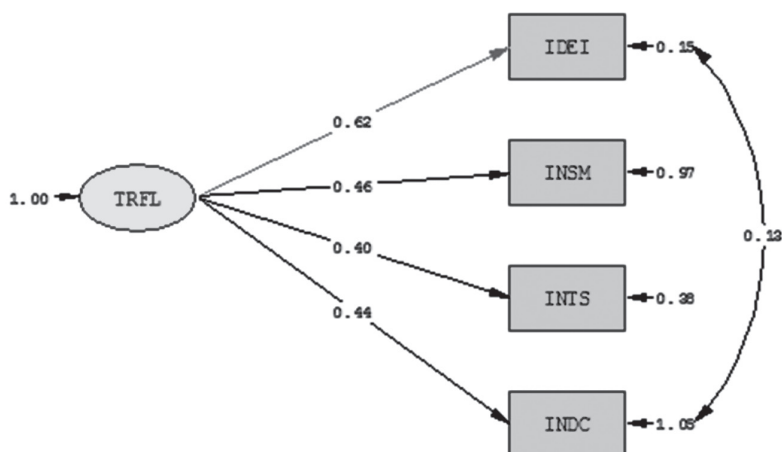
ตัวแปรสังเกตได้ภายใน	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ	ค่าความคลาดเคลื่อน (SE)	ค่าสถิติ (t)	สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2)
COMP	0.439	-	-	0.449
HONE	0.580	0.039	15.075**	0.518
BRNE	0.443	0.029	15.065**	0.463
RELI	0.235	0.026	9.102**	0.102
OPEN	0.307	0.031	9.841**	0.161
$X^2 = 7.40$ df = 3, $p = 0.06009$, CFI = 0.996, GFI = 0.997, AGFI = 0.986, SRMR = 0.017, RMSEA = 0.038				

** $p < .01$ หรือ * $p < .05$)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยความเชื่อมั่น (CONF) พบว่า ความเชื่อมั่นมี

ความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (X^2) ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($X^2 = 7.40$ $df = 3$, $p = 0.06009$) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.996 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.997 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.986 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.017 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.038 ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ แสดงให้เห็นว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวบ่งชี้มีค่าเป็นบวกมีค่าตั้งแต่ 0.235 ถึง 0.580 โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือ ความซื่อสัตย์ (HONE) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความเชื่อมั่นร้อยละ 51 รองลงมาคือคุณงามความดี (BRNE) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความเชื่อมั่นร้อยละ 46 และสมรรถนะรอบรู้ (COMP) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความเชื่อมั่น ร้อยละ 44 ตามลำดับ

โมเดลการวัดปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร (TRFL)

Chi-Square=0.03, df=1, P-value=0.85575, RMSEA=0.000

ภาพที่ 2.5 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร (TRFL)

ตารางที่ 2.5 แสดงสมการโครงสร้างการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

นิคมอุตสาหกรรม นวนคร (TRFL) กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตัวแปรสังเกตได้ ภายใน	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ	ค่าความคลาดเคลื่อน (SE)	ค่าสถิติ (t)	สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R ²)
IDEI	0.621	-	-	0.714
INSM	0.464	0.059	7.857**	0.182
INTS	0.397	0.049	8.164**	0.291
INDC	0.442	0.049	9.096**	0.157
$\chi^2 = 0.03$ df = 1, p=0.85575, CFI= 1.000, GFI=1.000, AGFI=1.000, SRMR=0.001, RMSEA=0.000				

**p < .01 หรือ *p < .05)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร (TRFL) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 0.03$ df=1, p=0.85575) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.000 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.000 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 1.000 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.001 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.000 ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ แสดงให้เห็นว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวบ่งชี้มีค่าเป็นบวกมีค่าตั้งแต่ 0.397 ถึง 0.621 โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือการใช้สิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือการสร้างบารมี (IDEI) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 71 รองลงมาคือการสร้างแรงบันดาลใจ (INSM) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 18 และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (INDC) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 15 ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

การทดสอบสมมติฐานที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยความคิดสร้างสรรค์ (CREA) พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานต้องยอมรับสมมติฐานหลัก หมายถึง โมเดลการวัดปัจจัยความคิดสร้างสรรค์ ตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารและพนักงานบริษัทมีความคิดเห็นว่าการจะพัฒนาให้ธุรกิจประสบความสำเร็จในการประกอบกิจการต้องมีการพัฒนาใน

ด้านความคิดสร้างสรรค์ ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือปัจจัยในด้านความคิดสร้างสรรค์ เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจากการทดสอบสมมติฐานตรวจสอบโมเดลนี้ยังได้ไปสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ Bennis (2002) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดที่ไม่ทำร้ายใคร โดยมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างให้ดีขึ้นและเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้มีความแตกต่างไปจากเดิมและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมในการประกอบกิจการพัฒนาให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ” (Hanmjam, 2012)

การทดสอบสมมติฐานที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยวิสัยทัศน์ (VISI) พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานต้องยอมรับสมมติฐานหลัก หมายถึง โมเดลการวัดปัจจัยวิสัยทัศน์ ตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการสร้างวิสัยทัศน์ให้กับพนักงานไปในทิศทางที่วางเป้าหมายไว้ในการประกอบกิจการต้องมีการพัฒนาในด้านวิสัยทัศน์ ซึ่งจากการทดสอบสมมติฐานตรวจสอบโมเดลนี้ยังได้ไปสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ Bass & Riggio (2006) ซึ่งได้กล่าวไว้ และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยพบว่า “การสร้างวิสัยทัศน์รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์สภาพการณ์ทั้งภายในและภายนอกองค์การ โดยการกำหนดทิศทางและเป้าหมาย เพื่อสร้างอนาคตผ่านวิสัยทัศน์ของบริษัทได้” (Thongroj, 2012)

การทดสอบสมมติฐานที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัย ความฉลาดทางอารมณ์ (EIQ) พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานต้องยอมรับสมมติฐานหลัก หมายถึง โมเดลการวัดปัจจัย ความฉลาดทางอารมณ์ ตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารแสดงออกถึงผู้อื่นโดยสามารถจัดการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ตระหนักถึงความรู้สึกตนเองและผู้อื่น เพื่อการสร้างความมั่นคงใจในตนเอง สามารถจัดการอารมณ์ของตนและอารมณ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ต่างๆ ได้ สำหรับในปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งจากการทดสอบสมมติฐานตรวจสอบโมเดลนี้ยังได้ไปสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ Bass & Riggio (2006) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์สามารถตอบสนองความต้องการแสดงความคิดและการกระทำของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล มองโลกในแง่ดี สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุขจากความสัมพันธ์ต่างๆ ได้ (Sritvarnish, 2009)

การทดสอบสมมติฐานที่ 4 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยความเชื่อมั่น (CONF) พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานต้องยอมรับสมมติฐานหลัก หมายถึง โมเดลการวัดปัจจัยความเชื่อมั่น ตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีความเชื่อมั่นระหว่างบุคคลและความเชื่อมั่นในระบบ ความซื่อตรง การรักษาสัญญา ปฏิบัติตามที่พูดซึ่งนิยามดังกล่าวเชื่อมโยงถึง ความซื่อสัตย์ ประกอบด้วย การมีความเชื่อมั่น การมีความซื่อตรง การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความซื่อสัตย์ การรักษาสัญญา การปฏิบัติตามที่พูดเป็นผู้ที่มีความยุติธรรม และมีจริยธรรมอย่างสูง ในการประกอบกิจการต้องมีการพัฒนาในด้านความเชื่อมั่น ซึ่งจากการทดสอบ

สมมติฐานตรวจสอบโมเดลนี้ยังได้ไปสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ Perry & Mankin (2007) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า “ความเชื่อมั่นของผู้บังคับบัญชาขององค์การภาครัฐ ภาครัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนมีความเชื่อมั่นปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความซื่อสัตย์และมีจริยธรรมอย่างสูง (Kittisaknavin, 2009)

การทดสอบสมมติฐานที่ 5 ผลการวิเคราะห์ห่อหุ้มเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร (TRFL) พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานต้องยอมรับสมมติฐานหลัก หมายถึง โมเดลการวัดปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร ตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และจากการทดสอบสมมติฐานยังพบว่า โมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นยังมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งจากการทดสอบสมมติฐานตรวจสอบโมเดลนี้ยังได้ไปสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ (Daft, 2005) กล่าวว่า ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่พบว่า (Si-Praserith, 2012) ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพสามารถนำกลุ่มให้ปฏิบัติงานต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา สร้างความเชื่อมั่น สร้างความศรัทธา และ ผลักดันบุคคลหรือองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำในลักษณะของวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาการทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ที่กำลังเป็นที่นิยมและให้การยอมรับในด้านความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยในปัจจุบัน สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้สามารถทำงานในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพอันนำไปสู่แนวทางการพัฒนาความได้เปรียบในการแข่งขันกับประชาคมอาเซียนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อพัฒนาผลการวิจัยครั้งนี้ ควรมีการศึกษาวเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นิคมอุตสาหกรรม นวนคร กับนิคมอุตสาหกรรมอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันและแตกต่างกัน เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสำเร็จในการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

References

- Bass, B. M., & R. E. Riggio. (2006). *Transformational leadership*. NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bass, M. B. (1985). *Leadership and Performance beyond expectations*. London: Collier Macmillan.
- Bennis, W. G. (2002). *The concept of organizational health in changing organizational*. Edited by Warren G. Bennis. New York: McGraw-Hill.
- Daft, Richard L. (2005). *The Leadership Experience*. (3rd ed). Canada: Thomson Corporation.
- Charoenratana, S. et al. (2016). Inequality and Vulnerability among Informal Debt in Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 188-208:
- Hair, J. F., Jr., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. (7th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Hanmjam, S. (2012). Transformational Leadership component of basic education in the highlands. *Research Journal Chiang Mai Rajabhat*, 23(2), 4-9.
- Kittisaknavin, C. (2552). *Trust in the organization of studies comparing public sector and private sector enterprises*. Thesis. Ramkhamhaeng University.
- Nava Nakorn industrial estate in Pathum Thani. (2015). *Background information*. Search on March 2, 2558. Searching <http://thailandindustry.blogspot.com/2012/03/blog-post-19.html>
- Perry, R. W., & Mankin, L. D. (2007). Organizational trust, trusts in the chief executive and work satisfaction. *Public Personnel Management*, 36(2), 165-179.
- Pannasil, P. et al. (2015). The Role of Local Executive in the 21st Century. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(2), 146-161
- Si- Praserith V. (2012). *Education and leadership development of causal factors that influence the effectiveness of the management of private higher education institutions*. Dissertation Ph.D.
- Sritvarnish S. (2009). *Modern Organizational Behavior: Concepts and theories*. (2nd ed.). Pathumthani University Press: Thammasat University.

- Suksawang, P. (2556). *Structural equation modeling (SEM) with LISREL*. Bangkok: Wattana Panich.
- The Office of the National Economic and Social Development. (2014). *(Country Strategy) Integrating framework for the annual budget 2557*. Search on April 9, 2558.
- Thongroj, P. (2012). *Emotional intelligence of school administrators under the office district of Chanthaburi*. Thesis master's degree in Educational Administration, Burapha University.
- Virachchai, N. (2009). *Research and statistics: answered the question*. Bangkok: Faculty of Education, Chulalongkorn University.

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีน*

A Development of School Resources Management Model for the Private Vocational College Using Lean Thinking Concept

จารุภัทร์ ไชยดิษฐ¹, พวงรัตน์ เกษรแพทย์, จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ และบุญจันทร์ สีสันต์

Jarupath Chaiyadith, Puangrat Kesornpat, Jaruwan Ployduangrat
and Boonchan Sesan

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Education, Srinakharinwirot University

114 Sukhumvit 23 Wattana Bangkok, Thailand 10110

¹Corresponding Author. Email: jarudith@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีน โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย เพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์หลัก ได้แก่ ระยะที่ 1 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีน ระยะที่ 2 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีน สามารถนำมาใช้พัฒนาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จได้ นั่นคือการเพิ่มผลผลิต (through put) การลดรอบเวลาทำงาน (cycle time) และการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา

คำสำคัญ: แนวคิดแบบลีน; การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา; ความสูญเสียทางการศึกษา

Abstract

This research aimed to develop the school resources management model for private vocational college as lean thinking concept. This objective was subsidiary to the main objectives as follows : 1) to create the model for private vocational college as lean thinking concept 2) to testing the model for private vocational college as lean thinking concept. The research found that the model for private vocational college as lean thinking concept can be used to develop the school. That is to increase productivity (through put) reduction the cycle time and satisfy the activists involved in the school.

Keywords: School resources management; Lean thinking concept; Wastes in education

บทนำ

อาชีวศึกษา (Vocational Education) คือ การศึกษาเพื่อเตรียมบุคลากรด้านฝีมือมีระดับคุณวุฒิที่ต่ำกว่าปริญญาตรี สำหรับอาชีพหนึ่งหรือกลุ่มอาชีพช่างและงานต่างๆ อาชีวศึกษาตามปกติจัดขึ้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะต้องจัดให้มีการศึกษาวิชาชีพพื้นฐานทั่วไป วิชาทฤษฎีสัมพันธ์และฝึกภาคปฏิบัติเพื่อพัฒนาฝีมือที่ต้องการสำหรับอาชีพหนึ่งๆ สัดส่วนของวิชาต่างๆจะแตกต่างกัน แต่ตามปกติแล้วจะต้องเน้นการฝึกภาคปฏิบัติเป็นสำคัญ (Sithiphong, 1997) การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจากสังคมกึ่งอุตสาหกรรมในปัจจุบันเป็น “ประเทศอุตสาหกรรมกำลังพัฒนา” ในอนาคตจะสำเร็จผลได้อย่างสมบูรณ์เมื่อมีองค์ประกอบที่เกื้อหนุนทางด้านต่างๆ อย่างพร้อมมูล องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งก็คือกำลังแรงงานระดับกลางอันได้แก่ ช่างฝีมือและช่างเทคนิคที่สอดคล้องกับความต้องการทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ คือมีทั้งความรู้ทางเทคโนโลยี มีทักษะทางช่างและมีเจตคติที่เหมาะสม มีสมรรถนะสำหรับการทำงานในสถานประกอบการยุคใหม่

การศึกษาด้านอาชีวศึกษา จึงเป็นกลไกสำคัญในการผลิตกำลังคนระดับกลางที่มีความเชี่ยวชาญในเชิงปฏิบัติ ที่จะเป็กำลังหลักในการพัฒนาภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศให้แข่งขันกับนานาประเทศได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่การอาชีวศึกษาจะต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพทั้งในด้านการสอน การวิจัย การบริหารทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้การอาชีวศึกษาสามารถเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพที่จะนำการพัฒนาประเทศ (Chanjarain, 2010) นโยบายการอาชีวศึกษา “อยากเรียนต้องได้เรียน” ทำให้ผู้เรียนเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วนิยมเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และถ้าจะเรียนอาชีวศึกษาก็เรียนในสถานศึกษาของรัฐที่เปิดรับตามนโยบาย “อยากเรียนต้องได้เรียน” ทำให้โรงเรียนอาชีวศึกษาของเอกชนมีผู้เรียนน้อยลงและหลายแห่งต้องปิดกิจการลงเนื่องจากไม่อาจแข่งขันกับสถานศึกษาของรัฐได้ โรงเรียนอาชีวศึกษาของเอกชนที่เหลือน้อยมักเป็นขององค์กรทางศาสนาและของมูลนิธิที่มีแหล่งเงินทุนอุดหนุน นอกจากนั้นสถานศึกษาที่สอนวิชาชีพของรัฐที่เปิดรับผู้เรียนจำนวนมากตามนโยบาย “อยากเรียนต้องได้เรียน” โดยไม่ผ่านการคัดเลือกผู้เรียนให้เหมาะสมกับสาขาวิชาชีพตามหลักการและกระบวนการของการเข้าสู่วิชาชีพ ส่งผลให้สถานศึกษาของรัฐบางแห่งไม่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเท่าที่ควรจะเป็น หรือเท่าที่เคยเป็นมาก่อนเช่นนโยบายนี้ ซึ่งหมายถึงนอกจากจะทำให้โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนอ่อนแอแล้วยังไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษาที่สอนวิชาชีพรัฐได้ การควบคุมของรัฐด้วยกลไกทางราชการที่มีหลายขั้นตอน มีหลายระดับรับผิดชอบ ทำให้การแข่งขันของเอกชนเพื่อให้ทันกับความต้องการของสังคมและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนอยู่ในภาวะที่แข่งขันกับความต้องการของสังคม การสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็วทำได้ยากเพราะยังอยู่ภายใต้การควบคุมของระบบราชการ ถึงแม้การทำงานของภาครัฐจะมีการปรับตัวมากขึ้นก็ตามแต่ยังไม่อาจสนองความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วได้ ปัญหาสำคัญเป็นปัญหาแรกที่พุดถึงกัน เพราะหลายคนมักติดภาพว่า เด็กอาชีวะ คือ เด็กที่เรียนไม่เก่ง ไม่มีความ

สามารถ หรือ ไม่มีเป้าหมายในชีวิต ขณะเดียวกันผู้ปกครองเองก็ปลูกฝังความคิด ส่งเสริมให้ลูกเรียนสายสามัญมากกว่า และมีความเชื่อว่า การเรียนอาชีวจะ จะต้องจบออกมาทำงานหนัก เป็นลูกจ้างเท่านั้น ประเทศต้องการคนระดับกลางจำนวนมาก เพื่อป้อนงานเข้าสู่อุตสาหกรรมต่างๆ โดยต้องการคนที่จบสายอาชีวศึกษา 50% จบระดับปริญญาตรี 10% และอีก 40% เป็นแรงงานมัธยม หรือต่ำกว่า จากสถิติการศึกษาต่อหลังจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2552 – 2554 พบว่า มีเด็กเพียง 30% ที่เลือกเรียนต่อสายอาชีวศึกษาและมีแนวโน้มลดลง ขณะเดียวกัน ข้อมูลจากกองวิจัยตลาดแรงงาน กรมการจัดหางาน ระบุว่า อุตสาหกรรมไทยต้องการแรงงานสายช่างปีละ 1.8 แสนคน แต่กลับพบว่า ผู้เรียนสายนี้มีต่ำกว่าตลาดแรงงาน และเข้าสู่สายนี้เพียง 40% ขณะเดียวกัน หากประเทศไทยไม่มีกฎหมาย หรือ ปฏิบัติตามนโยบายในการส่งเสริมคนมาเรียนอาชีวแล้ว เมื่อแรงงานลดลงเรื่อยๆ ย่อมเสี่ยงต่ออุตสาหกรรมที่อาจย้ายฐานการผลิตไปประเทศอื่นได้ สัดส่วนของผู้เรียนอาชีว และสายสามัญ เป็นเรื่องที่ควรผลักดันอย่างเป็นธรรม เนื่องจากพบว่า แม้จะมีนโยบายออกมาก็ตาม แต่พบปัญหาว่า การดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และของสายอาชีวศึกษายังไม่สามารถควบคุมสัดส่วนดังกล่าวได้ (Thairat, 2557)

แนวคิดแบบลีน (Lean Thinking) ได้มีกำเนิดและพัฒนาการจากอุตสาหกรรมผลิตรถยนต์ (automotive industry) ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีการผลิตด้วยรูปแบบเกือบเป็นมาตรฐาน (near-standard item) ตามหลักการลีนจะมุ่งลดความสูญเปล่าและความผันแปรที่เกิดจากการดำเนินการ (eliminate waste & variance) ด้วยแนวทางการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ด้านการบริหารและการดำเนินการ ธุรกิจลีน คือการออกแบบและการจัดการกระบวนการ ระบบ ทรัพยากร และมาตรการต่างๆ อย่างเหมาะสม ทำให้สามารถส่งมอบผลิตภัณฑ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในครั้งแรกที่ดำเนินการ โดยพยายามให้เกิดความสูญเสียน้อยที่สุด (Minimum Waste) ความสูญเปล่า (Waste หรือ Muda) หมายถึง องค์ประกอบใดๆ ของกระบวนการผลิตที่เพิ่มค่าใช้จ่ายโดยปราศจากการเพิ่มคุณค่า (Value) ให้แก่ผลิตภัณฑ์ ความสูญเปล่าไม่ใช่เพียงแค่เงินที่ต้องสูญหายไป แต่ยังหมายถึงการทำให้เวลานานในการผลิตผลิตภัณฑ์และการส่งมอบไปยังลูกค้า ยืดยาวออกไปอีก ความสูญเปล่า 9 ประการในการศึกษา ประกอบด้วย 1) สิ่งที่ทำให้เกิดความจำเอน 2) ความสามารถพิเศษ 3) การเคลื่อนไหว 4) เวลา 5) ขั้นตอนการปฏิบัติงาน 6) ทรัพยากร 7) สมรรถนะ 8) ความรู้ 9) ข้อบกพร่อง (Lean Education Enterprises, 2009)

จากความสำคัญของปัญหาการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนข้างต้น ทำให้เห็นว่าถ้าสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนไม่มีการปรับปรุง หรือปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการโดยการลดต้นทุนค่าใช้จ่าย การลดขั้นตอนการทำงาน รวมถึงทำให้บุคลากรในสถานศึกษาตระหนัก และมีส่วนร่วมในการช่วยกันกำจัดความสูญเปล่าที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา ก็อาจส่งผลทำให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนไม่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมั่นคง ดังนั้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกำจัดความสูญเปล่าในสถานศึกษา และเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบสิ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ ผู้บริหารและครู จำนวน 25 คน และนักศึกษา จำนวน 220 คน
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย
 - 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการประชุมเพื่อระดมสมองและความคิด (Brain-storming) เป็นกระบวนการที่มีแบบแผนที่ใช้เพื่อรวบรวมความคิดเห็น ปัญหา หรือข้อเสนอแนะจำนวนมากในเวลาอย่างรวดเร็ว เป็นวิธีการที่ดีในการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และเกิดการมีส่วนร่วมของกลุ่มมากที่สุด เพื่อหาความสูญเปล่าในสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนเมธีเทคโนโลยี จำนวน 25 คน
 - 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการทดลองการนำแนวคิดแบบสิ้นมาประยุกต์ใช้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณะครูและนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเมธีเทคโนโลยี จำนวน 245 คน
 - 3) ศึกษางานเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเมธีเทคโนโลยี ดังนี้ การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาด้านธุรการ ประกอบด้วย กิจกรรมลดการใช้กระดาษ A4 การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาด้านวิชาการ ประกอบด้วย โครงการลดขั้นตอนการลงทะเบียนเรียนซ่อมเสริม การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย โครงการห้องเรียนสะอาดสวยงาม และโครงการ Big Cleaning Day การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาด้านส่งเสริมการศึกษา ประกอบด้วย งานขออนุญาตออกนอกบริเวณสถานศึกษา งานบันทึกความประพฤติด้านระเบียบวินัย โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศบันทึกการมาเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิดและทฤษฎีการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา และแนวคิดแบบสิ้น
2. การประชุมเพื่อระดมสมองและความคิด (Brain-storming) โดยกลุ่มที่ผู้วิจัยเจาะจงในการประชุมระดมสมอง คือ ผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 25 คน
3. การสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อสอบถามความคิดเห็นในการทำงานและการเป็นผู้รับบริการ โดยการสัมภาษณ์ครู และนักศึกษา

4. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการเข้าไปอยู่และปฏิบัติตนให้เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งเป็นการสังเกตด้วยตัวผู้วิจัยเอง เพื่อสังเกตกระบวนการทำงานของครูที่รับผิดชอบงานในฝ่ายต่างๆ รวมถึงการติดต่อกับงานของนักศึกษาภายในสถานศึกษา โดยผู้วิจัยเลือกการมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกต (Participant as Observation) เข้าร่วมในกิจกรรมและเปิดเผยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ด้านการวิจัยของตนเอง

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลิ้น โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการระดมสมอง (Brainstorming) จะได้รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลิ้น

รูปที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลิ้น

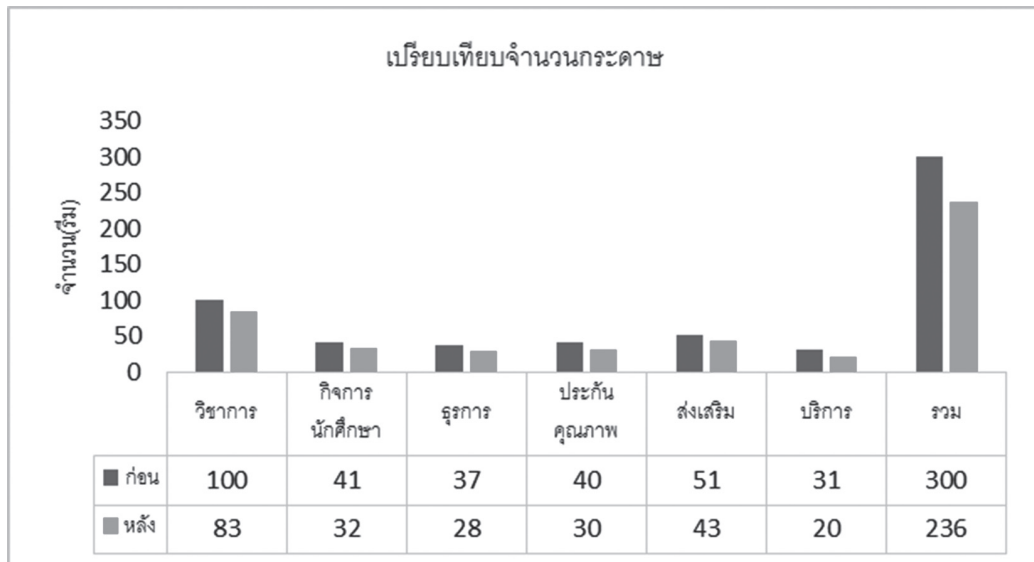
จากรูปที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีน ประกอบด้วย 1. แนวคิดลีน มีองค์ประกอบ คือ

- 1) ระบุคุณค่า (Specified Value) ของสินค้าและบริการในมุมมองของลูกค้า ไม่ว่าจะเป็นลูกค้าภายใน หรือลูกค้าภายนอก
- 2) สร้างกระแสคุณค่า (Value Stream) ในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน เริ่มตั้งแต่การออกแบบการวางแผน เพื่อพิจารณาว่ากิจกรรมใดที่ไม่เพิ่มคุณค่า และเป็นความสูญเปล่า
- 3) การไหล (Flow) ทำให้กิจกรรมต่างๆ ที่มีคุณค่าเพิ่ม ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยปราศจากการติดขัด การอ้อม การย้อนกลับ การคอย หรือการเกิดของเสีย
- 4) ใช้ระบบดึง (Pull) โดยให้ความสำคัญเฉพาะสิ่งที่ลูกค้าต้องการเท่านั้น
- 5) สร้างคุณค่าและกำจัดความสูญเปล่า (Perfection) โดยค้นหาส่วนเกินที่ถูกถูกซ่อนไว้ ซึ่งเป็นความสูญเปล่า และกำจัดออกไปอย่างต่อเนื่อง
- 6) การกำหนดนโยบาย
- 7) การวิเคราะห์และวางแผน
- 8) การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา ประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้านธุรการ ด้านกิจการนักศึกษา ด้าน อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และด้านส่งเสริมการศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีน มีการดำเนินการโดยการระดมสมอง เพื่อร่วมกันกำหนดโครงการกิจกรรมที่นำมาทดลองโดยมีผลดังนี้

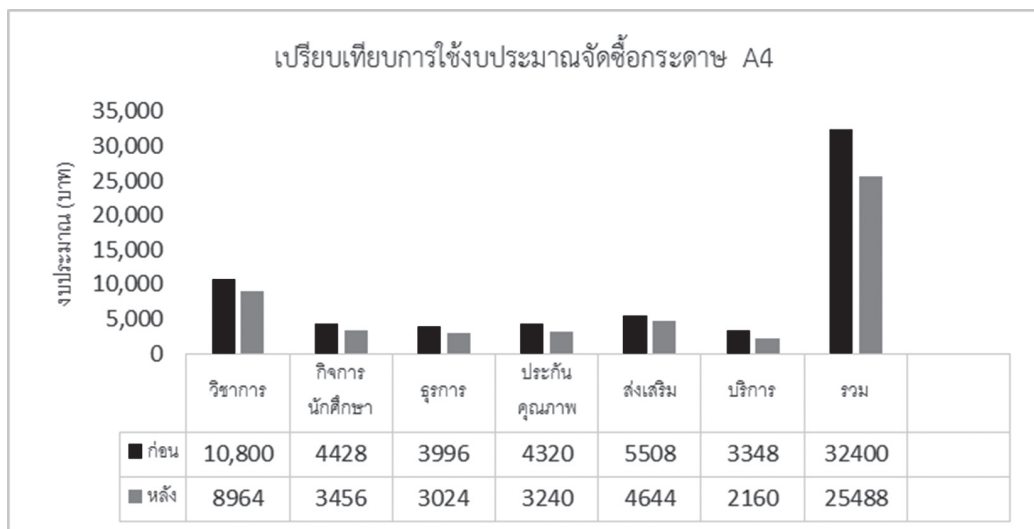
1. โครงการลดการใช้กระดาษ A4

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อลดการใช้กระดาษ A4 สามารถประหยัดงบประมาณในการจัดซื้อกระดาษ ลดขั้นตอนการทำงานของบุคลากร โดยการนำเครื่องมือสืมาประยุกต์ใช้ ประกอบด้วย การวิเคราะห์หามาภิภามิ การวิเคราะห์การไหลของกระบวนการทำงาน (Flow process chart) และหลักการ ECSR ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย โดยมีผลการทดลอง ดังนี้

รูปที่ 2 กราฟเปรียบเทียบจำนวนกระดาษ

จากรูปที่ 2 แสดงกราฟเปรียบเทียบจำนวนกระดาษขนาด A 4 ที่ใช้ในการทำงาน พบว่า มีจำนวนก่อนการทดลอง จำนวน 300 รีม หลังการทดลอง มีจำนวน 236 รีม มีการใช้กระดาษลดลงจำนวน 64 รีม

รูปที่ 3 เปรียบเทียบการใช้งบประมาณจัดซื้อกระดาษ A4

จากรูปที่ 3 แสดงกราฟเปรียบเทียบการใช้งบประมาณจัดซื้อกระดาษขนาด A 4 ที่ใช้ในการทำงานพบว่า ใช้งบประมาณก่อนการทดลอง จำนวน 32,400 บาท หลังการทดลองใช้งบประมาณ จำนวน 25,488 บาท ใช้งบประมาณลดลง จำนวน 6,912 บาท หมายเหตุ (ราคากระดาษA4 ราคาเริ่มละ 108 บาท)

2. โครงการพัฒนาล้างแวดล้อมในสถานศึกษา

โดยกำหนดให้ทำกิจกรรม 5 ส. ได้แก่ 1. สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา 2. ห้องปฏิบัติการ 3. ห้องพักครู 4. ห้องสำนักงาน 5. ห้องประชุม 6. โรงอาหาร โดยมีการดำเนินการคือ

1. ประชุมสมาชิก ประกอบด้วย ครู นักศึกษา เพื่อชี้แจงแนวทางและมาตรฐาน 5ส ให้มีความเข้าใจตรงกัน

2. วางแผนการทำกิจกรรม 5ส

3. กำหนดพื้นที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน ทั้งพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ส่วนรวม

4. จัดทำบอร์ดประชาสัมพันธ์กิจกรรม 5ส

5. พยายามกระตุ้นให้สมาชิกรักษาระดับคุณภาพของการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

6. การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบประเมินกิจกรรม 5 ส. ผลการทดลองพบว่า สภาพทั่วไปของสถานศึกษามีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย วัสดุอุปกรณ์มีการบำรุงรักษา มีความปลอดภัย มีแผนการดูแลบำรุงรักษา สะอาด มีความเป็นระเบียบ และพร้อมใช้งาน

3. โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศบันทึกการเข้าเรียน

โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศบันทึกการเข้าเรียน เป็นการพัฒนาระบบสารสนเทศบันทึกการเข้าเรียนของมหาวิทยาลัยคอมพิวเตอร์ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (SMS School) โดยใช้ระบบสารสนเทศ 2) เพื่อตรวจสอบเวลาเรียนด้วยระบบสารสนเทศ 3) เพื่อตรวจสอบเวลาเรียนร่วมกับฝ่ายปกครองนักศึกษา นักศึกษา 4) เพื่อประหยัดเวลาในการตรวจเช็ครายชื่อนักศึกษามาเข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง 5) เพื่อสรุปยอดนักเรียนที่ไม่มาเรียน ประจำ วัน 6) เพื่อสรุปยอดนักเรียนที่ขออนุญาตออกนอกสถานศึกษาประจำวัน จากเดิมที่ใช้ระบบการเช็คชื่อที่หน้าเสาธงและตอนโฮมรูม (อาจารย์ที่ปรึกษาพบกับนักศึกษาตอนเช้าและก่อนเลิกเรียน) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ การวิเคราะห์หามาภิภาไม การวิเคราะห์การไหลของกระบวนการทำงาน (Flow process chart) โปรแกรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (SMS School) ผลการทดลองสรุปได้ว่า 1. ประหยัดเวลาในการทำงาน 2. ลดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อกระดาษสำหรับพิมพ์แบบบันทึก 3. เสริมสร้างวินัยให้กับนักศึกษา 4. นำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล

อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีน

1. รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีน ประกอบด้วย 1) แนวคิดลีน 2) การวิเคราะห์และวางแผน 3) การกำหนดนโยบาย 4) การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาด้านวิชาการ 5) การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาด้านธุรการ 6) การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาด้านกิจการนักศึกษา 7) การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 8) การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาด้านส่งเสริมการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากองค์ประกอบทั้ง 8 องค์ประกอบ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีน เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำรูปแบบมาประยุกต์ใช้ในการลดความสูญเปล่าที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยที่พบว่า แนวคิดแบบลีน คือ การบูรณาการแนวคิด กิจกรรม และวิธีการที่เป็นระบบในการระบุ และกำจัดความสูญเปล่า หรือสิ่งที่ไม่เพิ่มคุณค่าของกระบวนการ โดยอาศัยการดำเนินตามจังหวะความต้องการของลูกค้าด้วยระบบการดึง ทำให้เกิดสภาพการไหลอย่างต่อเนื่อง ราบเรียบ และทำการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ระบบอยู่เสมอ (James. P Womack และ Daniel T. Jones 2007)

2. การทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีนนี้ เป็นการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมกันในการระดมความคิดเห็น รวมถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการนำแนวคิดแบบลีนมาประยุกต์ใช้ในการลดความสูญเปล่าในการทำงาน มีโครงการทดลองลดการใช้กระดาษ A4 ของฝ่ายธุรการ ซึ่งสามารถลดขั้นตอนการทำงานของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการประหยัดงบประมาณจัดซื้อกระดาษ A4 รวมถึงโครงการพัฒนาระบบสารสนเทศ ที่ใช้โปรแกรมเก็บสถิติการบันทึกการเข้าเรียน ที่พัฒนาโดยคณะครูหมวดคอมพิวเตอร์ ทำให้สามารถลดเวลาและขั้นตอนการเช็คชื่อหน้าเสาธง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักการ E.C.R.S เพื่อเริ่มต้นกระบวนการปรับปรุงระบบงาน โดยมีองค์ประกอบคือ การตัดขั้นตอนการทำงานที่ไม่จำเป็นในกระบวนการออกไป การรวมขั้นตอนการทำงานเข้าด้วยกัน การจัดลำดับงานใหม่ให้เหมาะสม การปรับปรุงวิธีการทำงาน หรือสร้างอุปกรณ์ช่วยให้ทำงานได้ง่ายขึ้น (<http://stang.sc.mahidol.ac.th/kb/?p=539>) ฝ่ายอาคารสถานที่ได้จัดโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมสถานศึกษา โดยการประยุกต์กิจกรรม 5 ส. ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญของแนวคิดแบบลีน ในการจัดระเบียบของสถานที่ทำงาน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติ รวมถึงสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีความสะอาดเรียบร้อย มรการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ รวมถึงคณะครูและนักเรียน โดยใช้เกณฑ์การตรวจประเมินกิจกรรม 5ส. ผลการดำเนินการทำให้สภาพของอาคารสถานที่มีความสะอาด และเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้นก่อนทำโครงการ 5ส. นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกฝนระเบียบวินัยของนักเรียน ในการช่วยกันดูแลรักษาอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ให้มีสภาพที่ดี พร้อมใช้งาน และมีอายุการใช้งาน

ยาวนานขึ้น การดำเนินการโดยประยุกต์ใช้รูปแบบนี้จะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย เริ่มตั้งแต่ผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะต้องมีความเข้าใจ มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายในการลดความสูญเปล่าที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุน ส่งเสริม มีการตรวจติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดแบบลีน สามารถใช้ในการลดความสูญเปล่าในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากการศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดลีน สามารถเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ได้ดังนี้

1) ด้านของผู้บริหารสถานศึกษา จากการนำรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดลีน ไปทดลองใช้เป็นกรณีศึกษา (case study) พบว่า สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อลดความสูญเปล่าได้จริง ทั้งนี้การเริ่มต้นจะต้องเริ่มที่ผู้บริหารของสถานศึกษา ก่อน โดยผู้บริหารจะต้องมีความเข้าใจและมีความสามารถในการประยุกต์ใช้แนวคิดแบบลีนในสถานศึกษาของตนเอง ซึ่งแต่ละสถานศึกษาจะมีบริบทการบริหารจัดการ รวมถึงปัญหาของความสูญเปล่าที่แตกต่างกัน รวมถึงการขอความร่วมมือจากบุคลากรในสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการกำหนดให้ความรู้แก่บุคลากร ให้มีความเข้าใจในแนวคิดแบบลีน ที่สำคัญคือต้องไม่ทำให้บุคลากรเกิดความรู้สึกว่าการทำลีนเป็นการเพิ่มภาระในการทำงาน แต่ตรงกันข้ามการนำลีนมาใช้ในสถานศึกษาเป็นการลดภาระการทำงาน ประหยัดทรัพยากรทางการศึกษา และเป็นการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ) ผู้บริหารจะต้องให้การสนับสนุนการใช้รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดลีนอย่างเต็มที่

2) ด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงนักศึกษา เป็นองค์ประกอบในการขับเคลื่อนโดยการนำรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดลีน ไปปฏิบัติจริงในสถานศึกษา โดยครูและบุคลากรและนักศึกษา จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และความเต็มใจในการนำรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดลีนไปดำเนินการ ต้องให้ความร่วมมือกับผู้บริหารสถานศึกษา ในการใช้รูปแบบรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดลีน เพื่อให้การลดความสูญเปล่าในสถานศึกษาตามแนวคิดแบบลีนประสบผลสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดลีน สามารถเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในครั้งต่อไป ดังนี้

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อนำรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดลีน มาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาในระดับอื่น เช่น สถานศึกษาอาชีวะของรัฐบาล สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาขั้นอุดมศึกษา

2) ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรค และข้อจำกัดในการแนวคิดแบบลีนไปใช้ในสถานศึกษา

3) ควรมีการศึกษาวิจัยในการประยุกต์ใช้รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนตามแนวคิดลีน ในการพัฒนาและลดความสูญเปล่าที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรง

References

- Atsawaphume., S. (2006). *Modern Education Administration: Concept theories and Practice*. 2nd edition (revised) ed. Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University.
- Auchuphap.,P. (2013). *Administration of Educational*. Suratthani Rajabhat University.
- Balzer, William K. (2010). *Lean Higher Education : Increasing the Value and Performance of University Processes*. New York, NY: Productivity Press.
- Buakaew.,N., Know - lean manufacturing = Introduction to Lean Manufacturing. Bangkok: Technology Associat
- Chanjarain, J. (2010). *The Development of a Total Quality Management Model for Private Vocational School Using Benchmarking*. Thesis (Major Educational Administration) Chulalongkorn University.
- David.,M.,et al. (2008). *Creating a Lean Culture: Tools to Sustain Lean Conversions*. E.I. square press. Bangkok.
- Grayban,Mark; suharitdamrong, V., (2013). *Lean Hospitals improve patient safety. And satisfaction of employees = Lean Hospitals: Improving Quality, Patient Safety, and Employee Satisfaction*. E.I.Square. (The Holistic Operational Strategy Series). Bangkok.

- Komanasilp, K., (2007). *Lean: The way to creating the value to the excellent organization*. Thailand Productivity Institute. Bangkok.
- Louister, T.; Don., T.; Suharitdamrong., W. (2011). *Creating Your Lean Future State: How to Move from Seeing to Doing*. E.I. Square. (The Holistic Operational Strategy Series on Lean Enterprise). Bangkok.
- Sithiphong. V. (1997). *Technical and Vocational Education Philosophy*.
- Suharitdamrong. V., Kornklang., Y. (2008). *Identifying Waste on the Shopfloor*. E.I.Square. (The Holistic Operational Strategy Series on Business Process Management). Bangkok.
- Sukhothai Thammatirat University. (2009). *Management education process and a series of lectures = School Management*. 3 ed. Nonthaburi: Sukhothai Thammatirat University press.
- Wumack.P, J.; et al. (2007). *Lean Thinking*. Bangkok: E.I.square.

รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4

A Model of Improving Job Performance Efficiency in Crime Prevention of Community Police Officers (Koban) of Provincial Police Region 4

ชนณรงค์ วันชา

Chonnarong Wuncha

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat MahaSarakhm University. Thailand.

Email : chonpolice@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 และ 3) ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปฏิบัติงานผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ของตำรวจภูธรภาค 4 จำนวน 186 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 40 คน และกลุ่มทดลอง ได้แก่ ข้าราชการตำรวจผู้ปฏิบัติงานผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ Wilcoxon Signed Rank test

ผลการวิจัยพบว่า

1. แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ พบว่า ตัวแปรเชิงสาเหตุส่งผลโดยตรง มี 4 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ และปัจจัยด้านมนุษยสัมพันธ์ มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของ ตำรวจภูธรภาค 4 เป็นกิจกรรมในการพัฒนา 14 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการวิเคราะห์ตนเอง กิจกรรมพัฒนาจิตใจ กิจกรรมการระดมสมองต้นไม้แห่งชีวิต กิจกรรมบทบาทสมมุติ กิจกรรมการพัฒนาอารมณ์ กิจกรรมการรับรู้บทบาทและหน้าที่ กิจกรรมพัฒนาการพูด กิจกรรมการบริการที่ดี กิจกรรมการวิเคราะห์ตนเองด้วยหน้าต่าง โจ ฮา รี กิจกรรมการสร้างขวัญกำลังใจ กิจกรรมการศึกษาดูงาน กิจกรรมสถานีไข่มุกยอด กิจกรรมผสมคำ ผสมคน กิจกรรม 5 ส.

3. ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพข้าราชการตำรวจผู้ปฏิบัติงานผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรม โดยเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงาน ก่อนทดลองและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; ประสิทธิภาพ; ตำรวจชุมชน (โคบัง); การป้องกันอาชญากรรม

Abstract

The purposes of this research were to 1) analyze the causal factors affecting job performance efficiency in crime prevention of community police officers (Koban) of Provincial Police Region 4, 2) to design a model for improving the job performance of community police of Provincial Police Region 4 for crime prevention, and 3) to implement and evaluate the model for the job performance efficiency. The samples were 186 community police officers (Koban) of Provincial Police Region 4. The researcher gathered data by using questionnaires,. Focus group consisted the target experts, scholars, police officers and people in communities number of 40. The model was implemented to 15 community police officers, the target population. Wilcoxon Signed Rank Test was used for the research.

Results of the research were as follows:

1. Modeling causal relationship findings indicated that the four key factors such as affected participation achievement motivation personality and human relationship and significantly the job performance of the community police officers at the .05 level.

2. The study showed that the model for improving the job performance of the community police officers consisted of 14 activities: 1) self-analysis, 2) mental development, 3) brain storming for life tree, 4) role-play, 5) emotional development, 6) role and duty recognition, 7) speaking development, 8) good service activity, 9) self-analysis with Jo hari Window, 10) morale building activity, 11) study trip, 12) Akelokiad station, 13) Mix the mix, 14) 5 s activities.

3. The findings indicated that the overall job performance of the community police officers before and after using the model was significantly different at the .05 level. The job performance efficiency after using the model was significantly better than that of before using the model.

Keywords: Model of Improving; Performance; Community Police officers (Koban); Crime Prevention

บทนำ

ปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทยที่มีความรุนแรง สร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชนโดยทั่วไป การป้องกันอาชญากรรมจึงน่าจะเป็นทางออกที่เหมาะสมมากกว่าการปราบปรามอาชญากรรม การป้องกันอาชญากรรมโดยแนวคิดพื้นฐานเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมกับสภาพชุมชน เชื่อว่าปัญหาอาชญากรรมเกิดจากการขาดระเบียบวินัยทางสังคม ซึ่งหมายถึงสภาวะแตกสลายของกลไกทางสังคมที่มีหน้าที่ค้ำจุลความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความร่วมแรงร่วมใจ ขวัญและกำลังใจของสมาชิกในสังคม ดังนั้นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งมีบทบาทในการวางแผนและสนับสนุน พร้อมทั้งให้คำปรึกษาแก่ชุมชนในการป้องกันอาชญากรรม ด้วยการจัดสภาพทั่วไปไม่ว่าระดับเมือง ชุมชนและละแวกบ้านในลักษณะเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ง่ายต่อการควบคุม สังเกต ตรวจสอบ โดยไม่ล่วงล้ำสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมทั้งมุ่งสนับสนุน ส่งเสริม ให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของตนเอง และบุคคลอื่นให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม

การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนด้วยการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม เป็นหน้าที่หลักของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพย่อมเกิดจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ระบบงานที่มีประสิทธิภาพ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย และองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมืออาชีพ องค์ความรู้ด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม จึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้หน้าที่หลักของตำรวจบรรลุเป้าหมายประสบความสำเร็จ อันได้แก่ความหวาดกลัวอาชญากรรมของประชาชนและสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขของสังคมไทย (Royal Thai Police, 2013)

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มอบนโยบาย กำชับแนวทางการปฏิบัติราชการให้กับผู้ปฏิบัติงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรม โดยนำแนวคิดตำรวจชุมชน (Community Policing) และระบบหน่วยตำรวจขนาดเล็ก(Police Box System) ซึ่งได้ริเริ่มในประเทศญี่ปุ่น โดยรู้จักกันในชื่อว่า โคบัง (Koban) เป็นแนวทางในการดำเนินการ โดยยึดหลักการเป็นหุ้นส่วนระหว่างตำรวจกับประชาชน ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันในฐานะเจ้าของพื้นที่ โดยอนุมัติให้ใช้แผนปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของประชาชน ประจำปีงบประมาณ 2559 ข้อ 2.2 มีแนวความคิดในการปฏิบัติให้สถานีตำรวจที่มีหน่วยบริการประชาชน(สถานีตำรวจชุมชน) สร้างความเข้มแข็งและความพร้อมในการทำงานตามนโยบาย และพิจารณาจัดตั้งเพิ่มเติม เพื่อกระจายการบริหารอย่างทั่วถึงตามสภาพพื้นที่ที่เหมาะสม และความต้องการของประชาชน กองบังคับการตำรวจนครบาล 1-9 และตำรวจภูธรจังหวัดทุกแห่ง ยกเว้นศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จัดตั้งหน่วยบริการเพิ่มเติม หน่วยละ 1 แห่ง รวม 82 แห่ง (Royal Thai Police, 2015)

ดู๋ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานประจำดู๋ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ของสถานีตำรวจในประเทศไทย ตั้งขึ้นโดยการพัฒนางานชุมชนสัมพันธ์ควบคู่ไปกับระบบดู๋ยาม อยู่บนพื้นฐาน

ของความร่วมมือกันระหว่างตำรวจกับประชาชนมีความสำคัญยิ่งทั้งในแง่ของปรากฏการณ์ทางสังคมและกระบวนการปฏิบัติ กล่าวคือในแง่ของปรากฏการณ์ทางสังคม อาชญากรรมได้ส่งผลกระทบต่อความผาสุกและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เป็นบ่อเกิดของความเสื่อมโทรมทางสังคม ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความผาสุกของประชาชนนั้น ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายเดียว แต่เป็นภาระหน้าที่ของสมาชิกในสังคมทุกคน ตำรวจชุมชน (โคบัง) ทำหน้าที่ ตรวจตรา ตรวจเยี่ยมสอดส่อง ดูแลประชาชน เพื่อสร้างความรู้สึกปลอดภัยให้แก่ประชาชนอย่างใกล้ชิด (HQ of Provincial Police Region 4, 2014)

ตำรวจภูธรภาค 4 ประกอบด้วย จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น หนองบัวลำภู อุดรธานี สกลนคร นครพนม เลย ร้อยเอ็ด มหาสารคาม มุกดาหาร หนองคาย และจังหวัดบึงกาฬ รวม 12 จังหวัด 248 สถานี ตำรวจมีอัตรากำลังพลรวม 32,881 คน (HQ of Provincial Police Region 4, 2011) เป็นหน่วยงานขึ้นตรงต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

จากสรุปผลการรายงานการปฏิบัติงานตุ้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ของตำรวจภูธรภาค 4 ที่ผ่านมา (HQ of Provincial Police Region 4, 2015) มีปัญหาอุปสรรคที่พบทั้งที่เป็นปัญหาของเจ้าหน้าที่ตำรวจและปัญหาจากประชาชนคือ ตำรวจผู้ปฏิบัติงานตุ้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ขาดความมีมนุษยสัมพันธ์ ขาดความเข้าใจขั้นตอนแนวทางการปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตำรวจบางส่วนไม่เห็นความสำคัญ ไม่มีความเข้าใจงานตุ้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) อย่างแท้จริง และประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจบทบาทการทำงานของตำรวจชุมชน (โคบัง) เท่าที่ควร จึงทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของตำรวจลดน้อยลง จากปัญหาและความสำคัญของปัญหา สาเหตุสำคัญที่ทำให้การปฏิบัติงานตำรวจชุมชน (โคบัง) ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย เกิดจากตัวข้าราชการตำรวจเอง

ผู้วิจัยในฐานะที่ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับตุ้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ของตำรวจภูธรภาค 4 จึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพตุ้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ที่สามารถสามารถดำเนินงานได้มาตรฐานเกิดประสิทธิภาพเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์และยังสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาตุ้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อประสิทธิภาพตุ้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพตุ้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรม ของตำรวจภูธรภาค 4
3. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพตุ้ยามตำรวจชุมชน(โคบัง)ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4

สมมติฐานของการวิจัย

1. ประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรม ของตำรวจภูธรภาค 4 ได้รับผลโดยตรงจาก 1) มนุษยสัมพันธ์ 2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 3) ส่วนร่วมในชุมชน และ 4) ความพึงพอใจ และโดยอ้อมจาก 1) บุคลิกภาพ 2) สมรรถนะ 3) สวัสดิการ และ 4) การทำงานเป็นทีม

2. ประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 หลังการทดลองดีกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในระยะที่ 1 ประชากร ได้แก่ ตำรวจชุมชน (โคบัง) ของสถานีตำรวจภูธรที่สังกัดตำรวจภูธรภาค 4 จำนวน 24 แห่ง รวม 360 คน กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ สก็อตเอ็มสมิธ (Scott M.Smith) ซึ่งคำนวณจากประชากรทั้งหมด 360 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 18 คน

ในระยะที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 จำนวน 40 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้กำกับการ, รองผู้กำกับการ, สารวัตร และ รองสารวัตร จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 2 ตำรวจชุมชน (โคบัง) จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้ใหญ่บ้าน, สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล, อาสาสมัครชุมชน จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 4 ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 10 คน

ในระยะที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย คือ ตำรวจชุมชน (โคบัง) ในสถานีตำรวจภูธรโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 15 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ตำรวจที่ปฏิบัติงานผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ของอำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับใช้และพัฒนาเครื่องมือมาจากแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 ดังนี้ ด้านบุคลิกภาพ ด้านสมรรถนะ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการมีส่วนร่วม ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านสวัสดิการ ด้านความพึงพอใจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตั้งแต่ มากที่สุด ถึง น้อยที่สุด

การวิจัยระยะที่ 2 เป็นลักษณะการเสวนากลุ่มย่อย ถอดบทเรียนที่เป็นข้อสรุปจากการระดมความคิดของแต่ละกลุ่มมาเสนอในการประชุมใหญ่ เพื่อหาข้อสรุปสำหรับแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (ไคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 ที่ควรจะเป็น

การวิจัยระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (ไคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 ใช้แบบวัดประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (ไคบัง) ดำเนินการในขั้นตอนแบบกึ่งทดลอง โดยมีแบบแผนการวิจัยดังนี้

O_1 X O_2

เมื่อ O_1 แทน การทดสอบก่อนการทดลอง

X แทน การทำการทดลอง

O_2 แทน การทดสอบหลังการทดลอง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย เสนอไปยังผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดในสังกัดตำรวจภูธรภาค 4 เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ใช้วิธีการเชิญผู้ปฏิบัติงานผู้ยามตำรวจชุมชน (ไคบัง) มารวมกัน ณ ที่ทำการสถานีตำรวจ และแจกแบบสอบถามตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างแต่ละสถานีตำรวจ
3. จัดประชุมเสวนากลุ่มย่อย ผู้ที่เข้าประชุมเสวนาเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของตำรวจภาค 4 ทั้งในภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อเป็นกรอบในการยกร่าง แล้วนำข้อสรุปสร้างรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (ไคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4
4. ทำการทดลองกับตำรวจผู้ปฏิบัติงานผู้ยามตำรวจชุมชน (ไคบัง) จากสถานีตำรวจภูธรโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเก็บข้อมูลก่อนทดลอง (Pre-test) ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (ไคบัง) และเก็บข้อมูลหลังทดลอง (Post-test)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ความถี่ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
2. สถิติวิเคราะห์ เพื่อทดสอบสมมติฐานในการวิจัย ใช้การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model : SEM) โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL) (Joreskog, Karl G. & Sorbom, 1998 : 70)
3. สถิติวิเคราะห์ Wilcoxon Signed Rank test เพื่อวิเคราะห์การทดลองใช้และประเมินรูปแบบการพัฒนาผู้ยามตำรวจชุมชน (ไคบัง)

ผลการวิจัย

ผลของการวิจัยในประเด็นต่างๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานตุ๋ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 โดยรวมสูงสุดมาจากการมีส่วนร่วม (PAR = 0.60) รองลงมา ได้แก่ บุคลิกภาพ (PER = 0.39) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (MOTI = 0.35) และมนุษยสัมพันธ์ (HUMA = 0.30) โดยตัวแปรเชิงสาเหตุทั้ง 4 ตัว ได้ร้อยละ 16 ($R^2 = 0.16$) เมื่อเรียงลำดับจากค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล (ค่า β) จากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.47 ปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.35 ด้านบุคลิกภาพมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.30 และปัจจัยด้านมนุษยสัมพันธ์มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.30 ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลโดยตรง (DE) ผลโดยอ้อม (IE) และผลโดยรวม (TE) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง (R^2) ของตัวแปรเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพตุ๋ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 ในแบบจำลองที่ปรับปรุงใหม่

ตัวแปรเชิงสาเหตุ	ประเภทของอิทธิพล	ตัวแปรผลลัพธ์ภายในแบบจำลองที่ปรับปรุงใหม่		
		PEPF	HUMA	MOTI
ด้านการมีส่วนร่วม	DE	0.47	-	1.03
	IE	0.13	0.73	-
	TE	0.60	0.21	1.03
ด้านบุคลิกภาพ	DE	0.30	-	0.08
	IE	0.09	0.21	-
	TE	0.39	-	0.08
ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	DE	0.35	-	-
	IE	-	-	-
	TE	0.35	-	-
ด้านมนุษยสัมพันธ์	DE	0.30	-	-
	IE	-	-	-
	TE	0.30	-	-
R^2		0.16	0.22	0.05

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 จากการประชุมเสวนาสรุบได้ดังนี้

- 1) การพัฒนาบุคลากร 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการวิเคราะห์ตนเอง กิจกรรมการพัฒนาจิตใจกิจกรรมการระดมสมองต้นไม้แห่งความคิด และกิจกรรมบทบาทสมมติ
- 2) การสร้างมนุษยสัมพันธ์ 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการพัฒนาอารมณ์ กิจกรรมฝึกการรับรู้บทบาทและหน้าที่กิจกรรมการพัฒนาการพูด และกิจกรรมการบริการที่ดี
- 3) การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยการวิเคราะห์ตนเองด้วยหน้าต่าง โจ ฮารีกิจกรรมการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน และกิจกรรมการศึกษาดูงาน
- 4) การมีส่วนร่วม 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมสถานีไข่มุกยอด กิจกรรมผสมคำผสมคน กิจกรรม 5 ส

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 ดังนี้ โดยการเปรียบเทียบก่อนปฏิบัติงาน และหลังจากการปฏิบัติงานใน 5 ชุมชน/หมู่บ้าน พบว่า ผลการปฏิบัติงานผู้ยามตำรวจชุมชน(โคบัง)ในการป้องกันอาชญากรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลการปฏิบัติงานโดยรวมหลังการทดลองสูงกว่า ผลการปฏิบัติงานก่อนการทดลอง ซึ่งหมายความว่า ผลการปฏิบัติงานผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมมีผลการปฏิบัติที่ดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่า หลังจาก ตำรวจชุดปฏิบัติงานผู้ยามตำรวจชุมชน(โคบัง) ได้นำรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน(โคบัง) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปทดลองใช้แล้ว ทำให้ผลการปฏิบัติงานผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ดีขึ้น ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 ของกลุ่มทดลอง

	N	$\bar{X}$		S.D.		Z	Sig.
		ก่อนทดลอง	หลังทดลอง	ก่อนทดลอง	หลังทดลอง		
PER	15	1.71	4.02	0.61	0.24	-3.419	.001
HUMA	15	1.79	4.13	0.25	0.24	-3.415	.001
MOTI	15	1.99	4.08	0.25	0.25	-3.412	.001
PAR	15	1.89	4.09	0.25	0.26	-3.414	.001
PERF	15	2.04	2.45	0.32	0.23	-3.305	.001

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4

ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัยว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน(โคบัง)ในการป้องกันอาชญากรรม ของตำรวจภูธรภาค 4 มี 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ และปัจจัยด้านมนุษยสัมพันธ์ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน(โคบัง)ในการป้องกันอาชญากรรม ของตำรวจภูธรภาค 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน(โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรม ของตำรวจภูธรภาค 4 คือ ปัจจัยด้านปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.47 ปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.35 ด้านบุคลิกภาพมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.30 และปัจจัยด้านมนุษยสัมพันธ์มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.30 ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ตามการทดสอบสมมติฐานการวิจัยด้วยการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL) และสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation) ผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัยมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ ปัจจัยด้านมนุษยสัมพันธ์ และปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรม ของตำรวจภูธรภาค 4 ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิด ทศนิพร ประภัสสร (2550) ศึกษาโครงการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา พบว่า ชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ทุกขั้นตอนในรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์ สถานภาพ และความพร้อมของผู้เข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ ขั้นตอนการศึกษาชุมชน ขั้นตอนการจัดทำร่างหลักสูตร ขั้นตอนการทดลองใช้หลักสูตร และขั้นตอนการคืนความรู้สู่ชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า กระบวนการจัดทำหลักสูตร ของชุมชนสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนได้ เนื่องจากหลักสูตรท้องถิ่นมีเนื้อหาการฝึกอาชีพด้านการทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้กับเยาวชนเพื่อขายเป็นของที่ระลึก สอดคล้องกับลัดดาวรรณ หอมหวาน (2552) ศึกษารูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพตำรวจที่พึงประสงค์ของชุมชน พบว่า ตำรวจมีปัญหาด้านความรู้ เจตคติ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพและโอกาสการได้พัฒนาน้อย ทั้งบุคลิกภาพภายนอก ด้านความพร้อมของร่างกาย ด้านกริยาท่าทาง ด้านการเจรจา ด้านการแต่งกาย และการพัฒนาบุคลิกภาพภายในด้านการปฏิบัติงาน ด้านจรรยาวิชาชีพ ด้านการควบคุมอารมณ์ และด้านการปฏิสัมพันธ์ในสังคมในขณะที่มีความต้องการให้เข้ากับกระบวนการพัฒนา บุคลิกภาพภายนอก และบุคลิกภาพภายในมาก สำหรับผลการศึกษาจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าตำรวจมีข้อจำกัดและปัญหาที่มาจากลักษณะส่วนบุคคล การคัดเลือกบุคคลเข้า

เป็นตำรวจ มุ่งคัดเลือกคนที่มีความรู้ทางวิชาการมากกว่าการคัดเลือกคนดีและบุคลิกภาพเหมาะสมที่จะเป็นตำรวจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่ข้อจำกัดและปัญหาในการพัฒนาบุคลิกภาพให้เป็นที่พึงประสงค์ของชุมชน

2. ปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรม ของตำรวจภูธรภาค 4 เป็นอันดับที่ 2 มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ แมคเคลแลนด์และ วินเตอร์ (McClelland and Winter, 1969) มีความเชื่อว่าแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ก็คือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จึงให้ความสำคัญมากกว่าแรงจูงใจชนิดอื่นๆ ผู้ที่จะทำงานได้อย่างประสบความสำเร็จจะต้องมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในระดับสูงความสำเร็จของงาน จะทำได้โดยการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นสำคัญ เมื่อแต่ละบุคคลมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงก็จะทำงานได้สำเร็จและช่วยให้ผลการปฏิบัติงานที่ได้ออกมานั้นมีประสิทธิผลเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และสอดคล้องกับแนวคิดของ กิบสัน (Gibson et al. 1982 : 88) ได้สรุปจุดสำคัญของทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ McClelland เอาไว้เช่นเดียวกันว่า แรงจูงใจของบุคคลสามารถให้การเรียนรู้หรือกระตุ้นให้เกิดขึ้นได้โดยเฉพาะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (nach) นั่นคือบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ สามารถใช้ประสบการณ์การเรียนรู้ทำให้แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงขึ้นได้สังคมหรือประเทศที่จะประสบความสำเร็จหรือมีความเจริญทางเศรษฐกิจมาก ๆ บุคคลที่อยู่ในสังคมหรือประเทศนั้นจะต้องมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง สอดคล้องกับการนำเสนอของสฤติ วงศ์สุวรรณ (2544) และการที่จะทำให้บุคคลมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงได้นั้นขึ้นกับการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเยาว์ เพื่อให้เด็กเกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และพัฒนาจนกลายเป็นบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ซึ่งบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะสามารถทำงานได้สำเร็จ มีพฤติกรรมความเป็นผู้นำสามารถจัดการงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำความสำเร็จมาสู่สังคมหรือประเทศต่อไป ขณะเดียวกันยังมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ถาวรศักดิ์ เทพชาตรี (2550) ศึกษาอิทธิพลของปัจจัยภูมิหลัง ภาวะผู้นำ ขวัญกำลังใจ และการรับรู้วัฒนธรรมองค์กร ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ขวัญกำลังใจและการรับรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานทำให้ตำรวจผู้ปฏิบัติงานเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถการปฏิบัติงาน การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเกิดทักษะในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้

3. ปัจจัยด้านบุคลิกภาพที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 เป็นลำดับที่ 3 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ “บุคลิกภาพ” เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเนื่องจากการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชนชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมนั้นเป็นการให้บริการประชาชน ซึ่งการให้บริการกับประชาชนเป็นที่พอใจ ถูกใจประชาชน ผลแห่งความพึงพอใจของประชาชนจึงปรากฏในเชิงบวก ตรงกันข้ามหากตำรวจใช้อำนาจ กดขี่ข่มเหงราษฎร เอาเปรียบหรือสร้างพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมให้ปรากฏต่อสายตาของประชาชน ผลที่ปรากฏออกมาในเชิงลบคือประชาชนไม่ชอบ ไม่พอใจ การปฏิบัติงานของตำรวจ ฉะนั้น หากจะให้ประชาชนพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ตำรวจจะต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีให้กับตำรวจทุกคน

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงจะเป็นที่พึงของประชาชนได้ ประชาชนมีความเชื่อถือศรัทธา และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการตำรวจต่อไป สอดคล้องกับสมคิด งามเชื้อ (2555) ได้ให้ความสำคัญของบุคลิกภาพว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมาก ช่วยให้อาสาสมัครตำรวจสามารถจดจำและเข้าใจบุคคลได้ และรู้ถึงวิธีการปรับตัวเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีเป็นแบบอย่าง และเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาจากผู้พบเห็น อาสาสมัครตำรวจจึงต้องทำให้ประชาชนหรือชุมชนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อตำรวจ ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่

4. ปัจจัยด้านมนุษยสัมพันธ์ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน(โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 เป็นอันดับที่ 4 มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจิตร อวาทกุล (2542) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษยสัมพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้มนุษย์เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน มีความราบรื่นในการคบหา เกิดความเลื่อมใสศรัทธา เชื่อถือได้วางใจได้ เข้าใจดีต่อกัน เมื่อมีความสัมพันธ์อันดีก็จะก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ เกิดความพอใจในการทำงานร่วมกันเพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ มนุษยสัมพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้มนุษย์เกิดความรักใคร่ สามัคคีกลมเกลียวกัน ช่วยป้องกันความขัดแย้ง ระวังสงสัยไม่ไว้วางใจกัน ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในการทำงาน และก่อให้เกิดผลสำเร็จในกิจการที่ประสงค์ สอดคล้องกับ สมพร สุทัศน์ีย์ (2544) กล่าวว่า กลวิธีในการติดต่อสัมพันธ์เพื่อสร้างความประทับใจกับบุคคลอื่นมีดังนี้ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเกรงใจ เป็นผู้ฟังให้มากกว่าพูด ให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น ไม่ควรทำตัวเด่นจนเกินไป ไม่ควรมีความมั่นใจจนเกินไป วางตัวให้เหมาะสมกาลเทศะและบุคคล สร้างความประทับใจในการพูด แสดงความเห็นใจในความทุกข์ของผู้อื่น รู้จักการให้ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ยกย่องให้เกียรติผู้อื่นตามโอกาส เมื่อผิดต้องยอมรับผิด ไม่จับผิดผู้อื่น แสดงน้ำใจต่อผู้อื่น มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น อดทนและควบคุมอารมณ์ได้ มองโลกในแง่ดี ไม่เอาเปรียบผู้อื่น เป็นต้น

สรุป

การให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างมากเนื่องจากการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) นั้นเป็นการให้บริการประชาชน ซึ่งการให้บริการกับประชาชนเป็นที่พอใจ ถูกใจประชาชน ผลแห่งความพึงพอใจของประชาชนจึงปรากฏในเชิงบวก ตรงกันข้ามหากตำรวจใช้อำนาจ กดขี่ ข่มเหงราษฎร เอาเปรียบหรือสร้างพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมให้ปรากฏต่อสายตาของประชาชน ผลที่ปรากฏออกมาในเชิงลบ คือ ประชาชนไม่ชอบ ไม่พอใจ การปฏิบัติงานของตำรวจ ฉะนั้น หากจะให้ประชาชนพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ตำรวจจะต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมที่จะเข้าร่วมมือร่วมใจปฏิบัติงานที่ดีร่วมกับตำรวจทุกคน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงจะเป็นที่พึงของประชาชนได้ ประชาชนมีความเชื่อถือศรัทธา และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ

ดังนั้น การมีส่วนร่วม การสร้างแรงจูงใจ พัฒนาบุคลิกภาพ และสร้างมนุษยสัมพันธ์ ให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว มีอิทธิพลต่อผลการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรม ของตำรวจภูธรภาค 4 หากแต่ตำรวจสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมืออาชีพก็จะนำไปสู่ผลการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม จะเกิดผลต่อความสงบสุขของประชาชนและมีเจตคติ เกิดความเชื่อมั่นให้ความไว้วางใจกับตำรวจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การมีส่วนร่วม การพัฒนาบุคลิกภาพตำรวจ การสร้างมนุษยสัมพันธ์ และการสร้างแรงจูงใจให้กับตำรวจจึงสำคัญต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตำรวจ ดังนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรตั้งงบประมาณเพื่อพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เมื่อตำรวจได้เรียนรู้อันเป็นมาตรฐานของสังคมแล้วช่วยให้สามารถปรับปรุงเสริมสร้างได้ถูกต้องตามที่สังคมต้องการ ถ้าแต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมประสบความสำเร็จนั้นคือสังคมส่วนรวมสัมฤทธิ์ผล ซึ่งการมีส่วนร่วม บุคลิกภาพมนุษยสัมพันธ์ และแรงจูงใจไม่สัมฤทธิ์ ไม่ได้เกิดขึ้นมาพร้อมกับบุคคล แต่เป็นสิ่งที่ค่อยๆ เกิดขึ้นมา โดยมีปัจจัยร่วมอันสำคัญได้แก่ องค์ประกอบด้านร่างกาย องค์ประกอบทางด้านสติอารมณ์ องค์ประกอบด้านสติปัญญา และองค์ประกอบทางสังคม

2) งานผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีศิลปะในการเข้าใจเข้าถึงชุมชนผู้บังคับบัญชาของตำรวจจะต้องมีการพิจารณาคัดเลือกข้าราชการตำรวจที่มีบุคลิกที่ดีเหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์เป็นผู้ปฏิบัติงาน

3) งานผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) จะต้องมีการสร้างความร่วมมือ ร่วมใจกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือชุมชน นอกจากนี้ขวัญกำลังใจของตำรวจผู้ปฏิบัติงานเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้ตำรวจเกิดความกระตือรือร้นเกิดความทะเยอทะยานอยากจะทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขให้กับตำรวจผู้ปฏิบัติงานที่อยู่ในเกณฑ์ที่ดียเยี่ยมได้รับการยกย่องตามความเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) การสร้างรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ยามตำรวจชุมชน(โคบัง)ในการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจภูธรภาค 4 ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสร้างรูปแบบเพื่อพัฒนาบุคลากรตำรวจผู้ปฏิบัติงานผู้ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) บางส่วนเพื่อนำไปพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพ แต่ยังมีปัจจัยด้านอื่นอีก ไม่ว่าจะเป็น

ด้านภาวะผู้นำ ด้านแผนยุทธศาสตร์ ด้านงบประมาณ เป็นต้น ที่ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลของปัจจัยเหล่านั้นต่อการปฏิบัติงานตุ๋ยามตำรวจชุมชน (โคบัง)

2) ควรศึกษาวิจัยการสร้างเครือข่าย ความยั่งยืนและต่อเนื่องของงานตุ๋ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) เพื่อให้เกิดพลังประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม ที่จะทำให้ระบบงานตุ๋ยามตำรวจชุมชน (โคบัง) มีรูปแบบ แนวทาง ขั้นตอน และวิธีการในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เกิดการระดมพลังแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนโดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีการบูรณาการระบบงานตำรวจต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ตลอดจนคำนึงถึงรากเหง้าแห่งปัญหาที่เกิดขึ้น มิใช่ให้งานตำรวจเป็นการแก้ไขปัญหายของสังคมที่ปลายเหตุ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ชุมชนมีบทบาทและเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมแบบยั่งยืน ในการแก้ไขปัญหาด้วยชุมชนเอง

References

- HQ of Provincial Police Region 4. (2015). *Troop Status Provincial Police Region 4*. Khon Kaen: Provincial Police Region 4.
- HQ of Provincial Police Region 4. (2014). *Crime Prevention of Community Police Officers (Koban) Projects, Provincial police region 4*. Khon Kaen: Provincial Police Region 4.
- HQ of Provincial Police Region 4. (2015). *Project Evaluation for Community Police Officers (Koban) Projects, Provincial police region 4*. Khon Kaen: Provincial Police Region 4.
- Royal Thai Police. (2013). *Crime Prevention Administration Guide*. Bangkok: Royal Thai Police Press.
- Royal Thai Police. (2015). *Citizen's Guide Annual 2015*. Bangkok: Royal Thai Police Press.
- Gibson, J. L., Ivancevich, J. M. and Donnelly, J. H. (1982). *Organization: Behavior Structure Process*. (4th ed.). Texas: Business Publication.
- Joreskog, Karl G. & Sorbom. (1998). *LISREL 8 User's Reference Guild*. Chicago: Scientific Software International row.
- McClelland, D.C. and Winter, D. C. (1969). *Motivation Economic Achievement*. New York: The Free Press.

ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อประสิทธิผลทางการศึกษาของ
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
เขตกรุงเทพมหานคร*

The Multilevel Factors Affecting the Educational
Effectiveness of Education Institutes under
Vocational Education Commission in the Bangkok
Metropolitan Area

อารีย์ อัสวานุภาพ^{1*}, พวงรัตน์ เกษรแพทย์¹, ราชนัย บุญธิมา¹ และ อัจฉรา วัฒนานรงค์²
Aree Ussavanuphap¹, Puongrat Kesonpad¹, Rachan Boontima¹
and Achara Wattananarong²

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand.

²วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

College of Management, University of Phayao, Thailand.

*Corresponding Author. Email: areeus@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาาระดับประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ปัจจัยระดับห้องเรียน และปัจจัยระดับสถานศึกษากับประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร และ 3) ศึกษาปัจจัยพหุระดับ ประกอบด้วย ปัจจัยระดับผู้เรียน ปัจจัยระดับห้องเรียน และปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น

แบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์หุระดับ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยระดับผู้เรียน และปัจจัยระดับห้องเรียน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัจจัยระดับสถานศึกษาด้านการสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แรงจูงใจของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยระดับห้องเรียนในด้านสมรรถนะของผู้สอน และด้านทักษะทางวิชาชีพของผู้สอน ส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยระดับสถานศึกษาในด้านการสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพ ส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ปัจจัยหุระดับ; ประสิทธิภาพทางการศึกษา; อาชีวศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to study 1) the level of educational effectiveness, 2) the relationship between three level factors: the student, classroom, and institute level, and 3) the multilevel analysis consisted of these three level factors which affected the educational effectiveness of Education Institutes under Vocational Education Commission in the Bangkok metropolitan area. The samples consisted of one thousand and sixty-four administrators, teachers and vocational certificate students from government vocational education institutes in Bangkok. The instruments used in this study were questionnaires for administrators, teachers, and students. The data were analyzed by using mean, standard deviation, coefficient of variation, Pearson product - moment correlation coefficient and multilevel analysis.

The results of the research were as follows: 1) the level of educational effectiveness of education institutes under Vocational Education Commission in the Bangkok metropolitan area was at a high level, 2) the student level factors and the classroom level factors had a relationship with educational effectiveness of education institutes under Vocational Education Commission in the Bangkok metropolitan area at the statistically significant level of .01. The institute level factor in the aspect of promoting professional development also had a relationship with educational effectiveness at the statistically significant level of .05, and 3) the student level factors in the aspect of the skills and characteristics of students in the twenty-first century, the motivation of students, and the parental involvement affected the educational effectiveness of vocational education institutes at the statistically significant level of .01. The classroom level factors in the aspect of the competencies and professional skills of teachers, and the institute level factors in the aspect of promoting professional development affected the educational effectiveness of vocational education institutes at the statistically significant level of .05.

Keywords: Multilevel Factors; Educational Effectiveness; Vocational Education

บทนำ

การอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ ช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญก้าวหน้า สังคมมีความมั่นคง ด้วยการอาชีวศึกษาช่วยเตรียมบุคคลด้านฝีมือ โดยใช้กระบวนการฝึกฝน หรือการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และ เจตคติ สามารถปฏิบัติงานเพื่อประกอบอาชีพ และดำรงตนอยู่ในสังคมได้ (Apornpresert, 2011) ทั้งนี้ สถาบันการศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ในการผลิตบุคลากรสายอาชีพให้มีคุณภาพสู่ตลาดแรงงานตามความต้องการของสังคม ของบุคคล และสอดคล้องกับนโยบายของประเทศ จากสถานการณ์ความต้องการแรงงานกำลังคนของประเทศ พบว่าต้องการแรงงานในระดับกลางมากกว่าระดับสูงด้วยประเทศไทยขาดแคลนกำลังคนในระดับกลางอย่างต่อเนื่อง (Office of the Education Council, 2011) จึงได้มีการกำหนดนโยบายในการผลิตและพัฒนาากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ โดยมีเป้าหมายให้เพิ่มสัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษามากขึ้น (Office of the Education Council, 2012a)

จากข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) มีเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานการศึกษา และการเรียนรู้ของคนไทยให้มีคุณภาพ (Office of the Education Council, 2009) รวมทั้งการจัดการศึกษาไทยต้องมีคุณภาพได้มาตรฐานระดับสากล ผู้สำเร็จอาชีวศึกษามีคุณภาพระดับสากล และเป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (Office of the Education Council, 2011a) ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่สถานศึกษาอาชีวศึกษาจะต้องจัดการศึกษาให้มีประสิทธิผลสอดคล้องกับความต้องการของประเทศชาติ ประสิทธิภาพของสถานศึกษาเป็นความสามารถของสถานศึกษาที่จะสามารถเพิ่มการปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ประโยชน์ที่สุด ประสิทธิภาพของสถานศึกษาจะสะท้อนถึงผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา (Sihono & Yusof, 2012) ทั้งนี้ลักษณะของการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพนอกจากต้องคำนึงถึงนโยบายการศึกษาแล้ว มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ปัจจัยระดับสถานศึกษา ปัจจัยระดับห้องเรียน และปัจจัยระดับผู้เรียน (Creemers & Kyriakides, 2012) ปัจจัยระดับสถานศึกษานี้ สถานศึกษาต้องมีบทบาทในการให้ความรู้และฝึกอบรมผู้เรียนในการพัฒนาศักยภาพและมีความสามารถที่จะแข่งขันในอนาคตได้ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำอาชีวศึกษาจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ทำให้อาชีวศึกษาประสบความสำเร็จได้ และด้วยในศตวรรษที่ 21 นวัตกรรมเทคโนโลยีได้มีบทบาทอย่างสูงเกิดสภาพการเรียนรู้ใหม่ มีเครือข่ายสังคมการเรียนรู้ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการนำสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ทักษะศตวรรษที่ 21 จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการทำงาน (Dede, 2010) การบริหารสถานศึกษาจะไม่ทำงานเป็นเอกเทศ แต่จะเป็นระบบ มีการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับสถานศึกษาอื่น ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสถานศึกษาอื่น ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ยั่งยืนและยิ่งใหญ่กว่าเดิม ทั้งนี้ ทักษะศตวรรษที่ 21 ต้องการโรงเรียนศตวรรษที่ 21 (Hargreaves, 2010)

ห้องเรียนที่มีคุณภาพนับเป็นส่วนที่สำคัญที่ช่วยเสริมคุณภาพการศึกษา จากการศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมของห้องเรียนจะช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้ (Hardiman, 2012) และมี

อิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ในทางการเรียน คุณภาพของครูนับเป็นปัจจัยที่สำคัญเช่นกัน จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประเทศฟินแลนด์ได้รับการยอมรับว่าจัดการศึกษาได้มีคุณภาพคือ ครูมีคุณภาพสูง มีความรู้ และทักษะในการสอนสูง มีการจัดฝึกอบรมครูให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ ดีที่สุด มีการพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียนให้มีคุณภาพสูง (Samkoset et al., 2010) และปัจจัยที่ทำให้ โปรแกรมอาชีวศึกษาประสบความสำเร็จคือ คุณภาพครู การสอนที่หลากหลาย การจัดการห้องเรียน ห้องเรียนแบบมีปฏิสัมพันธ์ (Parker, 2008) นอกจากนี้ผู้เรียนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญต่อการพัฒนา ประเทศ การเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและการทำงานในอนาคต เป็นความท้าทาย ของนักการศึกษา (Jacobs, 2010) ที่ต้องคำนึงถึง โดยเฉพาะผู้เรียนอาชีวศึกษาที่ต้องเข้าสู่โลกแห่งการ ทำงาน นอกจากต้องมีสมรรถนะทักษะในทางวิชาชีพ ยังมีปัจจัยอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ จะต้องมีความ จูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมการเรียนรู้ (Chainontee, 2016) หรือ ปัจจัยระดับนักเรียน ได้แก่ เจตคติต่อการเรียนรู้ และ พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ปัจจัยระดับครู ได้แก่ การจัดการเรียนการ สอน และการวัดและประเมินผล และปัจจัยระดับผู้บริหาร ได้แก่ ภาวะผู้นำทางวิชาการ และพฤติกรรมการ นิเทศแบบไม่ชี้หน้า (Thitisupakul, 2016)

ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการศึกษาของอาชีวศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อ ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการช่วยส่งเสริมให้การบริหารจัดการอาชีวศึกษามีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และ ช่วยผู้เรียนให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ชุมชน ประชาคม อาเซียน และโลก และด้วยโครงสร้างของข้อมูลมีหลายระดับ เพื่อให้การวิเคราะห์มีความถูกต้องเหมาะสม จึงต้องใช้รูปแบบการวิเคราะห์หลายระดับ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับห้องเรียน และระดับสถานศึกษา กับ ประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยทุกระดับที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 87 คน ครูผู้สอนวิชาการระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 1,103 คน และผู้เรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 24,745 คน ของสถานศึกษาของรัฐบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 19 แห่ง ที่เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 รวมจำนวน 25,935 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง จากตำแหน่งผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา 19 แห่ง รวม 19 คน ครูผู้สอน และผู้เรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ได้มาด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น จากสถานศึกษา 19 แห่ง โดยเป็นครูจากสถานศึกษาแต่ละ 5 ห้องเรียน รวม 95 คน และผู้เรียนจากสถานศึกษาแต่ละ 5 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 10 คน รวม 950 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,064 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มี 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 สำหรับสอบถามข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา ตำแหน่งผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .995 ฉบับที่ 2 สำหรับสอบถามข้อมูลจากผู้เรียนอาชีวศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .974 โดยแต่ละฉบับแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้รับแบบสอบถามคืนจากสถานศึกษาอาชีวศึกษา 19 แห่ง โดยได้รับแบบสอบถามผู้บริหารคืนกลับมา 19 ฉบับ แบบสอบถามครูได้รับคืนกลับมา 95 ฉบับ รวม 114 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 แบบสอบถามสำหรับผู้เรียนส่งไป 950 ฉบับ ได้รับคืนกลับมา 948 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 99.78

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อมูล (CV)

2. การวิเคราะห์ปัจจัยพหุระดับ ด้วยการหาตัวแปรของปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับห้องเรียน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ใช้การวิเคราะห์พหุระดับ (Multilevel Analysis)

ผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษา

ประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวแปร พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วน พุทธิพิสัยของผู้เรียน, จิตพิสัยของผู้เรียน และทักษะพิสัยของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย และ ระดับของประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษา

ประสิทธิผลทางการศึกษา	$\bar{X}$	SD	C.V.	ระดับ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	2.83	.65	22.97	ปานกลาง
พุทธิพิสัยของผู้เรียน	3.77	.54	14.32	มาก
ความรู้ในเนื้อหา	3.69	.71	19.24	มาก
การนำความรู้ไปใช้	3.85	.70	18.18	มาก
ความคิดสร้างสรรค์	3.80	.61	16.05	มาก
จิตพิสัยของผู้เรียน	4.02	.61	15.17	มาก
ทักษะพิสัยของผู้เรียน	3.85	.59	15.32	มาก
รวม	3.61	.43	11.91	มาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับห้องเรียน และระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลทางการศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

2.1 ปัจจัยระดับผู้เรียน ประกอบด้วย ทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แรงจูงใจของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

2.2 ปัจจัยระดับห้องเรียน ประกอบด้วย สมรรถนะของผู้สอน ความรู้ทางวิชาชีพของผู้สอน ทักษะทางวิชาชีพของผู้สอน คุณธรรมทางวิชาชีพของผู้สอน และการพัฒนาทางวิชาชีพของผู้สอน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

2.3 ปัจจัยระดับสถานศึกษา ในด้านการสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขต กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วน สมรรถนะของผู้บริหาร การวางแผนและนโยบายการ บริหาร วัฒนธรรมของวิทยาลัย และบรรยากาศของวิทยาลัย กับประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .231, .337, .389 และ .412 ตามลำดับ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับห้องเรียน และระดับสถานศึกษา ส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการ ศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

3.1 ปัจจัยระดับผู้เรียน พบว่า ทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แรงจูงใจของ ผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 ปัจจัยระดับห้องเรียน พบว่า สมรรถนะของผู้สอน และ ทักษะทางวิชาชีพของผู้สอน ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร รายห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความรู้ทางวิชาชีพของผู้สอน และการพัฒนาวิชาชีพ ของผู้สอน ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของทักษะและคุณลักษณะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพ- มหานคร อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ

3.3 ปัจจัยระดับสถานศึกษา พบว่า การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพ ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยประสิทธิผล ทางการศึกษาในระดับสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วน สมรรถนะของผู้บริหาร การวางแผนและ นโยบายการบริหาร วัฒนธรรมของวิทยาลัย และบรรยากาศของวิทยาลัย ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยประสิทธิผล ทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา รายสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยปัจจัยทุกระดับที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นว่า

1. ระดับประสิทธิภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติตาม มาตรฐานการอาชีวศึกษา ในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียน แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และมีค่าประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากสถานศึกษา อาชีวศึกษาหลายแห่งขาดอุปกรณ์เครื่องมือสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม มาช่วยในการจัดการเรียนการ

สอนในแต่ละวิชา จึงทำให้การจัดการศึกษายังไม่มีประสิทธิผลมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (Office of the Education Council, 2011) ที่ระบุว่าคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาบางแห่งไม่เป็นที่ยอมรับจากสถานประกอบการ ด้วยผู้จบด้านอาชีวศึกษาขาดความสามารถด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะสายงาน เนื่องจากสถานศึกษาจัดการศึกษาโดยไม่ได้ศึกษาความต้องการของสถานประกอบการ และขาดความพร้อมในด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ และข้อจำกัดของเงินอุดหนุนที่ได้รับ ด้วยเหตุนี้จึงอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอาชีวศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับซาวิคและคาเซฟ (Savic, & Kashef, 2013) ที่เห็นว่า สิ่งที่สำคัญต่อจิตพิสัย คือ แรงจูงใจในระหว่างกระบวนการเรียนรู้ ที่มีผลต่อความล้มเหลวหรือความสำเร็จในการศึกษา

2. ปัจจัยระดับผู้เรียน พบว่า ทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แรงจูงใจของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา อาจด้วยสถานศึกษาอาชีวศึกษามีการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะที่สอดคล้องกับทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ดังแนวคิดของลอร์สัน และมิลเลอร์ (Larson & Miller, 2011) ที่มีความเห็นว่าทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถที่จะประยุกต์ความรู้และดำรงอยู่ในโลกแห่งความจริงได้ เช่นเดียวกับ แรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิผลทางการศึกษาสถานศึกษาอาชีวศึกษา อาจเนื่องมาจาก ผู้เรียนชอบงานช่างวิชาชีพในสาขาที่เรียน การชมเชยผู้เรียนเมื่อทำงานครบถูกต้อง ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน ดังที่ดาฟท์ (Daft, 2011) ได้ระบุว่าแรงจูงใจเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความคงทนที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จ รวมทั้ง วิเวียโน (Viviano, 2012) ได้ระบุถึงสิ่งที่ผู้บริหารทางเทคนิควิชาชีพเพื่อการศึกษาควรสนับสนุนผู้สอนได้ปฏิบัติงานตามมาตรฐานของคณะกรรมการมาตรฐานอาชีวศึกษาการสอนแห่งชาติ (National Board for Professional Teaching Standards, 2012) ส่วนหนึ่ง คือ การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรักในการเรียนรู้ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ส่งผลต่อประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สถานศึกษาอาชีวศึกษาหลายแห่ง ได้ปฏิบัติตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในการจัดระบบการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อติดตามดูแลผู้เรียน จึงมีส่วนทำให้ส่งผลต่อประสิทธิผลทางการศึกษา

3. ปัจจัยระดับห้องเรียน พบว่า สมรรถนะของผู้สอน เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ระดับห้องเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ถ้าผู้สอนมีสมรรถนะดี จะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลลัพธ์ทางการศึกษาที่ดี ดังที่ แฮมเมอร์เนส และคณะ (Hammerness et al., 2012) มีความเห็นว่าครูผู้สอนต้องมีทั้งคุณวุฒิและความสามารถ อย่างไรก็ตาม การที่สมรรถนะของครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าตัวแปรอื่น และยังเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษา ผู้บริหารควรเพิ่มการสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพให้กับครูผู้สอน เพื่อเพิ่มสมรรถนะของครูให้สูงขึ้น นอกจากนี้ผู้สอนควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน

ทักษะทางวิชาชีพของผู้สอน ส่งผลทางบวกต่อค่าเฉลี่ยประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ระดับห้องเรียน อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาอาชีวศึกษามีครูที่มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลลัพธ์ในการเรียนที่ดีขึ้น ในด้านการบริหารจัดการห้องเรียน แซนทรอค (Santrock, 2009) ได้เสนอแนะว่า การบริหารจัดการห้องเรียนที่ดีมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายกิจกรรมที่กำหนด และยังช่วยจัดการปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน จึงควรสร้างสภาพแวดล้อมเชิงบวกต่อการเรียนรู้ และควรจัดให้มีครุภัณฑ์ วัสดุ อุปกรณ์ที่เหมาะสมจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้การพัฒนาทางวิชาชีพของผู้สอน ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของทักษะและคุณลักษณะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้สอนมีการพัฒนาทางวิชาชีพด้วยตนเอง หรือได้รับการพัฒนาตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนด ดังที่ รีบอร์ (Rebore, 2009) ได้แนะนำว่า การพัฒนาวิชาชีพสำหรับครูผู้สอน ช่วยให้ผู้สอนได้โอกาสในการปรับปรุงทักษะความรู้ในเนื้อหาวิชาให้ทันสมัย รวมทั้งเบรดิสัน (Bredeson, 2003) ได้ระบุว่า การพัฒนาวิชาชีพจะเป็นโอกาสการเรียนรู้ของนักการศึกษาที่จะได้นำความคิดสร้างสรรค์และความสามารถมาเพิ่มหรือปรับปรุงการปฏิบัติงาน

4. ปัจจัยระดับสถานศึกษา พบว่า การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพ ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีการสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพให้กับครูอาชีวศึกษา มีหน่วยงานเฉพาะในการส่งเสริมสมรรถนะครูอาชีวศึกษา มีการจัดตั้งชมรมครูอาชีวศึกษา ที่ช่วยเสริมสร้างสมรรถนะครูตรงตามสาขาวิชา และสถานศึกษาส่วนมากได้ปฏิบัติตามนโยบายของของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในการให้ครูผู้สอนได้รับการพัฒนาวิชาชีพ สอดคล้องกับที่ ลูเนนเบิร์ก; และ ออร์นสไตน์ (Lunenberg & Ornstein, 2008) ได้ระบุว่า หลักในการปรับปรุงสถานศึกษา คือ ผู้บริหารต้องสนับสนุนให้ครูผู้สอนมีศักยภาพ มีความสามารถ ด้วยครูเป็นผู้สนับสนุนให้สถานศึกษาเกิดการปรับปรุง นอกจากนี้ครูยังเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นครูต้องได้รับความรู้และทักษะใหม่เพื่อใช้ในการปฏิรูปและการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เช่นเดียวกับ สตรீว (Stewart, 2012) ที่ได้ระบุว่าปัจจัยความสำเร็จทางการศึกษาของประเทศแคนาดา ประเทศสิงคโปร์ และประเทศฟินแลนด์ส่วนหนึ่ง คือ มีการพัฒนาครู เพื่อที่ครูจะได้สอนดี มีคุณภาพ ดังนั้น การจะพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้บริหารหรือผู้กำหนดนโยบายการศึกษาควรเพิ่มการสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพ

สำหรับตัวแปรอื่นที่ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษา คือ สมรรถนะของผู้บริหาร การวางแผนและนโยบายการบริหาร วัฒนธรรมของวิทยาลัย บรรยากาศของวิทยาลัย และคุณธรรมทางวิชาชีพของผู้สอน ตัวแปรเหล่านี้ถึงจะไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษา แต่เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรตระหนัก ด้วยผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน

ของสถานศึกษา เช่นเดียวกับครูผู้สอนจะเป็นต้นแบบ ตัวอย่างที่ใกล้ชิดของผู้เรียน ที่ผู้เรียนอาจจะนำไปศึกษาและปฏิบัติตามได้การมีคุณธรรมจริยธรรมของผู้สอนจึงเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายและกำกับติดตามการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาในสังกัด เพื่อสนับสนุนผู้เรียนให้มีทักษะและคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 และมีสมรรถนะคุณลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ ที่จะช่วยผู้เรียนได้รู้จักการศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้เพิ่มเติมได้ตลอดชีวิต และสามารถที่จะดำรงชีวิตในสังคมได้ด้วยดี นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สามารถนำผลวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาและการบริหารจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ มีมาตรฐาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยประเมินการนำนโยบายอาชีวศึกษาไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาอาชีวศึกษา เพื่อให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคของสถานศึกษาในการดำเนินงานตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และให้หน่วยงานระดับนโยบายและสถานศึกษาได้ร่วมกันหาวิธีในการดำเนินการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษา

2.2 ควรมีการวิจัยการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อศึกษาหาวิธีพัฒนาจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพตรงกับความต้องการของผู้เรียนและสถานประกอบการ และสอดคล้องกับบริบทของสังคมในศตวรรษที่ 21

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

References

- Apornpresert, M. (2011). Vocational Analysis Industry. Bangkok: Odiens.
- Bredeson, V. (2003). *Designs for Learning: A New Architecture for Professional Development in Schools*. California: Corwin.
- Chainontee, W. et al.. (2016). The Multi-Level Factors Influencing Wellness of the Secondary School Students under Office of Basic Education Commission in the Bangkok Metropolitan Area. *Journal of MCU Peace studies*, 4(2), 279-294.
- Creemers, M. & Kyriakides, L. (2012). *Improving Quality in Education : Dynamic Approaches to School Improvement*. London and New York: Routledge.
- Daft, R. L. (2011). *Leadership*. (5th ed.). South-Western: Cengage Learning,
- Dede, C. (2010). Comparing Frameworks for 21 st Century Skills. In *21st century skills: Rethinking How Students Learn*. James Bellanca and Ron Brandt (Editors). Bloomington: Solution Tree Press.
- Hammerness, S. et al. (2012). Teacher Preparation in the Netherlands: Shared Visions and Common Features. In *Teacher Education around the World*. Edited by Darling-Hammond, L. & Lieberman, A. London and New York: Routledge.
- Hardiman, M. (2012). *The Brain-Targeted Teaching Model for 21 st-Century Schools*. California: Corwin.
- Hargreaves, A. (2010). Leadership, Change, and Beyond the 21 st Century Skills Agenda. In *21st century skills: Rethinking How Students Learn*. James Bellanca and Ron (Brandt Editors). Bloomington: Solution Tree Press.
- Jacobs, H. H., (2010). *Curriculum 21: Essential Education for a Changing World*. Virginia: ASCD.
- Larson, L. C. & Miller, T. N. (2011). 21 st Century Skills: Prepare Students for the Future. In *Kappa Delta PI RECORD*, Spring 2011.
- Lunenberg, C. & Ornstein, C. (2008). *Educational Administration: Concepts and Practices*. (5th ed.). Belmont: Thomson-Wadsworth.
- Office of the Education Council. (2010a). *Strategic goals and indicators, education reform in the second decade 2552-2561 B.E.*. Bangkok: Office of the Education Council.

- Office of the Education Council. (2010b). *The National Education Plan, Revised 2552-2559 B.E.*. Bangkok: Bangkok: Office of the Education Council.
- Office of the Education Council. (2011). *Policies and strategies education reform in last two decades developing vocational education*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Parker, E. L. (2008). *Factors that contribute to a successful secondary vocational education program in the state of Mississippi*. Dissertation, Ph.D. (Educational Leadership and School Counseling). Mississippi: The University of Southern Mississippi.
- Rebore, R. W. (2009). *Human Resources Administration in Education: A Management Approach*. Boston: Pearson.
- Samkoset, V. et al. (2010). *Offer an Alternative System of Education That is Appropriate for the Health of Thailand People*. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation.
- Santrock, J. W. (2009). *Educational Psychology*. (4th ed.) Boston: McGrawHill.
- Savic, M. & Kashef, M, (2013). Learning outcomes in affective domain within contemporary architectural curricula In *International Journal of Technology & Design Education*. 23, 987-1004, Springer.
- Sihono, T. & Yusof, R., (2012). Implementation of School Based Management in Creating Effective Schools. *International Journal of Independent Research and Studies*, 1(4), 142-152.
- Stewart, V. (2012). *A World-Class Education: Learning from International Modules of Excellence and Innovation*. Alexandria : ASCD.
- Thitisupakul, P. et al.. (2016). A Study of Factors Affecting Teaching and Learning Performance of English in Bangkok Metropolitan Schools. *Journal of MCU Peace studies*, 4(2), 245-259.
- Viviano, T. (2012). What 21st Century Leadership in Career and Technical Education Should Look Like. *Journal of Career and Technical Education*, 27(2), 51-55.

ผลของโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ของนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*

The Effects of Sungkhawatthu 4 to Develop Public Mind for Second Year Undergrad Students Faculty of Education Kasetsart University

วนาลี วงษ์สมบัติ* และ มณีนันท์ หัตถศักดิ์

Wanalee Wongsombut* and Manassanan Hatthasak

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education Kasetsart University.

50 Ngam Wong Wan Rd, Lat Yao Chatuchak Bangkok, 10900 Thailand.

*Corresponding Author. Email: wanalee_5335@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ 2) เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 3) เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตที่เข้าร่วม และนิสิตที่ไม่ได้เข้าร่วม โปรแกรมฯ ซึ่งเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ประชากร คือ นิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 185 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจงจากนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการของภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 โดยใช้แบบวัดจิตสาธารณะ และอธิบายถึงโปรแกรมการดำเนินการทดลองเพื่อสอบถามความสมัครใจได้นิสิตที่มีความสมัครใจในการทดลองจำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 12 คน กลุ่มควบคุม 12 คน ให้กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรม 12 ครั้ง ครั้งละ 50

นาที่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) โปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ 2) แบบวัดจิตสาธารณะ 3) แบบบันทึกการเรียนรู้ 4) แบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อโปรแกรมฯ และต่อผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าสถิติใช้ Non Parametric Statistics (The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test และ The Mann -Whitney U Test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) นิสิตกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ภายหลังการทดลอง นิสิตกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะภายหลังการทดลองสูงกว่านิสิตกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: สังคหวัตถุ 4; จิตสาธารณะ; นิสิตปริญญาตรี

Abstract

The purposes of this research were: 1) to develop the Sungkhahawatthu 4 Program to develop public mind 2) to study the effects of Sungkhahawatthu 4 Program to develop public mind for second year undergrad students, faculty of education, Kasetsart University 3) to compare public mind enhancing of students who participated and not participated in the program. This research was the quasi-experimental. The population consists of 185 second year students in the first semester of the academic year 2016. The sample is obtained by sampling from studied students in department of Educational Psychology and Guidance by using the public mind test. Moreover, this research is explained experimental program procedure to query the students who have voluntariness. The 24 students were divided by control group (12 students) and experimental group (12 students). The students of experimental group were tested the program for 12 sessions, 50 minutes per each session. The instruments for study this research were used: 1) the Sungkhahawatthu 4 Program to Develop Public Mind 2) the Public Mind Test 3) the Student's Self-Report in each session and 4) the Student's Opinion Questionnaire towards the Program and the Researcher. Mean, standard deviation, summary content, (Non Parametric Statistics) The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test and The Mann -Whitney U Test were utilized for analyzing data.

The research results indicated that: 1) the posttest scores from the Public Mind Test of the experimental group were higher than theirs pretest scores at .05 level of significance. 2) the posttest scores from the Sungkhahawatthu 4 Program to Develop Public Mind Test of the experimental group were higher than posttest scores of the control group at .05 level of significance.

Keywords: Sungkhahawatthu 4; Public Mind; Undergrad students

บทนำ

จิตสาธารณะจึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในชาติ และทวีความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบันการปลูกฝังจิตสาธารณะจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่คนในสังคมควรให้ความสำคัญ เพื่อให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่องานและสังคม ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะและส่วนรวมมากกว่าตนเอง การพัฒนาจิตสาธารณะจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคนในสังคมอย่างยั่งยืน การมีจิตสาธารณะนั้นควรปลูกฝังให้กับเยาวชนได้เข้าใจและเห็นความสำคัญเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้และเกิดความตระหนักเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กวัยเรียน เพราะจิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างหนึ่งที่จะต้องปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง (Commadee and Phasunun, 2015; Suttivanich, 2015) ซึ่งนิสิตนักศึกษานับได้ว่าเป็นวัยที่มีการพัฒนาในทุกด้านกำลังก้าวข้ามไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ตลอดจนมีชีวิตที่ติงาม คือ ชีวิตที่ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น และรับผิดชอบต่อส่วนรวม นอกจากมีชีวิตด้านนอกที่ติงามแล้วความเจริญงอกงามในส่วนที่เป็นชีวิตด้านในก็สำคัญ องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ สมาถแวดล้อม การปฏิบัติกิจกรรม การตัดสินใจ หรือ ผลการดำเนินกิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ (Suttivanich et al., 2016) นอกจากนี้การทำงานร่วมกับบุคคลอื่น มีการวางแผนร่วมกัน ช่วยกันแก้ไข จะเป็นทักษะการคิดในการแก้ไขปัญหา หรือมีการออกแบบการจัดทำกิจกรรมเป็นความคิดสร้างสรรค์ (Suwannapha, 2015)

หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาที่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ติงาม การเป็นสมาชิกที่ดีผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคมเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต โดยหลักธรรมหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 นั้นส่งเสริมชีวิตที่ติงามกัน มีหลักในการสงเคราะห์และช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นพื้นฐาน มีแนวปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับทุกคนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นการเกื้อกูลกันประสานสังคม คือช่วยเหลือเกื้อกูลกันร่วมสร้างสรรค์สังคมให้สงบสุขมั่นคงสามัคคีมีเอกภาพ คือ 1) ทาน เพื่อแบ่งปัน 2) ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน ช่วยด้วยถ้อยคำ 3) อัตถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา ช่วยด้วยกำลังแรงงาน และ 4) สมานัตตา เอาตัวเข้าสมาน ช่วยด้วยร่วมสร้างสรรค์และแก้ปัญหาเสมอกันโดยธรรม และร่วมทุกขร่วมสุขกัน (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto) 2014 : 25) จะเห็นได้ว่าหลักธรรมในการดำเนินชีวิตนั้นจะช่วยหล่อหลอมให้คนเป็นคนที่มีสมบรูณ์ทั้งกาย วาจา และจิตใจ ทำให้เราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า “การจัดการเรียนรู้ผู้สอนกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้สติปัญญาอย่างเต็มที่ในการแก้ปัญหาและกล้าหาญในการทำผาติ การปฏิบัติต่อเพื่อนจะมีผลต่อระดับจริยธรรม ผู้เรียนที่ได้อยู่ร่วมสังคมกันจะมีความก้าวหน้ากว่าเด็กที่แยกเดี่ยวจากเพื่อนทั้งนี้เพราะผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทัศนคติใหม่ ๆ ต่างไปจากที่ตนมีอยู่” (Keawmamuang, 2011) สอดคล้องกับการวิจัยที่พบว่า “แนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะ มหาวิทยาลัยควรเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ควรมีกิจกรรมการรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะควรจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่ส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีกิจกรรมร่วมกันให้เกิดจิตสาธารณะ” (Vongmonta, 2012 : 60-79)

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นสถาบันที่ให้ความสำคัญในการผลิตทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพให้กับประเทศ โดยมหาวิทยาลัยได้กำหนดอัตลักษณ์ของนิสิตไว้ดังนี้ สำนักดี มุ่งมั่น สร้างสรรค์ สามัคคี (Office Of The Education Council, 2010) ซึ่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในฐานะหน่วยงานที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาที่มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพศึกษาศาสตร์ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ สามารถคิดวิเคราะห์คิดแก้ปัญหา สามารถสร้างนวัตกรรมหรือผลงานที่มีคุณภาพตามมาตรฐานระดับสากล รับผิดชอบต่อสังคม สามารถเป็นผู้นำในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศและชั้นนำสังคมได้ (Kasetsart University Council, 2011) ดังนั้น การปลูกฝังและพัฒนาจิตสำนึกที่กล้าศึกษาเพื่อการเติบโตเป็นครูที่มีคุณภาพในอนาคตจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ รู้จักเสียสละ ร่วมมือทำประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมและพัฒนาประเทศชาติให้ก้าวหน้า และเตรียมความพร้อมในการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การเตรียมความพร้อมด้านแผนงาน การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร และการจัดการต่อไป เพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ต่อไป (Phramaha Hansa Dhammahaso et al, 2016)

จากความสำคัญของจิตสาธารณะที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยใช้หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเพื่อเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการมีจิตสาธารณะให้เกิดกับบุคคลที่จะก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือสังคมในฐานะบุคลากรทางการศึกษา และควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม จริยธรรมในการตระหนักถึงประโยชน์ของสังคมส่วนรวม การมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม การดูแลรักษาสาธารณสมบัติที่ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคคลในสังคมและร่วมกันขับเคลื่อนประเทศชาติให้เกิดประโยชน์สุขที่ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตที่เข้าร่วม และนิสิตที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

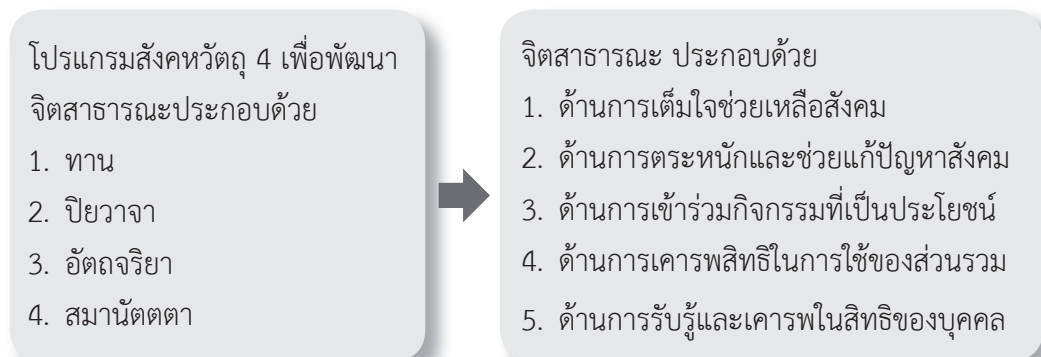
ผู้วิจัยสร้างกรอบแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วย

1) สังคหวัตถุ 4 การวิจัยครั้งนี้ศึกษาตามความหมายประกอบด้วย 1) ทาน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน 2) ปิยวาจา คือ ขี้แฉงแฉ่งนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ 3) อตถจริยา คือ ช่วยเหลือกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม และ 4) สมานัตตตา คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน (Phra Brahmagunabhorn P.A. Payutto, 2014)

2) จิตสาธารณะ การวิจัยครั้งนี้ศึกษาตามความหมายของ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่เป็นส่วนรวม หรือ การตระหนักรู้ และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมร่วมกัน การตระหนักรู้ตนที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสังคมในทุกด้าน ฉะนั้นการสร้างเสริมด้านจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนทุกระดับ โดยแบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ คือ ด้านการเต็มใจช่วยเหลือสังคม ด้านการตระหนักและช่วยแก้ปัญหาสังคม ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม และด้านการรับรู้และเคารพในสิทธิของบุคคล (Vongmonta, 2012; Kongtong, 2014 ; Detsura, 2015 : 223-229)

สามารถส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ให้นักศึกษาเพื่อเพิ่มการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติต่อการมีจิตสาธารณะของนักศึกษา เพื่อพัฒนาประเทศ ถ้านักศึกษามีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะที่สมบูรณ์แล้วก็จะสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถแสดงเป็นแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. กลุ่มทดลองมีคะแนนจิตสาธารณะภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ
2. ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 ที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะสูงกว่ากลุ่มควบคุม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยใช้รูปแบบการทดลองที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งมีการวัดตัวแปรตามก่อนและหลังการทดลอง (Pretest-Posttest Control Group Design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาควิชาที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 185 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง คือ นิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาควิชาที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 24 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

โปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ โดยดำเนินการจัดโปรแกรมฯ จำนวน 12 ครั้ง ครั้งละประมาณ 50 นาที

- เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ชุดประกอบด้วย

1. แบบวัดจิตสาธารณะ แบ่งเป็น 5 ด้านซึ่งแบบวัดจิตสาธารณะประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 35 ข้อ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และผู้วิจัยได้นำแบบวัดจิตสาธารณะไปตรวจหาค่าความเที่ยงด้วยการหาค่าความสอดคล้องภายในของแบบสำรวจโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาคได้ค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.89

2. แบบบันทึกการเรียนรู้ที่มีต่อการเข้าร่วมโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมทุกครั้ง นิสิตจะต้องเขียนแบบแสดงความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรม เพื่อแสดงความรู้สึก และประสบการณ์ที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง

3. แบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ และต่อผู้วิจัย โดยให้นิสิตประเมินจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรมฯ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองโปรแกรมฯ ครบทั้ง 12 ครั้ง รวมทั้งให้นิสิตได้ประเมินเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของโปรแกรมฯ โดยมีลักษณะข้อคำถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 19 ข้อ และคำถามปลายเปิดจำนวน 5 ข้อ

การดำเนินการทดลอง

การวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยดำเนินการทดลองดังนี้

1. ผู้วิจัยให้นิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการของภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 24 คน ทำแบบวัดจิตสาธารณะ

2. ผู้วิจัยดำเนินการจัดโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ กับนิสิตกลุ่มทดลองจำนวน 12 ครั้ง

3. ให้นิสิตที่เป็นกลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ และทำแบบบันทึกการเรียนรู้ เมื่อเสร็จสิ้นโปรแกรมการทดลองในแต่ละครั้ง เพื่อผู้วิจัยจะได้นำมาสรุปเนื้อหา และทราบถึงสิ่งที่นิสิตได้เรียนรู้ในแต่ละครั้ง

4. เมื่อผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยนำแบบวัดจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดก่อนการทดลองมาวัดกับนิสิตกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง (Posttest) รวมทั้งให้นิสิตที่เป็นกลุ่มทดลองตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ และต่อผู้วิจัย

5. นำคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มทดลองมาวิเคราะห์เปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลองโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ และทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนระหว่างนิสิตกลุ่มทดลองและนิสิตกลุ่มควบคุม รวมทั้งนำข้อมูลจากแบบบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ และความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเข้าร่วมในแต่ละครั้งของนิสิตกลุ่มทดลองมาสรุปเนื้อหา

6. นำข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตกลุ่มทดลองที่มีต่อโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ และต่อผู้วิจัย มาสรุปเนื้อหาและสรุปข้อเสนอแนะจากการเข้าร่วมโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะ
2. ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะ ของนิสิตกลุ่มทดลองและนิสิตกลุ่มควบคุม โดยใช้สถิติ Non Parametric Statistics (The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test และ The Mann -Whitney U Test)
3. สรุปเนื้อหาจากแบบบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับและแบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตกลุ่มทดลองที่มีต่อโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในแต่ละครั้ง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. นิสิตกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ มีคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะก่อนและหลังการ เข้าร่วมโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง (n = 12)	คะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะ (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)	
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง
ค่าเฉลี่ย	4.03	4.53
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	0.28	0.26

จากตารางที่ 1 พบว่า นิสิตกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะมีค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 4.03 และ 0.28, 4.53 และ 0.26 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่มทดลอง	อันดับที่ของผลต่างคะแนน	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ผลรวม	z	p
			อันดับที่	อันดับที่		
ก่อนการทดลอง	อันดับที่ของผลต่างที่มีเครื่องหมายลบ	0	0.00	0.00	-3.061	.002
หลังการทดลอง	อันดับที่ของผลต่างที่มีเครื่องหมายบวก	12	6.50	78.00		
รวม		12				

จากตารางที่ 2 พบว่า ภายหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมสัปดาห์ที่ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ นิสิตกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นิสิตกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมสัปดาห์ที่ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ มีคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะภายหลังจากทดลองสูงกว่านิสิตกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมสัปดาห์ที่ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง

กลุ่ม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	Z	P
กลุ่มทดลอง	12	4.53	0.26	-2.831	.005
กลุ่มควบคุม	12	4.15	0.27		

จากตารางที่ 3 พบว่า ภายหลังจากทดลองนิสิตกลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมสัปดาห์ที่ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะมีคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยจึงสรุปได้ว่าโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ สามารถพัฒนา จิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มทดลองได้

อภิปรายผล

การอภิปรายครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ประเด็นคือ

1. ผลของการใช้โปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ

การเข้าร่วมโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ พบว่าภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 นิสิตกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะ สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน และนิสิตกลุ่มทดลอง มีคะแนนจากแบบวัดจิตสาธารณะ สูงกว่านิสิตกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน จากผลการทดลองดังกล่าวแสดงว่าโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ สามารถพัฒนาให้นิสิตมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการให้นิสิตเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญจากสื่อประกอบตามที่กำหนดไว้ในกิจกรรม ได้แก่ รูปภาพ วีดีโอ เล่นเกม กรณีตัวอย่าง ขาวปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นต้น ส่งผลให้นิสิตได้รู้จักให้ เสียสละ แบ่งปัน ในการใช้อุปกรณ์ทำกิจกรรม ที่มีอย่างจำกัดซึ่งนิสิตต้องได้ใช้ทุกคน การช่วยเหลือกันระหว่างดำเนินกิจกรรมกลุ่มบรรลุเป้าหมายได้สำเร็จ นอกจากนี้การที่นิสิตได้อ่านบทความเกี่ยวกับการให้ การแบ่งปัน ทำให้นิสิตตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือสังคมไม่ว่าจะด้วยร่างกาย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของ ๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจอย่างเต็มความสามารถของตนเอง ตลอดจนการใช้จ่ายจากแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการเข้ากิจกรรมเพื่อส่วนรวมให้กับผู้อื่นได้ทำสิ่งที่ดีร่วมกัน การประพฤติตนเป็นประโยชน์ ผู้วิจัยให้นิสิตเห็นคุณค่าของการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และปฏิบัติด้วยความตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ทำตนให้เข้ากับผู้อื่นได้นั้นย่อมส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุขและมีความสุข

จากกิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้ส่งเสริมให้นิสิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกครั้งผ่านการอภิปรายเดี่ยวและกลุ่ม สะท้อนความรู้สึก เพื่อให้นิสิตได้แสดงถึงความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ต่างๆ ตลอดจนพฤติกรรมที่มีจิตสาธารณะ ได้รู้จักเคารพสิทธิของแต่คนว่ามีความเท่าเทียมกัน รู้จักรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ทำให้เกิดความสามัคคีดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จได้ หรือ หากคนในสังคมเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น จะทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Keawmamuang (2011) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา และการปฏิบัติตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พบว่าการจัดการเรียนรู้ผู้สอนกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้สติปัญญาอย่างเต็มที่ในการแก้ปัญหาและกล้าหาญในการทำ ความดี การปฏิบัติต่อเพื่อนจะมีผลต่อระดับจริยธรรม ผู้เรียนที่ได้อยู่ร่วมสังคมกันจะมีความก้าวหน้ากว่าเด็กที่แยกเดี่ยวจากเพื่อนทั้งนี้เพราะผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทัศนคติใหม่ๆ ต่างไปจากที่ตน

มื่ออยู่ จากเหตุผลดังกล่าวพบว่า เป็นการเรียนที่ทุกคนต้องมีความสามัคคีส่งผลให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

จากผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า โปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สามารถนำมาใช้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตปริญญาตรีได้ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเพื่อนๆ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงซึ่งสอดคล้องกับ หรือแนวทางการส่งเสริมของ Vongmonta (2012) พบว่า “แนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะ มหาวิทยาลัยควรเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ความเป็นกิจกรรม การรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะควรจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่ส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีกิจกรรมร่วมกันให้เกิดจิตสาธารณะ” และสอดคล้องกับ Detsura (2015) พบว่า พฤติกรรมจิตสาธารณะหากพัฒนาให้นักศึกษามีหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยใช้หลักคุณธรรมนำความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ตลอดจนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รู้รักสามัคคี มีค่านิยมที่ดี มีจิตใจที่ดี เกื้อกูล ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความสมัครใจโดยไม่หวังผลตอบแทน การทำคุณประโยชน์เพื่อสังคม จึงทำให้สามารถพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาที่เกิดจากจิตสำนึกของตนเอง

2. ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ

จากการสรุปเนื้อหาแบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ และต่อผู้วิจัย เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะครบทั้ง 12 ครั้ง พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะอยู่ในระดับปานกลางถึงดีมาก แสดงว่านิสิตที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมฯ ได้รับความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ของโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ คือ มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญ ทราบถึงประโยชน์ของการมีจิตสาธารณะ และทำให้นิสิตสามารถนำสังคหวัตถุ 4 มาปรับใช้ให้เกิดพฤติกรรมของตนเองเกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะ สอดคล้องกับ Kongtong (2014) ได้ศึกษาเรื่องการปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนพยาบาล พบว่าหลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะส่งผลให้นักเรียนพยาบาลมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแบบสอบถามความคิดเห็นต่อโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ทั้งนี้เนื่องจากการมีจิตสำนึกเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนรวม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน จะช่วยให้เกิดความสามัคคีในสังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียว หรือ ได้แนวทางในการทำสิ่งดี ๆ เพื่อสังคม การเสียสละที่จะทำประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน หรือ เป็นกิจกรรมที่เรียนรู้แสดงออกถึงความมีน้ำใจ เสียสละต่อส่วนรวม ทำให้มีจิตสำนึกต่อผู้อื่น ต่อสังคมมากขึ้น หรือ เป็นกิจกรรมที่ดี ที่ช่วยส่งเสริมคุณธรรมในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ และการคำนึงถึงจิตสาธารณะต่อส่วนรวมมากขึ้น หรือ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะและศักยภาพของตนเองในการนำความรู้ความสารถไปช่วยเหลือสังคมได้

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องจิตสาธารณะ ทำให้รู้จักกิจกรรมที่เป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวมอย่างหลากหลายมากขึ้น หรือ ได้ตระหนักว่าการช่วยเหลือผู้อื่น สังคม เป็นสิ่งที่ดี สามารถเริ่มได้ที่ตัวเรา หรือ เห็นความสำคัญจิตสาธารณะ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมให้มีความน่าอยู่ยิ่งขึ้น หรือ สนุกกับกิจกรรมที่สอดแทรกเนื้อหาในเรื่องของสังคมหัวตุ 4 กับจิตสาธารณะ รู้สึกว่าตนเองมีจิตสาธารณะมากขึ้น หรือ ได้รู้จักการทำประโยชน์ช่วยเหลือสังคม รู้จักคนที่ทำงานช่วยเหลือสังคม และนำไปเป็นแบบอย่างในการปลูกจิตสำนึกที่ดีให้แก่ตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ด้านสถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมให้อาจารย์ บุคลากร หรือหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับนิสิตระดับปริญญาตรี นำโปรแกรมสังคมหัวตุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะเข้าไปบูรณาการร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาตามความเหมาะสมของนิสิตและบริบทของสถานศึกษา การให้นิสิตได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้นิสิตได้เรียนรู้ทักษะต่าง ๆ โดยแสดงถึงการมีจิตสาธารณะเห็นคุณค่าและประโยชน์ที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะเป็นการส่งเสริมให้นิสิตตระหนักรู้และเห็นความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ เรียนรู้บทบาทหน้าที่ของพลเมืองที่ดีของสังคมเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ตลอดจนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สถานศึกษา และสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง “ผลของโปรแกรมสังคมหัวตุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบ แต่มีข้อจำกัดในการวิจัย จึงเสนอให้วิจัยในประเด็น ได้แก่

1. ควรนำโปรแกรมสังคมหัวตุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ไปทดลองใช้กับกับนิสิตระดับชั้นอื่น และคณะอื่น หรือที่มีบริบทแตกต่างจากการทดลองในครั้งนี้ เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม
2. ควรมีการติดตามผลหลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมสังคมหัวตุ 4 เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตที่ผ่านการเข้าร่วมโปรแกรมฯ เพื่อดูความคงทนของพฤติกรรมจิตสาธารณะว่ายังคงอยู่หรือไม่ โดยบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมการมีจิตสาธารณะให้สอดคล้องกับแหล่งการเรียนรู้ที่นิสิตสามารถตระหนักถึงการมีจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่อง

3. ควรมีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนิสิตที่เข้าร่วมโปรแกรมสังคหวัตถุ 4 นำโปรแกรมฯ ไปพัฒนาการมีจิตสาธารณะของนิสิตอย่างต่อเนื่อง หรือการที่ให้นิสิตเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์เพื่อกระตุ้นให้นิสิตเห็นสำคัญและมีพฤติกรรมจิตสาธารณะต่อไป

References

- Commadee, P. and Phasunun , P. (2015). Factors Affecting Public Mind Of Bachelor Degree Students In Rayong Province. *Journal of Rambhaibarni*, 10 (1), 70.
- Detsura, C. (2015). Program development based on the philosophy of sufficiency economy and the three fold training for enhancing public mind of undergraduate students. *Research and Development Journal of VRU Humanities and Social Science*, 10 (2), 217-231.
- Faculty of Education Kasetsart University. (2012). *Self Assessment Report*. Retrieved November 24, 2015, from http://www.qa.ku.ac.th/Download/databasesarku_fac&support/Sfaculty2555/fB09.pdf
- Kasetsart University Council. (2011). *Uniqueness and Identity of Kasetsart University*. Retrieved November 24, 2015 , from <http://www.qa.ku.ac.th/Download/ku26052554.pdf>.
- Keawmamuang, T. (2011). *A Study on Social Studies Achievement and Performance Based on Sungkhaha Watthu 4 of matthayomsuksa 5 the instructional Methods Based on Cooperative and Cippa Model*. Master thesis, M.Ed. Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
- Khalkongwand, S. (2010). *Psychology of Developmental life, every age*. 9th ed. Bangkok: Thammasat University. Press.
- Kongtong, S. (2014). The Effects Of The Cognitive Behavior Modification Program For Enhancing Public Mind Of The First Year Air Force Students Nurse, Royal Thai Air Force Nursing College, Directorate Of Medical Services. *Journal oF MCU Social Science Review*. 3(2): 174-184.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tripitaka : Thai version*. Bangkok: MCU Press.

- Office of the Education Council. (2010). *National Education Plan (2009-2016)*. Bangkok: Prigwhan graphic.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2014). *A Constitution For Living : Buddhist principles for fruitful and harmonious life*. Bangkok: Pliydham.
- Phramaha Hansa Dhammhaso et al. (2016). The Preparation of MCU Language Institute for ASEAN Economic Community. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (2), 1-16.
- Suttivanich, P. (2015). The concept of Learner Development in Terms of Social and Public Interest. *SWU Educational Administration Journal*, 12 (22), 51-59.
- Suttivanich, P. et al. (2016). The Development of Administration Model for Learner Development Activities for Social and Public Interest of Mathayomsuksa Students. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (2), 190-204.
- Suwannapha, C. (2015). Integrated Learning Management for Thinking Skill Development in A Social Studies Seminar Course for Social Studies Students at MCU Phrae Campus. *Journal of MCU Peace Studies*, 3 (2), 1-19.
- Thamaphiban, W. (2012). *A Development of Enrichment Curriculum to Enhance Desirable Public Mind for Undergraduate Students at Thaksin University Songkhla Campus*. Dissertation Graduate School, Srinakharinwirot University.
- Thongyoo, D. (2012). Applying Psychology Theories to Develop Public Consciousness in Thai Juveniles. *Journal of VRU Review*, 2(1), 11-22.
- Vongmonta, A. (2012). Factors affecting towards public mind of Prince of Songkla university's students. *Journal of Education Prince of Songkla University*, 23(1), 60-79.

ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็ง ในการฟื้นพลังของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร*

Buddhist Psychological Factors Related to Resilience of Adolescents in Bangkok

นาฏนภางค์ โพธิ์ไพจิตร

Nadnapang Phophichit

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: Katie.bkk1@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟื้นพลังของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง คือ วัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 450 คน จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผลการวิจัยพบว่า

1) วัยรุ่นในกรุงเทพมหานครที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความเข้มแข็งในการฟื้นพลังที่แตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งในการฟื้นพลังมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในส่วนของปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพสมรสของบิดามารดา ระดับการศึกษา จำนวนพี่น้อง และลำดับการเกิด ไม่มีผลต่อความเข้มแข็งในการฟื้นพลัง

2) วัยรุ่นในกรุงเทพมหานครที่มีระดับปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาสูง มีความเข้มแข็งในการฟื้นพลังแตกต่างจากกลุ่มที่มีปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาในระดับต่ำมากถึงปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) จากการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟื้นพลังของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ผลจากการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่นต่อไป

คำสำคัญ: ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยา; ความเข้มแข็งในการฟื้นพลัง; วัยรุ่น

Abstract

This article aims to study the Buddhist Psychological factors Related to Resilience of Adolescents in Bangkok. The sample population consists of 450 adolescents within Bangkok by Purposive Sampling. The findings are as follows:

1) those adolescents who differed in demographical characteristic of sex, exhibited concomitant differences in resilience with female adolescents evincing higher levels of resilience than their male counterparts. The finding also reveals that those adolescents who differed in the demographical characteristic of age, education, relationship status of parents, number of siblings, and order of birth did not display corresponding differences in resilience in an overall picture.

2) Those adolescents who differed in Buddhist psychological factors displayed corresponding differences in resilience in overall picture. The adolescents who evince higher levels of Buddhist psychological factors exhibited concomitant differences in resilience from those adolescents who evince lower levels of those factors.

3) The researcher determined that Buddhist psychological factors were positively correlated with levels of resilience.

Results from this study could be applied to promote resilience in adolescents.

Keywords: Buddhist Psychological Factors; Resilience; Adolescents

บทนำ

ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ค่านิยม วัฒนธรรม และวิทยาการใหม่ๆ ซึ่งในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้วัยรุ่นต้องมีการปรับตัวและต้องมีการเผชิญปัญหาอยู่ตลอดเวลา นับว่าเป็นช่วงวิกฤติหนึ่งของชีวิต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายจิตใจอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ต้องการความเป็นอิสระ อยากรู้ อยากลอง ต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคมมีการแสดงออกทางอารมณ์อย่างรุนแรง (Wongkhan et al., 2015) ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ถ้ามีการเตรียมความพร้อมต่อสถานการณ์ต่างๆ ก็จะสามารถจัดการกับปัญหานั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีพลังใจในการต่อสู้ให้ตนเองให้ผ่านพ้นจากสภาวะการนั้น ๆ และเรียนรู้จากประสบการณ์ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางบวก ก็จะส่งผลให้บุคคลมีสุขภาพจิตดี ไม่เกิดภาวะซึมเศร้า ซึ่งเรียกบุคคลกลุ่มนี้ว่าเป็นบุคคลที่มี “ความแข็งแกร่งในชีวิต (Resilience)” (Kaiwikaikosol et al., 2015) นอกจากนี้จะต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ จากการศึกษาพบว่า เพศหญิงมีความเข้มแข็งในการฟื้นพลังมากกว่าเพศชาย (Nintachan et al., 2011) ปัจจัยการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเข้มแข็งในการฟื้นพลังของวัยรุ่น (Para, 2012) ความเข้มแข็งในการฟื้นพลังเป็นความสามารถของบุคคลในการจัดการกับสภาวะการณ์เลวร้ายที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในชีวิต โดยเอาชนะและเรียนรู้จากการผ่านพ้นสภาวะการณ์เลวร้ายนั้น (Grotberg, 2004) ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพทางอารมณ์และจิตใจของบุคคลในการเรียนรู้และปรับตัวเมื่อเกิดเหตุการณ์ยากลำบากหรืออุปสรรคในชีวิต (Sucaromana, 2016) ปรากฏการณ์หนึ่งที่เห็นได้ในสังคมไทยคือ เมื่อบุคคลเผชิญกับอุปสรรคความทุกข์ยาก ความสูญเสีย หรือปัญหาชีวิตจะหันมาเรียนรู้หลักธรรมหรือเข้าวัดปฏิบัติธรรมเพื่อบรรเทาทุกข์ในใจ ทั้งนี้เนื่องจากการกิจสำคัญของพระพุทธศาสนาก็คือ การช่วยให้มนุษย์แก้ปัญหาของตนเองได้ (P. A. Payutto, 2008) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โธมัส และคณะ (Thomas et al., 2000 : 347-354) ที่พบว่าบุคคลที่มีความเชื่อในศาสนาและมีคะแนนจิตวิญญาณที่สูงกว่าจะมีการเผชิญและจัดการกับปัญหาที่มีประสิทธิภาพ และมีความเข้มแข็งในการฟื้นพลังเพิ่มขึ้น มีการมองโลกในแง่ดี อีกทั้งมีความสามารถเข้าถึงแหล่งสนับสนุนทางสังคมมากขึ้นและมีระดับของความวิตกกังวลลดลง จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าความเข้มแข็งในการฟื้นพลังเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล และเป็นสิ่งที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาได้ โดยเฉพาะผู้เรียนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงวัยที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน หากมีรากฐานเข้มแข็งจะช่วยให้สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ดีตลอดทั้งชีวิต ถือเป็นทักษะการคิดในการแก้ไขปัญหา มีการออกแบบการจัดทำกิจกรรมเป็นความคิดสร้างสรรค์ (Suwannapha, 2015) ความสามารถในการฟื้นตัวกลับสู่สภาพปกติ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จ ความสุข และความเข้มแข็งภายใน (Everly et al., 2015 : 2; Sitsira-at, 2016) สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ทั้งการเรียน การทำงาน รู้จักขอความช่วยเหลือจากใครสักคนได้ในเวลาที่ต้องการ เป็นต้น (Grotberg, 1995) การศึกษาของเวสเซลสกาและคณะ (Veselska, Z. et al., 2008) พบว่า ความมีคุณค่าในตนเองกับความเข้มแข็งในการฟื้นพลังของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กันในทางบวก นั่นคือเมื่อวัยรุ่นมีความคุณค่าในตนเองสูง จะมีความมั่นใจ

ในความสามารถของตนเอง (I am) ทำให้สามารถจัดการกับความเครียดหรือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ (I can) เมื่อวัยรุ่นสามารถจัดการกับความเครียดหรือปัญหาต่างๆ ได้แล้ว จะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพที่มีอยู่ภายใน ตนที่วัยรุ่นสามารถดึงเอามาใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ (I have) บุคคลที่มีความมั่งคั่งในตนเองสูงจึงมีแนวโน้มที่จะมีความเข้มแข็งในการฟันฝ่าสูง (Kaiwikaikosol, et al., 2015)

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟันฝ่าในประเทศไทยในการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่ เป็นการศึกษาในวัยรุ่นที่เป็นทั้งนักเรียนมัธยมศึกษาและนักศึกษาระดับปริญญาตรี ได้แก่ อรพินท์ ชูชม และคณะ (Choochom et al., 2012) วิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงเหตุและผลของภูมิคุ้มกันทางจิตของเยาวชน” มะลิวรรณ วงษ์จันทร์, (Wongkhan et al., 2015) วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่น” อายุพร กัยวิทย์โกศล และคณะ (Kaiwikaikosol et al., 2015) วิจัยเรื่อง “ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตต่อภาวะซึมเศร้าของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลแห่งหนึ่ง” เป็นต้น ซึ่งพบว่า ยังไม่มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยา จากปัจจัยทางจิตวิทยาดูรวมการร่วมกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นองค์ประกอบที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟันฝ่าของวัยรุ่น ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมให้วัยรุ่น บุคคลรอบข้างและบุคคลในครอบครัว ได้มีส่วนร่วมพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในการฟันฝ่าของวัยรุ่น ช่วยป้องกันหรือลดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวัยรุ่นอันส่งผลให้ผ่านพ้นเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟันฝ่าของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีผลต่อระดับความเข้มแข็งในการฟันฝ่าของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร
2. ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาแตกต่างกัน มีผลระดับความเข้มแข็งในการฟันฝ่าของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Surveys Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ วัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 15–19 ปี ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มประชากรซึ่งเป็นวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 15–19 ปี ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 450 คน ซึ่งได้กำหนดจำนวนได้จากสูตรการกำหนดจำนวนตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร และการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม (Questionnaires) แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 3 ตอน คือตอนที่ 1 แบบสอบถามด้านปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรสของบิดามารดา ระดับการศึกษา จำนวนพี่น้อง และลำดับการเกิด ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดคะแนนด้านปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามเอง คือ แบบสอบถามวัดระดับการคิดแบบโยนิโสมนสิการมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .853 และแบบสอบถามวัดระดับพละ 5 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .964 นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจากแบบสอบถาม ด้านการเห็นคุณค่าตนเอง มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .874 และแบบสอบถามด้านการปรับตัวในครอบครัว ที่สร้างขึ้นตามแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวในครอบครัว มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .871

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอความร่วมมือจากครู/อาจารย์ประจำแต่ละสถาบัน เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำแบบสอบถามมาตรวจสอบจนได้ข้อมูลที่เพียงพอที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรและเพียงพอสำหรับเงื่อนไขข้อกำหนดของแผนการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 1) ตรวจสอบให้คะแนนแบบสอบถามตามเกณฑ์การตรวจให้คะแนนที่ตั้งไว้
- 2) วิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐานและประมาณค่าสถิติ

3) วิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยากับความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่น

4) วิเคราะห์หาค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยากับความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่น

ผลการวิจัย

1. เปรียบเทียบความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นโดยภาพรวมระหว่างวัยรุ่นเพศชายและเพศหญิง แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นโดยภาพรวมระหว่างวัยรุ่นเพศชายและเพศหญิง

	จำนวน	$\bar{X}$	SD	t	p
เพศชาย	194	3.94	.501	2.640	.009**
เพศหญิง	256	4.06	.449		
รวม	450				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 1 พบว่า วัยรุ่นในกรุงเทพมหานครเพศหญิง มีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังมากกว่าเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในส่วนของปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพสมรสของบิดามารดา ระดับการศึกษา จำนวนพี่น้อง และลำดับการเกิด ไม่มีผลต่อความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลัง

2. วัยรุ่นในกรุงเทพมหานครที่มีคะแนนปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาสูง มีความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังแตกต่างจากกลุ่มวัยรุ่นในกรุงเทพมหานครที่มีปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาในระดับต่ำมากถึงปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นโดยภาพรวมจำแนกตามปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยา

ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
พละ 5	ระหว่างกลุ่ม	2	37.687	18.843	132.297	.000***
	ภายในกลุ่ม	447	63.667	.142		
		449				
การคิดแบบโยนิโสมนสิการ	ระหว่างกลุ่ม	2	24.392	12.196	70.836	.000***
	ภายในกลุ่ม	447	76.962	.172		
		449				
การปรับตัวในครอบครัว	ระหว่างกลุ่ม	2	26.548	13.274	79.318	.000***
	ภายในกลุ่ม	447	74.806	.167		
		449				
การเห็นคุณค่าในตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	2	20.412	10.206	56.362	.000***
	ภายในกลุ่ม	447	80.942	.181		
		449				

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3. จากการทดสอบสมมติฐาน ยังพบว่า ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยา ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง การปรับตัวในครอบครัว การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และพละ 5 มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาและความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม

	$\bar{X}$	SD	X_1	X_2	X_3	X_4	Y
X_1 = การเห็นคุณค่าตนเอง	3.680	.532	-	.404***	.362***	.435***	.476***
X_2 = การปรับตัวในครอบครัว	3.998	.541		-	.475***	.562***	.578***
X_3 = การคิดแบบโยนิโสมนสิการ	3.649	.389			-	.742***	.631***
X_4 = พละ 5	3.810	.453				-	.723***
Y = ความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่น	4.011	.475					-

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

อภิปรายผล

1) การศึกษาระดับความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานครที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นเพศชายและเพศหญิงมีความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า วัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครที่มีเพศแตกต่างกัน มีความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังแตกต่างกัน อาจเป็นเพราะวัยรุ่นหญิงมีการแสดงออกที่ชัดเจนกว่าวัยรุ่นชาย เช่น วัยรุ่นหญิงสามารถบอกความคิด ความรู้สึกของตนให้กับผู้อื่นได้ แสดงออกถึงความรักความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น พยายามหาทางออกในการจัดการกับปัญหาทั้งของตนเองหรือผู้อื่น และกล้าที่จะปรึกษา ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น การที่วัยรุ่นมีความพอใจในสัมพันธภาพในครอบครัว มีความใกล้ชิดผูกพันต่อบิดามารดา การรู้สึกถึงการเป็นที่รักและ ที่ต้องการของครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางบวกและทำนวยความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นได้ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่พบว่า การปรับตัวในครอบครัวสามารถ ทำนวยความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นได้ (Krasaesat et al., 2011; Para, 2012) เนื่องจากครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการปรับตัวและพัฒนาการของวัยรุ่น (Mehrotra, S., & Chaddha, U., 2013) และเป็นแหล่งที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการตามวัยในด้านต่างๆ เป็นการส่งเสริมให้วัยรุ่นรับรู้ว่าตนเองนั้นมีบุคคลในครอบครัว อย่างน้อยหนึ่งคนที่สามารถช่วยเหลือและให้ ความรักความอบอุ่นกับวัยรุ่นได้ (I have) ซึ่งช่วยส่งเสริมให้วัยรุ่นมีความภาคภูมิใจในตนเอง มั่นใจในความสามารถและศักยภาพของตนเอง (I am) (Wongkhan et al., 2015) เมื่อรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีแรงสนับสนุนช่วยเหลือจากครอบครัว ทำให้วัยรุ่นมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (I can) วัยรุ่นที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจึงมีความ สามารถในการปรับตัวและฟื้นตัวจากภาวะวิกฤติได้ดี (Ruangpermpoon et al., 2015) ดังนั้นวัยรุ่นที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะมีความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังสูงขึ้นด้วย ดังนั้นการปรับตัวในครอบครัวจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้วัยรุ่นมีความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังสูงขึ้นด้วย

2) ระดับความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานครที่มีปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาแตกต่างกัน ดังนี้

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยา ได้แก่ การเห็นคุณค่าตนเอง การปรับตัวในครอบครัว การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และพละ 5 มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นว่า การที่วัยรุ่นมีคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นธรรมที่เป็นกำลังภายในนี้เกิดขึ้นภายในใจแล้ว ย่อมทำให้วัยรุ่นมีความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังด้วย ดังที่มีความหมายว่า เป็นธรรมที่เป็นกำลังในทางพระพุทธศาสนา จากการวิจัยยังพบว่า วัยรุ่นที่มีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจหรือคิดแบบแก้ปัญหา วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก และวิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นเช่นกัน ตามที่การฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการ จะเป็นตัวนำกระบวนการความคิดบริสุทธิ์ คิดอย่างเป็นลำดับ ทำให้เข้าใจความจริง ทำให้เกิดกุศลธรรม

วางใจวางท่าทีและปฏิบัติต่องานนั้นๆ ได้เหมาะสมที่สุด ทำให้คนเป็นผู้ใช้ความคิด นำความคิดนั้นมาแก้ไขปัญหาทำให้เกิดความสุข วัยรุ่นที่มีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ รู้จักคิด รู้จักมอง ย่อมมองเห็น และหาแง่ที่เป็นประโยชน์มาใช้ในการพัฒนาส่งเสริมความเจริญงอกงามของชีวิตได้ตลอดเวลา (P. A. Payutto, 2012) ซึ่งรวมไปถึงสภาวะการณ์เลวร้ายที่วัยรุ่นต้องเผชิญ จึงกล่าวได้ว่าการคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็นปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่ทำให้วัยรุ่นมีความเข้มแข็งในการฟันฝ่าสิ่งสูงชันด้วย นอกจากนี้การปรับตัวในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟันฝ่าของวัยรุ่นเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการกับปัญหาและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล หากวัยรุ่นปรับตัวได้น้อย อาจบ่งบอกถึงการมีแหล่งสนับสนุนภายนอก ความเข้มแข็งภายใน และการจัดการกับปัญหาและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่ไม่ดีนัก นอกจากนี้การวิจัยยังพบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟันฝ่าของวัยรุ่นด้วยเช่นกัน เพราะว่าการเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเข้มแข็งในการฟันฝ่าของวัยรุ่น (Para, 2012) อาจกล่าวได้ว่าวัยรุ่นที่มีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีพลังที่เป็นกำลังภายในนี้เกิดขึ้นภายในใจ ย่อมจะทำให้มีกำลังใจเข้มแข็งไม่อ่อนแอ จะมีคุณภาพอารมณ์ใหม่อย่างบริสุทธิ์เด่นชัดขึ้นมา โดยจะมีความสดชื่น ผ่องใส โปร่งโล่ง เบิกบานใจ ความสุข ความสงบ เป็นวิธีคิดเพื่อความเจริญงอกงามแห่งปัญญาและกุศลธรรม เพื่อเสริมสร้างนิสัยและคุณลักษณะที่ดีเพื่อความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาทำให้วัยรุ่นมีความเข้มแข็งในการฟันฝ่าสูงขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) จากงานวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟันฝ่าของวัยรุ่น ดังนั้นครอบครัว สถานศึกษา เพื่อน ชุมชน และวัยรุ่นเอง จึงควรส่งเสริมให้วัยรุ่นมีการเห็นคุณค่าในตนเอง มีการปรับตัวในครอบครัวที่เหมาะสม มีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และฝึกปฏิบัติพละ 5 เพื่อการมีสุขภาพจิตที่ดีของวัยรุ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในการฟันฝ่าได้

2) จากงานวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ความเข้มแข็งในการฟันฝ่าของวัยรุ่นได้ดีที่สุดคือ พละ 5 ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งในการฟันฝ่าของวัยรุ่น โดยการจัดให้มีโครงการ หรือกำหนดการฝึกปฏิบัติพละ 5 เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

3) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือศึกษาปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการฟันฝ่าของวัยรุ่น จึงควรมีการนำแบบวัดดังกล่าวไปใช้ในการคัดกรองวัยรุ่นเพื่อไปสู่ขั้นตอนการดำเนินการเสริมสร้างและพัฒนาวัยรุ่นในสถานศึกษาต่างๆ หรือในกลุ่มตัวอย่างองค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือมีเป้าหมายในการพัฒนาวัยรุ่นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร ดังนั้นอาจมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นที่อยู่ต่างจังหวัด เช่น วัยรุ่นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีสภาพแวดล้อมและสังคมที่ต่างจากกัน เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงพุทธิจิตวิทยาที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังกับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ
- 2) การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยเชิงพุทธิจิตวิทยาที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่น ดังนั้นอาจมีการศึกษาความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยอื่นๆ
- 3) การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสถิติ ดังนั้นอาจนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ผลทางสถิติไปทำการวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่น เช่น การวิจัยและพัฒนาความเข้มแข็งในการฟื้นฟูพลังของวัยรุ่นต่อไป

References

- Choochom, O. et al. (2012). Antecedents and Consequences of Youths' Psychological Immunity. *Journal of Behavioral Science*. 18(2), 1-15.
- Everly, S., Douglas, S. and Dennis K. M. (2015). *Stronger: develop the resilience you need to success*. New York: American Management Association.
- Kaiwikaikosol, A. et al. (2015). The Effect of Resilience Enhancing Program on Depression of Nursing Students at a Nursing College. *The Journal of Psychiatric Nursing and Mental health*. 29(1), 27-43.
- Krasaesat, W. et al. (2011). Relationships between Family Rituals, Family Connectedness and Adolescents' Resilience in Ayutthaya Province. *The Public Health Journal of Burapha University*. 6(2), 59-68.
- Mehrotra, S., and Chaddha, U. (2013). A correlational study of protective factors, resilience and self-esteem in pre-medical dropouts. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*. 9(2), 103-106.
- Nintachan, P. et al. (2011). Resilience and Thai Youth Risk Behavior. *Ramathibodi Nursing Journal*. 17(3), 430-443.
- Nintachan, P., Sangon, S. et al. (2012). *A resilience-enhancing program*. BKK: Judthong Printing.

- P. A. Payutto. (2008). *Dictionary of Buddhism*. (16th ed). Nonthaburi: S.R. Printing-mass product.
- P. A. Payutto. (2012). *Buddhadhamma*. (32th ed.). Bangkok: Phlithamma.
- Para, S. (2012). *Factors Affecting the Resilience of Adolescents in Bangkok Metropolis*. M.S. Thesis Ramkhamhaeng University.
- Ruangpermpoon, K. et al. (2015). Effects of Resilience-Enhancing Program on Anxiety of Nursing Students. *Ramathibodi Nursing Journal*. 21(2), 259-274.
- Sitsira-at, S. (2016). A Study of Family Cohesion of Pre-cadet. *Journal of MCU Peace Studies*. 4(1), 1-17.
- Sucaromana, A. (2016). Resilience Quotient : RQ. *Journal of MCU Peace Studies*. 4(1), 229-220.
- Suwannapha, C. (2015). Integrated Learning Management for Thinking Skill Development in A Social Studies Seminar Course for Social Studies Students at MCU : Phrae Campus. *Journal of MCU Peace Studies*. 3(2), 1-19.
- Thomas. G.P. et al. (2000). Religious faith and spirituality in substance abuse recovery. Determining the mental health benefits: *Journal of Substance Abuse Treatment*. 9(4), 347-354.
- Veselska. Z. G. Et al. (2008). Self-esteem and resilience: the connection with risky behavior among adolescent. *Addictive Behaviors*. 34, 287-291.
- Wongkhan, M. et al. (2015). Factors Related to Resilience in Adolescents. *The Journal of Psychiatric Nursing and Mental Health*. 29(1), 57-75.
- Zakeri. H. J. B. and Razmjoe. M. (2010). Parenting styles & resilience. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 5, 1067-1070.

Learning English of Thai Tertiary Students: From Learners' Recounts and Experiences

Sureepong Phothongsunan

Faculty of Arts, Assumption University,
Ramkamhaeng, Huamak, Bangkok, 10240

Email: sureepong@hotmail.com

Abstract

This study investigates English learning as experienced and perceived by Thai university students majoring in Business English. Taking a social perspective of language learning and by adopting an interpretive research inquiry, this study aims to broaden research into second language learning by exploring the learners' views of learning English in the classroom and within the wider social context of university.

293 students participated in the study. A questionnaire survey and focus group interviews were the forms of data collection. Findings from the study indicate that the learners did not seem to have clear conceptions of their experiences of learning English and issues that affected them as learners and their learning English. The learners appeared to believe in participating actively in their learning and constructing knowledge with their English teacher and peers. The learners also indicated supportive features of school experiences where opportunities for English language use outside of the classroom seemed sufficient.

The implications from the study suggest that English language teachers need to reconceptualise learners and English language learning in the attempt to provide learning experiences that would help the learners become effective English language users.

Keywords: English as a Foreign Language (EFL); Thai Tertiary Students; Learning Experiences

Introduction

The enhanced role of English in recent years has constantly called for either major or minor changes to meet the demand of the use and usage of English in the country. According to Todd (2006), English is widely used in various domains of life such as the business sector, the education arena, and the tourism industry. As Foley (2005) describes how the English language is used in the Thai context at present, “The paradigm has shifted and Thais are using English mainly with other non-native speakers of English, and only to a lesser extent with native speakers”.

Given the arrival of the ASEAN community in 2015 and the accumulation of intercultural encounters in the region, the importance of enhancing learners’ ability to communicate effectively with other members of the community has increasingly been in a central focus to every party involved in English Language Teaching (ELT).

Although there have been several attempts to reform the whole ELT practices, most Thai students still lack both linguistic and communicative competence (Foley, 2005). Most apparent has been documented in the average mean scores of the Test of English as a Foreign Language (TOEFL), suggesting that Thailand has scored relatively lower than the three other countries: Malaysia, the Philippines, and Singapore. The lack of success in the teaching and learning of English in the Thai context is wide ranging and complex in nature. In fact, challenges to improve learners’ both linguistic and communicative competence are rather multifaceted and caused by a number of variables (Kongpetch, 2004; Wiriyachitra, 2002). These might include teaching overloads (Wongsothorn et al., 2003), inadequate teaching materials (Foley, 2005) and students’ lack of opportunity to practice spoken English both inside and outside the classroom (Kirkpatrick, 2012).

The main concern in English education in Thailand is to provide learning experiences that would help learners become proficient English language users in a country where English seems to carry high social and economic values. However, it would appear that while the government, the public and the education system strive to improve the quality of English education in the country, the debate has been on issues other than learning itself.

Learners who are in fact at the heart of the matter have not been consulted and therefore insights into the issues concerned with learning English remain unclear. With a focus on understanding experiences in learning English of Thai university students, the objectives of this study are to investigate the perceptions of Thai EFL tertiary students on

how they perceive themselves as learners of English as well as the importance and status of learning English in their current and future lives. Also, the study attempts to explore the experiences that learners identify as having an influence on their learning English focusing on aspects of the classroom learning environment and socio-cultural factors.

Literature Review

From a social perspective, it seems that language learning is not a simple matter of cognitive processes. Instead, language learning is partly emotional, and seems predominantly social. Therefore, to account for language learning, and, in particular, to account for learners' success or failure in the second language, there is a need to focus not only on the language learners as whole persons and social beings, but at the same time, consider how they interact with the different social forces in their learning environment as it appears that the context in which development and learning take place is crucial and defining.

Learning a Second Language in Context

In focusing on issues related to second language learning in context, two separate but interrelated areas are to be discussed. These are meant to illustrate how the context affects language learning, and at the same time, how it might embody the views of learning.

Firstly, while a second language may be taught in formal contexts such as classrooms, in circumstances where the second language has a key role in society, it can also be learned informally outside these formal contexts. Within SLA, it has in fact been recognised that natural learning outside institutions is more effective for learning a language. This is because it is found that most successful classroom learners are those who have had exposure to language in the natural setting (Lightbown and Spada, 1999). In this respect, it is important to discern the differences between learning a second language at the university and learning a second language outside of it. Secondly, based on the notion that teaching does not necessarily lead to learning (Nunan, 1989; van Lier, 1988), it is also important to focus on some research findings from classroom-based

studies that provide insights into what learners actually achieve in the classroom through their interactions with the teacher, peers in the classroom and the learning activities.

Overall, it appears that learners do not simply develop a second language in the classroom. Allwright (1999) asserts learners may have developed their dispositions to learning through other sources outside the classroom. These arguments indicate that the learners' classroom experiences cannot be separated from their experiences, personal engagements and investments outside the language classroom (Candlin and Mercer, 2001). In order to discern the learners' wider experiences, it is important to consider the influences which exist within the social and cultural practices outside the language classroom as well.

Influences on language learning from wider social and cultural contexts

The educational institution can influence second language learning in several ways. It can influence the activity of learning through the tacit rules within the professional-academic culture for teacher and learner behavior (Holliday, 1994) and it can also influence how the learners learn through its organizational conditions, circumstances as well as cultures (Hopkins, 2001; Breen, 2001).

Learners' Perspectives within SLA Research

In recent years, researchers within SLA advocate that to understand the process of language learning, we need to look at the view of the learners. McGroarty (1998) believes that learners' point of views and the teacher's and/or researcher's viewpoints are pivotal in understanding the second language learning process. Thus, investigating learners' experiences through their own perspectives can provide valuable insights into the understanding of how learners learn, and how they may be affected by various learning experiences.

Background and Research Orientations

Research into learners' experiences of learning a second language started in the early seventies when concerns in the field of second language learning and teaching shifted from the methods of teaching to learner characteristics and their possible influence on the process of acquiring a second language (Wenden, 1987). An early study by Rubin (1975) looks at the experiences of learners in the language classroom in terms of the strategies and techniques that good learners use to learn a second language. The learners are interviewed on their classroom behaviour as part of the research investigation.

It is found that most of the studies on learners' experiences in learning a second/foreign language have however elicited learners' perceptions of their learning experiences using methods associated with the positivist traditions using questionnaires and structured interviews. While it is acknowledged that these data collection methods are used because they are deemed appropriate based on the nature of the particular research study, in some cases, they have not been able to satisfactorily reveal learners' perspective or provide insights into how the learners learn the language. One of the reasons is because these methods seem to restrict learners' responses and opinions, thus, giving them very little room to express their thoughts and feelings.

However, in recent years, an in-depth qualitative approach has been used to understand learners' views of their language learning experiences by giving the learners an opportunity to comment on their experiences more openly (Tse, 2000). This is evident through the work of Bailey and Nunan (1996) who compiled 19 different studies from the perspectives of different participants, including learners, in teaching and learning situations from different parts of the world. In these studies, the participants are given a voice to relate their perceptions of various teaching and learning issues. For example, in Williams and Burden's (1999) study, an interview method is used to elicit the learners' attribution for success and failure in learning French in three British schools. Tse (2000), on the other hand, uses autobiographical accounts to elicit university students' perceptions of their learning experiences in relation to classroom atmosphere and instruction. In both studies, using a questionnaire or a structured interview might have limited the responses obtained from the learners, and the extent to which the learners could relate their experiences and their concerns. In addition, to the researcher's knowledge, there seem to be insufficient research studies looking into English learning experiences of tertiary students in the Thai context, especially where English is used as a medium of instruction.

Methodology

Using an interpretive approach, the researcher attempted to investigate perceptions of English learning experiences of Thai university students majoring in Business English at an international university in Thailand where the medium of instruction is English. The researcher believes that social reality inherently lies within the individuals' consciousness, which is a complex human phenomenon. Rather than confirming or testing hypotheses, the researcher is more concerned with understanding meanings, as this is how the individuals' social realities could be closely approached.

The research questions are:

1. What are the perceptions of Thai EFL tertiary students on
 - 1.1 how they perceive themselves as Thai learners of English?
 - 1.2 the importance and status of learning English in their current and future lives?
2. What are the experiences that the students identify as having an influence on their learning English focusing on aspects of classroom learning environment and socio-cultural factors?

Participants

The sampling strategy used in the study is a non-probability sample, aiming to explore the perceptions of a group of Thai university students, which would enable detailed exploration and understanding of the central themes of the main objectives of the study.

To gain sufficient and manageable data, the sample size was determined according to the sample size calculation formula by Yamane (1967). When this formula was applied to the sample, the sample size needed was 293 participants from the population size of 1,102. Only third and fourth year students were included because these students had already studied at the university for at least 2 years and would therefore have important, insightful data for this research.

Data Collection and Analysis

Two main data collection methods were used. Firstly, a questionnaire survey consisting of 10 open-ended questions was administered. Then, interviewing using focus group discussions was conducted. The interviews meant to capture the students' points of views of their lived reality and their constructions of experience through an interaction in which small groups of participants and the researcher were engaged. Also, the interviews were employed as a way of understanding the learners' social realities from various angles or perspectives and to capture contextual information on the university environment. This could help understand and interpret their world of meaning as well as to explicate the process of meaning construction, and clarify what and how meanings are manifested in learners' language and everyday behaviour (Schwandt, 1998).

These methods could provide the means through which the data collected could be crystallised to capture the complexities of the social realities of the learners' English learning world. A combination of methods helped to provide more valid data, and obtain more insights into the issue under investigation. This way, the researcher can triangulate findings, demonstrate convergence in results, use one method to inform another, discover contradictions, and extend the breadth of inquiry.

The use of triangulation in this study was taken to involve a few investigators (the researcher and the research assistant) and peer researchers' interpretation of the data during the data analysis process to ensure data accuracy and impartiality. Also, at the stage of face and content validity check, the IOC (Index of Item Objective Congruence) was used where 3-5 expert researchers were asked to examine questionnaire items and categories to be used for interviews and interview questions thoroughly.

For the questionnaire survey, the data was collected to reflect the students' English learning experiences at the university from different angles starting from selves, in classrooms, outside of classrooms, to university influences.

Interviews with the students in a form of group discussions were used afterwards. A semi-structured technique was used for the interviews, considering that it would allow the students to express their feelings and thoughts and to be focused at the same time.

The responses from the questionnaire survey and the interviews were content-analyzed using the interpretive analysis methods of topic ordering and constructing categories suggested by Radnor (2002). Looking for connections across topics, major

categories, and subcategories helped gain the whole picture, as the coded data was transformed into meaningful data.

Findings and Discussion

From the questionnaire analysis, more than half of the students reported that their success in English should not be perceived simply in terms of grades. However, some were inclined to depend on formal normative judgement when they reflected on their achievement in English. This could be because the researcher explained to the learners in print that their experiences of learning English as students who were successful in terms of grades would be looked into.

Overall, the students were sceptical about their attainment, and what other people thought they had accomplished in English in terms of formal learning, indicating that examination results had been regarded as an indicator of success.

In terms of the extent to which the students felt that their knowledge, understanding and skills of the English language had been transformed and enhanced during the classroom learning process, most of the students were particularly concerned with the idea that achieving in English should mean that their knowledge, understanding and skills of English were transformed or built upon through their experiences of learning in the language classroom. These were to materialise in what they believed they should be able to do in English both in written and spoken forms. In this case, within the formal learning environment, the students perceived themselves as the ones who were seeking to discover and develop more knowledge of English to become better English language users, taking into account that they had been learning English formally from the first year of university study. The way the students perceived themselves as learners of English seemed to correspond with the social learning view. Within social learning, students are perceived as the ones who are discovering knowledge and developing capabilities from those who have mastered knowledge or capability (Breen, 2001), like teachers in the language classroom.

Most of the students reported that they had continually improved their English skills from classroom learning since having become undergraduate students majoring in Business English. There were, however, some students who believed that they had not achieved fluency nor accuracy in the language based on their images of good English. In other words, these students perceived themselves as not being able to assert themselves

in English through speaking and writing. For example, some students remarked that they could not speak English fluently and that they still had problems with English grammar.

An important finding noted was that all the students emphasised the ability to converse in English more than other skills as their key criteria for having achieved in English. In other words, the students' sense of accomplishment in English was mostly related to the extent to which they felt they could improve on or excel in spoken English. This finding seemed to concur with Tse's (2000) finding that for the learners in her study, conversational ability was the most important criteria that reflected their actual proficiency in English more than traditional measures of academic competence.

As for the extent to which the students believed that they should behave in role as EFL students within the language classroom, most students perceived themselves as having to behave in role as students based on the status they believed accorded to them in the classroom situation (Wright, 1987). These included their submissive behaviour, mostly keeping quiet in the classroom, doing what was required of them such as completing essays and writing assignments given by the teacher, and speaking in English when the teacher asked to or when answering the teacher's questions. Also, they believed in pleasing the teacher, for example, making sure that they completed the work given.

From one perspective, the students' submissive behaviour materialised because this was what they probably learned through their long school experience. From another perspective, such behaviour could evolve because the teachers had laid down the rules or specifically the teachers made sure that the learners knew what the teachers expected from them.

From a third perspective, the students behaved in such a manner because they regarded their teachers as expert practitioners. Therefore, the students themselves might empower the teachers to tell them what to do, and how and what they should learn. Chick (2001) refers to such learners' behaviour as student taciturnity. This relates to the idea of asymmetrical distribution of social power and knowledge between teachers and students that is evidenced in many educational institutions throughout the world. In other words, the idea that teachers are thought to hold more social power and knowledge leads students to be less assertive. Likewise, Allwright (1996) believes that such classroom behaviour is motivated by social considerations whereby students decide to compromise between competing social and pedagogic demands to avoid social embarrassment.

From a fourth perspective, the students' behaviour may also reflect the idea that the students believed that they had no power to influence their learning within formal

education as it had already been decided for them by people who have the power to make decisions about education at policy and school levels. In these respects, the learners actually had to change their self-concepts as to meet certain institutional and educational expectations. As Goffman (1959) puts it, the learners put up a 'front', pretending that they were learning as they were expected to do so, as they believed this was what they should do as learners of English in the language classroom. This could be the case in this particular context as well.

In terms of the importance and status of learning English in their current and future lives, the students saw English as a necessary tool to help them succeed in their university study and for their future careers. Studying in English as a medium of instruction context forced them to acquire English skills and this indeed reflected learning English with instrumental motivation. They also viewed themselves as successful in their endeavour to learn English in the wider context. Through various English language media, they managed to mediate their learning and make sense of English where they subsequently drew upon the knowledge to complete learning tasks for formal learning.

The students reported that they communicated with different people through the Internet, surfed different English websites on the World Wide Web for information, and enjoyed English movies, songs, and various English texts. From one perspective, this confirmed the effectiveness of natural learning in developing one's target language as advocated by second language researchers such as Lightbown and Spada (1999) and Knight (2001). From another perspective, this indicated that the students were already relatively proficient English language users.

From this perspective, the findings in this study seem to resonate with Lin's (2001) findings in the context of Hong Kong where due to the country's economic and social concerns, English learners of all ability levels realised the importance of English for their future success in society.

The students related that English would not only provide them with access to higher education within and outside the country, but also access to employment for their future. With regard to the importance of English for employment, the students believed that English is the language for international communication. This included that fact that English is the dominant language of ICT at present, and that the students seemed to have particular interest in the use of technology for their various educational and social activities.

Apart from providing access to better education and employment, knowing English, according to the students, also carried prestige and status. This seemed to reflect

the society's general attitude towards English as experienced by the students themselves in their everyday interactions in society.

On a more practical level, based on the students' background, some of the students reported that English was needed for their everyday activities and communication with different people from other countries especially from ASEAN.

The experiences that the students identified as having an influence on their learning English focusing on aspects of classroom learning environment and socio-cultural factors will be analyzed in 5 themes from the findings as follows:

The Business English program of study

The findings showed that the students perceived that their knowledge, understanding and skills of the English language had developed mainly because of studying in the Business English program which emphasises both English proficiency and business knowledge. The learners perceived that the program was very strong and useful in comparison to other programs on offer and that they were overall satisfied with it.

The students indicated that through interacting with Business English texts so far, they were challenged cognitively. This showed that through interacting with learning the Business English materials, the students seemed to have experienced a positive cognitive change. Also from learning with lecturers from various background and nationalities, the students said that they could improve their listening and speaking skills in English even without being aware of it. In fact, exposure to accented speech in English can promote familiarity with it, which has also been suggested to increase comprehension in communication (Munro, 1998).

The learning activities

The findings also revealed that most of the activities that the students experienced centred closely on the prescribed Business English curriculum, and on preparing the learners for examinations and future employment.

Some of the students pointed out some difficulties in writing, reasoning their inability to engage with the topics specified where they could explore their own ideas and thoughts as well as experiences. This seems to reflect Brown's (1980:77) assertion that

“...our present system of education, in prescribing curricular goals and dictating what shall be learned, denies persons both freedom and dignity.” Freedom here referred to the fact that the students had to write about what was required of them. It may be possible that the lecturers, on the other hand, were playing safe because of their concern for covering for examinations and, therefore, allowed very little freedom for the students to explore their ideas.

Another issue related to the students’ perceived difficulty in writing was their concern for correctness in the language. Although this may not evolve strongly from the findings, it can be deduced that due to the focus on examinations and on covering the prescribed framework, correctness in the language was emphasised over the message carried by the language (Wells, 2003). The findings, furthermore, illustrated that though the lecturers emphasised accuracy in the language, there was no clear assistance offered how they could improve their grammar.

There were activities reported that provided the students opportunities to assert themselves actively in English and interact with the lecturer as well as their fellow classmates. More importantly, these activities seemed to have given the students a sense of achievement and more meaning for learning English.

The lecturer’s role

The lecturer’s role is to provide learning experiences where the learners can develop their English. From the findings, the lecturers, were found to be effective and professional and generally understanding. However, they appeared to select and present the students with learning experiences confined mostly to preparing them for examinations. From one perspective, it can be implied that the lecturer was subscribing to a mainstream SLA view of language learning, a view that language learning is individualistic and mentalistic. However, the students were also provided with some opportunities to engage in more open-ended oral activities, providing the students with more social experiences where they could practise English orally and develop their confidence in using English.

The lecturer’s role is to ensure that students can assert themselves in English, and act as a co-participant in the learning situation. Fundamentally, the teacher constitutes an element of the learning resources (Wenger, 1998). As an expert English practitioner, the lecturer can be positioned as a legitimate member of the English speaking community.

Therefore, for many of the students, their English lecturers were their model English users.

The role of language

Another key finding was the important role of language in the students' learning of English in the classroom which seemed to resonate with the view of social learning in relation to the notion of language as a powerful tool for thinking (Candlin and Mercer, 2001; Mercer, 2000). The issue of using Thai was included because these learners were second language speakers.

As language is perceived to be important for thinking, it is important for students to be able to use language to learn. The findings indicate that the use of some Thai in class during group discussions seemed to have helped the students to learn English or manage their learning of the language. It allows the students to explain problems and issues that they were unable to do in English, for example, due to their lack of vocabulary.

These findings showed that from the students' perspectives using Thai in an English class could help them reach a higher level of understanding of the English language despite criticisms made by some second language researchers that using the students' first language might deprive them of genuine examples of English use (e.g. Cook, 2001). As a matter of fact, several studies have shown that using the students' mother tongue is not detrimental to learning English. On the contrary, by using the mother tongue, the students' English learning and use can actually be enhanced (e.g. Johnson, 2001; Lin, 2001). However, in some cases, it may not be possible for the lecturer who is not Thai or comes from a different ethnic background.

University culture, values and expectations

This basically relates to the issue of how the wider social context of the institution influences students' language learning and use. University culture, values and expectations with reference to English learning appeared to be strongly influenced by school leadership. Basically, this referred to what the school administrators believed the rationale, goals and priorities for English learning should be for their schools. It also depended on whether the school had a strong affiliation with English. At the University under study where English is used as a medium of instruction, English proficiency is regarded as one of the three identities of the University alongside ethics and entrepreneurial spirit. As a result,

the administrators appeared to place great importance in developing the students' general proficiency in English.

The way English was perceived and the importance of learning the language was reflected in the effort the University put in to support the students in their learning of the language. Various programmes were organised to help students of all ability levels to learn as well as to use English. This reflects the notion implied by Hopkins (2001) that the organisational conditions of the university are closely related to classroom practice that directly and indirectly impacts student learning.

The findings showed that apart from their English lecturers, the students perceived their university and faculty administrators' enthusiasms and interests in promoting the use of English. English was perceived as a main language of interaction at the University and in all classrooms. This illustrated that the decision to use English within the University was not solely in the hands of the language learners. Instead, institutional support determined how much the students could use English.

Conclusion

This study indicates that it is essential to consult students and consider their perspectives of learning when making decisions about how to help them to learn English better, particularly at classroom and school levels. While decisions are made at policy level, it is how the students experience their learning at classroom and school levels that seem most significant. There still seems to be a need to further understand students and the nature of learning in order to provide more meaningful learning experiences for them in learning English.

The key findings that seemed to emerge from the students' perceptions of their experiences of learning English have actually raised more questions about the English teaching and learning situation in this particular context in Thailand. In order to reach the goals of English learning in Thailand, the researcher believes that universities and teachers need to rethink the learning experiences they are providing for students in helping them become proficient second language users. They need to consider the kind of challenges the students are facing, given the social environment of their learning context in learning English.

References

- Allwright, D. (1996). Social and Pedagogical pressures in the language classroom: The role of socialisation. In H. Coleman (Ed.), *Society and the Language Classroom*, pp. 209-228. Cambridge: Cambridge University Press.
- Allwright, D. (1999). *Putting Learning on the Classroom Agenda: A Case for Learner-based 'Exploratory Practice'*. Paper presented at the National Congress on English, Conferentiecentrum Woudschoten, Woudenberg 54, Zeist, The Netherlands, January, 1999.
- Bailey, K. M. and Nunan, D. (Eds.). (1996). *Voices from the Language Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Breen, M. P. (2001). Navigating the discourse: on what is learned in the classroom. In C. N. Candlin and N. Mercer (Eds.), *English Language Teaching in its social context*. London: Routledge
- Brown, H. D. (1980). *Principles of language learning and teaching*. Englewood Cliffs, H.J.; London: Prentice-Hall.
- Candlin, N. C. and Mercer, N. (Eds.). (2001). *English Language Teaching in its Social Context. A Reader*. London: Routledge.
- Chick, J.K. (2001). Safe-talk: Collusion in Apartheid Education. In C. N. Candlin and N. Mercer (Eds.), *English Language Teaching in its Social Context*. London: Routledge.
- Cook, V. (2001 Third Edition). *Second Language Learning and Language Teaching*. London: Arnold.
- Foley, J. (2005). English in...Thailand. *RELC Journal*, 36(2), 223-234.
- Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Middlesex, England: Penguin Books.
- Holliday, A. (1994). *Appropriate Methodology and Social Context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hopkins, D. (2001). *Powerful Learning, Powerful Teaching and Powerful Schools*. Paper given at College of St Mark and St John, October 2001. Mimeo (unpublished).

- Johnson, K. (2001). *An Introduction to Foreign Language Learning and Teaching*. England: Pearson Education Limited.
- Kirkpatrick, A. (2012). English in ASEAN: implications for regional multilingualism. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 33(4), 331-344.
- Knight, P. (2001). The Development of EFL Methodology. In C. N. Candlin and N. Mercer (Eds.), *English Language Teaching in its Social Context*, pp 147-166. London: Routledge.
- Kongpetch, S. (2004). *The implications of the genre-based approach on the teaching of English writing at the department of foreign languages, Khon Kaen University in north-eastern Thailand*. PhD thesis. University of Technology, Sydney: Australia.
- Lightbown, P. M. and Spada, N. (1999 Revised Edition). *How Languages are learned*. Oxford: Oxford University Press.
- Lin, A.M.Y. (2001). Doing -English-Lessons in the Reproduction or Transformation of Social Worlds? In C. N. Candlin and N. Mercer (Eds.), *English Language Teaching in its Social Context*, pp 271-286. London: Routledge.
- McGroarty, M. (1998). Constructive and Constructivist Challenges for Applied Linguistics. *Language Learning*, 48(4), 591-622.
- Mercer, N. (2000). *Words and Minds*. London: Routledge.
- Munro, M. (1998). The effects of noise on the intelligibility of foreign-accented speech. *Studies in Second Language Acquisition*, 20, 139-154.
- Nunan, D. (1989). Hidden agendas: the role of the learner in programme implementation. In R.K. Johnson (Ed.), *The Second Language Curriculum*, pp. 176-188. Cambridge: Cambridge University Press.
- Radnor, H. (2002). *Researching Your Professional Practice: Doing Interpretive Research*. Buckingham: Open University Press.
- Rubin, J. (1975). What the 'Good Language Learner' Can Teach Us. *TESOL Quarterly*, 9(1), 41-51.
- Schwandt, T. A. (1998). Constructivist, Interpretivist Approaches to Human Inquiry. In N. K. Denzin and Y.S. Lincoln (Eds.), *The Landscape of Qualitative Research*, pp. 221-259. Thousand Oaks: Sage Publications.

- Todd, R. W. (2006). The myth of the native speaker as a model of English proficiency. *Reflection*, 8, 1-7.
- Tse, L. (2000). Student Perceptions of Foreign Language Study: A Qualitative Analysis of Foreign Language Autobiographies. *The Modern Language Journal*, 84(1), 69-84.
- Van Lier, L. (1988). *The Classroom and the Language Learner*. London and New York: Longman.
- Van Lier, L. (1996). *Interaction in the Language Curriculum. Awareness, Autonomy and Authenticity*. Longman: London and New York.
- Wells, G. (2003). *Dialogic Inquiry in Education: Building on the Legacy of Vygotsky*. Ontario Institute for Studies in Education. Retrieved from <http://www.oise.utoronto.ca/~gwells/NCTE.html> on 19 February 2016
- Wenden, A. L. (1987). Conceptual Background and Utility. In A. Wenden and J. Rubin (Eds.), *Learner Strategies in Language Learning*, pp. 3-14. London: Prentice Hall.
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice. Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Williams, M. and Burden, R. (1999). Students Developing Conceptions of Themselves as language Learners. *The Modern Language Journal*, 83(2), 193-201.
- Wiriachitra, A. (2002). English language teaching and learning in Thailand in this decade. *Thai TESOL Focus*, 15(1), 4-9.
- Wongsothorn, A., Hiranburana, K., & Chinnawongs, S. (2003). *English language teaching in Thailand today*. Singapore: Eastern Universities Press.
- Wright, T. (1987). *Roles of Teachers & Learners*. Oxford: Oxford University Press.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. 2nd Ed. New York: Harper and Row.

Bhutan's Unique Transition to Democracy and its Challenges*

Kinzang Gyeltshen and Siwach Sripokangkul¹

College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: siwasri@kku.ac.th

Abstract

There was neither external pressure for democracy in Bhutan nor its subjects demanded for it. Further, there was no attempted coup by dictators and military juntas as some of the countries in the world had experienced. The development of Bhutanese democracy was truly special and only one of its kind as it was purely an initiative of the reigning monarchs of Bhutan with devolution and decentralization of power to the citizens by His Majesty the Fourth King Jigme Singye Wangchuck over the course of time. It was a fruit of great efforts and sacrifices, put in by the reigning monarchs for the past several decades for the smooth transition to parliamentary democracy. The democracy was a great gift from the throne. Bhutan became the world's newest and youngest democracy in the spring of 2008. The first-ever multi-party election ended over a century of monarchical rule. Transitions to democracy are often violent and associated with terrible bloodshed elsewhere but Bhutan's unique way of peaceful transition and in a stable manner makes it incredibly special, drawing an attention of the world. Despite successful transition to democracy, it is never free of challenges and limitations. There are some constraints that require special attention for flourishing vibrant democracy.

Keywords: Monarchy; Devolution; Decentralization; Transition; Democracy

*Received February 10, 2017; Accepted April 6, 2017.

Introduction

The Kingdom of Bhutan is a tiny developing Himalayan country in South Asia with a population of a little more than half million. It is one of the Asia's smallest nations, land-locked between the world's largest democracy, India to the South and the powerful emergent economy of China to the North respectively. Bhutan remained isolated from rest of the world for centuries as a sovereign state, largely untouched owing to its geographical location (Sherpa, n.d). Unlike other countries of South Asia, (Chuki, 2015) it never experienced British colonial aggression and remained a sovereign state.

However, the country faced several external threats from Tibet and fought a war for five times during the reign of Zhabdrung Ngawang Namgyal (a Tibetan Buddhist priest: 1594-1651), the unifier of Bhutan as a nation-state (arrived in Bhutan: 1616), the last ending in victory for Bhutan (Ardussi, 2004). On the other hand, there was unending civil strife for over 250 years among the Dzongpons, Penlops (governors of the fortress), and Chieftains (local leaders) of different regions trying to establish their power and supremacy over the other regions. The people were completely exhausted with the internal problem and desperately desired for peace and stability. Thus, the people quitted their power and handed over to Gongsar Ugyen Wangchuck to establish a monarch. Gongsar Ugyen Wangchuck was unanimously enthroned as the first hereditary King of Bhutan on 17th December 1907 by the people at Pungthang Dewa Chenpoi Phodrang (palace of great bliss and happiness – an old capital of Bhutan and the present day known as Punakha), with the signing of Gyenja (An agreement) (Mathou, 2000). The centuries of internal turmoil was culminated by bringing the different governors and Chieftains under his control, establishing much-needed stability and peace in the country (Wolf, 2016). Since then, the Bhutanese people live in complete bliss enjoying the unprecedented peace, stability, and progress under successive monarchs of the Wangchuck dynasty.

Indeed, there was neither external pressure for democracy in Bhutan nor the subjects demanded for it. There was no attempted coup by dictators and military juntas as some Asian countries like Burma, Indonesia, Nepal, Thailand, etc had experienced. Wolf (2016) claimed that the development of Bhutanese democracy was purely an initiative of reigning monarchs of Bhutan and took several decades for its actual realization. His Majesty the King Jigme Singye Wangchuck decided to end his reign by ushering democracy to

Bhutan, envisioning that it would be the best form of government to involve the people for development and sustainability (Phuntsho, 2008). Although, there was strong resistance from the people that they did not want a new form of government, however, His Majesty the King traveled around the country and discussed with the subjects about it and ushered democracy.

Bhutan became the world's newest and youngest democracy in the spring of 2008. The first-ever multi-party election ended over a century of monarchical rule. Transitions to democracy are often violent and associated with terrible bloodshed elsewhere but Bhutan's unique way of peaceful transition and in a stable manner makes it incredibly special, drawing an attention of the world (Ahmed, 2013). Nonetheless, the government needs to focus on numerous issues for redressing such as deprivation of religious figures from participating in the electoral process, aspirant candidates to have a minimum qualification of the university degree, fewer female representatives, the press freedom, falling the things apart, and Nepal refugee problem to ensure healthy and vibrant democracy.

Steady and gradual devolution of Power and Democratization

There are several theories regarding democratic transitions. However, in this paper, I will be focusing on Samuel P. Huntington's theory of "transformation" from his book titled *The Third Wave* to explain the democratic transitions in Bhutan. Huntington (1991) offers his theory of democratic transition in the book by explaining the three types of traditional democratic transitions from authoritarian regimes; transformations, replacements, and transplacements. A transformation occurs when the democratic transition is initiated "from above" by those in power. Furthermore, a replacement is a process of overthrowing the current government by the opposition. A transplacement occurs when there is a compromise between those in the government and the opposition, and both parties agree to democratize.

The type of transition that has taken place in Bhutan is a transformation. Huntington (1991) stated that it is when "those in power in the authoritarian regime take

the lead and play the decisive role in ending the regime and changes into a democratic system. The process of democratization in Bhutan was gradual and exceptional in several manners from rest of the countries in the world. The development of Bhutanese democracy has been marked by a great initiative and active encouragement of monarchs. The journey of democracy in Bhutan originated from the golden throne and not as a result of the outcry of unhappy subjects. Unlike other countries in the world, Bhutan has transitioned peacefully and smoothly from an absolute monarchy to a multi-party democracy without any crisis. Thus, most of the Bhutanese firmly believe and say “It is a precious gift from the golden throne” (Phuntsho, 2008). The development of Bhutanese democracy was well planned by reigning monarchs and took several decades for its actual realization of parliamentary democracy in spring 2008. It will be unjustifiable to directly delve into the challenges of the democracy in Bhutan without flashing on chain of events of democratization. Although in nutshell, the subsequent paragraphs will unfold the gradual and atypical process of democratization in chronological order commencing from 1953 to the present day of modern Bhutan.

Bhutan has been ruled by the successive kings since 1907 and remained independent and largely immune to development until about fifty years ago. The first roads and schools were built in 1960 and began to embrace modernization slowly and the process of modernization brought swift socio-economic advance (Mathou, 2000). With the establishment of the first Tshogdu (National Assembly) of Bhutan in 1953 in Punakha by His Majesty the Third King Jigme Dorji Wangchuck, the seed of democracy was sown then. Initially, there were 36 members - five representatives from dratshang (Monastic Body), 16 nominated government officials, and 15 representatives of the people (National Assembly of Bhutan, n.d.). It was established so that the representatives of the people shall assemble to articulate the issues of the people and provide solutions to their problems, to come up with plans and ideas to benefit the development of the kingdom and strengthen it, and to record accounts of revenues in the Kingdom as well as annual expenditure incurred for the government and for development purposes. The number of National Assembly members increased over the years and there were 150 elected representatives of the people; 6 Royal Advisory Councilors, 35 nominated representatives from the government, and 10 from the clergy. This system is to ensure a democratic governance of the country. The National Assembly of Bhutan was the unicameral

Parliament of Bhutan. Bhutan got its bicameral Parliament (National Council and National Assembly) with the recent introduction of Parliamentary democracy (National Assembly of Bhutan, n.d.). It is the highest decision-making body in the country.

His Majesty reserved the right to amend all its decisions as per the 1954 constitution of the National Assembly. However, it was decided in 1968 that the decisions of the National Assembly would be final and binding. If His Majesty had misgivings about the soundness of the Assembly's decisions, he would address the Assembly to propose to reconsider the decisions but His Majesty would not be permitted to amend them. His Majesty the King proposed to make the National Assembly a sovereign institution and the Assembly members endorsed it. Wolf (2016) stated that for strengthening the National Assembly as a supreme body, His Majesty introduced the vote of no confidence in monarchy despite the Assembly's outright rejection in three consecutive sessions. In addition, the introduction of a vote of no confidence in the Monarchy meant the King surrendering his veto power and vesting all the legislative power in the National Assembly. Exactly after 100 years of progressive monarchical rule, the National Assembly was formally dissolved in 2007 with Bhutan's historic transition to parliamentary democracy in 2008. Further, in 1963, the Lodee Tshogde (Royal Advisory Council) was established to advise the King and the council of ministers on important issues of the nation and to ensure that projects were implemented successfully. The Royal Advisory Council also acted as a bridge between the king, council of ministers and the people, which was another significant step towards democratization.

His Majesty the fourth King was enthroned as the king on 2nd June 1972 and traveled extensively ever since the enthronement and met with the subjects. The development philosophy of Gross National Happiness was propounded by the King in 1970s and all the development policies are being carried out in accordance with the concept to ensure the spiritual well-being of the citizens (Wolf, 2016). The developmental activities were carried out based on collective decisions, considering the people's needs and views. The much-loved and revered fourth king started a process of gradual decentralization and devolution of the administrative power to the districts and sub-district levels by instituting the Dzongkhag Yargay Tshogdu (District Development Assembly) in 1981 (Wolf, 2016). The process of decentralization with administrative and fiscal delegation

to districts and sub-districts was started to facilitate local participation in economic planning. The fourth King has also decentralized and devolved administrative power to the Gewogs (blocks) in 1991 by enacting the first Geog Yargay Tshogchung (Block Development Committee) as a framework for local administration, which was another important move towards decentralization. The blocks are official administrative units, headed by a Gup (village headman).

In 1998, His Majesty the Fourth King empowered the National Assembly to elect the council of ministers who would be entrusted with the responsibility to take care of the governance affairs of the country (Wolf, 2016). The Assembly was also empowered to develop a mechanism for registering a vote of no confidence in King. The prime minister and ministers were elected by the members of the national assembly. The long-standing cabinets were dissolved and transferred full executive power to the newly elected cabinet. The devolution of the power of the King to the cabinet ministers in 1998 was the highest degree of decentralization. Hence, the King began to serve as the Head of the State, thereafter, while the government has been managed by the Prime Minister (Wolf, 2016; Barahona, 2016).

The Election Commission of Bhutan conducted extensive voter education program on the electoral process throughout the country and the mock election was conducted successfully on 21st April 2007 to familiarize the people with the democratic process. There were four fictional parties namely Druk Yellow, Druk Red, Druk Blue, and Druk Green with different manifestos and ideologies (Druk is the Dzongkha word for the thunder dragon, the country's national symbol). The majority of the people voted for Druk Yellow and Druk Red parties during the primary round. The general round of the election was held on 28th May 2007 between the two leading parties and the Druk Yellow Party secured 46 seats in the 47 constituencies (Ahmed, 2013).

The National Council election was conducted on 31st December 2007 in fifteen districts and elected its first National Council (the upper house) of the new bicameral Parliament of Bhutan. However, the elections could not be held in the remaining five districts namely Gasa, Haa, Lhuntse, Thimphu, and Trashiyangtse on 31st December 2007 owing to a single candidate till the last date for filing the nominations. The elections in

these five districts were held on 29th January 2008. The National Council of Bhutan comprised 25 members including five eminent members nominated by the King of Bhutan, in addition to 20 members, who were directly elected from 20 districts.

The two parties namely Druk Phuensum Tshogpa (DPT - the Bhutan Peace and Prosperity Party) and the People's Democratic Party (PDP) were registered by the Election Commission of Bhutan to contest the election. The first election was held on 24th March 2008 for the National Assembly (lower house). The Bhutan Peace and Prosperity Party secured 45 seats, with the People's Democratic Party winning only two seats (Adhikari, 2012). The first democratic local elections were scheduled initially for 2008 but were delayed until 2011. Local elections for districts, blocks, and thromdey (municipality) governments were conducted on different schedules between January and August 2011. The voter participation was comparatively lower than in the previous 80%.

The DPT formed the first democratically elected government and PDP as an opposition party. Upon completion of its five year tenure, the DPT government was dissolved on 20th April 2013. Initially, there were five parties registered for the elections namely Druk Phuensum Tshogpa (DPT), People's Democratic party (PDP), Druk Nyamrup Tshogpa (DNT), Druk Chirwang Tshogpa (DCT), and Druk Kuenam Party. However, only four parties contested the primary round as one party (Druk Kuenam Party) did not fulfill the criteria of furnishing a list of all 47 candidates to the Election Commission of Bhutan. In May 2013, four parties contested the primary round, in which the ruling DPT won 44.52 percent of the votes against the PDP's 32.53 percent. Only the two leading parties in the primary elections contested the second (general) round of elections to the National Assembly. The 2013 election was the second election in the history of parliamentary democracy in Bhutan and the People's Democratic Party (PDP) won an absolute majority, securing 32 of 47 seats in the National Assembly. Although, the DPT was leading during the primary round but secured only 15 seats in the general round of election. On 28th July, the new government, which comprised the first-ever woman minister in Bhutan, was formed by PDP, with Mr. Tshering Tobgay as the Prime Minister and DPT as an opposition party. Parliamentary elections for the National Council took place in April 2013. The 2013 elections were declared as being free and fair by international election observers.

Challenges

It was evident that the process of democratization was peaceful and smooth, which was credited by the international election observers. However, it is not free of challenges. There are several limitations but will focus on some of the deserving issues such as deprivation of religious figures from participating in the electoral process, aspirant candidates to have a minimum qualification of the university degree, less female representatives, the press freedom, falling the things apart, and Nepal refugee problem that need to be given top priority and reviewed for ensuring vibrant democracy.

Deprivation of religious figures from participating in the electoral process

Phuntsho (2008) stated that there are approximately 70,000 monks, nuns, and lay priests in the country and they are deprived from franchising the right to vote. Furthermore, a large number of lay priests in the eastern part of Bhutan are practicing religion and farming simultaneously. In general, 10% of the potential voting body, comprising of religious figures are barred from participating in electoral process as the Election Act of the Kingdom of Bhutan (2008) mandates that religion and religious figures are to remain “above politics”. The Chief Election Commissioner of Bhutan reasoned, “To cast a vote, one has to choose the party; one has to discriminate by doing so” (Phuntsho, 2008). Buddhist monks must transcend worldly discrimination and partiality. The exclusion of them from participating in the electoral process has not only lessened people’s participation in democracy but led to other issues. Some monks have renounced their religious status to franchise their rights to vote and some are in dilemma as to whether they should renounce their religious status to claim their franchise. There is a general feeling among them that they will not be represented qualitatively by the political parties. There is a perceived risk of younger generations neglecting spiritual tradition in the future.

Aspirant candidates should be a university graduate

It is mandatory that all the aspirant candidates of the parliamentary should have a minimum qualification of the university degree from credible institutes to conduct modern political and economic discourse effectively (The Election Act of the Kingdom of Bhutan, 2008). It is also reasoned to ensure better interaction with international counterparts and a university education is considered as an essential criterion for good leadership. Phuntsho (2008) opined that most of the community leaders have a traditional upbringing but do not have modern education as it began in the last half of the 20th century and such a criterion is a great hindrance for them. In addition, the qualification criteria have barred many of the former representatives and community leaders from participating in the race and true democracy may remain forever out of their reach. On the other hand, there is an acute shortage of political aspirants and only two parties were successfully formed in 2008, despite repeated calls to set up political parties. It was difficult for a couple of districts to produce two candidates and most of the candidates who competed in December 2007 for the twenty seats in the national council or the upper house were in their 30s, and some of them were fresh graduates and inexperienced. Bhutan will continue to have a shortage of candidates and less party unless the present criteria are amended.

Fewer women representatives in the parliament and local government

The women of Bhutan have been traditionally entrusted with the responsibilities of running the households and their role in the public sphere has been negligible. Bhutan has undergone vital changes since the introduction of democracy in 2008, providing women with an opportunity to move out of their traditional sphere of work and participate in the public and political arena, which otherwise is dominated by men (Chuki, 2015). The important challenge for the young democracy in Bhutan is the lack of the political participation and representation of women as only a few of them were elected as members of the parliament, a trend no better than other South Asian Countries. Nevertheless, they have made their presence felt in a masculine environment by

demonstrating principled, feminine, political leadership. In fact, they have greatly motivated the young literate women, who aspire to be a member of parliament.

The insignificant numbers of women representatives in the National Assembly and National Council for a democratic country with around 48% of women population are absurd. Both houses are dominated by men and the Cabinet is also male dominated but recently one female minister has been elected. The situation is no better in local government, which is mainly dominated by men. There were only handful of women parliamentarians (ten and six representatives in parliament in 2008 and 2013 respectively) and one woman leader (Village leader) of the 205 village leaders on a local level in 2013 local election. The overall result of the 2013 elections was disappointing when it comes to the representation of women. This unhealthy trend should not continue and Bhutanese politics must encourage women's participation to be in the cabinet, ruling party, the opposition party, National Council, and local government for strengthening democracy and enhancing good governance. It is an indication that there is a need to understand and get a better insight of the issues facing women in politics and find an alternative to bridge the gap. The women leaders will represent around 48% of the population and present the needs and issues of women and children qualitatively different from men.

The Press Freedom

The Constitution of the Kingdom of Bhutan (2008) guarantees the right to free speech, opinion, and expression realizing that the press has a significant role to play in the democratic nation as the watch dog. Freedom House (2015) claimed that at one point of time, Bhutan had been 12 newspapers, six radio stations, one online newspaper, and a number of magazines based in Thimphu, the capital. Mishra (2008) stated that the media outlets are dependent on advertising revenue distributed by state bodies for their survival and the media companies have been performing fantastic jobs for several years covering various issues ranging from societal problems to stories that are critical of the government. However, Bhutan's fragile economic climate continues to pose a challenge for private media companies and the number dwindled over the past years, compelling some media companies to close down recently due to the financial crisis.

As per the findings of the France-based international non-governmental organization, Reporters Without Borders (RWB), Bhutan's press freedom index ranking was at 157 in 2003. Over the years, there has been dramatic improvement following the adoption of the Constitution to other reforms and placed Bhutan at 70. Recently, Bhutan's ranking has rapidly dropped in the last three years in a row by a record 12 places and placed 82, which has become a matter of concern for everyone. Some critics argue that it could be due to the government's increasing intolerant of criticisms, penalizing newspapers by not giving them government advertisements, intimidated or threatened by several players and situations, inaccessible to information, lack of proper legislation such as the Right to Information Act, etc (Dorji, 2013).

However, some are of the opinion that the difference in the ranking could be because of the changes in certain indicators compared to the past years, rapid media progress in other countries while in Bhutan, it may have remained constant in comparison and it is important to know if Bhutanese media is at the same level as others. Irrespective of all these reasons, Bhutan should make a serious note of it and reflect where we have gone wrong in the management of the media and related issues and strive to promote and ensure greater press freedom as soon as possible (Dorji, 2013). It is important to raise the standards of press freedom urgently for fair coverage of the activities in the country and to ensure full public accountability and national integrity. The government must continue to support the growth of media for ensuring vibrant democracy.

Falling the things apart

Solidarity has been always strong in Bhutanese society unlike in the western countries. However, the change is creeping in close-knit Bhutanese society with modernization and development. The evils of modernization have already seeped into its society and the younger generations are greatly influenced by western fashion either through media or studying in abroad (Phuntsho, 2008). Furthermore, the society is experiencing divide between rural and urban societies, have and have-nots, the younger and older generations, men and women. Discotheques, karaoke, and bars have been mushrooming in urban areas and the crimes (drug abuse, thefts, and desecration of chorten - stupas) are increasing, although not at an alarming rate. The people are more

inclined towards materialistic and indulging in unscrupulous acts (smuggling of religious antiques), which is a direct challenge to traditional values. The influence of religion is eroding especially among the younger generations and the intra-family solidarity is declining between urban and rural communities. The traditional values have adapted quite well in some cases and in some other cases they have been suffering from modernization. The majority of the older generations are worried that traditional values will become difficult in the long run and will be at stake. With modernization and democratization, friends and family were fallen apart along political lines while enemies have united under one political party in the villages (Phuntsho, 2008). In order to flourish healthy democracy, a cordial and healthy relationship is critical among different sections of people.

Nepal Refugee problem

Bhutan has three main ethnic groups namely Sharchop of the east, Ngalong from the west are Buddhist and the Lhotsampas of the south are ethnic Nepalese, mostly Hindus and small portion are Christian, who have migrated from Nepal to Bhutan. According to historical records of British Officials Charles Bell and John Claude White, the first time Nepalese were spotted in Bhutan was around 1904 and 1905. They were initially brought into southern Bhutan legally as laborers, known as ‘Tangyas’ and were granted citizenship by an Act of the National Assembly in 1958, considering them genuine citizens of Bhutan. However, many illegal immigrants entered into Bhutan through the porous international border until as late as the early 1980s. Any immigrant who seeped into Bhutan after this date was to be considered as illegal and sent back to their original place – Nepal. However, they have been staying in a refugee camp, the eastern part of Nepal, identifying themselves as Bhutanese refugees. The Royal Government of Bhutan has had several rounds of negotiation with the Government of Nepal and acknowledged that there are some citizens of Bhutan in the camp, who would be repatriated to Bhutan after joint verification.

The evolution of parliamentary democracy from absolute monarchy in Bhutan has been a unique and smooth transition to democratization (Wolf, 2016). Undoubtedly, the credit goes to King for the great initiatives. Unlike a despotic king of Nepal, who clung to power up to the last minute, the situation is reversed in Bhutan. However, the Nepalese

ethnics in the camp were skeptical about the royal intention and the eventual outcome of the current process of democratization in Bhutan. In spite of, the apprehension and misgivings about democracy, the King ushered democracy in 2008. The introduction of democracy has been viewed by them as favorable circumstances for negotiating the refugee problem though it will not be a remedy for all. Bhutan has already made considerable efforts in the bilateral negotiations but could not reach to ultimate solutions owing to numerous problems. Although, most of them are resettled in third countries but there are some refugees in the camp, expecting for repatriation to Bhutan. Frelick (2008) argue that if Bhutan aspires to be truly democratic, it should choose a path of reconciliation with the disenfranchised ethnic Nepalese inside and outside its borders. It may strengthen the hand of the militants and discover that simply holding elections will bring neither real democracy nor peace instead if it deliberately excludes many of its people.

Conclusion:

Bhutan has slowly emerged from isolation and embraced development in the 1960s, experiencing fast socio-economic growth ever since. Bhutan's distinct and incredibly peaceful transition to democracy in 2008 could draw the attention of the world and has been bestowed with the huge responsibility of ensuring vibrant democracy at all times to come. Besides, Bhutan has been increasingly gaining popularity in the international sphere due to its unique development philosophy of "Gross National Happiness", propounded by His Majesty the Fourth King Jigme Singye Wangchuk in 1970s. Despite its tiny size and a population of over half million, Bhutan takes pride in doing the things uniquely from rest of the countries in the world.

On the other hand, some critics argue that the recent transition to democracy is a means to silence political dissent and to secure the monarchy's future as the constitution gives great significance to the king and preserves most royal privileges (Phuntsho, 2008). However, most of the Bhutanese see the royal initiative to democratize as timely. It is also viewed by some Bhutanese that the King's decision to initiate political change must be acknowledged with the inevitable intrusion of modern technology and

recognizing that time is changing. The time for Bhutan's political transition was deliberately chosen as Bhutan cannot remain isolated forever.

Irrespective of all these assumptions, it is critical to understand that no system is free of flaws and weaknesses. Bhutan is no exception and has its own share of challenges ranging from deprivation of religious figures from participating in the electoral process to Nepali refugee problem that need to be redressed. Bhutan should make note of these issues seriously and reflect upon as to how these can be tackled effectively to ensure mass participation representing people from all walks of life and maintaining cordial and healthy relationship among them. Further, it is important to raise the standards of press freedom urgently for fair coverage of the activities in the country and to ensure full public accountability and national integrity for flourishing healthy democracy. Addressing the prevailing issues will enable to take forward the legacy of the philosophy of Gross National Happiness and ensure to flourish healthy and vibrant democracy.

References

- Adhikari, P. (2012, December 24). *Bhutan: Dictated Democracy?* Retrieved from <http://www.cetri.be/Bhutan-Dictated-democracy>
- Ahmed, O. (2013, June 15). *Experiments with democracy in Bhutan*. Retrieved from http://india.blogs.nytimes.com/2013/06/15/experiments-with-democracy-in-bhutan/?_r=0
- Ardussi, J. A. (2004). *Formation of the State of Bhutan ('Bruggzhung) in the 17th Century and its Tibetan Antecedents*. Retrieved from https://www.repository.cam.ac.uk/bitstream/handle/1810/227001/JBS_11_02.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Barahona, H. (2016). Right Human Relations and World Peace. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 288-294.
- Chuki, S. (2015). *Women in Politics in Democratic Transition: The case of Bhutan*. Doctoral Dissertation, Queensland University of Technology.

- Dahlerup, D. (2014). *Women's Under-Representation in Politics in the New Democracy of Bhutan- the need for new strategies*. Stockholm: Bhutan Network for Empowering Women, the Danish Institute for Parties and Democracy, and Stockholm University.
- Dorji, M. (2013, June 2). *Bhutan's press freedom index ranking drops by a record 12 places*. The Bhutanese. Retrieved from <http://thebhutanese.bt/bhutans-press-freedom-index-ranking-drops-by-a-record-12-places/>
- European Parliament-Europa.(2014). *Bhutan and its political parties*. Retrieved from [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2014/542164/EPRS_ATA\(2014\)542164_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2014/542164/EPRS_ATA(2014)542164_REV1_EN.pdf)
- Freedom House. *Bhutan: Freedom of the Press 2015*. Retrieved from <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2015/bhutan>
- Frelick, B. (2008, January 31). *Bhutan's ethnic cleansing*. Retrieved from <http://www.hrw.org/news/2008/01/31/bhutans-ethnic-cleansing>
- Huntington, S.P. (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Oklahoma: University of Oklahoma Press.
- Mathou, T. (2000). The Politics of Bhutan: Change in Continuity. *Journal of Bhutan Studies*, 2(2), 250-262.
- Mishra T. P. (2008). *Press Freedom in Bhutan*. Retrieved from <http://bhutanimedia.blogspot.com/2008/05/press-freedom-in-bhutan.html>
- National Assembly of Bhutan.(n.d.) *History of parliament*. Retrieved from www.nab.gov.bt/en/about/parliament-history
- National Council of Bhutan. (2008). *The Constitution of the Kingdom of Bhutan*. Retrieved from <http://www.nationalcouncil.bt/assets/uploads/files/Constitution%20of%20Bhutan%20English.pdf>
- Phuntsho, K (2008, April 2). *Bhutan's unique democracy: a first verdict*. Retrieved from https://www.opendemocracy.net/article/institutions/bhutan_s_unique_democracy_a_first_verdict

- Press Trust of India. (2014, February 6). *Bhutan's National Assembly passes RTI bill*. Retrieved from http://www.business-standard.com/article/pti-stories/bhutan-national-assembly-passes-rti-bill-114020600888_1.html
- Sherpa, S. (n.d). Bhutan: Between Two Giants. *World Policy Journal*. Retrieved from <http://www.worldpolicy.org/journal/winter2013/bhutan-between-two-giants>
- The Constitution of the Kingdom of Bhutan (2008)*. Bhutan. Kuensel Corporation Ltd.
- The Election Act of the Kingdom of Bhutan (2008)*. Retrieved from http://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Bhutan_Election%20Act_2008_en.pdf
- United Nations Development Program and United Nations Capital Development Fund. (2009).
- Bhutan: Rural Economy Advancement: Poverty Reduction and MDG Achievement*. New York: United Nations Development Program and United Nations Capital Development Fund.
- Wolf, Siegfried O. (2016, February, 24). *Betwixt and between: Bhutan's Royal way to democracy and upcoming challenges*. Retrieved from <http://www.e-ir.info/2016/02/24/betwixt-and-between-bhutans-royal-way-to-democracy-and-upcoming-challenges/>

วัฒนธรรมการเมืองใหม่กระแสวิงสังคมไทยสมานฉันท์ : ความคิดทางการเมือง กระบวนการสร้างความสมานฉันท์ เพื่อท้องถิ่นเข้มแข็ง*

A New Political Culture in Thailand Harmonious Society : Political Thought and Building the Solidarity Process for the Strengthen Local

พรรษา พถมยงกูร
Pansa Bridhyankura

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
79 M.1, Lamsai, Wang-noi, Phra Nakorn Si Ayutthaya 13170, Thailand.
Email: Drpansa@gmail.com

บทคัดย่อ

หากมองในมิติทางการเมืองจะพบว่าสังคมไทยปัจจุบันยังไม่มีวัฒนธรรมการเมืองที่ประชาชนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นทางการเมือง แต่หากมองมิติชุมชนเข้มแข็งสังคมไทยมีวัฒนธรรมการเมืองที่พบว่ามีปัญหา มีความเห็นต่างมีความขัดแย้ง แต่กล้าแสดงความคิดเห็น ยอมรับข้อเท็จจริงส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง วัฒนธรรมการเมืองใหม่กระแสวิงสังคมไทยสมานฉันท์ของประเทศไทย เพื่อท้องถิ่นเข้มแข็งจากชุมชนต้นแบบประยุกต์ใช้กิจกรรมทางการเมืองสร้างชุมชนเข้มแข็งแบบสมานฉันท์ ความขัดแย้งมีอยู่จริงในสังคมไทย ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ภายใต้การขัดเกลาทางพระพุทธศาสนา ในลักษณะเป็นระบบควบคุมสังคมให้สุขสงบ หลักธรรมในลักษณะเป็นกฎ กระบวนการ ขั้นตอนแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

บทความนี้ ให้ความใส่ใจกับคำถาม “สังคมไทยจะสมานฉันท์ทางการเมืองได้ด้วยวิธีการใด” “นักการเมืองจะมีมุมมองใหม่แทนการมองแบบแย่งชิงได้อย่างไร” “พระพุทธศาสนามีหลักธรรมใดมาสร้างรูปแบบการเมืองใหม่เน้นความสมานฉันท์” ที่จะต้องตอบในสถานการณ์ปัจจุบันความขัดแย้ง ความเข้มแข็งของชุมชนจากฐานความขัดแย้งในโอกาสต่อไป นั่นคือการใช้หลักสัจธรรมมาปฏิบัติ เริ่มจาก กายกรรม วาจกรรม มโนกรรม สารณณโกศล สีสสามัญญดา ทิณีสสามัญญดา

คำสำคัญ: วัฒนธรรม; การเมืองใหม่; สมานฉันท์; ท้องถิ่นเข้มแข็ง

*Received January 30, 2017; Accepted April 4, 2017.

Abstract

The Thai society is not currently reconciliation. when looking at the dimension of the city of the people did not dare to show the political opinions, but if the 3D view community empowerment. The Thai society reconciliation community there is a problem with the comment has a conflict, but dare to provide feedback to accept the fact to the community development strong culture of the new city of Thai society reconciliation of Thailand to strengthen the local community template Application Activities create a community empowerment. a reconciliation.

The conflict is actually in the Thai society economic impact to the city of society and culture under Refine the Buddhist temples in a control system to social peace in the Dhamma. As a rule the process steps troubleshooting in the system. This article is to pay attention to the question “Thai society will be reconciliation of the city in any way,” “politicians will have a new View instead of looking at a fight?” “Buddhist Dhamma has come to create a new city highlights solidarity” that will have to be answered in the current situation of conflict the strength of communities from the base of the conflict in the next opportunity. It is used to treat Saraniya-Dhamma start kayakamma vacikamma manokamma Sadharana-bhogi Sila-samannata and Ditthi-samannata.

Keywords: Culture; Political; Reconciliation; Strong Local

บทนำ

ความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2549-2553 สูญเสียชีวิตไม่ต่ำกว่า 100 คน บาดเจ็บรวมถึงผู้สูญหายอีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่ปรากฏข้อมูล ความสูญเสียทางวัตถุ อาคาร สถานที่ต่าง ๆ อีกหลายแห่ง สังคมไทยในห้วงเวลาที่ผ่านมา ประชาชนไม่สามารถพูดคุยเรื่องความคิดเห็นทางการเมืองเป็นการทั่วไป แม้กระทั่งการพูดคุยกับญาติหรือเพื่อนสนิท (วุฒิสาร ตันไชย และคณะ : 2559) การแตกแยกกันเป็นฝักฝ่ายของประชาชนตามความเห็นที่ต่างกันไปตามชั่วคราวเมือง ทำให้ประเทศชาติอ่อนแอ ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ มูลเหตุเริ่มต้นจากอำนาจกิเลสของประชาชนและนักการเมืองที่สมยอม “ไม่มีนักการเมืองที่ไหนไม่โกงกินหรอก แต่ยังโกงให้พอกินน้อยๆ น้อยก็แล้วกัน แล้วบริหารประเทศให้ฉันได้มีอยู่มีกินบ้างนะ” ทูจิตขยายทุกวงการ มีทั้งเห็นด้วยและต่อต้าน

การคอร์รัปชัน และการออกมาแสดงจุดยืนกำจัดคอร์รัปชัน สะท้อนความไม่สมานฉันท์ ความขัดแย้งทางการเมือง การรวมกลุ่ม การสร้างอำนาจต่อรอง ยั่งยืนอยู่กับการปฏิบัติ รัฐประหาร กระบวนการที่แฝงอยู่ในโครงสร้างการเมืองระดับชาติและระดับการเมืองภาคประชาชน มีความขัดแย้ง เกิดกลุ่มสนับสนุนกลุ่มต่อต้านทางการเมือง (สัมภาษณ์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.วราภูมิ สุวะโสภา, 2559) ความขัดแย้งทางการเมืองว่ามีความรุนแรงตั้งแต่ปี 2548 – 2549 เป็นต้นมา และจนถึงปัจจุบันนี้ ก็ยังคงไม่ลดลง แม้ว่าดูเหมือนจะลดน้อยลง เรื่องของการใช้ความรุนแรง แต่ในความเป็นจริงแล้ว ความขัดแย้งไม่ได้ลดลง เพราะฝ่ายที่มีความขัดแย้ง ต่างฝ่ายก็ต่างสร้างสมกำลัง ให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และทิศทางแนวโน้มของปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในอนาคตน่าจะมีความรุนแรงมากขึ้นทุกรูปแบบ (online : 28 ต.ค. 2559) การคอร์รัปชัน และการออกมาแสดงจุดยืนกำจัดคอร์รัปชัน สะท้อนความไม่สมานฉันท์ ความขัดแย้งทางการเมือง การรวมกลุ่ม การสร้างอำนาจต่อรอง วนอยู่กับการปฏิบัติ รัฐประหาร กระบวนการที่แฝงอยู่ในโครงสร้างการเมืองระดับชาติและระดับการเมืองภาคประชาชน มีความขัดแย้ง เกิดกลุ่มสนับสนุน กลุ่มต่อต้านทางการเมือง ((online : 28 ต.ค. 2559) ความขัดแย้งทางการเมืองว่ามีความรุนแรงตั้งแต่ปี 2548 – 2549 เป็นต้นมา และจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งก็ยังคงเหมือนจะลดน้อยลง เรื่องของการใช้ความรุนแรง แต่ในความเป็นจริงแล้ว ความขัดแย้งไม่ได้ลดลง เพราะฝ่ายที่มีความขัดแย้ง ต่างฝ่ายก็ต่างสร้างสมกำลัง ให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และทิศทางแนวโน้มของปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในอนาคตน่าจะมีความรุนแรงมากขึ้นทุกรูปแบบ

สวนดุสิตโพลสำรวจผู้นำชุมชน เผยว่า 34.92% ชี้ให้เห็นความขัดแย้งของนักการเมืองปัญหาชาติ 33.72% เน้นสร้างความรู้ทางการเมือง 54.92% ผากระทุ้งงานยึดประโยชน์ประชาชน 42.58% ให้ฝ่ายค้านค้านสร้างสรรค์ 57.26% ขอนักการเมืองสุจริต 41.75% วอนทหารให้คำนึงถึงชาติ 44.66% จี้ให้ตำรวจเข้มงวด กม. 81.55% เน้นข้าราชการซื้อสัตย์ 52.94% หวังนักวิชาการสอนสิ่งที่เป็ประโยชน์ 47.83% เตือนแดงอย่ารุนแรง 50.52% ขวนเหลือใจมีเหตุผล 38.14% ขอคนทั่วไปใช้สติฟัง 39.47% ดึงผู้นำอย่าเป็นเครื่องมือ 56.79% ขอผู้นำศาสนาฟังจิตสำนึกดี (online : 28 ต.ค. 2559) ปรับพฤติกรรมกลุ่มการเมืองที่สืบทอดเรียนแบบจนเกิดเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง ต่างความคิด ต่างแนวปฏิบัติ ต่างกลุ่มองค์กร นำไปสู่ความขัด

แย้งทางการเมืองไทยมีทั้งผลดีและความผิดพลาด ส่งผลสะท้อนต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย หากการปกครองระบอบประชาธิปไตยสิ่งสำคัญที่สุด คือ เสรีภาพ และความเสมอภาค ความเป็นได้ที่เสรีภาพของประชาชนถูกปิดกั้น และความเสมอภาคในฐานะความเป็นมนุษย์ได้ถูกลดทอนด้อยค่าลงไป (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2558) นำไปสู่การสร้างกระแสทางการเมือง การนำกระแสที่ประชาชนนิยมไปสร้างแรงขับเคลื่อนทางการเมือง เพิ่มพลัง เพิ่มความขัดแย้งทางการเมือง

กระแสทางการเมือง คือ ประชาชนแสดงพฤติกรรมต่อต้านอำนาจรัฐ เกิดกลุ่มต้านอำนาจรัฐ และกลุ่มสนับสนุนอำนาจรัฐ นำไปสู่การสร้างแนวคิดทางการเมือง กระบวนการปลูกฝังอบรมหล่อหลอมกล่อมเกล้าทางการเมืองทั้งทางตรงคือจากสถาบันการศึกษา และทางอ้อม มีวัฒนธรรมที่ต่างกัน (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2551 : 107) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ปรากฏอยู่ในสังคมไทยพลัดเปลี่ยนไปมาในสังคมการเมืองไทยมาโดยตลอด การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยให้เข้มแข็งจึงต้องพิจารณาถึงวัฒนธรรมทางการเมือง และโครงสร้างทางการเมืองด้วย (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559) ประกอบด้วยกลุ่มทางการเมือง อุดมการณ์ซึ่งมีการปรับเปลี่ยน แลกเปลี่ยน ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการเมืองส่งผลกระทบหลากหลายมิติ

วัฒนธรรมการเมืองใหม่กระแสสังคมไทยสมานฉันท์ : ความคิดทางการเมือง กระบวนการสร้างความสมานฉันท์เพื่อท้องถิ่นเข้มแข็ง ซึ่งนำไปสู่การสร้างกระแสการแสดงออกทางการเมืองของสังคมไทยแบบสมานฉันท์ การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองระดับชุมชนสะท้อนการเมืองระดับประเทศ รูปแบบและวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง สู่การยอมรับความแตกต่างของสังคมไทย ก่อเกิดกระบวนการสร้างความสมานฉันท์เพื่อท้องถิ่นเข้มแข็ง การค้นหาชุมชนต้นแบบการเมืองใหม่ และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการวางแผนพัฒนาการเมือง การประยุกต์ใช้กิจกรรมทางการเมืองสร้างชุมชนเข้มแข็ง แบบสมานฉันท์ การขยายแนวคิด องค์ความรู้การเมืองแบบสมานฉันท์สู่องค์กรอื่นๆ โดยเฉพาะสถานศึกษาทุกระดับ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แบบบูรณาการต่อไป

วัฒนธรรมการเมืองใหม่กระแสสังคมไทยสมานฉันท์

วัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเรานับแต่เกิดจนตาย ครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิด และการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ วิธีในการปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนความเชื่อ ความนิยม ความรู้ กติกาทั้งหลายทั้งปวงที่สมาชิกของสังคมได้ตกลงร่วมกันไว้ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ความดีงาม และการปฏิบัติตามความคาดหวังของผู้อื่น วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม มีวิวัฒนาการสืบทอดกันเป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมต้องมีการเรียนรู้ แม้ว่าเป็นการเรียนรู้ แบบไม่รู้ตัวก็ตาม

การเมืองมีความสำคัญต่อสังคมไทย วัฒนธรรมไทย การเมืองแบบไทยๆ สำหรับมนุษย์อย่างมาก ดังจะพิจารณาได้จากนิยามของ อริสโตเติลที่ว่า “มนุษย์คือสัตว์สังคม” (Man is by nature a social animal) (ธรรมบุญ เพ็ญทอง, 2549) วิวัฒนาการและโครงสร้างเกี่ยวกับสังคม มนุษย์หลีกเลี่ยงการเมืองไม่ได้ เพราะการเมืองนั้นช่วยจัดระเบียบทางอำนาจให้กับมนุษย์จนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปลอดภัย และมีประสิทธิภาพในการประกอบกิจการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ความซับซ้อนมีอิทธิพลต่อรูปแบบการเมืองและการปกครองเป็นลูกโซ่กันไป เราอาจมองการเมืองว่าผูกติดกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในมิติของชนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม ปฏิบัติการทางชนชั้นประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการรักษาหรือการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของพลังทางชนชั้นต่างๆ ที่เข้ามาต่อสู้กัน ในพื้นที่ของรัฐแต่ละรูปแบบนำไปสู่ความขัดแย้งและการต่อสู้กันทางชนชั้น

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเก่าที่ใช้อยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง อาทิเช่น วัฒนธรรมการเลือกตั้ง วิธีการเลือกตั้ง ความเชื่อในการเลือกตั้ง หรือ อีกตัวอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม เป็นต้น ผู้คนก็ยังไม่สนใจเรียกร้องสิทธิทางการเมือง ไม่ได้คิดว่าตนมีบทบาทหรืออิทธิพลทางการเมืองต่อระบบ การแสดงบทบาททางการเมืองมักถูกกระตุ้นด้วยผลประโยชน์แทนการแสดงสิทธิทางการเมือง โดยแสดงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่นการไปเลือกตั้ง การไปชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ทำให้ระบบการเมืองไม่มั่นคง ประชาธิปไตยไม่มีเสถียรภาพ และเป็นระบบการเมืองที่เอื้อให้ ทหาร กลุ่มการเมืองบางกลุ่ม พรรคการเมือง แทรกแซงทางการเมือง หรือชักจูงทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งเอื้อต่อการเกิดปัญหา การซื้อสิทธิ์ขายเสียงในการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นอย่างระบบการเมืองในประเทศไทยด้วย เพราะประชาชนไม่ตระหนักในคุณค่าของสิทธิทางการเมืองของตน ผลตามประเทศไทยเกิดความขัดแย้งยากต่อการประสานจากการสำรวจข้อมูลเชิงลึก ผู้ตอบส่วนมากไม่กล้าแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยเฉพาะการระบุชัดเจนว่าตนเองอยู่กลุ่มการเมืองใด สะท้อนความขัดแย้งในสังคมไทยในมิติทางการเมืองอยู่ระดับที่รุนแรง

สังคมไทยปัจจุบันมีภาพลักษณ์ของการขาดความสมานฉันท์อยู่ ตัวชี้วัดที่สามารถบ่งบอกได้ ว่าคนไทยยังมีความสมานฉันท์กันน้อย แบ่งพรรค แบ่งสี เช่น สีเหลือง สีแดง หรือสีอะไรอื่น ๆ แล้วแต่นามอ้างความเห็นไม่ค่อยลงรอยกัน โดยเฉพาะในระดับการเมือง ถ้าฝ่ายหนึ่งต้องการทำอย่างนี้ อีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วย คัดค้านการกระทำดังกล่าวไม่ให้เกิดผลสำเร็จ ใช้สื่อแสดงเหตุผลของตนเองเพื่อให้คนอื่นเข้ามาเป็นเครือข่าย หรือสมัครเป็นสมาชิก หรือเป็นพรรคพวกตนเอง ซึ่งเราจะเห็นได้ในรูปต่าง ๆ ในปัจจุบันปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์ โจมตีและให้ร้ายป้ายสีกันและกันในทางการเมือง โจมตีกันในสื่อจนเป็นปัญหาของสังคม ประชาชนสับสน ใครถูกใครผิดและก่อให้เกิดปัญหาทางการเมือง การเมืองขาดเสถียรภาพมุ่งทำร้าย และสร้างสัญลักษณ์ของฝ่าย ของกลุ่มสี ถกเถียงกันอย่างชนิดไม่ยอมที่จะให้โอกาสแม้แต่พูดแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยเฉพาะการแสดงความคิดเห็นในเวทีสาธารณะ

ข้อดีของการเห็นไม่ลงรอยกัน แสดงออกทางความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาได้อย่างเสรี มีข้อดีอยู่ ก่อให้เกิดการถ่วงดุลกัน ทำให้เกิดความรอบคอบในการที่จะปล่อยให้กลุ่มคนที่กุมอำนาจรัฐ ไม่ให้สามารถทำอะไรตามใจได้โดยไม่ยอมฟังเสียงข้างน้อย การถ่วงดุลอำนาจกันจะทำให้เกิดความรอบคอบขึ้น ก่อให้เกิดการสร้างมุมมองความคิดที่หลากหลายในการพัฒนา ความคิดไม่ถูกจำกัดไว้หรือไม่ถูกบล็อกไว้ ทำให้แต่ละคนสร้างความคิดเห็นได้อย่างเสรีและสามารถนำมาใช้ประโยชน์แก่ประเทศชาติได้ ทำให้เกิดมุมมองทางวิชาการที่หลากหลายและกว้างขวาง การที่คนเราได้แสดงออก อย่างสร้างสรรค์และเสรีจะทำให้เกิดมุมมองทางวิชาการที่หลากหลาย และเป็นอิสระทางความคิดก่อให้เกิดองค์ความรู้และแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

ความขัดแย้งที่มีมิติทางการเมือง

ความขัดแย้งที่มีมิติทางการเมือง กับเป็นความคิดเห็นแตกต่างนำไปสู่การปกป้องผลประโยชน์ การใช้สิทธิแสดงความคิดเห็น การตรวจสอบ ร่วมรับแบ่งปันผลประโยชน์สร้างชุมชนเข้มแข็ง สังคมเข้มแข็ง หนึ่งมองมิติการเมืองแบบสร้างสรรค์ ผูกติดกับประชาสังคมสมัยใหม่ เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่อารยชนหรือเสรีชนใช้ในการประนีประนอม และแบ่งปันผลประโยชน์ ภายในหน่วยการปกครองหนึ่งๆ มีความแตกต่างกันทั้งในทางคุณค่า และความรู้สึก ผูกพันกันได้โดยความภักดีและความรู้สึกผูกพันกับสังคมในการพัฒนาทางการเมือง สังคมจะต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ ความไว้วางใจ ความไม่ไว้วางใจและความสงสัย วัฒนธรรมทางการเมืองจะถูกสร้างขึ้นในสังคมโดยพื้นฐานของความเชื่อ เสรีภาพและการให้ความสำคัญของพลฝ่ายตรงข้าม เพื่อเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น การก่อตัวเป็นองค์การทางสังคม การรวมเป็นองค์การหรือสมาคมแบบจีนมักจะเป็นในระดับญาติมิตร ซึ่งมั่นคงและมีพลัง รักความสงบและการประนีประนอม คนไทยส่วนใหญ่รักความสงบ ไม่นิยมความรุนแรง การเปลี่ยนแปลง ทางการเมืองส่วนใหญ่จึงเป็นไปอย่างสงบค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่มีการเสียเลือดเนื้อมากนัก คนไทยมักหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง มีความอดทนต่อการเอารัดเอาเปรียบ นิสัยถ่อมตัว เกรงใจผู้อื่น รวมทั้งความสุภาพ เมตตาต่อผู้อื่น ตามแบบวัฒนธรรมไทยวัฒนธรรมพุทธ

หลักสาราณียธรรม : หลักสมานฉันท์

หลักสาราณียธรรม ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน คิดถึงกัน ต้องการอยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน บนพื้นฐานความแตกต่าง มีอยู่ 6 ข้อ คือ (ที.ปา.(ไทย) 11/324/321-322)

1. กายกรรม อันประกอบด้วยเมตตา คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เช่นการให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ทำร้ายผู้อื่นที่แสดงความคิดเห็นแตกต่าง ถ้าทำร้ายเขาเราจะอยู่กับใครในสังคม เมตตาต่อเขา เขาก็เป็นเพื่อนรา

2. วลีกรรม อันประกอบด้วยเมตตา คือ การมีวาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พุทธิเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน แสดงความคิดเห็นทางการเมือง นำเสนอข้อมูล คำนึงถึงผลกระทบหลังการพูด เราไม่ต้องการคำพูดไม่จริง ไม่มีเหตุ ผู้อื่นก็เช่นกัน

3. มโนกรรมอัน ประกอบด้วยเมตตา คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการคิดดีต่อกันไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท หากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกันความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม ความขัดแย้งแบ่งฝ่ายจะไม่เกิดขึ้นในสังคมไทย

4. สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ยอมรับ พึงพอใจในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น เสียสละผลประโยชน์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งนี้ในชีวิตจริงไม่ผลประโยชน์ใดเกิดขึ้นแล้ว แบ่งได้เท่าๆกัน การแบ่งปัน เสียสละ จะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

5. สีสสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตามสถานะของตนมีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น นักการเมือง ผู้ทำกิจกรรมทางการเมืองต้องมีศีล อย่างน้อย ศีล 5

6. ทัญญูสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ

ธรรม 6 ประการ เหมาะสำหรับสังคมไทยนำมาสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ ที่ผู้ใดได้ประพฤติ จะเกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกื้อกูลกันไม่ทะเลาะวิวาทกัน อันจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันตลอดไป

การเมืองไทยแบบใหม่สมานฉันท์ คำว่า “สมานฉันท์” หมายความว่า “ความพอใจร่วมกัน” หรือ “ความเห็นพ้องกัน” พื้นฐานสำคัญไปสู่ความเจริญงอกงามของประเทศไทย ของสังคมไทย และของประชาชนชาวไทย “สมานฉันท์” เป็นได้ทั้ง “ผลลัพธ์” และ “วิธีการ” ถ้าเป็น “ผลลัพธ์” เราจะพูดว่า “ขอให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมไทย” เป็นต้น แต่ถ้าพูดว่า “ขอให้เรามาสมานฉันท์กันเถิด” เรากำลังหมายความว่า ขอให้เรามา “ดาเนินการ” ในอันที่จะทำให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้น จะเกิด ความ “สมานฉันท์” จริงแท้ได้ต้องมีทั้ง “กระบวนการ” ที่เห็นพ้องต้องกัน และการบรรลุ “ผลลัพธ์” ที่เห็นพ้องต้องกัน โดยเป็นความเห็นพ้องต้องกันของ “ฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งหมด” กระบวนการสมานฉันท์จะเปิดกว้างและยืดหยุ่นให้มีการจัดการตนเอง และจัดการร่วมกันจนลงตัวได้ในที่สุด ผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย สังคมเป็นปกติสุขได้ต่อเมื่อองค์ประกอบทั้งหมดมีความถูกต้องและเชื่อมสัมพันธ์กันอย่างลงตัว

พระธรรมกิตติวงศ์ (2551 : 6) กล่าวว่า การสร้างความสมานฉันท์ ต้องเริ่มที่ให้อภัย ไม่คิดว่าเป็นศัตรู มีปมใจต่อกัน ไม่พูดร้ายด้วยอารมณ์ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และการวางตัวให้เหมาะสม เคารพผู้ใหญ่ และรู้จักผ่อนปรน

ประเวศ วะสี (2551 : 2) กล่าวว่า ความถูกต้องของบุคคล องค์กร สถาบัน และ ความสัมพันธ์ที่ถูกต้อง คือปัจจัยแห่งความสมานฉันท์ ความถูกต้อง ประกอบด้วย 1. คิดถูก ประกอบด้วย การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน 2. พูดถูก ใช้สัมมาวาจา 3. ทำถูก ไม่ทำร้าย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 4. มีความสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557 : 4) กล่าวถึง “แนวทางสมานฉันท์” ว่าน่าจะ ประกอบด้วยความคิดหลัก 9 ประการ คือ (1) การเปิดเผย (2) ความยุติธรรม (3) ความพร้อมรับผิชอบ (4) การให้อภัย (5) การเคารพความหลากหลายทางศาสนาวัฒนธรรม ส่งเสริมสานเสวนาระหว่างกัน (6) ถือเอาสันติวิธี (7) การเปิดพื้นที่ให้ความทรงจำที่เจ็บปวด (8) มุ่งแก้ปัญหาในอนาคตด้วยจินตนาการ (9) การยอมรับความเสี่ยงทางสังคม เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน

บทสรุป

สังคมไทยปัจจุบันไม่สมานฉันท์เมื่อมองมิติทางการเมือง แต่หากมองมิติชุมชนเข้มแข็งสังคมไทยสมานฉันท์ ชุมชนมีปัญหา มีความเห็นต่าง มีความขัดแย้ง กล้าแสดงความคิดเห็น ยอมรับข้อเท็จจริงส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง วัฒนธรรมการเมืองใหม่กระแสสังคมไทยสมานฉันท์ของประเทศไทยเพื่อท้องถิ่นเข้มแข็งจากชุมชนต้นแบบประยุกต์ใช้กิจกรรมทางการเมืองสร้างชุมชนเข้มแข็งแบบสมานฉันท์หลักพุทธธรรมมาอบรมสั่งสอนให้ประชาชนทำกิจกรรมทางการเมืองแบบใหม่บนพื้นฐานความรัก ความหวังดีต่อกัน หลักสารานิยมธรรม ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ต้องการอยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน บนพื้นฐานความแตกต่าง มีอยู่ 6 ข้อ คือ (1) กายกรรม ทำด้วยเมตตา คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา (2) วาจากรรม พูดด้วยเมตตา คือ การมีวาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พุทธิเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน (3) มโนกรรมคิดด้วยเมตตา คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง (4) สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน (5) สีลสามัญญตา รักษาศีลอย่างเคร่งครัด เหมาะสมและ (6) ทิฐุสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน รวมความคิดที่แตกต่างเป็นภาพรวมของสังคม

การเมืองไทยแบบใหม่สมานฉันท์ เป็นความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน บนพื้นฐานความเมตตา ความหวังดี ทำแล้วเขาคิดถึงเรา ต้องการอยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน กระบวนการสมานฉันท์เปิดกว้างและยืดหยุ่นให้มีการจัดการตนเอง และจัดการร่วมกัน สู่หมู่บ้านต้นแบบ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเห็นแตกต่าง ชื่อนอยู่ มีมุมมองหวังดีต่อกัน แลกเปลี่ยนความเห็น ข้อมูล การขยายข้อมูลที่เป็นจริง เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ส่งเสริม จุดกระแสการเรียนรู้ร่วมกัน ความขัดแย้งมีอยู่ทุกสังคมไทยปรับให้เกิดการสร้างสรรค์

References

- Chinvinitkul, W. (2010). *Religions for Peace*, Interreligious Council of Thailand. Retrtd October 28, 2019, <http://news.sanook.com>.
- Interview. Acting Second Lieutenant Dr.Waraphum Suwasopha. Municipal Clerk Hua Thale, Muang, Nakhon Ratchasima. April 18, 2016.
- Pengtong, T. (2006). *Human Relations and Self Development*. Bangkok: Tamurasaan.
- Phradhamkittivong. (2008). *Buddhist monks with a decade of development*. Bangkok: Printing of religion.
- Phradhamkittivong. (2008). *Buddhism brought to life*. Bangkok: Amarin Printing & Publishing
- Kongkirati. P. (2015). *Prachathipatai nai yuk plian phan*. Bangkok: samesky books.
- Prawet Wasi. (2008). *Instillation Awareness of Citizenship in Democratic Life*. bangkokbiznews,
- Manager%Online. (2014).*political News*. Retrtd October 28, 2019, <http://www.mager.co.th>.
- Sathanand, C. (2014). *Peace Theory / culture*. Bangkok: Ruankaew printing
- Suksai, P. Political Situation 2004-2010. Retrtd October 20, 2019, http://www.loveuthailand.com/site_id.
- Tanchai, W. and Other. (2016). *Sustainable Reconciliation in Thailand Nonthaburi*: King Prajadhipok's Institute.
- Thai PBS. (2016). *Reconciliation : a time bomb or exit Thailand?*. Retrtd October 20, 2019, from <http://www.fes-hailand.kijhltoomorg/ate%>
- Thamrongthanyawong, S. (2008). "The Backgrounds, Political Culture and Political Participation of Thai Youth Leaders"Research Reports Public Administration National Institute of Development Administration.
- The Secretarial of The House of Representatives. (2016). *Political Culture and Democracy Development*. Bangkok : Samatham.

ดัชนีสันติภาพโลกและสถานการณ์สันติภาพในสังคมไทย*

Global Peace Index and Peace Situation in Thailand

ชลัท ประเทืองรัตนา

Chalat Pratheuangrattana

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า

The office of Peace and Governance, King Prajadhipok's Institute, Thailand.

Email: chalat@kpi.ac.th

บทคัดย่อ

สถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพได้จัดทำดัชนีสันติภาพโลก โดยวัดและเปรียบเทียบความสงบสุขของ 163 ชาติ มาเป็นเวลา 10 ปี ได้นิยามสันติภาพเป็น 2 ประเภทคือ สันติภาพเชิงบวกและสันติภาพเชิงลบ แต่ในการวัดสันติภาพในโลก ใช้การวัดจากสันติภาพเชิงลบเท่านั้นเนื่องจากสามารถวัดได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีข้อมูลครบถ้วนมากกว่าสันติภาพเชิงบวก สันติภาพเชิงลบประกอบด้วย 3 ด้านหลัก 23 ตัวชี้วัด ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ สถานการณ์ด้านสันติภาพในโลกในปัจจุบัน ในภาพรวมมีสันติภาพลดลงในเชิงเปรียบเทียบ และมีช่องว่างมากขึ้นของสันติภาพระหว่างประเทศที่มีสันติภาพสูงที่สุดกับต่ำที่สุด โดยเฉพาะในทวีปตะวันออกกลางและแอฟริกาตอนเหนือมีสถานการณ์สันติภาพลดลง มีความขัดแย้งเข้มข้นเพิ่มขึ้น ทั้งจากการก่อการร้าย มีผู้เสียชีวิต ผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นจำนวนมาก สำหรับประเทศไทยปีนี้อยู่ในอันดับที่ 125 ดีขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา แต่หากเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในเอเชียแปซิฟิกจาก 19 ประเทศ ประเทศไทยได้อันดับ 17 อยู่เกือบอันดับท้ายสุด สำหรับในอนาคตมีแนวโน้มที่จะมีการวัดสันติภาพในโลกโดยใช้สันติภาพเชิงบวกต่อไป

คำสำคัญ: ดัชนี; ตัวชี้วัด; สันติภาพ

*Received October 3, 2016; Accepted January 19, 2017.

Abstract

The Institute for Economics and Peace-IEP has conducted research to measure and compare peace of 163 countries over 10 years. IEP recognized two types of peace: positive and negative peace. The resulting measure of global peacefulness is based on only negative peace because it is more concrete, easier to measure, and consequently there is more complete data than there is regarding positive peace. Negative peace is composed of three main domains and 23 quantitative and qualitative indicators. At present overall global level of peace continues to deteriorate while the gap between the most and least peaceful countries continues to widen. The Middle East and North Africa regions especially have seen level of peace deteriorate significantly due to terrorism causing the deaths of many refugees and displaced persons. For Thailand, the current rank of 125 is better than the prior year. In comparison with 19 countries in the Asia Pacific, Thailand ranks 17, or nearly the last. In the future the trend is to measure global peace by positive peace.

Keywords: Index; Indicators; Peace

บทนำ

ความขัดแย้งที่ขยายตัวเป็นความรุนแรงจนกระทั่งถึงระดับสงคราม มีทั้งที่เป็นสงครามภายในประเทศ (Non-Interstate War) และสงครามระหว่างประเทศ (Interstate War) อย่างไรก็ตาม สงครามระหว่างประเทศมีแนวโน้มลดลง ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เช่น ในปี พ.ศ.2536 และพ.ศ.2537 ไม่มีสงครามระหว่างประเทศเกิดขึ้นแม้แต่ครั้งเดียว แต่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นส่วนมากเป็นสงครามภายในประเทศ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 1) ความขัดแย้งด้านการปฏิวัติและอุดมการณ์ (Revolution/Ideology Conflict) รวมถึงการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของการปกครองในรัฐ เช่น เปลี่ยนแปลงจากระบบทุนนิยมมาเป็นสังคมนิยม การเปลี่ยนแปลงจากระบอบเผด็จการมาเป็นประชาธิปไตย และการเปลี่ยนแปลงจากรัฐทางโลกมาเป็นรัฐอิสลาม เป็นต้น 2) ความขัดแย้งด้านอัตลักษณ์/การแบ่งแยก (Identity/Secession Conflict) เกี่ยวข้องกับชุมชน การขึ้นอยู่ด้วยธรรมชาติของกลุ่ม ซึ่งรวมถึงการต่อสู้เพื่อให้ได้อำนาจในการปกครองตนเอง การแบ่งแยกดินแดน 3) ความขัดแย้งภายในกลุ่ม (Factional Conflict) รวมถึงการรัฐประหาร และการต่อสู้กันเพื่อแย่งอำนาจภายในรัฐของผู้นำเพื่อให้มีอำนาจในการปกครอง (Ramsbotham et al., 2011)

สันติภาพ (Peace) เป็นสิ่งที่ทุกสังคมพึงประสงค์ ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา และต้องหาทางในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น แนวทางหนึ่งในการป้องกันและจัดการกับความขัดแย้งรุนแรงสามารถกระทำได้โดยหาข้อมูลความรุนแรงของแต่ละพื้นที่ในเชิงเปรียบเทียบ รวมถึงหาสาเหตุของความขัดแย้งดังกล่าว และหาผู้ที่มีศักยภาพในการป้องกันและจัดการกับปัญหานั้นได้ การทราบถึงข้อมูลดังกล่าวอย่างเพียงพอจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่างเที่ยงตรงและทันเวลา ภายใต้หลักความมีเหตุผลมิใช่การใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์ในการแก้ไขปัญหาเท่านั้น ในต่างประเทศมีการสร้างระบบข้อมูลเฝ้าระวัง (Early Warning) เพื่อป้องกันความขัดแย้งรุนแรง เป็นการระบุถึงประเภทของความขัดแย้ง รวมถึงการประเมินว่าใกล้จะเกิดความรุนแรงขึ้นมากน้อยเพียงใด ตัวอย่างเช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์จะมีโอกาสเกิดขึ้นได้มากในประเทศที่เป็นรัฐล้มเหลว (State Failure) และมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นต้น เพื่อให้หลักนิติธรรมได้พิทักษ์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ขัดแย้งกันโดยการปลุกปั่นของนักการเมืองและพรรคการเมืองทุกพรรคที่ทุจริตคอร์รัปชันร่วมกับข้าราชการและนักธุรกิจการเมือง (Srivithaya, 2015) นอกจากนี้ นักเศรษฐศาสตร์ได้ใช้การเฝ้าระวังโดยทำนายว่าประเทศที่มีรายได้ต่ำ การกระจายทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียมสูงและเน้นการส่งออกผลผลิตทางการเกษตรมีความเสี่ยงที่จะเกิดความขัดแย้งได้อย่างยาวนาน

สถาบันด้านสันติภาพในโลกหลายแห่งได้จัดทำฐานข้อมูลดัชนี (Index) และตัวชี้วัด (Indicator) สันติภาพในภาพรวมของโลก ยกตัวอย่างเช่น 1) ตัวแบบจำลองด้านความขัดแย้ง (Conflict Simulation Model)-KOSIMO ฐานข้อมูลนี้เป็นการวัดความขัดแย้งที่กลายเป็นความรุนแรงและสามารถจัดการความขัดแย้งนั้นได้ พัฒนาโดย University of Hidelberg 2) ฐานข้อมูลความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ พัฒนาโดย Escola de Cultura de Pau (ECP) Autonomous University ในบาร์เซโลน่า เป็นการวัดกิจกรรม

ด้านการสร้างสันติภาพ เช่น สถานะของการเจรจาสันติภาพ การทำงานของคณะกรรมการสร้างสันติภาพของสหประชาชาติ การปลดอาวุธและการคืนสู่สังคม เป็นต้น 3) ดัชนีสันติภาพโลก (Global Peace Index)-GPI จัดทำโดยสถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพ (Institute for Economics and Peace)-IEP (Ramsbotham et al., 2011) ฐานข้อมูลทั้ง 3 ด้านนี้ ดัชนีสันติภาพโลกมีความเป็นระบบและต่อเนื่องมากที่สุด ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นศึกษาถึงดัชนีสันติภาพโลกจัดทำโดยสถาบันเศรษฐศาสตร์และการเมืองในประเด็นภาพรวมของสถานการณ์สันติภาพในโลกและประเทศไทย รวมถึงตัวชี้วัดด้านสันติภาพทั้งเชิงบวกและเชิงลบ สำหรับประโยชน์ที่ได้รับนอกจากจะทำให้ทราบถึงสถานการณ์สันติภาพในโลก อันดับในด้านสันติภาพของประเทศไทยในเชิงเปรียบเทียบซึ่งจะนำไปสู่การเร่งพัฒนาสันติภาพของสังคมไทยให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนในสันติภาพด้านต่างๆของเรา ยังรวมถึงการนำข้อมูลที่ได้มาแก้ปัญหาโดยภาครัฐและสังคมได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นหากมีการเผยแพร่ข้อมูลจากรายงานที่เป็นระบบ อาจทำให้ความรุนแรงเกิดขึ้นในสังคมได้ต่างๆที่มีข้อมูลเพียงพอในการนำไปใช้ป้องกันและจัดการกับปัญหา นอกจากนี้ ในอนาคตยังสามารถนำตัวชี้วัดทั้งด้านสันติภาพเชิงบวกและเชิงลบไปพัฒนาต่อยอดให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยต่อไป

แนวคิดด้านสันติภาพ

นิยามสันติภาพจากรายงานดัชนีสันติภาพโลก ปีค.ศ. 2015 และค.ศ.2016 จัดทำโดย สถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพ (Institute for Economics and Peace, 2015) ได้แบ่งสันติภาพเป็น 2 ประเภทคือ สันติภาพเชิงลบและสันติภาพเชิงบวก ตามที่บิดาแห่งสันติภาพในตะวันตก Galtung (1996) ได้กำหนดไว้คือ

1. สันติภาพเชิงลบ (Negative Peace) ปราศจากความรุนแรง (The Absence of Violence) หรือปราศจากต่อความกลัวต่อความรุนแรง (The Absence of Fear of Violence) ไม่มีสงคราม ไม่มีการสู้รบและไม่มี ความรุนแรงในทางกายภาพ ความรุนแรงดังกล่าวสามารถสัมผัสหรือมองเห็นได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม สันติภาพในเชิงลบเป็นส่วนหนึ่งของสันติภาพเชิงบวก

2. สันติภาพเชิงบวก (Positive Peace) คือทัศนคติ (Attitude) สถาบัน (Institutions) และโครงสร้าง (Structures) ในการทำให้สังคมมีสันติภาพที่ยั่งยืน และให้สภาพแวดล้อมในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ จากความหมายสันติภาพในเชิงบวกที่ระบุมา มีความหมายกว้างที่ครอบคลุมถึงทัศนคติและความคิดเห็นของคนที่ไม่เน้นความเกลียดชังซึ่งกันและกัน รวมถึงสถาบัน กลไกและโครงสร้างในสังคม ที่ไม่ตัดสินใจรวมศูนย์อำนาจ อันจะส่งผลให้สังคมเกิดสันติภาพได้ สันติภาพเชิงบวกกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่เห็นชัดเจนเหมือนสันติภาพเชิงลบ แต่มีความสำคัญมากในการผลักดันหรือส่งผลให้เกิดหรือไม่เกิดความรุนแรงขึ้นได้

นอกจากการแบ่งสันติภาพเป็นเชิงบวกและเชิงลบแบบตะวันตกแล้ว สันติภาพในมุมมองของพระพุทธศาสนา โดยพระธรรมปิฎก พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมปญฺญ) พระไพศาล วิสาโล ดิข นัทธ อินท์และพระมหาธรรมา ธมฺมหาโส ได้แบ่งสันติภาพเป็นสันติภาพภายในและสันติภาพภายนอก สันติภาพภายในหมายถึงสภาวะที่จิตของปัจเจกที่หลุดพ้นจากกิเลสหรือจากการครอบงำของสิ่งต่างๆ ซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกภาวะนี้ว่า “นิพพาน” สันติภาพภายนอก หมายถึง สภาวะที่บุคคล หรือสังคมไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก และความสามัคคีผสมกลมกลืนระหว่างมนุษย์ด้วยกัน มีเสรีภาพและเคารพในสิทธิมนุษยชน (Phramaha Hansa Dhammhaso, 2011) เป็นสันติภาพ คือ ความสงบ ปราศจากความขัดแย้ง ความรุนแรง การเอาเปรียบระหว่างคนกับคน คนกับสัตว์ และคนกับสิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกันโดยเอื้อผลประโยชน์อย่างมีดุลยภาพและเกิดสันติสุข (Phrakhruprachoteraranakorn, 2015) เป็นการสร้างสันติภาพภายในซึ่งเกิดจากฐานจิตที่ประกอบด้วยเมตตาที่พัฒนามาจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แล้วแผ่สันติภาพภายในนั้นให้กระจายไปสร้างสันติภาพภายนอก (Sompong, 2016) เป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถสร้างความสงบสุขในสังคมโลกผ่านการผสมผสานที่เหมาะสม (Kaewpetch, 2016)

นอกจากการจัดทำดัชนีชี้วัดด้านสันติภาพในระดับโลก มีการวัดสันติภาพในระดับประเทศในหลายประเทศ เช่น แอฟริกาใต้ จัดทำโดย Institute for Justice and Reconciliation (IJR) มีการวัดสถานการณ์ด้านสันติภาพและความปรองดองในระดับประเทศ ที่เรียกว่า SA Reconciliation Barometer Survey ในด้านของเชื้อชาติ ชนชั้น ความไม่เท่าเทียมกัน(คนจน คนรวย) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจในสถาบันทางการเมือง และความมั่นคงของมนุษย์ รายงานสำรวจอุณหภูมิวัดความปรองดองของแอฟริกาใต้ ได้ให้ความหมายของการสร้างความปรองดอง โดยสรุปจาก Charles Villa Vicencio (2013) Louis Kriesberg (2007) และ Galtung (1996) การสร้างความปรองดอง (Reconciliation) มีการให้คำนิยามที่แตกต่างหลากหลาย เป็นได้ทั้งเป้าหมาย (Goal) และกระบวนการ (Process) เป้าหมายจะเกี่ยวข้องกับอนาคตที่พึงประสงค์ เป็นสิ่งที่อยากให้เกิดขึ้นในสังคม สำหรับกระบวนการ จะเกี่ยวข้องกับภายหลังจากความรุนแรงเกิดขึ้นแล้วจะมีกระบวนการอย่างไรในการจัดการกับปัญหาที่ผ่านมา (Institute for Justice and Reconciliation, 2013) นักวิชาการบางท่านเห็นว่าสันติภาพเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความปรองดอง โดยได้ระบุว่าจะองค์ประกอบของการสร้างความปรองดองประกอบด้วย 1)ความจริง (Truth) 2)ความยุติธรรม (Justice) 3)ความเมตตา (Mercy) และ4)สันติภาพ (Peace) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ความเป็นหนึ่งเดียว การอยู่ดีกินดี ความปลอดภัย การให้ความเคารพ ความรู้สึกการเป็นอิสระเนื่องจากการได้รับการปลดปล่อยจากความรู้สึกด้านลบ (Lederach, 1997)

อนึ่งแนวคิดสันติภาพมีความเชื่อมโยงกับธรรมาภิบาล และสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน โดยธนาคารโลกได้กำหนดตัวชี้วัดธรรมาภิบาลไว้ 6 ตัวชี้วัด ซึ่งมีประเด็นด้านสันติภาพรวมอยู่ด้วย ประกอบด้วย 1) เสียงเรียกร้องและการรับผิดชอบ (Voice and Accountability) 2) เสถียรภาพทางการเมืองและการปลอดจากความรุนแรง (Political Stability and Absence of Violence/Terrorism) 3) ประสิทธิภาพของรัฐบาล (Government Effectiveness) 4) คุณภาพของกฎหมาย กฎ ระเบียบ (Regulatory Quality)

5) นิติธรรม (Rule of Law) และ 6) การควบคุมคอร์รัปชัน (Control of Corruption) (World Bank Group, 2016)

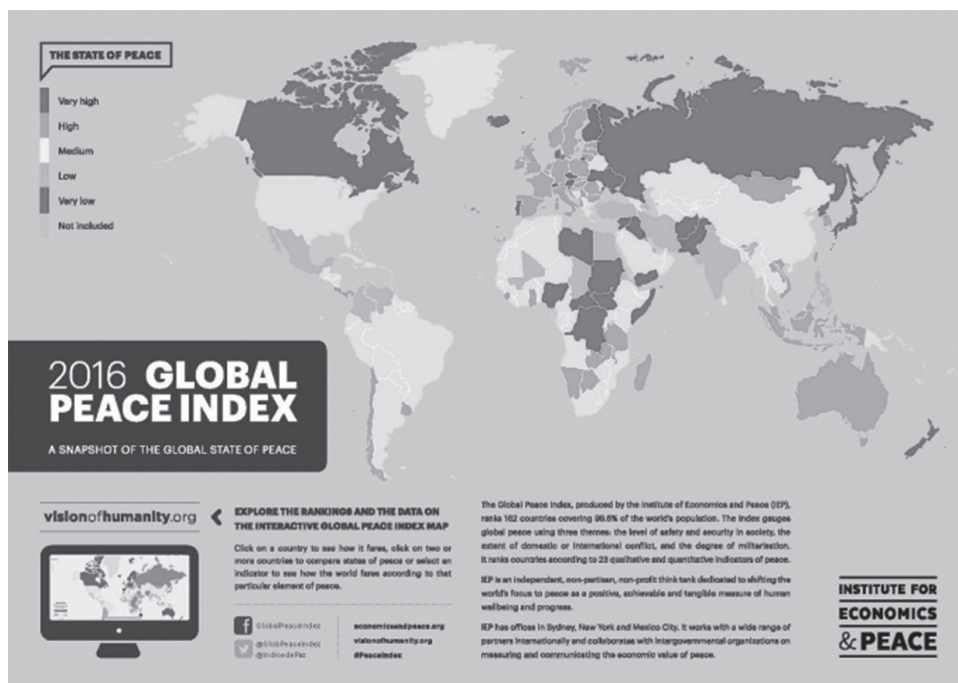
กล่าวโดยสรุปทางตะวันตกให้ความหมายของสันติภาพไว้ 2 ประเภทคือสันติภาพเชิงบวกและสันติภาพเชิงลบ แต่ทางตะวันออกในมุมมองของพระพุทธศาสนาได้แบ่งสันติภาพเป็นสันติภาพภายในและสันติภาพภายนอก โดยให้ความสำคัญกับจิตที่สงบ ไม่คิดเบียดเบียนคนอื่น ส่วนแนวคิดสันติภาพของทางตะวันตกมีความสอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดและตัวชี้วัดในด้านธรรมาภิบาล ดังนั้น การขับเคลื่อนแนวคิดสันติภาพสู่การปฏิบัติจึงควรที่จะพิจารณาถึงศาสตร์และสาขาวิชาอื่นๆ มาบูรณาการเข้าไว้ด้วยกัน

สถานการณ์ด้านสันติภาพในโลกและสถานการณ์ด้านสันติภาพในสังคมไทย

จากรายงานดัชนีสันติภาพโลก ปีค.ศ. 2016 สถานการณ์ด้านสันติภาพในโลกในปัจจุบัน ภาพรวมในโลกมีสันติภาพลดลงหากเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา และมีช่องว่างมากขึ้นของสันติภาพระหว่างประเทศที่มีสันติภาพสูงที่สุดกับต่ำที่สุด โดยมีจำนวนประเทศ 81 ประเทศที่มีสันติภาพมากขึ้น และ 79 ประเทศที่มีสันติภาพลดลง ประเทศที่มีสันติภาพมากขึ้นอย่างก้าวกระโดดในเชิงเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา 5 ประเทศคือ ปานามา ไทย ศรีลังกา แอฟริกาใต้และมอริทาเนีย โดยมีภาพรวมทางด้านการทหารในการรักษาสันติภาพดีขึ้นโดยเฉพาะด้านงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากสหประชาชาติ สำหรับประเทศที่มีสันติภาพลดลงอย่างมากในเชิงเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา 5 ประเทศคือ เยเมน ยูเครน ตุรกี ลิเบียและบารห์เรน เนื่องจากสถานการณ์การก่อการร้ายและความไม่เสถียรภาพทางการเมือง

ภาพรวมในตะวันออกกลางและแอฟริกาตอนเหนือที่เรียกรวมๆว่า MENA (Middle East and North Africa) มีสถานการณ์สันติภาพลดลง ความขัดแย้งเข้มข้นเพิ่มขึ้น ทั้งจากการก่อการร้าย มีผู้เสียชีวิตผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นจำนวนมาก ในช่วง ปีค.ศ. 2007-2015 มีผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นประมาณ 60 ล้านคนมากกว่า 10% เป็นประชากรของอิรักและซีเรีย ประเทศที่ครองอันดับด้านสันติภาพสูงที่สุดและต่ำที่สุดด้านละ 5 อันดับ ประกอบด้วย ประเทศที่ครองอันดับด้านสันติภาพสูงที่สุดคือ 1) ไอร์แลนด์ 2) เดนมาร์ก 3) ออสเตรเลีย 4) นิวซีแลนด์ และ 5) โปรตุเกส ประเทศที่ครองอันดับด้านสันติภาพต่ำที่สุด คือ 1) ซีเรีย 2) ซูดานใต้ 3) อิรัก 4) อัฟกานิสถาน และ 5) โซมาเลีย

สำหรับประเทศไทยปี ค.ศ. 2016 สถานะของสันติภาพอยู่ในระดับกลางหรือระดับที่ 3 จาก 5 อันดับ (โปรดดูภาพที่ 1 สถานะของสันติภาพในโลก) อยู่ในอันดับที่ 125 ดีขึ้นกว่าปีที่ผ่านมาอย่างก้าวกระโดดขึ้นมา 9 อันดับ จากอันดับ 134 ของปีที่แล้ว เนื่องจากมีตัวชี้วัดหลายด้านดีขึ้นคือ ด้านความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน การประท้วงรุนแรงลดลง อัตราอาชญากรรมลดลง ประชากรในเรือนจำลดลง หากเปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนพบว่าอันดับของไทยดีกว่าฟิลิปปินส์เท่านั้น ส่วนที่เหลือประเทศเพื่อนบ้านมีอันดับสันติภาพต่ำกว่าประเทศไทย โดยมีรายละเอียดคือ ฟิลิปปินส์ อันดับ 139

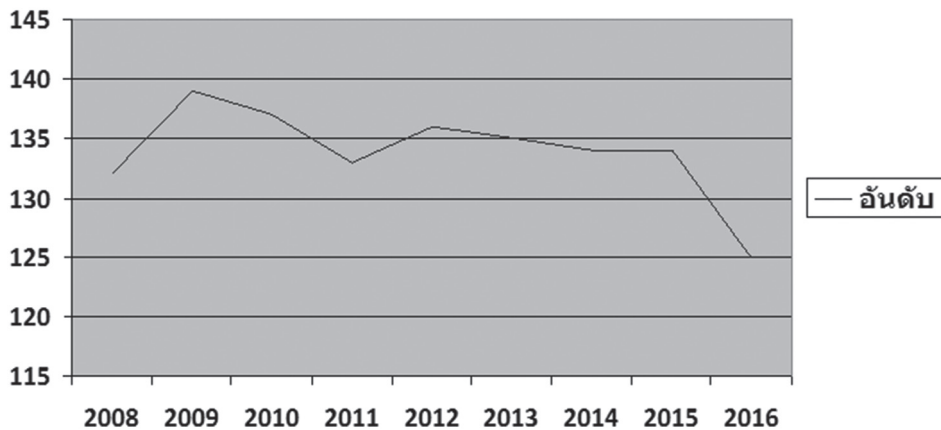

ภาพที่ 1 : สถานะของสันติภาพในโลกในปีค.ศ.2016

ที่มา : Institute for Economics and Peace. (2016)

เวียดนาม อันดับ 59 สาธารณประชาธิปไตยประชาชนลาวอันดับ 52 อินโดนีเซียอันดับ 42 มาเลเซียอันดับ 30 สิงคโปร์อันดับ 20 หากเปรียบเทียบกับในระดับเอเชียแปซิฟิก ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 17 จาก 19 ประเทศ อันดับดีกว่าฟิลิปปินส์กับเกาหลีเหนือเท่านั้น โดยมีนิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย สิงคโปร์และมาเลเซียครอบอันดับ 1 ถึง 5 ตามลำดับ

กล่าวอย่างเจาะจงถึงสถานการณ์ด้านสันติภาพในประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.2008-2016 กล่าวได้ว่าสถานการณ์ด้านสันติภาพมีอันดับไม่เปลี่ยนแปลงมากนักในช่วงเกือบ 10 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยได้อันดับ 130 กว่าขึ้นไปมาโดยตลอด จาก 162 ประเทศ งานด้านสันติภาพของไทย จึงยังคงต้องปรับปรุงและเร่งพัฒนาอีกมาก ยกเว้นในปลายสุดเราได้อันดับที่ 125 ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น (โปรดดูภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 : อันดับสันติภาพประเทศไทยตั้งแต่ปีค.ศ.2008-2016

ที่มา : Institute for Economics and Peace. (2016)

ที่มาของตัวชี้วัดและการเก็บข้อมูลสันติภาพเชิงลบ

ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา สถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพ ได้พัฒนาดัชนีสันติภาพทั้งดัชนีเชิงลบและเชิงบวกขึ้นมา แต่การวัดระดับของสันติภาพในประเทศต่างๆ เน้นวัดสันติภาพในเชิงลบ ไม่ได้วัดสันติภาพในเชิงบวก เนื่องจากการวัดสันติภาพเชิงลบมีความสลับซับซ้อนน้อยกว่า และวัดได้ง่ายและชัดเจน ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก (Domains) มี 23 ตัวชี้วัด และแต่ละตัวชี้วัดมีการให้คำอธิบายตัวชี้วัดและแหล่งข้อมูลอ้างอิงมาจากทั่วโลก เช่น Uppsala Conflict Data Program (UCDP), Gibney (Political Terror Scales), UNHCR, IEP-Global Terrorism Index, International Centre for Prison Studies โดยมีรายละเอียดตัวชี้วัดดังนี้

1. ความขัดแย้งภายในและระหว่างประเทศที่ยังดำรงอยู่ (Ongoing Domestic and International Conflict) เป็นการวัดจากการรับรู้ของคนในด้านอาชญากรรม การรับรู้ด้านความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน การรับรู้ด้านเสถียรภาพทางการเมืองและอัตราอาชญากรรม รวมถึงจำนวนครั้งที่มีการสู้รบ การสู้รบกันยังคงดำรงอยู่หรือไม่ มีตัวชี้วัดจำนวน 6 ตัว ประกอบด้วย 1) จำนวนและระยะเวลาของความขัดแย้งภายในประเทศ 2) จำนวนของผู้เสียชีวิตจากความขัดแย้งภายในประเทศ 3) จำนวนของผู้เสียชีวิตจากความขัดแย้งภายนอกประเทศ 4) จำนวน ระยะเวลาและบทบาทในความขัดแย้งภายนอก 5) ความเข้มข้นของความขัดแย้งภายใน 6) ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

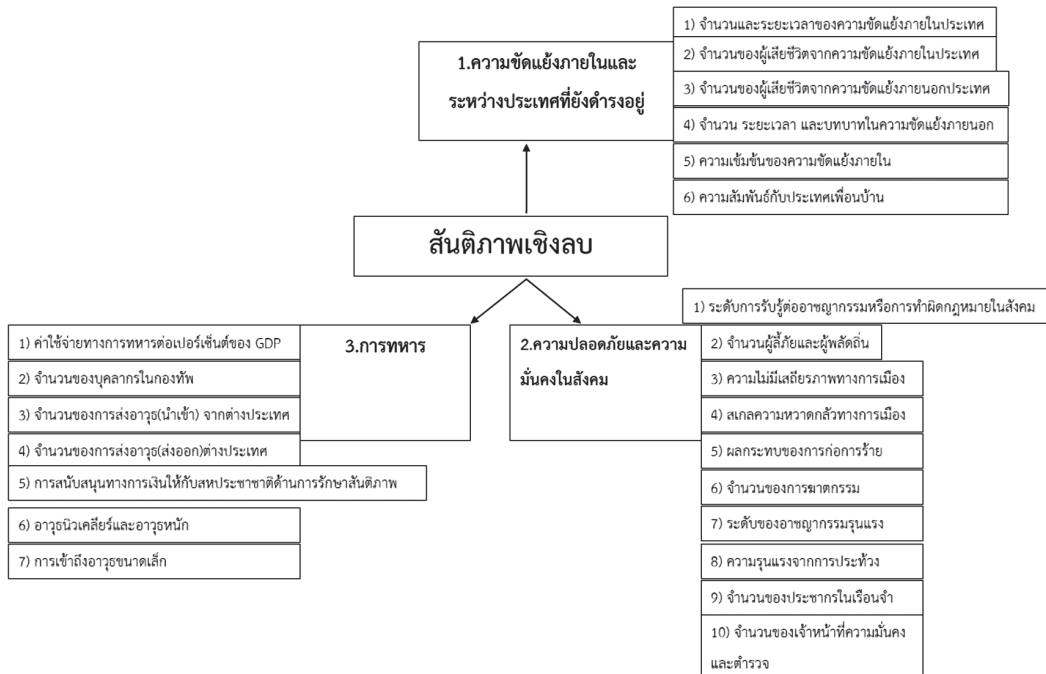
2. ความปลอดภัยและความมั่นคงในสังคม (Societal Safety and Security) หมายถึงจำนวนและความถี่ของสงครามและความรุนแรงภายในและภายนอกประเทศโดยวัดจำนวนผู้ลี้ภัยจาก

สงคราม จำนวนของการฆาตกรรม จำนวนประชากรในเรือนจำ จำนวนเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง วัดความสูญเสียจากการก่อการร้าย วัดการรับรู้ด้านความไว้วางใจต่อคนในสังคม ด้านนิติธรรมในสังคม วัดความมีเสถียรภาพทางการเมืองว่ามีมากน้อยเพียงใด และผลกระทบจากการประท้วงว่าจะมีมากน้อยเพียงใดในอนาคต มีตัวชี้วัดจำนวน 10 ตัว ประกอบด้วย 1) ระดับการรับรู้ต่ออาชญากรรมหรือการทำผิดกฎหมายในสังคม 2) จำนวนผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่น 3) ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง 4) สเกลความหวาดกลัวทางการเมือง 5) ผลกระทบของการก่อการร้าย 6) จำนวนของการฆาตกรรม 7) ระดับของอาชญากรรมรุนแรง 8) ความรุนแรงจากการประท้วง 9) จำนวนของประชากรในเรือนจำ 10) จำนวนของเจ้าหน้าที่ความมั่นคงและตำรวจ

3. การทหาร (Militarization) งานด้านการทหารและการสนับสนุนปฏิบัติการสันติภาพทางทหารของสหประชาชาติ เป็นการประเมินค่าใช้จ่ายทางการทหารว่ามีมากหรือน้อยในเชิงเปรียบเทียบกับ GDP รวมถึงประเทศต่างๆสนับสนุนเงินให้สหประชาชาติรักษาสันติภาพมากน้อยเพียงใด และวัดจำนวนของอาวุธและบุคลากรในกองทัพ อีกทั้งประเมินว่าการเข้าถึงอาวุธขนาดเล็กทำได้โดยง่ายหรือไม่ มีตัวชี้วัดจำนวน 7 ตัว ประกอบด้วย 1) ค่าใช้จ่ายทางการทหารต่อเปอร์เซ็นต์ของ GDP 2) จำนวนของบุคลากรในกองทัพ 3) จำนวนของการส่งอาวุธ (นำเข้า) จากต่างประเทศ 4) จำนวนของการส่งอาวุธ (ส่งออก) ต่างประเทศ 5) การสนับสนุนทางการเงินให้กับสหประชาชาติด้านการรักษาสันติภาพ 6) อาวุธนิวเคลียร์และอาวุธหนัก 7) การเข้าถึงอาวุธขนาดเล็ก

ตัวชี้วัดดังกล่าวจำนวน 23 ตัว มีทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณวัดจาก 162 ประเทศ ตัวชี้วัดได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการอิสระผู้เชี่ยวชาญนานาชาติ (Expert Panel) ในปีค.ศ. 2007 และทบทวนในปี ค.ศ. 2015 ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพจัดกลุ่มได้ 5 กลุ่ม (5 Groupings) โดยวัดระดับ 1-5 และตัวชี้วัดเชิงปริมาณจัดกลุ่มเป็น 10 กลุ่ม (10 Groupings) จากนั้นไปหามา การวัดสันติภาพวัดจากทั้งภายในประเทศ 60 % และภายนอกประเทศ 40 % การเลือกเปอร์เซ็นต์ดังกล่าวมาจากคณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisory Panel)

The Economist Intelligence Unit (EIU) มีบทบาทสำคัญในการประเมินและให้คะแนนตัวชี้วัดด้านคุณภาพ รวมถึงเชิงปริมาณเฉพาะกรณีที่ข้อมูลไม่ครบถ้วน EIU จะช่วยกันวิเคราะห์และเติมเต็มข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ ขั้นตอนการทำงานในส่วนของการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมีดังนี้ 1) แต่ละประเทศวิเคราะห์คะแนนตัวชี้วัดคุณภาพ และใช้ A digital platform 2) ผู้อำนวยการภูมิภาคใช้ A digital platform ในการตรวจสอบคะแนน 3) คะแนนตัวชี้วัดถูกตรวจสอบโดย EIU 4) ถ้าคะแนนตัวชี้วัดถูกตั้งคำถาม EIU ผู้อำนวยการภูมิภาคและผู้อำนวยการระดับประเทศจะหารือกันหาข้อตกลงในคะแนน 5) คะแนนถูกประเมินโดยคณะกรรมการที่ปรึกษาก่อนขั้นสุดท้าย 6) ถ้าคณะกรรมการที่ปรึกษามีข้อสงสัย จะมีการหารือกันโดย EIU ผู้อำนวยการภูมิภาคและผู้อำนวยการระดับประเทศ

ภาพที่ 2 : ดัชนีสันติภาพเชิงลบ

ที่มา : Institute for Economics and Peace. (2016)

ตัวชี้วัดสันติภาพเชิงบวก

สำหรับสันติภาพเชิงบวกงานของสถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพเน้นการอธิบายกรอบแนวคิดและรายละเอียดตัวชี้วัด โดยกำหนดขึ้นมาเพื่อให้เห็นความสำคัญของปัจจัยเหล่านี้ว่าส่งผลกระทบได้ต่อสันติภาพเชิงลบ ถ้าหากสันติภาพเชิงบวกดี สันติภาพเชิงลบจะดีขึ้นหรือมีสงครามน้อยลง สันติภาพเชิงบวกรวมสันติภาพในเชิงลบเข้าไปด้วย รวมถึงสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า รวมถึงทัศนคติ สถาบัน โครงสร้าง ในการทำให้สังคมมีสันติภาพที่ยั่งยืน และให้สภาพแวดล้อมในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ สันติภาพเชิงบวกใช้วัดความยืดหยุ่นของประเทศ การปรับตัว และการฟื้นกลับคืนจากสภาวะช็อก กล่าวได้ว่า สันติภาพเชิงบวกกับสันติภาพเชิงบวกนั้นมีความสัมพันธ์กัน ยกตัวอย่างเช่น โดยทั่วไประดับของความเป็นเมืองสูงขึ้น (Urbanization) จะนำไปสู่ระดับสันติภาพที่สูงขึ้น รวมถึงในทางกลับกันถ้าหากขาดหลักนิติธรรมในการบริหารประเทศ หรือมีระดับของความคับข้องใจระหว่างกลุ่มสูงและระดับความไม่เท่าเทียมกันสูง เช่นในด้านรายได้จะทำให้สันติภาพลดลง มีความรุนแรงสูงขึ้น สันติภาพเชิงบวกประกอบด้วย 8 ด้านหลัก (Domains) แต่ละด้านมี 3 ตัวชี้วัด รวมเป็น 24 ตัวชี้วัด แต่ละตัวชี้วัดมีการให้คำอธิบายตัวชี้วัดและแหล่งข้อมูลที่อ้างอิงมาจากทั่วโลก เช่น Heritage Foundation, World Bank, UNDP, Freedom House, Reporters

without Borders, Fund for Peace, Transparency International ประกอบด้วย (Institute for Economics and Peace, 2016)

1. รัฐบาลที่ทำหน้าที่ดี เช่น วัดคุณภาพของการให้บริการสาธารณะ คุณภาพของการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เสรีภาพของพลเรือน มีตัวชี้วัดจำนวน 3 ตัวประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพของรัฐบาล 2) นิติธรรม 3) วัฒนธรรมการเมือง

2. สภาพแวดล้อมทางธุรกิจดี เช่น วัดเสรีภาพของปัจเจกในการทำงาน วัดผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติต่อหัวประชากร มีตัวชี้วัดจำนวน 3 ตัวประกอบด้วย 1) ความง่ายในการทำธุรกิจ 2) เสรีภาพด้านเศรษฐกิจ 3) GDP ต่อ Capita

3. การกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม เช่น วัดดัชนีอายุคาดเฉลี่ย วัดการกระจายของรายได้หรือการบริโภคระหว่างปัจเจก และวัดอัตราของประชากรที่ดำรงชีพต่ำกว่า 2 ดอลลาร์ต่อวัน มีตัวชี้วัดจำนวน 3 ตัวประกอบด้วย 1) ดัชนีอายุคาดเฉลี่ย (อายุโดยเฉลี่ยของประชากรที่คาดว่าจะมีชีวิตอยู่) 2) ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ (Gini Coefficient) 3) ประชากรดำรงชีพต่ำกว่า 2 ดอลลาร์ต่อวัน

4. การยอมรับในสิทธิของคนอื่น เช่น วัดความร่วมมือของกลุ่มอัตลักษณ์ต่างๆ ภายในสังคม วัดเสรีภาพทางการเมือง และวัดการไม่ได้รับประโยชน์ของผู้หญิงใน 3 ด้าน คือ อนามัยเจริญพันธุ์ การเสริมพลัง และตลาดแรงงาน มีตัวชี้วัดจำนวน 3 ตัวประกอบด้วย 1) การปรองดองระหว่างกลุ่ม 2) ดัชนีการเสริมพลัง (Empowerment index) 3) ดัชนีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ

5. ความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้าน เช่น วัดจำนวนนักท่องเที่ยว ต่อจำนวนประชากรภายในประเทศ วัดทัศนคติของสังคมต่อชาวต่างชาติว่ารู้สึกเป็นปฏิปักษ์หรือไม่ มีตัวชี้วัดจำนวน 3 ตัวประกอบด้วย 1) จำนวนนักท่องเที่ยว 2) การบูรณาการในภูมิภาค 3) ความเป็นปฏิปักษ์ต่อต่างชาติ

6. การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร เช่น วัดระดับเสรีภาพของสื่อมวลชน วัดระดับความปลอดภัยของนักข่าวต่างชาติและจำนวนมือถือที่ลงทะเบียนต่อ 1,000 คน มีตัวชี้วัดจำนวน 3 ตัวประกอบด้วย 1) ดัชนีเสรีภาพของสื่อมวลชน 2) ดัชนีเสรีภาพของสื่อโลก 3) โทรศัพท์มือถือที่ลงทะเบียน

7. ระดับของทุนทางมนุษย์ เช่น วัดเปอร์เซ็นต์ของประชากรในการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา วัดเยาวชนอายุ 15-29 ปี ใน 5 ด้าน การศึกษา สุขภาพ การอยู่ดี มีงานทำ การมีส่วนร่วมของประชาชนและการมีส่วนร่วมทางการเมือง และจำนวนของการตีพิมพ์ด้านวิทยาศาสตร์ มีตัวชี้วัดจำนวน 3 ตัวประกอบด้วย 1) การเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา 2) ดัชนีการพัฒนาเยาวชน 3) การตีพิมพ์ด้านวิทยาศาสตร์

8. การคอร์รัปชั่นระดับต่ำ เช่น วัดมุมมองในด้านอำนาจรัฐที่กระทำต่อเอกชน วัดความแตกแยกของผู้นำและสถาบัน และวัดคอร์รัปชั่นในภาคเอกชน มีตัวชี้วัดจำนวน 3 ตัวประกอบด้วย 1) การควบคุมการคอร์รัปชั่น 2) ผู้นำที่แตกแยก 3) มุมมองต่อการคอร์รัปชั่น

สรุป

ฐานข้อมูลตัวชีวิตในระดับโลกที่ได้รับการยอมรับและอ้างอิงเป็นจำนวนมากของสถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพ ซึ่งดำเนินการมาครบรอบ 10 ปี สำหรับประเทศไทยแม้ว่าในปีนี้จะได้อันดับดีขึ้นสู่อันดับที่ 125 แต่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้อันดับ 130 กว่ามาโดยตลอดจาก 162 ประเทศในภาพรวมแล้วยังต้องดำเนินการปรับปรุงอีกมากทั้งในด้านความขัดแย้งภายในหรือระหว่างประเทศ ความปลอดภัยและความมั่นคงในสังคมและการทหาร การวัดสันติภาพดังกล่าวเน้นเฉพาะสันติภาพเชิงลบที่มองเห็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน หรือมีข้อมูลในเชิงประจักษ์ ในอนาคตหากมีการวัดในด้านสันติภาพเชิงบวกแล้วเราอาจพบกับปัญหาอื่นๆอีกเป็นจำนวนมากตามมา ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ดีในการเร่งสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นต่อไป

สถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การวัดสันติภาพในเชิงบวกในอนาคตอันใกล้ อย่างไรก็ตามการวัดสันติภาพเชิงบวกมีความสลับซับซ้อน คงไม่สามารถวัดได้ในทุกด้าน อาจต้องพิจารณาเลือกตัวชีวิตในบางด้านและบางตัวชีวิต การวัดดังกล่าวมีความท้าทายมากถ้าหากสามารถดำเนินการวัดต่อไปได้ เนื่องจากไม่ได้วัดเพียงแต่ความรุนแรงทางตรงที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจน แต่สันติภาพเชิงบวกนั้นจะส่งผลให้ไม่เกิดสงครามในหมู่มวลมนุษยชาติและความเป็นธรรมขึ้นในสังคม อย่างไรก็ตามการวัดสันติภาพเชิงบวก มีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับธรรมาภิบาล และประชาธิปไตย หากจะดำเนินการในเรื่องดังกล่าวควรจัดทำควบคู่กันไป ไม่ควรแยกส่วน เพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง

การวัดสถานการณ์ด้านสันติภาพในโลกเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ แต่ไม่ใช่งานที่สมบูรณ์เนื่องจากบริบทของแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน การบูรณาการงานด้านสันติภาพในมุมมองตะวันตกและตะวันออกเข้าไว้ด้วยกันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง หากจะมีการพัฒนาตัวชีวิตด้านสันติภาพในบริบทของสังคมไทยอย่างเจาะจงควรพิจารณาและคำนึงถึงสันติภาพในบริบทอื่นๆด้วย เช่น ในมุมมองพระพุทธศาสนาได้แบ่งสันติภาพเป็นสันติภาพภายในและสันติภาพภายนอก สันติภาพภายในหมายถึงสภาวะที่จิตของปัจเจกที่หลุดพ้นจากกิเลสหรือจากการครอบงำของสิ่งต่างๆ สันติภาพภายนอก หมายถึง สภาวะที่บุคคล หรือสังคมไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก และความสามัคคีผสมกลมกลืนระหว่างมนุษย์ด้วยกัน มีเสรีภาพและเคารพในสิทธิมนุษยชน การพัฒนาต่อยอดสร้างตัวชีวิตในด้านสันติภาพสำหรับสังคมไทยจึงควรบูรณาการสันติภาพของตะวันตกกับสันติภาพของตะวันออกตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในส่วนของวิธีการวัดหรือการเก็บข้อมูลสามารถดำเนินการได้ทั้งในทางปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป โดยไม่จำเป็นต้องนำตัวชีวิตของตะวันตกมาใช้ทุกตัว แต่เลือกตัวชีวนำมาบูรณาการให้เข้ากับหลักการและบริบทสังคมไทย งานที่อาจจะศึกษาต่อไปได้คือการศึกษาเปรียบเทียบตัวชีวิตทางตะวันตกทั้งสันติภาพเชิงบวกและสันติภาพเชิงลบกับตัวชีวิตตามหลักการของพระพุทธศาสนาให้เห็นถึงความเหมือนและความต่าง อันจะนำมาซึ่งการเลือกใช้ตัวชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทยต่อไป

References

- Galtung, J. (1996). *Peace By Peaceful Means*. Oslo: International Peace Research Institute.
- Institute for Economics and Peace. (2015). *Global Peace Index 2015*. Retrieved October 10, 2016, from <http://www.visionofhumanity.org>.
- Institute for Economics and Peace. (2016). *Global Peace Index 2016*. Retrieved October 10, 2016, from <http://www.visionofhumanity.org>.
- Institute for Justice and Reconciliation. (2013). *SA Reconciliation Barometer Survey 2013*. Retrieved October 11, 2016, from <http://www.ijr.org.za/political-analysis-SARB.php>.
- Institute for Justice and Reconciliation. (2015). *SA Reconciliation Barometer Survey 2015*. Retrieved October 11, 2016, from <http://www.ijr.org.za/political-analysis-SARB.php>.
- Kaewpetch, U. (2016). Buddhism and Postmodernity as the Path of Autonomy Leading to Mutual Understanding and Peace. *Journal of MCU Peace Studies*. 4(2), 295-312.
- Lederach, J. P. (1997). *Building Peace : Sustainable Reconciliation in Divided Societies*. Washington, DC : United States Institute of Peace Press.
- Phrakhruprachoteraranakorn. (Noi Sirisuk). (2015). The Buddhist Peace : The Idea and role in Peace building of Thai Buddhist monks. *Ph.D. in Social Sciences Journal*. 5(2), 107-118.
- Phramaha Hansa Dhammhaso. (2011). *Buddhist Nonviolent: Integrating the Principles and Instruments of Conflict Management*. Bangkok : 21 Century.
- Ramsbotham, O., Woodhouse, T. & Miall, H. (2011). *Contemporary Conflict Resolution*. (Third Edition). UK : Polity Press.
- Sompong, S. (2016). A Critical Analysis of Communication Pattern for Peace in the Online Media by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Komchadluek.Net. *Journal of MCU Peace Studies*. 4(1), 137-154.
- Srivithaya, S. (2015). The Rule of Law and the Reconciliation by Buddhist Ways in Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*. 3(2), 20-29.
- World Bank Group. (2016). *Worldwide Governance Indicator 2016*. Retrieved October 12, 2016, from <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>.

สัมภเวสี : บริบทและนัยของภาษาบาลี ในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนไป*

Sambhavesi: Its Context and Meaning of Pali Term in Changing Society

¹พระมหาโกมล กมโล, พระราชเวที (สุรพล) และพระมหาภูมิชาย อคฺคปณฺโณ

¹Phramaha Komon Kamalo, Phrarajvetee (Suraphol)

and Phramaha Phumchai Aggapaṭṭhiko

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhagosa Campus,

Hom Kret, Sam Phran, Nakhon Pathom 73110, Thailand

¹E-mail: Pali.2015Kamaro@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและนัยของคำว่า สัมภเวสี ที่มีความหมายคลาดเคลื่อนจากรากศัพท์เดิม โดยผ่านสื่อต่างๆ ที่ไม่ตรงกับความหมายเดิมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา การตีความคำว่า สัมภเวสี คลาดเคลื่อนจากความหมายเดิม เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเนื้อหาของศัพท์ที่ใช้ มีสาเหตุมาจากบริบททางสังคมและนัยทางการเข้าใจของผู้ใช้ศัพท์นั้นไม่ได้นิยามศัพท์ให้ชัดเจนก่อน แต่อาศัยนัยของตนเองตีความและนำมาใช้กับสาธารณชนจนทำให้เกิดความเข้าใจผิดและมีความเห็นผิดทั้งนี้เป็นเพราะความไม่เข้าใจถึงสาระสำคัญที่เป็นต้นเค้าจุดประสงค์เดิมของพระพุทธเจ้า และมีสาเหตุมาจากการรับแนวคิดเชิงตัวตนแบบศาสนาเทวนิยมและลัทธิชนเชื้อเชิงบังคับให้บริโศก ซึ่งเป็นการหยิบฉวยอันตรายสติปัญญา และต้องการใช้ศัพท์เพื่อหวังผลประโยชน์ในการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อให้เกิดความยึดถือเป็นตัวตน ซึ่งหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาถือเป็นมัจฉาทิฎฐิ อีกอย่างหนึ่งมักมีการอ้างอิงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา แต่กลับนำมาใช้ในบริบทที่ต่างกัน ทำให้เกิดความเชื่อถือผิดพลาดจากเป้าหมายเดิมของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ผู้ทำสื่อโทรทัศน์ต้องการให้ผู้ชมเกิดความตรึงใจ โดยสร้างเนื้อหา 2 ส่วนคือ 1) เนื้อหาเชิงพึงพอใจ ปรากฏเป็นพระเอก-นางเอก และการต่อสู้กันระหว่างฝ่ายธรรมและอธรรม และ 2) เนื้อหาเชิงลึกลับ ซึ่งบริบทและนัยของสัมภเวสีที่ถูกคิดสร้างเพื่อเพิ่มจำนวนของผู้ชมในลักษณะที่ 2 คือ ความตื่นตันทันทีโดยปราศจากการตรวจสอบจากแหล่ง ข้อมูลดั้งเดิมที่ถูกต้อง อาจเป็นอันตรายและนำไปสู่การทำลายสาระที่แท้จริงได้

คำสำคัญ: สัมภเวสี; บริบท; มัจฉาทิฎฐิ

Abstract

This academic paper aims at criticizing meaning and context of Sambhavesi which has a discrepancy meaning from original term of Buddhism used by Medias. Reinterpretation the term 'sambhavesi' causing the discrepancy of original term happens because of modifying contents of term with recent social contexts and recognized meaning of term users. They did not define exact term before but intentionally interpreted by themselves then bring such meaning to public. Not only wrong interpretation but also misunderstanding and wrong views occur without re-correcting. This happens because of the lack of understanding the authentic teaching and purpose of Buddhism. And other reason is that discrepancy is caused by self-attachment used by theistic religion as well as advertisement propaganda of enforced consumption. The commercial approaches seek mindless audiences and mislead to cling self-attachment which is root of wrong views in the sense of Buddhism.

In other hand, there found the reference to original teaching of Buddha using same term but in different contexts which later causing mistakes from true aim of Buddhism. Various television organizers always lead emotion of audiences through impressive contents; 1) impressive contents e.g. heroic stories and fighting between the righteousness and demons and 2) horrific and excitement contents. Context and meaning of Sambhavesi appear in second content, horrific and excitement for commercial interest and increasing audience amounts. Without recheck from original source of Buddhism or experts, it may cause or even dismiss true essence of original purpose.

Keywords: Sambhavesi; context; wrong views

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ที่หลั่งไหลเข้าสู่สังคมไทย โดยเฉพาะสื่อที่นำเสนอเรื่องราวลึกลับทางวิญญาณซึ่งเชื่อกันว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์สามารถบันดาลผลดีและผลร้ายให้ผู้คนอันส่งผลต่อความคิดเห็นของคนและสังคม คำศัพท์ต่างๆ ที่มาจากรากศัพท์เดิมของภาษาบาลีเป็นภาษาที่พระพุทธศาสนาบัญญัติไว้ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงเพื่อให้เกิดสติปัญญารู้แจ้งตามความเป็นจริง ดังคำว่า สัมภเวสี ที่สื่อปัจจุบันนำเสนอต่อสาธารณชน หมายถึงวิญญาณหรือผีเร่ร่อนที่ตายก่อนกำหนดอายุขัยต้องเที่ยวพเนจรจนหมดอายุขัยในโลกมนุษย์แล้วจึงไปเกิดในภพภูมิของตนได้ซึ่งคนทั่วไปเข้าใจมีความหมายคลาดเคลื่อนไปจากเดิมที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนา ทำให้มีความเชื่อในทางที่ผิดคิดว่าเป็นเช่นนั้น ทั้งที่ความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ จึงเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนจากหลักทางพระพุทธศาสนาเถรตรงอย่างมาก เนื่องมาจากสื่อในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ถูกใช้เพื่อชักชวนให้เชื่อและทำตามอันเป็นวิธีการในการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อประโยชน์เชิงผลกำไร

สังคมไทยที่เปลี่ยนไปสู่กระแสนิยมบริโภคสื่อตลอดเวลาได้กลายเป็นเงื่อนไขให้วิถีชีวิตเดิมต้องผูกพันอยู่กับความเจริญทางวัตถุ เน้นกระแสวัตถุนิยม พัฒนาด้านมิติของคนและการปรับโครงสร้างของระบบต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ขาดพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม ส่งผลให้พบกับอุปสรรคปัญหาที่ท้าทายการตัดสินใจอย่างมาก ทำให้เกิดความอ่อนแอของสังคมไทยในยุคเน้นวัตถุนิยม เพราะขาดการกลั่นกรองและเลือกใช้วัฒนธรรมต่างๆ อย่างเหมาะสมนี้เอง จึงก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาและจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต (Office of The National Economic and Social Development Board, 2000) การบริโภคที่ขาดสติปัญญาพิจารณาเป็นปัญหาสำหรับคนในสังคมไทยปัจจุบันเป็นอย่างมากโดยเฉพาะเยาวชนไทยที่มีนิสัยวัตถุนิยม ตกเป็นเหยื่อของการบริโภคที่ขาดสติปัญญา การไม่รู้จักคิด การบริโภคโดยไม่ใช้สติปัญญาของเยาวชน มิได้เป็นสิ่งที่บั่นทอนศักยภาพการแข่งขันของประเทศในอนาคตเท่านั้น หากแต่ยังทำลายอนาคตของตัวเยาวชนเองและทำลายเศรษฐกิจของครอบครัวอีกด้วย (Puchthonglang & Puchthonglang, 2016) ความก้าวหน้าทางสังคมที่เน้นวัตถุนิยมและเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง จึงมีงานวิจัยมากมายที่ชี้ให้เห็นถึงสังคมที่เป็นอันตรายทำให้สังคมไทย หมกมุ่น เชื้อถือ ชื่นชมหลงใหลกับค่านิยมทางสังคมที่เน้นวัตถุนิยมมากเกินไปจนเกิดความพหุติ จนละเลยการยึดมั่นในศาสนธรรม กระบวนการควบคุมปัจจัยสิ่งแวดล้อมรอบข้างที่เป็นพิษต่อสังคม นับวันจะทำได้ยากขึ้นจนหลายเรื่องไม่สามารถควบคุมได้ จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องพัฒนาคุณภาพคน โดยเน้นการสร้างคุณลักษณะที่ดีของบุคคล ให้เป็นคนมีคุณธรรมและมีความรู้ด้านพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง (Wongwanich et al., 1997) สามารถถ่ายทอดคำสอนได้อย่างระบบ เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวทางที่เหมาะสม ในการนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป (Barahona, 2016)

ปัญหาหลายๆ อย่างที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่เน้นทางด้านวัตถุมากเกินไป และมีความเชื่อถือที่คลาดเคลื่อนไปจากเดิมนั้น ส่วนหนึ่งนอกจากเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์แล้วยังเป็นผลมาจากการตีความ

หรือความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาที่คลาดเคลื่อนโดยเชื่อมกับความเชื่อดั้งเดิมที่ฝังรากลึกในจิตใต้สำนึกและจากสื่อต่างๆ ที่ผู้บริโภคสื่อชาวโยนิโสมนสิการมิได้พิจารณาและตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนว่าถูกต้องหรือไม่ ดังคำว่า สัมภเวสี ที่มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากความหมายดั้งเดิมในพระพุทธศาสนาที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ นั่น เป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันทำให้เห็นถึงความอ่อนแอของสังคมไทยที่ขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง เป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อนวัตกรรมและวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยโดยรวม

สัมภเวสี: ภาษาและการตีความที่คลาดเคลื่อน ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสังคม

ภาษาเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญในการติดต่อสื่อสารของคนแต่ละชาติ ที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันจึงเป็นเรื่องปกติที่จะมีการนำภาษาของชนชาติอื่นมาใช้ ภาษาไทยเป็นอีกภาษาหนึ่งที่มีการนำคำจากภาษาอื่นมาใช้อยู่มาตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีการนำคำมาจากภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมร เป็นต้น โดยเฉพาะภาษาบาลีที่มีอยู่ในภาษาไทย สาเหตุมาจากการยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาของชนชาติไทยเป็นสำคัญ จึงเป็นประเด็นปัญหาว่าภาษาบาลีที่ไทยเรานำมาใช้กันยังคงความหมายดั้งเดิมหรือเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมไทยซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามเนื้อหาและเหตุการณ์ทางสังคม

ปัจจุบันภาษาบาลีมีอิทธิพลต่อภาษาไทยอย่างยิ่ง สิ่งที่เห็นได้ชัดคือการรับเอาคำจากภาษาบาลีมาใช้เป็นจำนวนมาก มีหลายคำนำมาใช้แล้วมีความหมายเปลี่ยนไปทำให้เข้าใจและเชื่อถือกันผิดๆ เช่น คำว่า คนแก่-อาวุโส โมโห-โกรธา วาสนา-บุญบารมี ทิฐิ-ถือถือดี สัมภเวสี-ผีหรือวิญญาณเร่ร่อน เป็นต้น ในประเด็นปัญหานี้ ผู้เขียนขอกล่าวถึงคำว่า สัมภเวสี ที่มีความหมายเปลี่ยนไปจากหลักฐานทางพระพุทธศาสนาเดิมจนเกิดความเห็นคลาดเคลื่อนไปว่า วิญญาณเป็นอมตะจากความเชื่อที่ว่า “ร่างกายเท่านั้นที่ตายไป ส่วนวิญญาณหาได้ตายไปไม่” (Pantharangsi, 1999, Wongdhamma, 2008)

สัมภเวสี เป็นประเด็นหนึ่งที่คนในสังคมไทยรู้จักแต่เข้าใจความหมายผิดไป คำว่า สัมภเวสี นี้แปลว่า ผู้ต้องเกิด คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าคนตายขณะยังไม่สิ้นอายุขัย เป็นวิญญาณตายโหง อาจถูกชาตกรรมถูกทำร้ายจนตาย ประสบอุบัติเหตุตายหรือเป็นโรคระบาดตาย เป็นต้น ผู้ตายด้วยกรรมเหล่านี้ วิญญาณจะวนเวียนอยู่ในสถานที่ที่ตาย เป็นสัมภเวสีคอยแสวงหาภพเกิด สมมุติว่าคนตายมีอายุขัย 80 ปี แต่ถ้าตายระหว่างอายุ 80 ปี วิญญาณเหล่านี้จะต้องเร่ร่อนไปตามที่ต่างๆ จนกระทั่งครบ 80 ปีจึงไปเกิด ดังนั้น ก่อนจะครบกำหนดอายุตายจึงต้องกลายเป็นวิญญาณเร่ร่อนในภพภูมิต่างๆ รอเวลาครบกำหนดอายุตายในโลกมนุษย์แล้วจึงไปเกิด แนวคิดนี้สัมพันธ์กับคำว่าสัมภเวสีที่รอเวลาให้หมดอายุในโลกนี้ก่อนถึงจะไปเกิด เป็นเรื่องราวความตายที่นำไปสู่เรื่องของสัมภเวสีที่คนไทยส่วนใหญ่เข้าใจกัน (Phrapalad Pramod Cāruvaṇṇo Kaewket, 2012)

ความเชื่อที่ว่าสัมภเวสีหมายถึงวิญญาณเร่ร่อนนี้ได้หยั่งรากฝังลึกในสังคมไทยโดยเชื่อมกับความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ อันแนวความคิดแบบวิทยาศาสตร์ไม่สามารถตอบสนองต่อสังคมไทยส่วนใหญ่ที่จะไม่ให้ลัทธิภูติผีปีศาจได้ ภูติผีปีศาจเป็นความลึกลับของโลกวิญญาณ สัมภเวสีเป็นวิญญาณที่เร่ร่อนคอยทำให้กลัวต่อสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นและคิดเข้าใจได้โดยเหตุผล เช่นเป็น ผี ปีศาจ อสุรกาย เปรต เป็นต้น เพราะความเชื่อแบบดั้งเดิมเช่นนี้ จึงเป็นผลทำให้เข้าใจความหมายของสัมภเวสีคลาดเคลื่อนจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา บางครั้งเข้าใจว่าเป็นผีบ้าง เป็นวิญญาณล่องลอยไปในที่ต่างๆ บ้าง มีความเข้าใจว่าเป็น ภูติ ผี ปีศาจ สาเหตุอาจมาจากคำแปลที่ว่า แสงหาการเกิด คือไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งจึงต้องเร่ร่อนเหมือนคนเร่ร่อน หรือจากการนำคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนามาใช้ในความหมายของคนไทย หรือเพื่อสื่อความเชื่อแบบดั้งเดิมของสังคม

ความหมายเดิมของสัมภเวสีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

สัมภเวสี ปรากฏใช้ในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก อรรถกถา อยู่หลายแห่ง มีความหมายตามที่ท่านอธิบายไว้อย่างชัดเจน ผู้เขียนขอนำเสนอความหมายของคำว่า สัมภเวสี ตามลำดับดังนี้

ความหมายตามรูปศัพท์

คำว่า สมภว (บุลึงค์) มีความหมายว่า 1) เหตุ, ปัจจัย, ความเกิด แปลตามศัพท์ : ปัจจัยเป็นเหตุเกิดแห่งผล : รูปวิเคราะห์ว่า สมภวติ อเนน ผลนติ สมภโว 2) น้ำสมภพ, น้ำอสุจิ, น้ำกาม แปลตามศัพท์ : น้ำเป็นเหตุเกิด : รูปวิเคราะห์ว่า สมภวติ เอตสฺมาติ สมภโว (Phramahapodhivongsajahn (Thongdee), 2015) รากศัพท์มาจาก ส + ภู ธาตุ (สตาย=มี, เป็น) + อ ปัจจัยในนามกิตก์, เปลี่ยนนิคหิต (°) เป็น ม, พฤทธิ อุ ของ ภู ธาตุ เป็น โอ, เปลี่ยน โอ เป็น อว, ลบสระหน้าปกติสระหลัง : ส>สม + ภู>ภ + อ = สม + ภ>ภว + อ = สม + ภว>ภว + อ = สมภว แปลว่า เหตุ, ปัจจัย, ความเกิด, น้ำสมภพ, น้ำอสุจิ, น้ำกาม

คำว่า สมภเวสี (บุลึงค์) มีความหมายว่า : สัมภเวสี ผู้ต้องเกิด แปลตามศัพท์ : สัตว์ผู้แสวงหาการเกิด มีรูปวิเคราะห์ว่า : สมภว ชาติ นิพพตฺติ เอสติ คเวสตีติ สมภเวสี ((Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) รากศัพท์มาจาก สมภว (การเกิด) + อีส ธาตุ (ปริยสเน=แสวงหา, ปรรณนา) + ณี ปัจจัยในนามกิตก์, ลบสระท้ายธาตุ, ลบสระ อ ท้าย สมภว, ลบ ณ อนุพันธ, พฤทธิ อี เป็น เอ : สมภว>สมภว + อีส>อิส + ณี = สมภว + อิส + ณี = สมภว + อิส>เอส + ณี = สมภว + เอส + อี = สมภเวสี แปลว่า ผู้ต้องเกิด, ผู้แสวงหาการเกิด

ความหมายตามอรรถ

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการเกิดตายของสรรพสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ เทวดา พรหม เพราะยังมีเลสจึงต้องเกิดตาย ท่านเรียกว่า สัมภเวสี มีหลักฐานปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหลายแห่งด้วยกัน คือ

สัมมาทิฏฐิสูตร จตตารโमे อาวุโส อาหารา ภูตานํ วา สตตานํ จิตฺตยา สัมภเวสีนํ วา อนุคฺคหาเย. กตเม จตตารโ. กวฬิงกาโร อาหาโร โอรุริโก วา สุขุโม วา, ผลโส ทุติโย, มโนสญฺเจตนา ตติยา, วิญญาณํ จตุตถํ ฯเปฯ (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1992) แปลว่า อาหาร 4 ชนิดนี้ ย่อมมีเพื่อความดำรงอยู่ของหมู่สัตว์ผู้เกิดแล้ว (ภูต) หรือเพื่ออนุเคราะห์เหล่าสัตว์ผู้ต้องเกิดต่อไป (สัมภเวสี) อาหาร 4 ชนิด อะไรบ้าง คือ 1) กวฬิงการาหาร 2) ผัสสาหาร 3) มโนสญฺเจตนาหาร และ 4) วิญญาณาหาร ฯลฯ

มหาตณหาสังขยสูตร จตตารโमे ภิกฺขเว อาหารา ภูตานํ วา สตตานํ จิตฺตยา สัมภเวสีนํ วา อนุคฺคหาเย. กตเม จตตารโ. กวฬิงกาโร อาหาโร โอรุริโก วา สุขุโม วา, ผลโส ทุติโย, มโนสญฺเจตนา ตติยา, วิญญาณํ จตุตถํ ฯเปฯ (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1992) แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย อาหาร 4 ชนิดนี้ ย่อมมีเพื่อความดำรงอยู่ของหมู่สัตว์ผู้เกิดแล้ว (ภูต) หรือเพื่ออนุเคราะห์เหล่าสัตว์ผู้ต้องเกิดต่อไป (สัมภเวสี) อาหาร 4 ชนิด คือ 1) กวฬิงการาหาร 2) ผัสสาหาร 3) มโนสญฺเจตนาหาร และ 4) วิญญาณาหาร ฯลฯ

สรุป หลักฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎก มีความเกี่ยวข้องกับสรรพสัตว์ 2 ประเภท คือ ภูต และ สัมภเวสี ที่ดำรงชีวิตอยู่ในภพภูมิ 31 ภูมิได้ด้วยอาหาร ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสอาหาร 4 อย่างกับการเกิดตายของสรรพสัตว์ ดังนี้ คือ 1) กวฬิงการาหาร อาหารคือข้าวที่บริโภคเข้าไปหล่อเลี้ยงร่างกาย เพื่อรักษาวีรติให้ดำรงอยู่ได้ การกำหนดรู้กวฬิงการาหารได้เท่ากับเป็นการกำหนดรู้โรคที่เกิดจากกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ได้ด้วย 2) ผัสสาหาร อาหารคือสัมผัสทางอายตนะภายในกับภายนอกและวิญญาณที่เป็นปัจจัยให้เกิดเวทนาพร้อมทั้งเจตสิกทั้งหลายที่เกิดตามมา การกำหนดรู้ผัสสาหารได้เท่ากับการกำหนดรู้เวทนา 3 คือ สุข-ทุกข์-ไม่สุขไม่ทุกข์ได้ด้วย 3) มโนสญฺเจตนาหาร อาหารคือความตั้งใจทำ พูด คิด ที่เรียกว่ากรรม เป็นตัวให้ปฏิสนธิเกิดในภพภูมิทั้งหลาย การกำหนดรู้มโนสญฺเจตนาหารได้เท่ากับการกำหนดรู้ตัณหา 3 คือ กามตัณหา-ภวตัณหา-วิภวตัณหาได้ด้วย และ 4) วิญญาณาหาร อาหารคือการรับรู้อารมณ์ 6 เป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป การกำหนดรู้วิญญาณาหารได้เท่ากับการกำหนดรู้นามรูปได้ด้วย (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1992)

อาหารมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อสรรพสัตว์เพื่อการดำรงชีวิต แต่ก็มีโทษเหมือนกัน ถ้าบริโภคเกินพอดี ทำให้เกิดความกำหนัด ความทะยานอยากในรสชาติต่างๆ ตามปกติ การบริโภคอาหารของคน ถ้ามีความอยากมากเกินไปจนอาจทำให้เกิดโรคต่างๆ ได้ เพราะอาหารที่บริโภคเข้าไปทำให้ร่างกายมีพลังงาน พลังงานที่มีในร่างกายมากเกินไปจนความพอดีก็ทำให้สุขภาพเสื่อมโทรมได้เช่นกัน อาหารที่เกินความต้องการจะถูกสะสมในร่างกายในรูปของไขมันเป็นตัวทำให้เกิดโรคความดัน โรคหัวใจ โรคเส้นโลหิตตีบ ฯลฯ ดังนั้น หากบริโภคอาหารเกินความพอดี ขาดการสำรวจระวัง อาหารก็ให้โทษกับชีวิตได้

ทัศนะเกี่ยวกับสัมภเวสีของนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

สัมภเวสี หมายถึงสัตว์ที่ยังหาที่เกิด พวกมนุษย์ปุณฺณทั้งหลายเป็นสัมภเวสีทั้งนั้น คือยังเป็นผู้หาที่เกิดกันอยู่หรือยังต้องการเกิดกันอยู่ ฉะนั้น สัมภเวสีก็คือมนุษย์ปุณฺณและสัตว์ทั้งหลายทั่วไปที่ยังไม่หมดกิเลส นอกจากนั้น สัมภเวสียังใช้ในความหมายอีกอย่างหนึ่งหมายถึงสัตว์ที่ยังเกิดไม่เต็มบริบูรณ์ตามสภาพของมัน (Phra Dhammapitaka P.A.Payutto, 1997) ตามหลักพระพุทธศาสนาไม่มีใครเที่ยวหาที่เกิด ทุกคนหลังตายลงก็ไปเกิดทันทีทันใด ไม่ติดค้าง ไม่ติดขัดอะไรอยู่เลย ทุกคนพอตายแล้วก็ไปเกิดทันที สมมติท่านเป็นผี แล้วบอกว่า นี่ยังไม่ไปเกิด ยังเป็นผีนั่นแหละ เขาไปเกิดแล้ว หรือไม่รู้จะเรียกอะไร เราเรียกเป็นผีหมด อาจจะเป็นเทวดา เป็นเปรตหรือโอปปาติกะชนิดใดชนิดหนึ่ง แต่สำนวนไทยเรียกเป็นผีหมด เพราะเขาเกิดแล้วนั่นเอง ที่ตายแล้วเที่ยวแสวงหาที่เกิด ไม่มีหรอก ท่านอธิบายว่า ยกเว้นพระอรหันต์ นอกนั้นเป็นสัมภเวสีทั้งหมด” (Inddsara, 2006)

นัยที่ 1 ภูต แปลว่า ผู้เกิดแล้ว เป็นแล้วโดยสมบูรณ์ ไม่ต้องเข้าถึงสมภพอีกต่อไป หมายถึงพระอรหันต์ซึ่งนิมิต พุทฺธให้เข้าใจง่าย ภูต หมายถึงพระอรหันต์ ส่วนสัมภเวสี หมายถึงผู้ยังแสวงหาที่เกิดในภพต่างๆ อยู่ เพราะยังละสังโยชนไม่ได้หมด พวกนี้ได้แก่พระเสขะและปุณฺณทั้งหมด

นัยที่ 2 ถ้ายกเอากำเนิต 4 ขึ้นมาพูด สัตว์เกิดในครรภ์และเกิดในไข่ ขณะที่อยู่ในครรภ์หรือในไข่ เรียกว่า สัมภเวสี ทันทีที่คลอดจากครรภ์หรือออกจากไข่ เป็น ภูต ส่วนสัตว์ที่เกิดในสิ่งสกปรก (เช่น หนอน) และสัตว์ผุดเกิด (เช่น เทวดา สัตว์นรก) ในขณะจิตแรก เป็นสัมภเวสี จากขณะจิตที่ 2 เป็นต้นไป เป็นภูตหรือเวลาเกิด เกิดมาในท่าใด (เช่น ยืน นั่ง) ช่วงระยะนั้นแหละ เป็นสัมภเวสี จากนั้นไป คือ หลังจากเปลี่ยนอิริยาบถ เป็นภูต” (Wannapok, 2013)

จากข้อมูลดังกล่าวมา คำว่า สัมภเวสี ในพระพุทธศาสนามีคติเป็น 2 นัย คือ 1) ระยะเวลา หมายถึงกำหนดระยะเวลาเป็นตัวแยกความต่างระหว่างสัมภเวสีกับภูต ซึ่งจำแนกออก เป็น 2 อย่าง คือ ก) พวกสัตว์เกิดในครรภ์และเกิดในไข่ ขณะที่ยังอยู่ในครรภ์หรือไข่เป็นสัมภเวสี เมื่อคลอดหรือฟักตัวออกมาแล้วเป็นภูต ข) พวกสัตว์ที่เกิดในสิ่งสกปรก เช่น หนอน และที่ผุดเกิด เช่น เทวดา สัตว์นรก ขณะจิตแรกหรืออิริยาบถแรกที่เกิดขึ้นเป็นสัมภเวสี หลังจากขณะจิตแรกหรือหลังจากเปลี่ยนอิริยาบถเป็นภูต และ 2) สภาพจิต หมายถึงสภาพจิตของสรรพสัตว์ที่ต้องเกิดเพราะยังไม่หมดกิเลส เป็นสัมภเวสี สภาพจิตของพระอรหันต์ผู้หมดกิเลสแล้ว เป็นภูต คนที่ไม่เป็นสัมภเวสีมีประเภทเดียวคือพระอรหันต์เท่านั้น เพราะท่านไม่ต้องเกิดอีก พอตายแล้วก็เข้านิพพานหยุดการเวียนว่ายตายเกิด แตกต่างจากสัมภเวสีทั้งผีและคนที่ยังมีกิเลสเป็นเหตุให้ท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏไม่มีที่สิ้นสุดคือมนุษย์เราท่านทั้งหลายที่ยังตายเกิดอยู่คู่กับความกลัวที่เป็นปมลึกฝังในจิตได้สำนึก

บริบททางสังคมและนัยความเข้าใจ “ลัมภเวสี”

ตามแนววิธีคิดแบบศาสนาเทวนิยมที่นำไปสู่ความเชื่อ แบ่งออกเป็น 4 อย่าง คือ

1) **ความกลัว** โดยธรรมชาติ คนทั่วไปมีความหวาดกลัวเป็นปมที่ฝังอยู่ในจิตใต้สำนึกมาแต่กำเนิด จึงต้องพยายามหาเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่ก่อกำเนิดเกิดเป็นความเชื่อเรียกกันว่า ศาสนา ดังนั้น ศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญในการสั่งสอนผู้คนให้ดำเนินชีวิตตามหลักของแต่ละศาสนา ตั้งแต่ครั้งดึกดำบรรพ์ ผู้คนในพื้นที่ประเทศไทยมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเริ่มจากความเชื่อดั้งเดิมคือความเชื่อเรื่องวิญญาณ คนสมัยแรกๆ ล้วนนับถือวิญญาณที่ลี้ลับ พวกเขาเรียกกันว่า ผี ต่อมาเชื่อว่าวิญญาณเป็นอมตะ มีอำนาจเหนือธรรมชาติ คอยปกป้องรักษาภูมของธรรมชาติและสังคมให้สมดุลและยุติธรรม โดยมีความเชื่อว่า ชีวิตของผีมีจริง ร่างกายเท่านั้นที่ตายไป ส่วนวิญญาณหาได้ตายไปไม่ ซึ่งเป็นความเชื่อที่แม้แต่พระใหม่ในพระพุทธศาสนาอย่าง พระสาติ สมัยพุทธกาล ท่านก็มีความเห็นว่า “วิญญาณคือตัวสภาวะที่เป็นผู้พูด เป็นผู้รู้ เสวยวิบากของกรรม ทั้งดีและชั่วในภพภูมิที่เกิด วิญญาณจึงเที่ยงแท้ถาวร” (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1992) อาจเป็นเพราะตรงกับความเห็นของคนส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบัน แต่ความจริงเป็นความเข้าใจที่เป็น มิฉะติภูมิเป็นความเห็นผิด เพราะผู้ที่มีความเห็นเช่นนั้น กำลังเข้าใจว่าวิญญาณเป็นสภาวะที่เที่ยงแท้คอยรับ ผลกรรมที่ทำไว้ เมื่อร่างกายแตกดับแล้ว ออกจากร่างแล้วไปเกิดใหม่ตามอำนาจของกรรม ตรงกับภาษาอังกฤษที่ใช้คำว่า soul หรือ spirit เป็นความเชื่อของบางศาสนาในเรื่องการมีวิญญาณที่เที่ยงแท้สถิตอยู่ใน ร่างกายหนึ่งๆ สังคมไทยนับถือผีกันมาตั้งแต่เริ่มมีการตั้งถิ่นฐาน โดยเชื่อว่าปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ฝนตก พายุพัด ไฟไหม้ น้ำท่วม ฝนแล้ง ที่เป็นผลต่อการดำรงชีวิตเกิดขึ้นได้เพราะอำนาจที่อยู่เหนือการ ควบคุมของคน เรียกกันว่า ผี โดยมีได้หมายถึงวิญญาณของคนตาย แต่หมายถึงเทพเจ้าในปัจจุบัน คนไทย โบราณเชื่อว่า ผี มีอำนาจบันดาลสิ่งต่างๆ ให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้น การเซ่นสรวงบูชาเพื่อสร้างความพอใจให้ผีถือเป็นเรื่องสำคัญ ผีมีหลากหลาย เช่น ผีฟ้า ผีป่า ผีปู่ ผีย่า หรือผีบรรพบุรุษ สามารถปรากฏกายในรูปลักษณะ ต่างๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของที่เชื่อว่าติดต่อกับหรือเชื่อมโยงกับผีได้ (Boonjeu, 1995, Pantharangsi, 1999, Wongdhamma, 2008)

2) **การเปลี่ยนแปลงทางสังคม** นอกจากความกลัวเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดศาสนาแล้ว ยังมีปัจจัยทางสังคมที่ทำให้ศาสนาเกิดเป็นรูปธรรมได้เร็วขึ้น ความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือผีถูกกลืนหายไปไหน บางอย่างอาจสูญหายไปโดยมีศาสนาใหม่มาแทนที่จนผู้คนลืมนึกถึงความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือผีแบบดั้งเดิม หรือถูกศาสนาใหม่ที่มีแนวความเชื่อบางอย่างใกล้เคียงกับความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือผีแบบดั้งเดิมแล้วหลอม รวมกัน ในที่สุดความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือผีแบบดั้งเดิมก็ถูกกลืนไป แต่ความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือผีบางอย่างก็ปรับตัวเข้ากับ ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า กลายเป็นเทพเจ้าองค์หนึ่งในหมู่เทพของความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ดังมีผีบ้าน ผีเรือน หรือผีเมืองของบางท้องถิ่นยังคงอยู่เหมือนเดิม เป็นความเชื่อผสมผสานแบบเก่ากับใหม่ไป พร้อมๆ กัน (Choajaremrnat, (23 June, 2015)

ดังนั้น ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนควรมีความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่เป็นความเชื่อที่บริสุทธิ์ ไม่เจือปนกับความเชื่อที่ถือตามกันมา ผู้คนในสังคมจะต้องมีปัญญาเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของเหตุและผล เราทุกคนจึงควรที่จะพัฒนาความเชื่อในพระพุทธศาสนาให้มีความบริสุทธิ์ ต้องเป็นแก่นแท้ เพราะถ้าสังคมไทยยังมีความเชื่อในการบนบานสาธยายทางไสยศาสตร์ เวทมนตร์ต่างๆ แล้ว แสดงว่าสังคมไทยไม่มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีความหวาดกลัว จึงต้องพึ่งอำนาจจากสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ (Tantivanitchanon, 2016)

3) การรับสารจากสื่อหนังสือ เอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ในยุคโลกาภิวัตน์ สื่อมีอิทธิพลต่อชีวิตของสังคมโลกเป็นอย่างมาก บางสื่อเช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สามารถสร้างคนให้กลายเป็นฮีโร่ และขณะเดียวกันก็สามารถทำลายบางคนให้แทบอยู่ในสังคมไม่ได้มีกรณีให้การบรรลุมิเป็นตัวอย่าง สื่อเป็นตัวแปรหนึ่งที่จะกำหนดทิศทางของปัญหาต่างๆ ปัจจุบัน สื่อมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของทุกคน เพราะมีผลต่อการตัดสินใจของคนในสังคมที่ต้องบริโภคข่าวสารอยู่ตลอดเวลา เช่น การชมรายการข่าวทางทีวี การอ่านหนังสือพิมพ์ เล่นอินเทอร์เน็ต บางคนอาจใช้บริการรับข่าวสารทาง SMS และแชททาง Line เป็นต้น ดังนั้น สื่อจึงกลายเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดความรู้สึกและการตัดสินใจของคนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้แต่ความเชื่อเรื่องสิ่งลี้ลับในโลกวิญญานก็ทำให้สังคมไทยเชื่อกันไปตามสื่อต่างๆ

จากเหตุผลดังกล่าว อิทธิพลของสื่อจึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ในทุกภาคส่วนของสังคมทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นได้ทั้งทางที่ดีขึ้นและเลวลง และสื่อคือสิ่งที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อทุกคน ทั้งเด็ก วัยรุ่น จนกระทั่งผู้ใหญ่ สื่อจึงกลายเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการนำไปสู่ปัญหาและผลกระทบหลายๆ ด้านในชีวิตแบบเดิมๆ ของสังคมไทยให้เปลี่ยนไป และอิทธิพลของสื่อยังทำให้เกิดพฤติกรรมความเชื่อและการเลียนแบบ เช่น รายการเกี่ยวกับสิ่งลี้ลับ ภูตผีปีศาจในโลกวิญญาน ข่าวอาชญากรรม ภาพยนตร์หรือละคร ส่งผลให้คนที่บริโภคสื่อเชื่ออย่างผิดๆ คิดว่าเป็นเช่นนั้นจนทำให้เกิดการเลียนแบบขึ้น คนบนบานศาลกล่าวต่อผีสาธยายไม้มาก่ออาชญากรรมต่างๆ หลายครั้งที่อ้างว่ามีความเชื่อและเลียนแบบมาจากสื่อ แม้แต่การแต่งกายตามแฟชั่นของวัยรุ่น การก่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยขณะนี้ ล้วนเป็นผลมาจากอิทธิพลของสื่อ ความเชื่อเรื่องสัมภเวสี คือวิญญานหรือผีเร่ร่อน ส่วนหนึ่งก็มาจากอิทธิพลของสื่อที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน สื่อเป็นตัวแปรสำคัญที่จะโน้มน้าวคนในสังคมให้เกิดความคิดเห็นที่ถูกหรือผิดได้ โดยเฉพาะความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากความเข้าใจความหมายของคำว่า สัมภเวสี ในพระพุทธศาสนาผิดพลาดไปทั้งที่จริงแล้วมีความหมายถึงคนทำสื่อด้วย

4) ทฤษฎีบังคับจิตใจเชื่อของสื่อที่มุ่งเน้นผลกำไรทางพาณิชย์ สังคมไทยสมัยก่อนเป็นสังคมชนบทที่เต็มไปด้วยจารีตประเพณีและชุมชนรักใคร่ปรองดองกัน แต่เมื่อเกิดระบบอุตสาหกรรมทำให้ชุมชนชนบทล่มสลาย ยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการผลิตอุตสาหกรรมด้านสื่อต่างๆ ด้วยแล้ว ยิ่งทำให้สินค้ากลายเป็นเหมือนยาเสพติด เช่น นิยายชวนฝัน ภาพยนตร์ทั้งในและต่างประเทศ รายการวิทยุ รายการทีวี การโฆษณาสินค้าเปรียบเสมือนเชื้อโรคทางวัฒนธรรมที่ทำให้คนติดเพราะคำพูดในการโฆษณาเต็มไปด้วยอารมณ์ที่ชวน

ให้เชื่อสรรพคุณของสินค้านั้นๆ การตรวจสอบความรู้ที่สื่อเป็นผู้สร้าง ไม่ว่าจะเป็นความรู้ในภาพยนตร์ บทเพลง นิตยสาร โฆษณา เป็นต้น จึงเป็นความจำเป็น เพราะความรู้เหล่านั้นอาจถูกเคลือบด้วยค่านิยมบางอย่างที่มีผลต่อการรับรู้ของคนในสังคม ผู้บริโภคสื่ออาจเชื่อตามที่สื่อต้องการให้เป็น นอกจากนั้น ชีวิตของผู้คนยังแยกไม่ออกจากทุนนิยมที่แฝงมากับโฆษณาต่างๆ ที่อวดอ้างสรรพคุณตามที่โฆษณา ดังนั้น สื่อจึงเป็นเครื่องมืออย่างดีที่จะมอมเมาผู้บริโภคให้เชื่อตามที่โฆษณา สังคมไทยกำลังถูกสอนให้เชื่อตามกระแสมากกว่าการใช้หลักเหตุผล เช่น ตึกตากลูกเทพ เชื่อว่าจะทำให้ชีวิตการงานดีขึ้นรวมถึงให้มีโชคลาภ และสัมภเวสี เชื่อว่าเป็นวิญญาณหรือผีเร่ร่อนที่ตายก่อนกำหนดอายุจะด้วยอุบัติเหตุหรือเป็นโรคระบาด เป็นต้น ล้วนมาจากสื่อที่นำพาให้มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนด้วยเหตุที่คนในสังคมไทยส่วนใหญ่เข้าใจว่าวิญญาณประเภทหนึ่งที่ออกจากร่างแล้วยังหาที่เกิดไม่ได้ เรียกกันว่า “สัมภเวสี”

ความคลาดเคลื่อนความหมายของคำนำไปสู่เป้าหมายที่แตกต่าง

คำว่า สัมภเวสี หมายถึงสรรพสัตว์และทุกคนที่ต้องเกิดต่อไปเพราะยังไม่หมดกิเลส ยังไม่เป็นพระอรหันต์ บางครั้งผู้ที่ตายแล้วมาปรากฏให้ผู้อื่นเห็นซึ่งมักเข้าใจผิดว่าวิญญาณเป็นตัวตนของบุคคลนั้น มาหาเพราะยังไม่เกิดใหม่ ความจริงเขาได้เกิดในภพใหม่แล้วแต่เกิดโดยมีรูปแบบทางชีวภาพอย่างนั้น เรียกว่า “โอปปาติกะสัตว์-เกิดโตทันที” เพราะได้เกิดใหม่ครบทั้ง 5 ขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่ใช่มีแค่วิญญาณอย่างเดียว เพียงแต่เกิดโดยมีสภาพเป็นอย่างนั้น มีกายละเอียด มีทั้งสภาพทุกข์ทรมานหรือมีสภาพสวยงามสุขสบายแล้วแต่บุญทำกรรมแต่ง

คนและสัตว์ที่ดำเนินชีวิตอยู่ประจำวันนั้น ความเป็นไปของวิญญาณที่รับรู้ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เกิดดับต่อเนื่องกันไม่ขาดสาย ยามหลับก็จะเป็นวิญญาณภวังคจิต คือ จิตหลับเกิดต่อเนื่องจนกว่าจะฝันหรือตื่นขึ้น เมื่อตื่นแล้ววิญญาณการรับรู้ทางทวารทั้ง 6 ก็เกิดสืบต่อเนื่องไปอีก หรือถ้าตายแล้วปฏิสนธิวิญญาณก็จะเกิดสืบต่อหลังจุติวิญญาณดับไป ความเข้าใจเรื่องวิญญาณเกิดดับต่อเนื่องเป็นหลักสำคัญของการปฏิบัติธรรมเพื่อความดับทุกข์ เนื่องจากหนทางการปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้นนั้นต้องเข้าใจการมีอายุเป็นขณะๆ ของจิตซึ่งเกิดดับต่อเนื่องอยู่ในทวารทั้ง 6 เป็นไปตามเหตุปัจจัยนับเป็นลำดับของวิปัสสนาญาณชั้นอุทัพพญาณ ปัญญาเห็นความเกิดดับของรูปนามต้องกำหนดรู้อย่างต่อเนื่องจึงจะทำให้วิปัสสนาให้เจริญขึ้นเป็นลำดับจนสามารถรู้แจ้งไตรลักษณ์และอริยสัจ 4 บรรลุ มรรค ผล นิพพานได้ในที่สุด (Nava-ongulee, 2011) พระพุทธเจ้าทรงแสดงการเกิดดับของสภาวะธรรมทั้งหลายว่าเป็นไปตามเหตุปัจจัยในรูปของปฏิจจสมุปบาททั้งอนุโลมและปฏิโลม การจะดับทุกข์ได้สนิทนั้นต้องดับที่เหตุดังปรากฏในพระวินัยปิฎกว่า ทุกข์คือผลเป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ สมุทัยคือเหตุเป็นสิ่งที่ควรละ (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1992)

ในปัจจุสมบุบาท จะเห็นว่า อวิชชาเป็นยอดเหตุของกองทุกข์ทั้งปวง อวิชชาและตัณหานั้นมีเหตุปัจจัยเกื้อกูลกัน ถ้าดับตัณหาได้สนิท อวิชชาย่อมดับไปด้วยกัน ดังนั้น จึงทรงชี้ไปที่ตัวตัณหา เพราะเป็นอาการที่รู้ได้ง่ายและชัดกว่าอวิชชา ตัณหาจะมาในรูปของความเพติดเพลินในอารมณ์ที่เข้ามา ดังนั้น การสำรวมอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นเรื่องสำคัญมาก โดยเริ่มจากการฟังธรรม รักษาศีล สำรวมอินทรีย์ มีสติสัมปชัญญะ เข้าสู่ที่สงบ เจริญสมาธิ และเจริญปัญญาจนมีจิตหลุดพ้นจากความเพติดเพลินในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์คิดนึกทางใจได้ การทำได้อย่างนี้มีผลให้อุปาทาน ภพ ขาติ และกองทุกข์ทั้งปวงดับไปในที่สุด นี่คือการเจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากการเป็นสังขเวสี ดังนั้น สังขเวสี คือ สัตว์นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ เทวดา พรหมที่ยังมีกิเลสซึ่งตายแล้วจะต้องเกิดทันทีใน 31 ภูมิ สามารถเปลี่ยนภพภูมิตามเหตุปัจจัยที่สร้างทางพระพุทธศาสนาพัฒนาให้หลุดพ้นจากการเป็นสังขเวสีบรรลุถึงความเป็นพระอรหันต์อันเป็นผลสูงสุดในพระพุทธศาสนาเป็นเป้าหมายที่ทุกคนควรเข้าถึงให้ได้ เพราะเป็นเป้าหมายที่เต็มไปด้วยเสรีภาพจากเครื่องเศร้าหมองใจทุกประการ (Phramaha Phatchawat Khematassi, Phramaha Umnat Palapanyo & Siraphop Suandong, 2016) ซึ่งบรรลุได้ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4

สรุป

จุดมุ่งหมายของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้คำว่า “สังขเวสี” คือ 1) เพื่อบอกสถานภาพที่แท้จริงของจิตในช่วงที่ยังวนเวียนในสังสารวัฏ 2) เพื่อให้มองเห็นโทษในเชิงหาจุดมุ่งหมายที่แท้จริง แล้วนำไปสู่การเจริญวิปัสสนาเพื่อหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ความหมายของคำที่ความคลาดเคลื่อนเปลี่ยนไปจากรากศัพท์ ความหมายและเป้าหมายเดิมที่ใช้ในพระบาลีเนื่องจากบริบทและนัยทางสังคมที่ถูกทำให้เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง มาจาก 2 อย่าง คือ 1) สังขเวสี หมายถึงสภาพวิญญานหลังตายแล้วยังไม่ไปเกิดในภพอื่นเป็นวิญญานเร่ร่อนและไร้ความเจริญ เหมือนคนเร่ร่อนที่เห็นอย่างดาษดื่นในสังคม ซึ่งเป็นการตีความจากสังคมที่มีการแบ่งชนชั้น เกิดความรังเกียจ เพราะอิทธิพลของความเชื่อตัวตนแบบแนวคิดศาสนาเทวนิยมที่เชื่อในเรื่องอตตถาวร และ 2) การใช้เทคนิคการสร้างความดึงดูดใจของสื่อที่สังคมรับรู้ตลอดเวลา โดยการบังคับอารมณ์ของผู้บริโภคสื่อให้ติดกับความลึกลับ ซึ่งใช้มากในสื่อโทรทัศน์ มีเดีย หนังสือ นิยาย เป็นต้น ผู้ใช้สื่อพยายามใช้ศัพท์ “สังขเวสี” ให้มีความน่าสนใจโดยสร้างความหมายไปในทางลึกลับซึ่งทำให้ผู้บริโภคสื่อติดตามและดึงดูด โดยมีเป้าหมายทางผลกำไรเชิงพาณิชย์

References

- Barahona, H. (2016). Right Human Relations and World Peace. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 288-294.
- Boonjeu, K. (1995). *A set of Religion Studies, Introduction to Religion Science*. (3rd ed.). Bangkok: Thaiwattanapanich.
- Choajareernrat, S. (23rd June, 2015), *From Phee religion to Deistic Religion*. Searched on 9 November 2016. http://sinchaichao.blogspot.com/2015/06/blog-post_13.html.
- Inddsara, V. (2006). *Three Common Characteristics and Dependent Origination*. 6th Edition. Bangkok: Medsai Publication.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1992). *Tripitaka : Thai version*. BKK: MCU Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Pali Commentaries of Tipitaka: Thai version*. BKK: MCU Press.
- Malakul Na Ayudhaya, P. (10-12 July, 1990). *Dialouge on Teaching of Innovative Thinking on Education for Learning-Teaching Development*. Academic Conference Papers on the anneasry on Establishment of Education Faculties.
- Nava-ongulee. (2011). *Vinnana never Cross Existences*. Bangkok: Sahaprajapanich Privacy.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2000). *Scope of Vision and Direction of 9th National Economic and Social Development Plan*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Pantharangsi, S. (1999). *Comparative Religion*. 8th edition. Bangkok: Sukkhapabjai Publishing.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1997). *Dictionary of Buddhism*. 9th edition. Bangkok: MCU Press.
- Phramaha Phatchawat Khematassi Phramaha Umnat Palapanyo and Siraphop Suandong. (2016). Mangalatthadipani : The Science of Well-being Life. *Journal of MCU Peace Studies*. 4(2), 380.
- Phramahapodhivongsajahn (Thongdee). (2015). *Dictionary for Buddhism Studies, Analysis of Terms*. 3rd Edition. Bangkok: Liangchieng Publication.

- Phrapalad Pramod Cāruvaṇṇo (Kaewket). (2012). *Analysis of Concept of Sambhavesi in Theravada Buddhism*. Master of Arts Thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Puchthonglang, P. and Puchthonglang, Y. (2016). *Learning Provision Model for Develop Right Consumption Behavior Based on the Philosophy of Sufficiency Economy for Adolescents*. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 17-37.
- Tantivanitchanon, J. (2016). The Role of Buddhism on the National Development: Puey Ungphakorn's viewpoint. *Journal of MCU Peace Studies*. 4(2), 352-353.
- Wongdhamma, T. (2008). *World Religions*. Bangkok: O.S.Printing house Pub.
- Wongwanich, S. et al. (1997). *A Research Aimed at Building the Effective and Desired Characters for Thais: Paper Submitted to 12th Academic Conference on Educational Research*. Bangkok: Office of the Educational Council.

พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาการศึกษา
เรื่องความจริง ความรู้ ความดี*

The Buddhist Ethics with Development of
Education based on the truth,
Knowledge and Good

พระครูวินัยธรอำนาจ พลปณฺโณ¹, พระมหาภักขวัชร เขมทสฺสี และ พระวรเวช วรธมฺโม
Phrakhruwinaithorn Amnat Palapanyo*, Phramaha Phatchawat Khematassi
and Phra Voravech Varadhammo

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

Buriram Buddhist College, Thailand.

¹Corresponding Author. E-mail: pm.amnat3589@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องพุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาการศึกษาเรื่องความจริง ความรู้ ความดี เป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาต้องการพัฒนาความรู้ที่สามารถลดละหรือกำจัดกิเลสความชั่ว หรือที่เรียกว่า รู้เพื่อทำดีและรู้เพื่อละชั่ว ความรู้ที่ต้องค้นหาศึกษา คือเรื่องของความจริงที่เกี่ยวกับตนเอง ศึกษาเรื่องชีวิตตามความเป็นจริงที่นำไปสู่ความดี และเข้าใจสาเหตุของกุศลกรรม การทำความดี และจะได้รับผลที่ เรียกว่า กุศลวิบาก เมื่อทำความดีและได้รับผลของความดีจะทำให้เกิดความงามที่เป็นปรากฏการณ์ของการทำความดี คืองามทั้งภายใน ที่เรียกว่าคุณงามความดี งามทั้งภายนอก ที่เรียกว่างามด้วยกิริยาท่าทาง จะทำให้มีความรู้ ความเข้าใจ การพัฒนาการศึกษาในแนวทางพุทธจริยศาสตร์ที่ต้องมีความสัมพันธ์กันอยู่ 3 ระดับ ทั้งความรู้ ความจริง ความดี และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาของตนเอง และการพัฒนาชีวิตตามสมควรต่อไป

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์; การพัฒนาการศึกษา

Abstract

The academic article on 'Buddhist ethics and the developing education concerning the truth, knowledge and virtue' is developed way of life's quality according to teaching of Buddhism to be developed knowledge which can help us to destroy the trust or evil, it is the known for doing good and the known for give up the evil. The knowledge which we must try to study is the truth concerning ourselves. The study of truly life that can bring us to the virtue and understand the cause of good-action and will receive the result which is called good-effect (Kusalavipaka). When we have good-action and received the result of good-action, it bring to create the beauty which is the phenomena of good-action that is inside beauty or virtue and outside beauty or good characteristics and bring to knowledge and wisdom. Education development in the way of Buddhist Ethics have three levels of relationship as knowledge, truth and virtue and can apply it for development of system in own ourselves education and development of life suitable too.

Keywords: Buddhist Ethics; Development the Education

บทนำ

การศึกษาถือว่าสำคัญสำหรับมนุษย์ทุกเชื้อชาติศาสนา มนุษย์จะเรียนรู้จริยธรรมของแต่ละชาติศาสนาได้ก็ต้องผ่านระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ อย่างไรก็ตามเมื่อมนุษย์ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น กินดี มีสุข การศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้มนุษย์สื่อสารรับรู้ และเข้าใจถึงวัฒนธรรมต่างๆ ของชนชาตินั้นๆ เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขโดยไม่แบ่งเชื้อชาติศาสนา วัฒนธรรมประเพณี การพัฒนาการศึกษามนุษย์ควรเรียนรู้เรื่องความจริง ความรู้ และความดี ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ซึ่งเป็นสิ่งที่สถาบันการศึกษาทุกแห่งควรส่งเสริมสนับสนุน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านภาษา วัฒนธรรมของแต่ละชนชาติศาสนาร่วมกัน โดยนำหลักความจริง ความรู้ และความดีในทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงสายสัมพันธ์อันดีงามเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเสวนาทางวิชาการ ในเรื่อง “บทบาทของนิติตกับการศึกษาเพื่อพัฒนาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประชาคมอาเซียน” เมื่อวันพุธที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2556 ทำให้มองเห็นถึงปัญหาทางการศึกษาหลายอย่างที่ต้องพัฒนา

ผู้เขียนจึงมองว่าการจะพัฒนาการศึกษานั้นผู้เรียนต้องเข้าใจในประเด็นต่อไปนี้ คือ พุทธจริยศาสตร์ ด้านความจริง ความรู้ และความดี ทั้ง 3 อย่างนี้เพื่อการพัฒนาการศึกษาสู่สันติ โดยเฉพาะความจริง ความรู้ ในเรื่องภาษา วัฒนธรรมประเพณี อีกทั้ง ความดีที่แท้จริงคืออะไรที่เหล่าชาวพุทธควรเรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติเพื่อสร้างความรัก ความสมัคสมานสามัคคีของคนในชาติ ดังนั้น การพัฒนาการศึกษาคืออะไร? ความจริง ความรู้ ความดี ตามหลักพระพุทธศาสนา คืออะไร? เป็นสิ่งที่จะต้องพูดและเรียนรู้กันอีกหลายศตวรรษเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจ ต่อไป

พุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) คือ เกณฑ์การตัดสินความดีความชั่ว หรือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเจตนาเป็นตัวบ่งชี้ถึงการกระทำทุกอย่าง ดังพุทธพจน์ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดี ก็จะทำดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป” (Tipitaka Thai Version) เช่น การคิดพูดทำจะดีหรือชั่วอยู่ที่ตัวเจตนา ถ้าเจตนาดีถือว่าเป็นดี ถ้าเจตนาชั่วถือว่าเป็นชั่ว ดังพระบาลีบทหนึ่งว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กัมมํ วทามิ (Tipitaka Pali Version) ภิกขุทั้งหลาย เราตถาคตขอเตือนว่า เจตนาเป็นตัวชี้กรรมคือ การกระทำ” (Tipitaka Thai Version) คือเจตนาเป็นสำคัญในความดี ความชั่ว พุทธจริยศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับศาสนาเป็นพิเศษ วิธีการศึกษาพุทธจริยศาสตร์ที่ดีจึงต้องรู้ที่มาที่ไปว่าศึกษาอย่างไร จากไหนบ้าง ตามแนวพุทธปรัชญาหรือพุทธจริยาที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (Phra Brahmamagunabhorn P.A. Payutto, 2001) ได้กล่าวไว้ว่าจริยศาสตร์หรือจริยธรรมมาจากคำว่า พรหมจรรย์ คือความบริสุทธิ์สะอาด ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา

หมายถึง มรรค 8 คือ วิธีการศึกษาหรือ การปฏิบัติที่เป็นสายกลาง คือ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไปให้มีความพอดี ที่เรียกว่าปฏิบัติตามทางสายกลาง หรือรวมเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าไตรสิกขา คือ วิธีการศึกษา 3 ประการ ได้แก่ การศึกษาเรื่องศีล สมาธิ และปัญญา เกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ได้ครอบคลุมถึงพฤติกรรมที่แสดงทุกประการ แต่มุ่งเอาความประพฤติหรือการกระทำที่เรียกว่า “กรรม” ซึ่งประกอบด้วยเจตนาดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายเรากล่าวเจตนานี้เองว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำความด้วยกาย วาจา ใจ” (Tipitaka (Thai Version))

พุทธจริยศาสตร์ขั้นมูลฐาน

พุทธจริยศาสตร์ขั้นมูลฐานนั้น หมายถึง เอาสิ่งที่มนุษย์เราต้องรู้ต้องทราบและยึดเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการดำรงชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นปกติสุข มีความราบรื่นในหน่วยงาน องค์กรและสมาชิกในสังคมรอบข้าง พุทธจริยศาสตร์ขั้นมูลฐานดังกล่าว คือ เบญจศีล หรือ ศีล 5 เพราะเป็นนิสสัยของฆราวาสทั่วไป ถือว่าเป็นหลักพุทธจริยพื้นฐานของมนุษย์ในเบื้องต้น หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มนุษยธรรม” คือ ธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ หรือระเบียบที่ก่อให้เกิดความสุขในระดับสังคมของมนุษย์ ทำคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย – วาจา ส่วนธรรมที่มีควบคู่กับเบญจศีลก็คือ เบญจธรรม 5 ประการ ควบคู่กันดังตารางเปรียบเทียบ ดังนี้ (Attaput, 1987)

เบญจศีล 5	เบญจธรรม 5
1. เว้นจากการฆ่าสัตว์ 2. เว้นจากการลักทรัพย์ 3. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม 4. เว้นจากการพูดปดมดเท็จ 5. เว้นจากการดื่มสุราเมรัยของเมา	1. ต้องมีเมตตากรุณา 2. ต้องมีสัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตในทางที่ถูกต้อง 3. ต้องมีกามสังวร คือให้มีความสำรวมระวังในกาม 4. ต้องมีคำพูดซื่อสัตย์ คำจริงมีประโยชน์ 5. ต้องไม่ประมาท คือมีสติสัมปชัญญะไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

หลักเกณฑ์พุทธจริยศาสตร์ขั้นมูลฐาน คือเบญจศีลและเบญจธรรมนี้ต้องควบคู่กันไป เพราะเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นที่ไม่มากมาย ไม่มีเงื่อนไขสลับซับซ้อนใดๆ สามารถปฏิบัติได้ทั้งหญิงและชาย เป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมขั้นสูงๆ ยิ่งๆ ขึ้นไป อุปมาเหมือนการสร้างตึกทั้งหลาย ต้องตอกเสาเข็มก่อนให้แน่นหนาเป็นอย่างดีจึงจะสามารถรับน้ำหนักทุกๆ ด้าน มนุษย์เราก็ก็นั่นกันสามารถที่จะดูได้อย่างเป็นขั้นตอนพร้อมกับคาดคะเนได้ว่าเป็นเช่นไรโดยนำเอาหลักจริยธรรม คือเบญจศีลและเบญจธรรม เป็นเครื่องวัดประเมินผลในการประกอบหน้าที่เพื่อสร้างความเจริญเติบโต ความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิตตามหน้าที่และอาชีพการงานที่รับผิดชอบอยู่ ให้รู้เท่าทันเอาไว้อีกปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือที่เกิดขึ้นแล้วว่าเพราะอะไร มาจากไหนสาเหตุเพราะอะไร แล้วศึกษาหาวิธีแก้ไขให้ถูกจุดแบบมีวิจารณ์ญาณที่ดี มีคำพูดอุปมาเปรียบเทียบไว้บทหนึ่งว่า “คนไม่มีกฎหมาย เหมือนวัวควายไม่มีคอก” กฎหมาย ทางฝ่ายบ้านเมือง หรือนิติบัญญัติ มีไว้เพื่อเป็นบท

กำกับพิจารณาธงโฆษณามือที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบกติกาของสังคมจะมีการลงโทษแบบต่างๆ เช่น จับ ปรับ กักขัง ทัณฑ์บน หรือภาคทัณฑ์ หลักเกณฑ์นี้จะทำให้ผู้ที่ศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตและนำไปสู่การทำความดี เป็นต้น

พุทธจริยศาสตร์ชั้นกลาง

พุทธจริยศาสตร์ชั้นกลางนี้จะสูงต่อเนื่องมาจากขั้นต้น หรือขยายความเพิ่มเติมจากขั้นมูลฐาน คือ เบญจศีล เบญจธรรม เรียกรวมว่าเป็น “มนุษยธรรม” คือธรรมที่ทำให้เกิดขึ้นเป็นมนุษย์ อยู่ในสังคมมนุษย์อย่างมีความสุขพอสมควรแก่สภาพตามฐานะตำแหน่งและหน้าที่อันชอบธรรม ส่วนพุทธจริยศาสตร์ชั้นกลางก็จะพัฒนาชี้ชัดถึงความละเอียดอ่อนลึกซึ้งลงไปอีกทั้งเรื่องของ กาย-วาจา-ใจ คือหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ หรือ ทางแห่งกุศลกรรมฝ่ายดี ถ้าไม่ดีเรียกว่า อกุศลกรรม ดังตารางตัวอย่างเปรียบเทียบ ดังนี้

เป็นการกระทำทางกาย มี 3 เรียกว่า กายกรรม	
1. ปาณาติปาตา คือ การฆ่าสัตว์ กักขัง ทูบตี	1. ปาณาติปาตา เวรมณี คือ เว้นจากการฆ่าทรมารสัตว์ทุกชนิด
2. อทินนาทาน คือ การลักทรัพย์	2. อทินนาทานา เวรมณี คือ เว้นจากการลักขโมยทรัพย์ทุกชนิด
3. กาเมสุมิฉฉาจาร คือ การประพฤติดิฉินในกาม	3. กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี คือ เว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม
เป็นการกระทำทางวาจา มี 4 เรียกว่า วาจิกรรม	
1. มุสาวาท คือ การพูดเท็จ	1. มุสาวาทา เวรมณี คือ เว้นจากการพูดเท็จ
2. ปิสุณาวาจา คือ การพูดคำหยาบ	2. ปิสุณาย วาจา เวรมณี คือ เว้นจากการพูดส่อเสียด
3. ผรุสวาจา คือ การพูดคำหยาบ	3. ผรุสวาย วาจา เวรมณี คือ เว้นจากการพูดคำหยาบ
4. สัมผัปปลาปะ คือ การพูดเพ้อเจ้อ	4. สัมผัปปลาปา เวรมณี คือ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ
เป็นการกระทำทางใจ มี 3 เรียกว่า มโนกรรม	
1. อภิชฌา คือ ความโลภอยากได้ของผู้อื่น	1. อนภิชฌา คือ ไม่มีความโลภอยากได้ของผู้อื่น
2. พยาบาท คือ การปองร้ายผู้อื่น	2. อพยาบาท คือ ไม่มีการปองร้ายผู้อื่น
3. มิงฉาทิฎฐิ คือ การเห็นผิดจากคลองธรรม	3. สัมมาทิฎฐิ คือ การเห็นชอบตามครรลองคลองธรรม

สรุปได้ว่า กายกรรม 3 หรือ วจีกรรม 4 มโนกรรม 3 เป็นบ่อเกิดแห่งพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งมีทั้งดีและชั่ว ถ้าเป็นฝ่ายดีมีความเจริญรุ่งเรือง มีความสุขมีความเป็นปกติ มีความเป็นเอกภาพ บุรณภาพและเสถียรภาพ ทั้งแก่ตนเอง สังคม กลุ่มชนและมวลชนทั้งหลาย เรียกว่า “เป็นกุศลกรรมบถ 10” ที่สังคมทั่วทุกภูมิภาคทุกองค์กรกำลังต้องการมากๆ แต่ถ้าตรงกันข้ามทั้งหมด เรียกว่า อกุศลกรรมบถ 10 คำตอบที่จะตอบว่าใครจะเป็นฝ่ายกุศล หรืออกุศลขึ้นอยู่กับที่การสร้างจิตสำนึกตรึงตรองใคร่ครวญสนใจใฝ่ทางจริยธรรมมากน้อยขนาดไหนนั่นเอง ดังนั้น ผู้ที่เข้าใจหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ จะทำให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความจริงที่ว่าใครทำกรรมอันใดไว้อย่อมได้รับผลของกรรมนั้น เมื่อเข้าใจตรงกันอย่างน้อยมนุษย์ทุกคนย่อมกลัวต่อการทำความชั่วหันมาทำความดี จนนำไปสู่การพัฒนาจิตขั้นต่อไป

พุทธจริยศาสตร์ขั้นสูง

หลักพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูงนี้ เป็นธรรมะหรือจริยธรรมขั้นปรมาตม ประกอบด้วยธรรมที่ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ หรือธรรมะในระดับที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีคุณธรรมขั้นสูงเป็นอริยบุคคลเป็น โลกุตตรธรรม แปลว่า ธรรมที่จะทำให้หลุดพ้นจากโลกแห่งโลกียะ หรือโลกแห่งการเวียนว่ายตายเกิดอาจเกิดในวัฏจักร คือ การเกิด – แก่ – เจ็บ และตาย และเพื่อประยุกต์ใช้ในการทำงานในเรื่องของพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูง ประกอบด้วยหลักธรรม ดังนี้

อริยสัจ 4 (Tipitaka Thai Version/14/21-22) แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงที่ทำให้สำเร็จเป็นอริยบุคคลได้มี 4 อย่างคือ

1. ทุกข์ คือ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ เป็นสภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ ทนอยู่ได้ยาก เป็นต้น
2. สมุทัย คือเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ความทะยานอยาก 3 อย่าง คือ กามตัณหาความอยากในกาม ภวตัณหา ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ วิภวตัณหา คือความไม่อยากเป็นใดๆ เลย (แต่ต้องเป็น)
3. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ธรรมที่ดับทุกข์ ได้แก่ ดับตัณหาข้างต้นได้สิ้นเชิง
4. มรรค คือ ข้อปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ มรรค 8 คือ เห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ ทำการงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจไว้ชอบ ในอริยสัจ 4 ประการนี้ จัดเป็นเหตุ 2 อย่าง ได้แก่สมุทัย และมรรค จัดเป็นผล 2 อย่าง ได้แก่ทุกข์และนิโรธ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้บำเพ็ญเพียรทางจิต ได้ตรัสรู้เรื่องทุกข์เป็นลำดับแรกโดยปกติสามัญชนคนทั่วไปต่างก็ได้รับทุกข์และรู้ว่าทุกข์ คือความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ โดยประการทั้งปวง แต่ก็ไม่ว่ามาจากไหน อะไรที่ทำให้เกิดทุกข์กันแน่ จึงทำให้ระส่ำระสาย กระทบกระส่ายหา ความสงบสุขมิได้ เมื่อคนไม่รู้จักความจริงของธรรม เขาก็นำทุกข์ในธรรมชาติดมาสร้างให้เป็นทุกข์ของตน ดังนั้น กระบวนการพัฒนาการศึกษาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูงจะนำไปสู่การค้นพบความจริงของชีวิตว่าควรดำเนินการอย่างไร ทำให้ได้แนวคิดเกี่ยวกับคนที่รู้ความจริงของชีวิตว่า “คนที่มีความมั่นใจในชีวิตของตน จนไม่หวาดหวั่นพรั่นพรึงแม้ต่อความตาย ก็เพราะได้ดำเนินชีวิต

ของตนอยู่อย่างดีที่สุดและได้ใช้ชีวิตนั้นให้เกิดคุณประโยชน์คุ้มค่ากับการที่ได้เกิดมาแล้วชาติหนึ่ง เรียกได้ว่าเป็นอยู่อย่างผู้มีชัย ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

จากประเด็นดังกล่าวถ้าระบบการศึกษาไทยมีการนำแนวคิดหรือหลักการข้างต้นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร หรือพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ ความจริงในหลักพุทธจริยศาสตร์ ต่อไปนี้

การพัฒนาการศึกษาเรื่องความจริง ความรู้ ความดี

พระพุทธศาสนาได้สอนถึงหลักความจริง และความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันตามลำดับเป็นขั้นๆ โดยเฉพาะมนุษย์เกิดมาได้อย่างไร มีอะไรเป็นเหตุปัจจัยให้สิ่งนี้เกิดขึ้น และมีอะไรเป็นองค์ประกอบของชีวิต ดังนั้น ชีวิตในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าพระองค์ได้ทรงแสดงถึงกำเนิดของชีวิตที่เกิดมาว่าเกิดมาจากกรรม เพราะมีกรรมเป็นตัวนำเกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัยและมีกรรมเป็นของๆ ตน ใครทำกรรมอันใดไว้ก็ได้รับผลของกรรมนั้น เมื่อชีวิตเกิดมาแล้วมนุษย์ควรดำเนินการอย่างไรกับชีวิต จึงจะมีความสุข และนั่นเองมนุษย์จึงแสวงหาความสุขและความจริงที่สูงสุดให้แก่ตนเองตามลำดับขั้นดังจะได้สรุปย่อๆ เกี่ยวกับหลักการของความจริงในทางพระพุทธศาสนาได้แก่ **อภิปรัชญา** (ทฤษฎีว่าด้วยความจริง) **ญาณวิทยา** (ทฤษฎีว่าด้วยความรู้) **จริยศาสตร์** (หลักปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความดี)

ผลจากการศึกษาพุทธจริยศาสตร์เพื่อพัฒนาการศึกษาด้านความจริง ความรู้ และความดี ทั้ง 3 ด้าน ต่างต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อจะนำไปสู่ประโยชน์ในด้านการจัดการศึกษา และทำให้มีความรู้เกี่ยวกับความจริงของชีวิต หรือกฎธรรมชาตินี้เป็นความจริง ที่เราทั้งหลายจะต้องศึกษา และทำความเข้าใจที่ถูกต้องไว้ เพราะมีแต่ประโยชน์ แม้จะเป็นกฎธรรมชาติ ในส่วนที่ไม่ถูกใจเราไม่น่าปรารถนา เราก็ต้องรู้ เพื่อจะได้ปฏิบัติตามได้ถูกต้อง ความรู้ ในความจริงของชีวิต หรือกฎธรรมชาตินี้มีประโยชน์อย่างมาก 3 ประการคือ

1. **ช่วยให้ปฏิบัติตามได้ถูกต้อง** เป็นการนำความรู้ ในกฎธรรมชาติ มาสนองความต้องการ ของตนเอง เพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยดี ไม่ให้เกิดทุกข์โศก โดยการปฏิบัติตามกฎธรรมชาติด้วยความรู้ เพียงปฏิบัติตามเท่านั้น เมื่อปฏิบัติตามนั้น ได้ถูกต้อง สอดคล้องกันดี ชีวิตของเราก็จะเป็นไปด้วยดี ชีวิตมีความกลมกลืน ราบรื่น ตรงกันข้าม ถ้าไม่รู้จักกฎธรรมชาติ และปฏิบัติตามกฎธรรมชาติไม่ได้ ชีวิตก็จะมีทุกข์ขัดข้อง เต็มดรอ้น ทุกข์ใจ แต่พอรู้จักกฎธรรมชาติ หรือความจริงของชีวิต

2. **ช่วยให้มาสร้างสรรคสิ่งต่างๆ ในชีวิต** มนุษย์ทุกคนเกิดมามีความรู้ความจริงของชีวิตว่าทุกคนต้องตายตามกฎของธรรมชาติ จึงได้เตรียมตัวก่อนตาย เตรียมกายก่อนแต่ง เตรียมน้าก่อนแล้ง เตรียมแบงค์ก่อนจะออกเดินทาง

3. **ช่วยให้เข้าใจเหตุผล รู้เท่าทันชีวิต** มองเห็นความจริงของชีวิต ความเป็นอยู่ของตน ว่าไม่คงที่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สามารถวางตัว และทำใจได้ถูกต้อง ทำให้มีความสุข ไร้ทุกข์อย่างแท้จริง

เพราะฉะนั้น ความจริงทั้ง 3 ระดับดังที่ได้กล่าวมานี้ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์กันและมีความเชื่อมโยงถึงกัน ถ้าหากมั่นใจว่าชาติสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็เปรียบเสมือนการสร้างบ้านแต่ไม่มีเสาเข็ม หรือมีเสาเข็มมีตัวบ้านแต่ขาดหลังคาบ้าน เป็นต้น ความจริงที่ได้กล่าวมาต่างก็อาศัยซึ่งกันและกันเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงสุดของชีวิตได้ และชีวิตมนุษย์ควรเป็นเช่นนี้ควรดำเนินไปตามความเป็นจริงมนุษย์จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ประเสริฐ เมื่อมนุษย์มีความดีเป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมในตนเองแล้วมนุษย์ก็จะแสวงหาความรู้หรือพัฒนาความรู้ของตนเองให้รู้ยิ่งขึ้นแล้วก็เข้าสู่ภาวะแห่งความเป็นจริงสูงสุดได้เหมือนกับพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ และพระอรหันต์ทุกๆ องค์ด้วยดังนี้

ในการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นมีรูปแบบที่ดีมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับธรรมชาติ เพราะคำสอนนั้นจะเน้นเรื่องของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความจริงซึ่งเป็นพื้นฐานของความดีและความดีนั้นเองจะเป็นลักษณะที่สะท้อนของความจริงเป็นเรื่องของคุณค่า และกลายเป็นผลของความงามซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความดี ความจริง สิ่งเหล่านี้เป็นสาระสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมที่ว่า นรชนพึงอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม พึงทำอารยชนให้เป็นมิตร ถึงพร้อมด้วยความตั้งตนไว้ชอบ มีความดีอันได้ทำไว้ก่อนแล้ว ข้าวเปลือก ทรัพย์ยศเกียรติ และความสุขย่อมพรั่งพร้อมมาสู่รชนผู้นั้น (Tipitaka (Thai Version) ข้อ 31 : 119) การศึกษาธรรมะตามหลักความจริงแล้ว พระพุทธเจ้าจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ตาม ความจริงที่เรียกว่า ธาตุ เป็นกฎธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว คือ หลักไตรลักษณ์ ที่ว่าด้วยภาวะของสรรพสิ่งที่ถูกปรุงแต่งแล้วเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปตามเหตุปัจจัยเมื่อพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ความจริงนั้น จึงนำมาเปิดเผยด้วยการบอกกล่าว แสดง จำแนก ให้เข้าใจได้โดยง่ายว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา” ทรงแสดงปัจจัยแห่งการเกิดทุกข์และการดับทุกข์ พร้อมทั้งอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นปฏิบัติเครื่องดำเนินไปสู่ความดับทุกข์เป็นการประกาศพระธรรมด้วยทศพลญาณ คือ กำลัง 10 ประการ ที่ทำให้พระพุทธองค์ทรงมีพระทัยยืนยันทนทานการบรรลุธรรมสูงสุด

ชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาคืออะไร พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้คำนิยามว่า ชีวิต คือ ความเป็นอยู่ ตรงข้ามกับความตาย ในอรรถกถา พระวินัยอุทเทสชาลว่า ภาวนติ อาหวนติ จาติ ภุตตา ชายนติ วฑฒนติ ขาตา วฑฒิตา วาติ อตถโธ (สมนต.ทูตย. 316) (Tipitaka (Pali Version) มีใจความว่าเพราะเกิดและเจริญเติบโตจึงชื่อว่าเป็นชีวิต จึงกล่าวได้ว่าชีวิตคือสิ่งที่มีการเกิดการเจริญเติบโต ในคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้แบ่งชีวิตเป็น 2 ระดับ คือ สิ่งมีชีวิตที่มีจิต อันได้แก่ สัตว์ทั้งหลายตั้งแต่พรหม เทวดา มนุษย์ สัตว์เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย สัตว์นรก และสิ่งมีชีวิตที่ไม่มีจิต อันได้แก่ พวกภูตคาม หรือ พืชคามทั้งหลายในที่นี้จะพูดถึงชีวิตของมนุษย์เท่านั้น กรณีชีวิตมนุษย์นั้นในชาตวิภังคสูตร (Tipitaka (Thai Version)) แสดงไว้ว่า ชีวิตประกอบไปด้วยธาตุ 6 คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ อากาเสธาตุ และวิญญานธาตุ กล่าวโดยสรุปคือ รูปที่เรียก สสาร และนามที่เรียกว่า อสสาร ชีวิตเกิดขึ้นเพราะอาศัยองค์ประกอบ 3 คือ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู และมีสัตว์คือวิญญานหรือจิตมาปฏิสนธิจึงก่อให้เกิดเป็นชีวิตขึ้นมาได้ (Tipitaka (Thai Version) จะเห็นได้ว่าชีวิตในทางพระพุทธศาสนานั้นไม่ได้เกิดจากการสร้างของพระเจ้าหรือเทพเจ้าอย่างที่ศาสนาที่เป็นเทวนิยมทั้งหลายสอนไว้ แต่เกิดจากกระบวนการของธรรมชาติ หรือเหตุ

ปัจจัยนั่นเอง ชีวิตเมื่อเกิดมาแล้วจะมีความต้องการพื้นฐานเหมือนกันดังในเวฬุทวารสูตร (Tipitaka (Thai Version) คือ อยากมีชีวิตอยู่ อยากไม่ตายหรือ ไม่อยากตาย อยากมีความสุขหรือต้องการสุข และรังเกียจ ความสุขหรือไม่ต้องการทุกข์ อาจกล่าวได้ว่า ทุกชีวิตไม่ว่าคน สัตว์ พืช ล้วนรักสุขเกลียดทุกข์ อยากอยู่ไม่ อยากตาย

ความรู้เมื่อมีชีวิตอยู่แล้วอยู่ไปเพื่ออะไร อาจจะตอบได้ว่าเพื่อพัฒนาตนเอง เพื่อพัฒนาความรู้ เพื่อการทำความดี หรือเพื่อค้นหาความจริง แต่ทางพระพุทธศาสนาสรุปว่า ชีวิตที่ดีที่ประเสริฐนั้นต้องอยู่ ด้วยปัญญา ก็จะเกี่ยวโยงกับความรู้ที่มาของความรู้หรือเรียกว่าญาณวิทยาหรือญาณปรัชญา มนุษย์จำเป็นต้องพัฒนาเรื่องของความรู้ ปัญญา เพื่อการพัฒนาชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ สำหรับมนุษย์ก็คือสิ่งที่อยู่ภายในตนที่เรียกว่าประสาทสัมผัสทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ทำหน้าที่ ในการเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส กระแทก การทำหน้าที่ใน 5 ส่วนนี้จะส่งไปยังประสาทสัมผัสที่ 6 คือ ใจจะทำหน้าที่รู้สึก (แยกแยะ) รู้จำ (จัดเก็บ) รู้คิด(ผสมผสาน) และรู้แจ้ง รู้ชัด (ใช้งาน) ความรู้ที่ได้จากการรับรู้ทางอายตนะเหล่านี้ยังไม่เป็นความรู้อย่างแท้จริง แต่เรียกว่าเป็นการรับรู้เท่านั้น เพราะว่าการรับรู้เหล่านั้นเป็น ความรู้ที่กระจัดกระจาย ยังไม่จัดให้เป็นระบบ ส่วนความรู้ที่แท้จริงหรือความรู้ที่เป็นระบบนั้นพระพุทธศาสนาได้แสดงว่าเกิดขึ้นจาก 3 แหล่งหรือ 3 วิธีด้วยกันคือ

1. สิ่งที่ได้ยินได้ฟัง ความรู้จากการเล่าเรียนหรือรับถ่ายทอดจากผู้อื่น ความรู้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่าอวัชคัสตฤศาสน์ หรือปริยัติ สุตะเป็นคุณสมบัติสำคัญอย่างหนึ่งของผู้ที่เจริญงอกงาม ไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิต โดยเป็นเหตุปัจจัยให้ได้ปัญญา ที่เป็นเบื้องต้นหรือเป็นฐานของพรหมจริยะ และเป็นเครื่องเจริญปัญญาให้พัฒนาจนไพบูลย์บริบูรณ์ (Tipitaka (Thai Version)

2. การคิด หมายถึง กระบวนการของการคิดหรือการใช้เหตุผล หมายความว่า การเรียนรู้ในระดับนี้ ไม่หยุดอยู่แค่จำสิ่งที่เรียนรู้ไว้เท่านั้นแต่นำเอาสิ่งที่จำไว้นั้นเข้ามาในกระบวนการคิดหรือการใช้เหตุผลอีกทีหนึ่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจหรือรู้ความหมายของสิ่งนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น ดังที่ท่านแสดงไว้ว่า “พหูสูตา ธตาวจสา มนสาอนุชิตา ทิฏฐิยา สุปฏิวิฐา” (Tipitaka (Pali Version) พหูสูตมโงค์ 5 (คุณสมบัติที่ทำให้ควรได้รับชื่อว่าเป็นพหูสูต คือ ผู้ได้เรียนรู้มาก หรือคงแก่เรียน ความรู้ในระดับนี้จึงมิใช่เพียงจำได้เท่านั้น แต่มีความเข้าใจในสิ่งที่จำได้อย่างทะลุปรุโปร่ง ความรู้ในระดับนี้เป็นความรู้ที่ละเอียดอ่อนหรือประณีตขึ้นไปอีกขั้นหนึ่งและความรู้ลักษณะนี้จะประมวลไว้ในจิตในแบบที่เรียกว่าทิฏฐิ (ความเข้าใจ, ความเห็น, ความเชื่อ) เรียกว่า จินตามยปัญญา (Phra Brahmagunabhon (P.A. Payutto, 2005)

3. การให้สมาธิ หรือการพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการพัฒนาจิตหรืออบรมจิตเพื่อทำจิตให้สงบนิ่ง พร้อมทั้งกำจัดหรือขบไล่สิ่งที่ทำให้จิตเศร้าหมอง คือ กิเลสออกไปจากจิต จิตก็สงบใสบริสุทธิ์ ปัญญาญาณหรือความสามารถในการหยั่งรู้ก็เกิดขึ้น ความรู้ที่ได้จากญาณนี้ พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้องหรือตรงตามความเป็นจริง เพราะการรู้ด้วยญาณนั้น พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นการรู้สิ่งนั้นๆ ตามที่เป็นจริง ดังพุทธพจน์ว่า สมาธิเต จิตเต ธมมา ปาตุกวนติ (Tipitaka (Thai Version) ความว่า เมื่อจิตเป็นสมาธิ

ความจริงย่อมปรากฏ หรือเรียกสั้นๆ ว่า ยถาภูตญาณทัสสนะ แปลว่า เห็นด้วยญาณตามเป็นจริง ความรู้ในระดับนี้เป็นความรู้ที่ไม่ขึ้นอยู่กับตัวกลางหรือสื่อใดๆ แต่เป็นการรู้ตรงของจิตมีลักษณะเป็นการหยั่งรู้ (ญาณ) หรือเป็นความรู้ระดับเหนือประสบการณ์และเหนือเหตุผล เรียกว่า ภาวนามยปัญญา (P.A. Payutto, 2005)

ในความรู้ทั้ง 3 คือ ความรู้ระดับสุตตะ และจินตนาเป็นความรู้ขั้นสามัญ ส่วนความรู้จากภาวนา เป็นความรู้ขั้นวิสามัญ หรือเหนือธรรมดา ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า อภิญญา ความรู้ทั้งสองนี้จะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อนำความรู้ไปเพื่อช่วยเหลือตนเองหรือป้องกันตนเองได้ที่เรียกว่านิปกปัญญา หรือ เนปิกกปัญญา คือ ปัญญารักษาตนหรือรักษาตัวรอด ความรู้ที่มีคุณค่าต่อชีวิตคือรู้ว่าอะไรดี รู้ว่าอะไรชั่ว และรู้วิธีที่จะช่วยให้ทำดีเว้นชั่วได้อย่างสมบูรณ์ แต่ความรู้ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นก็ยังถือว่าไม่ใช่สุดยอดแห่งความรู้ทางพระพุทธศาสนา เพราะสุดยอดของความรู้ก็คือ ความรู้ที่ทำให้สิ้นทุกข์ดังพุทธพจน์ที่ว่า “พรหมจรรย์นี้...มิใช่มีความถึงพร้อมแห่งสมาธิเป็นอันสงฆ์...มิใช่มีความถึงพร้อมแห่งญาณทัสสนะเป็นอันสงฆ์... (แต่) มีเจโตวิมุตติอันไม่กำเริบเป็นประโยชน์เป็นสาระเป็นผลสุดท้าย” และอีกพระสูตรหนึ่งกล่าวไว้ตรงๆ ว่า “ปรมา อริยา ปญญา ยทิท สัพพทุกขกขเย ญาณ” (Tipitaka (Pali Version) แปลว่า ปัญญาที่เป็นความรู้แจ้งในความสิ้นไปแห่งทุกข์ทั้งปวง คือ สุดยอดของปัญญา (ความรู้ที่ประเสริฐที่สุด)

ความดีทั้งสามขั้นนี้จะเกี่ยวโยงกับความงามในทางพระพุทธศาสนาด้วย เพราะว่า พระพุทธเจ้าทรงประทานวิธีการประกาศพระศาสนาที่เรียกว่า พรหมจรรย์ แก่พระอรหันต์ 60 องค์ ก็เน้นเรื่องความดีและความงาม งามอย่างไร ในพุทธพจน์ที่ตรัสว่าจงประกาศพรหมจรรย์ซึ่งงามในเบื้องต้น (อาทิกถยาณ) งามในท่ามกลาง (มชฺเชกถยาณ) และงามในที่สุด (ปริโยสานกถยาณ) (Tipitaka (Thai Version) ความดีหรือความงามในเบื้องต้นได้แก่ความดีระดับวัตถุด้วยการมีทรัพย์สมบัติ และมีเบญจศีลซึ่งถือว่าเป็นคนดีคนงาม ที่เรียกว่า ดีแบบปุถุชน ความดีหรือความงามในท่ามกลางได้แก่การมีศีลมีธรรม มีสมาธิที่ช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้ในระดับหนึ่งคนดีระดับนี้อาจเรียกว่า กัลยาณชน ความดีหรือความงามในที่สุด ได้แก่ ความดีความงามที่เกิดจากการพัฒนาชีวิตมีศีล สมาธิ ปัญญา ดำเนินตามทางสายกลางที่เป็นส่วนเหตุทำให้อนั้นสามารถทำลายกิเลสตามระดับต่างๆ (สังโยชน์ 10) จนทำให้ผู้นั้นกลายเป็นคนดีคนงามที่เรียกว่า อารยชน หรือ อริยบุคคล ความงามที่แสดงออกผ่านคนดีแสดงให้เห็นว่า ความงามเป็นการปรากฏของความดีนั่นเอง

สรุป

ความจริง ในพระพุทธศาสนาแสดงถึงความจริงแท้ที่เรียกว่าปรมาตมธรรมอันประกอบด้วยจิตเจตสิก รูป นิพพาน ส่วนกระบวนการในการรู้ความจริงเรียกว่าอริยสัจ 4 ซึ่งนำเสนอทั้งความจริงแท้คือทุกข์และเหตุแห่งทุกข์ แสดงความดับทุกข์คือนิพพาน และแสดงวิธีการในการเข้าถึงความจริงคือมรรคมีองค์แปด พระพุทธศาสนามีลักษณะใกล้เคียงกับธรรมชาตินิยมมากกว่า เพราะยอมรับการมีอยู่ของจิตและสสารที่พระพุทธศาสนาเรียกว่าขันธห้า ย่อลงเป็นรูปนาม ซึ่งทั้งรูปและนามต่างก็มีอยู่จริง แต่ความจริงมีสองระดับคือระดับสมมุติ และความจริงระดับสูงสุด ในระดับสมมุตินามรูปมีอยู่จริง แต่ในระดับสูงสุด ทั้งนามรูปต่างก็

ไม่เพียงแต่ ต้องเสื่อมสภาพไป และมีใช้สิ่งที่เป็นอดีตา หลักคำสอนที่สำคัญอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา คือ “อนัตตา” เพราะสิ่งทั้งหลายในที่สุดก็เป็นเพียงอนัตตา แม้แต่นิพพานอันเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาก็ยังเป็นอนัตตา ดังนั้น ในที่สุดแล้ว “อนัตตา” ที่สมมุติให้ศึกษา ก็เป็นเพียง “อนัตตา” นั่นเอง

พุทธศาสนามุ่งเน้นทางพุทธจริยศาสตร์มากกว่าญาณวิทยา ที่กล่าวเช่นนั้นก็เพราะว่าพุทธศาสนานั้น เน้นสอนว่าทำอย่างไรจึงจะออกจากทุกข์ ถึงแม้ว่าท้ายที่สุดเราจะรู้ไม่ได้ว่าเราบรรลุอรหัตต์หรือไม่ มันก็ไม่ใช่สำคัญหากเรานั้นได้ปฏิบัติถูกต้องและบรรลุเราก็ย่อมที่จะออกจากทุกข์ได้ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาทั้งหมดทำให้เราเห็นอะไรบางอย่าง นั่นคือพุทธศาสนาก็ยังคงอยู่ในกรอบของศาสนา ที่กล่าวเช่นนั้นก็เพราะพุทธศาสนาเองก็ต้องอาศัยศรัทธามาอธิบายระบบของตนอยู่ดี ในท้ายที่สุดการอธิบายทั้งหมดนี้มีใช้การกระทำที่นำไปเพื่อการลบหลู่พุทธศาสนาแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงการตั้งข้อสังเกตว่าการอธิบายการรับรู้เช่นนี้จะนำไปสู่ปัญหาอย่างไรซึ่งเราจะได้หาทางพัฒนาให้รัดกุมต่อไป แนวคิดในการดำเนินชีวิตตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาต้องพัฒนาความรู้ที่สามารถลดละหรือกำจัดกิเลสความชั่ว หรือที่เรียกว่า รู้เพื่อทำดีและรู้เพื่อละชั่ว ความรู้ที่ต้องค้นหาศึกษาคือเรื่องของความจริงที่เกี่ยวกับตนเอง ศึกษาเรื่องภายในตนเป็นความจริงที่นำไปสู่ความดีที่เป็นส่วนเหตุคือกุศลกรรม การทำความดี และจะได้รับผลที่เรียกว่า กุศลวิบาก เมื่อทำความดีและได้รับผลของความดีจะทำให้เกิดความงามที่เป็นปรากฏการณ์ของการทำความดี งามทั้งภายในที่เรียกว่าคุณงามความดี งามทั้งภายนอก ที่เรียกว่างามด้วยกิริยาท่าทาง จะเห็นได้ว่าเรื่องของชีวิต ความรู้ ความจริง ความดี และความงามเป็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในฐานะเป็นปรัชญาชีวิตซึ่งจะก่อให้เกิดความดีความงามแก่ชีวิตตามสมควรแก่การประพฤติปฏิบัติ

References

- Attaput, C. (1987). *Ethics*. (4th ed.). Bangkok: Ramkumheang University Press.
- Department of Religion, Ministry of Education. (1982). *Tipitaka (Government Version)*. Bangkok: Department of Religion Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tipitaka (Thai Version)*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1992). *Tipitaka (Pali Version)*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phra Brahmagunabhon (P.A. Payutto). (2005). *Dictionary of Buddhism (Version of Word Collection)*. 17th printing. Bangkok : Dhammasabha Buddhist Press.
- Phra Brahmagunabhon (P.A. Payutto). (2001). *Dictionary of Buddhism (Version of Dhamma Collection)*. 13th printing. Bangkok : R.S.Printing Mass Product Ltd.

120 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย (พ.ศ. 2440-2560): พัฒนาการ และเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ของรัฐไทย*

120 Years of Thai Local Administration (2440 – 2560 B.E.): Evolution and Historical Conditions of Thai State

ไททัศน์ มาลา

Titus Mala

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

Phaholyothin RD., Klong Nueng, Klong Luang Pathum Thani 13180. Thailand.

Email: titus_vru@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการอธิบายพัฒนาการของการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย โดยจำแนกออกเป็น 4 ยุคด้วยกันคือ (1) ยุคเริ่มต้น (พ.ศ. 2435-2475) (2) ยุครัฐราชการ (พ.ศ. 2475-2535) (3) ยุคปฏิรูป (พ.ศ. 2535-2540) และ (4) ยุคเปลี่ยนผ่าน (พ.ศ. 2540-ปัจจุบัน) โดยพัฒนาการด้านการปกครองท้องถิ่นไทยตลอดระยะเวลา 120 ปี ที่ผ่านมานั้น เป็นสิ่งยืนยันว่าเสถียรภาพทางการเมืองในระดับชาติของรัฐไทย ส่งผลอย่างมากต่อการสร้างความสำเร็จหรือความล้มเหลวของแนวคิดการปกครองท้องถิ่น และการกระจายอำนาจในประเทศไทย อันเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ของรัฐไทยที่มีต่อแนวคิดการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจคือ การที่นโยบายทางการเมืองระดับชาติขาดเสถียรภาพและการที่รัฐไทยมีวัฒนธรรมการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจที่ยังรากลึกมาอย่างยาวนาน

คำสำคัญ: การปกครองท้องถิ่นไทย; พัฒนาการ; รัฐไทย

Abstract

This article divided the evolution of Thai local administration into 4 periods (1) the beginning era (2435 – 2475 B.E.) (2) Bureaucratic state era (2475 – 2535 B.E.) (3) Reform era (2535 – 2540 B.E.) and (4) transformation era (2540 B.E. – present). The evolution of Thai local administration in the past 120 years confirmed that the stability of national-level politics of Thai state could seriously affect the achievement of Thai local administration and decentralization concepts. This reflected that the historical conditions of the Thai state on local administration and decentralization, that is, the instability of political policy at the national-level and the long history root of Thai administration culture that is highly centralize.

Keywords: Thai local administration; Evolution; Thai State

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยในปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 7,853 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 76 แห่ง เทศบาล 2,441 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 5,334 แห่ง และการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ อีก 2 แห่ง คือ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา (Department of Local Administration, 2016) ทั้งนี้การปกครองท้องถิ่นเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจของการจัดสรรทรัพยากรให้กับท้องถิ่น ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นลักษณะของการจัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่น ภายใต้การปล่อยถ่ายอำนาจจากรัฐบาลกลางสู่การตัดสินใจของประชาชน โดยมีเป้าหมายอันแท้จริงคือการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถปกครองตนเอง (Mala, 2015) ซึ่งแนวคิดด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นได้รับการยอมรับว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตยและการพัฒนาประเทศชาติ บทความนี้ผู้เขียนมุ่งอธิบายพัฒนาการของการปกครองท้องถิ่นของไทย โดยเริ่มตั้งแต่การกำเนิดขึ้นของสุขาภิบาลเมื่อปี ร.ศ. 116 หรือปี พ.ศ. 2540 โดยแบ่งพัฒนาการออกเป็น 4 ยุคด้วยกันคือ (1) ยุคเริ่มต้น (พ.ศ. 2435-2475) ที่มีการริเริ่มจัดตั้งสุขาภิบาลขึ้นเพื่อเป็นกลไกที่รัฐใช้ในการบำรุงเมือง (2) ยุครัฐราชการ (พ.ศ. 2475-2535) ที่ได้มีการจัดตั้งเทศบาลขึ้นมาจากความพยายามที่จะวางรากฐานประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นแต่ก็เกิดขึ้นด้วยความยากลำบากเนื่องจากขาดความต่อเนื่องในทิศทางการพัฒนาของนโยบายรัฐ (3) ยุคปฏิรูป (พ.ศ. 2535-2540) ที่แนวคิดด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการปฏิรูปทางการเมืองให้มีเสถียรภาพ และ (4) ยุคเปลี่ยนผ่าน (พ.ศ. 2540-ปัจจุบัน) ที่แม้จะเริ่มให้ความสำคัญกับแนวคิดการกระจายอำนาจอย่างจริงจังก็ตาม แต่ก็เต็มไปด้วยความยากลำบากเนื่องจากรัฐไทยมีวัฒนธรรมแบบรวมศูนย์มาอย่างยาวนาน

ยุคเริ่มต้น (พ.ศ. 2440-2475)

การจัดตั้งสุขาภิบาลขึ้นมาเมื่อปี พ.ศ. 2440 นับเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการด้านการปกครองท้องถิ่นไทย เนื่องจากสุขาภิบาลเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่รัฐจะนำมาใช้ในการบำรุงเมือง แม้ลักษณะของการจัดสุขาภิบาลจะแตกต่างจากหน่วยงานอื่นของรัฐที่มีหน้าที่ในด้านการบำรุงเมืองโดยเฉพาะ กล่าวคือ การจัดสุขาภิบาลเป็นความพยายามของรัฐที่ต้องการดึงเอาคนและทุนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงท้องถิ่นของตนเอง ด้วยรัฐเห็นว่าวิธีการเช่นนี้จะเป็นการช่วยผ่อนภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายของรัฐลง อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการยังคงมีข้าราชการของรัฐเป็นหลักในการดำเนินการ (King Prajadhipok's Institute, 2004) ดังตัวอย่างของสุขาภิบาลกรุงเทพมหานคร และสุขาภิบาลท่าฉลอม ดังต่อไปนี้

1) สุขาภิบาลกรุงเทพมหานคร จากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จทอดพระเนตรกิจการประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป ทั้งนี้ทรงเห็นถึงความจำเป็นที่รัฐจะต้องดูแลรักษาความสะอาดและการจัดสาธารณูปโภคในท้องถิ่น โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครซึ่งเจ้าพระยาอภัยราชาสยามานุกุลกิจ

(ดร.โรแลนด์ ยัคแมงส์) ที่ปรึกษาราชการทั่วไปของประเทศได้กราบทูลเกี่ยวกับการที่ชาวต่างประเทศเริ่มตื่นตัวถึงความสกปรกของกรุงเทพมหานครอันเป็นเมืองหลวงกันมากขึ้นและมักไม่มีถนนหนทางในการเดินทางที่อำนวยความสะดวก จึงทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งกรมสุขาภิบาลขึ้นในปี 2440 จนได้มีการเริ่มตราพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพมหานคร ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) ส่งผลให้เกิดหน่วยการปกครองรูปแบบใหม่ในระดับท้องถิ่นที่เรียกว่า “สุขาภิบาลกรุงเทพมหานคร” เป็นงานในความรับผิดชอบของกระทรวงนครบาลโดยมีเสนาบดีนครบาลเป็นผู้บังคับบัญชา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นตัวอย่างในการพัฒนาแก่บรรดาหัวเมืองทั่วไป

2) สุขาภิบาลท่าฉลอม นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอมเมื่อ ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448) โดยเป็นผลหลังจากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เคยเสด็จตลาดท่าจีน ตำบลท่าฉลอม เมืองสมุทรสาคร และทรงพบว่ามีความสกปรกมากถึงกับเคยยกไปเปรียบเทียบกับที่ประชุมเสนาบดีว่ามีความสกปรกมาก ทำให้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (เสนาบดีมหาดไทยในขณะนั้น) ทรงมีหนังสือถึงพระยาพิไชยสมุทร (ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสาครในขณะนั้น) โดยได้ขอตกลงกันให้ชักชวนราษฎรและพ่อค้าในให้ช่วยกันบริจาคเงินปรับปรุงตลาดท่าจีน (Chayabutra, 1996) ทำให้ตลาดและเมืองท่าฉลอมได้รับการดูแลและได้รับความสนใจภายใต้การจัดตั้ง “สุขาภิบาลท่าฉลอม” ขึ้นเพื่อให้มีหน้าที่ในการจัดหาดูแลงานเก็บกวาดขยะมูลฝอย จุดโคมไฟให้แสงสว่างเวลากลางคืนและซ่อมแซมบำรุงถนนหนทาง สำหรับผู้ทำการปกครองสุขาภิบาลในขณะนั้นได้แก่บุคคลซึ่งทางราชการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง เช่น ผู้ว่าราชการเมือง นายอำเภอ กรรมการอำเภอ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้บริหารงานรับผิดชอบเรียกว่า กรรมการสุขาภิบาล (King Prajadhipok's Institute, 2010)

ทั้งนี้การเกิดขึ้นของสุขาภิบาลนับว่าเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการด้านการปกครองท้องถิ่นไทย แต่ยังไม่ได้มีสถานะส่งเสริมการปกครองตนเองของประชาชนแต่อย่างใด เนื่องจากผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารกิจการของสุขาภิบาลในขณะนั้นล้วนแล้วแต่เป็นข้าราชการที่รับนโยบายจากส่วนกลางเป็นสำคัญ ดังที่ Charoenmuang (2005) และ Lertpaithoon (2004) ได้อธิบายไว้ว่า สุขาภิบาลในยุคนี้เป็นผลพวงจากการที่ผู้นำไทยได้ไปเยือนประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษและไปเยือนประเทศอังกฤษ ทว่าของไทยเป็นการปกครองโดยข้าราชการประจำมิใช่การปกครองท้องถิ่นที่ทำงานในตะวันตกและไม่ได้มีนัยยะต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น แต่เป็นเพื่อการสร้างความเป็นเอกภาพในการบังคับบัญชาและการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลกลางเป็นหลัก สอดคล้องกับ

กล่าวโดยสรุป การจัดตั้งสุขาภิบาลในยุคนี้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือเพื่อให้เกิดความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่บ้านเมืองและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยรัฐมิได้มุ่งหมายที่จะให้ประชาชนมีเสรีภาพและมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นของตน สุขาภิบาลจึงไม่มีอิสระในการปกครองตนเองไม่ว่าสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ที่เป็นเพียงการแบ่งอำนาจและมอบหมายให้ข้าราชการประจำทำหน้าที่รับผิดชอบจัดบริการสาธารณะบางอย่างให้แก่ประชาชนเช่นเดียวกันกับสุขาภิบาลท่าฉลอมซึ่งแม้ประชาชนจะ

เป็นผู้เลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่กำนันผู้ใหญ่บ้านก็มีผู้แทนของประชาชนอย่างแท้จริงแต่ยังคงเป็นเจ้าของพื้นที่ของรัฐซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาจากนโยบายของส่วนกลางไม่อาจนับได้ว่าเป็นการให้สิทธิตามหลักการปกครองตนเองอย่างสมบูรณ์ ส่วนสุขาภิบาลหัวเมืองนั้นผู้บริหารส่วนใหญ่ล้วนเป็นข้าราชการประจำที่ส่วนกลางยังคงควบคุมการบริหารงานของสุขาภิบาลอย่างใกล้ชิดเช่นกัน ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นไม่มีโอกาสรู้จักและเข้าใจการปกครองท้องถิ่นของตนเองตามหลักการกระจายอำนาจแต่อย่างใด

ยุครัฐราชการ (พ.ศ. 2475-2535)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ได้มีการปรับปรุงกิจการสุขาภิบาลให้เป็นรูปแบบการบริหารแบบประชาธิปไตยหรือเทศบาล ทั้งนี้ได้ทรงปรึกษากับเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยและอภิรัฐมนตรีเพื่อให้มีคณะกรรมการที่ชื่อว่า “คณะกรรมการจัดการสุขาภิบาล” มีหน้าที่ในการไปศึกษาดูงานสุขาภิบาลในหัวเมืองต่างๆ ทั้งราชอาณาจักรสยามและได้เดินทางไปศึกษารูปแบบจากประเทศ สิงคโปร์ ชวา ฮอลแลนด์ และฟิลิปปินส์ นอกจากนี้ประธานคณะกรรมการคือนาย อาร์ ดี เครก (R.D Craig) ได้เดินทางไปยุโรปเพื่อดูงานเกี่ยวกับกิจการเทศบาลในต่างประเทศและในที่สุดได้มีการจัดทำรายงานประกอบการศึกษาเพื่อจัดตั้งสุขาภิบาลขึ้นกราบบังคมทูล โดยมีสาระเกี่ยวกับ (1) แนวทางในการจัดตั้งการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล (2) ประสิทธิภาพในการจัดทำบริการสาธารณะ และ (3) การเป็นสถาบันสอนการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่เมื่อมีเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ขึ้น การดำเนินแผนดำเนินการดังกล่าวจึงถูกระงับไป (King Prajadhipok's Institute, 2010)

หลังยุคของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี 2475 รัฐบาลคณะราษฎรได้เริ่มจัดวางรูปแบบและระเบียบการบริหารราชการของประเทศเสียใหม่ ด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ซึ่งนำรูปแบบนี้มาจากการปกครองของฝรั่งเศสโดยจัดระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 ส่วน คือ (King Prajadhipok's Institute, 2004) (1) ราชการบริหารส่วนกลาง (2) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และ (3) ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นผลให้มีการตรากฎหมายการปกครองท้องถิ่นซึ่งเรียกว่าพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ส่งผลให้เกิดหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบใหม่ที่เรียกชื่อว่า “เทศบาล” ซึ่งฝ่ายบริหารมาจากการแต่งตั้งของรัฐบาล ส่วนสมาชิกของสภาเทศบาลนั้นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในพื้นที่ (His Serene Highness Prince Sakolwanakorn Worawan and Prince Suntornpipit, 1935) นอกจากนี้เทศบาลมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีงบประมาณ มีทรัพย์สิน มีเจ้าหน้าที่ มีอำนาจในการออกเทศบัญญัติ และมีอำนาจในการปฏิบัติงานในเขตท้องถิ่นนั้นๆ โดยรัฐบาลมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาให้การปกครองท้องถิ่นมีเพียงรูปแบบเดียว และหวังจะให้มีการจัดตั้งเทศบาลขึ้นทุกพื้นที่และทุกตำบลในประเทศ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเกิดขึ้นของเทศบาลนั้น นับว่าเป็นความพยายามของรัฐบาลคณะราษฎรที่จะวางรากฐานประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น เนื่องจากได้ตระหนักดีว่าการนำรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเข้ามาใช้ในขณะนั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้การเมืองในระบบประชาธิปไตยเป็นสำคัญ อีกทั้งแนวคิดด้านกระจายอำนาจนั้นก็เป็นแนวทางการเมืองพื้นฐานที่ปฏิบัติกันในประเทศประชาธิปไตยในทุกประเทศ โดยเฉพาะนายปรีดี พนมยงค์ ถือเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งที่มีผลักดันให้เกิดการจัดตั้งเทศบาลขึ้นในปี พ.ศ. 2476 โดยมุ่งหวังที่จะยกฐานะสุขาภิบาลในขณะนั้นจำนวน 4,800 กว่าแห่งขึ้นเป็นเทศบาล แม้ว่าในระยะเริ่มต้นจะสามารถจัดตั้งเทศบาลได้เพียง 35 แห่งก็ตาม แต่ปรีดี พนมยงค์ ก็ยังถือว่าเป็นผู้ที่มีความพยายามในการนำแนวคิดเรื่องการปกครองท้องถิ่นที่ใช้อยู่แพร่หลายในตะวันตกเข้ามาใช้ในประเทศไทยและต้องการกระจายอำนาจไปสู่การปกครองท้องถิ่นเพื่อเสริมความแข็งแกร่งให้กับรากฐานการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยของไทย โดยหวังให้เทศบาลเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเมืองแก่ราษฎรในท้องถิ่น

สำหรับสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม นับเป็นช่วงที่มีการตรากฎหมายจัดตั้งและปรับปรุงท้องถิ่นหลายฉบับ กล่าวคือ ได้มีการตราพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495 เพื่อเร่งรัดการปกครองท้องถิ่นให้ขยายไปทั่วประเทศ การจัดตั้งเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ซึ่งมีการปรับปรุงและใช้มาจนถึงปัจจุบัน พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 เป็นผลให้มืองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 เป็นผลให้มีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีฐานะเป็นนิติบุคคล แต่ก็ถูกยกเลิกในปี 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติ (Lertpaithoon, 2004; Thatsanai, 2016) เนื่องจากรัฐบาลของจอมพลถนอมเกรงว่าพรรคคอมมิวนิสต์จะเผยแพร่อิทธิพลไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลโดยเฉพาะในภาคอีสาน หลังจากนั้นในปี 2518 มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 โดยกำหนดให้กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษเพื่อให้มีความเป็นอิสระในการดำเนินงานมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521 เพื่อกำหนดให้เมืองพัทยาเป็นเขตการปกครองในรูปแบบพิเศษ

ในยุครัฐราชการ (พ.ศ. 2475-2535) แม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการปกครองท้องถิ่นหลายอย่างก็ตาม ทว่าล้วนแล้วแต่เกิดจากความต้องการของฝ่ายการเมืองในระดับชาติมากกว่าที่จะเกิดจากข้อเรียกร้องของประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้นนโยบายด้านการกระจายอำนาจจะมีทิศทางที่ชัดเจนหรือต่อเนื่องมากนักน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายและเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นสำคัญ ดังที่ Charoenmuang (2001) ได้อธิบายว่า การปกครองท้องถิ่นของไทยจะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้นำในยุคนั้นๆ ว่ามีทัศนะเป็นอย่างไร ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ตกอยู่ในการควบคุมของรัฐบาลและข้าราชการประจำ นอกจากนี้ Charoenmuang (2005) ได้วิเคราะห์ว่านโยบายด้านการปกครองท้องถิ่นของไทยในช่วงระหว่างปี 2475-2535 ได้รับผลกระทบจากการแบ่งค่ายระหว่างสังคมนิยมและค่ายโลกเสรีที่ต่อสู้ขัดแย้งกัน อันเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้ระบบอำนาจนิยมในสังคมไทยมีความเข้มข้นมากขึ้นประกอบกับโดย

พื้นฐานของสังคมไทยในทางประวัติศาสตร์เป็นระบอบอำนาจนิยมจึงส่งผลให้ระบบราชการเข้มแข็งมากขึ้น ระบบรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางเข้มแข็งขึ้น การปกครองท้องถิ่นมีความอ่อนแอ นอกจากนี้ชนชั้นนำไทยยังมองว่าการปกครองท้องถิ่นหากเกิดความเข้มแข็งมากจนเกินไปอาจจะเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ ทำให้นโยบายด้านการปกครองท้องถิ่นในยุคนี้จึงขาดความชัดเจนถูกละเลยในด้านของนโยบายและถูกแซ่แข่งทางความคิดโดยระบอบอำนาจนิยมที่มุ่งให้ความสำคัญกับการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ

ยุคปฏิรูป (พ.ศ. 2535-2540)

ยุคปฏิรูป (พ.ศ. 2535-2540) นับว่าเป็นช่วงที่มีการนำเอาแนวคิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมาเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการปฏิรูปทางการเมืองหลังปี พ.ศ. 2535 เนื่องจากหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ สังคมไทยได้มีกระแสความตื่นตัวในการปฏิรูปทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นอย่างมาก มีการตราพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีการตราพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มีเขตพื้นที่ครอบคลุมเขตของจังหวัด (King Prajadhipok's Institute, 2002) ตลอดจนการบรรจุหลักการเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 อย่างเป็นรูปธรรมเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทย

เมื่อปี พ.ศ. 2531 ได้มีการจัดตั้งรัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งนับว่าเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนนับตั้งแต่ช่วงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้นมา โดยรัฐบาลชุดนี้ได้ส่งเสริมนโยบายทางเศรษฐกิจที่มุ่งเปลี่ยน “สนามรบเป็นสนามการค้า” กับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งนับว่าเป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยมีความเติบโตเป็นอย่างมากถึงกับได้รับขนานนามว่าไทยกำลังจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) และกำลังจะกลายเป็นเสือตัวที่ห้าของเอเชีย (ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน สิงคโปร์) ส่งผลให้เกิดการขยายฐานของชนชั้นกลางหน้าใหม่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายและประชาชนก็นิยมชมชอบต่อรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง แต่เมื่อปี 2534 เกิดเหตุการณ์รัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ที่นำโดย พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ จึงส่งผลต่อการขาดเสถียรภาพการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย

ความตื่นตัวของภาคประชาชนที่ต้องการให้มีการปฏิรูประบบการเมืองนั้นเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง หลังช่วงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อปี 2535 โดยเฉพาะความต้องการให้กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นนั้นแสดงออกมาผ่านทางความต้องการของประชาชนในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดและดูจะเป็นกระแสที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากภาคประชาชน หรือแม้แต่นักการเมืองจำนวนหนึ่งก็เริ่มมีการหาเสียงโดยชูนโยบายในเรื่องการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด นอกจากนี้ยังมีแรงสนับสนุนแนวความคิดจากนักวิชาการและปัญญาชนจำนวนมาก เพราะหลายภาคส่วนต่างเชื่อว่าการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นจะส่งผลดีต่อการกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยและความชอบธรรมมากกว่าการระบบการแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด (Mektrairat et al., 2009) ทั้งนี้ สาเหตุที่ช่วงหลังปี 2535 กลายเป็นช่วงที่สังคมไทยมีความตื่นตัวต่อแนวคิด

การกระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างขนานใหญ่นั้นเกิดจากแรงผลักดันที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการด้วยกันคือ (Charoenmuang, 2005)

1. การขยายตัวของแนวคิดประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) โดยสังคมให้ความสำคัญกับความชอบธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าต้องมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งแสดงออกผ่านทาง การเดินขบวนคัดค้านคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) และการตระหนักถึงผลจากการทำรัฐประหารเมื่อปี 2534 จนนำไปสู่เหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ 2535” กล่าวคือ เกิดกระแสสังคมที่ประชาชนออกมาปฏิเสธนายกรัฐมนตรีนครินทร์ที่ไม่ได้มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสังคมเริ่มให้ความสนใจเรื่องที่มาและบทบาทของวุฒิสมาชิก ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 ได้กำหนดที่มาของวุฒิสมาชิกมาจากการแต่งตั้ง 270 คน ซึ่งสมาชิก 2 ใน 3 หรือประมาณ 180 คน เป็นผู้ได้รับการแต่งตั้งจากกลุ่มข้าราชการและมีอำนาจในการร่างพระราชกำหนดและการขอเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้ (Mektrairat, 2009)

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้การเมืองแบบประชาธิปไตยขยายตัว ส่งผลให้คนสนใจการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและการปฏิเสธอำนาจของระบบราชการที่มีมากเกินไปในการจัดการปัญหาชุมชนเมือง ชนบท ดังนั้นระบบการเมืองที่ขาดเสถียรภาพอยู่ตลอดเวลา ทำให้คนจำนวนหนึ่งเริ่มมองเห็นว่าที่แท้จริงแล้วระบบรวมศูนย์อำนาจนั่นเองที่เป็นฐานสำคัญของระบบเผด็จการ ระบบรวมศูนย์อำนาจซึ่งมีระบบราชการเป็นตัวแทนสำคัญได้แสดงบทบาทการคัดค้านการกระจายอำนาจ นโยบายการกระจายอำนาจจึงไม่อาจถูกนำไปสู่การปฏิบัติได้

3. ระบบสังคมที่เสื่อมลงส่งผลให้มีจำนวนคนจนมากขึ้นในสังคม คนเริ่มมีการศึกษามากขึ้นความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารก็มีเพิ่มมากขึ้น คนในสังคมเปลี่ยนวิธีคิดที่ไม่ใช่จะมีเพียงข้าราชการหรือชนชั้นนำในสังคมเท่านั้นที่เป็นผู้บริหารที่มีความสามารถและตัดสินใจทุกอย่างได้ดังเช่นในอดีต เพราะระบบราชการแบบรวมศูนย์อำนาจที่ส่งคนไปปกครองเมืองต่างๆ นั้นนอกจากจะไม่แก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วยังเป็นเหตุสำคัญให้เกิดปัญหาต่างๆ อีกมากมาย โดยที่คนในแต่ละท้องถิ่นมองเห็นและพบว่าปัญหานั้นนอกจะไม่มี การแก้ไขกลับเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นและคนในท้องถิ่นก็ได้แต่มองดูโดยไม่มียุทธศาสตร์ทำอะไรได้ไม่มากนัก แม้ว่าอยากจะทำอะไรให้ท้องถิ่นของตนทั้งนี้ก็เพราะระบบการบริหารที่เป็นอยู่ไม่เอื้ออำนวยให้ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นมีบทบาทแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นของตนเอง

ยุคเปลี่ยนผ่าน (พ.ศ. 2540-ปัจจุบัน)

หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมานับเป็นยุคแห่งการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นขนานใหญ่หรืออาจเรียกได้ว่าเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนผ่านที่มีความพยายามในการนำเอาแนวคิดด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเข้ามาแก้ไขปัญหาของประเทศ เป็นผลให้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสรรภาษีอากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกำหนดให้มีคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ก.ก.ถ.) ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนปฏิบัติการ ดังต่อไปนี้

1. แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจระยะแรก (พ.ศ. 2543-2550) มีการกำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้น 245 ภารกิจจากส่วนราชการจำนวน 57 กรม ใน 15 กระทรวง และ 1 ส่วนราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีกระทรวง หรือ ทบวง และทยอยการถ่ายโอนจำนวน 186 ภารกิจ และมีบุคลากรที่ได้รับการถ่ายโอนทั้งสิ้น 10,361 คน (Office of Decentralization to the Local Government Organization Committee: ODLOC, 2013)

2. แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจในระยะที่สอง (พ.ศ. 2551-2556) เป็นผลจากการประกาศใช้แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 โดยกำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้น 114 ภารกิจ จากส่วนราชการ จำนวน 41 กรม ใน 23 กระทรวง และ 12 ส่วนราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง ปรากฏว่าได้มีการถ่ายโอนไปแล้ว จำนวน 57 ภารกิจ ทยอยการถ่ายโอนจำนวน 35 ภารกิจ ยังไม่ถ่ายโอนจำนวน 20 ภารกิจ

3. แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจในระยะที่สาม (พ.ศ. 2558-2562) และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 3) ให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระ มีความเข้มแข็งทางด้านการเงินการคลัง การบริหารทรัพยากรบุคคล การสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดผลกระทบจากปัจจัยภายในและภายนอกภายใต้ปรัชญาการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้สามารถพึ่งพาตนเอง สามารถจัดบริการสาธารณะที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ส่งเสริมและสนับสนุนระบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับภาคส่วนต่างๆ ให้มีความเชื่อมโยงเป็นภาคีเครือข่าย พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน มีระบบการติดตามตรวจสอบและประเมินผลที่ชัดเจน และสุดท้ายให้มีการแก้ไขปรับปรุง

กฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อเอื้อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระมากขึ้น สามารถมีนวัตกรรมในการจัดบริการสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น (ODLOC, 2016)

4. ผลจากการกระจายอำนาจด้านการคลัง การกระจายอำนาจทางการคลังสู่ท้องถิ่นนั้น (fiscal decentralization) เป็นที่ยอมรับว่าเป็นแนวคิดที่เป็นแกนหลักของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นโดยสามารถใช้เป็นดัชนีชี้วัดถึงระดับความก้าวหน้าในการกระจายอำนาจและความเป็นอิสระทางการคลังของท้องถิ่น (fiscal autonomy) โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จในการจัดทำบริการสาธารณะได้นั้น ย่อมต้องมีรายได้ที่เพียงพอไม่ว่าจะมาจากการจัดเก็บรายได้ในท้องถิ่นหรือได้รับการถ่ายโอนจากรัฐบาลกลางก็ตาม (Ruchupan, 2002; Suwanmala, 1998; Patmasiriwat, 2006; Varanyuwatana, 2008; Shah, 2007; World Bank, 2001) ซึ่งที่ผ่านมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และฉบับ พ.ศ. 2550 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง (Kanapol et al, 2016; Pannasil et al, 2015) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของรายได้ของรัฐ โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2544 และกำหนดให้เพิ่มขึ้นเป็นไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ภายในปี 2549

แต่ในทางปฏิบัติแล้วภาครัฐไม่สามารถที่จะจัดสรรงบประมาณดังกล่าวได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ประกอบกับการกระจายอำนาจในการถ่ายโอนภารกิจให้แก่ท้องถิ่นในความเป็นจริงนั้นมีความล่าช้า โดยเฉพาะด้านการศึกษาและสาธารณสุข จึงมีการแก้ไขพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 โดยกำหนดให้รัฐต้องจัดสรรรายได้ให้กับท้องถิ่นโดยคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้ของรัฐบาลในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 ทั้งนี้ยังคงเป้าหมายให้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 แต่ให้เป็นไปตามความเหมาะสมกับการกิจที่ถ่ายโอนและความสามารถในการบริการสาธารณะของท้องถิ่นโดยไม่ได้กำหนดระยะเวลา ส่วนในด้านการจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่ท้องถิ่นนั้นกำหนดให้ไม่น้อยกว่าที่จัดสรรให้ในปี 2549 หรือไม่น้อยกว่า 126,013 ล้านบาท (Mala, 2011)

ตารางที่ 1 ประเภทรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พ.ศ. 2546-2558)

ปีงบประมาณ	รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น				
	จัดเก็บเอง	รัฐแบ่งให้	รัฐจัดเก็บให้	เงินอุดหนุน	รายได้รวม
2546	22,258 (12.09)	35,504 (19.29)	60,218 (32.72)	66,086 (35.90)	184,066 (100.00)
2548	27,018 (9.58)	49,000 (17.38)	95,370 (33.82)	110,611 (39.22)	281,999 (100.00)
2550	32,021.45 (8.96)	120,728.70 (33.78)	65,300.00 (18.27)	139,374.00 (38.99)	357,424.15 (100.00)
2552	38,745.96 (9.35)	140,679.27 (33.95)	71,900.00 (17.35)	163,057.00 (39.35)	414,382.23 (100.00)
2554	38,745.96 (8.98)	148,109.04 (34.34)	70,500.00 (16.35)	173,900.00 (40.32)	431,255.00 (100.00)
2556	50,281.54 (8.78)	187,988.46 (32.83)	97,900.00 (17.10)	236,500.00 (41.30)	572,670.00 (100.00)
2558	61,458.00 (9.51)	218,222.00 (33.76)	109,000.00 (16.86)	257,663.78 (39.86)	646,343.78 (100.00)
2560	112,000.00 (16.49)	218,000.00 (32.22)	111,000.00 (16.34)	237,343.72 (34.95)	679,143.72 (100.00)

ที่มา: (ODLOC, 2016)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม้ว่ารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีแนวโน้มว่ามีจำนวนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในทางกลับกัน จะพบว่า รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมาส่วนใหญ่นั้น ได้รับจาก 1) การจัดสรรเงินอุดหนุนจากภาครัฐ 2) รายได้ที่รัฐจัดเก็บให้ และ 3) รายได้ที่รัฐแบ่งให้ตามลำดับ แม้จะมีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี แต่สัดส่วนรายได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บเองกลับน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับรายได้ด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างรายได้และสถานะทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในปัจจุบันยังอยู่ในภาวะของการพึ่งพาการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางเป็นสำคัญ โดยที่การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่ผ่านมายังไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นอิสระทางการคลังของท้องถิ่นและยังไม่สอดคล้องกับหลักการในการปกครองตนเองของท้องถิ่นแต่อย่างใด ดังนั้นผลของการกระจายอำนาจที่มีต่อ

ชุมชนท้องถิ่นของไทยในภาพรวมนั้นนับว่ายังไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงตามเป้าหมายของการกระจายอำนาจที่ต้องการให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง มีความเป็นอิสระ และสามารถปกครองตนเอง

สรุป

พัฒนาการด้านการปกครองท้องถิ่นไทยนั้นแม้ว่าจะเริ่มมีการจัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพมหานครขึ้นมาเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2440 (รศ.116) และสุขาภิบาลท่าฉลอมเมื่อปี พ.ศ. 2448 (รศ.124) ก็ตาม ทว่าทั้งโครงสร้างการบริหารงานและอำนาจหน้าที่ของสุขาภิบาลนั้นยังไม่ถือว่าเป็นลักษณะของรูปแบบการปกครองท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจทางปกครองแต่อย่างใด เนื่องจากเป็นการบริหารท้องถิ่นโดยข้าราชการประจำ ไม่มีความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ไม่มีอิสระทางการคลัง และประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการปกครองของท้องถิ่น แต่จุดมุ่งหมายในการจัดตั้งสุขาภิบาลในช่วงเวลานั้นคือการมุ่งให้มีการจัดสุขาภิบาลหรือจัดบริการสาธารณะเพื่อให้เกิดความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่บ้านเมืองและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยรัฐมิได้มุ่งหมายที่จะให้ประชาชนมีเสรีภาพและมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นของตน สุขาภิบาลจึงไม่มีอิสระในการปกครองตนเอง หากเป็นเพียงการแบ่งอำนาจและมอบหมายให้ข้าราชการประจำทำหน้าที่รับผิดชอบจัดบริการสาธารณะบางอย่างให้แก่ประชาชน

ดังนั้นพัฒนาการด้านการปกครองท้องถิ่นไทยตลอดระยะเวลา 120 ปี ที่ผ่านมา เป็นสิ่งยืนยันว่าความมีเสถียรภาพหรือความไร้เสถียรภาพทางการเมืองในระดับชาติของประเทศไทย ส่งผลอย่างมากต่อการสร้างความสำเร็จหรือความล้มเหลวของแนวคิดการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจในประเทศไทย อันเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทยที่มีต่อแนวคิดการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจคือการที่นโยบายทางการเมืองระดับชาติขาดเสถียรภาพและการที่รัฐไทยมีวัฒนธรรมการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจที่ยังปรากฏมาอย่างยาวนาน

References

- Charoenmuang, T.. (2001). *100 years of Thai Local Government 2440-2540 B.E.*. Bangkok: Copfire.
- _____. (2004). *The concept of citizenship*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Chayabutra, C.. (1996). *Thai Local Government*. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- His Serene Highness Prince Sakolwanakorn Worawan and Prince Suntonpipit. (1935). *Sakon-Thesaban*. Bangkok: Thai Club of Japan.
- Kanapol, R. et al. (2016). Local Administration Partnership : A Social Role to Strengthening Peace in Communities. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 243-256.
- King Prajadhipok's Institute. (2002). Decentralization and Local Government. in *Decentralization and Local Government in Thailand*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute. p.525-544.
- _____. (2004). *Thai local government encyclopedia*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- _____. (2010). *Local Government*. [Online], Available: <http://thaipoliticsgovernment.org/wiki>. (2011, 11 July).
- Lertpaithoon, S.. (2004). *Local Government Laws*. Bangkok: Cabinet and Ratchakitchanu bek sa.
- Mala, T.. (2011). Thailand Local Government in Transitional Period. *Journal of Valaya Alongkorn Review*, 1(2). 29-49.
- Mektrairat, N. et al. (2009). *Final report of Decentralization in Thailand and suggestion*. Bangkok: Department of Local Administration.
- Office of Decentralization to the Local Government Organization Committee: ODLOC. (2016). *Local Administrative Organization's revenue*. [Online], Available: http://www.odloc.go.th/web/?page_id=1562.. (August, 12).
- _____. (2013). *Decentralization Handbook*. Bangkok: ODLOC.
- Pannasil, P. et al. (2015). The Role of Local Executive in the 21st Century. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(2). 146-167.

- Patmasiriwat, D.. (2006). *Local Finance: Collective article research of local empowerment*. Bangkok: P.A. Living.
- Prasertkul, S.. (2009). *People Politics in Democracy*. 2nd ed. Bangkok: Vibhasa.
- Ruchupan, S.. (2004). *Local Administrative Organization's revenue: What and Why?*. Bangkok: Siam Institute.
- Shah, A.. (2007). *Public Sector Governance And Accountability Series Participatory Budgeting*. Ed. Anwar Shah. Washington, DC: World Bank.
- Suwanmala, J.. (1998). *The reforming of local and region decentralization*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- . (2015). *Local politics and governance*. Pathumtani: Valaya Alongkorn Rajabhat University.
- Thatsanai, T.. (2016). Self-adjustment According to Political Context of Isan Local Leaders. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1): 257-274.
- Varanyuwatana, S.. (2010). *The new way of Thai Local Administrative Organization's revenue development*. Nontaburi: King Prajadhipok's Institute.
- World Bank. (2001). *Intergovernmental Fiscal Relations*. [Online], Available: <http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/fiscal.htm>. (2016, 12 August).

ความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล*

Happily Learning among Nursing Students

ธนพล บรรดาศักดิ์* กนกอร ชาวเวียง และณฤมล จันทระเกษม
Thanapol Bundasak* Kanok-on Chaowiang and Narumol Jangasem
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท
Boromarajonani College of Nursing, Praputhabat, Thailand.
*Corresponding Author. Email: teacherdream27@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิธีการสร้างความสุขในการเรียนพยาบาล อันเนื่องมาจากนักศึกษาพยาบาลเป็นกลุ่มที่อยู่ภายใต้ความกดดัน มีความเครียดในระดับสูงสุด และมีความสุขในการเรียนรู้ค่อนข้างน้อย ส่งผลให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ที่ไม่ดี เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จำต้องลาออกกลางคัน ในทางตรงกันข้าม หากนักศึกษามีความสุขในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี เพิ่มความสามารถในการจดจำ และต้องการที่จะเรียนรู้เพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเสริมสร้างความสุขในการเรียนพยาบาล เพื่อให้ นักศึกษา มีความสุขเพิ่มขึ้น มีความสามารถในการปรับตัวที่ดี และคงอยู่ในวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้ที่สำคัญคือ ครูผู้สอนและผู้เรียน บทความนี้จะกล่าวถึงความสำคัญของความสุขในการเรียนและแนวทางการเสริมสร้างความสุขในการเรียน เพื่อช่วยให้การเรียนของนักศึกษาดำเนินไปอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: ความสุขในการเรียนรู้; นักศึกษาพยาบาล

Abstract

This article was aimed to demonstrate how to promote happily learning among nursing students. On the one hand, nursing students are under pressure caused by various factors. They faced height levels of stress and low level of happiness. As a result, it effected their learning ability. They lost their concentration in learning, got low achievement, and finally dropped out. On the other hand, the more they have happily learning the better they gain knowledge. It will help them enhance happiness of studying nursing and remain in this professional career. Teachers and Learner will be stakeholder in happy learning. This article describes the significance of Happily Learning and the ways to enhance Happily Learning in order to help the nursing students have happiness.

Keywords: Nursing Students; Happily Learning

บทนำ

การศึกษาพยาบาล เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการปฏิบัติในการให้บริการด้านสุขภาพอนามัยแก่บุคคล ครอบครัว และชุมชน ทั้งในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีแก่ผู้รับบริการ การศึกษาพยาบาลจึงมีความแตกต่างจากการศึกษาวิชาชีพอื่น เพราะวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มุ่งปฏิบัติโดยตรงต่อชีวิตมนุษย์ ซึ่งนักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาชีพนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบอย่างสูง (Janice & Celia, 1995) ทำให้นักศึกษาเกิดความเครียดและไม่มีความสุขในการเรียนได้ (Onsri & Chaleoykitti, 2013) จากการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลมีความสุขในการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง (Thongsom, 2014) ดังนั้นนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในสาขาพยาบาลศาสตร์มักจะมีอาการเครียดและมีความสุขในการเรียนรู้น้อย เนื่องจากต้องมีการปรับตัวทั้งในด้านพัฒนาการตามวัยและด้านการเรียนการสอนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

นักศึกษาพยาบาลอยู่ในช่วงอายุ 18-20 ปี เป็นระยะที่กำลังมีการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ใหญ่อย่างเต็มตัว แต่สภาพจิตใจและอารมณ์ยังไม่มั่นคง ก่อให้เกิดความสับสนในตนเอง ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในจิตใจ และนำไปสู่ปัญหาทางสุขภาพจิตต่างๆ ได้ง่าย เช่น ความเครียด และภาวะซึมเศร้า (Townsend, 2011) และในส่วนของการปรับตัวด้านการเรียนการสอนนั้น นักศึกษาพยาบาลเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับชีวิตของผู้ป่วย ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนประกอบไปด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติทั้งในส่วนของห้องปฏิบัติการและหอผู้ป่วยจริง ซึ่งนับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้นักศึกษาพยาบาลมีความเครียดได้สูง (Timmins & Kaliszer, 2002) การเรียนการสอนในภาคทฤษฎีของนักศึกษาพยาบาลนั้น จะเป็นการเรียนการสอนในชั้นเรียน นักศึกษาจะเรียนในกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ เช่น พยาธิสรีรวิทยา เภสัชวิทยา และกลุ่มวิชาชีพ ลักษณะวิชามีความเฉพาะทางทางการพยาบาล และมีความซับซ้อนของปัญหาสุขภาพ นอกจากนี้การเรียนการสอนในภาคทฤษฎี จะเป็นองค์ความรู้พื้นฐานในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพบนหอผู้ป่วยซึ่งนักศึกษาจะต้องเชื่อมโยงองค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ นักศึกษาต้องเชื่อมโยงความรู้จากภาคทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติเพื่อดูแลผู้ป่วยที่ได้รับมอบหมาย นักศึกษาต้องเผชิญกับสภาพบรรยากาศของหอผู้ป่วยที่มีแต่ความเจ็บป่วย และความทุกข์ทรมาน ต้องฝึกทักษะปฏิบัติการพยาบาลที่มีความยุ่งยากซับซ้อนเพื่อดูแลผู้ป่วยที่หลากหลาย ต้องใช้ความอดทน ความรอบคอบ ความระมัดระวัง และมีความรับผิดชอบต่ออย่างสูง เพราะความผิดพลาดที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตของผู้ป่วยได้ ต้องปรับตัวเข้ากับอาจารย์นิเทศที่มีลักษณะแตกต่างกันไป ต้องเผชิญและปรับตัวกับบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ในหอผู้ป่วย รวมทั้งต้องเผชิญกับความคาดหวังของผู้ป่วยและญาติที่ต้องการการบริการที่มีคุณภาพและปลอดภัย (Jumthong, et al., 2009)

จากสถานการณ์ที่ได้นำเสนอในเบื้องต้น ส่งผลให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกกดดันหรือความเครียด และไม่มีความสุขในการเรียนได้ นอกจากนี้นักศึกษายังต้องเผชิญกับการปรับตัวด้านสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัยที่ต้องมีการปรับตัวทางสังคม สัมพันธภาพกับเพื่อน การปรับตัวทางสังคมด้านความเป็นอยู่ในหอพักที่ต้องแยกจากครอบครัวเดิม การปรับตัวให้เข้ากับอาจารย์ การปฏิบัติตามระเบียบ

มหาวิทยาลัย ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวสามารถเป็นตัวกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความเครียดและไม่มีความสุขในการเรียนได้ ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ลดลงนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำลง ทำให้บางคนต้องพักการเรียนกลางคัน หรือลาออกจากการเรียน ซึ่งจากทะเบียนประวัติและสถิติวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีพระพุทธบาท ปีการศึกษา 2558 พบว่า มีนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 ลาออกกลางคันในระหว่างที่กำลังศึกษาจำนวน 4 คน สาเหตุจากความเครียด ไม่มีความสุข และไม่สามารถปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งหากนักศึกษามีการเรียนรู้อย่างมีความสุข ก็จะสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี และไม่เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพจิต หรือการลาออกจากการเรียน

ความสุขในการเรียนรู้ เป็นความรู้สึกที่ดีหรือเพลิดเพลินต่อการเรียนของผู้เรียนที่ส่งผลให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ สนใจใฝ่คว้าอยากที่จะรู้ เกิดความสนุกสนานและมีพลังที่จะเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ ด้านความสนใจใฝ่เรียนรู้ เป็นการที่ผู้เรียนสนใจและเอาใจใส่กับการเรียน ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ เป็นความรู้สึกที่ผู้เรียนมีต่อวิชาชีพพยาบาล ด้านความพึงพอใจในการเรียน เป็นความรู้สึกที่ผู้เรียนพึงพอใจต่อการเรียนและกิจกรรมต่างๆ ของวิทยาลัย ด้านความวิตกกังวล เป็นความรู้สึกทางลบต่อการเรียนพยาบาลและการขึ้นฝึกปฏิบัติงาน และด้านความพึงพอใจในตนเอง เป็นความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง (Thongsom, 2014) ซึ่งหากนักศึกษาสนใจใฝ่เรียนรู้ในวิชาที่เรียน มีทัศนคติต่อวิชาชีพที่ดี มีความพึงพอใจต่อการเรียน มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และไม่มีความวิตกกังวลต่อการเรียนและการฝึกปฏิบัติงาน จะส่งผลให้นักศึกษาเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข สามารถมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาความใส่ใจการศึกษาของผู้เรียน โดยการช่วยให้ผู้เรียนค้นหาค้นพบในสิ่งที่รักและใช้ศักยภาพที่มีได้อย่างเต็มที่ (Beamukda, 2015) ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด ให้ผู้เรียนคิดตอบได้หลากหลาย ซึ่งเป็นทักษะการคิดด้านการสื่อความหมาย การตั้งคำถาม ในเรื่องของการกำหนดหัวข้อเรื่องที่เรียน ศึกษา เหตุผลที่ศึกษา (Suwannapha, 2015) อย่างไรก็ตามจากการศึกษา พบว่า นักศึกษาพยาบาลมีความสุขในการเรียนรู้ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งหากนักศึกษามีความสุขในการเรียนเพิ่มขึ้น จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี เพิ่มความสนใจ กระตือรือร้น การจดจำ และมีความรู้สึกละเอียดเรียนรู้มากขึ้น ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากนักศึกษาไม่มีความสุขในการเรียนต่ำเกินไป จะส่งผลให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ที่ไม่ดี เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ส่งผลให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตต่างๆ ตามมา เช่น ความเครียด และภาวะซึมเศร้า จนในที่สุดต้องลาออกจากการเรียนกลางคัน ดังนั้นการเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามปัจจุบันพบการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลค่อนข้างน้อย ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

บทความนี้จะขอเสนอแนวคิดและทฤษฎีความสุขในการเรียนรู้ องค์ประกอบของความสุขในการเรียนรู้ ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการเรียนรู้ และแนวทางการเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้ เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข มีการปรับตัวที่ดี และคงอยู่ในวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น อันเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาในการก้าวเข้าสู่วิชาชีพพยาบาลได้อย่างมีความสุขต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีความสุขในการเรียนรู้

ทฤษฎีความสุขในการเรียนรู้ มีแนวคิดหลักการ คือ ต้องการให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ต่างๆ อย่างมีความสุข ซึ่งแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของทฤษฎีความสุขในการเรียนรู้ จากแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอน 5 ประการ คือ

1. แก่นแท้ของการเรียนการสอน คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน
2. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต
3. ศรัทธา เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ
4. ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีจากการสัมผัสและสัมพันธ์
5. สารที่สมดุลเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี

ซึ่งแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอน 5 ประการดังกล่าว ทำให้เกิดเป็น 6 ทฤษฎีสำคัญ (Boonsue, 1997) ได้แก่

ทฤษฎีที่ 1 สร้างความรักและความศรัทธา (Love and respect) การเรียนรู้บนฐานแห่งความรัก ความศรัทธาของผู้เรียนที่มีต่อครูและวิชาที่เรียน ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่จำเป็น เพราะเมื่อผู้เรียนเกิดความรักและสนใจต่อบทเรียน ต่อครู และต่อผู้ร่วมเรียน ทำให้เกิดความรัก และความเข้าใจตรงกันในระหว่างครู และผู้เรียนด้วยกัน ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้

ทฤษฎีที่ 2 เห็นคุณค่าการเรียนรู้ (Learning appreciating) แนวคิดนี้ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน จะทำให้ผู้เรียนมีความตั้งใจเรียน และสนใจในการเรียนรู้

ทฤษฎีที่ 3 เปิดประตูสู่ธรรมชาติ (Naturalization) โดยมีแนวคิดเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน

ทฤษฎีที่ 4 มุ่งมาดและมั่นคง (Willing and firm) การรู้จักตนเอง รู้จุดดี และจุดด้อยของตนเอง ยอมรับสภาวะแห่งตน ไม่ดูถูกตนเอง ไม่โทษบุคคลรอบข้าง พร้อมทั้งจะปรับปรุงและแก้ไข รู้จักรงับอารมณ์ มั่นใจ และตั้งใจจริง

ทฤษฎีที่ 5 ดำรงรักไมตรีจิต (Friendship) แนวคิดนี้ คือ การยอมรับฟังกันและกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ เห็นความสำคัญของกันและกัน ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้ ให้อภัยและให้อีกโอกาส ยอมรับเหตุผล และการเปลี่ยนแปลง สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ให้กำลังใจกันและกัน แล้วความสำเร็จย่อมอยู่ไม่ไกล

ทฤษฎีที่ 6 ชีวิตที่สมดุล (Equilibrium of life) การรักษาสมดุลของชีวิต คือ การปรับตัวเองให้อยู่ในความพอดี รู้ขีดจำกัดของตนเอง มีการประพฤติปฏิบัติที่ดี มีความสำรวม ไม่หลงตัวเอง และไม่ดูถูกตนเอง

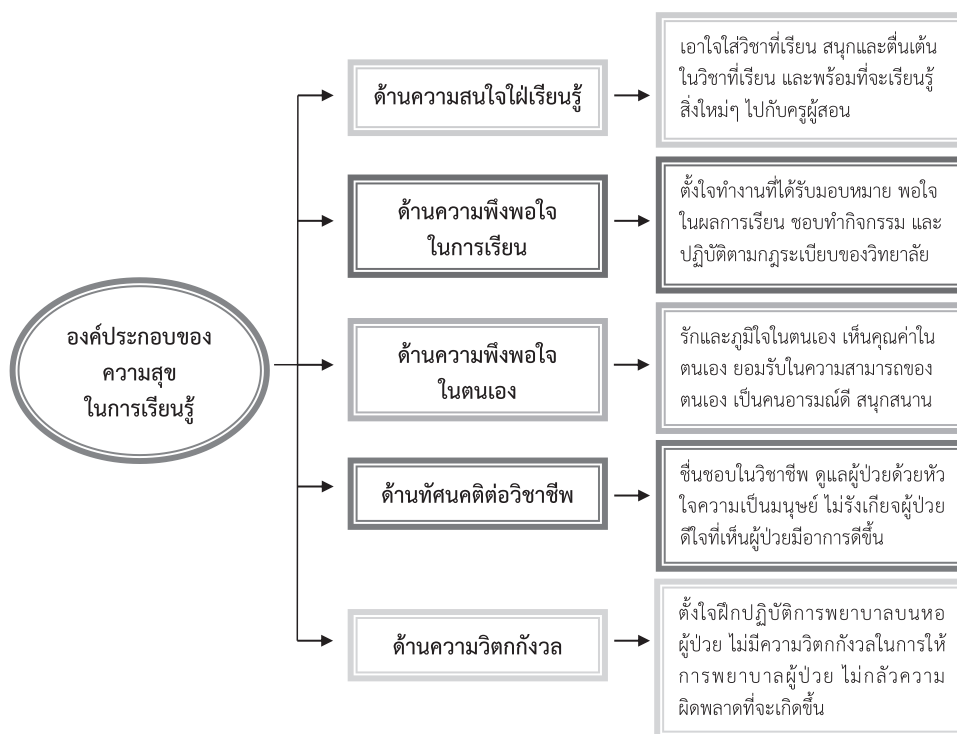
ผู้เขียนมีทัศนะในการนำทฤษฎีทั้ง 6 มาออกแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้ โดยเริ่มตั้งแต่การออกแบบรายวิชา (มคอ.3-4) ซึ่งครอบคลุมไปถึงวิธีการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่จะเกิดกับนักศึกษา และวิธีการประเมินผล และเมื่อ

เสริมเส้นการเรียนรู้การสอนควรมีการสะท้อนคิดบทเรียน ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้นักศึกษาเกิดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มขึ้น อันนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น และครูผู้สอนก็จะได้มีการพัฒนาการสอนของตนเองเพื่อให้นักศึกษาเกิดความสุขในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นต่อไป

สามารถสรุปได้ว่า นักศึกษาที่มีความสุขในการเรียน จะแสดงออกโดยการเข้าห้องเรียนทุกครั้ง ตั้งใจเรียน มีความกระตือรือร้น สนใจใฝ่เรียนรู้ ไม่หลับในเวลาเรียน มีความรับผิดชอบ สามารถปรับตัวให้เข้ากับอาจารย์ผู้สอนและเพื่อนได้ และมีความสุขเพลิดเพลินไปกับบทเรียน ทั้งนี้การจะเรียนพยาบาลได้อย่างมีความสุขนั้นต้องมีแรงจูงใจในการเรียน เพราะแรงจูงใจจะเป็นพลังให้นักศึกษาประสบความสำเร็จ

องค์ประกอบของความสุขในการเรียนรู้

ความสุขในการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการเรียนของนักศึกษา เพราะเป็นทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมในการเรียนรู้ และเป็นผลที่เกิดจากการที่นักศึกษาได้เรียนรู้ เมื่อพิจารณาลักษณะของนักศึกษาที่มีความสุขในการเรียนรู้จำแนกตามองค์ประกอบของความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ทั้ง 5 ด้าน (Thongsom, 2014) ผู้เขียนสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 ลักษณะของนักศึกษาที่มีความสุขในการเรียนรู้ตามองค์ประกอบของความสุขในการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้าน

จากแผนภาพ สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า นักศึกษาที่สนใจใฝ่เรียนรู้ในวิชาที่เรียน มีทัศนคติต่อวิชาชีพที่ดี มีความพึงพอใจต่อการเรียน มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และไม่มีมีความวิตกกังวลต่อการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จะส่งผลให้นักศึกษาเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการเรียนรู้

ความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษานั้น มีปัจจัยหลากหลายเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งนักศึกษาแต่ละคนมีปัจจัยที่แตกต่างกัน หากครูผู้สอนได้ทราบถึงปัจจัยต่างๆ จะช่วยให้ครูผู้สอนเข้าใจนักศึกษาและสามารถเสริมสร้างความสุขในการเรียนได้ง่ายขึ้น ผู้เขียนได้รวบรวมปัจจัยต่างๆ จากเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมา ซึ่งสรุปได้ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ปัจจัยภายใน ได้แก่ ภาวะสุขภาพ ความฉลาดทางอารมณ์ และความแข็งแกร่งในชีวิต มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ภาวะสุขภาพการเจ็บป่วยของนักศึกษา เช่น โรคประจำตัว จำนวนครั้งของการเจ็บป่วย เป็นต้น

1.2 ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และแสดงออกทางอารมณ์ รวมถึงคุณลักษณะทางอารมณ์ที่เหมาะสมกับวัยและสังคม โดยนักศึกษาที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง จะทำให้มีความสุขในการเรียนสูง (Srisopa et al., 2013) ผู้เขียนมองว่า นักศึกษาที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง จะมีทักษะในการแก้ไขปัญหา สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ดี ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็ว และมีความสุข

1.3 ความแข็งแกร่งในชีวิต เป็นความสามารถของบุคคลในการเผชิญปัญหาท่ามกลางเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ส่งผลให้บุคคลพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างมีความสุข

2. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ครอบครัว ลักษณะอาจารย์ การจัดการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อม เช่น กิจกรรมนักศึกษา สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และกลุ่มเพื่อน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ครอบครัว หมายถึง บุคคลในครอบครัวของผู้เรียน ผู้เขียนมองว่า พบว่า ครอบครัวมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้มีความสุข โดยครอบครัวที่เอาใจใส่ดูแล เข้าใจในตัวผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนไม่เครียด มีสมาธิ และสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้มีความสุขของระบุว่า พ่อแม่ที่เข้าใจศักยภาพของผู้เรียน คอยดูแลเอาใจใส่ จะทำให้ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าการเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดความสุขในการเรียน (Boonsue, 1997)

2.2 ลักษณะอาจารย์ เช่น บุคลิกภาพของอาจารย์ จากการทบทวนวรรณกรรม ลักษณะอาจารย์ที่เป็นกันเอง ไม่กดดันนักศึกษา จะทำให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วยอย่างมีความสุข นอกจาก

นี้ลักษณะของอาจารย์ที่เข้าใจธรรมชาตินักศึกษา รักและเอาใจใส่นักศึกษา จะส่งผลให้การเรียนรู้ของนักศึกษา ดำเนินไปอย่างมีความสุข (Thongsom, 2014)

2.3 การจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ อาจจะนำมาซึ่งความเครียดและทำให้ผู้เรียนไม่มีความสุขในการเรียน ผู้เรียนต้องเรียนรู้และรับผิดชอบต่อชีวิตผู้อื่น เมื่อผู้เรียนมีความเครียด จะไปยับยั้งกระบวนการเรียนรู้ จึงเป็นเรื่องสำคัญของอาจารย์ผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสุข

2.4 สภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษา จากการทบทวนวรรณกรรม นอกจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขแล้ว ยังพบความสัมพันธ์ระหว่างการจัดสภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษากับความสุขในการเรียนรู้อีกด้วย โดยพบว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี จะช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี เกิดความพึงพอใจ และมีความสุขในการเรียน สภาพแวดล้อมที่เป็นตัวแปรหลัก ได้แก่ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ การให้บริการนักศึกษา และกลุ่มเพื่อน (Vinijkul et al.,2014)

สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสุขในการเรียน ต้องคำนึงถึงปัจจัย 2 ส่วน คือ ปัจจัยภายใน ซึ่งได้แก่ ภาวะสุขภาพ ความฉลาดทางอารมณ์ และความแข็งแกร่งในชีวิต และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ครอบครัว ลักษณะอาจารย์ การจัดการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อม เช่น สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ การให้บริการนักศึกษา และกลุ่มเพื่อน ซึ่งหากมีการเสริมสร้างปัจจัยดังกล่าว ก็จะทำให้ศึกษามีความสุขในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

แนวทางการเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้

ปัจจุบันนักศึกษาพยาบาลมีความสุขในการเรียนรู้ค่อนข้างน้อย ดังนั้นการเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้เขียนได้เสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างความสุขในการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การเข้าใจในบทเรียนและผู้เรียน โดยการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีที่จะทำให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีความสุขนั้น มีวิธีดังนี้

1.1 บทเรียนเริ่มจากง่ายไปยาก โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะและความสามารถในการยอมรับของผู้เรียนแต่ละวัย เนื้อหาวิชา มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจต่อชีวิตและโลกรอบตัว

1.2 วิธีเรียนสนุก ไม่น่าเบื่อ และตอบสนองความสนใจใฝ่รู้ของผู้เรียน เนื้อหาที่เรียนไม่มากเกินไปจนผู้เรียนเกิดความเหนื่อยล้า และไม่น้อยเกินไปจนผู้เรียนหมดความสนใจ

1.3 ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้มุ่งพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการคิดในแนวต่างๆ รวมทั้งความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ จากการประมวลข้อมูล และเหตุผลต่างๆ คิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบ

1.4 มีกิจกรรมหลากหลาย และสนุก ชวนให้ผู้เรียนสนใจบทเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ภาษาที่ใช้ต้องชักจูงใจผู้เรียน นุ่มนวล ให้กำลังใจ และเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์

1.5 แนวการเรียนรู้สัมพันธ์และสอดคล้องกับธรรมชาติ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสัมผัสกับความงาม และสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยไม่จำกัดสถานที่หรือเวลาในการเรียนรู้ และทุกคนมีสิทธิ์เรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

1.6 สื่อที่ใช้ประกอบการเรียนเร้าใจให้เกิดการเรียนรู้เข้าใจตรงตามเป้าหมาย ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจน คือ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จนชัด (Learn to Know) เรียนจนทำได้ (Learn to Do) และเรียนเพื่อที่จะเป็น (Learn to Be)

1.7 การประเมินผล เน้นพัฒนาการของผู้เรียนในภาพรวมมากกว่าผลเรียนทางวิชาการและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินผลตนเองด้วย (Boonsue, 1997)

จากประสบการณ์ผู้เขียนได้มีการนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การเล่นเกม การร่วมกันอภิปรายกลุ่ม เป็นต้น อีกทั้งยังเน้นให้นักศึกษาได้ฝึกลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการเชื่อมโยงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติเพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย ซึ่งจากการประเมินผลของผู้เรียน พบว่า

“ชอบที่อาจารย์ปูพื้นฐานก่อนทุกครั้ง ทำให้เราเข้าใจกระบวนการทั้งหมดของเนื้อหา เวลาสอบก็ไม่เครียด เพราะเรามี Concept อีกทั้งในการสอนของอาจารย์ก็ไม่ใช้การบรรยายเพียงอย่างเดียว ยังมีการใช้สื่อการสอนที่กระตุ้นความสนใจ เช่น Youtube เกม เป็นต้น ทำให้เราสนุก และมีความสุขกับการเรียนทุกครั้ง”

“ชอบที่อาจารย์เริ่มต้นด้วยกิจกรรมผ่อนคลายก่อนทุกครั้งทำให้มีสมาธิเพิ่มขึ้น อาจารย์มีสื่อ วิดีโอ Animation มาสอน ทำให้คนเรียนเข้าใจ รู้สึกสนุกและมีความสุข”

2. การสร้างแรงบันดาลใจในการเรียน การที่เข้ามาเรียนพยาบาลนั้น บางคนพ่อแม่เลือกให้เพราะเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ จบไปแล้วมีงานรองรับ บางคนเลือกเรียนตามเพื่อน บางคนไม่รู้จะเลือกเรียนอะไรและบังเอิญสอบได้ก็เลยเรียน บางคนมีความตั้งใจในการมาเรียนจริงๆ เพราะต้องการเป็นพยาบาล แต่ไม่ว่าจะมาเรียนด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม เมื่อได้เข้ามาเรียนแล้วทุกคนจะต้องจบไปเป็นพยาบาลเหมือนกัน ผู้เขียนเชื่อเสมอว่า แรงบันดาลใจเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะเป็นพลังแห่งความสำเร็จ ซึ่งจะทำให้นักศึกษามีความมุ่งมั่นตั้งใจเรียน และมีความสุขไปกับการเรียนในวิชาชีพนี้ ดังนั้นผู้เขียนจึงขอยกตัวอย่างประโยคทรงพลังในการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนพยาบาลไว้ดังนี้ “การได้เข้าเรียนในวิชาชีพพยาบาลนั้น ไม่ใช่ทุกคนที่จะมีโอกาสได้เรียน เมื่อเข้ามาเรียนแล้วจงทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด” “การเรียนพยาบาลเป็นการได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ อีกทั้งยังได้ช่วยเหลือบุคคลที่เรารัก จงภูมิใจที่ได้อยู่ในวิชาชีพนี้” “อย่าเพิ่งท้อ ถ้าพอกับแม่ ยังไม่สุขสบาย” และ “ขยันและอดทน เพื่อคนที่รอคอย”

3. การบริหารจัดการเวลาที่เหมาะสม ผู้เขียนซึ่งเคยผ่านช่วงเวลานั้นมาแล้ว ทำให้รู้ว่า การใช้ชีวิตในวิทยาลัยนั้น ต้องมีการบริหารจัดการเวลาที่เหมาะสม ซึ่งนอกจากการเรียนแล้ว ยังมีกิจกรรมต่างๆ ให้นักศึกษาเข้าร่วมอีก เช่น กิจกรรมรับน้อง กิจกรรมการเข้าประชุมเชียร์ เป็นต้น ผู้เขียนขอเสนอแนะในเรื่องของการทำตารางเวลาว่าจะทำอะไรบ้างในแต่ละวัน ตารางเวลาจะช่วยเตือนว่าเวลานี้เราจะต้องทำอะไร ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาแบ่งเวลาในการเรียนและการทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม อันเป็นการเสริมสร้างชีวิตที่มีความสมดุลและมีความสุขต่อไป

4. ความรัก ความเมตตาของครูผู้สอน การที่ครูผู้สอนมีความรัก ความเอาใจใส่ มีความเมตตา อ่อนโยน และยุติธรรมกับนักศึกษา จะช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข (Sotat, 2016.) ผู้เขียนในฐานะครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่า การที่ครูผู้สอนให้ความรัก ความเมตตา และความรู้สึกที่ดีอย่างแท้จริง นักศึกษาจะรับรู้ได้ถึงความรู้สึกปรารถนาดีของครูผู้สอน เกิดกระบวนการเรียนรู้ เสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และที่สำคัญที่สุดจะเกิดความรักและความไว้วางใจระหว่างครูผู้สอนและนักศึกษา ส่งผลให้การเรียนของนักศึกษาดำเนินไปอย่างมีความสุข

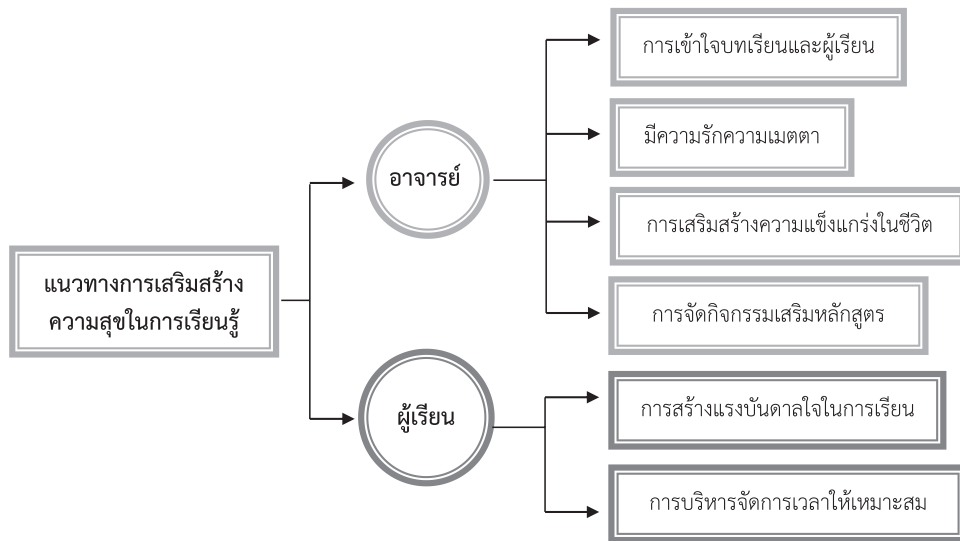
5. การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิต นักศึกษาที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง จะสามารถจัดการกับความเครียดได้ดี นักศึกษาจะสามารถหาบุคคลในครอบครัวและนอกครอบครัวที่ไว้วางใจได้ และพร้อมจะให้กำลังใจมาช่วยแก้ปัญหาได้ จะทำให้นักศึกษามีที่ปรึกษาในการคิดแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม และมีกำลังใจในการต่อสู้กับปัญหาต่อไป (Sucaromana, 2016)

6. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา กิจกรรมการเข้าค่ายธรรมะ เป็นต้น วิทยาลัยฯ ได้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดังกล่าวให้กับนักศึกษาเป็นประจำทุกปี กิจกรรมดังกล่าวจะส่งเสริมเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง รู้คุณค่าของสิ่งต่างๆ เกิดความรัก ความเมตตา มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มีคุณธรรมและจริยธรรม รู้จักการให้และการเสียสละ ซึ่งมีข้อคิดเห็นจากนักศึกษา ดังนี้

“จิตตปัญญาศึกษาทำให้หนูมีการเปลี่ยนแปลงในตนเองหลายด้าน มีสมาธิมากขึ้น ทำให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ทุกครั้งที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความสุขมาก และที่สำคัญมีความสุขในการเรียนเพิ่มขึ้น”

“การเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ ทำให้ตนเองผ่อนคลายความรู้สึก มีความรู้สึกที่อยากจะเรียนเพิ่มมากขึ้น และทำให้เกิดความสุขในการเรียนเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังสามารถรู้จักจุดบกพร่องของตนเอง และแก้ไขจุดนั้นได้”

จากการนำเสนอในเบื้องต้น สะท้อนถึงความเป็นพลวัตรที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา พยาบาลจะต้องสร้างแรงบันดาลใจหรือแนวทางในการปฏิบัติ สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางการเสริมสร้างความสุขในการเรียน

สามารถสรุปได้ว่า ความสุขในการเรียน เป็นสิ่งสำคัญที่ควรเสริมสร้างให้เกิดขึ้นกับนักศึกษา เพราะจะทำให้เกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้ กระตือรือร้นในสิ่งที่เรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น อีกทั้งความซึ้งยังช่วยให้นักศึกษามีสุขภาพจิตที่ดี ดังนั้นครูผู้สอนและนักศึกษาที่กำลังศึกษาในสาขาพยาบาล สามารถนำวิธีการเสริมสร้างความสุขในการเรียนที่ผู้เขียนได้เสนอไว้ข้างต้นไปใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสุขในการเรียนต่อไป

สรุป

ความสุขในการเรียนรู้ เป็นการที่ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียน ต้องการที่จะเรียนรู้ ร่วมกิจกรรมต่างๆ ในการเรียน มีความสนุกสนานเพลิดเพลินในการเรียน เมื่อผู้เรียนมีความสุขก็จะมีพลังการเรียนรู้ในสมอง เช่น โดปามีน นอร์เอพิเนพรีน ซึ่งจะไปเพิ่มกระบวนการเรียนรู้ในสมอง การที่จะเพิ่มความสุขในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้นั้น จำเป็นต้องมีแนวทางในการพัฒนาบทบาทของครูผู้สอนเพื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข นอกจากบทบาทของครูผู้สอนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดความสุขในการเรียนแล้ว ผู้เรียนเองก็มีส่วนสำคัญ ในการที่จะพัฒนาตนเองให้เกิดความสุขในการเรียนรู้ได้เช่นกัน เพราะความสุขควรจะเริ่มต้นจากการพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียน ดังนั้นความสุขในการเรียนจึงมีความสำคัญ เพราะการที่ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนนั้น จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ และสามารถก้าวเข้าสู่วิชาชีพพยาบาลได้อย่างมีความสุขในวันข้างหน้าต่อไป

References

- Beamukda, P. (2015). The Innovative Design Education System Sustainability by The Principles of Buddhism : A Case Study Concept and Vision of Steve Jobs. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(2), 133-145.
- Boonsue, K. (1997). Happy Learning. *Journal of Education Studies*. 26(1), 7-22.
- Janice, R.E. and Celia, L.H. (1995). *Nursing in Today's World*. (5th ed.). Philadelphia: J.B. Lippincott Company.
- Jumthong, S.; et al. (2009). Stress Experience and Stress Coping Behavior of Nursing Students from Clinical Learning at Labour Room. *Journal of Behavioral Science*. 15(1), 39-56.
- Onsri, P. & Chaleoykitti, S. (2013). Nursing Learning Provision For Happiness: Role of Teacher and Learner. *Journal of the Royal Thai Army Nurses*. 14(1), 8-16.
- Sotat, S. (2016). Causal Factors of Learning in a Happy Way According to the Basis for Success (Iddhipada 4) of University Students in a Bachelor of Arts Programme in Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 56-72.
- Srisopa, P.; et al. (2013). Happy Learning and Its Associated Factors Among Nursing Students. *The Journal of Psychiatric Nursing and Mental Health*, 27(2), 16-29.
- Sucaromana, A. (2016). Resilience Quotient: RQ. *Journal of MCU Peace Studie.*, 4(1), 209-210.
- Suwannapha, C. Integrated Learning Management for Thinking Skill Development in A Social Studies Seminar Course for Social Studies Students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University : Phrae Campus, *Journal of MCU Peace Studies*. 3(2), 1-19.
- Timmins F., & Kaliszer M. (2002). Aspects of nurse education programmes that frequently cause stress to nursing students - fact-finding sample 2. *Nurse Education Today*. 22, 203-211.
- Thongsom, P. (2014). The Development of Indicators of Happiness in Learning of students in Nursing Science Undergraduate Program under The Ministry of Public Health. *Journal of Nursing and Education*, 4(1), 88-110.

Townsend, M. C. (2011). *Essentials of Psychiatric Mental Health Nursing: Concepts of care In Evidence-base practice.s* (5th ed.). Philadelphia: F. A. Davis Company.

Vinijkul, S.; et al. (2014). Relationship between Academic Environments, Learning Happiness, and Academic Achievement of Nursing Students at Kuakarun Faculty of Nursing, Navamindradhiraj University. *Kuakarun Journal of Nursing*, 21, 7-24.

Buddhist-based Solutions over the Thai Family Problems*

Yota Chaiworamankul

Buddhapanya Sri Thawaravadee Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: yota_b26@hotmail.com

Abstract

Social ills have today brought broken abodes when parents seek carnal pleasures outside wedlock and worldly environments. This malice ends at household conflict and violence and often leads to divorce and separations. This article is attempted on analyzing such Thai family problems arisen from poor communication, domestic conflicts, domestic violence and divorce/separation. It is believed that those Buddhist-based solutions are possible to achieve family harmony and end the cancerous mind and cancerous social dilemmas. Extensive exploration taken reveals that most family problems begin with poor communication among the nuptial couples. Domestic conflict and spousal conflicts today are similar in both western countries and in Thailand, which mostly come from differences of standpoints, ideas or attitudes, disregarding one another's feeling and failing to understand how to communicate with one another. Domestic violence emerges from patriarchal dominance, violence-provocative environments, childhood experiences, stress, conflict, and spending little talks with each other. Impacts of violence could be injury, imprinted violence in children witnessed in miserable families, runaway youth, and divorces. Separation and divorce come mostly from either party commit adultery, misconduct, insulting, psychological and physical harm, abandonment, imprisonment for more than a year, infected with incurable disease, misbehavior and physical disadvantage. As such, the Lord Buddha foresees and provides simple three Buddhist-based solutions:

*Received October 25, 2016; Accepted January 29, 2017.

virtues for lay people(gharavasadhamma), sublime states of mind (brahmaviharas) and the five precepts (pañcasila) in order to rip riddles in the bud with the family problems either being poor communication, domestic conflicts, domestic violence and divorce or separation. To save a family is to save societies and to secure the nation and this world or this macrocosm; His Lord has foreseen almost three millenniums ago.

Keywords: Buddhist-based Solution; Thai Family Problems

Introduction

Social dilemmas have today entered crisis point resulted to broken homes when either husbands or wives seek carnal pleasures. This malpractice ends at household conflict and violence and often leads to divorce and separations. The Child Protection Foundation claims that roots are from, social ills, economic failures, education caps, sexual craves and moral biases (Tangananurak, 2005). Usually, the abandoned spouses have been left to bring up the children alone, without any financial support from the fathers. The mothers are then forced to work outside their homes, leaving their children unsupervised and subject to their own young judgments. Without proper guidance and affection, children are prone to delinquency and some turns to drugs for solace. These inside-out ill effects indisputably and unavoidably harm societies as a whole (Tangasombatti, 2005).

Naturally, parental role model imprints children for imitation. Parental misdeeds are then silently and venomously cultivated in children and appear in their later adult life. The underlying social ill is the absence of knowledge on the Dhamma and on affectionate family activities (Wasi, 1996, p.43). But, political greed, materialism and jealousies gradually enlarge social inequality gaps through government fiscal budgets where social values are least mattered. The wealth becomes wealthier while the deprived are drown into more depravity. In short, societies and the world turn their backs to Dhamma and are misled by economic illusion, temporal worldly power and wealth. Indisputably, solid families, being the foundation of the social unit, strengthen societies and in fact backed by belief-fibers.

Religious institution is by birth an exit to help solve societal problems. The Dhamma is applicable to help domestic life and members to become more peaceful where satanic minds envy. Buddhist institutions can easily play a role to support this direction because the Buddha's teachings can bring peace therein. Although, marriage and the family play a large part in physical life, but Buddhist doctrines implanted can spiritually influence, regulate and control behavior and life generally, in human society (Kupawutthi, 2005). The Thai Family Problems needs revisits while "Buddhist-based Solutions over individual problems need highlighted since to save a family is to save societies and to secure the nation and this world.

The Buddha frequently pointed out, in the Singalovadasutta, how the importance of family values is based on the Dhamma. For example, how parents should treat one

another, how they should treat their children, and how their children should treat their parents but parents are the keys. This article will therefore revisit family problems, while the virtues for lay people (gharavasadhamma), sublime states of mind (brahmaviharas) and the five precepts (pañcasila) would address and stabilize families and their members. This article would be the suggestion for the Buddhist marriage couples and partners the ways to the peaceful families under the ill-provocative environments of worldly stresses, physically and psychologically.

The Meaning and Importance of Family

A family entails the relationship and interaction between its members by law of the land under common budget and shelter (TRID, p. 68). The husband, the wife and children the successors interact with a state of mind and body. The relationship between the parents and their children is therefore not only a biological one, but also the one that provides them with a set of moral norms that will assist them in later life in their role of continuing the family line. Significantly, mutual duty is an important obligation which supports the foundation of the family. The parents hold the duty of training their children. The children pay gratitude to their parents and benefactors. All then in the family have a duty to support the others, as well as the family itself, so as to maintain a state of moral conscience and good conduct.

The Meaning of Family in Buddhism

In the Aggaññasutta, the Buddha explains the evolution of humans and of the family. Details in the sutta tell us of the change from one condition to another because of greed (D.III.80.). Consequently, passion, greed, and self-attachment will deteriorate and decline a family. The family, in the context of Buddhist ethics, has the following four important characteristics, i.e. coexistence between a man and a woman, members of a sexual relationship or one of lineage commenced with their ancestors, specific duties and responsibilities depend on the role of each family member, and various family members should be committed to virtue and have a moral obligation to one another.

According to the Buddha, there are four possible types of relationships, viz., (1) a bad man coexists with bad woman. (2) A bad man coexists with good woman.

(3) A good man coexists with bad woman. And (4) a good man coexists with good woman (A.II.59ff.). The Lord Buddha has indicated as such because parents are the important persons and the family will either prosper or decline, it is in its leader. But its achievement is through maintaining the moral way of life and this is the importance of a family, if one claims to be the good Buddhist individuals.

The Role and the Duty of the Family

The National Academies of Science, Bhagavad-Gita the Hindu scripture and the UNICEF (2006) summarizes the role and duty of the family as follows. (1) Reproduction is giving birth new members to not allowing society disappear since new members restore balance in the local resources (NAS, 2016). (2) Sexual gratification of spouses declines in sexual problems such as rape and controls sexual excesses (Bhagavad-Gita 4:26 Purport). (3) Provision of a warm and loving environment in which the young may grow up and no institution can perform this role better than the family since it provides a sanctuary between birth and maturity. Many children reared in foster homes or hospitals tend, for example, to develop more slowly, taking longer to learn how to walk or to speak. Such children also tend to have worse temperaments, as well as injure themselves (UNICEF 2006). Though in the absence of the family, humans would become less perfect; such is not always the case, since children from broken homes, and the poorly behaved families, tend not to be treated well and frequently become delinquent. Such children tend to misbehave and disobey regulations. This situation is common to every society, either undeveloped, or already developed (Westman, 1998).

The family is, by the author, the primary source of (1) **Socialization** - the family is the first place in which children undergo training and is the institution with the most influence in preparing children to face the outside environment, teaches children to understand about a society's regulations, and what makes one popular. The method of training can be direct like in instruction or indirect like role modelling. (2) **Social placement or status provisions** - the family provides who and what we are. When the family name is Thai, a family's members are regarded as the Thai; when the family name is Chinese, they are regarded as the Chinese, and so on. (3) **Nurture** - the family is the place where a member should receive the sincere love and warmth of every family member even solving problems and stabilizing family spirit.

Good Family in Buddhist Literature

The Bodhisatta, in his final birth before he attained enlightenment, was born in the city of Jetuttara as the son of king Sañjaya named Vessantara (J. VI.547.). Vessantara was superb and of pure mind, appropriate for one who was to become a Buddha in his next life (Cone and Gombrich, 1979). From his childhood, his mind turned to almsgiving, donations and sacrifice. Money and property of great valuable were donated as part of his fulfilment of the five *mahaparicaga* or great sacrifices, which consist of the sacrifice of: 1). money and property, 2). a physical organ, 3). one's life, 4). one's children, and 5). one's wife (Grey, 1990).

The Vessantara story conveys Buddhist doctrines and values to the people. Everybody in Vessantara's family always enjoyed his kindness since he thought only of donations to persons who were in trouble and disadvantageous. Even the king's elephant, which had been born on the same day as he, was donated to another state to solve a lack of rain. It was for this reason that he was banished at the request of the people, and forced to live in the forest. Had he not agreed, and not obeyed his father, he would have caused a rebellion that would bring trouble to his family and his father's throne. When Vessantara was expelled, his wife, Maddi and his children requested to follow him. The story of Vessantara epitomises the perfect Buddhist life, which all should seek to imitate. Sad thing is our new generation is obsessed with social media to forget greater virtues but selfies and harvest selfishness they have cultivated.

Among the five basic institutions of society, the family is regarded as the tiniest, yet at the same time the foremost institute and the most important constituent in any society. The family is the place for giving birth, the child being nurtured by its parents for a much longer period than the young of other creatures. This is why Phra Sirimangalacariya, the author of *Manglatthadipani*, praises parents for being like Brahma (Somdej PhraMaha Veerawong, 1977, pp.24-25; It.62.), for being like pubbadevas, for being their first teachers, and for being respected and worshiped by their children. Phra Sirimangalacariya further explains that parents are like Brahma, since they take care of their children by employing the *Brahmaviharas* or the four following sublime states of mind: (1) Metta: loving-kindness, (2) Karuna: compassion, (3) Mudita: sympathetic joy, (4) Upekkha: equanimity, neutrality (A.III.226.).

The reason why parents are like *devas* to their children is because they approach them like Visuddhidevas who have purified their minds, forgive when their children commit innocent mistakes, and seek only what are advantageous to them and bring to them happiness. Well-treated and fostered children automatically return their gratitude to their parents and ever remind them that their parents are their first gurus, reported, worshiped and unforgettable persons.

Family Problems

Not all marriages and families fail for the same reason. Nor is there usually one reason for the breakdown of a particular marriage or a family. Whenever, the two people make a decision to live together, conflict could arise from a different cultural origin of each spouse. The Thai and foreign psychologists have concluded, the following problems may arise because of poor communication among family members, domestic conflicts, domestic violence on and end in separation (Horne, 1993).

Poor Communication

Communication within the family is extremely important, because it enables members to express their needs, wants, and concerns to each other. Open and honest communication creates an atmosphere allowing family members to express their differences, love and admiration for one another. Communication encourages family member to resolve the unavoidable problems arisen in all families. H. J. Markman says that positive communication contributes satisfaction to the couple's relationship in later lives." Poor communication increases the risk of divorce, marital separation and more behavioural problems in children (Markman, 1981, p.49). Poor communication is usually found in unhealthy family relationships, miserable families, domestic conflicts, naïve to problem solving, less intimacy fiber and emotional bond and risky in marital separation and broken home.

Domestic Conflicts

Goody claims that in every society, the problem of divorce often originates from a conflict between the spouses and a failure to effect reconciliation between the husband and the wife. For example, not understanding one another can be due to: 1). A difference in standpoint, ideas or attitude and so on. 2). Failing to be aware of one another's feelings.

3). Failing to understand how to communicate with one another. Moreover, conflicts between spouses can arise from misconceptions as to the role of the husband and wife and the failure to correct such attitudes, or else resolve them, especially when they do not understand their own duties to the other” (Goody, 1990). The Department of Teacher Training found that conflict between spouses are 1) insufficient loving-kindness, sympathy, compassion and irresponsibility, 2) unstable income and instability in their financial status, 3) ongoing conflict, 4) one, or both, of the spouses truly dislikes married life and pays little attention to creating stability within same, 5) sexual incompatibility and/or impotence, 6) failing to have children, 7) illness or poor health, 8) difference of interests, 9) meddling by a father-in-law or a mother-in-law, or both, 10) different educational backgrounds, 11) social and cultural differences, 12) jealousy, 13) living attitude not be compatible (straight), 14) mental and/or emotional instability, 15) lack of warmth, 16) selfishness and arrogance, and 17) abnormality, and violence to one another (Subhateera, 1981). Work-family conflict tends to depend more on workloads and family role conflict, but has a tendency to depend less on work flexibility. (Rittippant, et. al. 2011).

Domestic Violence

Domestic violence is fatal in society because violence at home affects not just one person alone but every family member and relatives. Domestic violence in can be viewed from three separate aspects: 1) violence directed towards children, 2) violence directed towards a spouse, and 3) violence from one child to another, or from some other relative in the family (Pornpen Petsuksisrit, 1993). Domestic violence classified into self-violence, violence between individuals, and violence between groups. It can also be classified into physical, mental, and sexual violence are caused by patriarchal dominance, violence-provocative environments, childhood experiences, stress, conflict, and spending little time with each other. Impacts could be injury, imprinted violence in children, which appear in miserable families, runaway youth, and divorces. In addition, domestic violence between spouses can be chaotic and disturbing for the community, and incur expenses to the government in looking after victims, hiring personnel, and campaigning to terminate and prevent the problem. (Laeheem & Boonprakarn, 2014). The results revealed that 34.3 percent of Thai Muslim married couples in Satun Province had domestic violence risk behaviors, and the factors affecting domestic risk behaviors with statistical significance consisted of six variables, namely jealous wives, suspicious wives, drinking husbands, drug

abusive husbands, being not ready to have one's own family, and lack of time for discussions. (Laeheem, 2016).

Divorce/Separation

Divorce in the United States, Europe, Middle East, Asia, Africa and around the world is significantly increasing. Familial poor communication, conflict and violence constitute the main problem that leads to divorce, and that such conflict and violence are due to a number of different factors, all of which may be subsumed under the five major headings of economical factors, social factors, educational factors, sexual factors, and moral factors (Spielmann, 1994, p.35). Divorce and separation could rise when matriarchy prevails in the family such as matriarchal income, different of educational degree, sexual relations, suspicious adultery, misconduct, immoral conduct and virtuelessness (Srikarnana, 1997). However, if either husband or wife misbehaves, misconducts and is without virtue soon separation would have happened. Besides Section 1516 of the Civil and Commercial Code, separation could be from either party commit adultery, misconduct, insulting, psychological and physical harm, abandonment, imprisonment for more than a year, infected with incurable disease, misbehavior and physical disadvantages (Thai Embassy. Com, 2015).

The simple domestic ills like poor communication, domestic conflicts, domestic violence and divorce/separation could viralize titanic impacts to societies at large. Poor communication increases the risk of divorce, marital separation and more behavioural problems in children. Domestic conflicts between the spouses and failures of reconciliation between lead to separation. Domestic violence between spouses can be chaotic and disturbing for the community, and incur expenses to the government in looking after victims, hiring personnel, and campaigning to terminate and prevent the problem. When marriages fail, government costs grow for treating serial ills and taxpayers in the entire nation are coerced to pick up the colossal cost when families separate and less enable to care for themselves or to foster their children. Still, even knowing the monstrous impacts are awaiting but humans least regret and learn from their except only 15% world business titans who have done and prospered. Even though, it is still believed that just only over six hundred million Buddhists sensibly apply laity virtues or virtues for good household life.

Applying Buddhist Doctrines to Family Life and Discussions

Applying the Household Dharma to the Family

Buddhism provides (laity virtues or virtues for good household life (gharavasaddhamma: sacca, dama, khanti and caga), involves the following virtues associated with the household life that are thought to bring future stability and happiness to the family. The application of such gharavasaddhamma in the family guarantees stability and happiness in the daily life of household and ensures good management. Distrust between a husband or wife deteriorates relationship-orientation, especially if it persists over a long period. But such distrust is unlikely to arise if both partners practise sacca, or truthfulness, honesty and sincerity, which all pave the way for trustfulness and trustworthiness. One should, for instance, try to spend time with the other partner, rather than frequently going out alone, since this will bolster trust and comfort of mind. Trust can also be maintained by frequent telephone conversation, confirming that one is acting sincerely outside, thereby preventing any negative feelings to accumulate. *Dama* and *khanti* both lead to tolerance in all situations, especially those involving conflict and other problems. The use of this dharma to control oneself is an important tool to guard oneself against one's emotions, and thus prevent any danger of subsequent violence or divorce. The exercise of *caga*, finally, by showing generosity and self-sacrifice, to other family members generates an atmosphere of sharing, and doing things together, whether inside the home, or when going outside, travelling, or going out for dinner. Happiness within the family is dependent on warmth, and on learning how to give and take. All of these Dharma result in happiness and stability.

Applying the four Brahmaviharas for Parental Life

The wonderful principles of Dharma, which concern a person's duties towards other members in a family, and especially towards the parents, are summarised in the four Brahmaviharas: 1). loving-kindness (*metta*), 2) compassion (*karuna*), 3) sympathetic joy (*mudita*), 4) equanimity (*upekha*) (A.III.226.). Husbands and wives who seek perfection in married life must practice Brahmaviharas. They help to create a firm and lasting partnership, strong enough to pass through the storms of life as they have been blessed by conch-watering during their wedding ceremony blessing that they may both be united in harmony like this water. *Loving-kindness* is the first of four virtues that together form the

foundations of married life since love shines over any darkness. The *compassion* is an apprehensive desire to help others out of their suffering since it brings the bond of gratitude and friendship where enmity will fade out leaving only reciprocal assistance. The *sympathetic joy* is to enjoy in the happiness of others, which reduces envy since envy is the cancer of society. The equanimity entails a neutral attitude towards qualities in others that might seem less than desirable and enables husbands and wives to put up with one another and avoid divorce, particularly when the couples are from different backgrounds, education, society and culture.

Buddhist Ways of Solving Family Problems

Besides the five precepts (*pañcasila*), the five ennobling virtues to address family dilemmas because one adheres to physical and verbal morality and moderation, adherence to disciplines, avoidance of evil deeds and self-restraints like abstain from killing otherwise it breeds unending vengeance and life imprisonment or ending one's freedom and liberty. Abstaining from stealing helps avoiding greed to own what is not one's possession, corruption, and transgression of patents and properties. Abstaining from false speech helps avoid distorting information which burn down both the good and the bad alike. Abstaining from intoxicants causing heedlessness avoids what causes senseless excitement and confusion in order to better control oneself in what one does and says and ever being conscious.

Buddhism offers four ways in which these problems can be managed, and solved for better family stability, may they be arisen from conducts, viewpoints, complexity, differences, attitudes. Buddhist principles should be employed to help analyse and review the conduct and behaviour on the part of those members, so that that conduct and behaviour might be changed in such way as to bring about improved unity in the family, bearing in mind the following:

All living beings have actions (*kamma*) as their own, their inheritance, and their congenital cause, their kinsman, their refuge. It is *kamma* that differentiates beings into low and high states. (Mn. 135)

From this, it can be seen that most aspects of human life are under the sway of the law of *kamma*:1). One is the owner of one's *kamma*.2). Good or evil both depend on *kamma*.3). Results stem from both good and bad *kamma*.4). Whether one's life is good or

bad depends on kamma.5). The best goal is attaining enlightenment through practising. The solution to all one's problems, according to Buddhism, is all to be found in the mind. If one can adjust the mind into the correct state such problems will disappear.

Conclusions and Recommendations

End Remarks

Thai society embraced Buddhism a long time ago and seeks to live life in accordance with its teachings. Traditionally, Thai society has used Buddhism to help and encourage morality, merit making, the precepts and the cultivation of mind from birth to burial. Even lullabies are used to convey Buddhist doctrines. Children are also encouraged to participate in Buddhist ceremonies, such as merit-making and contributing charity on Buddhist holy days and other festivals. However, lately, society has begun to change, with people turning away from Buddhism and forgetting its doctrines. This is having a detrimental effect on children and the family, because they have no ground to support their thinking and deeds

Parents these days, mostly feel uncomfortable to talk about Buddhism because it becomes Greek to them. Modern children adore individualism. Thai families today exhibit (1) the parents cannot foster and train their children. As a result, violence often erupts, both on the children's and parents' sides. (2) Parents cannot maintain the family's integrity. It has been found that one in four married couples are seeking divorce. Children in the countryside no longer live with their parents, and are obliged to stay with their grandfather or grandmother. Buddhism is concerned with two dimensions of virtue in human life: (1).The family social dimension where humans seek survivals and human relationships with the other members of the family is a must. (2) The global dimension expressing culture, social values, and ideas, but which is rapidly being replaced by individualism and selfishness. The additional dimension is the religious or the spiritual dimension that the developed countries disregards. In the past, the family institution lived by religious principles. Appreciating religion does not mean only listening to sermons, but also includes social training (socialization) through such ceremonies as making merit and performing acts of charity on special occasional dates.

Nowadays, majority thinks that happiness comes from materialism and consumerism and because their parents encourage children with attachment to materialism, least instruct and guide them in the higher kinds of happiness. Virtue and morality with least introducing virtues for lay people (gharavasadhamma), sublime states of mind (brahmaviharas) and the five precepts (pañcasila) could rip the materialism and consumerism- oriented in their buds. Parents and children would recognize money cannot buy any happiness at any price. True happiness must be earned and developed through virtues for lay people (gharavasadhamma), sublime states of mind (brahmaviharas) and the five precepts (pañcasila). Getting married is only the beginning of family life. It has to be supported by continued loving and adherence to the three-shortcut Dharma principles.

Recommendations

This article has therefore made several suggestions as to ways in which Buddhist values could be applied to family life. The educational process in any institution should introduce students to the teaching on the six directions indicating the various duties and responsibilities of each member within the family. Social organizations and institutions should produce a guide as to how the application of Buddhist values to family life might lead to more stable happiness within the family. A seminar might be held on the position of the ideal householder. Society should be made to realize the sheer dangers of materialism and selfishness as reflected in the consumerism of modern society as the adversity of the family peace and stability. Finally, the authorities involved may never forget that to save a family is to save societies, the nation, the world and the macrocosm.

References

- Srikarncana, B. (1997). *Ethics and Person*. The Text Book of Social Education, Bangkok: Kurusabha Press. (BE 2540), Thai Version.
- Cone, Margaret and Gombrich, Richard F. (1979). The Perfect Generosity of Prince Vessantara : A Buddhist Epic. Reviewed by John Ross Carter. *The Journal of Asian Studies*. 38(2), 420-421
- Goody, J. (1990). *The Oriental: The Ancient and the Primitive Systems of Marriage and the Family in the Pre-industrial Societies of Eurasia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Grey, L. (1990). *A Concordance of Buddhist Birth Stories*. Oxford: The Pali Text Society.
- Horne, W. (1993). Making a heaven of hell: the problem of the companionate ideal in English marriage. **Poetry**, 1650-1800, Athens: Georgia, p.125.
- Laeheem K. & Boonprakarn K.. (2014). Domestic Violence Behaviors between Spouses in Thailand. *Asian Social Science : Canadian Center of Science and Education*, 10(16), 152-159.
- Laeheem K. (2016). Factors affecting domestic violence risk behaviors among Thai Muslim married couples in Satun province. *Kasetsart Journal of Social Sciences*. 37(3), 182-189
- Markman, H. J. (1981). Prediction of marital distress: A 5-year follow-up. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 49.
- National Academies of Science (NAS). (2016). *Evolution Resources*. Washington DC. Accessed on 18.10.2016 from <http://www.nas.edu/evolution/Definitions.html>.
- Nattharika Rittipant, et. al. (2011). *Work-family Conflict: An Investigation of Healthcare Professionals in Thailand*. Sirindhorn International Institute of Technology, Thammasat University, Thailand: 2011 International Conference on Management and Service Science. IPEDR vol.8 (2011) © (2011): IACSIT Press, Singapore. pp. 64-68.
- Petsuksiri P. (1993). *Factors Affecting Family Violence and Aggression in Thai Youth*. Political and Administrative Science. Bangkok: National Institute of Department Administration, Researching report.

- Wasi P. (1996). *Buddhism and the Spirit of Thai Society*. Buddhasasna Kab Citvinyan khongsangkom Thai, Bangkok: MCU.
- Kupawutthi, S. (2005). *Thai Family Problems in the Modern Society*. Retrieved May 17, 2016, from <http://www.m-society.go.th/old/article/?No.27/4.doc>
- Spielmann, S. (1994). *Problems and Aspirations of Slum Communities*. UNODC (United Nations Office on Drug and Crime), Graduate Program in Criminology and Criminal Justice, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University.
- Somdej Phramaha Veerawong (1977). *Auspicious of Life*. Thai version, Bangkok: Chuem Pim Press.
- Subhateera, S. (1980-1981). *Divorce: the Accident of Life*. (1st ed.). Khon Kean: Document of Social Science.
- Thai Embassy.Com. (2015). *What are the grounds for divorce in Thailand?*. Retrieved January 28, 2017, from <http://www.thaiembassy.com/faq/whatarethegrounds-fordivorceinthailand.php>.
- Trangasombatti, U. (2016). *Thai Women and Family*. Retrieved October 10, 2016, from [http://www.women-family.go.th/family_center/family data](http://www.women-family.go.th/family_center/family_data).
- UNICEF. (2006). *Programming Experiences in Early Child Development*. New York: UN, Early Child Development Unit, November 2006.
- Tangananurak V. (2005). *Thai Society Crisis*. Foundation for the Better Life of Children (Kruyuy's Foundation). Retrieved October 17, 2016 from <http://www.m-society.go.th>.
- Westman, Jack ,C. MD. (1998). *Growing Together: The Key to Creative Parenting*. Department of Psychiatry University of Wisconsin-Madison.

สมองแห่งพุทธะ : Buddha's Brain

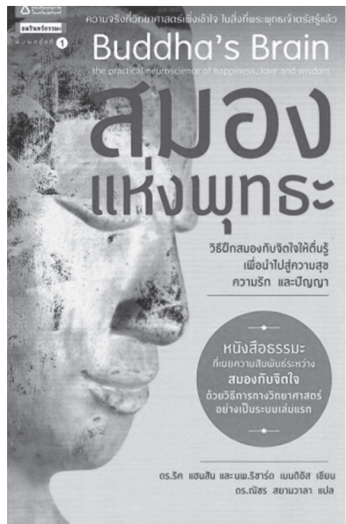
พระครูโอภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมฺโม)

Phrakruopasdhammapitak (Siam Tejadhammo)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand.

Email: phrakruopasdhammapitak@gmail.com

ผู้เขียน : ริก แชนสัน และริชาร์ด เมนดิอัส

ผู้แปล : ฌัชร สยามวาลา

ISBN : 9786161800277

ราคา : 265 บาท

จำนวนหน้า : 281 หน้า

สำนักพิมพ์ : อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

ปีที่พิมพ์ : 2014 พิมพ์ครั้งที่ 5

บทนำ

สมองแห่งพุทธะ (Buddha's Brain) คือหนังสือธรรมะแนววิทยาศาสตร์ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมองและจิตใจ โด่งดังมากในหลายประเทศทั่วโลก ผู้เขียนคือ “ดร.ริก แชนสัน” นักจิตวิทยาด้านประสาทวิทยา และ “นพ.ริชาร์ด เมนดิอัส” นายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางประสาทวิทยา ทั้งสองท่านปฏิบัติธรรมอย่างลึกซึ้งเป็นเวลาหลายสิบปี และยังเป็นครูสอนปฏิบัติธรรมมาหลายสิบปีเช่นกันอีกด้วย หนังสือเล่มนี้แปลโดย ดร.ฌัชร สยามวาลา จาก Buddha's Brain: The Practical Neuroscience of Happiness, Love & Wisdom ได้ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ กันยายน พ.ศ. 2557 ซึ่งปัจจุบันเป็นการพิมพ์ครั้งที่ 5 ในปี พ.ศ. 2558 และได้รับการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้เขียนคำนิยม เช่น

ข้าพเจ้ามีความรู้สึกปลาบปลื้มที่หนังสือธรรมะดีๆ อย่าง Buddha's Brain ที่ผู้เรียบเรียงได้เรียบเรียงไว้เป็นอย่างดี อ่านเข้าใจง่าย และผู้แปลก็มีความรู้ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงทำให้แปลได้ดีเกินคาด ข้าพเจ้าคิดว่าคงอำนวยความสะดวกและความสุขแก่ท่านผู้อ่านและนำไปประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งจะได้รับผลมากหรือน้อยก็สุดแต่การนำไปประพฤติปฏิบัติได้มากน้อยแค่ไหนเพียงไรด้วย ขอความสุขความสวัสดิ์จงมีแก่ท่าน ผู้เรียบเรียง ผู้แปล และผู้อ่านทุกท่าน (ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ)

ผมมีความใคร่รู้มานานแล้วว่า การปฏิบัติธรรมสามารถเหนี่ยวนำโครงสร้างของสมองได้อย่างไร แต่หาคำตอบไม่ได้ จนเมื่อมาอ่านหนังสือเล่มนี้ ก็เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ไม่ปรากฏว่าเคยมีใครสามารถอธิบายได้เท่านี้มาก่อน ผมคิดว่าหนังสือ “สมองแห่งพุทธะ” เป็นหนังสือเล่มแรกของโลกที่อธิบายเรื่องนี้ได้ดีที่สุด และนักอ่านหนังสือแนวแนวธรรมะวิทยาศาสตร์ไม่ควรพลาดอย่างยิ่ง (ทันตแพทย์สม สุจิรา)

ผู้เขียนยึดหลักว่า “เมื่อสมองเปลี่ยน ชีวิตเปลี่ยน” แต่ในการที่จะทำให้สมองเปลี่ยนได้ ต้องทำให้ใจเปลี่ยนก่อน โดยอาศัยการเจริญสติและพัฒนาปัญญา ทั้งยังได้หยิบยกวิธีการต่างๆ ตามหลักพุทธ รวมทั้งคำสอนของครูบาอาจารย์ทางวิปัสสนา และใช้หลักวิทยาศาสตร์มาอธิบายควบคู่กันไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกรรมเมตตาต่อตนเอง วิธีสร้างสุข วิธีผ่อนคลาย และวิธีเจริญภาวนา (ดร.วรภัทร์ ภูเจริญ)

ด้วยความเชี่ยวชาญทั้งศาสตร์ด้านสมองและการปฏิบัติธรรมนี้เอง ทำให้ผู้เขียนเล่าเรื่องระบบการทำงานของสมอง การทำงานของจิตใจ และการทำงานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างสมองและจิตใจ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกของคนได้อย่างเป็นระบบ ชัดเจน และเข้าใจได้ง่ายขึ้น รวมทั้งนำเสนอวิธีการพัฒนาสมองและจิตใจที่ทุกคนสามารถปฏิบัติตามเพื่อพัฒนาตนเองได้จริง มาร่วมเปิดเผยความสัมพันธ์ระหว่างสมองและจิตใจที่เป็นความลับมานาน รวมทั้งเปิดเผยความยิ่งใหญ่ของการปฏิบัติที่ช่วยพัฒนาสมอง ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนมาโดยตลอดพร้อมกันแล้วในเล่ม ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอในบริบทต่างๆ เป็น 13 บท ดังนี้ บทที่ 1 สมองที่เปลี่ยนตัวเองได้ บทที่ 2 วิวัฒนาการของความทุกข์ บทที่ 3 ลูกดอกลูกแรกและลูกที่สอง ภาค 2 ความสุข บทที่ 4 รับสิ่งดีๆ เข้ามา บทที่ 5 ดับไฟในใจให้เย็นลง บทที่ 6 เจตนาที่มั่นคง บทที่ 7 อุเบกขา ภาค 3 ความรัก บทที่ 8 สุนัขจิ้งจอกสองตัวในหัวใจ บทที่ 9 ความเมตตากรุณาและการยืนยันความตั้งใจ บทที่ 10 ความรักและเมตตาที่ไม่มีประมาณ ภาค 4 ปัญญา บทที่ 11 ฐานที่ตั้งแห่งสติ บทที่ 12 สมาธิอันเปี่ยมสุข และบทที่ 13 ผ่อนคลายความมีตัวตน

ถ้าอยากรู้รายละเอียดต้องอ่านฉบับเต็ม แต่สิ่งที่สำคัญมากกว่าก็คือ การฝึกปฏิบัติครับ รู้ไม่ต้องมากแต่ทำได้บ้าง ยังดีกว่ารู้เยอะแต่ไม่ได้ลงมือในการปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างๆ เช่น

1) การทำงาน (พฤติกรรม) ของจิตมีผลต่อการทำงานของเซลล์สมอง และในทำนองเดียวกัน การทำงานของเซลล์สมองก็มีผลต่อการทำงานของจิต นั่นหมายถึง ถ้าจิตของเราคิดหรือตั้งใจจะทำอะไร ก็จะไป

มีผลต่อการทำงานของเซลล์สมอง เชื่อมโยงเส้นใยประสาท และการหลั่งสารเคมีในสมอง และถ้าสมองเราเกิดประสบการณ์การรับรู้เรื่องใดๆ ก็จะไปมีผลต่อการเปลี่ยนสภาวะของจิตด้วย การฝึกจิตให้อยู่ในสภาพดีอยู่เสมอ จะช่วยการทำงานของสมองให้ดีขึ้นด้วย หรือการให้สมองได้รับรู้ประสบการณ์ที่ดีๆ ก็จะมีผลต่อสภาพจิตใจที่ดีไปด้วย ให้เอาตาไปดูไปอ่านสิ่งที่ดีๆ เอาหูไปฟังสิ่งที่ดีๆ ใช้ปากพูดแต่สิ่งที่ดีๆ ใช้มือทำแต่สิ่งที่ดีๆ แล้วเดี๋ยวสภาพจิตมันจะดีตามไปเองครับ

2) การฝึกสติ การฝึกสมาธิ การฝึกสร้างจินตภาพ การฝึกเจริญเมตตา-กรุณา จะกระตุ้นการทำงานของเซลล์สมองให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น ขอให้ฝึกบ่อยๆ เป็นประจำ จนเป็นนิสัย จะเกิดผลดีต่อสมอง เพราะสมองเป็นศูนย์บัญชาการทำงานของร่างกาย

3) ถ้าเรามีพฤติกรรมหรือความคิดที่ไม่ดี อย่าพยายามไปกด ช่ม หรือเปลี่ยนแปลง เพราะนั่นเท่ากับเรากำลังเอาน้ำมันไปราดไฟ เราเพียงแค่ตระหนักรู้เท่านั้น จากนั้นให้เติมพฤติกรรมหรือความคิดที่ดีลงไป ทำเช่นนั้นบ่อยๆ สมองจะเริ่มรับรู้ แล้วสร้างเส้นทางใหม่ขึ้นมาให้เอง เปรียบเสมือนทางน้ำที่เป็นร่องลึก เราอย่าพยายามไปเปลี่ยนเส้นทางมันเลย ขอเพียงสร้างเส้นทางใหม่เพิ่มให้มันไหลเท่านั้น นานเข้าก็จะกลายเป็นร่องลึกขึ้นมาเอง

ผู้เขียนได้นำเสนอข้อความเกริ่นนำถึงกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ระหว่างใจกับสมอง โดยแสดงว่า “เมื่อใจของคุณเปลี่ยนแปลง สมองของคุณก็เปลี่ยนแปลง” ซึ่งข้อความดังกล่าวได้นำแนวคิดของมาร์วิน แอล มินสกี (หน้า 4) มาสนับสนุนความคิดของตน คือ “กิจกรรมหลักๆ ของสองคือการเปลี่ยนแปลงของตัวมันเอง” ซึ่งในบทนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงข้อมูลเบื้องต้นสำหรับสมอง และกระบวนการที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ในร่างกาย โดยตั้งสมมติฐานบนพื้นฐานที่ว่า การกระทำสิ่งที่ดีๆ ในแง่บวกอย่างสม่ำเสมอ จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายและใจ ซึ่งจะเป็นกระบวนการนำไปสู่การเรียนรู้ และการควบคุมตนเองต่อไป

นอกจากนี้ในบทวิจารณ์ของสำนักพิมพ์อเมริกันก็ได้ประชาสัมพันธ์ทั้งทำยว่า “หนังสือเล่มนี้เหมาะเป็นพิเศษสำหรับคนที่มึนสัปปุทธิจริตคะ คือ ใฝ่รู้ มีเหตุผล ช่างสังเกต ไม่เชื่ออะไรง่ายๆ มองสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ใจกว้างปราศจากอคติ พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีเหตุผลละ นอกจากนี้ยังเหมาะกับผู้ที่เคยเจริญสติภาวนามาอย่างได้ผลแล้วและสนใจมิติทางวิทยาศาสตร์ของการภาวนาของตนเอง แต่โดยแก่นแท้แล้ว หนังสือเล่มนี้มีทุกสิ่งสำหรับทุกคนที่แสวงหาความจริง และความสุขที่ยั่งยืน” (se-ed.com)

จากการนำเสนอในเบื้องต้นสะท้อนให้เห็นถึงความเพียรพยายามของผู้เขียนที่เป็นชาวต่างประเทศที่ต้องการเชื่อมโยงแนวทางของพระพุทธศาสนา ในการดูแลในมิติที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการทำงานของร่างกาย และต้องขอขอบคุณผู้แปลที่เพียรพยายามให้การเผยแพร่มีความสมบูรณ์ สามารถเป็นแนวทางต่อผู้ที่สนใจศึกษาได้แนวทางในการปฏิบัติงานต่อไป

References

Hanson, R. and Mendius, R. (2009). *Buddha's Brain : the practical neuroscience of happiness, love, and wisdom*. Oakland: New Harbinger Publications.

Sayamvala, N. (Translate). (2014). *Buddha's Brain*. (5th ed.). Bangkok: Se-Education.
[in Thai].

<https://www.se-ed.com/editorial- B0-Buddha-s-Brain.aspx?no=9786161800277&rv=71>